FREDERIC CHOPIN

MUZICA UNEI VIEȚI

editura muzicală

FREDERIC CHOPIN

MUZICA UNEI VIEȚI

Corespondență

Traducere și prefață
de
ION POTOPIN

EDITURA MUZICALĂ
București, 1982

Scanned with OKEN Scanner

Prezenta traducere s-a făcut după *Correspondance de Frederic Chopin*, recueillie, revisée, annotée et traduite par Bronislas Edouard Sydow en collaboration avec Suzanne et Denise Chainaye Richard-Masse-Editeurs, 7 Place Saint-Sulpice Paris 6e

Scanned with OKEN Scanner

CHOPINIANA

I

Scanned with OKEN Scanner

Je suis déja à le source du bonheur

Frederic Chopin

CU mai mulți ani în urmă am parcurs cele trei volume de corespondență chopiniană cu impresia care s-a impus de la primele pagini, că citesc un roman realist, cu un conflict puternic în care erau angrenate personaje cu o structură psihologică unitară, pe un fundal social dintre cele mai tulburătoare: primele decenii ale secolului trecut, cu acele seisme îndepărtate care aveau să preludieze marele cutremur al anului 1848. O frescă de o forță evocatoare remarcabilă. Și pe măsură ce pătrundeam mai adînc în substanța acestor scrisori, curiozitatea mea s-a transformat într-o adevărată pasiune, selectîndu-mi toate valențele însetate de frumusețe. Am abandonat multe cărți de poezie care, mai înainte mă solicitaseră cu o putere irepresibilă, de a încerca să le tălmăcesc în ritmurile noastre, integrîndu-le fondului nostru axiologic. Astfel, s-au înscris pe plan secund orice alte lecturi și orice alte preocupări pentru a mă dedica cu totul corespondenței lui Chopin în care am descoperit o întreagă umanitate, prinsă în montura unor fraze care niciodată nu s-au legitimat ca literare, cu orice preț literare, nestructurîndu-se pe unele direcții prozodice care să le imprime un fior de inefabilitate, de mister și neliniște existențială, urmărindu-se, chiar cu prețul renunțării la unele splendori formale, o transcriere exactă a unei vieți interioare mai de preț decît orice ornament de arhitectură stilistică. Și după ce am parcurs cele trei volume care însumează 1269 de pagini de scrisori culese, revăzute, adnotate și traduse în limba franceză de BRONISLAS EDUARD SYDOW, în colaborare cu SUZANNE și DENISE CHAINAYE și IRÈNE SYDOW și publicate cu sprijinul Centrului Național de Cercetare Științifică între anii 1954—1960 de Richard Masse, la Paris, avînd o imagine integrală a acestui corpus de valori mai mult decît documentare, de un preț inestimabil pentru cunoașterea vieții și operei lui Frederic Chopin și a celorlalte personalități contemporane care au gravitat în jurul său, simțind poezia acestor scrisori, de un lirism autentic, cînd plin de gingășie, cînd cu implicații dintre cele mai profunde, cu timbru dramatic, de acte de acuzare și de sentințe date de o magistratură severă dar dreaptă, cu formulări definitive, de o lapidaritate de proverb de o mare forță de comunicare, avînd, așadar o asemenea imagine, m-am întrebat: — De ce nu Corespondența lui Chopin? De ce să nu încerc să traduc, bineînțeles nu integral, ci selectat, un text în care este atîta poezie, atîta umanism reprezentat de una din personalitățile care nu s-au abătut cu un pas de la linia demnității, care și-a iubit patria, Polonia, cum poate numai Bălcescu a iubit România, de care, dealtfel îl apropie aceeași ursită de exilat și de moarte departe de patrie, de ce nu Corespondența lui Chopin? Nu este aici, pe lîngă una din cele mai robuste poezii și o frescă socială, și o dialectică a conflictelor dusă pînă la extrema limită? Nu este aici o operă literară

Scanned with OKEN Scanner

cu o sumedenie de romane embrionare surprinse în resorturile lor cele mai intime, nu sînt aici realităţi epice cărora li se pot reconstitui dimensiunile, nu se pot întîlni aici acele „Balade şi romanţe" ale lui Adam Mickiewicz, pe cît unele de bărbăteşti, de eroice, pe atît celelalte de dantelate şi voalate, alunecînd din pagini asemenea unor păsări străvezii, prin care se vede cerul; nu sînt aici iubiri, suferinţe, speranţe, singurătăţi, sete de absolut, nu este aici pînă şi înfiorare tanathică şi apoi, linişte înaltă, definitivă?

*

Aşa s-a făcut că am început traducerea acestei Corespondenţe a lui Frederic Chopin ca un act de descifrare a traseului unei creaţii muzicale de o inegalabilă frumuseţe, cum este muzica chopiniană, care a primit în toată policromia ei funcţională puteri ce nu vor cunoaşte istovirea, ele venind din fondul de primordialitate al marelui creator, concepînd actul traducerii acestor scrisori, ca un act complex, de cultură spirituală unde totul este aşezat la locul lui şi se găseşte acolo unde a fost aşezat, dîndu-mi toată silinţa să păstrez distincţia acestor pagini, în care verbul palpită într-o frază puternic articulată, izbutind să transforme întreaga pagină (este vorba, se înţelege, de scrisorile lui Chopin) şi ca atare întreaga corespondenţă într-o somptuoasă construcţie, care poate fi asemănată cu o catedrală, sau mai degrabă cu un palat de justiţie, unde se slujeşte adevărul şi numai adevărul. Un adevăr ce se cere să fie proclamat ca atare pentru a fi cunoscut şi preţuit, iar la nevoie, apărat de toţi oamenii.

În numele acestui adevăr am pornit, aşadar, la traducerea Corespondenţei lui Frederic Chopin. Ştiam mai dinainte, ca fiecare, muzica lui Chopin. De cîte ori ascultasem una sau alta din operele sale, mai ales Polonezele, Mazurcile, Nocturnele, Preludiile şi Valsurile sale, fusesem fascinat de volutele, cînd mătăsoase, cînd fulgerătoare, ale acestei muzici, şi efigia muzicianului se fixase în memoria mea alături de cea a lui Mozart, a lui Ciprian Porumbescu al nostru, sau a Luceafărului nostru cel mai de sus, Eminescu, în aceeaşi aură sublimă. Acum, Corespondenţa vine şi defineşte, cu o mare forţă de convingere, muzica unei vieţi, aşa cum fiecare din compoziţiile sale defineşte viaţa unei muzici. Dar în primul rînd m-a solicitat mai intens dominanta figură a poetului Chopin, a poetului militant care se înscrie, prin fiecare din actele sale de creaţie, prin fiecare din participările sale la viaţa publică, pe orbita intereselor poporului său; m-a solicitat înflăcărarea patriotismului său, un patriotism profund, nu declarat la nu ştiu ce tribună, sau înscris pe nu ştiu ce steag resurecţional; Chopin respingea orice ostentaţie retorică, chiar dacă aceasta, la urma urmei arzînd fiinţa pe plan lăuntric, ar fi fost plătită cu sînge; în austeritatea unei camere de trudă istovitoare, de disocieri continui, unde nu o dată, iarna, nu era foc, studiind, judecînd şi însumînd totul într-o ordine purificată de tot ce este vremelnicie, desăvîrşea o creaţie artistică unică în felul ei, iluminînd faţa patriei, eliberînd-o de toate servituţile care o pustiau, făcînd din vocea ei, receptată din toate făgaşurile tradiţiei, un glas al virtuţilor născute dintotdeauna, pentru a rămîne pentru totdeauna.

Un asemenea glas venea spre mine din paginile acestei Corespondenţe şi fiecare scrisoare în sine se impunea atenţiei cu particularităţile ei, cu timbrul specific, cu vîrsta ei mereu tînără. Marea dificultate s-a născut tocmai din această imperioasă solicitare de atenţie din partea întregului corpus al corespondenţei care trebuia să fie tradus integral, pentru ca, numai astfel, avîndu-l

Scanned with OKEN Scanner

așezat în tiparele românești, la o nouă și atentă lectură, să pot obține o viziune de amsamblu, fără emoțiile căutărilor de sensuri cît mai adevărate pe plan stilistic. Construcția era în fața mea, după mai bine de doi ani de eforturi mari. De neconceput pentru posibilitățile unei ediții românești. Se impunea o selecție. Dar după ce criterii? Ce criterii pot să guverneze o chirurgie atunci cînd organismul este perfect sănătos, perfect unitar și nu poate funcționa decît în această integritate de substanță? Ce urma să se păstreze și ce trebuie lăsat deoparte? Doar din peana lui Chopin n-a ieșit nici o singură notă muzicală care să nu aibă deplină responsabilitate față de întreaga melodie și, de asemenea, nici în scrisori nu a scris un singur cuvînt care să nu se integreze organic și fiecare scrisoare a impus, sub acest raport al integrității de substanță, tortura unor zeci și zeci de ciorne pînă cînd, ce trebuia spus, era spus? Într-un asemenea corp viu a fost extrem de greu să intervenim prin reduceri care să nu provoace prăbușiri de semnificații, să nu deturneze o idee fundamentală, să nu deschidă calea unei înțelegeri trunchiate, obnubilînd tocmai ceea ce trebuia mai bine relevat.

Și atunci, contemplînd întregul, respectînd sensul unei astfel de ediții care trebuie să cuprindă esențialitatea, am intervenit asupra unor detalii de ornamentație exterioară, am smuls cîteva din frizele comune, cu motive reluate, am lăsat la o parte și unele din vitraliile încărcate de un cromatism periferic care ar fi sustras atenția de la problematica principală pe care am urmărit s-o înscriem pe coordonatele atenției, am intervenit și asupra unor incursiuni descriptiviste care puneau uneori o surdină pe ritmul interior, într-o lîncezeală pretimpurie, care, însă, erau și ele la locul lor, așa cum este umbra lîngă lumină și ecoul lîngă sunet și am lăsat elementele solide, irepetabile, ducînd de la un an la altul, din 1816 pînă în 1849, de la cele dintîi pîlpîiri în cuvintele copilului de 6 ani care se așezau de la sine în ritmuri de versuri simple cum se auzeau seară de seară, cu diferite prilejuri festive pînă în acel 17 octombrie 1849 cînd se așternuseră ultimele cuvinte în scrisoarea către Auguste Franchomme, exact cu o lună înainte de a fi prins de ghiara de fier a morții; astfel, violentările operate în textul scrisorilor, nedorite dar imperioase, sperăm să fie suportate mai ușor de cititorul exigent și el dornic de integrități spirituale.

•

Și încă ceva.

Pe tot parcursul acestor eforturi m-a urmărit o adiere dintr-o lume mai înaltă, purtînd spre mine cuvintele lui Goethe care spusese despre un poet contemporan că „trăind pentru a crea poezia, a făcut din propria lui viață o poezie" (Er lebte dichtendend und dichtete lebend). Aceste cuvinte ale olimpianului de la Weimar s-au transformat de la prima lectură a Corespondenței lui Frederic Chopin, devenind acum cînd și încercarea noastră foarte temerară de a tălmăci această operă este un fapt împlinit, atît cît a putut să fie un fapt împlinit, cu imperfecțiunile și limitele de care nu putem să nu ne dăm seama, doar printr-o simplă mutație de cuvinte, adecvîndu-le realității de față adică celei chopiniene, astfel: „Trăind pentru a crea muzică, a făcut din propria lui viață o muzică"

Iată un punct cardinal pentru orientarea noastră care ne-a luminat în toate nopțile de trudă cînd căutam interferențele marelui artist cu epoca sa, cu implicații dintre cele mai neașteptate, unele dintre ideile cuprinse în aceste scrisori purtîndu-ne pînă la teritoriul fierbinte al unei concepții revoluționare,

Scanned with OKEN Scanner

acolo, într-un Paris unde, peste cîteva decenii, la 26 martie 1871 avea să se instaureze primul guvern din istorie al dictaturii proletariatului. Un preludiu al simfoniei populare, cutremurînd conștiința epocii, am găsit, trecînd prin paginile Corespondenței lui Chopin, dar ca un glas al propriei sale conștiințe, ceea ce face ca între viața și opera sa să existe o identitate deplină.

*

Da, așa a fost viața lui Frederic Chopin în cei 39 de ani ai săi — ca și Eminescu care, de asemenea, poate fi cuprins în formularea goetheană că, trăind pentru a crea poezia, a făcut din propria viață o poezie, dar o poezie pe măsura intensității dramatice impuse vieții sale de împrejurările nefaste ale vremii în care a trăit; da, așa a fost viața lui Chopin, de o mare noblețe, de o mare intransigență morală, pînă la exclusivitate, o viață neadumbrită de nici una din manifestările care nu scutesc nici chiar geniile, de abatere de la o linie etică și estetică. O asemenea intransigență etică și estetică nu era a epocii sale. Sigur, au fost incontestabile personalități artistice, dar ele erau ale acelei epoci, operele acestora recomandîndu-se ca imagini esențializate ale epocii, epoca recunoscîndu-se în structura lor intimă în fiecare din aceste opere într-o consubstanțialitate organică. Dar Chopin este mai mult, el era și al epocii sale, îi exprima acesteia avînturile cele mai patetice, mai patriotice, deci mai esențiale, dar în același timp și al celor mai elevate epoci din trecutul umanității și receptînd și glasuri din viitor, transformîndu-le și pe unele și pe celelalte în muzică, într-o muzică magistrală în expresia ei și tocmai prin aceasta puternică și în funcționalitatea ei pe plan social, denunțînd formele de existență desuetă, toate tipologiile precare, actele nedemne care ultragiază frumusețea. O asemenea personalitate care legitimează categoria geniului nu se putea să nu-și pună amprenta și pe paginile de corespondență, cu toată acea tortură incredibilă a scrisului, ori, poate, tocmai pentru aceasta, fiecare scrisoare, chiar și de cîteva rînduri, luîndu-i zile și nopți întregi de căutări, de sondări de verificări dintre cele mai uluitoare. Păcat că nu s-au păstrat toate aceste ciorne ale scrisorilor lui Chopin, ele au fost arse, artistul respectînd prea mult oamenii pentru a nu le da decît lucruri esențiale. Ca și în muzică, dealtfel, ca și arta sa pedagogică de predare a muzicii. Și tot era nemulțumit că a spus prea puțin din cît avea de spus, după cum și în muzică va fi mereu nemulțumit că a făcut mai puțin din cît avea de făcut. Nu vorbim aici despre partiturile sale care ar putea furniza substanța unui amplu studiu caracterologic, nici de analiza manuscriselor sale muzicale acoperite cu „picioruțe de muscă" atît de calme și ordonate asemenea unor constelații îndepărtate, de-abia văzute cu ochiul liber, dar cine le-a văzut știe ce putere se află acolo, în acele puncte dintr-un spațiu infinit, cum este spațiul muzicii.Un studiu al acestora nu ne solicită deocamdată. Principala noastră grijă este de a-l situa pe Chopin în teritoriul exclusiv al Corespondenței, aici, avînd o asemenea atitudine față de cuvîntul scris căruia nu-i îngăduia să încalce disciplina stabilită și să se abată de la rosturile sale firești, de a transmite, fie căldura unui sentiment, fie lumina unei idei nobile. Actele de comunicare ale lui Chopin au în vedere numai sentimente și idei nobile; niciodată, dar absolut niciodată, nelăsînd să se infiltreze o undă de sentiment în descompunere, sau vreo idee neconformă cu concepția sa, chiar și atunci cînd vehemența expresiei ia locul notației suave, urbane, elegante, această vehemență fiind și ea determinată de constatări dureroase, că împrejurările nu sînt pe măsura încrederii și răbdării sale stoice și vor să impună servituți care nu pot fi

acceptate, căci aceasta ar fi însemnat să se imprime o altă direcție actelor sale de gîndire. Cu un astfel de mod de a-și redacta corespondența, Chopin determina o dialectică asemănătoare și la majoritatea corespondenților săi, obligați astfel să nu strivească floarea gingașă a sufletului, care face confidențe unui alt suflet, a unui suflet demiurgic încătușat de condiții materiale și cu obligații pe care singur și le-a asumat pentru a dăinui nu altfel, nu oricum, ci numai așa în conformitate cu stilul de viață pe care și l-a ales.

*

Cu o asemenea înzestrare, cu un spirit care nu a cunoscut decît starea de incandescență, deci arzînd necontenit, flacăra combustiei lăuntrice, alimentată și de un climat dintre cele mai ireconciliabile, i-a hotărît lui Chopin destinul. Nevoit să-și abandoneze patria pentru a nu cădea victimă unei conjuncturi istorice care nu punea prea mare preț pe un om, chiar dacă era un om de geniu, acordînd atenție numai popoarelor, considerate și acestea ca pîrghii de manevrat în culisele diplomatice, Chopin lasă departe Polonia — o Polonie care trăia numai în visuri — ducînd cu sine toată aviditatea sa de libertate și tot patriotismul cît putea să cuprindă un suflet ca al său, cu toată gloria trecutului, cu folclorul specific, bărbătesc și nostalgic în același timp, cu tot romantismul anilor adolescentini prin care fiece polonez respira, iubea, ura și era gata în orice clipă să moară, cum dealtfel se și murea în Polonia de atunci, sau se pleca în exil, dar nu pentru totdeauna, oh, nu, nu pentru totdeauna, ci pentru a reveni cu puteri sporite, cu o operă realizată, pentru a-i restitui Poloniei, din comorile de frumusețe de care nu se mai putea bucura, în libertate, pe cele ale poeziei și muzicii, în fond tot o imagine a patriei și aceasta, dar a unei patrii care nu mai putea fi împărțită de nimeni.

Cu o astfel de imagine a patriei avea să plece Chopin spre Franța — patria tatălui său Nicolas Chopin — dar nicidecum pentru a se integra acesteia, remodelîndu-se după stilul francez dintr-o nevoie de acomodare, de pace, ci, dimpotrivă, de a susține o luptă, pentru a impune prezența reală a Poloniei, a tot ce avea Polonia mai polonez, pentru a se realiza o Polonie nouă, liberă și independentă, păstrătoare a virtuților strămoșești, a eroismului devenit obiect de meditație nostalgică. Singura luptă care se putea da de un polonez, atunci, în cel de al treilea și al patrulea deceniu al secolului trecut, nu putea fi alta decît cea cu armele spiritului care puteau pregăti sufletește pe cei ce trebuiau să le poarte pe celelalte. Chopin se afirmase ca un foarte bun pianist. Dar și creația sa muzicală se impusese. Or lupta nu se putea purta numai cu armele pianistului. Interpretînd compozițiile altora, oricît de perfectă ar fi fost interpretarea, nu putea transmite decît sentimente și idei poate universal valabile, dar în universalitatea lor exprimînd totuși numai în parte din ceea ce însemna patrie pentru un artist în spiritul căruia patria îi întemeiază existența. Așadar, va fi întîi și întîi compozitor, un compozitor care va pleca de la aceleași izvoare de la care a plecat și marele cîntec general al poporului polonez, cum era poemul lui Adam Mickiewicz, poetul romantic și revoluționar al Poloniei, prietenul lui Pușkin și care va deveni și prietenul său, la Paris, așa cum va deveni și prietenul lui Nicolae Bălcescu cu care va conlucra pentru coordonarea eforturilor depuse de revoluționari în scopul de a realiza o forță militară capabilă să răstoarne tiraniile. Cu volumul de debut al lui Mickiewicz, Balade și romanțe, inspirate din folclorul care punea mai presus de orice lupta patriotică și forța dragostei, cîntate și una și cealaltă cu imagini pline de prospețime, dar

Scanned with OKEN Scanner

mai ales cu Străbunii şi Pan Tadeusz, una din cele mai grandioase construcţii poetice care-l prezintă pe luptătorul polonez în toată măreţia vitejiei sale sau urmărindu-i cursurile de literaturi slave ţinute la College de France, unde Mickiewicz trecuse de la Universitatea din Lausane, Chopin şi-a constituit o imagine despre patrie ca şi despre rosturile artei sale. Martirajul polonez era o rană deschisă.

*

După cea de a doua împărţire a Poloniei între Rusia şi Austria care a avut loc în 1793, poporul polonez se răsculase, dar răscoala de eliberare naţională condusă de Kosciusko a fost zdrobită, ceea ce a determinat o a treia împărţire, cea din 1795 între Austria, Prusia şi Rusia. În anul 1807, după ce a înfrînt Prusia, Napoleon I a creat marele Ducat al Varşoviei, vasal al Franţei. După înfrîngerea lui Napoleon, la Congresul de la Viena din 1814—1815, Polonia a suferit o nouă împărţire, fiind trecut în patrimoniul rusesc Marele Ducat al Varşoviei sub denumirea de Regatul Poloneii, Poznanul, Pomerania şi Silezia revenind Prusiei, iar teritoriile de la sud Austriei. În teritoriile ocupate, poporul polonez nu s-a supus decît formal, continuînd prin toate mijloacele de care mai putea dispune, să întreţină, nestinsă, flacăra dorinţei de libertate, educînd noile generaţii într-un spirit de înflăcărat patriotism, de dragoste faţă de trecutul legendar, de încredere în viitor. Cu o asemenea educaţie, generaţia care în 1815 avea între 5—10 ani luase deja cunoştinţă de versurile poetului Adam Mickiewicz, născut în 1798, la Zaosie, lîngă Novogrudok, care se şi dedicase luptei revoluţionare menite să determine o nouă renaştere poloneză, a luat parte la răscoala din Varşovia din 1830—1831 şi la cele care au izbucnit în continuare: Cracovia (1846), Poznan (1848), precum şi la răscoala generală dintre anii 1863—1864, dar fără a izbuti să obţină eliberarea de sub jugul cotropitorilor străini.

*

Pînă în anii 1830—1831 cînd izbucneşte răscoala din Varşovia, în plină tinereţe creatoare, Chopin se afirmase ca un mare patriot. Încă din anul 1825 cînd îi apare la Varşovia Primul Rondeau, dar mai ales prin Rondeau à la Mazur tipărit în 1827, el se definise ca un compozitor care va fi în primele rînduri ale unei lupte în care, generaţia sa era angajată cu totul, pregătită să-şi dea viaţa pentru libertatea poporului polonez. Lupta avea să fie dramatică. Puterile ocupante nu aveau să renunţe prea uşor la teritorii atît de fertile, la zăcăminte de minereuri atît de imense şi vor îneca în sînge orice act protestatar. Amintirea trecutului întreţinea un foc viu în spiritul tineretului. Societăţile secrete, cea a Filomeţilor şi cea a Filareţilor înteţeau cu abnegaţie focul patriotismului. Represiunile nu întîrzie. Arestări, procese, sentinţe. Unele capitale, altele simple deportări în ţinuturile îngheţate ale nordului siberian. Aşa se întîmplă şi cu poetul Adam Mickiewicz. Pentru Chopin, anii fierbinţi ai pregătirii revoluţionare însemnau foarte mult. Muzica pe care o scria era departe de a fi neutră. Nici autorul ei nu era neutru. Opţiunea sa era definitivă. Dar a mai rămîne în patrie, în astfel de condiţiuni, era un act temerar. Manuscrisele sale muzicale puteau constitui oricînd dovezi pentru un act de acuzaţie, în cazul că ar fi fost implicat într-un proces politic. Pînă chiar şi acel Curier din Szafarnia cu pagini de ironie evidentă la adresa absolutismului putea constitui o piesă de dosar. Şi încă multe altele. Ba chiar şi succesul obţinut în anul 1825 în faţa Ţarului Alexandru I, cu prilejul unui concert dat la Biserica Evanghe-

Scanned with OKEN Scanner

lică din Varșovia, cînd despotul rusesc îi dăruiește micului pianist polonez un inel împodobit cu briliante, sau triumful de la Poznan din 1828, cînd după un concert, Chopin este ovaționat de un public electrizat, ca și concertul nu mai puțin aplaudat de publicul Teatrului Național din Varșovia puteau de asemene constitui elemente pentru definirea unei atitudini neconformiste. Lucrul acesta îl știau bine și părinții lui Chopin și prietenii săi. Se impunea un exil voluntar. Și la 2 noiembrie 1830 Frederic Chopin părăsește Polonia cu numai patru săptămîni înainte de izbucnirea răscoalei din Varșovia. La 24 noiembrie se afla la Viena împreună cu Titus Woyciechowski, unul din cei mai buni prieteni ai săi. Aflînd de răscoală, Chopin s-a și hotărît:

— Ne întoarcem acasă. Nu putem sta departe de lupta alor noștri în care sîntem și noi angajați.

— Tu nu te poți întoarce, ești prea mult angajat.

— Tocmai de asta, trebuie.

— Ba tocmai de asta nu trebuie. Tu, dealtfel, nici nu ai să poți lupta cu arma în mînă. Ești prea slab pentru asta. Tu ai o altă armă, una din cele mai puternice arme ale revoluției poloneze, muzica ta. Scrie muzică și lasă-ne pe noi să luptăm sub faldurile de foc ale acestei muzici. În felul acesta și tu vei fi prezent pe baricade. Datoria unui artist polonez este, ca departe de patrie, să fie prezent totuși prin spiritul său. Brațe care să poarte o armă sînt destule, dar nu avem tot atîtea inimi care cu focul lor să aprindă pînza steagurilor. Tu ai o asemenea inimă. Fă-o să bată pentru Polonia și vei fi făcut foarte mult.

Cu această hotărîre de a-și da tot sîngele inimii pentru a aprinde pînza steagurilor poloneze în toate luptele ce urmau să se dea, pînă cînd Polonia va fi din nou a polonezilor, legat cu fire trainice de ființa pămîntului polonez, de cultura și arta poloneză, de toate nobilele sale aspirații, din toamna lui 1830 Frederic Chopin va rămîne departe de patrie pînă în 17 octombrie 1849 cînd a murit, fiind înmormîntat în cimitirul Père Lachaise, iar inima sa, sfînta sa inimă, în decembrie al aceluiași an, a fost adusă la Varșovia, unde este păstrată în biserica Sfintei Cruci, ca una din cele mai scumpe relicve, unde întregul suflet al Poloniei arde ca o candelă veșnică.

•

În succinta Istorie a corespondenței lui Frederic Chopin, *Bronislas Eduard Sydow*, alcătuitorul ediției de Corespondență Frederic Chopin în 3 volume: Zorile (*1816—1830*); Ascensiunea (*1831—1840*); și Gloria (*1841—1849*), tipărite între *1953—1960* la *Richard Masse, Paris*, se precizează că scrisorile lui Chopin „scrise în fuga condeiului, fără grija posterității, spontane și vibrante, sînt departe de a avea un caracter convențional, ci ele sînt imaginea sufletului său; un suflet drept și ferm. Ele îți arată acest suflet clocotind de afecțiune și solicitudine pentru familia sa, pentru iubirea de țară, de o intransigentă conștiință artistică, integral bun și devotat în prietenie ca și în dragoste, spiritual, pasionat, tandru, fără ascunzișuri, nici calcule de altă natură." După acest portret moral care-i definește impecabil conturul moral, Sydow încearcă să surprindă și destinul corespondenței lui Chopin care a fost la fel de dramatic, abătîndu-se și asupra sa necrutătoarele lovituri ale fatalității. „Incendiile, bombardamentele, revoluțiile și războaiele au distrus un mare număr din originalele acestor scrisori — spune

Scanned with OKEN Scanner

în continuare Sydow — din fericire, totuși, destul de multe din documentele care trebuia să dispară în felul acesta, au făcut obiectul imprimării sau fotografierii. Deci, moștenirea morală a marelui muzician este, dacă nu absolut intactă, cel puțin destul de considerabilă pentru a furniza o bogăție inestimabilă de date asupra omului, operei, mediului și epocii sale".

Judecate din perspectiva valorii lor informaționale, scrisorile lui Chopin — spune Sydow — constituie „o veritabilă biografie, trăită și scrisă chiar de eroul său." Pentru ca această biografie să fie cît mai exhaustivă, Sydow a publicat cel mai mare număr de scrisori ale lui Chopin, adăugînd la acestea diverse mesaje care i-au fost trimise de către contemporanii săi, ca și răspunsurile primite de aceștia de la Chopin și pe care ei le-au păstrat cu cea mai mare sfințenie.

Urmărind modul cum au fost puse în valoare aceste scisori, Sydow relatează că înainte de 1863 compozitorul și muzicologul Maurice Karasowski a fost autorizat de familia lui Chopin să-i cerceteze corespondența în vederea realizării unei biografii, care va apare în 1869 — cu prilejul comemorării a două decenii de la moartea lui Chopin — sub titlul La Jeunesse de Frédéric Chopin, iar în 1877, sub titul: Sein Leben, seine Werke und seine Briefe, s-a publicat în limba germană, mai întîi la Dresda, iar în anul următor la Berlin.

Menționăm că și înainte de aceste apariții se mai publicaseră cîteva încercări de reconstituire a vieții lui Chopin. Astfel, Barbedette publicase o lucrare monografică intitulată Chopin, Paris, 1861; tot la Paris, se mai publicase o lucrare a lui Enault Louis, sub titlul de Frédéric Chopin, apărută în 1856, iar cu patru ani mai înainte se publicase studiul monografic aparținînd lui Franz Liszt dedicat lui Chopin și care apăruse mai întîi în 1851 în revista „La France Musicale" într-o serie de 17 foiletoane. Cartea, la apariție, stîrnise o serie de opinii contradictorii, spunîndu-se că „despre Chopin ar fi trebuit să se scrie cu mai mult calm și reculegere", iar un alt critic catapultase ideea că lucrarea lui Liszt nu este nici mai mult nici mai puțin decît o „simfonie funebră" în amintirea marelui artist. Dar nici una din aceste lucrări cu caracter mai mult sau mai puțin monografic nu este obiectul unei critici mai acerbe din partea lui Sydow ca opera lui M. Karasowski mai ales în ceea ce privește punerea în valoare a fondului de corespondență chopiniană, deoarece „și-a permis să modifice stilul maestrului, înlocuind, prin cuvinte banale și fade, expresiile pitorești, familiare sau violente care pot fi întîlnite uneori" intervenție de editor, cel puțin comodă, impietînd asupra rosturilor unei asemenea opere.

În continuare, Sydow relatează că cea mai mare parte din scrisorile și amintirile Isabellei Barcinski au fost distruse în 19 septembrie 1863, cînd a fost devastat palatul Zamoyski unde trăia sora lui Chopin. Dar tot răul spre bine. Dacă Maurice Karasowski, cu toate imperfecțiunile lucrării sale, mai ales în privința modificărilor stilistice, nu ar fi publicat un bogat fond de scrisori, nu am mai fi avut nici o urmă din acest tezaur. De asemenea, mai relatează Sydow, documentele care în 1944 se mai găseau în patrimoniul familiei Chopin au fost nimicite în incendiul declanșat de trupele hitleriste cînd a fost înăbușită răscoala varșoviană. N-au putut fi salvate decît scrisorile și documentele cedate înainte de război Institutului Frederic Chopin, care a luat din vreme toate măsurile de securitate pentru ocrotirea acestui fond atît de prețios.

Scanned with OKEN Scanner

La Arhivele de acte vechi dintr-un cartier al Varşoviei s-au păstrat 13 scrisori din vremea copilăriei lui Chopin către Jean Bialoblocki, scrisori, după cum le caracterizează Sydow „pline de spirit şi gingăşie" şi care au fost cercetate în 1926 şi revăzute în 1943, dar care, peste un an au fost şi ele prefăcute în scrum.

În marele său periplu, Sydow a mai constatat că se păstrează extrem de importantele scrisori ale lui Chopin către Titus Woyciechowscki, scrisori în care marele artist în vîrstă de 19—20 de ani, îşi defineşte concepţia despre muzică, despre dragoste, îşi manifestă toată însetarea sa de lume şi de viaţă, forţa sa de înregistrare a realităţii; vorbeşte de Constance Gladkowska, prima sa dragoste; îşi povesteşte călătoriile, sosirea la Paris, lăsînd să se desfăşoare, în toată libertatea, un suflet romantic. Aceste scrisori atît de frumoase — spune Sydow — „prezintă un interes deosebit: Chopin se întreţine cu un corespondent, foarte bun muzician el însuşi, despre muzică, şi cu un prieten foarte drag, care i-a rămas credincios pînă la moarte, despre prietenie".

La Biblioteca Naţională din Varşovia se află reproducerea fotografică a unui album în care, după obiceiul epocii, Chopin a adunat autografele prietenilor săi şi ale cîtorva celebrităţi. Tot în acest album este una din cele mai frumoase pagini din cîte au ieşit din peniţa lui Chopin, nu o pagină de muzică, nici una de literatură propriu-zisă; este vorba de un zguduitor lamento, o plîngere în singurătate. Sydow notează că este vorba de o pagină în care „tînărul polonez a trasat cu o mînă nervoasă rînduri disperate, revoltate, tragice, vibrînd de patriotism şi de dragoste pentru ai săi, rînduri scrise la Stuttgard cînd a aflat de masacrele de la Varşovia". Aceste fraze atît de simple, atît de ample şi de un profund patetism, atît de tulburătoare prin subtextul lor, sînt cunoscute sub denumirea de Jurnalul din Stuttgart, al cărui original a pierit în incendiul Bibliotecii Krasinski, tot în timpul celui de-al doilea război mondial. De asemenea, au mai pierit şi fermecătoarele scrisori ale lui Chopin către Jean Matusynscki, un prieten din copilărie. Cîteva din aceste scrisori de o valoare biografică şi umană egală cu a acelora către Titus Woyciechowscki au fost arse împreună cu colecţia prinţului Czetwertynski, căruia îi aparţineau. Însă textul lor s-a păstrat. O soartă la fel de tragică au avut scrisorile lui Chopin păstrate în colecţia Lilpop şi Kronenberg şi în acelea pe care le aveau unii colecţionari de autografe din Varşovia: Babecki (colecţia Soubis-Bisier) şi Studnicki, între altele.

Colecţia muzicologului Léopold Binental a pierit în acelaşi fel, împreună cu tot fondul memorial chopinian pe care-l cuprindea această colecţie. Bine că, uneori, Binental a introdus facsimile în operele sale referitoare la Chopin. Graţie acestei împrejurări s-a păstrat o admirabilă scrisoare a lui George Sand către Chopin.

Scrisorile lui Julien Fontana sînt dispersate în întreaga lume: Franţa, Anglia, Olanda, Statele Unite şi, bineînţeles, Polonia, fiind vîndute de moştenitorii acestui bun prieten al lui Chopin.

Oprindu-se asupra celui mai gingaş, dar în acelaşi timp şi cel mai dureros capitol din viaţa lui Chopin, capitolul iubirii pentru frumoasa Maria Wodzinska, cu care Chopin a fost logodit şi nimic nu l-ar fi împiedicat să nu devină soţul ei, Sydow notează că „Chopin a păstrat toată viaţa scrisorile de la Maria Wodzinska, iar după ruperea logodnei, pe hîrtia în care

Scanned with OKEN Scanner

împachetase acestei scrisori împreună cu cele de la mama Mariei și de la fratele ei, pachet în care pusese și un trandafir uscat, simbol al unei iubiri ucise, dar de neuitat, Chopin scrisese, cu trăsături parcă smulse din sufletul său îndurerat, două cuvinte în limba poloneză: MOJA BIEDA, adică: Nenorocirea mea. Nenorocirea cui? A lui Chopin, omul? A lui Chopin, artistul? Mai de grabă a lui Chopin, omul, pentru că omul, cu sentimentele lui de iubire pentru o femeie, fusese rănit adînc. Dar Chopin, artistul, avea să se ridice neîntîrziat deasupra acestei nenorociri, și cu puterea geniului său creator, s-o transforme în muzică, eliberîndu-l în același timp și pe omul Chopin de orice coșmar. E puterea omului de geniu, cunoscută din totdeauna, de a nu se lăsa dominat de nefericirile trecătoare, dar care, prin violența lor, l-ar prăbuși pe oricare altul. Că a rămas în unduirile muzicii chopiniene un țipăt de albatros săgetat care se aude din cînd în cînd, nu se putea să fie altfel, căci și geniul este om!

Și scrisorile de la George Sand au fost păstrate cu mare grijă de Chopin, spune în continuare Sydow. Dar și aceste scrisori au avut o soartă sumbră, chiar tragică. Alexandru Dumas-fiul povestește că, după moartea lui Chopin, sora lui, Louise Jendrzejewicz, părăsind Parisul, luase cu dînsa, printre altele și aceste scrisori. În momentul cînd trebuia să treacă frontiera dintre Prusia și Rusia (Polonia nu exista decît în visurile polonezilor!) sora lui Chopin s-a temut ca cenzura țaristă să nu ia cunoștință de scrisorile lui George Sand, cunoscută ca o partizană înflăcărată a patrioților polonezi, „mai poloneză decît Polonia", sentimente care, nu o dată erau mărturisite și în scrisori. Teama Louisei nu era justificată. Autoritățile țariste ar fi putut să ia măsuri împotriva familiei lui Chopin dacă ar fi găsit această corespondență care ar fi putut fi considerată subversivă. Pentru a înlătura o asemenea primejdie, sora lui Chopin a încredințat aceste scrisori, atît de prețioase, unui prieten al soțului său, proprietarul unei case de comerț la Myslovice (Silezia).

În 1851, călătorind prin această regiune, Al. Dumas-fiul s-a oprit la acest prieten al familiei lui Chopin, care, știind că oaspetele său este un renumit scriitor francez, fără îndoială un cunoscut al lui George Sand și al lui Chopin, i-a arătat scrisorile. Tînărul Dumas a citit pe nerăsuflate scrisorile și după unele din ele și-a făcut copii, povestind această întîmplare tatălui său într-o epistolă scînteietoare din care citățm: „Te asigur că nimic nu este mai trist și mai mișcător decît aceste scrisori, bine păstrate, etichetate și împachetate cu respectul și dragostea cea mai pioasă*, *scrisori a căror cerneală s-a îngălbenit de vreme, care au fost primite cu o mare emoție de un om plecat pentru totdeauna dintre noi. După ce ai citit toate aceste* mărturisiri dintre cele mai intime, mai plăcute și mai vi,** *este cu neputință de înțeles moartea celui căruia i-au fost adresate."*

Al. Dumas-fiul a luat cu sine aceste scrisori, după ce l-a convins pe deținătorul lor că ele trebuie să-i fie restituite romancierei franceze și într-adevăr i le-a restituit împreună cu copiile pe care le făcuse. Iar George Sand le-a ars, dacă poate fi crezut Vladimir Karenine care susține acest lucru în cartea sa (George Sand, sa vie et ses o euvres, *tom III p. 632*).

*,** Subliniat în original.

Scanned with OKEN Scanner

Cu toate acestea, Edouard Ganche care, în prima biografie pe care i-o dedică lui Chopin, relatează episodul în aceeași manieră, ajungînd la aceleași concluzii, într-o lucrare ulterioară intitulată Dans le Souvenir de Frédéric Chopin, *în nota de la pagina 131, scrie că „unele indicii ne permit să bănuim că o copie a acestor scrisori mai există". În orice caz, o scrisoare a scăpat de distrugere și acum se află la Biblioteca Națională din Paris. Din cuprinsul acestei scrisori rezultă că romanciera voia să rupă cu „prietenia nefastă" care o leagă de „un om bolnav" care, prin purtarea lui, îi provoacă „o suferință atroce". Și s-a mai păstrat încă o scrisoare care a fost adusă de sora lui Chopin, Louise Jendrzejewicz în Polonia, de o mare valoare biografică, deoarece confirmă că, în ciuda celor ce se spuneau, în 1845, legătura dintre George Sand și Frederic Chopin era puternică, romanciera încheindu-și scrisoarea prin: „Te iubesc", scriind cu un rînd mai sus: „Iubește-mă, înger scump, tu fericirea mea nețărmurită".*

În privința scrisorilor trimise de Chopin lui George Sand, dintre acestea numai un număr de 18 sînt cunoscute, iar din acestea, 17 au fost citate în cartea lui Vladimir Karenine și una a fost achiziționată în 1949 de Biblioteca Națională din Paris. Un număr de scrisori referitoare la Chopin și adresate de George Sand altor persoane ca Albert Grzymala, contesa de Marliani, Dra de Rozières, Dna Grille de Benzelin... sînt de un interes foarte mare, dar nu le-am cuprins în ediția noastă, dat fiind caracterul său selectiv.

În ceea ce privește scrisorile lui Chopin către Solange Clésinger, fiica lui George Sand, ele proiectează o lumină clară asupra sentimentelor de prietenie cvasi-părintești pe care artistul i le-a purtat acestei femei pe care o cunoscuse din copilărie și ale cărei conflicte de familie s-au repercutat atît de cumplit asupra vieții Maestrului. Aceste scrisori, într-o franceză elegantă și spirituală, sînt în marea lor majoritate păstrate de Doamnele Rocheblave, membre ale familiei biografului lui George Sand (Rocheblave Samuel: George Sand et sa fille, *Paris, 1905).*

Scrisorile lui Chopin către Marie de Rozières, eleva sa, au fost puse în vînzare la Paris în 1948. În urma intervențiilor Institutului Frederic Chopin din Varșovia, un număr de 10 dintre aceste scrisori, cele mai importante, desigur, au fost achiziționate de Statul polonez. Ele fac parte în prezent din colecția de stat poloneză, atît de greu încercată în timpul celui de-al doilea război mondial. Din fericire, însă, au fost salvate tezaurele chopiniene de la Muzeul Național din Varșovia, cele ale Societății Muzicale din Varșovia (Secția Frederic Chopin) și cele ale Institutului Frederic Chopin, iar la Cracovia, cele ale Bibliotecii Jagelon, ale Academiei poloneze de Științe și, în fine, cele ale Muzeului prințului Czartoryski. În această din urmă colecție se găsesc cele mai importante scrisori ale lui Chopin, din textul cărora se poate reconstitui extrem de complexa sa tipologie spirituală. Este vorba de scrisorile lui Chopin către Albert Grzymala, unicul confident al suferințelor prin care i-a fost dat să treacă și din combustia cărora, Chopin s-a putut ridica mai întărit și datorită sprijinului moral al prietenului său atît de credincios. Aceste scrisori provin dintr-un legat testamentar al prințesei Marcelinne Czartoryska, elevă și prietenă sinceră a lui Chopin și care l-a vegheat în clipa sfîșietoare a morții.

Scanned with OKEN Scanner

O scrisoare necunoscută a lui Chopin către Albert Grzymala a fost descoperită în ultime vreme, într-o colecție din Moscova, unde a fost adusă în 1839, din Marsilia. Grație demersurilor făcute de Suzanne și Denise Chainaye, colaboratoarele lui Sydow, s-au obținut două scrisori inedite ale lui Albert Grzymala către August Léo, un bancher pe care dragostea pentru muzică îl apropiase de Chopin. Prima din aceste scrisori a fost scrisă între ziua morții și cea a înmormîntării lui Chopin, iar a doua, la puțin timp după funeralii. A fost obținut, de asemenea, și textul scrisorilor lui Chopin către August Léo, puse la dispoziția lui Sydow de François Léo, nepotul său, care mai posedă, după cum subliniază Sydow, și un portret al maestrului, executat de Henri Lehmann (1814—1882).

În legătură cu îndelungata și misterioasa prietenie a lui Chopin cu Delphine Potocka, născută Komar, o descendentă a familiei Komar, Dna Pauline Czernika, a citit la Radio Poznan în cursul anului 1945 — după cum relatează Sydow — cîteva fragmente aparținînd unui corpus de scrisori adresate de Chopin între anii 1832—1842 și 1848—1849 contesei Delphine Potocka, de un lirism încîntător, alimentat fără îndoială de o dragoste reală dar tăinuită, pentru a nu se aduce prejudicii prestigioasei personalități a aristocratei poloneze. Dar aceste scrisori nu au putut fi găsite pentru a fi cercetate, deci afirmația că ar fi existat un asemenea corpus de scrisori rămîne încă sub semnul întrebării. Nu avem decît un singur mesaj al Delphinei Potocka trimis lui Chopin din Aix-la-Chapelle la începutul lui 1849, o scrisoare simplă, fără efuziuni sentimentale, o dovadă a prieteniei care a existat, dar în fibra textului cu o ușoară vibrație de amară deziluzie. „Pentru mine nu mai există nici fericire și nici zîmbet pe acest pămînt", spune Delphine Potocka, deoarece „toți cei cărora le-am dorit binele, m-au recompensat totdeauna prin ingratitudine sau prin diferite alte contrarietăți". Dar nu se poate trage concluzia de aici că Delphine Potocka s-ar referi la „ingratitudini sau diferite alte contrarietăți" din partea lui Chopin, mai ales că ultimele cercetări au demonstrat definitiv că respectivul „corpus" este apocrif.

Dintre scrisorile lui Chopin către prietenul său, violoncelistul Auguste Franchomme, unele se găsesc la Dna Lemire-André urmașa sa, iar altele sînt în patrimoniul Bibliotecii Conservatorului din Paris. Pline de căldură, sincere, de o mare simplitate, aceste scrisori aduc o contribuție substanțială pentru definirea tipologiei chopiniene, arătîndu-ni-l pe Chopin cît de mult iubea copiii, în prezența cărora redevenea și el copil, un copil care știa să se joace, integrîndu-se prin gesturi spontane jocului, participînd cu întreaga sa ființă, cu glasul care primea frăgezimi noi, cu mîinile care puteau fi orice, dar mai ales aripi pentru un zbor imaginar și cu ochii care, nu odată, se umpleau de lacrimi de fericire. Și referindu-se la micuțul René Franchomme căruia îi spunea Fanfan — după vestitul erou legendar, Fanfan la Tulipe, care apăra cauza dreaptă și era însetat de licorile vinului și ale gloriei — Chopin lasă să adie peste aceste scrisori toată bucuria sa de viață.

Un număr de scrisori se află la scriitoarea Aurore Sand nepoată lui George Sand, scrisori, care, de asemenea aruncă o lumină edificatoare asupra personalității lui Chopin.

Scanned with OKEN Scanner

La Biblioteca Conservatorului din Paris mai sînt scrisori adresate de Chopin lui Maurice Schlessinger, principalul său editor din Franța. Tot în colecțiile Bibliotecii Conservatorului din Paris se găsește o curioasă, dar prețioasă scrisoare aparținînd lui Nicolas Chopin către părinții săi, trimisă la 15 sept. 1790, din Varșovia, în care se plînge că „de doi ani nu mai are nici o știre din Franța și că depărtarea de patrie i-a sporit dragostea față de familia sa, dragostea care-l îndeamnă să vină neîntîrziat acasă dar se teme să nu fie imediat încorporat, ca orice tînar francez și își roagă părinții să-i răspundă dacă autoritățile sînt foarte severe în cazuri asemănătoare cu al său, deoarece n-ar vrea să sufere din această cauză."

Această unică scrisoare a lui Nicolas Chopin către părinții săi, înlătură legenda care a circulat multă vreme că tatăl lui Frederic Chopin ar fi fost un spirit de aventurier, certat cu părinții săi și în urma acestor dispute ireconciliabile ar fi plecat definitiv din Franța.

De asemenea, în fondurile acestei Biblioteci a Conservatorului din Paris se găsește o scrisoare a lui Chopin către Dra de Rozières, la care s-a mai adăugat, pe lîngă ultima scrisoare a lui Chopin către George Sand, un număr mare de scrisori ale romancierei, împreună cu cele ale unor contemporani care cuprind referințe despre Chopin.

Unele din aceste scrisori sînt inedite, altele au fost publicate doar parțial.

În studiul său, Bronislas Edouard Sydow mai amintește și de alte documente chopiniene, de mai puțină importanță caracterologică, dar cum fiecare moment din viața lui Chopin este prețios, au și aceste documente importanța lor. Astfel, Arhivele Societății de Concerte a Conservatorului păstrează o scrisoare pe care Chopin a adresat-o comitetului acestui Conservator în 1832. De asemenea, și Biblioteca Institutului posedă acum o carte de vizită a maestrului, un elegent carton cu strălucire de porțelan fin pe care, numele și adresa sînt tipărite cu caractere microscopice, avînd cîteva cuvinte scrise de Chopin în mare grabă. În fine, Biblioteca poloneză din Paris păstrează în foarte frumoasa sa colecție de amintiri despre Chopin, o scrisoare de mulțumire a marelui artist adresată Societății literare poloneze din Paris care-l alesese pe Chopin membru stagiar. Această scrisoare de o fermecătoare și nobilă modestie indică data completă a nașterii sale, deci din acest punct de vedere avînd o deosebită valoare documentară, toți biografii lui Chopin referindu-se la ea.

În legătură cu soarta corespondenței pe care Chopin a purtat-o cu editorii săi, Bronislas Edouard Sydow mai notează că „un mare număr de scrisori adresate de Chopin casei editoriale Breitkopf și Haertel din Leipzig, împreună cu o colecție de manuscrise, un dagherotip din 1846 și o fotografie făcută de L. A. Bisson la începutul anului 1849 au intrat în posesia guvernului polonez sub formă de despăgubiri de război".

Toate aceste documente de o mare valoare se află în Canada în momentul de față.

O parte din scrisorile către Maurice Schlessinger, celebrul editor parizian din str. Richelieu, se află în Franța, restul în Anglia și Belgia, unde se mai găsesc și unele din scrisorile adresate de Chopin lui Camille Pleyel. Pînă acum nu s-a descoperit nici o scrisoare către Brandus, Troupenas și alți editori francezi. De asemenea, nu s-a dat de nici o urmă în legătură cu

Scanned with OKEN Scanner

corespondența dintre Chopin și editorul Wessel din Londra. Este destul de regretabil acest lucru, dacă ne gîndim la aceste scrisori care, fără îndoială, cuprind detalii importante asupra conflictului dintre Chopin și editorii săi, din pricina titlurilor fanteziste date unora din operele lui Chopin de către acești editori, pentru a le face mai... comerciale!

Bine cunoscutul muzicolog londonez Arthur Hedley posedă cel mai important și mai valoros corpus de amintiri despre Frederic Chopin. Grație amabilității lui Arthur Hedley — spune Sydow — „au putut fi publicate scrisori necunoscute pînă acum care fac parte din remarcabila colecție a muzicologului londonez". Dar și această colecție a avut de suferit din pricina bombardamentelor germane asupra Londrei, cînd s-a pierdut o bună parte din valorile sale inestimabile.

Continuîndu-și investigațiile, Bronislas Edouard Sydow mai notează că profesorul Ignace Blochmann a publicat în facsimil, într-o ediție de lux apărută în 1949, două scrisori ale lui Chopin găsite în Belgia, la Muzeul castelului din Mariemont, valoroase și acestea ca și cele descoperite în colecțiile din New-York (Charles Fite), Miami (colecția Bass) și la Biblioteca Congresului din Washington, înzestrată cu multe autografe aparținînd lui Chopin ș.a.

Nici în Polonia nu au încetat cercetările pentru găsirea și punerea în valoare a documentelor legate direct sau indirect de viața și opera lui Frederic Chopin, aceasta constituind, atît pentru muzicologii, cît și pentru oamenii de cultură polonezi, o adevărată cauză națională. Astfel — arată Sydow — la începutul anului 1949, Alexandre Semkowicz, eminentul bibliograf al lui Adam Mickiewicz, cercetînd arhivele Muzeului Național din Varșovia pentru a găsi noi documente referitoare la marele poet revoluționar al Poloniei, a descoperit un număr de 20 de scrisori autografe ale lui Chopin către marele colecționar Adolphe Cichowski, stabilit la Paris în urma răscoalei din 1830—1831. Alte scrisori necunoscute pînă acum au mai fost găsite în Cehoslovacia, Germania, Rusia; la Praga a fost descoperit un mesaj către marele patriot ceh Venceslas Hanka; la Biblioteca de Stat din Berlin s-a găsit o scrisoare către baronul de Tremont, iar mama lui Antoine Rubinstein din Moscova a avut scrisori trimise de Chopin fiului său care, în 1840, în vîrstă de 11 ani, a cîntat în fața lui Chopin și a lui Liszt.

Cu aceste relatări Sydow își încheie investigațiile pentru descoperirea și a altor scrisori sau diverse documente legate de viața și opera lui Chopin. Dar Sydow nu consideră epuizate toate căile investigatoare. „Fără îndoială — spune el — mai există în lume multe scrisori necunoscute ale lui Chopin, precum și multe alte scrisori ale contemporanilor lui Chopin care vorbesc despre el. Poate că publicarea acestei corespondențe să-i determine pe cei care le păstrează să le scoată la lumină. Repetăm și noi această solicitare, considerînd că scoaterea din umbră a oricărui document ce privește viața și opera lui Chopin, ca și a oricărui alt creator de geniu care a dat umanității un nou imbold în avîntul său spre desăvîrșire, făcînd-o să reziste împotriva oricăror încercări de subjugare prin forță, înarmînd-o cu încredere în rațiunea cea mai înaltă care legitimează însuși actul de creație, libertatea și independența tuturor popoarelor, un asemenea act este, categoric, de cel mai nobil patriotism.

Trecînd la un comentariu extrem de succint dar adecvat, ponderat, fără deliberări ipotetice, totdeauna comunicînd o idee clară, Bronislas Edouard

Scanned with OKEN Scanner

Sydow precizează că „scrisorile lui Chopin, mai ales cele scrise în limba poloneză, scot la iveală laturi ale caracterului său multă vreme ignorate. Ele demonstrează că Chopin nu era un taciturn, ci-i plăcea rîsul, un rîs sănătos, că rîsul îi era necesar și-i plăcea să-și distreze amicii, relatîndu-le o mulțime de anecdote pe un ton jovial. Ca și în muzica sa, unde frazele elegiace și tandre contrastează cu pasajele energice sau fugoase care le urmează, unele din scrisorile lui Chopin contrastează cu aspectul exterior al omului, atît de rezervat, de distins și de gingaș. În această făptură delicată și subtilă se afla un suflet bărbătesc, o veritabilă inimă de Mazur."

Concluzia la care a ajuns Sydow este indiscutabilă. Acest adevăr este evident și în creația chopiniană, cum la fel de evident este și în structura sufletului polonez de pretutindeni, ale cărui sentimente — spune Franz Liszt în monografia închinată lui Chopin — „se dezvăluie și se ascund ca inelele unui șarpe încolăcit în jurul lui însuși", într-un joc continuu de acorduri și dezacorduri, unde planul secund îndeplinește o funcție gnoseologică, pe cît de bogată în valențe definitorii, pe atît de misterioasă.

*

Cele dintîi apariții ale scrisorilor lui Chopin sînt din 1869 — la două decenii de la moartea marelui artist. După cum le-am menționat, ele sînt: La jeunesse de Frédéric Chopin *și* Frederic Chopin, sein Leben, seine Werke unde *Brife, operă a lui Maurice Karasowski, care a apărut și în limba engleză (New-York, 1878) tot în limba engleză (Londra, 1889 și 1906), în limba rusă (Moscova, 1900) și în limba japoneză (Tokio, 1924).*

Lucrarea lui Mieczyslas Karlowicz, care a apărut în 1924, a făcut vîlvă la apariția sa, deoarece a publicat pentru prima dată scrisorile păstrate de moștenitorii Louisei Jendrzejewicz.

Intitulată Souvenirs inédites de Frédéric Chopin, *ediția aceasta cuprinde peste 100 de scrisori ale lui Chopin sau către Chopin și a apărut simultan în Polonia și Franța, în traducerea Laurei Disière. Printre documentele cele mai importante pe care le conține această ediție, trebuie citate scrisorile Mariei Wodzinska. Ediția în limba poloneză cuprinde și scrisorile Solangei Clésinger către Chopin și pe cele ale romancierei George Sand către Louise Jendrzejewicz, în original și traduse în poloneză. Din păcate, Karlowicz a făcut imprudența de a rezuma scrisorile către Chopin a căror importanță nu i s-a părut că ar merita o publicare integrală.*

În ordine cronologică se mai citează ediția scrisorilor lui Chopin în limba italiană: Epistolario di Federico Chopin, *Rocca San Casciano, 1907, realizată* de Gualterio Petrucci; Chopin Gesammelte Briefe, *Leipzig, 1911, a muzicologului polonez Bernard Scharlitt, o valoroasă publicație mai ales prin notele numeroase care o însoțesc.*

Ferdinand Hoesick, autor a numeroase și importante opere referitoare la Chopin, a publicat în 1912 o culegere de 225 de scrisori, constituind primul volum din Chopiniana, operă destul de interesantă, în pofida unor inexactități pe care le cuprinde.

Scrisorile din copilărie ale lui Chopin, trimise prietenului său Jean Bialoblocki, între anii 1823—1827, s-au publicat la Varșovia, cu o introducere și comentarii de Stanislas Pereswiet-Soltan. Un număr de 304 scrisori ale lui Chopin, adunate de Henri Opiennski și traduse în germană de A. von Guttry, au

Scanned with OKEN Scanner

apărut la München, în 1928, sub titlul Chopins Gesammelte Briefe, în anul următor apărînd și în limba rusă, în traducerea Annei Goldenweiser.

Comentariile științifice și rectificarea erorilor cuprinse în ediţiile anterioare dau acestei ediții o valoare în plus; de asemenea, această ediție mai cuprinde și o scrisoare a lui Chopin care nu există în sumarul ediţiilor anterioare, precum și 6 scrisori adresate lui Chopin de diferiți contemporani ai săi. Lucrarea lui Henri Opienski apărută sub titul Chopin's letters, în 1931, la New-York în traducerea nestilizată a lui F. L. Woynich, cuprinde un număr de 294 de scrisori. O ediție franceză intitulată Frédéric Chopin. Lettres a apărut la Paris, în 1933, cu 337 de scrisori, traduse de Stéphane Danysz, ediție care s-a epuizat de mai mulți ani.

În 1937, Henri Opienski a publicat textul original al scrisorilor lui Chopin sub titlul de Listy Fryderyka Chopina, o culegere de 337 de scrisori, „o reușită perfectă", după cum subliniază Bronislas Sydow. Ediția este semnată de Jaroslaw Iwaskiewicz, în colaborare cu redacția revistei „Wiadomosci Literackie".

*

Trecînd la analiza concepției științifice care a guvernat editarea acestei corespondențe a lui Frederic Chopin, Bronislas Edouard Sydow notează că „o simplă comparație a scrisorilor — așa cum au fost tipărite mai înainte — cu originalele respective arată cu cît de puțină grijă au fost alcătuite, mai ales ultima ediție, cu tot felul de erori, cuvinte omise, chiar paragrafe întregi sărite, sau intervertite, fraze denaturate, non-sensuri, mai ales la pasajele traduse din alte limbi în poloneză. La fel, clasamentul cronologic al scrisorilor nu este riguros exact, nici în ediția din 1937, nici în cele precedente, dar este și mai regretabilă absența comentariilor și a indexului de nume."

Pentru a remedia această stare de lucruri a fost nevoie să se procedeze la o verificare riguroasă, completă și scrupuloasă a textului scrisorilor lui Chopin. Acest lucru a durat — spune Sydow — mai bine de 15 ani, adică din 1935 cînd s-a început pregătirea unei ediții din scrisorile lui Chopin în limba spaniolă, lucrare încă nepublicată, pînă în 1953, cînd vede lumina tiparului primul volum din ediția în trei volume apărută în limba franceză la Richard Masse, Paris, între 1953—1960, sub coordonarea lui Bronislas Edouard Sydow. Acesta mai precizează în ultima parte a Istoriei corespondenței lui Frederic Chopin că urmărind să realizeze din ediția sa „un veritabil instrument de cercetare științifică, a inserat și scrisorile necuprinse în ediţiile anterioare ca și pe cele descoperite după publicarea ultimei dintre aceste ediții, scrisori rămase pînă acum inedite sau numai publicate în reviste și ziare, cum sînt și cele apărute în „Revue Musicale" din Paris.

Una din sarcinile cele mai arzătoare asumată de Sydow a fost clasarea documentelor într-o ordine cronologică. Într-adevăr, multe din scrisori nu sînt datate, altele sînt datate incomplet. Opienski și traducătorii săi n-au dat toată importanța cuvenită unei clasări riguroase, fiind știut că o ediție de corespondență contribuie la istoria vieții și operei celui care a scris aceste scrisori, punînd la dispoziția cercetătorilor de specialitate un material indubitabil, fără de care nici nu pot fi concepute atît studiile monografice de mai mică întindere, cît și cele de mare anvergură.

Controlul clasării întregului fond de scrisori precum și cercetările acestora — precizează Sydow — „a făcut necesară o cunoaștere aprofundată

Scanned with OKEN Scanner

a evenimentelor vieții lui Chopin și a impus o pătrunzătoare analiză a epocii cînd a trăit marele artist. Și pentru a completa datele indicate numai în parte, Sydow a recurs la excelentul Vade-mecum pour l'étude des Archives de Wierzbowski (Lwov, 1926 în limba poloneză). Dar în pofida tuturor eforturilor depuse de Bronislas Edouard Sydow și colaboratorii săi, nu a fost cu putință să se precizeze data cîtorva scrisori, importanța acestora nu este însă prea mare. În schimb, un număr de note destul de mare dă acestei ediții „caracterul de mică enciclopedie a epocii romantice". În aceste note, Sydow n-a făcut decît foarte rar aluzie la erorile edițiilor precedente, pentru ca ediția cea nouă „să nu pară fastidioasă cititorului."

*

La rîndul nostru, repudiind o aparatură încărcată de comentarii care ar putea fi întîmpinate cu o atitudine dezaprobatoare de către cei care vor lua în mînă această primă ediție a Corespondenței lui Frederic Chopin care apare în limba română, nu putem, totuși, să nu ne oprim asupra unor erori care au migrat din ediție în ediție, ajungînd să fie prezente și în monografia unui distins muzicolog român cum este Theodor Bălan, autorul scînteietoarei monografii intitulată Chopin, poetul pianului (Editura Tineretului, 1968). În această operă de sinteză muzicologică, unde nu pot fi prețuite îndeajuns valențele critice care se valorifică în ample construcții teoretice, la pagina 211, citim: „La 12 octombrie medicul Curveiller socotea că Chopin își trăiește ultimele clipe. Îi era frică să nu fie îngropat de viu. Avusese puterea să scrie pentru că nu mai putea vorbi, următoarele cuvinte: Comme cette terre m'etouffera je vous conjure de faire ouvrir mon corps pour (que) je (ne) sois pas enterré de vif." Adică: „Fiindcă pămîntul mă va sufoca, vă implor să-mi deschideți trupul ca să nu fiu îngropat de viu."

Este vorba de ultimele cuvinte ale lui Chopin! Asemenea cuvinte au mai totdeauna valoare de legat testamentar. Ele nu pot fi indiferente nimănui, mai ales că atunci, „cu limbă de moarte" nu se spun decît dorințe supreme, avertizîndu-se cei care rămîn că nu pot face altfel decît așa cum s-a rostit ultimul cuvînt, proiectînd, astfel, o lumină în viitor, sau răsfrîngîndu-se asupra trecutului, cu o încărcătură filosofică de mare valoare pentru cunoașterea omului. Totodată, asemenea cuvinte pot fi și o sentință împotriva unor injustiții, a unor incapacități care l-au chinuit, într-un fel sau altul, pe omul care știe că va muri. Or, cunoscînd din corespondență pe omul Chopin, în toate ipostazele vieții sale, nu am putut accepta ideea spaimei de moarte, chiar și a unei morți „sufocat de pămînt".

În celebra sa scrisoare către Auguste Léo, scrisă după moartea lui Chopin, Albert Grzymala spune: „Cînd lumea sa interioară s-a liniștit, cînd n-a mai putut să-și învingă slăbiciunea, atunci o convingere intimă a pus stăpînire pe gîndirea sa, că nu va mai putea trăi și din acel moment pînă la moarte s-au scurs 10 zile. Dar aceste zece zile prețuiesc pentru prietenii săi cît întreaga sa viață. Niciodată antichitatea însăși, atît de stoică, n-a lăsat exemplul unei morți mai frumoase, al unui suflet mai mare, mai credincios și mai pur." Mai departe, Alfred Grzymala spune că pînă în ultima zi, pînă în ultima oră, Chopin și-a păstrat „deplina luciditate", cerînd ca manuscrisele sale nefinisate care vor fi găsite în mapele sale de lucru, să fie „toate arse", pentru a nu se răspîndi „opere nedemne de public." Iar în final, după ce a ascultat-o pe Delphine Potocka interpretînd, la cererea sa, melodii de

Scanned with OKEN Scanner

Bellini și de Rossini „a ordonat să i se deschidă trupul (după moartea sa) întrucît el este convins că medicina nu i-a cunoscut boala și într-adevăr — continuă Albert Grzymala — s-a constatat că nu era cea de care s-a crezut că sufere, dar nu mai putea să trăiască."

Atunci cum rămîne cu „ultimele cuvinte scrise" în legătură cu teama de a nu muri „sufocat de pămînt" urmată de rugămintea de a i se deschide trupul „pentru a nu fi îngropat de viu"?

Bronislas Edouard Sydow citează și el aceste „ultime cuvinte" dar ele sună altfel. Le citățm din ambele ediții și cea în două volume, apărută la Varșovia, în 1955, și cea în 3 volume apărută la Paris, între 1953—1960. Astfel, în volumul al doilea din ediția poloneză, la pagina 463, se citează: „Comme cette toux m'étouffera, *je vous conjure, etc, etc"; de asemenea în cel de-al treilea volum al ediției franceze, în nota 346 de la pagina 440 același citat:* „Comme cette toux m'étouffera, je vous conjure etc".

În continuare se mai spune: „Într-o broșură interesantă, Louis Broniarski a emis ipoteza că aceste rînduri găsite printre hîrtiile familiei Jendrzejewicz fuseseră scrise de Nicolas Chopin care a fost, se știe, chinuit pînă la obsesie de această frică"; frică de a nu fi îngropat de viu, adăugăm noi. Nota mai precizează că și Bronislas Edouard Sydow — care nu mai era în viață cînd s-a redactat cel de-al treilea volum al ediției franceze — „era convins că acest tragic bilet nu era scris de Frederic Chopin".

Această convingere se sprijină pe faptul — cum subliniază această notă — că „nici Grzymala, nici abatele Jelowicz și nici Pauline Viardot — care l-au vegheat pe Chopin în ultimele sale zile de viață — nu vorbesc despre aceste „ultime cuvinte scrise".

Într-adevăr, Grzymala, abatele Jelowicz Pauline, Viardot și Louise Jendrzejewicz, sora lui Chopin sau Adolphe Guttmann, de asemenea de față lîngă patul de suferință al lui Chopin, nu vorbesc despre un asemenea „tragic bilet". Am văzut însă că Grzymala vorbește despre ordonarea unei autopsii, după moarte, dar, Doamne, nu de teama de a nu fi îngropat de viu, ci ca să se dovedească ipoteza că „medicina nu i-a cunoscut boala lui Chopin și l-a tratat tot timpul pentru altceva".

Nu este același lucru.

Să ordoni să ți se deschidă trupul după o moarte cu care te-ai împăcat, pentru a ți se confirma ipoteza că medicina nu a cunoscut boala, această dispoziție are o altă pondere decît implorarea de a ți se face autopsia pentru a nu fi îngropat de viu!

Dealtfel și în scrisoarea abatelui Jelowicz către Dna Xavier Grocholska, din 21 octombrie 1849, sînt reproduse cuvintele lui Chopin adresate medicilor: „Voi mă faceți să sufăr îngrozitor. V-ați înșelat, poate, dar Dumnezeu nu s-a înșelat."

Credem și noi ca și regretatul Bronislas Edouard Sydow că aceste ultime cuvinte scrise care încep cu: „Comme cette toux *etc, etc". nu-i aparțin lui Frederic Chopin.*

Lui Chopin nu i-a fost frică de nici un fel de moarte, și cînd a ajuns la convingerea fermă că nu mai poate trăi, s-a împăcat și cu sine și cu oamenii. Nu s-a împăcat însă cu medicii cărora le-a spus că și-au însușit „frumoasa știință de a prelungi suferințele" și a-i vindeca pe oameni „cît mai puțin".

Scanned with OKEN Scanner

Iar eroarea cu „cette terre" în loc de „cette toux" nu este o greşeală de tipar, ca de pildă numele doctorului Jean Cruveilhier, care a fost una din celebrităţile medicale ale epocii, elevul lui Dupuytren, şi care apare la Theodor Bălan sub formă de Curveiller (Theodor Bălan, Chopin, poetul pianului, p. 211) ci ea este preluată de la Edouard Ganche care o citează astfel în volumul său „Frédéric Chopin, sa vie et ses oeuvres, *Paris, 1913:* „Comme cette terre, *etc, etc. unde se mai face şi următoarea precizare:* „On respecte *ce désir et son coeur envoyé dans son pays natal placé dans l'église de la Saint-Croix à Varşovié."*

Rezultă din acest pasaj că dorinţa lui Chopin a fost de a i se trimite inima în patrie. Or, această hotărîre a fost luată de familia sa şi de patrioţii polonezi care au dorit s-o aibă în pămîntul natal, ca o stea călăuzitoare în lupta pentru libertatea şi independenţa Poloniei.

•

Ne-am oprit numai asupra acestei erori de transcriere a ipoteticelor „ultime cuvinte" ale lui Chopin, transcriere eronată care a determinat o interpretare eronată, pentru că ni s-a părut că spiritul chopinian nu poate accepta ceea ce nu se legitimează ca făcînd parte din fiinţa sa imperturbabilă, celestă.

Aşa cum ni l-a transmis viaţa muzicii sale, aşa cum ni l-a demonstrat, în ipostaze dintre cele mai diverse, muzica vieţii sale, spiritul chopinian este atît de înalt, de nobil şi de generos, atît de mistuit de nevoia de frumuseţe absolută, de o puritate inextricabilă, încît nu i-am putut concepe fiecare gest, fiecare cuvînt rostit sau scris, decît asemenea unor sunete pe care Chopin le-a prins şi mistuit într-o notă muzicală de pe un portativ, de unde a mutat-o apoi pe clapele pianului pentru a-i da acestuia glasul infinitului. Acest spirit chopinian a fost urmărit de noi în toate ipostazele sale de-a lungul Corespondenţei, *mărturisindu-ne acum, cînd se încheie cu eforturile care ne-au legat de masa de lucru vreme atît de îndelungată, deplina satisfacţie constatînd că şi din scrisori, ca şi din muzică — după dreapta judecată a lui Eugène Delacroix —* EL, FREDERIC CHOPIN este omul „căruia trebuie să i se ridice altare!"

Dealtfel, aceste altare i s-au şi ridicat nu numai în Polonia, unde este aproape sacralizat (la inima sa din biserica Sfintei cruci din Varşovia vin oamenii ca la un izvor de apă vie şi pleacă mai îmbărbătaţi, cu mai multă încredere în ei înşişi, în speranţele lor de viitor), dar şi în aproape toate ţările lumii unde trăiesc oameni care iubesc muzica şi vor să facă din viaţa lor o muzică.

Aceşti oameni vor găsi în Corespondenţa lui Frederic Chopin *mari satisfacţii spirituale şi aripi pentru un zbor mai înalt.*

ION POTOPIN

Bucureşti, 1 iunie 1981

Scanned with OKEN Scanner

AURORA (1816–1831)

Scanned with OKEN Scanner

1. — Frederic Chopin către familia sa

În cursul verii, 1824, părinții lui Chopin primiseră de la fiul lor în loc de scrisoare, paginile următoare:

CURIERUL DIN SZAFARNIA

16 august
1824

Suveniruri naționale
Anul 1820. S-a curățit
elești curții.

Știri interne

11 august, anul curent: Domnul Frederic Chopin, călărind pe un cal bun, a participat la o cursă și a încercat să ajungă la țintă. Cu toate că a fost întrecut de mai multe ori de Doamna Dziewanowska care mergea pe jos (dar nu din pricina lui Chopin, ci a calului) el a repurtat totuși o victorie asupra Domnișoarei Louise, în momentul cînd aceasta se îndrepta pe jos să-l aștepte la potou. Dom. Chopin iese zilnic cu trăsura încărcat de atîtea onoruri încît totdeauna stă în spate. Dom. Jacques Chopin bea zilnic cîte șase cești de cafea de ghindă, iar micuțul Nicolas mănîncă patru pîinișoare. *Nota bene:* în afară de o cină și de trei farfurii de răcituri după miezul nopții. *13, în aceeași lună și același an:* Domnul Better a cîntat la pian cu un talent extraordinar. Acest berlinez virtuoz cîntă în maniera lui Dom. Berger (pianistul din Skolimov). Prin stilul său de interpretare o depășește pe Doamna Lagowska și cîntă cu atîta sentiment încît toate notele sale parcă izbucnesc nu din inimă, ci din pîntecul său enorm.

15, aceeași lună și an: Ne-a sosit o știre importantă: o curcă clocind din întîmplare într-un colț de hambar, a venit pe lume un pui de curcan. Acest eveniment important nu contribuie numai la creșterea familiei acestor zburătoare, ci și la creșterea veniturilor fiscale care le va asigura dezvoltarea ulterioară. Ieri, în timpul nopții, pisica, fofilîndu-se în garderobă, a spart o sticlă cu sirop. Dacă, pe de o parte, merită să fie spînzurată, pe de alta, are dreptul la felicitări pentru că a ales sticla cea mai mică.

12, aceeași lună și an: Găina a început să șchiopăteze, iar rățoiul și-a pierdut o labă în timpul unei bătălii cu gîscanul. Vaca este atît de grav bolnavă încît paște în grădină.

Știri din străinătate

Un oarecare cetățean din împrejurimi dorind să citească *Monitorul* și-a trimis servitorul să ceară un jurnal la Pères Carmrs d'Obory. Servitorul, care

Scanned with OKEN Scanner

nu auzise niciodată vorbindu-se de un asemenea jurnal periodic, a cerut un jurnal hemoroidic.

În Boemia, o vulpe a devorat două gîşte inocente. Cel care o va prinde să informeze Tribunalul din Boemia. Acesta din urmă va pedepsi fără milă pe criminal, după legile şi prescripţiile în vigoare. Şi aducătorul vulpii, va primi două gîşte drept recompensă binemeritată.

Aprobarea de difuzare
Cenzor
L. D.

Ştiri interne

15 august, anul curent: La reuniunea muzicală de la Szafarnia, Dom. Pichon a interpretat Concerto-ul lui Kalkbrenner în faţa mai multor personaje şi semi-personaje. Această operă n-a repurtat niciodată un asemenea succes după părerea auditorilor simpli, în afară de *Le Petit Juif* pe care acelaşi individ Pichon a interpretat-o la urmă.
18, aceeaşi lună şi an: Individul F.F.N.J. Chopin a băut şapte ceşti de cafea de ghindă. Trebuie să sperăm că în curînd va bea opt!

Ştiri din străinătate

20, din aceeaşi lună şi an: Sărbătoarea secerişului a fost celebrată la Obrow. Tot satul adunat în faţa castelului s-a bucurat sincer, mai ales după vodkă. Copiii au cîntat cu voce ascuţită, distonantă şi falsă, cîntecul următor:

În faţa castelului
Stau raţele-n baltă
E îmbrăcată în aur
Doamna noastră înaltă.
În faţa castelului,
Un cordon s-a întins,
Domnul nostru salută
Cu braţul întins.
În faţa castelului
Este un şarpe spînzurat,
Domnişoara Mariana
S-a măritat.
În faţa castelului
S-a găsit o scufiţă,
Camerista noastră
Este o mironosiţă!

Ştiri interne

25, aceeaşi lună şi an: Domnişoara Kosteria, pe care odinioară Domnul Simon o chema cu o voce încîntătoare, strigînd-o: Gay-Gay! ieşea din bucătărie purtînd o cană plină cu apă. Cum mergea cu gura căscată, a căzut şi a spart cana. Acest răsunător eveniment a fost comunicat imediat redactorului, care dîndu-şi seama de importanţa ştirii, i-a dat prioritate faţă de toate celelalte ştiri interne.
25, aceeaşi lună şi an: Un puişor monstruos a văzut lumina zilei în cuibar. Această gogoriţă, cu toate că are două labe, nu are decît o singură aripă. Nu are nici cap, nici tîrtiţă. Guvernanta sa se gîndeşte să-l ducă la Varşovia,

Scanned with OKEN Scanner

sau în alte cîteva capitale ca să-şi ia locul printre fenomenele naturii care sînt expuse acolo.

Dom. Pichon are mari discuţii cu verişorii săi cu care s-a întîlnit la Szafarnia şi care sînt acum o grămadă. Aceştia îl muşcă atît cît pot, dar din fericire îi cruţă nasul care fără aceasta va deveni şi mai mare încă.

26, aceeaşi lună şi an: Căţeaua Sudyna a prins o potîrniche în grîu. Domnişoara Kozaczka i-a luat biata pasăre pe care ar fi ucis-o şi a pus-o într-un păr. Ingenioasa căţea a început să scuture pomul. A fost în van! Atunci ea a sărit atît de sus încît a prins potîrnichea şi a consumat-o cu mare poftă. Cîteva descendente ale faimoasei eroine care au salvat Capitoliul să nu cadă în mîinile Galilor, cumpără acum ovăz nerecoltat. Acest act costă viaţa Domnilor negustori. Multe din aceste gîşte primesc drept pedeapsă lovituri în cap, sau mai de grabă sfîrşesc în frigare.

Fratele curcanului melancolic a căzut bolnav de supărare. El a rămas peste noapte fără puteri şi s-a pierdut speranţa de salvare. Tot în 25, un răţoi a ieşit pe furiş din coteţ şi s-a dus să se înece. Nu se ştie cauza sinuciderii, familia refuzînd să facă nici cea mai neînsemnată declaraţie faţă de cele întîmplate. Vaca este mult mai bine. Este sigur că se va restabili complet.

Ştiri din străinătate

26, aceeaşi lună şi an: La Sokolowo, un curcan a pătruns într-o grădină fără să fi fost invitat. Un uliu obişnuit să trăiască în această grădină încă din tinereţea sa, fără să fi întîlnit vreodată curcani, l-a observat cu un aer gelos şi s-a apropiat de el cu gîndul de a-i scoate ochii. Curcanul s-a umflat dar întrucît această manoperă nu a fost suficientă să-l facă pe uliu să se retragă, i-a dat o lovitură de cioc şi lupta a început. Mult timp victoria a fost incertă. În sfîrşit, după eforturi grele, curcanul a spart ochiul drept al uliului şi a rămas stăpîn pe situaţie. Astfel s-a sfîrşit tristul duel!

Dom. Pichon s-a dus în 26 ale aceleiaşi luni şi în acelaşi an la Colub. Printre alte minuni şi noutăţi, un porc de naţionalitate străină a reţinut o vreme atenţia acestui distins călător.

25, aceeaşi lună şi an: La Bialkow„ pisica a sugrumat o găină care va lăsa după ea mari regrete. Cu toată severa respectare a regulamentelor de către vameşii de la frontieră, un oarecare domn din împrejurimi a reuşit să introducă prin fraudă, ascunzîndu-le sub manta, trei bastoane cu care fusese bătut la spate în 24, la bîlciul din Colub.

La Rodzone, fermierul evreu avea obiceiul să lase să pască viţelul în timpul nopţii într-o livadă care nu-i aparţinea. Dar în noaptea de 24 a venit un lup şi a mîncat viţelul. Proprietarul livezii este mulţumit căci în felul acesta evreul este pedepsit pentru necinstea sa, dar evreul este furios pe lup. El va da un viţel întreg drept recompensă celui care i-l va preda pe criminal.

28, aceeaşi lună şi an: Cînd Dom. Pichon care tocmai îşi terminase toaleta a cerut să i se aducă dejunul, a văzut intrînd în camera sa o femeie desculţă care ţipa în gura mare. Mai întîi, micul Pichon, surprins, rămase cu gura căscată, ca un căscăun ce este, dar fără prea mare întîrziere el ajunse să dea de rostul acestor lamentaţii şi al lacrimilor. Individul Sikorowski, grăjdarul căruia de obicei Domnişoara Michuchna îi spune „drace" s-a luat la ceartă cu Domnişoara Kozaczka şi după o dispută îndelungată şi explicaţii furtunoase

Scanned with OKEN Scanner

îi dăduse peste căpăţînă o palmă aşa de puternică încît domnişoara s-a hotărît să aducă acest fapt la cunoştinţa autorităţilor superioare.

Ştiri din străinătate

29, aceeaşi lună şi an: Dom. Pichon, trecînd prin Nieszawa, a întîlnit o Catalană rurală, care, stînd pe gardul unei grădini, cînta în gura mare. Foarte interesant şi cu toate că asculta cu plăcere şi aria şi vocea, el nu era totuşi total mulţumit, deoarece ar fi vrut să înţeleagă şi cuvintele. Pentru aceasta trecu de mai multe ori prin faţa gardului, dar tot nu reuşi să pătrundă sensul cuvintelor pe care le cînta ţăranca. Aceasta încetînd să mai cînte, el scoase din buzunar trei monede şi i le oferi cîntăreţei, rugînd-o să-i cînte din nou. Un timp, Catalana protestă strîngînd buzele şi refuzînd să cînte. Pînă la urmă, tentată de cele 3 monede, îi ascultă rugămintea şi cîntă o mazurcă din care, redactorul, cu îngăduinţa autorităţilor şi a cenzurii, reproduce aici mai jos primele versuri, drept mostră:

Dincolo de munţi vezi un lup cum dansează
Vezi un lup cum dansează dincolo de munţi
El e singur pe lume, de aceea se întristează
Dincolo de munţi, sub copacii cărunţi
Fără lupoaică, singur rămas
Tristeţea pădurii îi tremură-n glas.

29 din această lună: La Radomin, a turbat o pisică. Din fericire n-a muşcat pe nimeni, a fugit pe cîmp şi a rămas turbată pînă a murit şi atunci cînd a murit a încetat să mai existe. *La Dulnik* un lup a mîncat un berbec. Ciobanii mîhniţi din pricina oilor, vor da coada şi urechile berbecului celui ce va aduce lupul care va trebui să se prezinte în faţa consiliului de familie.

Ştiri interne

marţi, 3 septembrie 1824: Domnul Pichon a cîntat *Le petit Juif;* Domnul Dziewanowski şi-a chemat fermierul evreu ca să-l întrebe ce crede despre interpretarea acestui virtuoz. Mosiek s-a apropiat de fereastră, a introdus sublimul său nas coroiat în cameră, a ascultat, apoi a spus că dacă Dom. Pichon ar dori să cînte la nunţile evreieşti, ar putea să cîştige de fiecare dată cel puţin zece taleri. Această declaraţie l-a încurajat pe Domnul Pichon să lucreze cît mai mult cu putinţă în acest gen de muzică şi poate chiar se va dedica în viitor unor astfel de cîntece atît de bănoase.

Chopin a făcut două popasuri la Szafarnia: unul în timpul verii din 1824, celălalt în vara următoare. În acest sat, fericit că trăieşte vesel şi încîntat de tot ce se oglindea în privirea sa inteligenă, plin de veselie şi încîntare, Chopin s-a hotărît să trimită în loc de scrisori un jurnal intitulat Curierul din Szafarnia *parodiind severul* Curier din Varşovia, *căruia i-a imitat tonul plin de gravitate al ştirilor politice, superficialitatea ecourilor mondene, emfaza povestirilor războinice, cel puţin aşa cum se găsesc acestea relatate în studiile clasice pe care le savurase de atîtea ori. Din punct de vedere material,* Curierul din Szafarnia *aminteşte paginaţia unui ziar adevărat, dar ironia aparţine în exclusivitate tînărului care adoptă şi pseudo-*

Scanned with OKEN Scanner

nimele de Pichon-anagrama numelui său — Jacques Chopin Petit Nicolas — adică fiul lui Nicolas, întocmai cum procedau şi unii redactori ai Curierului din Varşovia, *cînd prudenţa le impunea o asemenea măsură.*

Le petit Juif *este vorba de* Mazurca nr. 4 op. 17 *pe care o va publica în 1834, după cîteva mici retuşări. Micile comentarii pe care le face compozitorul dezvăluie o mare fineţe şi mai ales multă perspicacitate. Deşi nu avea atunci decît 14 ani, Chopin a înţeles că o melodie izvorîtă din inimă place mai mult publicului simplu şi sincer decît strălucirile paginilor de mare virtuozitate.*

Catalana *Chopin o compară pe ţăranca pe care o ascultase cu atîta plăcere cu celebra cîntăreaţă italiană Angelica Catalani care în sezonul 1819—1920 dăduse patru concerte la Varşovia cînd avusese prilejul să-l asculte pe micul Frederic Chopin pe atunci în vîrstă de numai 10 ani. Încîntată de talentul său, dînsa i-a oferit un ceas de aur de care Chopin nu s-a despărţit toată viaţa şi care acum se află la Institutul „Frederic Chopin" din Varşovia. Ceasul purta următoarea dedicaţie: „Madame Catalani à Frédéric Chopin agé de 10 aus à Varşovie, le 3 Janvier, 1820" 1821.*

2. — Frederich Chopin către familia sa

Kowalevo, vineri (1825)

Părinţii mei iubiţi şi voi, scumpe surori,

Ar fi o nebunie din partea mea să nu vă spun că sănătatea mea nu este bună ca un cîine dresat, că nişte ochi galbeni nu-l văd pe D. Zboinski, că acum plecăm la Plock, mîine la Rosciszewo, iar poimîine la Kikola, vom petrece cîteva zile la Tourzno, alte cîteva zile la Kozlowo, după care ne vom duce pentru un timp la Gdansk (Danzig) şi apoi ne vom întoarce. S-ar putea spune: „Se vede că nu se grăbeşte să se întoarcă acasă deoarece vorbeşte de întoarcere!" Ei, nu, nu-i aşa! Vă înşelaţi! Dumneata, Domnule şi Dumneata Domnişoară, deoarece eu v-am dat aceste detalii numai pentru a vă mărturisi dinainte impresia plăcută pe care o voi avea la întoarcere, povestindu-vă voiajul. Dacă este cineva care suferă de nostalgie, acela nu sînt eu. Cu toate că nu am primit nici o scrisoare din Varşovia. Mă voi duce la poşta din Plock fără nici un rost, numai pentru a vedea dacă nu este acolo ceva pentru mine. Ce se petrece în noua pensiune? Cum se înfierbîntă examenele? Titus mai suspină după viaţa la ţară? Şi Pruszale la fel? Şi D. Skarbek, cu ce poftă a mîncat el la acest dineu în trei cînd eu am propus să mergem la ţară la el acasă împreună cu el? Într-adevăr, sînt curios ca o femeie. Dar ce să fac? Cînd nu se dă carne unui cîine acesta, flămînd, trebuie să se ducă după mîncare! Aşadar, trebuie să mă duc singur să-mi caut bucata mea de carne, adică o scrisoare de la părinţii mei, la Plock căci, îmi dau seama, voi nu ştiţi că orarul de vară al curierului poştal nu permite să primesc scrisori aici.

Acum vor veni zile lungi fără scrisori de la voi. Dar nu mă voi nelinişti pentru asta căci va fi destul de dificil să mă găsească. În ceea ce mă priveşte, eu am să vă scriu cu regularitate, aproape la fiecare pas şi vă voi spune de fiecare dată locul unde mă pot găsi scrisorile voastre. Dar Domnul Zboinski mă asigură chiar acum că pot să scriu la Koglowo prin Torun (Thorn) şi la Schwetz şi că în felul acesta vom putea să găsim acolo corespondenţa în ziua sosirii noastre. Bună idee! Sper că ea va fi adoptată (de Isabelle). Aş vrea, dragele mele surori, să vă trimit micul meu *Vals*, dar n-am răgazul necesar să-l transcriu, căci plecăm dintr-o clipă într-alta.

Scanned with OKEN Scanner

Este ora opt dimineaţa şi noi nu ne sculăm niciodată înainte de şapte. Aerul este proaspăt, soarele arde plăcut, păsările ciripesc, nu este nici un pîrîu căci el ar face un adevărat vacarm, în schimb este un lac şi greierii cîntă minunat. Cea mai amuzantă este o mierlă care-şi povesteşte aventurile în faţa ferestrei mele, iar micuţa Kamilka a Domnului Zboinski întrece mierla. Ea nu are încă nici doi ani şi jumătate. S-a îndrăgostit de mine şi gîngureşte: „Kagila vă iubeşte!" Cum arde Kagila pentru mine ard şi eu pentru voi de un bilion de ori, Papa şi Maman!

Vă iubesc Maman şi Papa şi vă respect şi vă sărut mîinile şi picioarele!

Fiul vostru foarte ataşat

Sărutări, sărutări, sărutări surioarelor mele
Şi tuturor: lui Titus, Prus, — lui Bartoch, — lui Jed.

Frederich-Florian, *conte Skarbek, elevul lui Nicolas Chopin, savant Chopin. Aici Frederic Chopin şi-a petrecut o parte din vara anului 1825 şi foşnetele naturii, cîntecul păsărilor, freamătul crengilor i-au fermecat urechea muzicală şi i-au umplut inima de încîntare. Şi este firesc să se fi lăsat răpit de splendorile dimineţii de vară ascultînd mierla povestindu-şi aventurile la fereastra sa şi pe micuţa Kagila mărturisindu-şi dragostea.*

Constatin Pruszak *era coleg cu Chopin.*

Frederich-Florian, *conte Skarbek, elevul lui Nicolas Chopin, savant şi distins scriitor a fost şi profesor de economie politică la Universitatea din Varşovia. Contele Skarbek era naşul lui Frederic Chopin.*

3. — Frederich Chopin către Jean Matusynski

Szafarnia, începutul lui august 1825

Dragul meu Jeannot,

Ah, nici chiar Doamna de Sevigné n-ar fi fost în stare să descrie bucuria pe care am avut-o la primirea atît de nesperată a scrisorii tale. Aşteptam mai degrabă moartea decît o asemenea surpriză. N-aş fi crezut niciodată că un astfel de hîrţogar înăsprit, un asemenea filolog înfundat pînă în gît în Schiller, va lua condeiul să-i scrie unui ţambalagiu tot aşa de pirpiriu ca biciul unui bătrîn care n-a citit nici măcar o singură pagină de latină, acestui purceluş care se îngraşă din resturi şi care plănuieşte de a se mai rotunji cel puţin cît a zecea parte din grăsimea ta.

Într-adevăr, este o favoare mică, sau mai degrabă o foarte mare favoare din partea lui Jeannot al meu şi dacă, în clipa aceasta cineva poate să-l aprecieze la justa sa valoare, acela sînt eu. Totuşi, nu mi-aş imputa, cu toate că am insultat grăsimile Excelenţei Voastre, pentru că nu m-am decis încă să iau condeiul în mînă. Tot ceea ce vă scriu nu este decît un *exordium*, dar ajung imediat la obiect şi dacă tu ai de gînd cu Pulawy, iepurele tău, la rîndul meu vreau să te umilesc cu Thorn-ul meu şi cu iepurele meu mai mare decît al tău şi cu patru potîrnichi pe care le-am adus ieri de la cîmp. Ce ai văzut tu la Pulawi? Numai o parte din ceea ce ochii mei au contemplat în întregime. Totuşi, ai văzut şi tu templul Sibyllei, cărămida adusă din casa lui Copernic, chiar din locul unde s-a născut. Eu am văzut această casă şi camera care, din nenorocire, este aproape profanată.

Scanned with OKEN Scanner

Imaginează-ţi, dragul meu Jeannot, că în colţul camerei unde viitorul astronom s-a născut, se găseşte acum patul unui oarecare german, unde, fără îndoială, cînd acesta a mîncat prea mulţi cartofi, trebuie să dea drumul la numeroase vînturi înmiresmate. Pe cărămizile, dintre care una a fost adusă cu mare pompă la Pulawy, se văd acum cum se plimbă ploşniţele. Aşa este acum aici, dragă frate. Puţin îi pasă neamţului să ştie cine a locuit în această casă înaintea lui şi lasă să se facă pe tot zidul ceea ce prinţesa Czartoryska nu îndrăznea să se facă pe o singură cărămidă.

Dar să-l lăsăm pe Copernic în pace şi să vorbim de pîinea dulce (turta dulce) din Thorn, ceea ce nu vrea să însemne că tu nu o cunoşti bine şi desigur mult mai bine chiar decît Copernic! Dar să-ţi dau o veste importantă care ar putea să-ţi fie de folos în treburile tale, deci, iată care este noutatea: după obiceiul negustorilor din regiune, prăvăliile de turtă dulce sînt constituite din coridoare garnisite de cutii ermetic închise în care se află duzini de turte dulci, aranjate după genuri şi calităţi. Incontestabil, tu nu vei găsi aşa ceva în *Adagiorum Chiliades*, tocmai de aceea te informez acum, cunoscînd curiozitatea ta în materii atît de grave şi că, în fine, traducîndu-l pe Horaţiu, eşti în stare să te descurci în pasajele obscure. Este tot ceea ce pot să-ţi spun despre Thorn; ţi-aş fi povestit mai mult, dar trebuie să-ţi spun că cea mai puternică impresie pe care am cunoscut-o mi-a fost provocată tot de turta dulce. Am văzut de asemenea, în toate detaliile lor, fortificaţiile oraşului, am văzut faimoasa maşină de cărat nisip, maşină de o construcţie extrem de simplă care m-a interesat în cel mai înalt grad şi pe care nemţii o numesc *Sandmachine;* de asemenea, am văzut bisericile gotice construite de cavalerii teutoni dintre care, una a fost ridicată în anul 1231; în fine, am văzut turnul înclinat şi am vizitat celebrul hotel al oraşului. Particularitatea cea mai mare a acestui hotel este că are atîtea ferestre cîte zile sînt într-un an, atîtea saloane cîte luni şi atîtea camere cîte săptămîni. Arhitectura sa gotică este grandioasă. Totuşi, nimic din toate acestea nu întrece turta dulce! Ah, această turtă dulce! Am trimis o bucată la Varşovia. Dar ce văd? Iată-mă la ultima pagină şi mi se pare că tocmai acum cînd începusem să mă întreţin cu tine trebuie să mă opresc. Dragul meu, prea dragul meu Jeannot, nu mai am altceva de făcut decît să te îmbrăţişez din toată inima. Este ora zece şi toată lumea s-a dus la culcare, e rîndul meu să fac la fel. Aş vrea să închei pentru a lăsa să-ţi spun prin viu grai toate acestea la Varşovia, la 22, căci nu voi fi acolo mai de vreme, cînd te voi îmbrăţişa, dragul meu. Acum cînd între noi este o distanţă de 20 de mile, te sărut şi-ţi spun un călduros la revedere.

Prietenul tău cel mai sincer şi mai credincios

F. F. CHOPIN

Fîndcă vreau să te văd, voi face sacrificiul de a nu mai exersa la pian timp de două săptămîni ca să te văd în carne şi oase, căci în gînd te văd zilnic. Nu arăta această scrisoare nimănui. Mi-e ruşine. Cum n-am recitit-o, nu pot să-mi dau seama dacă are vreun sens.

Jean Matuszynski *(1809—1842), prieten intim al lui Frederic Chopin şi colegul său de şcoală. Mai tîrziu a devenit medicul său şi a murit la Paris fiind bolnav de tuberculoză. Şi unul şi altul erau mici de statură, dar*

Scanned with OKEN Scanner

Jeannot era mai grăsuț, de aici mica ironie a lui Chopin referitoare la „graisse de Votre Excellence".

Pulawy, *mare proprietate rurală a prințului Czartoryski.*

Templul Sibyllei, *un pavilion ridicat în vechiul parc unde fusese organizat un muzeu.*

Exordium, *început, introducere prin care se urmărește cîștigarea atenției și bunăvoinței.*

4. — Frederic Chopin către Jean Bialoblocki

Varșovia, joi, 8 septembrie 1825

Dragul meu Jeannot,

Scrisoarea ta m-a bucurat *extra, extra, extrissime.* Citind-o, am revăzut Sokolowo, mi-am reamintit Pantaleonul, precum și merii, am retrăit momentele agreabile pe care le-am petrecut împreună în duminica aceea. Dar mi-a *fost extra, extra, extrissime* de penibil să aflu că îndelungata mea tăcere te-a surprins pînă într-atît încît ai fost mirat că nu ai primit veşti de la mine cu poştalionul care a venit din Szafarnia. Tu nu te-ai fi neliniştit dacă ţi-ai fi amintit modul cum am primit eu scrisorile şi marele număr de etajere, dulapuri, precum şi sutele de note care stau clae peste grămadă, aşteptîndu-mă, în dezordine, pe pian unde pot fi găsiţi cu mare greutate alde Hummel, Ries, Kalkbrenner din pricina harababurii care-i împiedică să ia loc în această mare Republică, alături de alde Pleyel, Nemerleyn, Hoffmeister. Şi ce ar mai trebui să spun cînd va fi vorba de Maciejowski, Koncewicz, Dziebonski şi de această viitoare *Maturitas?*

Cred că ţi-am povestit ce s-a petrecut în ultimele două săptămîni, de aceea îţi voi mai relata numai cîteva evenimente. Nădăjduiesc astfel să nu mai fiu expus neplăcerii de a primi noi scrisori cu reproşuri din Sokolowo. Şi acum, scăpat de această mare greutate, de o dublă greutate, pentru că am sfîrşit cu scuzele şi cu începutul scrisorii (începutul unei scrisori mă plictiseşte întotdeauna şi te rog să mă ierţi pentru toate macaroanele pe care le-am pus aici); uşurat, deci, în felul acesta, pot să abordez partea literală, alias, partea „mesajului" scrisorii mele declarîndu-ţi: *Primo:* Toţi sîntem sănătoşi. *Secundo:* casa noastră numără un nou oaspete: Jules Czachowski, fiul fratelui Teclei Czachowska, prin urmare nepotul meu. Toată lumea izbucneşte în rîs cînd îl aude chemînd mereu pe surorile mele: "Tanti Suse, tanti Louise, tanti Isabelle, tanti Emilie", sau pe mine, spunîndu-mi: „Unchiul Fryc" diminutiv de la Frederic. *Tertio:* La Varşovia încep să se deschidă expoziţiile la hotelul oraşului şi în sălile Universităţii. Nu-ţi voi spune ce se găseşte aici, fie pentru că nu este încă nimic, fie pentru că eu încă nu le-am văzut. Dacă ochii mei vor descoperi într-o zi *un tablou bun, un portret frumos, o maşină plăcută, un pian excelent, un postav deosebit, într-un cuvînt cîteva lucruri de valoare,* mînuţa mea-ţi va scrie şi poştalionul din Dobrzyn îţi va aduce mesajul. Şi acum iată cum pot fi rezumate noutăţile muzicale:

Un oarecare Gordon, fiul unui negustor de ape minerale din Varşovia, trebuie să se întoarcă în curînd. Este elevul Conservatorului din Praga. Eu sînt tot aşa de curios să-l ascult cum era Eva să guste din mărul oprit. Te voi ţine la curent. Acestea sînt toate noutăţile şi iată că s-a încheiat şi corespon-

Scanned with OKEN Scanner

denţa mea din această joi, căci este ora patru. Dealtfel, Binefăcătorul meu, eu mă recomand Graţiei Voastre indulgente, rămînînd ceea ce eram pentru ea, sau chiar devenind mai mult, pentru că sînt de multă vreme.

F. F. CHOPIN

Pantaleonul *este un pian inventat de Pantaleon Herbesstreit şi i se spune astfel aşa cum se spune* Pleyel, *sau* Erard *fără altă explicaţie.*

In perioada cînd scrie această scrisoare, Chopin îi studia pe Jean Nepomucène Hummel *(1778—1837), virtuoz compozitor şi profesor de muzică, fost elev al lui Mozart; pe Ferdinand* Ries *(1784—1838), pianist şi compozitor, elev al lui Beethoven, şi pe Frederic Guillaume* Kalkbrenner (1784—*1838), pianist şi compozitor german care era stabilit la Paris.*

Pleyel, Memerleyn, Hoffmeister, *editori de opere muzicale.*

Maciejowski, Koncewicz, Dziebonski, *profesori la liceul din Varşovia.*

Maturitas, *examenul de bacalaureat pe care Chopin trebuia să-l susţină în anul următor şi pentru care şi începuse să se pregătească. El va da examenul la 27 iulie 1826. Rezultă din grija sa pentru viitor că deşi solicitat de frumoasele perspective ce i se deschideau la vîrsta tuturor elanurilor adolescentine, geniul său creator care începuse să i se impună cu o rigoare pe care atlul nu ar fi putut s-o suporte îi crease un climat de ordine — singurul în care se simţea bine, stîrnindu-i, totuşi, nu o dată, o muşcătoare ironie, sau mai degrabă o auto-ironie atunci cînd nu se putea smulge din vrajba efemeridelor. Oricum, pentru Chopin, a studia era egal cu a fi el însuşi, aşa după cum, mai tîrziu, a crea, adică a compune şi a interpreta constituia un act de legitimare în faţa propriei sale conştiinţe, în faţa geniului său, legitimarea oricărui mare creator.*

5. — Frederic Chopin către Jean Bialoblowski

Varşovia, 30 octombrie 1825

Dragă Jeannot,

Dragul meu Jeannot!... încă odată prea dragul meu Jeannot! Fără îndoială că ai găsit bizar faptul că nu ţi-am scris de mult timp; citeşte mai întîi scrisoarea mea precedentă, apoi pe aceasta. Acum trei zile stam la masă cu tocul în mînă. Îţi scriam: „Dragul meu Jeannot" şi prima parte din scrisoarea mea. Întrucît îmi suna muzical, am citit-o cu mare pompă lui Zywny care tocmai da o lecţie lui Gorski, aproape adormit pe pian. Numaidecît, Zywny a început să bată din palme, s-a şters cu batista, a mototolit-o şi a băgat-o în buzunarul uriaşei sale redingote vătuite, de culoare verde, apoi punîndu-şi peruca, a spus: „Cui scrii această scrisoare?" I-am răspuns: „Lui Bialoblocki!" — Oh, oh, oh, Domnului Bialoblocki? — Da, chiar lui Bialoblocki! — Bun! Şi unde trimiteţi scrisoarea? — Cum, unde? La Sokolowo, ca de obicei! — Şi ce face Domnul Bialoblocki? Nu ştii? — Ba da, i-am răspuns, piciorul său merge mai bine! — Ah, merge mai bine! Hm, hm, hm, bine, bine. Şi dumnealui i-a scris domnului Fridrich? — Da, mi-a scris — am răspuns eu, dar mai de mult. — Ah, cît timp este de atunci? — De ce mă întrebaţi? — He, he, he, he, a început să rîdă domnul Zywny. Mirat, l-am întrebat: — Ştiţi ceva despre el? — He, he, he, he, he, he. — Rîdea în hohote, clătinîndu-şi căpşorul minunat. Deci, v-a scris, am strigat eu. — Desigur că mi-a scris, a răspuns Zywny. Şi mi-a comunicat o veste tristă că piciorul său nu se vindecă şi tu ai plecat

Scanned with OKEN Scanner

să faci o cură în Vechea Prusie pentru tratament. — Dar, unde, unde a plecat? — La Buschoffswerther! (Bischofswerder).

Era pentru prima dată cînd o voce omenească pronunța acest nume. Altădată m-ar fi făcut să strănut și să rîd de acest Biszofwerter (sic!) dar în clipa aceea m-am îngrijorat; cu atît mai mult cu cît tu nu m-ai avertizat deloc, deși acesta este felul tău de a scrie. Am terminat de scris rîndurile pe care le începusem pentru tine și nemaiștiind ce să-ți mai scriu mai mult, nici unde să-ți trimit scrisoarea, ea n-a mai fost pusă la poștă. Și iată, în amănunt, cum a ajuns la mine această știre importantă. (*Marginalii*) N. B. Cînd l-am întrebat pe Zywny de ce nu ne-a spus ce știa despre tine, ne-a declarat că nu ne-a spus pentru că tu nu i-ai spus în scrisoarea ta să ne salute. Maman i-a reproșat cu severitate. Doamna Dekert și Cerzynska te salută (*Sfîrșitul notei marginale*). Sper că mă vei ierta că nu ți-am scris prin poșta precedentă. Mi-ar fi plăcut să am ceva noutăți să-ți comunic. Cred că te-ar fi amuzat, dar, vai, nu am să-ți spun decît cele ce urmează. În afară de asta, nu mai știu nimic! Iată: *Bărbierul din Servillo* (sic)! s-a jucat sîmbătă la teatru care rămîne încă sub direcția lui Dmunszewski, Kodlicz și a lui Zdamowicz. Această operă mi-a plăcut mult. Zdamowicz, Szczurowski și Polkowski au jucat foarte bine. Trebuie să spun același lucru de Doamna Aszperger și de alte două personaje, totuși, prima dintre acestea n-a încetat să strănute, fiind răcită, iar cealaltă, în pantofi și rochie de casă, dînd măsura, plîngea mereu. Apoi, un oarecare domn Rembielinski, a sosit din Franța. Este nepotul președintelui. A stat șase ani la Paris și cîntă la pian cum încă nu am mai auzit pe nimeni cîntînd. Poți să-ți imaginezi bucuria noastră. N-am mai auzit niciodată ceva atît de desăvîrșit! Mai cu seamă că el nu se crede artist ci un amator. Nu mă voi întinde în privința jocului său rapid, elegant și ușor. Îți voi spune numai că mîna stîngă este tot așa de mlădioasă ca și mîna dreaptă, ceea ce este nemaipomenit să fie așa la aceeași persoană. Mi-ar trebui o pagină întreagă să-ți vorbesc despre talentul său frumos. Doamna Dekert este puțin suferindă, dar noi sîntem cu toții sănătoși. Adio, sufletul meu, trebuie să termini scrisoarea, căci mă duc să lucrez cu Maciek. Scrie-mi, sufletul meu; dorința mea ar fi ca scrisorile mele să urmeze în sincopă.

Sărută-mă. Te îmbrățișez cordial.

F. F. CHOPIN

Buniamin, un prieten devotat, mi-a cerut vești despre tine și și-a manifestat uimirea de a nu fi primit nimic de la tine.

Complimentele noastre pentru tatăl tău.

Toată casa noastră te îmbrățișează și copiii (surorile lui Chopin) îți doresc o promptă însănătoșire.

Maman și Papa așteaptă o scrisoare cu speranța de a afla amănunte în legătură cu starea sănătății tale. Te îmbrățișează și ei din toată inima.

Adalbert Zywny *i-a dat primele lecții de pian lui Chopin. El nu-și tutuia niciodată elevii, vorbindu-se numai la a treia persoană, după uzanța germană.*

Cajetan Gorski *elev în pensionul Chopin.*

Louis Adam Dmuszewski *(1777—1847) actor, cîntăreț, dramaturg și ziarist polonez, directorul* Curierului din Varșovia, *unul din marii admi-*

Scanned with OKEN Scanner

ratori ai lui Chopin. Bonaventure Kudlicz, *artist dramatic şi* Joseph Zdamowicz *(1786—1839), remarcabil artist al Teatrului Muzical din Varşovia.*

Jean-Nepomuchène Szczurowski *(1771—1850), bas vestit în acea vreme.*

Catherine Aszperger, *actriţă şi cîntăreaţă foarte populară la Varşovia în timpul vieţii lui Chopin.*

Alexandre Rambielinski, *pianist talentat şi compozitor care a murit foarte tînăr, fără a-şi fi putut da întreaga măsură a talentului.*

Buniamin, *este vorba de abatele Benjamin. Chopin se amuza deseori deformînd numele proprii într-o manieră caraghioasă.*

6. — Frederic Chopin către Jean Bialoblocki

Varşovia, noiembrie 1825

Dragul meu Jeannot,

Constance este la Varşovia. Atunci cum să nu cedez plăcerii de a-ţi aşterne cîteva rînduri. N-am izbutit să adun pentru tine decît puţine noutăţi în tot timpul acestor zile, dar vreau să-ţi spun mai întîi cît am fost de îngrijorat aflînd că ai fost foarte bolnav şi cît sînt acum de fericit cînd sînt sigur că te voi revedea în curînd deplin sănătos. Nu te invidiez că ai făcut o cură atît de strălucită, dar dacă aş şti că te face sănătos mai repede, eu însumi, da, eu însumi după exemplul tău nu m-aş rade două luni. Fără îndoială că tu nu ai mai primit altă scrisoare de la mine; nu-i nimic, o vei primi. Nu ţi-am scris la Bischoffswerter-ul tău (sic!), deoarece nu ţi-am cunoscut adresa. Dar Constance este atît de drăguţă şi dacă prima mea scrisoare n-a fost încă expediată, ea ţi-o va aduce odată cu aceasta.

Aşa cum ţi-am mai spus, *Bărbierul* a fost acoperit de elogii la Varşovia. Mi se pare că în curînd se va da şi *Freichütz*, a cărei reprezentaţie se pregăteşte de atîta vreme. Am scris şi eu o nouă *Poloneză* pe un motiv din *Bărbier*. Îmi place. Mă gîndesc s-o dau mîine la litografie. Louise a compus un *Mazur* cum nu s-a mai auzit de multă vreme în Varşovia. Este un *non plus ultra* al său şi fără îndoială un *non plus ultra* al genului. Este sprinten, plăcut şi se pretează la dans. Fără exagerare, este excelent. Cînd vei fi aici am să ţi-l cînt. Să ştii că am fost numit organist al liceului. Femeia mea şi toţi copiii mei sînt obligaţi acum să mă respecte pentru două motive. Ah, Monseniore, ce mai şef am devenit! Primul personaj după domnul preot!

Cînt la orgă în fiecare duminică la Vizitandini împreună cu ceilalţi. Îmi este cu neputinţă, sufletul meu, să-ţi spun mai multe de data asta. Trebuie să alerg la Czetvertynski mai ales că şi Constance trebuie să plece acum. Îţi voi scrie mai mult prin poştă. În aşteptare, află că sîntem cu toţii sănătoşi. Toţi te îmbrăţişam, dar mai cu seamă eu, prietenul tău cel mai sincer.

F. F. CHOPIN

Mazur, *dans naţional polonez, din Masovia, regiune centrală a Poloniei unde este situată şi Varşovia. Locuitorii acestei regiuni îşi spun mazuri; chiar Chopin spunea despre sine că este „un bătrîn mazur". Mazurca nu este o compoziţie destinată dansului.*

Czetwertynski, *o nobilă familie de polonezi care îl preţuia foarte mult pe Chopin, prinţesa Louise fiind considerată „o a doua mamă a lui Chopin".*

Scanned with OKEN Scanner

7. — Frederic Chopin către Jean Bialobloki

Luni, 15 mai 1826

Dragul meu, prea dragul meu Jeannot,

Într-adevăr, mi-e ruşine să-ţi răspund aşa de tîrziu la scrisoarea ta, dar tot felul de împrejurări m-au afectat necontenit şi m-au împiedicat să realizez ceea ce doream de mult timp. (Poţi să-ţi imaginezi starea în care mă găsesc, deoarece ai trecut şi tu prin aceleaşi încercări). Cu toate acestea, acum fac eu o parte din cursele tale. Am cumpărat muzică, aptă, după cît se pare, să dea satisfacţie unuia care, ca şi tine, nu iese din casă. Papa s-a dus el însuşi la Glücksberg. Dar acesta nu face abonamente pentru mai puţin de o lună. Nu are nici cataloage şi nu poate să dea decît cîteva partituri odată. Fiindcă nu pretinde decît un taler pe lună, condiţiile sale s-ar putea să-ţi surîdă, dar inconvenientul este că lipsa catalogului te va împiedica să-ţi alegi operele care îţi plac. N-am trimis încă la Wysocki muzica pe care am cumpărat-o pentru tine. Dar nu este decît *Euterpe*, adică o culegere de cîntece şi de bucăţi pentru pian. (Acest gen de opere corespunde cu culegerile de cîntece numite *Philomèles*.) Euterpele tale conţin fragmente din operele lui Rossini transcrise perfect de Diabelli din Viena. Am mai cumpărat o Poloneză de Kaczkowski. Este excelentă, frumoasă şi se ascultă cu multă încîntare. (În plus, dezmorţeşte degetele, dacă îmi este îngăduit să mă exprim în felul acesta.) După dorinţa ta, voi adăuga aici cîteva din bagatelele mele şi totul va fi dus în mod ireproşabil chiar în această săptămînă la Wysoki.

Nici nu poţi să crezi cît mă simt de fericit ştiindu-te departe de acest Biskupiec (Bischofswerder!). Fericit, desigur, dar plin de griji. După cît văd, Excelenţa Voastră, Domnule Jean este foarte puternic pătrunsă de multe din virtuţile germane, aşa e, căci altfel m-ai fi invitat să plec, iar acum mă sfătuieşti să nu fac nimic. Iată urmările unei avariţii sordide! Aş fi vrut să nu te fi dus niciodată la Bischofsverdter (sic!), unde ai contractat acest defect. Cele mai frumoase proiecte ale mele, cele mai bune planuri, totul este nimicit şi tocmai acele care nădăjduiam să mă poată susţine, au ajuns să judece toate lucrurile sub unghiul îngrozitor de utilitar al economiei şi avariţiei. Drept să-ţi spun, nu mă simt în stare, să te dojenesc acum, aşa după cum meriţi, căci ceea ce s-a făcut nu se mai poate desface, dar voi şti eu să-mi găsesc satisfacţia puţin mai tîrziu, *nota bene*, nu cu bilete, căci vei cîştiga, căci eu le-am dat pe ale mele lui Rogozinski. Apropo, Rogozinski face acum pictură. Rogozinski mă face să mă gîndesc la Podbielski a cărui nenorocire vreau să ţi-o descriu. Acum trei luni, cînd era nu ştiu unde (aici sînt cîteva cuvinte ilizibile) a paralizat dintr-o dată din cauza unui curent de aer. De atunci, cu toate îngrijirile lui Zabelli, nu poate să mişte nici braţele, nici picioarele. Se speră totuşi să scape, graţie electroterapiei care deja i-a făcut bine. Îl văd destul de des pe pianistul Rembielinski, despre care ţi-am vorbit. Nici nu-ţi dai seama cît de bine cîntă! Mi-a făcut o mare plăcere venind la noi. Noutăţile din Vorşovia le ştii pentru că primeşti „Curierul" (din Varşovia). Dintre cele de ordin particular, iată cîteva: Gutkowski, colonelul la care m-am lovit la picior, a murit. Zubelewicz are o fetiţă. Jarocki s-a căsătorit în Podolia, dar şi-a adus aici soţia imediat după nuntă. Duminica trecută m-am dus la Zamoyski unde mi-am petrecut toată seara

Scanned with OKEN Scanner

admirînd Aeolipantaleonul lui Dlugosz. Dlugosz a vîndut un alt instrument unui oarecare Mniewski care şi-a anunţat căsătoria şi care putea fi văzut acum cîtva timp la Doamna Pruska în redingotă de friză. Kosinski e mort. Woelke are o fată. Domowicz a trecut recent prin Varşovia. Am acum un dulap cu oglindă pentru a-mi aranja notele muzicale. În fine, cismele mele sînt sparte şi din această cauză ies în pantofi, ceea ce dă de gîndit oamenilor cu care am intenţia să mă duc la Bielany, fiindcă portarul nostru i-a cerut permisiunea lui Maman pentru aceasta, căci vor fi numeroase dansuri vara aceasta. Comisiunea a aranjat magnific grădina mea botanică, vreau să spun, cea veche, adică aceea care se întinde în spatele Palatului Casimir. Acum însă nu vom mai găsi aici morcovii pe care ne plăcea atît de mult să-i ronţăim altă dată lîngă fîntînă. Nu mai sînt nici scaune, nici bolţi acoperite cu verdeaţă, nici salate, nici verze, nici tot felul de mirosuri dezagreabile etc... ci numai partere *à la manière anglaise*. Ţi-am scris tot ce mi-a trecut prin cap în răgazul unui sfert de oră pe care ţi l-am consacrat. Nu-mi mai rămîne altceva de spus decît că, atît cît voi trăi, voi rămîne pentru tine mereu acelaşi EU.

Maman, Papa şi cu mine îţi transmitem respectele noastre; pentru tine, complimente, căci tu nu ai încă dreptul la respecte. Copiii trimit săruturile lor Domnişoarei Constance ale cărei mîini le sărut şi eu.

Doamna Dekert, Zywny, Bardzinski etc., etc. îţi trimit saluturile lor. Poate că nu vei putea să descifrezi scrisul meu pentru că a trecut atîta vreme de cînd nu ţi-a mai fost dat să-l vezi, dar scuză-mă, eu nu am avut răgaz să-l recitesc, de-abia îmi rămîne timp să mă duc la poştă.

F. F. CHOPIN

Nathan Glücksberger, *mare negustor de muzică şi instrumente, stabilit la Varşovia, în strada Miodowa.*

Antonine Diabelli *(1781—1858), compozitor de muzică de salon şi editor din Viena. El a comandat lui Beethoven celebrele* Variaţiuni, op. 120. *El a editat operele lui Mozart, Cherubini, Schubert, precum şi cele ale fraţilor Haydn.*

Dlugosz, *constructor de instrumente de muzică şi mai ales al Aeolipantaleonului la care Chopin a cîntat cu mare succes la concertele care au avut loc la 25 mai şi 10 iunie 1825.*

Justine Pruska, *naşa Isabellei Chopin, sora mai mică a lui Chopin.*

Bielany *pe Vistula, la nord de Varşovia, loc popular de excursii duminicale pentru varşovieni.*

În grădina botanică din Varşovia, *Chopin avusese primele sale idile.*

8. — Frederic Chopin către Jean Bialobloki

Varşovia, iunie, 1826

Dragă Jeannot,

Nu spera să găseşti în această scrisoare complimentele care de obicei se adresează unei persoane de ziua numelui său, expresie a sentimentelor variate, expansiuni, exclamaţii, apostrofe, jurăminte patetice şi toate prostiile de

Scanned with OKEN Scanner

acest fel. Așa ceva este bun pentru aceia care, din lipsa sentimentelor adevărate, se mulțumesc cu aceste expresii banale. Dar cînd ești legat printr-o prietenie de 11 ani, cînd ai socotit împreună 132 de luni, cînd ai început împreună 468 de săptămîni, 3.960 de zile, 95.050 de ore, 5.702.400 de minute și ai respirat împreună 342.144.000 de secunde; atunci este inutil să te mai feliciți, să mai pui complimente în scrisori, socotind că nu ai pus niciodată atît cît trebuie.

Așadar, abordînd *ad rem* chestiunea, voi începe cu reproșuri, voi spune ceea ce nu pot să înghit; faptul că bunul meu domn nu mi-a mai scris de mai multe luni de zile. De ce? Cum așa? Warum? Pourqoi? Aceasta mă irită cel mai mult și dacă nu vă corijați, mă voi supăra. E adevărat că nici eu nu ți-am putut trimite scrisori mai des, dar n-am putut altfel. Tu știi; mă străduiesc să-mi obțin diploma, dar mi se pare că trandafirul nu este pentru cîine! *Operam et oleum perdidi* dacă tu nu ai uitat de *Tyrocinium*. Dar nu servește la nimic să mormăi, mai bine ar fi să nu mai mîzgălesc hîrtia cu asemenea lucruri și să-ți dau mai degrabă vești plăcute. *Ecce homo!* Iată omul nou care a apărut în lume: Linde are un moștenitor. Acesta ne-a făcut fericiți pe toți și sper că și tu vei împărtăși bucuria noastră. Asemenea noutăți sînt obișnuite în cazarma noastră, mesajul meu anterior ți-a confirmat-o.

Prima reprezentație cu *Freischütz* va avea loc în două sau trei săptămîni. Pentru Varșovia va fi un eveniment. Fără îndoială, piesa se va juca foarte mult timp și pe bună dreptate. Este foarte bine că Opera noastră a reușit să monteze acest spectacol, dar dacă te gîndești la scopul urmărit de Weber în *Freischütz*, la subiectul atît de profund german al operei, la romantismul său straniu, la armonizarea sa extraordinar de cizelată corespunzînd perfect gustului german, este permis să crezi că publicul varșovian, obișnuit cu ariile ușoare ale lui Rossini, îl va lăuda de la început, nu din convingere, ci fie și pentru a se arăta de aceeași părere cu specialiștii și pentru că, peste tot, Weber este acoperit de elogii.

Ecce femine, non homo! Rectorul Linde are o fetiță. Ieri se spunea că este băiat. Astăzi se afirmă că este fată. Vestea cea mai recentă este cea mai adevărată. Ieri am primit vizita respectabilului D. Kozicki. A venit să pună lipitori pe gîtul unui elev. El a vorbit mult despre căile alimentare, despre glandele digestive și de mărul lui Adam, deoarece a făcut o operație la gît clientului său. Purta ciorapi de culoare, pantofi *et caetera* ca de obicei murdare, o vestă obișnuită, în schimb avea o pălărie nouă sau care arăta ca nouă. Acum fă-mi plăcerea și spune-mi dacă ai primit partiturile. Drept să-ți spun, nu ți-am trimis bagatelele mele, ci valsurile lui Alexandre Rembielinski. Sigur că vor fi pe gustul tău. Dacă unele dintre ele îți vor părea dificile, exersează serios cu degetele tale ruginite (desigur că la Bischofswerder nu ai avut posibilitatea să cînți) și vei vedea că aceste valsuri sînt demne de tine, adică tot așa de plăcute ca și tine. Dar să nu crezi că această ultimă reflecție este luată după Plinius. Obișnuința joacă un mare rol, și pînă la urmă cîinele îi pare frumos stăpînului . . . Hahahaha! Ce metamorfoză! Maestrul devine cîine și cîinele devine maestru! dar numai pentru o clipă, căci nu există cîine mai credincios decît mine. Podbielski e bine, cu toate că după accidentul său a avut altul care ar fi putut să se sfîrșească rău. Acum o lună, trecînd pe strada Kozia, am văzut o trăsură care s-a răsturnat. Am alergat și l-am văzut pe Podbielski întins pe pavaj.

Scanned with OKEN Scanner

Bietul băiat, ieşise pentru prima dată (după accident), să respire puţin aer curat. Din fericire nu era singur în trăsură, şi persoana care-l însoţea a putut să-l instaleze într-o altă trăsură.

Dacă ai vedea cît de mult s-a transformat grădina botanică! Nu ţi-ai crede ochilor! S-au amenajat aleile, boschetele, straturile de flori. Avem cheia şi facem plimbări aici cu multă plăcere. Dacă ţi se pare ciudată scrisoarea mea, să nu te mire, sînt suferind. Iar dacă, de asemenea, nu găseşti în ea nimic referitor la vacanţe, nici aceasta să nu te mire prea mult; ţi-o voi spune data viitoare. Nici dacă nu-ţi trimit prostiile mele pentru ţambal (pentru pian, evident, dar Chopin avea obiceiul să spună ţambal atunci cînd venea vorba de pian) să nu te mire, căci aşa sînt eu. Dacă aştepţi cîteva urări din partea familiei, citeşte ce urmează: Maman, Papa ca şi surorile şi toate cunoştinţele mă roagă să adaug la scrisoarea mea urările lor sincere. Numai Louise nu-ţi trimite, pentru că de 15 zile este la ţară la Dna Skarbek. Va reveni astăzi sau mîine. Domowicz era la Varşovia alaltăieri. Zywny este sănătos, Doamna Dekert este suferindă. Bardzinski îţi trimite complimentele sale. Trăieşte deci, fericit, dragul meu Jeannot. Aştept o scrisoare de la tine, te îmbrăţişez cordial.

F. F. CHOPIN

Tatălui tău respectele întregii case.

Copiii o îmbrăţişează pe Domnişoara Constance, iar eu îi sărut mîna. Dacă vezi Szafarnia, Plonne, Gulbiny, Radomin, Ornowek, adu-ţi aminte şi de numele meu, aruncă o privire pe cîmpurile de cartofi şi spune-le cu toată tristeţea aceste cuvinte: „Aici el a călărit plin de curaj, aici Krapocka i-a dat ajutor"

Samuel-Teophile Linde *(1771—1847), directorul liceului din Varşovia, un prieten apropiat al familiei Chopin. Filolog polonez de mare prestigiu autorul* Marelui dicţionar al limbii poloneze *în 5 volume care nici pînă astăzi nu a fost depăşit.*

Tyrocinium, *manual elementar de limba latină.*

Contesa Louise Skarbek, *născută Fenger, era proprietara domeniului Zelazowa-Wola, locul de naştere al lui Frederic Chopin.*

9. — Adalbert Zywny către Frederic Chopin

Varşovia, 19 august 1826

Prea scumpe Domnule Frederic,

Am citit cu cea mai mare plăcere în scrisoarea pe care aţi trimis-o în 11 scumpului dv. Papa amănunte cu privire la sănătatea dv. şi fapta bună sînt cu cele mai adevărate sentimente de prietenie şi consideraţie, al dv. pe care aţi făcut-o în favoarea sărmanilor orfani. Desigur că v-aţi amintit de sfatul meu de a da un concert. Lucrul s-a făcut şi în plus, concertul a avut loc cu un scop lăudabil. Din toată inima doresc să vă îmbrăţişez în cea mai perfectă sănătate a dv. Vă sărut cu toată dragostea şi

Scanned with OKEN Scanner

sînt cu cele mai adevărate sentimente de prietenie și considerație, al dv. credincios prieten

ADALBERT ZYWNY

Această scrisoare are o mare importanță biografică. Ea este o dovadă că atunci cînd Chopin scria la data de 11 august tatălui său, concertul în beneficiul orfanilor fusese dat. Se crede că a avut loc la 10 sau 11 august 1826 și într-adevăr cum se subliniază în „Kurier Warszawski" — Curierul din Varșovia — a avut un mare succes.

10. — Frederic Chopin către Joseph Elsner

Reinertz, 29 august 1826

Domnule,

Din clipa sosirii noastre la Reinertz, mi-am propus să vă scriu, dar întrucît tot timpul îmi este răpit de cură, mi-a fost cu neputință s-o fac pînă acum și de-abia astăzi pot să mă eliberez pentru o clipă și să mă consacru plăcerii de a mă întreține cu dv. și să vă dau în același timp socoteală de comisioanele cu care m-ați însărcinat. Am încercat să mă achit cît mai bine de ele; am dat scrisoarea adresată dlui Latzel care s-a bucurat foarte mult de primirea ei; în privința dlor Schnabel și Berner, aceștia vor primi scrisorile dv. la întoarcerea mea prin Breslau. Bunătatea dv. și viul interes pe care mi-l purtați, mă fac să cred că nu vă este indiferent dacă vă voi spune care este starea sănătății mele. Aerul proaspăt și zărul pe care îl iau cu toată grija, așa de bine m-au refăcut, că mă simt cu totul altul decît cel de la Varșovia. Priveliștile magnifice pe care mi le oferă Silezia mă încîntă și mă vrăjesc, îmi lipsește totuși ceva care nu poate fi înlocuit nici de toate frumusețile din Reinertz, adică un pian bun.

Imaginați-vă, Domnule Elsner, că aici nu să găsește nici un pian bun și tot ce am văzut sînt instrumente care în loc să-mi facă plăcere, mă necăjesc foarte mult; din fericire, acest martiraj nu va dura prea mult timp; data cînd îmi voi lua rămas bun de la Reinertz se apropie, deoarece, în ziua de 11 ale lunii viitoare, ne gîndim să plecăm; totuși, înainte de a avea plăcerea să ne revedem, permiteți-mi, Domnule, să vă asigur de stima mea deplină.

F. F. CHOPIN

Reinertz, *localitate balneară unde se dusese Chopin după ce își luase bacalaureatul, între 3 august și 11 septembrie 1826. În amintirea acestei treceri a marelui muzician prin Reinertz (astăzi Duszniki), în anul 1897 s-a ridicat un monument în parcul orașului.*

Joseph-Xavier Elsner *(1769—1854). Rectorul Conservatorului din Varșovia, originar din Grotkov, o localitate din Silezia. Compozitor foarte dotat, a compus mai multe opere precum și muzică religioasă. Din 1826 și pînă în 1828, Frederich Chopin a urmat cursurile de contrapunct cu Joseph Elsner*

Scanned with OKEN Scanner

care a fost printre cei dintîi profesori ce și-a dat seama de înzestrarea puțin obișnuită a elevului său. Scrisoarea tălmăcită de noi este în limba franceză, exemplară din punct de vedere stilistic, de altfel ca întreaga corespondență a lui Chopin care ar putea să-l facă invidios chiar și pe un mare poet care-și încearcă puterile într-o pagină de proză peste care nu se poate să nu adie aripa minunatului Ariel muzical.

11. — Frederic Chopin către Jean Matuszynski

Varșovia, iarna lui 1827

Dragă Jeannot,

De ce să rămînem atîta vreme fără să ne vedem? Ce se petrece? În fiecare zi aștept vizita ta, dar spre marele meu necaz, nu vii. Cu toate acestea, am mare nevoie de tine pentru următoarea chestiune: întrucît timpul este foarte urît, aș vrea să profit pentru a transcrie pe curat partea de pian a *Variațiunilor* mele și am nevoie de exemplarul care este la tine. Ai, deci, obligația să mi-l aduci mîine. Îți voi restitui după masă și pe unul și pe celălalt.

Al tău F. F. CHOPIN

12. — Frederic Chopin către Titus Woyciechowski

Varșovia, 9 septembrie 1828

Prea iubitul meu Titus,

Nici nu poți să crezi cît am fost de însetat să primesc vești de la tine și de la Maman. Poți, așadar, să-ți închipui cît am fost de mulțumit cînd am primit scrisoarea ta. Eram atunci la Sanniki, la Pruszak — familia unui coleg — unde am petrecut toată vara. Nu-ți voi spune nimic de viața plăcută pe care am dus-o acolo; tu cunoști Sanniki ca și mine. Dacă nu ți-am scris pe moment, aceasta se datorește faptului că în fiecare zi eram pe picior de ducă. Acum îți scriu într-o stare vecină cu nebunia, căci nici eu nu mai știu cu adevărat unde sînt. Plec astăzi la Berlin pentru opera lui Spontini. Voi călători cu poștalionul ca să-mi pun rezistența la încercare. Această călătorie are loc datorită unei bande de maimuțe adunate din toate cabinetele de studii din Europa. După exemplul congreselor care au avut loc în cantoanele elvețiene, apoi la München, regele Prusiei a împuternicit Universitatea să invite savanții cei mai notorii din Europa la un congres al naturaliștilor, sub președenția celebrului Humboldt. Ca vechi student al Universității berlineze unde și-a luat doctoratul, Jarocki a primit una din aceste invitații, în calitatea sa de zoolog. Două sute de apartamente au fost reținute la Berlin pentru naturaliști, masa comună, alte măsuri continuă să fie luate de către germani, fără a mai socoti invitațiile tipărite pe hîrtie velină, dau acestei chestiuni dimensiuni grandioase. Dealtfel, *Olimpia*, sau *Cortez* de Spontini va fi jucată. Oricum ar fi, Lichtenstein care este bun prieten cu Weber, este secretarul congresului. Este un prieten și un fost pro-

Scanned with OKEN Scanner

fesor al lui Jarocki. Este și membru al Academiei de canto și — Ernemann mi-a spus — întreține cele mai cordiale raporturi cu Zelter, președintele acestei Academii. Prin Lichtenstein mi-au spus unele persoane care cunosc bine Berlinul, voi putea să fiu prezentat celor mai importanți muzicieni din oraș, în afară de Spontini pe care nu-l cunoaște.

Voi fi încîntat să mă întîlnesc cu Radziwill, guvernatorul din Poznania. (Nimeni sub bolta înstelată nu va putea să afirme că acesta nu se tutuiește cu Spontini.) La Berlin voi rămîne timp de două săptămîni. Este de ajuns ca să-mi procur satisfacția de a asculta cel puțin o dată o operă foarte bună și să am o idee despre o execuție de mare clasă. Pianiștii actuali din Berlin sînt Arnold, Mendelssohn și Hanke. Acesta din urmă este elevul lui Hummel. Îți voi scrie impresiile mele la întoarcere. Acum, la cererea ta, să-ți fac cunoscute cîteva noutăți. Primo: Domnul Colli și Doamna Toussaint au cîntat în *Bărbierul* acum aproape o săptămînă. Eram în trecere tocmai prin oraș, venind din Sanniki împreună cu Kostus. Acesta era foarte curios să audă, în italiană, primul act al acestei piese (căci nu trebuia să se joace decît primul). Mi-am frămîntat mîinile toată ziua. Seara a venit fără prezența Doamnei Toussaint, l-aș fi pisat pe Colli. Cînta fals acest *Arlecquino italiano;* cînta atît de fals că ți se făcea frică. E destul să mai adaug că, ieșind din scenă, a căzut jos. Imaginează-ți-l pe Colli în pantaloni scurți și cu pălăria albă, rotundă, la pămînt, alături de ghitara sa. Nenorocire! Ignobilă această execuție a Bărbierului! Cea mai bună a fost aria *Calomniei* cîntată de Zdanowicz. După aceasta s-a jucat, sau trebuia să se joace *Telemaque*. N-am văzut! În acest timp au avut loc și repetiții, dar întrucît eu nu am asistat la nici una din ele, nu pot să-ți spun nimic despre această piesă. Cred că tu n-ai văzut încă *Othello*, dar l-ai lăudat mult pe Polkowski, cel mai bun interpret al său. Dna Mayer cîntă ca de obicei. Dna Zimmermann, după cît se pare, începe să cînte bine, să se perfecționeze. Dar destul despre dramarturgie, să vorbim acum despre ce se petrece la Universitate. Oborscki, îți aduci aminte de acest Oborscki care m-a înspăimîntat într-o zi anunțîndu-mi plecarea ta? Cîntam imnuri religioase de ziua Domnului împreună cu alți studenți, cînd, cu privirea speriată, un tînăr a erupt în sală și salutînd-mă ca din partea ta, mi-a spus că tu trebuie să pleci chiar în noaptea aceea; acest Oborscki este, mi se pare, la Baden. Am aflat de la Gnosie cu care m-am găsit ieri în vîrful turnului Bisericii luthe-rane de unde am văzut desfășurîndu-se priveliștile din Wola. Gnosie s-a întors din Cracovia. El are multe de povestit. L-au prădat în cursul călătoriei, povestește întîmplarea cu emoție. Eu l-am întîlnit pe Obniski astăzi. Este bine și a insistat mult ca să primească știri de la tine. Vrea să știe unde te-ai pierdut și cînd te vei întoarce. M-a rugat să-ți transmit salutul său. După ce m-a condus jos, Pruszak s-a reîntors sîmbătă acasă. Doamna Pruszak a plecat în ajun. M-am dus împreună cu Kostus la gazda ta, dar n-am putut încerca pianul deoarece Kostus nu a știut unde este cheia. Dar judecînd după aparențe, pianul nu a pățit absolut nimic. Este într-o stare bună. În ceea ce privește lucrurile tale, vei afla dacă au fost transportate sau nu și una și alta, pentru că, în mod sigur, Kostus îți va scrie.

La Sanniki am modificat în întregime *Rondo-ul în do major*. Ți-l reamintești? Este ultimul, cel la două piane. L-am cîntat astăzi lui Bucholtz cu Ernemann. Mi se pare că merge bine. Ne gîndim să-l executăm într-o zi la Ressource. Îmi ceri să-ți vorbesc de noile mele compoziții. N-am mai

Scanned with OKEN Scanner

scris nimic altceva în afară de un *Trio în sol minor* căruia m-am dăruit imediat după plecarea ta. Dealtfel, nu este încă terminat. Am mai încercat primul *Allegro* cu acompaniament, înainte de a pleca la Sanniki. Mă gîndesc să-l termin în curînd şi pe acesta. Sînt convins că acest *Trio* va împărtăşi soarta *Sonatei* şi a *Variaţiunilor* care sînt deja la Leipzig. După cum ştii, prima este dedicată lui Elsner. Pe celelalte două (poate o îndrăzneală din partea mea) am scris numele tău. (Inima o cere, prietenia o îngăduie, nu mi-o lua în nume de rău.) Skarbek nu s-a întors încă. Jendrzejewicz va rămîne la Paris timp de un an. L-am cunoscut pe Sowinski pianistul, care mi-a scris înainte de a se duce la Varşovia, ca să-mi spună cît îi va fi de plăcut să-mi facă în prealabil cunoştinţă şi să schimbe cîteva scrisori cu mine. Sowinski face parte din redacţia unei reviste pariziene: *„La Revue Musicale", publiée par M. Fétis.* Ar fi bucuros să-i dau informaţii asupra mişcării muzicale din Polonia, asupra muzicienilor polonezi celebri, despre viaţa şi opera lor etc. Toate acestea sînt lucruri în care eu nu am intenţia să mă amestec. Îi voi răspunde din Berlin. Îi voi spune că eu nu mă pot ocupa de asemenea chestiuni, mai ales că la noi Kurpinski, mai mult sau mai puţin, se interesează de aşa ceva. Dealtfel, eu nu sînt încă în posesia unei judecăţi critice demne de jurnalele pariziene, unde numai adevărul trebuie să-şi găsească audienţa. În fine, eu n-am ascultat nici o operă, nici bună, nici rea. Dacă aş accepta şi aş scrie asemenea articole, m-aş certa cu o mulţime de oameni. Kurpinski este acum la Cracovia, Zylinski dirijează Opera. *Freischütz* a fost foarte prost jucată ieri. Coristele cîntau la un sfert de interval de timp una de alta. Papa afirmă că voi pierde marea stimă de care mă bucur în străinătate. La întoarcerea mea, am să-ţi spun totul în legătură cu asta.

Voi părăsi Berlinul spre sfîrşitul lunii. Pentru a ajunge aci, voi călători cinci zile cu poştalionul. Dacă mă voi îmbolnăvi, mă voi întoarce acasă cu poştalionul special. Te voi informa şi în legătură cu aceasta de asemenea. Printre noutăţile cele mai importante, am uitat să menţionez moartea lui Albrecht. La noi nu s-a schimbat nimic. Zywny este sufletul tuturor divertismentelor. Anul acesta trebuia să mă duc la Viena cu poştalionul împreună cu Papa. Acest proiect nu s-a mai realizat deoarece mama micuţului Niezabytowski, după ce-l rugase pe Papa s-o aştepte, pînă la urmă n-a mai venit. Papa a fost nevoit să-şi petreacă vacanţele acasă. Cu o vreme în urmă, adică acum vreo două-trei luni, îmi era penibil să trec prin faţa casei lui Rezler; alaltăieri însă, ducîndu-mă la Brezina, am intrat la Lafor în loc să trec prin culoarul comun. De-abia ieri am făcut cunoştinţă cu Domnul şi Doamna Castel. Găsesc că Dna Castel îi seamănă. La Varşovia, toată lumea este de această părere. Probabil că vacanţele pe care ţi le petreci în preajma mamei tale îţi lasă puţin timp liber anul acesta. Eu sînt extrem de îngrijorat pentru tine. Starea rea a sănătăţii prea stimatei tale mame ne umple de nelinişte şi dorim din toată inima însănătoşire grabnică. Tu trebuie să fi sughiţat deseori în ultima vreme, deoarece n-a fost zi în care noi să nu fi vorbit despre tine.

Mă opresc din scris, deoarece valiza mea (opera lui Hartmann) este deja la poştă. Mă pregătesc să mă duc şi eu unde sînt Geysmer şi Lauber; îi voi saluta din partea ta. Şi acum întinde buzele către amicul tău foarte credincios.

F. CHOPIN

Scanned with OKEN Scanner

Sărută, pentru mine, mîinile şi picioarele Mamei tale. Părinţii şi toată familia mă roagă să-i transmit complimentele lor şi sincerele lor urări de sănătate pe care i-o dorim cît mai bună. Toate cunoştinţele mele, D. Zywny, Zoch, Gorski etc. îţi trimit complimentele lor. Cred că numele lor te va face să-ţi aduci aminte de casa noastră.

Te îmbrăţişez încă o dată, te îmbrăţişez.

Fie-ţi milă de mine şi scrie-mi din cînd în cînd un cuvînt, o jumătate de cuvînt, o silabă, sau chiar o singură literă din alfabet care va fi nepreţuită pentru mine.

Iartă-mă dacă ţi-am scris prostii, dar nu am timp să recitesc.

Încă o dată, *adieu!*

Gasparo Spontini *(1774—1851), celebrul compozitor de opere italian.*
Alexandre de Humboldt *(1769—1859), mare naturalist german.*
Felix-Paul Jarocki *(1790—1864), profesor de zoologie la Universitatea din Varşovia.*
Antoine Radziwill, *prinţul guvernator al Posnaniei, mare amator de muzică, compozitor, şi violoncelist. Este autorul celei dintîi opere muzicale inspirată din* Faust-*ul lui Goethe.*
Le Rondeau pour deux pianos en do majeur *a fost publicat postum de Fontana în anul 1855, ca opus nr. 73.*

13. — Frederic Chopin către familia sa

Berlin, marţi, 16 septembrie 1828

Iubiţii mei părinţi şi scumpele mele surori,

Duminică, la ora trei după masă, poştalionul ne-a depus în acest oraş grandios. De la poştă ne-am dus direct la Hanul Kronprinţului unde ne găsim şi acum. Ne-am instalat foarte confortabil. Chiar din ziua sosirii, D. Jarocki m-a condus la Lichtenstein unde l-am întîlnit pe Humboldt. Lichtenstein mi-a promis să-mi prezinte pe marii maeştri ai artei mele. Mi-a spus cît de mult regretă că nu am ajuns cu o zi mai devreme; am fi auzit pe fiica sa cîntînd cu acompaniament de orchestră. „Eu nu regret!" m-am gîndit atunci. Aveam dreptate? Nu ştiam nimic. N-o văzusem pe fiica lui Lichtenstein şi ca atare nici n-o auzisem. Chiar în ziua sosirii noastre, adică duminică, se da *Das unterbroschene Opferfest* de Winter, dar vizita D-lui Lichtenstein nu mi-a mai permis să mă duc la acest spectacol. Un banchet a reunit ieri pe toţi savanţii. (Pentru mine aceştia sînt nişte caricaturi şi le-am clasat de pe acum trei categorii). Banchetul nu a fost prezidat de Humboldt, deşi acesta se ţine foarte bine, ci de un fel de *maître-tampon* al cărui nume îmi scapă. Dealtfel l-am şi notat sub portretul pe care i l-am făcut. Dineul s-a prelungit foarte mult încît n-am mai putut asista la concertul lui Birnbach, un violonist de 9 ani de care se vorbeşte destul de bine. Astăzi mă duc să ascult *Ferdinand Cortez*, celebra operă a lui Spontini. Şi pentru ca totul să nu se încheie jalnic, am cerut d-lui Jarocki îngăduinţa să iau masa singur. În fine, am început să vă scriu şi îndată după aceea am să mă duc la Operă. Se vorbeşte de sosirea probabilă a lui Paganini, celebrul violonist;

Scanned with OKEN Scanner

s-ar putea ca știrea aceasta să se confirme! Radziwill trebuie să sosească la 20. Poate că chiar a sosit!

În afară de cabinetul zoologic, n-am mai vizitat nimic, dar am făcut cunoștință cu cea mai mare parte a orașului, hoinărind timp de două zile pe cele mai frumoase străzi și pe poduri. N-am de gînd să vă enumăr marile edificii ale orașului, pentru că vă voi povesti totul la întoarcerea mea. Dar iată impresia mea despre Berlin: este nemărginit!

Trebuia să locuim în strada Franceză, dar a intervenit un schimb și mă bucur, căci strada aceasta este foarte tristă. De-abia se văd 6 persoane la un loc! Seamănă în lărgime cu strada noastră Leszno și poate că aceasta să fie cauza. Astăzi voi vedea Berlinul așa cum îl înțeleg.

Aș fi preferat să-mi petrec dimineața la Schlésinger în loc să hoinăresc prin cele 13 săli ale Muzeului de Zoologie. Acest Muzeu este minunat fără îndoială, dar magazinul de muzică de care am vorbit mai sus m-ar fi interesat mult mai mult. Abundența de lucruri bune nu face rău și mă voi duce altădată să le văd. În această dimineață am vizitat și două fabrici de piane. În cea a lui Kisling din *Friederichstrasse* nici un singur pian nu era terminat spre necazul meu. Sînt foarte fericit că hangiul nostru posedă un pian și pot să cînt la el. El mă admiră zilnic cînd vin să-l vizitez (sau mai degrabă pianul său).

Dar voiajul n-a fost așa de neplăcut cum părea să fie la început. Acum diligențele prusiene sînt montate pe arcuri de te simți măcinat în ele ca boabele de piper în rîșniță. Mă simt, însă destul de sănătos. În privința tovarășilor de drum, aceștia au fost: un avocat german din Poznan, un mare povestitor de picanterii cam deocheate, un agronom gras pe care poștalioanele (a călătorit mult) l-au scutit de educație. Cam aceasta a fost compania noastră pînă la ultima stație, înainte de Frankfurt, unde s-a urcat o Corinnă germană prodigioasă în ach!, ja!, nai! (sic!), într-un cuvînt, o veritabilă păpușă romantică destul de greu de suportat, pentru că s-a ciorovăit mai tot drumul cu vecinul său, avocatul.

În partea unde mă aflam, împrejurimile Berlinului nu sînt cele mai frumoase, dar ele provoacă admirație prin ordine, curățenie desăvîrșită, fiecare lucru fiind la locul său; într-un cuvînt, prin prevederea pe care o arată, manifestată în cel mai mic colțișor. În altă parte a orașului nu m-am dus încă. Astăzi îmi va fi imposibil să mă duc, dar mă voi duce mîine probabil. Dl. Lichtenstein mi-a promis un bilet de intrare pentru conferințele care încep chiar azi după amiază, iar Dl. Jarocki vroia să facă demersuri ca să pot intra fără invitație. L-am rugat să se abțină; mai întîi pentru că aceasta nu mi-ar fi fost de nici un folos și apoi pentru a evita să fiu privit cam pieziș de ceilalți străini în momentul cînd ar fi văzut un intrus printre ei. Dealtfel, eu nu vreau nicidecum să nu am locul meu! Deja la masă, mi s-a părut că vecinul meu mă privește ciudat. Este vorba de un profesor de botanică din Hamburg, un oarecare domn Lehmann. I-am invidiat degetele groase. Cînd mie îmi trebuie ambele mîini ca să rup pîinea, lui îi ajunge numai o mînă ca să facă plăcintă. Marmousset avea de asemenea labe de urs. Acest profesor Lehmann a început să flecărească peste mine cu Dl. Jarocki. Se aprindea și uitînd tot ce nu era în legătură cu conversația sa, îmi tot frămînta farfuria cu degetele sale groase, risipind frimiturile. (Este un adevărat savant, căci în afară de asta posedă un năsoi cît toate zilele).

Scanned with OKEN Scanner

Maryliski nu are gust nici de o para, dacă susţine că berlinezele sînt drăguţe. Ele se îmbracă, este adevărat, dar este mare păcat să mototoleşti o admirabilă muselină pentru asemenea păpuşi din piele de căprioară.

Al vostru Frederic Chopin
care vă iubeşte sincer

Pierre von Winter *(1754—1825), compozitor de opere, dirijorul orchestrei din Munich.*

14. — Frederic Chopin către familia sa

Berlin, 20 septembrie 1828

Mă simt foarte bine şi începînd de marţi, în fiecare zi, special pentru mine, se dă ceva nou la teatru. În plus, am avut prilejul să asist la executarea unui *Oratoriu* la *Singakademie*. Am ascultat cu plăcere trei opere: *Cortez*, *Il matrimonio segreto* de Cimarosa şi *Colporteur* de Onslow. De asemenea, şi Oratoriul *Caecilienfest* de Haendel, care se apropie cel mai mult de idealul pe care mi l-am făcut despre marea muzică. Printre cîntăreţele cele mai renumite, cea mai mare parte dintre ele au defecte, în afară de D-ra Tibaldi (alto) şi tînăra von Schätzel, în vîrstă de 17 ani. Pe aceasta din urmă am auzit-o la Singakademie, apoi la Teatru, în *Colportorul*. Mi-a plăcut mai mult în Oratoriu, poate pentru că am fost mai bine dispus s-o ascult. Acum, acolo, nimic nu merge fără *dar*, ceea ce nu va fi la Paris, fără îndoială, unde nici nu se pomeneşte de *dar!*

Nu m-am mai reîntors la Lichtenstein; el este foarte ocupat cu organizarea sesiunilor. Dl. Jarocki de-abia a izbutit să schimbe cîteva cuvinte cu el. Cu toate acestea a reuşit să-mi procure un bilet de intrare. Locul era foarte bun. Ascultam şi vedeam tot ce se putea vedea şi auzi. Am putut chiar să-l observ pe îndelete pe Kronprinţ. I-am văzut şi pe Santini, pe Zelter şi pe Mendelssohn, dar n-am vorbit cu nici unul din ei, căci nu am îndrăznit să mă prezint singur. Prinţul Radziwill este aşteptat astăzi; mă voi duce după masă să văd dacă a venit. La Singakademie am zărit-o pe prinţesa de Liegnitz vorbind cu un oarecare în livrea şi l-am întrebat pe vecinul meu dacă cel care vorbea cu prinţesa era cameristul regelui. — „Ei, cum aşa, este Excelenţa sa von Humboldt!“ — mi-a răspuns acesta. Uniforma de ministru îl transforma în aşa măsură că nu l-am mai recunoscut. Totuşi, trăsăturile acestui mare *pieton* (pe punctul de a se duce la Cimboroso) erau profund gravate în memoria mea. Ieri asistase la *Colportorul* (sau cum i se mai spune aici *Hausirer*, iar în limba noastră cred că se zice *Kramarz*). Prinţul Charles era în loja regală.

Alaltăieri am vizitat biblioteca. Este imensă, dar posedă puţine opere muzicale. Am văzut aici manuscrisul unei scrisori a lui Kosciusko. Falkenstein, biograful eroului nostru, tocmai se pregătea s-o copieze. El şi-a dat seama că noi eram polonezi cînd a văzut că lectura scrisorii pe care el o reproducea, nu fără greutate, pentru noi nu prezenta nici o dificultate. El l-a rugat pe Jarocki să-i redea substanţa în germană, notîndu-şi imediat rezu-

Scanned with OKEN Scanner

matul într-un carnet. Falkenstein este tînăr încă. El este secretarul Bibliotecii din Dresda. După aceea l-am întîlnit pe redactorul *Gazetei Muzicale* din Berlin şi am schimbat cîteva cuvinte cu el.

Mîine *Freischütz!*...

Exact ce-mi trebuie. Aş putea să fac o comparaţie cu cîntăreţii noştri. Astăzi am primit o invitaţie pentru un dineu care va avea loc la *Exercirhaus* la care participă ca oaspeţi toţi naturaliştii.

Colecţia mea de caricaturi se îmbogăţeşte.

Singakademie *este Conservatorul de canto din Berlin.*

Domenico Cimarosa *(1749—1801), celebru compozitor italian, autorul a peste 80 de opere.*

George Onslow *(1784—1853), compozitor de opere, simfonii, precum şi de muzică de cameră.*

Georges-Frederic Haendel *(1685—1759), compozitor originar din Silezia, autor a peste 40 de opere care l-au situat printre cei mai proeminenţi reprezentanţi ai genului din sec. al XVIII-lea, dar culmea creaţiei sale o constituie* Oratoriile *în care a îmbinat şi dezvoltat tradiţiile polifoniei germane şi ale artei corale engleze, compunînd un număr de peste 30 de oratorii pentru care Chopin avea o nespusă admiraţie.*

Pauline von Schätzel, *renumită cîntăreaţă berlineză.*

Charles-Frederic Zelter *(1758—1832), profesor de muzică, dar mediocru compozitor berlinez. Felix Mendelssohn-Bartholdy (1809—1847) a fost elevul său.*

Kosciusko *Tadeusz (1746—1817), erou naţional polonez foarte preţuit de Chopin. Tatăl său, Nicolas Chopin, participase la mişcarea revoluţionară din 1794 al cărei suflet fusese Kosciusko. După înfrîngerea răscoalei Kosciusko a fost întemniţat în Rusia (pînă în 1796) apoi a trăit în emigraţie în Franţa, Elveţia şi S.U.A.*

PRIMA CĂLĂTORIE LA VIENA

15. — Frederic Chopin către familia sa

Viena, 1 august, 1829

Prea iubiţii mei părinţi, dragele mele surori,

Am sosit la Viena fericiţi, veseli, sănătoşi, după o călătorie fără dificultăţi şi aproape confortabil. De la Cracovia, am călătorit cu *Separatwagen*, mai bine decît am fi putut să facem cu propriul nostru echipaj. Drumul a fost cu atît mai agreabil cu cît, traversînd încîntătoarele ţinuturi galiţiene pînă la Bielsk, apoi prin Silezia de Sus şi Moravia unde ploaia, care, uneori cădea noaptea, ne-a scăpat de praful insuportabil.

Înainte de a vă descrie Viena, vreau să vă spun ce s-a întîmplat cînd am ajuns la Ojcow. Duminică după masă, la Cracovia, am închiriat, pentru patru taleri, o căruţă cu patru cai cu care am început să călătorim minunat. După ce am traversat valea şi am depăşit frumoasele împrejurimi ale Cracoviei, am poruncit căruţaşului să ne ducă la Ojcow, fiind convinşi că-l vom găsi acolo pe Dl. Indyk (în poloneză: curcan), un ţăran la care toată lumea

Scanned with OKEN Scanner

obișnuia să-și petreacă noaptea. D-ra Tanska a stat și ea acolo. Din nenorocire, Dl. Indyk locuiește la o milă depărtare de Ojkow și căruțașul nostru, necunoscînd drumul, a intrat cu căruța în Pradnik, un rîuleț, sau mai bine-zis, un pîrîu limpede, și n-a mai putut să găsească locul de trecere, deoarece și la stînga și la dreapta se ridicau ziduri de stînci. Către ora 9 seara, ne continuam aventura pînă cînd ne-am întîlnit cu doi oameni. Aceștia ne-au privit cu milă și s-au oferit să ne conducă la Dl. Indyk. A fost nevoie să mai mergem pe jos încă o jumătate de milă printre numeroase stînci și grohotișuri. Constrînși de mai multe ori să trecem apa pe trunchiuri de brad, prin noaptea neagră, după multe dificultăți amestecate cu căutări și căderi, în fine l-am găsit pe Dl. Indyk. Acesta nu mai aștepta oaspeți atît de tîrziu. Ne-a dat o cămăruță într-o cabană construită sub stîncă, special pentru turiști.

O! Isabelle, aici a stat și D-ra Tanska! Toți tovarășii mei s-au dezbrăcat în mare grabă ca să se usuce la focul aprins de vrednica doamnă Indyk. Ud pînă la genunchi, mă gîndeam, retras într-un colț, dacă trebuie să mă dezbrac și eu ca să mă usuc. Am văzut-o atunci pe doamna Indyk părăsind camera pentru a se duce să caute cearceafuri. Am avut fericita inspirație s-o urmez în camera vecină. Acolo am zărit o grămadă de șepci cracoviene de lînă. Ca și bonetele de noapte, ele erau din două părți. Am cumpărat una pentru un zlot, am desfăcut-o apoi, scoțîndu-mi pantofii, mi-am învelit fiecare picior în cîte-o bucată. Le-am legat cu sfori și am evitat în felul acesta o răceală sigură. După aceea, așezat lîngă sobă, am băut vin, rîzînd împreună cu tovarășii mei, în timp ce doamna Indyk făcea paturile direct pe pămînt. (Sfîrșitul acestei scrisori lipsește, dar în cartea sa: *Frederic Chopin, viața, operele și scrisorile sale*, apărută la Varșovia în anul 1882, Karasowski reconstituie sfîrșitul scrisorii astfel: În continuare, Chopin descrie Ojkow-ul, Pieskowa, Skala, grota Czarna și Krolewska, reamintindu-și legenda după care, în secolul al XIII-lea, regele Lokietek își găsise în cea de a doua un refugiu împotriva adversarilor săi. Plin de entuziasm, tînărul Chopin a scris: „Pentru nimic altceva decît pentru frumusețea Ojkow-ului, trebuie să se bea un pahar de vin!" Scrisoarea se termină printr-o lungă descriere a unei galerii de tablouri vizitată în grabă, la Viena, și comportă unele detalii fără un prea mare interes pentru cititor.)

Clementine Tanska-Hofmannowa *(1798—1845), eminenta femeie de litere poloneză, care s-a stabilit la Paris în anul 1832.*

16. — Frederic Chopin către familia sa

Viena, 8 august 1829

Sînt sănătos și plin de bucurie. Nu știu de ce-i uimesc pe nemți; mă mir și eu văzîndu-i pe ei că se miră. Grație scrisorii lui Elsner, Haslinger să străduiește să-mi fie agreabil. După ce l-a pus pe fiul său să cînte în fața mea, mi-a arătat tot ce are mai interesant din punct de vedere muzical. S-a scuzat că nu poate să mi-o prezinte pe soția sa deoarece dînsa nu era acasă. Deși n-a tipărit încă nimic din tot ce i-am trimis, fără să-i fi cerut eu ceva

Scanned with OKEN Scanner

mi-a arătat cea mai frumoasă din ediţiile sale, spunîndu-mi că *Variaţiunile* mele vor fi publicate în aceleaşi condiţiuni şi vor apare săptămîna viitoare la *Odéon*. Nu speram atît de mult! Haslinger m-a sfătuit să cînt în public. Oamenii de aici susţin că Viena ar pierde mult dacă aş pleca fără să fi fost auzit. Pentru mine este un lucru de necrezut. Schuppanzigh, pentru care de asemenea am recomandări, nu se mai gîndea să dea nici o audiţie de cvartet în anul acesta, dar mi-a spus că va încerca să mai organizeze încă unul ca să pot asista şi eu în timpul şederii mele la Viena.

M-am dus să-l văd pe Hussarewski; bătrînul este entuziasmat de arta mea şi m-a invitat la cină. Mulţi dintre cei invitaţi la această masă, cu toţii, ca şi cum s-ar fi dat un cuvînt de ordine, au cerut să cînt şi eu în public. Stein mi-a spus că va dispune să mi se aducă unul din pianele sale; apoi, mai tîrziu, în sala de concerte, Graff, un fabricant mai bun decît Stein, s-a oferit să facă acelaşi lucru, dacă mă hotărăsc să cînt. Würfel pretinde că pentru a atrage atenţia asupra acestui lucru şi să se facă vîlvă, trebuie neapărat să dau un concert. Un ziarist vienez, D. Blahetka, pe care l-am cunoscut la Haslinger, mă roagă şi el să cînt.

Variaţiunile au plăcut tuturor.

La Haslinger l-am cunoscut şi pe contele Gallenberg, care administrează teatrul unde am avut prilejul să ascult concerte destul de mediocre. El susţine că ar fi profitabil pentru compoziţiile mele să fie ascultate la Viena, căci toate ziarele vor vorbi despre ele în mod elogios. Fiecare dintre cei de aici se consideră un protector al meu. Pe scurt, toţi cei care m-au ascultat insistă să cînt, iar Würfel adaugă că, întrucît sînt la Viena, unde operele mele sînt pe punctul de a apare, trebuie să cînt necondiţionat, iar dacă nu, va trebui să revin în curînd la Viena. El mă asigură că este momentul cel mai potrivit, căci vienezii sînt dornici de muzică nouă. Nu i se recomandă unui artist tînăr să neglijeze o asemenea ocazie. Dacă aş fi numai executant, debutul meu n-ar putea să stîrnească o curiozitate atît de mare, dar întrucît interpretez propriile mele compoziţii, pot, fără discuţie, să risc etc. Würfel vrea să interpretez mai întîi *Variaţiunile*, apoi, pentru a captiva prin noutate, *Rondo à la Krakoviak* şi, în final, să improvizez.

Ce va ieşi din toate acestea? Încă nu ştiu nimic!

Stein se arată extrem de amabil, chiar foarte prietenos faţă de mine, dar eu n-aş putea să cînt la pianele sale; va trebui să-mi aleg un Graff. De aceeaşi părere sînt şi Haslinger, Blahetka şi Würfel. Decizia trebuie luată astăzi.

Pretutindeni pe unde mă duc, mi se spune mereu că trebuie să cînt. M-am întîlnit deja cu mulţi muzicieni, dar nu l-am văzut încă pe Czerny. Haslinger mi-a promis că va face totul ca să-l cunosc.

Am văzut trei opere: *La Dame blanche*, *Cendrillon* şi *Les Chevaliers teutoniques* de Meyerbeer. Orchestra şi corurile sînt excelente. Astăzi mă duc să văd spectacolul cu *Joseph en Egypte*. L-am ascultat pe Meyesder de două ori ca solist la Conservatorul de Muzică. Oraşul este frumos, îmi place. M-au sfătuit să-mi petrec iarna aici. Dar acum a venit Würfel şi trebuie să mă duc cu el la Haslinger.

P.S. Am acceptat. Blahetka crede că voi face furori, deoarece, după părerea lui, eu sînt un virtuoz de mîna întîi care trebuie pus alături de Moscheles,

Scanned with OKEN Scanner

de Herz şi Kalkbrenner. Würfel m-a prezentat astăzi contelui de Gallenberg, şeful orchestrei Seyfried, şi tuturor celor pe care i-am întîlnit, ca pe un tînăr care trebuie convins să dea un concert (*nota bene*), fără plată, ceea ce i-ar place foarte mult contelui de Gallenberg fiind vorba de propria sa pungă. Toţi ziariştii mă privesc cu ochii mari. Muzicienii din orchestră mă salută ceremonioşi. Nu l-au văzut ei pe Domnul Director al operei italiene a cărei stagiune de-abia s-a încheiat, plimbîndu-se la braţ cu mine? În realitate, Würfel mi-a facilitat totul, el va asista la repetiţie şi se ocupă foarte atent de organizarea concertului. Şi la Varşovia el s-a arătat foarte bun faţă de mine şi a vorbit foarte frumos despre Elsner. Este socotit un lucru de mirare că Kessler, Ernemann şi Czapek pot să rămînă aici cînd sînt şi eu, cu toate că le-am explicat că eu cînt numai din dragoste faţă de muzică şi că nu dau lecţii.

Am ales un pian de la Graff pentru concert. Mi-e teamă că l-am necăjit pe Stein, dar îi voi mulţumi cît mai călduros cu putinţă pentru solicitudinea sa.

Dumnezeu mă va ajuta.

Sper! Fiţi liniştiţi!

Tobie Haslinger, *editor de muzică din Viena care a publicat în anul 1830,* Variaţiunile *pe tema* La ci daren la mano, *din* Don Juan *de Mozart, op. 2 de Chopin, iar în 1851,* Sonate en do minor, op. 4.

Odeon, *colecţia editată de Haslinger, în care au apărut operele celor mai prestigioşi compozitori.*

Ignace Schuppanzigh *(1776—1830) dirijor şi violonist celebru, prietenul lui Beethoven a constituit la Viena un cvartet care i-a purtat numele.*

Guillaume Würfel *(1791—1832), pianist şi organist de origină cehă, compozitor de opere şi profesor la Conservatorul din Varşovia, apoi şef de orchestră la Viena. L-a învăţat pe Chopin să cînte la orgă.*

Wenceslas-Robert, conte de Gallenberg *(1783—1839) a compus balete. A fost directorul Teatrului Imperial din Viena din 1823 pînă în 1830 şi a fost căsătorit cu Giulieta Guicciardi, muza inspiratoare a lui Ludwig van Beethoven.*

La Dame blanche, *operă de François-Adrien Boieldieu (1775—1834).*

Cendrillon, *operă de Rossini.*

Joseph en Egypte *(Iosif şi fraţii săi), operă de Mihul (1762—1817).*

Joseph Mayseder *(1789—1836), remarcabil violonist, membru al cvartetului Schuppanzigh.*

Ignace-Kavier, chevalier de Seyfried *(1776—1841) compozitor, muzicolog şi dirijor vienez, elevul lui Mozart.*

17. — Frederic Chopin către familia sa

Viena, miercuri, 12 august 1829

Ştiţi din ultima mea scrisoare, iubiţii mei părinţi, că am fost convins să dau un concert. Ieri, adică marţi, la ora şapte, seara, m-am produs în faţa publicului la Teatrul de Operă imperial şi regal!

Un asemenea concert pe scena teatrului se numeşte aici *Eine musikalische Akademie.* Fiindcă acest concert a fost fără plată şi întrucît eu nu am între-

Scanned with OKEN Scanner

prins nimic ca să obţin ceva, contele Gallenberg a grăbit data acestei seri muzicale, întocmind următorul program:

Ouverture de Beethoven
Variaţiunile mele
Cîntec al d-rei Velthem
Rondoul meu
Apoi din nou un cîntec şi la urmă un balet.

La repetiţia generală, orchestra m-a acompaniat atît de rău, încît am decis să înlocuiesc *Rondoul* printr-o improvizaţie. Cînd am apărut pe scenă, am fost primit cu strigăte de bravo. După fiecare variaţiune s-a strigat atît de tare încît nu am mai auzit orchestra, iar cînd am terminat, la fel, s-a aplaudat atît încît a trebuit să reapar pe scenă şi să mă înclin în faţa publicului. *Improvizaţia*, cu toate că nu mi-a reuşit atît de bine, a obţinut un mare succes şi a fost nevoie să reapar pe scenă.

Dacă am reuşit atît de bine, aceasta se datoreşte faptului că nemţii ştiu să aprecieze. Proiectul concertului fusese stabilit sîmbătă şi Würfel a izbutit să organizeze totul pentru marţi. Într-adevăr, lui îi datorez mult.

Sîmbătă am făcut cunoştinţă cu Gyrowtz, Lachner, Kreutzer şi cu Seyfried. Am vorbit mult cu Maysder. Mă aflam în faţa teatrului cînd l-am zărit pe contele de Gallenberg. El a venit la mine şi mi-a propus să cînt marţi. Am fost de acord şi n-am fost fluierat; la întoarcerea mea vă voi povesti mai bine ceea ce n-am putut să vă scriu. Să nu fiţi neliniştiţi pentru mine şi pentru gloria mea.

Gazetarii s-au îndrăgostit de mine. Poate că ei îmi vor reproşa cîte ceva, dar cred că lucrul acesta este necesar, nu de alta dar pentru a nuanţa elogiile! Compoziţiile mele i-au plăcut lui Gallenberg. Dl. Demar, regizorul teatrului, a arătat faţă de mine o extraordinară curtoazie şi multă bunătate.

Înainte de intrarea pe scenă, am fost asigurat că voi avea succes şi au ştiut să mă distragă aşa de bine încît n-am mai simţit nici o teamă în faţa publicului mai ales că, nefiind aglomeraţie, tovarăşii mei se răspîndiseră prin sală ca să adune impresii de la auditori. Celinski va putea să vă spună cît de puţine critici a auzit. Destul de grav este însă ce mi-a comunicat Hube: o doamnă a spus: *„Schade um den Jungen, dass er so wenig Tournüre hat"* (Ce păcat că tînărul acesta nu ştie să fie mai puţin stîngaci). Dar dacă n-am avut şi alte critici şi toţi prietenii mei m-au asigurat că n-au auzit decît elogii şi că ei n-au dat niciodată semnalul aplauzelor, cred că nu este nici un motiv de nelinişte.

Am improvizat pe o temă din *La Dame blanche*. Cînd am părăsit scena, regizorul care încă din timpul repetiţiei generale admirase *Rondoul*, mi-a spus, strîngîndu-mi călduros mîna: *„Ja, das Rondo muss hier gespielt werden"* (Da, Rondoul trebuie să fie cîntat astăzi). El m-a rugat să cînt şi o variaţiune pe o temă poloneză. Am cîntat un cîntec popular, pe o temă de mazurcă. Aria a electrizat publicul care nu mai avusese niciodată prilejul să asculte cîntece de felul acesta. Observatorii mei de la parter m-au asigurat că şi scaunele erau cuprinse de freamăt!

Wertheim a sosit ieri întîmplător la Carlsbad, împreună cu soţia, şi s-a dus imediat la teatru, fără să ştie că eu cîntam acolo. A venit să mă vadă astăzi. M-a felicitat. La Carlsbad l-a întîlnit pe Hummel şi i-a vorbit despre mine. Astăzi îi va scrie despre concertul meu.

Scanned with OKEN Scanner

Haslinger a tipărit *Variațiunile*. Afișul concertului va fi păstrat. După părerea generală, execuția mea a fost de o sonoritate slabă, sau prea delicată pentru auditori cum sînt cei de aici, obișnuiți să asculte artiști care fac praf pianul! Mă așteptam mai degrabă să găsesc acest reproș prin ziare, deoarece fiica unuia din redactori izbește pianul teribil. Nu face nimic! Este cu neputință să nu fie și un *dar*, și prefer să se spună așa decît că eu cînt prea tare.

Unul din anturajul împăratului, contele de Diwtrichstein, a venit ieri pe scenă ca să-mi vorbească. Am stat de vorbă în limba franceză. M-a acoperit de laude și m-a sfătuit să-mi prelungesc șederea la Viena. Orchestra a făcut gălăgie din pricina notelor mele scrise cam rău și mi-a stat îmbufnată pînă la *Improvizație*, dar după aceasta și-a amestecat aplauzele cu strigătele de bravo ale publicului. De acum înainte am cucerit-o. În ceea ce privește ceilalți artiști, nu m-am fixat încă asupra sentimentelor acestora; ei n-ar trebui să-mi fie ostili, deoarece știu bine că nu cînt pentru bani.

În general, debutul meu la Viena a fost pe atît de fericit pe cît a fost de neașteptat. Hube susține că nu ajungi niciodată departe pe căi bătătorite, ci încercînd să realizezi proiecte pregătite cu răbdare. Trebuie — spune el — să-i dai destinului ce-i aparține! Astfel, fără să fug de risc, m-am lăsat antrenat de acest concert. Dacă ziarele mă dărîmă în așa măsură încît să nu mai am curajul să mă arăt în public, am să mă fac zugrav! Pensula alunecă foarte ușor pe hîrtia de tapițerie și întotdeauna în urma ei răsar fiii lui Apollon!

Sînt curios să aflu ce va spune Dl Elsner de toate acestea. Poate că va deplînge faptul că am cîntat. Dar m-au înnebunit în așa măsură, încît mi-a fost cu neputință să refuz. Dealtfel, mi se pare că nu am făcut rău. În particular, Nidecki mi-a arătat ieri multă prietenie, parcurgînd, pentru a le corecta, partiturile mele de orchestră și bucurîndu-se de succes.

Am cîntat la un pian Graff.

Mă simt mai înțelept și mai experimentat decît cu patru ani în urmă. O să fiți foarte surprinși fără îndoială văzînd pe ultima mea scrisoare o marcă din Madera, dar eu eram așa de distrat că am luat una de la un băiat de la hotel și am lipit-o repede pe plicul meu.

Adalbert Gyrometz *(1763—1850), compozitor de opere, simfonii și diverse compoziții pentru pian, și dirijor al orchestrei de la Curtea din Viena.*

Francois Lachner *(1803—1870), compozitor și șef de orchestră, prietenul lui Schubert.*

Corradin Kreutzer *(1780—1849), compozitor de opere și de coruri, prietenul lui Beethoven.*

Thomas Nidecki *(1800—1852), elevul lui Elsner și colegul lui Chopin la Conservatorul din Varșovia, care în acel timp studia la Viena.*

18. — Frederic Chopin către familia sa

Viena, joi, 13 august 1829

Niciodată nu mi-am dorit mai mult ca acum să fim cu toții împreună. Astăzi am făcut cunoștință cu contele Lichnowski. N-a mai încetat cu elogiile la adresa mea. Würfel m-a condus la el. Lichnowski a fost cel mai bun prieten

Scanned with OKEN Scanner

al lui Beethoven. După părerea generală, am plăcut foarte mult nobilimii de aici. Schwarzenbergii, alde Wrbna etc... au lăudat delicateţea şi eleganţa interpretările mele. Felicitările pe care contele Dietrichstein mi le-a adresat pe scenă o confirmă. Doamna Lichnowska şi fiica sa la care am luat astăzi ceaiul, s-au bucurat foarte mult la ideea că voi mai da un nou concert marţea viitoare. Doamna Lichnowska mi-a recomandat să nu cumva să nu-i fac o vizită cînd mă voi opri la Viena, în drumul spre Paris. Ea mi-a promis să-mi dea atunci o scrisoare de recomandare pentru o contesă anumită, sora lui Lichnowski. Este prea multă politeţe! Czerny mi-a făcut şi el numeroase complimente. Schuppanzigh şi Gyrowetz, de asemenea.

Astăzi, la Antiken Cabinett, cînd de-abia pronunţasem un cuvînt, un neamţ l-a întrebat pe Celinski dacă nu cumva sînt Chopin, după care s-a îndreptat spre mine, şi declarîndu-se încîntat de a vedea de aproape un Künstler, mi-a spus: „*Sie habe mich vorgestern wahrhaft entzüct und begeistert*“ (Alaltăieri, dv. m-aţi încîntat şi entuziasmat). Era acela care, stînd lîngă Maciejowski în seara concertului, manifestase atîta bucurie după ce ascultase variaţiunea pe o temă poloneză „*Hameiul*“.

Nu voi mai da însă al treilea concert. Aceasta pentru că ei au insistat atît de mult să-l dau pe cel de al doilea şi apoi pentru că nu vreau să se spună la Varşovia: „Cum? a dat un concert şi apoi a plecat. Oare a făcut împresie rea?“

Mi se promit cronici bune. Astăzi m-am dus să văd un ziarist: din fericire i-am plăcut. N-aş şti să vă spun cît de bun este Würfel cu mine, dincolo de orice expresie. Aş cînta tot gratuit şi cel de al doilea concert, pentru a-l mai linişti pe domnul conte al cărui buzunar — confidenţial — este sărac.

Voi cînta *Rondo*-ul şi voi improviza.

Sînt destul de sănătos şi foarte mulţumit; beau, mănînc cu poftă. Viena îmi place mult. Nu întîlneşti aici nici urmă de polonez. Ba era unul în corpul de balet al teatrului. În seara concertului s-a îngrijit în aşa măsură de mine încît mi-a adus şi sirop, odată cu o trenă a încurajării etc.

Vă rog să-i povestiţi toate acestea d-lui Elsner şi scuzaţi-mă faţă de dînsul de a nu-i fi dat veşti despre mine; sînt aşa de risipit că nici nu-mi dau seama cum trece timpul.

Mulţumirile mele dlui Skarbek pentru că a insistat atît de mult ca să dau concertul care era o necesitate pentru mine.

Concertul acesta a pecetluit intrarea mea în lume.

19. — Frederic Chopin către familia sa

Viena, 19 august 1829

Dacă am fost primit bine prima dată, ieri am fost şi mai bine primit. Strigătele de bravo au izbucnit de trei ori cînd am apărut pe scenă şi publicul venise într-un număr şi mai mare; baronul... (i-am uitat numele) care finanţează teatrele mi-a mulţumit pentru *reţetă*, spunîndu-mi: „Dacă publicul este atît de numeros, să ştiţi că n-a venit pentru balet. Toată lumea îl cunoaşte!“

Rondo-ul mi-a adus stima tuturor muzicienilor. De la şeful de orchestră şi pînă la acordorul de pian, cu toţii s-au declarat surprinşi de origi-

Scanned with OKEN Scanner

nalitatea compoziției. Am plăcut — știu! — doamnelor și artiștilor. Gyrowetz, în picioare lîngă Celinski, striga și aplauda puternic. Dar nu știu dacă i-am mulțumit pe acești nemți împietriți. Unul din ei a venit de la teatru în timp ce eu luam masa. L-am întrebat dacă s-a amuzat bine.

— Un frumos balet, mi-a răspuns el. Academia, însă... concertul, adică!

Cînd i-am întors spatele el m-a recunoscut așa că a început să vorbească despre altceva. M-am simțit obligat să nu pun nici un obstacol în calea liberei exprimări a sentimentelor și m-am dus să mă culc, spunîndu-mi în sinea mea:

Nu-i nimenea care să poată
Să mulțumească lumea toată!

Așadar, am cîntat de două ori, iar a doua oară am fost și mai bine ca întîia oară; merge crescendo, ceea ce-mi place.

Întrucît plec astăzi la ora 9, sînt nevoit să fac niște vizite. Schuppanzigh mi-a spus ieri că întrucît părăsesc Viena așa de repede, va trebui să revin în curînd. — Voi reveni, i-am spus, dar numai pentru studii! Baronul m-a întrerupt ca să-mi spună:

— În acest caz nu aveți nici un motiv ca să reveniți, iar ceilalți care erau de față, l-au aprobat.

Sînt complimente, dar pentru mine sînt reconfortante. Nimeni nu mă mai consideră aici ca pe un elev. Blahetka se miră că nu am studiat nicăieri niciodată, în afară de Varșovia. I-am spus că am studiat cu dl Zywny și cu Dl Elsner, un măgar ignorant care mai trebuie să învețe. Îmi pare rău. Îmi pare rău că nu am încă nici o cronică. Știu că un articol este scris și se găsește la redacția unui ziar la care m-am abonat. Știu de asemenea că dl Baüerle, redactorul respectiv, îmi va expedia jurnalul la Varșovia. Poate că se așteaptă să mai dau încă un concert ca să se vorbească de mine. Acest jurnal apare de două ori pe săptămînă, marți și sîmbătă. Așa că poate veți citi înaintea mea cîteva lucruri avantajoase sau mai puțin avantajoase în legătură cu persoana mea. I-am cucerit însă pe savanți și pe cei sensibili. Vor avea despre ce să pălăvrăgească.

Aș vrea să vă scriu și despre alte subiecte, dar ziua de iarnă este atît de prezentă în spiritul meu că n-am ajuns încă să-mi adun ideile.

Pînă acum treburile merg bine.

Revin la momentul cînd mi-am luat rămas bun de la Schuppanzigh și Czerny. Acesta din urmă este mai sensibil și mai tandru decît toate operele sale.

Mi-am pregătit deja bocceaua, dar mai trebuie să mă duc la Haslinger, apoi la cafeneaua din fața teatrului, unde îi voi găsi pe Gyrowetz, Lachner, Kreutzer, Seyfried etc.

În două nopți și o zi voi fi la Praga. În seara aceasta la ora 9 vom fi în poștalionul special; va fi o călătorie frumoasă, într-o companie încîntătoare.

Marcel Celinski, *prieten din tinerețe al lui Chopin.*

Adolphe Bäuerle, *critic muzical, din 1828 pînă în 1848 directorul revistei muzicale și dramatice* Wiener Theater Zeitung.

Scanned with OKEN Scanner

20. — Frederic Chopin către familia sa

Praga, sîmbătă, 22 august 1829

După tandrele despărţiri, am părăsit Viena... Despărţirile au fost cu adevărat tandre pentru că dra Blahetka mi-a prezentat compoziţiile sale cu o dedicaţie autograf drept amintire. Tatăl său m-a rugat să-i îmbrăţişez pe Papa şi pe Maman în numele său care-i complimentează pentru fiul lor.

Tînărul Stein plîngea... Schuppanzigh, Gyrowetz şi într-un cuvînt toţi artiştii mi-au făcut despărţirea emoţionantă.

Aşadar, după toate aceste istorii şi după ce am promis să mai revin, m-am urcat în poştalionul special. Nidecki şi alţi doi polonezi care trebuiau să plece cu o jumătate de oră mai tîrziu pentru Triest ne-au condus la poştă. Se aflau de mai multe zile la Viena şi ne întîlnisem aproape în fiecare zi. Unul din ei este originar din Marea Polonie. Se numeşte Niegolewski. Este un tînăr care a venit la băi împreună cu un guvernator al său, sau poate doar un simplu tovarăş de drum, un oarecare Koptowski, student la Varşovia.

Mi-am făcut vizita de rămas bun de la Dna Hussarzewska (soţul său şi dînsa sînt oameni tare cumsecade). Dînsa voia să mă reţină la masă, dar mi-a fost cu neputinţă să accept, deoarece de-abia dacă mai aveam răgaz să fug pînă la Haslinger. Acesta, amabil, mi-a spus că doreşte să mă reîntorc şi după ce mi-a promis că în cinci săptămîni va tipări *Variaţiunile*, pentru ca în toamnă să inunde lumea cu ele, m-a rugat să-l salut pe Papa, cu toate că n-a avut încă plăcerea să-l cunoască.

Ne-am urcat în poştalion şi odată cu noi s-a urcat şi un tînăr neamţ. Fiindcă trebiua să stăm împreună timp de două nopţi şi o zi, am făcut cunoştinţă şi i-am vorbit. Este un negustor din Dantzig. Îi cunoştea pe alde Pruszak, Sierakowski, Waplewo, Jawarek, Ernemann şi pe Grosser etc. Făcuse un popas la Varşovia cu doi ani în urmă şi se numea Normann. Este un tovarăş de drum minunat. Se reîntorcea de la Paris. Am descins la acelaşi hotel şi ne-am hotărît să vizităm Praga, apoi să mergem împreună la Teplitz şi la Dresda. Ar fi o copilărie să nu profit de această ocazie de a vedea Dresda, mai ales că starea finanţelor mele permite să fac acest lucru. De-altfel, voiajul în patru este o bună afacere şi foarte confortabil.

După cîteva zdruncinături în poştalion, am ajuns la Praga ieri la prînz. Am mîncat în grabă la pensiune. După masă ne-am dus la Hanka. Maciejowski avea pentru el o scrisoare de recomandare din partea Dlui Hube. De ce n-am cerut şi eu una din partea Dlui Skarbek pentru acest eminent savant! Dar am stat prea mult la catedrală şi nu l-am mai găsit pe Hanka acasă.

În ansamblu, aşa cum se descopere de pe muntele pe care se înalţă castelul, oraşul este frumos. Este mare, vechi şi se vede că pe vremuri a fost bogat. Am adus de la Viena şase scrisori care mi-au fost date cu puţin mai înainte de plecarea mea. Cinci erau de la Würfel, iar una de la Blahetka, aceasta din urmă adresată lui Pixis, îl ruga să mă ajute să vizitez Conservatorul. Şi aici, de asemenea, doreau să mă produc, dar nu voi rămîne la Praga decît trei zile. Şi în afară de aceasta nu vreau să fug după riscul de a pierde ce am cîştigat la Viena (Praga l-a primit rău chiar şi pe Paganini) şi eu vreau să am linişte.

Scrisorile lui Würfel sînt adresate, una directorului, cea de a doua, şefului de orchestră a teatrului, iar celelalte, la trei muzicieni de vază de aici. Le voi

Scanned with OKEN Scanner

înmîna chiar eu destinatarilor, căci Würfel mi-a cerut să fac lucrul acesta necondiționat, cu toate acestea eu nu am de gînd să cînt. Würfel mi-a mai dat o scrisoare pentru Klengel din Dresda.

Mă opresc din scris deoarece este timpul să mă duc la Hanka. Mă voi prezenta în calitate de finul lui Skarbek. Sper că aceasta să-mi țină loc de scrisoare de recomandare.

Leopoldine Blahetka *(1811—1887), pianistă și compozitoare vieneză, eleva lui Czerny, Moscheles și Kalkbrenner.*
Venceslas Hanka *(1791—1861), filosof și patriot ceh.*

21. — Frederic Chopin către familia sa

Dresda, 26 august 1829

Sînt sănătos și foarte mulțumit. Acum o săptămînă, la Viena, nici nu-mi trecea prin gînd că voi merge la Dresda. Am vizitat și Praga pe fugă, dar nu fără profit. Hanka a fost foarte fericit să afle vești de la mine despre Dl Skarbek. El ne-a cerut să scriem în Cartea de aur a Muzeului din Praga, rezervată vizitatorilor și mai ales acelora care se bucură de stima sa. Aici se găsesc semnăturile lui Brodzinski, a lui Morawski etc. Fiecare dintre noi a scris ceva, unul în versuri, altul în proză. Swejkowski a scris un jurămînt. Ce ar putea să scrie un muzician? Din fericire Maciejowski a avut ideea de a nota în album patru strofe pentru o mazurcă. Eu am scris muzica și am semnat alături de numele poetului într-o manieră cît se poate de personală. Hanka s-a bucurat de această mazurcă realizată special pentru el și dedicată meritelor sale în activitatea și lupta pentru slavism. El mi-a dat pentru Dl Skarbek o colecție completă de vederi din Praga.

N-am să vă vorbesc de toate curiozitățile pe care ni le-a arătat. Nu am nici destul loc să vă descriu catedrala magnifică, pe Sfîntul Ioan Nepomuk din argint, frumoasa capelă Venceslas, încrustată în ametiste precum și alte pietre prețioase. . . cînd ne vom revedea, vă voi povesti toate acestea.

În urma scrisorilor de la Blahetka și Würfel pentru Pixis, au rezultat recepții extrem de curtenitoare. Pixis însuși și-a amînat lecțiile pentru a mă reține la el și mi-a pus mii de întrebări. Aruncînd o privire pe biroul său, am văzut o carte de vizită cu numele Klengel și l-am întrebat pe Pixis dacă este același cu celebrul artist din Dresda. Pixis mi-a răspuns că este Klengel în persoană pe care însă nu l-a găsit acasă, dar va trebui să treacă din nou pe acolo. Mi-a plăcut foarte mult această veste deoarece aveam scrisori de la Viena pentru dînsul. I-am spus și lui Pixis și el m-a invitat să revin după masă, exact la ora cînd îl aștepta pe Klengel. Ne-am întîlnit pe scară.

Klengel a executat la Pixis una din *Fugile* sale timp de două ore. Eu nu am cîntat pentru că nu mi s-a cerut să cînt. Klengel cîntă bine, dar aș fi vrut să cînte și mai bine (tăcere!). El mi-a dat o scrisoare adresată *„All Ornatissimo Signor Cavaliere Morlacchi", primo Maestre della Capella Reale,* prin care, mi-a spus, îl roagă pe Morlacchi să-mi prezinte *Esența* lumii muzicale din Dresda și să mă conducă la eleva sa, Dra Pechwll care, după părerea sa, îi întrece pe toți pianiștii locali. Klengel s-a arătat afectuos față de mine.

Scanned with OKEN Scanner

Înainte de a părăsi oraşul am stat aproape două ore împreună cu el. Trebuie să meargă la Viena şi de acolo în Italia. Subiectele de conversaţie nu ne-au lipsit. Fermecătoare cunoştinţă, domnul Klengel, pe care-l apreciez mai mult decît pe sărmanul Czerny (tăcere!).

Am rămas la Praga trei zile cu totul. Timpul a trecut fără să ne dăm seama că trece. Astfel, în ajunul plecării am ieşit din micul cabinet şi fiind mereu distrat, am intrat într-o cameră pe care o credeam a mea. Intrasem deja şi mă aflam în mijlocul camerei, cînd, un călător m-a salutat cu un vesel „Guten Morgen" — „Bitte Verzeihung" am spus eu, retrăgîndu-mă. Într-adevăr, ambele apartamente erau foarte asemănătoare.

Am părăsit Praga la prînz şi cu poştalionul special am ajuns la Teplitz, spre seară.

A doua zi, în *Badeliste*, am descoperit numele lui Louis Lempicki şi m-am dus imediat să-l salut. El mi-a spus că, în momentul acela, numeroşi polonezi sînt la Teplitz, printre care şi bătrînul Pruszak, Joseph Kohler şi Kretkowski din Kamionna. Iau cu toţii masa împreună la *Deutschen Saale*. Lempicki mi-a mai spus că în ziua aceea nu va veni la cină întrucît a fost invitat de prinţul şi prinţesa Clary la palat. Familia Clary este foarte puternică, aproape suverană! Posedă domenii vaste şi domneşte peste întregul Teplitz. Prinţesa Clary este sora lui Chotek, guvernatorul Boemiei. Lempicki m-a rugat să-i fac plăcerea şi să-l însoţesc în seara aceea la prinţesa Clary. Mi-a mai spus că se simţea la ei ca la dînsul acasă şi că i-a anunţat în timpul mesei. Cum hotărîsem să vizităm împrejurimile în ziua aceea, am acceptat.

Am văzut totul. În palatul lui Wallenstein, la Dux, ni s-a arătat o bucată din craniul acestui mare conducător, alebarda cu care a fost decapitat şi o mulţime de alte suveniruri. Seara, în loc să mă duc la teatru, m-am gătit, mi-am pus mînuşile albe pe care le am de la ultima vizită făcută la Viena şi, la ora opt şi jumătate, m-am dus cu Lempicki la prinţul şi prinţesa Clary. Acolo am observat o „kleine aber honette Campagnie"; un soi de prinţ austriac, un general al cărui nume l-am uitat, un căpitan de marină engleză, cîţiva tineri eleganţi care păreau de asemenea prinţi austrieci şi un general saxon cu numele de Leiser, cu pieptul acoperit de decoraţii şi obrazul brăzdat de o cicatrice.

Înainte de a se servi ceaiul, am vorbit mai mult cu prinţul Clary, apoi, mama acestuia m-a rugat să *catadixesc* şi să cînt la pian (un excelent pian Graff). Am catadixit pentru a nu fi nepoliticos şi i-am rugat să-mi dea o temă pentru improvizaţii. Imediat, printre reprezentantele sexului slab care, în jurul unei mese, brodau, tricotau sau torceau, s-a auzit un gîngurit: „O temă! O temă!" Trei micuţe prinţese încîntătoare s-au consultat, apoi una dintre ele s-a adresat Dlui Fritsche, profesorul tînărului Clary, desigur, să aleagă o temă şi acesta, cu asentimentul tuturor, propuse un motiv din *Moise* de Rossini.

Am improvizat cu succes, apoi generalul Leiser s-a întreţinut cu mine. În timpul convorbirii, aflînd că mă voi duce la Dresda, mi-a scris imediat un mesaj pentru baronul de Freisen: *Domnul Frederic Chopin este recomandat din partea Generalului Leiser Domnului Baron de Friesen, Maestru de ceremonii al M. S. Regelui de Saxa, pentru a-l sprijini în timpul şederii sale la Dresda şi a-i prilejui cunoaşterea celor mai mulţi dintre primii noştri artişti*". Apoi a mai adăugat în limba germană: „*Herr Chopin ist selbst einer der vorzüglichsten Pianospieler, die ich bis jetz kenne*".

Scanned with OKEN Scanner

Acesta este, cuvînt cu cuvînt, textul biletului scris cu creionul de generalul Leister pe care dînsul nu l-a lipit. Am mai cîntat apoi de încă patru ori. Prinţesele au mai dorit să mai rămîn la Teplitz şi să vin a doua zi să iau masa la palat. Lempicki s-a oferit să mă însoţească la Varşovia, dacă aş consimţi să mai rămîn, dar eu nu am vrut să-mi abandonez tovarăşii de drum şi am refuzat, mulţumindu-le din toată inima.

Ieri, la ora cinci dimineaţa, am părăsit Teplitz-ul cu o trăsură închiriată pentru doi taleri şi am ajuns la Dresda la ora patru după masă. Imediat m-am dus să-i văd pe Lewinski şi pe Labencki.

Voiajul s-a desfăşurat în condiţii bune. Astăzi trebuie să mă duc să văd *Faust* de Goethe, iar sîmbătă, după cît crede Klengel, se va da o operă italiană.

În dimineaţa aceasta vreau să termin scrisoarea pe care am început-o aseară. După aceea mă voi îmbrăca să mă duc la baronul Friesen şi la Morlacchi, căci nu am timp de pierdut. Ne gîndim să plecăm din Dresda după o săptămînă, dar am vrea mai înainte să vizităm Elveţia saxonă, dacă, bineînţeles, timpul ne va permite. În fine, ne vom opri cîteva zile la Wroclaw şi numai după aceea voi lua drumul către casă. Mă grăbesc atît de mult să mă văd în mijlocul vostru, părinţii mei iubiţi, că aş prefera să nu mă mai opresc la Eiesiolowki.

Cîte voi avea de povestit, istorii şi aventuri frumoase, frumoase.

P. S. Baronul de Friesen „Maestrul de ceremonii" m-a primt curtenitor şi m-a întrebat unde am coborît. Spre marele său regret mi-a declarat că Şambelanul însărcinat cu serviciul Capelei nu se află la Dresda, dar că el se va interesa să afle cine-l înlocuieşte. A mai adăugat, că scurta mea şedere nu-l va împiedica să facă tot ce-i stă în putinţă pentru a-mi fi folositor. Multe ceremonii şi plecăciuni. Păstrez restul pentru scrisoarea pe care am să v-o scriu mai tîrziu din Breslau.

Am văzut galeria de tablouri din Dresda, o expoziţie de produse regionale, grădinile cele mai demne să fie văzute, am făcut vizite şi acum mă voi duce la teatru.

Este, sper, destul pentru o zi!

(Al doilea P.S.) Scrisoarea a aşteptat întoarcerea mea de la teatru. M-am întors de la spectacolul cu *Faust*. Am fost nevoiţi să facem coadă în faţa teatrului aproape patru ore. Spectacolul a durat de la 6 la 11. Devrient pe care l-am mai văzut la Berlin, joacă rolul lui Faust. Astăzi s-a sărbătorit cea de a 80-a aniversare a lui Goethe. Îngrozitoare, dar şi ce grandioasă fantezie! În timpul antractelor, orchestra a executat fragmente din opera lui Spohr inspirată din acelaşi subiect.

Acum mă duc să mă culc...

Mîine dimineaţă îl aştept pe Morlacchi. Trebuie să mă conducă la Dra Pechwell. Dar nu mă duc eu la el, ci el vine la mine! Ha, ha, ha, ha!

Bonne nuit!

Frederic al vostru

Frederic-Guillaume Pixis *(1786—1842), violonist, şef de orchestră la Teatrul Municipal din Praga. Profesor la Conservatorul praghez.*

Alexandre-Auguste Klengel *(1783—1852), pianist şi organist, compozitor de opere pentru orgă şi mai ales al celor 24 canoane intitulate* Înainte-mergătorii.

Scanned with OKEN Scanner

Francesco Morlacchi *(1784—1841), compozitor de opere, şef de orchestră la Curtea din Dresda din 1810 şi pînă la moartea sa.*

Herr Chopin... *Domnul Chopin este unul din cei mai eminenţi pianişti din cîţi am cunoscut pînă în prezent.*

Charles-Auguste Devrient *(1799—1872), celebru actor german.*

22. — Frederic Chopin către Titus Woyciechowski

Varşovia, sîmbătă, 12 septembrie 1829

Dragul meu Titus,

Fără Vincent Skarzynski tu nu ai fi primit veşti de la mine. Tocmai l-am întîlnit şi mi-a spus că tu nu vei veni la Varşovia înainte de sfîrşitul lunii, pe cînd Kostius mi-a spus, cînd l-am văzut la Dresda, că vei fi la sora ta la 15.

Mă gîndeam să-ţi povestesc marele meu voiaj prin viu grai. Aş fi preferat, dar pentru că nu se poate astfel, să ştii, dragul meu, că am fost la Cracovia, Viena, Praga, Dresda şi la Breslau. Prima din săptămîni, s-a scurs cu plimbări în Cracovia şi vizitînd împrejurimile. Ojkow este cu adevărat încîntător. Dar întrucît tu nu l-ai văzut niciodată, nu-ţi voi putea spune mare lucru. Dar graţie descrierilor foarte fidele ale lui Tanska, poţi să ştii unde este şi cum arată. Într-o companie foarte agreabilă, plină de veselie, deşi cam străină de gusturile mele, am ajuns la Viena. Dar dacă Cracovia m-a absorbit în aşa măsură încît m-am gîndit puţin la părinţii mei şi la tine, Viena m-a asurzit, m-a îmbătat, m-a distrat atît încît, cu toată lipsa veştilor de la ai mei, am petrecut acolo timp de două săptămîni fără să sufăr de nostalgie. Imaginează-ţi că într-un timp aşa de scurt am cîntat de două ori în faţa publicului la Teatrul Imperial. Iată cum s-a întîmplat: Haslinger, editorul meu, mi-a spus că pentru a asigura succesul compoziţiilor mele ar fi de dorit să dau un concert. Numele meu, a spus el, este necunoscut, operele mele sînt dificile şi nu prea strălucesc ca aspect exterior. Cu toate acestea nu mă gîndeam în nici un caz să accept. Dealtfel, întrucît nu mai cîntasem de mai multe săptămîni, pretextînd că nu pot să apar în felul acesta în faţa unui public aşa de ales am refuzat. Ne oprisem aici, cînd a sosit pe neaşteptate contele de Gallenberg, cel care a compus balete frumoase şi este conducătorul teatrului. Haslinger m-a prezentat acestuia ca pe un fricos care se teme să cînte în public. Atunci, contele, destul de amabil, mi-a propus să cînt la teatrul său, dar eu nu prea sigur de mine, nu am acceptat oferta.

A doua zi mi-a bătut cineva la uşă. Era Würfel! M-a implorat să cînt. Voi aduce prejudicii părinţilor mei şi lui Elsner, îmi voi prejudicia şi mie însumi, refuzînd să cînt la Viena, atunci cînd mi se oferă prilejul s-o fac. Toţi au ştiut să mă asalteze aşa de mult încît pînă la urmă am acceptat. Würfel a început de îndată toate demersurile necesare şi, chiar de a doua zi, afişele erau puse. Din clipa aceea era cu neputinţă să mai dau înapoi... Şi nu ştiam nici ce să cînt şi mai ales, nici cum o să cînt! Trei *Instrumentmacher* voiră să-mi pună fiecare la dispoziţie cîte un pantaleon. Le-am mulţumit, refuzîndu-i pe motiv că aveam o cameră foarte mică; apoi, numai cîteva ore de exerciţiu nu mi-ar fi folosit prea mult; şi trebuia să cînt 24 de ore mai tîrziu!

Scanned with OKEN Scanner

Într-o zi am cunoscut pe Mayseder, Gyrowetz, Lachner, Kreutzer, Schuppanzigh, Merk, Lewi; într-un cuvînt pe toţi marii muzicieni vienezi. Cu toate acestea, orchestra m-a primit cu răceală la repetiţie, fără îndoială, deoarece, de-abia sosit la Viena vroiam să cînt pe nepusă masă propriile mele compoziţii. Am început repetiţiile cu *Variaţiunile* care-ţi sînt dedicate şi pe care trebuia să le precedeze *Rondoul cracovian*. Nu mergea prea rău, dar a fost nevoie să repet de mai multe ori prima parte a *Rondoului*. Orchestra bîjbîia şi se plîngea de faptul că partiturile erau rău scrise. Confuzia provenea din pricina pauzelor indicate în mod diferit, cînd sus, cînd jos, cu toate că s-a convenit să se ţină seama numai de cele notate sus. În parte, este greşeala mea, dar sperам să fiu înţeles. O asemenea dezordine i-a înfuriat pe instrumentişti, ori aceştia sînt toţi virtuoşi interpreţi şi compozitori. Pînă la urmă au făcut atîtea greşeli, încît, gîndindu-mă la ce va fi seara, era aproape să mă îmbolnăvesc. Dar baronul Demar, regizorul teatrului, şi-a dat seama că este vorba de o mică supărare a orchestrei, provocată mai ales de Würfel care voia să dirijeze ori eu nu ştiu de ce, dar orchestra nu-l iubeşte pe Würfel şi mi-a propus să înlocuiesc *Rondoul* printr-o improvizaţie. Cînd Demar a comunicat aceasta, orchestra a făcut ochii mari. Şi eu eram atît de iritat că în disperare de cauză, am acceptat, şi cine ştie dacă această întîmplare neplăcută şi riscul spre care alergam, nu vor ţine în loc de stimulent şi mă vor face să cînt mai bine în seara concertului.

Vederea publicului vienez nu m-a impresionat deloc. Aici nu se obişnuieşte ca orchestra să ocupe scena, ea rămîne la locul său. În faţa unui pian minunat — cel mai bun desigur din cîte au ieşit de la Graff — m-am aşezat palid cu totul, alături de cineva îmbujorat însărcinat să-mi întoarcă paginile (acesta se lăudase că le-a întors şi lui Moscheles, Hummel şi Herz cînd aceştia veniseră la Viena).

Crede-mă, am cîntat ca un disperat. *Variaţiunile* au avut un asemenea succes, că a fost aplaudată aproape fiecare dintre ele şi am fost nevoit să revin pe scenă după ce le-am terminat. Intermediul a fost cîntat de Dra Veltheim, cîntăreaţă la Curtea regelui din Saxa. În fine, a sosit şi momentul improvizaţiei. Nu ştiam cum să fac, dar m-am descurcat în aşa fel, încît orchestra a izbucnit în aplauze, iar cînd am sfîrşit, am fost din nou chemat pe scenă.

Astfel s-a încheiat primul meu concert!

Am fost lăudat cu generozitate de presa vieneză — să ştii că nu acord nici o importanţă celor scrise de „Curierul“ — şi fiindcă am fost solicitat din toate părţile, am să cînt din nou săptămîna viitoare şi sînt mulţumit pentru aceasta, căci nimeni nu va putea să spună despre mine: „A cîntat o singură dată şi s-a dus!“ Şi sînt cu atît mai fericit că m-am încăpăţînat să cînt la cel de-al doilea concert *Rondoul cracovian*, Rondou pe care Gyrowetz, Lachner şi alţi maeştri, precum şi orchestra l-au ridicat în slava cerului (iartă-mă dacă mă exprim în felul acesta) şi pentru care am fost chemat de două ori. A trebuit să cînt din nou *Variaţiunile* care au plăcut teribil doamnelor şi lui Haslinger. Ele vor apare în colecţia „Odeón“.

Cred că este destulă onoare!

Lichnowski, protectorul lui Beethoven, voia să-mi împrumute pianul său — ceea ce este destul de mult! — sonoritatea pianului meu părîndu-i-se foarte slabă; dar aceasta este maniera mea de a cînta, manieră care a plăcut mult doamnelor şi mai ales Drei Blahetka. Dra Blahetka este cea dintîi

pianistă vieneză. Cred că ţine destul de mult la mine, deoarece mi-a dat ca amintire compoziţiile sale cu autograf în ziua plecării mele. *Nota bene:* Nu are încă douăzeci de ani! Este o fată plină de spirit şi extrem de drăguţă. Locuieşte la părinţii săi care au arătat multă prietenie faţă de mine şi mi-au dat scrisori de recomandare pentru Praga.

Într-o recenzie despre cel de-al doilea concert, un ziar din Viena a scris: „Acest tînăr care merge pe calea sa proprie, ştie să se facă plăcut, îndepărtîndu-se mai ales de toate formele obişnuite ale concertului etc." Consider că este destul, mai ales că articolul se încheie prin următoarea concluzie: „Domnul Chopin place la toată lumea". Iartă-mă că sînt silit să citez asemenea opinii despre propria mea persoană, dar o fac pentru că îţi scriu ţie şi ele îmi fac mai multă plăcere decît nu importă ce *Curiere!*

Am fost primit de mai multe ori de Czerny şi am cîntat împreună la două piane. Este un om de treabă, dar nimic mai mult. Dintre toate cunoştinţele mele în domeniul pianului, Klengel pe care l-am întîlnit la Pixis, la Praga, mi-a făcut cea mai mare plăcere. Mi-a cîntat *fugile* sale despre care se poate spune că pot fi puse alături de cele ale lui Bach; are 48 de *fugi* şi tot atîtea canoane!

Klengel mi-a dat o scrisoare pentru Morlacchi din Dresda. Acesta este primul şef de orchestră al Curţii de Saxa. M-a primit extrem de binevoitor şi într-o zi a venit la mine ca să mă conducă la Dra Pechvell, o elevă a lui Klengel care trece drept cea mai bună pianistă din Dresda. Cîntă bine.

În fine, ne-am dus în Elveţia saxonă. Sînt multe lucruri frumoase. O galerie admirabilă. Dar opera italiană mi-a trecut pe sub nas! Am plecat chiar în ziua cînd s-a dat *Cruciatto in Egitto.* M-am consolat pentru că o văzusem la Viena. Dna Pruszak, Olesia şi Kostus erau la Dresda. I-am văzut în ziua plecării mele. Ce plăcere am avut să-i aud spunînd: „Domnul Freycek, Domnul Freycek!" Mi-au făcut atîta plăcere încît dacă aş fi fost singur, aş fi rămas probabil cu ei. În privinţa lui Pruszak, este şi el la Teplitz, unde l-am întîlnit mai înainte. Familia sa s-a dus să-l vadă şi acum sînt cu toţii împreună. Teplitz-ul este foarte plăcut. Nu am rămas acolo decît o singură zi, seara am fost primit la prinţesa Clary.

Îmi pare rău că trebuie să întreup scrisoarea, dar şi aşa ţi-am spus destule palavre.

Aştept sosirea dv. domnule!

Trec adesea pe la Brandt, lîngă strada St. Georges, şi de fiecare dată am poftă să-ţi scriu.

Te sărut cordial, dacă-mi permiţi?

Azi l-am întîlnit pe Max. Mi-a spus că s-a vindecat complet. Locuieşte într-un apartament mobilat. Îmbrăcat cu o redingotă verde, el a dus amabilitatea pînă acolo încît mi-a promis vizita sa. Mi-a vorbit de tine, dar a uitat să mă roage să te salut, căci el nu avea de unde să ştie că-ţi voi trimite scrisoarea aceasta, căci nici eu însumi nu ştiam nimic, în dimineaţa aceasta. Dacă te gîndeşti la mine, trimite-mi un cuvînt. Toţi cei care pot să te intereseze se simt bine.

O cunoşti pe Dra Philippine, vara lui Linde cu care a fost căsătorit Berger? A murit!

Puţin după întoarcerea mea, am fost la căsătoria Drei Melasia Bronikowska, un copil minunat, şi a lui Kurnatowski. S-a vorbit mult de tine,

Scanned with OKEN Scanner

şi Dra Bronikowska mi-a cerut să-ţi transmit salutările sale. Verişoara sa, de aceeaşi vîrstă, este şi mai minunată încă. S-a măritat şi ea de curînd. Amîndouă erau foarte drăguţe în toaletele lor de nuntă.

Atîtea ţi-am scris că nu mai am poftă să mă scol.
Îmbrăţişează-mă!
Strîngeri de mînă Dlui Charles.

F. CHOPIN

Papa şi Maman vă trimit complimentele lor şi urările lor de bine. Copiii fac la fel.

Joseph Merk *(1795—1852), violoncelist virtuoz, profesor la Conservatorul din Viena, primul violoncelist al operei vieneze. A compus muzică pentru violoncel.*

Rondeau à la Cracovia (Cracoviana) *op. 14, compus în 1828 şi editată în 1834.*

Couriere, *Frederic Chopin se referă la anumite cronici apărute în* Curierul din Varşovia *care nu-i erau prea favorabile.*

Charles Czerny *(1791—1857), celebru profesor de pian şi autorul unui număr foarte mare de opere muzicale. Liszt a fost elevul lui Czerny.*

23. — Frederic Chopin către Titus Woyciechowski

Varşovia, 3 octombrie 1829

Dragă Titus,

Am primit veşti de la tine tocmai în momentul cînd mă pregăteam să-ţi scriu din nou; mă întrebam dacă ai primit scrisoarea mea în care pusesem atîtea prostii enorme. Mesajul tău m-a făcut să cred că eşti sănătos şi m-am bucurat. Charles mi-a vorbit mult în legătură cu acest subiect. Îmi ceri să-ţi relatez mai clar ce s-a întîmplat în ultima vreme, atît despre mine cît şi despre persoanele pe care le cunosc. Iată: tatăl lui Kostus a venit de la Teplitz ca să partipice la tîrgul de la St. Mathieu din Lowicz şi mi-a transmis un cuvînt de la fiul său. Acesta se gîndeşte să rămînă la Dresda pînă la Crăciun. El este convins că timpul va trece cît nu se poate mai plăcut pentru el, căci după toate probabilităţile, Dna Sokolowska şi fiica sa vor rămîne la Dresda toată iarna. Pe de altă parte, Dra Wanda s-a îmbolnăvit greu de rinichi. Într-o vreme, medicii nu mai aveau decît o slabă speranţă de salvare. A căzut bolnavă la Marienbad şi acum este în convalescenţă la Dresda.

Încă nu i-am răspuns lui Kostus, n-aş putea să spun de ce; tu îmi cunoşti lenea; de-abia dacă am însăilat cîteva cuvinte pentru Würfel. Îmi spui că ai citit articolele referitoare la concertele mele în două ziare. Dacă le-ai citit în ziarele poloneze, n-ar trebui să fii prea mulţumit, căci, traducîndu-se rău ceea ce au scris vienezii, au desfigurat totul în detrimentul meu.

Îţi voi explica totul prin viu grai.

După ce a vizitat Triestul şi Veneţia, Hube s-a întors în ultima săptămînă. El mi-a adus tăieturile din *Sammler* din Viena şi din *Zeischrift für*

Scanned with OKEN Scanner

Literatur, unde compoziţiile mele şi interpretarea mea sînt analizate foarte amănunţit şi foarte elogios (scuză-mă că ţi-o scriu). În concluzie, într-unul din ele se spune că eu sînt un *selbstkräftiger Virtuos*, apoi apreciază în continuare că eu sînt foarte înzestrat de natură.

Dacă asemenea pasaje au căzut sub ochii tăi, nu mi-ar fi ruşine!

Vrei să ştii ce am de gînd să fac cu persoana mea în iarna care vine? Află că voi rămîne la Varşovia, dar nu ştiu unde mă vor duce împrejurările. Între timp, prinţul, sau mai degrabă prinţesa Radziwill care este foarte amabilă cu mine, m-au invitat la Berlin. Amîndoi s-au oferit să mă găzduiască în palatul lor. Dar la ce bun cînd trebuie să mă întorc acolo unde am mai fost, mai ales că am promis, iar un ziar a scris că o şedere puţin prelungită ar fi favorabilă debuturilor mele. (Anschlag).

Tu vei înţelege — nu mă îndoiesc — necesitatea acestui voiaj. Dar să nu crezi că doresc să întreprind această călătorie pentru a o revedea pe Dra Blahetka, încîntătoarea tînără care cîntă aşa de bine, despre care ţi-am mai vorbit, căci poate, spre nenorocirea mea, mi-am întîlnit idealul pe care-l slujesc de şase luni fără să ştie nimic de sentimentele mele. O visez; inspirat de ea, s-a născut *Adagio*-ul concertului meu şi, în această dimineaţă micul vals pe care ţi-l trimit. Nimeni nu va şti în afară de tine. Observă pasajul marcat cu X. Cît mi-ar fi de plăcut să ţi-l cînt, dragul meu Titus. În Trio, cîntecul trebuie să domine, de la bas pînă la mi bemol-ul violinei la a 5-a măsură; dar de ce ţi-o mai spun cînd tu o vei simţi?

Nici o altă noutate muzicală, decît că se face muzică la Kessler în fiecare vineri. S-a cîntat aici, între altele *Othelo* de Spohr, care a fost minunat, admirabil. A mai fost o serată la Sowan, dar n-a fost nimic de reţinut. Am făcut cunoştinţă cu Bianchi, violoncelistul care călătoreşte împreună cu Chiavini. Cîntă bine, încolo este un fanfaron, atît cît îl pot eu judeca. Soliva s-a interesat foarte amabil de tine. M-am întîlnit şi cu Oborski care m-a întrebat ce mai faci. În prezent el este, cum spune, funcţionar de bancă. Se ocupă de corespondenţă. De aproape două zile examinează grămezi enorme de scrisori trimise de o mulţime de bancheri străini. Are o mină bună. A obţinut această funcţie graţie lui Jelski. Este un mare lăudăros şi, bineînţeles, locuieşte într-un apartament mobilat unde este, de fapt numai în treacăt.

N-am văzut încă *Cendrillon*. Astă seară se dă *Le Marché aux Femme*. Luni este deschiderea teatrului francez. Baranski îţi trimite salutările sale din Elveţia, unde se află acum. Jendrzewicz o şterge din Geneva în Italia. Woycicki a sosit la Londra, unde urmează cursurile la liceu. Cînd vei veni luna viitoare vei vedea toată familia noastră pictată. Zywny — care vorbeşte destul de des despre tine — mi-a făcut o surpriză. Şi-a făcut şi el portretul şi Miroszesio la fel a sesizat fizionomia aşa de bine că totul este de o asemănare uluitoare.

Înainte de a fi primit scrisoarea ta m-am dus în strada Miodowa; ca de obicei, am privit în sus de casa lui Chodkiewicz, dar jaluzelele camerei pe care tu ai locuit-o nu se mişcaseră de alaltăieri. Închipuieşte-ţi că Vincent Skarzynski mi-a dat o falsă bucurie, şi m-a făcut să-mi lase gura apă, anunţîndu-mi sosirea ta apropiată ca certă.

Mă duc în fiecare zi la Brzezina. Nimic nou în afară de *Concerto*-ul lui Pixis la care el nu prea ţine. *Rondo*-ul mi se pare partea cea mai bună.

Scanned with OKEN Scanner

Nici nu știi cît de tristă mi se pare Varșovia! Fără farmecul alor mei, nimic nu m-ar reține aici. Este copleșitor să nu ai nici un prieten la care să te duci dimineața, căruia să-i împărtășești tristețile și bucuriile tale. Este insuportabil, atunci cînd te apasă ceva, să nu poți să-ți arunci povara! Tu știi la ce fac eu aluzie. Povestesc pianului ceea ce-ți spuneam ție uneori. Kostus va fi fericit să afle că mi-ai scris și că vei veni, în afară de cazul că nu-l vei anunța că ai sosit. Va trebui să-ți realizezi propriul tău proiect de călătorie. Eu aș fi foarte bucuros dacă am putea să călătorim împreună, dar eu va trebui să te părăsesc în curînd pentru a merge într-o altă direcție decît tine. Socotesc într-adevăr să mă duc la Viena și de acolo în Italia, și iarna viitoare să mă duc cu Hube la Paris. Dar aceste proiecte s-ar prea putea să se schimbe, dacă Papa ar prefera să mă trimită la Berlin, ceea ce eu n-aș dori deloc. Apropo de Berlin, bătrînul Pruszak l-a părăsit pentru Gdansk (Danzig). Lonczynski Paulin, cu care m-am întîlnit, pretinde că nu va rezista pînă la iarnă fără soția sa. Orice ar fi, Dna Pruszak a luat sfînta hotărîre de a rămîne pînă la Crăciun la Dresda!

Dacă va trebui să mă duc la Viena, mă voi duce poate și voi trece prin Dresda și prin Praga. În fine, ca să-l revăd pe Klugel, Conservatorul etc... așa că voi avea pe deasupra plăcerea de a-l întîlni pe Kostus. Obniski îți trimite salutările sale. L-am întîlnit pe Geysmer alaltăieri. Aș fi fericit să te văd la Varșovia înaintea plecării mele. Poate că va trebui să plec în noiembrie, dar numai către sfîrșitul lunii și nici nu mi-am luat rămas bun! Ultimele cuvinte pe care ți le-am spus sînt: „Așadar îți voi trimite bocceaua!" Închipuiește-ți că am uitat-o pe a mea, cînd mă întorceam de la nunta Drei Bronikowska.

Dar, destul, s-ar putea să te plictisească toate aceste vești neimportante și eu nu vreau să fac nimic care să-ți displacă. Dacă poți, scrie-mi două cuvinte și mă vor face fericit din nou pentru cîteva săptămîni.

Scuză-mă că ți-am trimis valsul care te va irita, poate, dar pe legea mea am vrut să-ți fac o plăcere, căci te iubesc la nebunie.

F. CHOPIN

Selbstkräftiger Virtuos *un virtuoz independent, un artist care merge pe calea sa proprie, de originalitate în expresie și conținut.*

Mi-am întîlnit deja idealul, *Chopin se întîlnise cu tînăra cîntăreață Constance Gladkowska, elevă a Conservatorului din Varșovia și un glas de dincolo de ființa și de voința sa îi spune că această întîlnire va fi „spre' nenorocirea sa", ceea ce se va și întîmpla cînd această tînără cu care se logodise, va rupe logodna pentru a se căsători cu altcineva, provocîndu-i tînărului muzician o rană care nu se va vindeca niciodată.*

Joseph-Cristoph Kesler *(1800—1872), pianist și compozitor.*

Louis Spohr *(1784—1859), violonist și compozitor.*

Charles Soliva *(1792—1851) profesor de canto, italian stabilit la Varșovia unde a funcționat la Conservatorul de muzică între anii 1821—1832, avînd-o ca elevă și pe Constance Gladkowska.*

Le Marché aux femmes, *operă de Ferdinand Herold (1791—1833).*

Miroszesio, *poreclă dată de Chopin pictorului portretist Ambroise Mieroszewski*

Scanned with OKEN Scanner

24. — Frederic Chopin către Titus Woyciechowski

Varşovia, 20 octombrie 1829

Prea scumpul meu Titus,

Te vei întreba de unde-mi vine această manie de a-ţi trimite scrisori, căci aceasta este a treia pe care ţi-o trimit într-un timp aşa de scurt.

Astăzi, la ora 7 voi pleca, luînd poştalionul pentru Posnania. Mă duc la Wiesiolowski. Îţi scriu înainte de a pleca, deoarece, cu toate că paşaportul meu este valabil numai pentru o lună, nu ştiu cît timp voi rămîne acolo. Intenţia mea este să mă întorc în două săptămîni. Dacă plec, o fac pentru a-l vizita pe Radziwill la domeniile sale de lîngă Kalisz. Era vorba să mă duc la Berlin şi să stau în palatul său. Au mai fost şi alte promisiuni destul de amuzante dar, personal, nu văd nici un avantaj, chiar dacă acest proiect trebuia să se realizeze — dar de aceasta mă îndoiesc, căci am cîntărit promisiunile princiare; sînt după cum bate vîntul şi Papa nu vrea să creadă că ele nu sînt decît simple *de belles paroles!* Aceasta este pricina plecării mele, după cum ţi-am mai spus. În această privinţă, tu cunoşti generozitatea mea, ştii cît de mult sînt dispus să repet de zece ori acelaşi lucru, acordîndu-i de fiecare dată aceeaşi importanţă ca şi cum ar fi nou. Dna Pruszak a venit să ne vadă aseară; Dra Wanda, ne-a spus dînsa, este mult mai bine, dar Kostus se plictiseşte la Dresda, fapt de care nu mă îndoiesc. Dna Soliva a plecat împreună cu copiii săi în Italia acum o săptămînă. S-a dus la bunica sa. Am aflat lucrul acesta de la Enermann, la Kessler, la o seară muzicală de cvartete. Tu trebuie să ştii că Kessler organizează în fiecare vineri acasă la el mici serate muzicale. Se adună să cînte. Nimic nu este hotărît dinainte; cîntă cine vrea. Astfel, alaltăieri au fost executate: *Concerto en do dièze mineur* de Ries; *Trio en mi majeur* de Hummel; ultimul *Trio* de Beethoven (de mult n-am mai auzit ceva aşa de grandios. Beethoven nu se sinchiseşte de nimeni în lumea întreagă); *Cvartetul* de prinţul Ferdinand de Prusse, alias Dussek şi, în fine, cîntece sau parodii de cîntece care, într-adevăr, au fost splendide.

Trebuie să-ţi mai spun că Cymmermann flautistul are o voce deosebit de caraghioasă căreia îi modifică sunetul cu mîna. Ceva cam între pisică şi căţel! Vocea lui Nowakowski este originală. Seamănă cu sunetul unei trompete mici de copil, foarte false, şi el o imită strîmbîndu-şi gura într-un anumit fel. Philippe a profitat de aceasta ca să scrie, după dorinţa lor, un duo cu cor. E bine făcut dar nu este, evident, decît o fantezie extraordinar de caraghioasă că a fost cu neputinţă să se ducă pînă la capăt. Dar cu toate că aceste cîntece au urmat după *Trio*-ul beethovenian, ele n-au putut să şteargă impresia profundă pe care acesta mi-a făcut-o, impresie cu atît mai vie cu cît *Trio*-ul a fost foarte bine executat. Serwaczynski a acompaniat şi a făcut-o foarte bine.

În săptămîna aceasta trebuie să dau un concert. După părerea mea este un lucru de prisos, dar trebuie să fiu iertat. Dorind să rămîn aici (ceea ce nu este deloc rău), trebuie să dau lecţii, iar concertul este cel mai bun mijloc pentru a recruta elevi. Cînd voi reveni la Varşovia, vei fi şi tu acolo şi vom cînta împreună de mai multe ori acest *Trio;* Serwaczynski mi-a promis căci Bielaski l-a rugat şi el iar diferenţa este minimă. Într-adevăr, Serwaczynski acompaniază drăguţ.

Scanned with OKEN Scanner

Elsner a lăudat *Adagio*-ul din *Concerto*. Îi găseşte un caracter cu totul nou. În privinţa *Rondoului*, nefiind mulţumit de el, nu vreau să-l judec pentru moment. Sînt destul de curios să văd dacă voi putea să-l definitivez la întoarcerea mea.

Ieri mi s-a vorbit de o anumită Domnişoară al cărei nume l-am uitat, care a sosit din Petersburg. Cîntă, după cît se pare, uluitor la vioară. Duminica viitoare se reia vechea operă a lui Kurpinski *Le Palais de Lucifer*. Uneori îl văd pe Oborski. Obniski a obţinut titlul de licenţiat cu o notă excelentă. Moslowski, *ditto;* Barcinski ne-a scris din Geneva, el te salută. Jendrzejewicz s-a despărţit de el la Schaffhausen. Barcinski s-a întors în Franţa, celălalt a plecat la München. Îţi mulţumesc mult pentru scrisoarea pe care mi-ai trimis-o prin fratele tău, mi-a făcut mare plăcere. Cînd vrei, poţi să-i faci pe oameni bucuroşi şi fericiţi. Nici n-ai putea să crezi cît eram de necăjit în dimineaţa aceasta şi cît am devenit de vesel cînd am primit scrisoarea ta după masă. Dar e destul pentru astăzi. Te las pentru că am cîteva treburi de pus la punct înainte de plecare. Te îmbrăţişez cordial, aşa ceva pun oamenii la sfîrşitul scrisorilor fără să se gîndească ceea ce scriu. Crede-mă, totuşi, că eu simt ceea ce scriu, căci eu te iubesc ca

FR. CH.

Am făcut un mare *Exercice en forme* al propriei mele maniere.
Cînd ne vom revedea am să ţi-l arăt.

Wiesiolowski *poseda un domeniu la Stzrysew în Posnania în vecinătatea imediată a localităţii Antonin, reşedinţa lui Antoine Radziwill. Anne Wiesiolowska, născută Skarbek, era naşa lui Frederic Chopin.*

Ferdinand-Frederic-Cristian-Louis, *prinţ de Prusia (1772—1806), pianist şi compozitor. Eronat s-a atribuit paternitatea cvartetului despre care este vorba celebrului compozitor Dussek (1761—1812).*

Charles Kurpinski *(1785—1857), compozitor polonez, şef de orchestră, apoi directorul Operei din Varşovia.*

25. — Frederic Chopin către Titus Woyciechowski

Varşovia, sîmbătă, 14 noiembrie 1829

Prea iubitul meu Titus,

Am primit acasă, la prinţul Radziwill, la Antonin, scrisoarea în care tu îmi spui că mă îmbrăţişezi. Aici, la prinţ, am petrecut o săptămînă şi n-ai putea să ştii cît m-am simţit de bine. M-am întors cu ultima poştă şi nici nu am avut timp să mă scuz că nu am putut să rămîn mai mult. Pentru mine însumi şi pentru plăcerea mea momentană, aş mai fi rămas pînă cînd m-ar fi izgonit. Dar treburile mele şi mai ales finalul *Concerto*-ului meu care aşteaptă cu nerăbdare să fie pus la punct, m-au silit să părăsesc acest paradis. Erau acolo şi două Eve, tinere prinţese extrem de amabile şi de o mare bunătate, foarte sensibile şi înzestrate cu calităţi muzicale. Bătrîna prinţesă ştie că obîrşia nu face omul. Felul său de a fi este atît de cuceritor, încît este cu neputinţă să n-o iubeşti. În privinţa prinţului, ştii şi tu cît este de pasionat de muzică. Mi-a arătat un *Faust* al său unde am găsit

multe lucruri foarte bine concepute, geniale chiar, de care nu l-am crezut capabil niciodată pe acest palatin. Între altele, se găseşte o scenă în care Mephistofeles o ispiteşte pe Grötchen (sic!) cîntînd din chitară sub fereastra sa în timp ce răsună corurile din biserica vecină. Contrastul produce un mare efect la execuţie. Manuscrisul mărturiseşte cu cîtă artă este compus cîntecul diabolic şi acompaniamentul său de corul auster realizat cu şi mai multă artă. Aşa că poţi să-ţi imaginezi cum concepe prinţul muzica. Este un Glüchist turbat. Muzica de teatru nu are semnificaţie pentru el decît în măsura în care ea ilustrează situaţiile şi sentimentele. Iată de ce, uvertura la *Faust*-ul său nu are final şi se leagă direct de introducere. Prinţul este de părere că orchestra trebuie să se găsească totdeauna dincolo de scenă, astfel ca publicul să nu poată s-o vadă, să nu observe nici o mişcare a arcuşurilor şi nici eforturile şi respiraţia instrumentiştilor. Am compus pentru ei o *Alla polca* cu violoncel. Efecte scînteietoare pentru saloane şi pentru doamne, nimic mai mult. Eu aş vrea ca prinţesa Wanda s-o aprecieze şi s-o înveţe. În timpul şederii mele i-am dat — fie vorba între noi — nişte lecţii. Este tînără, are 17 ani, plăcută şi, slavă domnului, era aşa de agreabil să-i pun degetele pe clavir. Dar să lăsăm gluma de-o parte, prinţesa Wanda are într-adevăr mult simţ muzical. Nu trebuie să-i spun: aici *crescendo;* acolo, *piano;* în altă parte *plus vite*, dincolo, *plus lentement* etc. N-am putut refuza să nu le trimit *Polonaise en fa mineur* care o interesează pe prinţesa Elise; aşa că te rog să faci totul pentru ca s-o primesc prin poştă, cît mai repede cu putinţă. Nu vreau să fiu socotit nepoliticos şi nici s-o scriu din memorie, căci poate aş scri-o cu totul altfel decît este în realitate. Tu ai putea destul de uşor să-ţi imaginezi care este caracterul prinţesei aflînd că a trebuit să-i cînt această *Poloneză* şi că ea nu iubeşte nimic mai mult decît *Trio en la bemol majeur.*

Dealtfel, acolo toţi sînt buni.

Revenind la ce ţi-am spus mai sus, află că am asistat la Kalisz la o serată unde am întîlnit-o pe Dna Lonczynska şi pe Dra Biernacka; aceasta din urmă m-a antrenat să dansez mazurca. Apoi am dansat cu o tînără fată şi mai plăcută decît Dra Biernacka, sau cel puţin tot aşa de plăcută; Dra Pauline Nieszkowska care l-a refuzat pe generalul Mycielski cînd acesta s-a încăpăţînat să-i facă curte. Domnişoara mi-a vorbit mult de tine şi de fratele său. Se vede cît de dulce a fost sentimentul care s-a trezit în ea în timpul şederii sale la Varşovia, iarna aceasta. Am vorbit cu ea, sau mai degrabă a trebuit să-i răspund la întrebările sale pe care mi le-a pus în tot timpul cît a durat serata. În seara aceea mi-a făcut cea mai bună impresie, mai ales cînd mi-a vorbit de dulceaţa de caracter a Domnului Charles.

Nu glumesc deloc. I-am spus că-ţi voi povesti toate întîmplările din seara aceea şi mă voi plînge de ea că m-a ispitit să dansez. N-a înspăimîntat-o deloc. Am făcut cunoştinţă cu tatăl său al cărui domeniu de la Sulislawice este foarte aproape de Antonin.

Între alte curiozităţi, maniera de a dansa a lui Jaxa Marcinkowski merita să fie văzută. Se zbătea violent cu pantofii săi plini de noroi. N-am rămas decît o singură zi la Kalisz. Kostus mi-a scris, dar nu i-am răspuns încă. Prinţesa Radziwill ar dori să mă vadă în mai la Berlin, dar aceasta nu mă va împiedica să-mi petrec iarna la Viena. Nu cred să pot pleca înainte de decembrie.

Scanned with OKEN Scanner

La 6 (decembrie, ziua sfîntului Nicolae) este onomastica lui Papa. Aşa că n-am să pot pleca din Varşovia mai înainte de sfîrşitul lunii. Nădăjduiesc să te revăd şi nu-mi fac nici un alt proiect. Dacă va trebui să plec înainte de sosirea ta — dar lucrul acesta este imposibil — te voi ţine la curent, căci, dincolo de orice, vreau să te revăd chiar dacă ar fi şi în străinătate. Nici nu poţi să ştii cît de mult îmi lipseşte acest lucru la Varşovia. Nu am nici un prieten căruia să-i spun două cuvinte fără constrîngere.

Tu vrei portretul meu. Dacă voi putea să fur unul de la prinţesa Elise, ţi-l voi trimite. Mi-a desenat două în albumul său şi se spune că sînt foarte bune. Mieroszewski nu are timp acum pentru a picta un portret nou.

Sufletul meu, tu eşti prea bun şi dealtfel, crede-mă, mă simt tot timpul lîngă tine, nu te părăsesc deloc şi aşa va fi pînă la moarte.

Prea fidelul tău

FR. CH.

Îţi reamintesc încă o dată de *Polonaise en fa mineur*, trimite-mi-o, sufletul meu, cu prima poştă. Am mai scris cîteva exerciţii. Ţi le voi cînta. Papa, maman şi copiii, Zywny, cu toţii te salută. Jendrzejewicz ne-a scris din Viena. Se reîntoarce.

Le Palais de Lucifer a fost jucat fără succes. Kessler a interpretat sîmbătă ultimul *Concerto en mi majeur* de Hummel, la Ressource. Serwaczynski a dat de asemenea un concert. În ceea ce mă priveşte, poate că mă voi produce săptămîna viitoare. Voi cînta *Variaţiunile* tale. Dna Bourgeois-Schiroli, o frumoasă voce de alto, a cîntat de două ori, mi-a spus Teichmann, la seratele muzicale de la Soliva.

Dra Wolkow este în doliu după mama sa, iar Dra Gladkowska are un ochi bandajat. Zylinski a cîntat cu Dna Schiroli, dar se spune că avea aerul unui şoarece lîngă ea.

Acestea sînt toate noutăţile pe care le cunosc. Pe Max nu l-am văzut de multă vreme, dar el este desigur, sănătos. Gaszynski a scris o comedioară în versuri pentru Teatrul de Varietăţi unde publicul se duce acum cu grămada. Comedioara sa se intitulează *L'antichambre du docteur*. Gnosie e bine. Rinaldi îmi cere veşti despre tine de cîte ori mă întîlneşte. Duminica viitoare se va da *Milionarul* (Bădăranul milionar), o mică operă comică de Drechsler. Mă întreb de ce se joacă această prostie germană la noi; probabil pentru decorurile şi metamorfozele sale ridicole foarte bune să-i amuze pe copii.

Iată tot ce poate să iasă din peniţa mea. Nu am nici o poftă să-ţi scriu noutăţi, căci nu-mi place să te răsfăţ şi să exist prin tine.

Încă o dată, lasă-mă să te îmbrăţişez.

FR. CH.

Anne Wolkow, *cîntăreaţă, eleva lui Soliva la Conservatorul din Varşovia.*

Constantin Gaszynski, *poet şi dramaturg polonez. În 1831 se va stabili la Paris şi va fi în strînse relaţii cu Chopin.*

Scanned with OKEN Scanner

26. — Frederic Chopin către Titus Woyciechowski

Varşovia, sîmbătă, 27 martie 1830

Prea iubitul meu,

Niciodată nu mi-ai lipsit ca acum. Nu am pe nimeni căruia să mă destăinui. Tu nu eşti aici. După un concert, o singură privire de a ta preţuieşte mai mult decît toate elogiile ziariştilor, ale lui Elsner Kurpinski, Soliva etc.

După primirea scrisorii tale, am vrut să te întîlnesc la primul concert, dar am fost aşa de distrat şi de absorbit de pregătirea celui de al 2-lea (el trebuia să aibă loc luni!) încît, atunci cînd am vrut să-ţi scriu, mi-a fost cu neputinţă să-mi adun ideile. Şi astăzi este tot aşa într-adevăr, dar nu mai pot să aştept să mi se liniştească sufletul — ceea ce mi se întîmplă destul de rar, căci poşta este gata să plece. Cu toate că sala a fost plină şi toate lojele şi fotoliile fuseseră reţinute cu trei zile înainte, primul meu concert n-a produs asupra publicului impresia pe care o aşteptam. Primul *Allegro*, accesibil unui număr mic, a fost aplaudat. Dar a fost, mi se pare, aplaudat, deoarece publicul crede că dă dovadă de maniere alese dacă se interesează de aşa ceva. „Ce este asta?" şi îi imită pe specialişti.

Adagio-ul şi *Rondo*-ul au produs un efect mai mare, s-au auzit exclamaţii mai sincere, dar *Potpourri*-ul pe arii poloneze, după mine, nu a fost înţeles de nimeni în finalităţile sale. S-a aplaudat, dar se părea că se aplaudă ca să nu se dea impresia de plictiseală. Kurpinski a remarcat noi frumuseţi în *Concerto*-ul meu în seara aceasta; Wiman, dimpotrivă, mi-a mărturisit că nu-şi poate da seama ce pot să găsească oamenii în Alegro-ul meu. Şi Ernemann a fost deplin mulţumit, în schimb, Elsner a deplîns sunetul prea stins al pianului din cauza căruia, pasajele cîntate mai încet nu fuseseră auzite.

În seara aceea, toată lumea de la galerie şi din orchestră a fost mulţumită, dar cei de la parter mi-au reproşat execuţia foarte puţin perceptibilă. Cît aş fi vrut să fi putut auzi ce se spune despre mine în seara aceea la *Cendrillon!* Mochnacki, după ce mă ridicase în slava cerului în *„Curierul polonez"*, mai cu seamă referitor la *Adagio*, m-a sfătuit, în concluzie, să fiu mai energic. Am ghicit unde aş putea să găsesc mai multă energie, şi la cel de al doilea concert am cîntat la un pian vienez, nu la al meu. Diakow, generalul rus, a avut amabilitatea să-mi pună la dispoziţie un pian mult mai bun decît cel al lui Hummel. Cu ocazia aceasta, publicul, mult mai numeros decît la primul concert, s-a arătat satisfăcut. Ce aplauze! Ce elogii! Fiecare notă, se spunea, strălucise ca o mică perlă... Cîntasem mai bine la al doilea concert decît la primul... Şi după ce m-au rechemat, m-au rechemat frenetic şi a treia oară. *Rondoul cracovian* a produs un efect cu totul deosebit, aplauzele s-au repetat de patru ori. Kurpinski a regretat că nu am cîntat *Fantaisie* pe un pian vienez, şi a doua zi Grzymala a spus acelaşi lucru în *Curierul*. Elsner a declarat că numai după cel de-al doilea concert ar putea să mă judece, dar, cu toată sinceritatea, eu aş fi preferat să cînt la pianul meu. Cu toate acestea, părerile sînt unanime că pianul vienez este mai bun pentru sală.

Programul primului concert este cunoscut; cel de-al doilea a început cu *Simphonie* de Nowakowski (cîntată de complezenţă) şi a continuat cu

Scanned with OKEN Scanner

primul *Allegro* din *Concerto*-ul meu. În fine, Bielawski a cîntat *Variaţiunile* lui Bériot, apoi au urmat *Adagio* şi *Rondo-ul* meu. *Rondoul cracovian* a fost cîntat la începutul celei de a doua părţi; după aceea, Dna Mayer a reuşit mai bine decît altădată să cînte aria din *Hélene et Malvine* de Soliva. În final, am improvizat ceea ce a plăcut mult lojilor şi primului balcon. Ca să fiu absolut sincer, n-am improvizat în maniera în care-mi place s-o fac, întrucît n-ar fi fost pe gustul acestei lumi. Este de mirare, totuşi, că *Adagio*-ul a produs o astfel de impresie generală. Mi se vorbeşte peste tot de el. Ai citit şi tu probabil ziarele, barem cele principale şi ştii, aşadar, că au fost mulţumite. Dra Moriolles mi-a trimis o cunună de lauri; tot astăzi cineva mi-a trimis versuri. Orlowski a compus mazurci şi valsuri pe teme inspirate din *Concerto*-ul meu. Sennewald, asociatul lui Brzezina, mi-a cerut portretul, dar nu pot fi de acord, căci ar fi prea mult dintr-odată, apoi eu nu vreau ca portretul meu să servească la împachetat untul cum s-a întîmplat cu cel al lui Lelewel. Ţie însă îţi voi trimite un portret de-al meu cît mai repede cu putinţă. Îl vrei, îl vei avea, dar nimeni nu-l va avea în afară de tine! Sau, poate, încă *o singură persoană* dar nu înaintea ta, căci tu îmi eşti cel mai drag.

Să ştii că numai eu am citit scrisoarea ta. Ca de obicei, port cu mine scrisorile tale. În luna mai, cînd voi pleca dincolo de centura oraşului, gîndindu-mă la călătoria mea apropiată, cît de plăcut va fi să recitesc scrisoarea de la tine, pentru a mă convinge că mă iubeşti sincer şi mai puţin să observ mîna şi scrisul celui pe care nu pot să nu-l iubesc.

Au vrut să mai dau încă un concert săptămîna viitoare, dar eu nu vreau. Nici nu poţi să-ţi închipui ce martiraj am îndurat în timpul celor trei zile care au precedat concertul pe care l-am dat în public. Dealtfel, înainte de sărbători, vreau să termin *Premier Allegro* din cel de al doilea *Concerto* şi voi aştepta să treacă sărbătorile pentru a da cel de al treilea concert. Totuşi şi acum aş putea să am mulţi auditori, căci o mare parte din înalta societate nu a venit încă să mă asculte. Printre vocile de la parter care, la ultimul meu concert, au cerut un al treilea, una striga aşa de tare „La hotelul oraşului" încît am auzit de pe scenă. Mă îndoiesc, însă, că voi accepta şi poate mă voi decide, dar în cazul acesta voi cînta ca la teatru. Eu nu urmăresc să cîştig bani, şi teatrul nu-mi va aduce mare lucru. Şi întrucît i-am lăsat mînă liberă, casierul a făcut ce-a vrut. Toate cheltuielile fiind scăzute, cele două concerte mi-au adus numai cinci mii. Şi totuşi, Dmunszewski a făcut o remarcă judicioasă că nici un alt concert de pian nu a atras atîta lume ca primul meu concert şi mai ales cel de al doilea. Ceea ce contează pentru mine este că la hotelul oraşului, din cauza tracasărilor întîmpinate şi fără nici un rezultat, eu nu aş mai cînta pentru toată lumea; dacă aş mai cînta aici, aş face-o, aş cînta numai pentru înalta aristocraţie sau pentru oraş.

Aşadar, nu s-a născut încă acela de care toată lumea să fie mulţumită! Niciodată nu mi-am dat seama mai bine decît astăzi de acest lucru. Dobrzynski s-a posomorît pentru că n-am cîntat simfonia sa. Dna Wodzinska s-a supărat pentru că nu i-am reţinut loja etc... Apropo de Wodzinska, pe care am văzut-o alaltăieri la Pruszak, la sărbătoarea Mariannei, îmi amintesc că l-am văzut acolo şi pe fratele tău. Cu puţină vreme mai înainte de această sărbătoare, era mi se pare la Sfîntul Joseph, Pruszakii au sărbătorit cea de a 25 aniversare a căsătoriei lor, adică nunta lor de argint. La

masa de seară au fost, ca de obicei, tot soiul de aperitive grosolane care nu sînt pe gustul meu. Ieri am luat cina la familia Moriolles, apoi m-am dus la o serată la Diakow unde l-am întîlnit pe Soliva. El te salută şi-ţi promite o carte. Am cîntat *la Rubinelle* de Hummel cu Kaczynski şi s-a făcut muzică destul de bună.

Mă despart cu atîta greutate de această hîrtie întrucît mi se pare că nu ţi-am scris tot ceea ce ar putea să te intereseze. Aş vrea să rezerv totul pentru desert şi acum nu mai am nimic altceva să-ţi ofer decît o sinceră îmbrăţişare, căci nu te am decît pe tine.

F. CHOPIN

Papa, maman, copiii te salută cu dragă inimă. Zywny la fel. Peste tot îl întîlnesc pe Max, l-am văzut la Dna Potocka, apoi la teatru şi în fine la o serată muzicală, la Dra Nakwaska. În ultima vreme l-am văzut pe Laczynski în trăsură.

Potpourri-ul pe arii poloneze, *după părerea mea, nu şi-a atins scopul. Această afirmaţie scoate în relief spiritul de luciditate cu care Frederic Chopin îşi judeca propria creaţie, necruţîndu-se atunci cînd constata că nu a fost la înălţimea exigenţelor fără de care nici nu concepea o operă de creaţie.*

Le Cendrillon, *numele unei cafenele varşoviene unde se aduna tineretul literar şi artistic, frecventat şi de Chopin.*

Alexandrine de Moriolles, *prietenă din copilărie a lui Chopin căreia i-a dedicat le* Rondeau à la Mazur *(Opus nr. 5).*

Antoine Orlowski *(1811—1861), violonist şi compozitor, coleg cu Chopin la Conservatorul din Varşovia. Emigrat în Franţa după revoluţia poloneză, a devenit şeful de orchestră al teatrului din Rouen.*

Joachim Lelewel *(1780—1861), mare istoric şi patriot polonez căruia i se datoreşte şi o Bibliografie muzicală în două volume, publicată la Varşovia în 1826.*

27. — Frederic Chopin către Titus Woyciechowski

Varşovia, 10 aprilie 1830, sîmbătă
(Comemorarea morţii Emiliei!)

Prea scumpul meu,

În ultima săptămînă am dorit mult să-ţi scriu, dar timpul a trecut aşa de repede şi nici nu ştiu unde s-a dus. Lumea noastră este teribil de ahtiată după muzică. Nici chiar săptămîna sfîntă nu a fost cruţată! Luni, Filipeus a dat o mare serată, unde Dna Sauvan a cîntat plăcut duo-ul din *Semiramis* şi apoi a trebuit să acapareze duo-ul buf din *Le Turc*, cîntat de Soliva şi de Gresser, bisat imediat.

Nu-ţi voi da alte detalii în afară de faptul că Dna Gladkowska s-a informat despre tine.

Este gata proiectul pentru o serată muzicală la Lewicki. Între altele, prinţul Galitzin va cînta *Cvartetul* de Rode. Va mai fi *Sentinella* de

Scanned with OKEN Scanner

Hummel şi se va încheia cu *Polonaise avec violoncelle* a mea, la care am adăugat un *Adagio*, ca introducere, special pentru Kaczynski.

L-am încercat şi merge!

Iată noutăţile muzicale moderne. Acum iată şi pe cele din presă. Ele nu mă interesează mai puţin decît celelalte, mai ales că opiniile critice care se referă la mine sînt destul de măgulitoare. Aş vrea să ţi le trimit. Într-un articol de o jumătate de pagină apărut în *„Gazette de Varşovia"* se află o glumă picantă împotriva lui Elsner, căci în timpul dineului de la Morioles, Soliva mi-a spus că el ar fi răspuns că n-avea elevi să se producă şi se teme să nu stîrnească o gîlceavă. Mi-a spus că tu i-ai scris; dacă îţi va răspunde, îţi va spune ceva, spre, şi despre acest incident. Îmi este destul de greu să-ţi dau o idee, făcînd un rezumat al celor întîmplate. Dacă voi putea, am să-ţi trimit ziarele în chestiune ca să te clarifici singur. Dar cum omului înţelept îi este de ajuns un singur cuvînt pentru a înţelege, am să-ţi schiţez această afacere.

În urma concertelor mele au fost publicate numeroase cronici mai ales în *„Courrier Polonais"*. Deşi pline de elogii exagerate ele sînt suportabile. De asemenea, „Le *Journal Official*" a consacrat cîteva pagini panegiricului meu, dar într-unul din articolele sale acumula atîtea inepţii, încît am fost cuprins de disperare şi am rămas tulburat pînă cînd am citit în *„Gazette Polonaise"* un răspuns care, cel mai potrivit cu putinţă, m-a ridicat din starea pe care celălalt mi-o dăduse într-un mod atît de nesăbuit. Articolul din *„Journal Official"* pretinde — închipuieşte-ţi! — că aşa cum nemţii sînt mîndri de Mozart, într-o zi, polonezii vor fi mîndri de mine, un non sens, evident! Dar acelaşi articol spune mai sus că, dacă aş fi căzut în mîinile unui pedant oarecare, sau în ale unui Rossinist (iată o expresie stupidă!) eu nu aş mai fi ceea ce (fie zis) sînt! Cu toate că eu n-am ştiut nimic de toate acestea, autorul articolului are dreptate, căci dacă n-aş fi studiat cu Elsner care a ştiut să mă înţeleagă, astăzi aş fi ştiut mai puţin. Această aluzie jignitoare la Rossinişti, pe de o parte, ca şi elogiile acordate lui Elsner care şi-a format elevul, pe de altă parte, au iritat în cel mai înalt grad ştii tu pe cine! De asemenea, în *„Gazette de Varşovie"*, după ce a vorbit de piesa *Amis* de Fredro şi mai înainte de a termina cu *le Comte Ory*, persoana în chestiune străluceşte, punînd în discuţie meritele lui Elsner care — spune el — nu scoate elevii săi din mînecă. În fine, el mă compară cu ceilalţi (simfonia lui Nowakowski, ştii bine, a fost cîntată la cel de-al doilea concert al meu) şi spune că „nici chiar dracul nu poate să facă bici din nisip". Elsner a scris şi el acum 35 de ani un *Cvartet* avînd ca sub-titlu „în cel mai bun gust polonez", indicaţie editorială din pricina menuetului polonez inclus în această operă. Autorul articolului îşi bate joc de acest Cvartet, dar fără a cita numele celui care l-a compus. Soliva — spune acest gazetar — ar putea să scrie în aceeiaşi termeni şi despre *Cecilie*, ba mai mult decît atît, vorbind despre mine cu dragoste şi cît mai delicat cu putinţă, autorul articolului îmi dă cîteva bobîrnace peste nas, sfătuindu-mă să-l studiez pe Rossini, dar să nu-l copiez. El îmi dă acest sfat din pricina unui alt articol, unde cineva mă declară „original", afirmaţie pe care nici *„Gazette de Varşovia"* n-o contestă. Mîine după masă sînt invitat la Minasowicz la binecuvîntarea de Paştele creştinesc, unde va fi şi Kurpinski de asemenea. Sînt curios să aflu ce-mi va spune, căci nici nu poţi să crezi

Scanned with OKEN Scanner

cu ce amabilitate mă salută de fiecare dată cînd mă întîlneşte. L-am văzut şi la concertul lui Leszkiewicz, miercurea trecută. Micuţul Leszkiewicz cîntă foarte bine, dar în cea mai mare parte a timpului dă din coate. Atîta cît pot eu să-mi dau seama, îl va întrece pe Krogulski. Dar eu n-am să îndrăznesc să-mi exprim această părere, mai ales că deja am fost întrebat şi s-au tors de mai multe ori versuri pe nas din aceste cuvinte. Dar destul despre muzică. Eu nu mă adresez amatorului de artă, mă adresez cetăţeanului Titus Woyciechowski. Ieri, de sfînta Vineri, toată Varşovia a fost la cimitir; am fost şi eu cu Kostus care s-a întors alaltăieri de la Sanniki, traversînd oraşul de la un capăt la altul în trăsură. Kot te salută şi, apropo, trebuie să-ţi spun: într-o dimineaţă, la dejun, după lecţie, cînd eram la masă cu Dra Alexandra, a venit vorba despre Dna Sawinska. Aceasta, se spune, aflase de apropiata căsătorie a Drei Alexandra cu Dl. Mleczko. Eu am spus că n-am auzit niciodată vorbindu-se despre această căsătorie. Atunci mi s-a răspuns că, în calitate de prieten al casei, mi s-a încredinţat secretul că Dl. Mleczko, după o serie de vicisitudini, şi-a deschis inima. Dna Pruszak a povestit că n-a trăit niciodată un lucru mai îngrozitor ca momentul cînd el a îngenunchiat în faţa sa, plîngînd *et caetera*. Curios să aflu urmările acestei declaraţii, aşteptam detaliile cu nerăbdare. Mi s-a spus atunci că dacă era o mare clipă pentru Dl. Mleczko, Dra Alexandra putea să aştepte. Aşa se va face. La viitoarea sa aniversare, adică peste un an, Dra Alexandra va accepta sau va respinge cererea în căsătorie. Cu toate acestea Dl. Mleczko a făcut o vizită la cimitir împreună cu familia Pruszak. Obinski te salută, Geysmer de asemenea. Alaltăieri l-am întîlnit pe Lonczynski care nu arată deloc bine şi l-am văzut şi pe fratele tău, Charles care este ca o floare. Aha, iată poştaşul şi o scrisoare... de la tine! O, dragul meu, cît eşti de gentil! Căci, în fine, dacă eu mă gîndesc la tine, lucrul acesta nu este deloc uimitor!

Judecînd după scrisoarea ta, tu ai citit numai *le Courrier de Varsovie*, citeşte, dacă poţi şi le *Courrier Polonais* şi numărul 91 al *Gazetei din Varşovia*. Sfaturile tale referitoare la seratele muzicale sînt înţelepte şi în lumina lor, ale mele au pălit de parcă aş fi fost în gîndurile tale, căci tu nu poţi să ştii cît de prezent eşti în fiinţa mea şi cum iei parte la aproape toate acţiunile mele. Şi aceasta pentru că am învăţat să simt lucrurile lîngă tine, însă atunci cînd îţi scriu aş vrea să ştiu dacă îţi place. Mi se pare că cel de al doilea *Concerto en mi mineur* nu va fi prea valoros pentru mine dacă tu nu-l vei înţelege. Bromirski a venit astăzi la mine să mă invite pentru joi la el acasă şi te asigur că l-ai fi putut vedea ieşind de la mine cu un refuz! Apropo de Gnosie, l-am întîlnit alaltăieri şi am vorbit de tine, e trist şi deplînge împrejurările ostile artelor. Cînd îl voi vedea, sper că aceasta va fi astăzi, îi voi spune că mi-ai scris. Nu-ţi trimit bagatele ca să-ţi alung grija. Cît priveşte cel de al 3-lea concert pe care mi-l ceri îl voi termina sigur înainte de plecarea mea. Voi cînta aici ultimul meu concert — cel nou nu este încă terminat. *Fantaisie polonaise* şi *Les Variations* pentru tine, imprimate la Viena, de Haslinger, cum s-a văzut mai sus, prima ediţie, căci tîrgul de la Leipzig a început şi trebuie să se fi trimis aici exemplarele şi să i se fi dat şi lui Brzezia. Francezul din St. Petersburg, care voia să-mi ofere şampanie după cel de al 2-lea concert al meu şi care a luat partitura pentru Field, este un fost elev al Conservatorului din Paris. El se numeşte Dunst. S-a dus să-l vadă pe Soliva şi după cîte mi-a spus acesta

Scanned with OKEN Scanner

din urmă, are de gînd să-mi facă o vizită, dar încă nu a venit. El a dat concerte la St. Petersburg cu destul succes. Trebuie să cînte bine. Te miră, desigur, faptul că acest francez din St. Petersburg are un nume de neamț!

Kocio a trecut chiar acum în trăsură cu Valere Skarzynski. Ginerele îi urmează îndeaproape, echipajele duruiau, pălăriile doamnelor împestrițau orizontul. Timpul era frumos. (Se știe că Chopin locuia în această perioadă într-un cartier din periferia Cracoviei. De la fereastra sa, el vedea trecînd lumea elegantă din oraș). Iată-l și pe Celinski care își dă silința să mă plimbe și pe mine; un om bun care se gîndește la sănătatea mea! Aș vrea să ies cu el. Poate voi întîlni pe cineva care mă va face să mă gîndesc la tine; și eu, eu nu te iubesc decît pe tine.

F. CHOPIN

Părinții și surorile mele îți trimit salutări cordiale, și Dl. Zywny la fel (dacă n-o fac mă bombănește).

Apropo, printre noutățile nostime: Orlowski a făcut după cîteva din temele mele mazurci și galopade pe care l-am rugat să nu le tipărească. Contele Ory este plin de bunăvoință, mai cu seamă prin instrumentație și coruri.

Finalul primului său act este frumos.

Generalul Filipeus *de la curtea marelui duce Constantin.*
Gresser, *ofițer rus din anturajul marelui duce Constantin.*
Compozitorul Kurpinski *era rivalul lui Elsner.*
Le Comte Ory, *operă de Rossini.*
Cecile, *operă de Kurpinski.*
Joseph Minasowicz, *poet polonez autor de opere dramatice inspirate din viața martirilor creștini.*
Dra. Alexandra-Olesia-Pruszak *era sora lui Kostus Pruszak, bunul prieten al lui Chopin care se gîndea la o căsătorie între cei doi tineri, Alexandra Pruszak și Titus Woyciechowski, fapt care-i legitimează atitudinea de ostilitate față de Mleczko, care de asemenea aspira la mîna Alexandrei Pruszak.*

28. — Frederic Chopin către Titus Woyciechowski

Varșovia, 17 aprilie 1830, sîmbătă
Aniversarea lui Papa

Prea iubitul meu,

Ce ușurare pentru mine să primesc o scrisoare din partea ta în insuportabila mea melancolie. Aveam chiar astăzi nevoie de ea, căci lîncezeam fără leac. Cum aș putea alunga gîndurile care-mi otrăvesc existența, dacă n-aș încerca un adevărat deliciu să le cultiv. Nici eu singur nu știu ce-mi lipsește. Poate că mă voi liniști, scriindu-ți. Tu știi cît de mult îmi place s-o fac! O, cît m-a amuzat știrea că tu ești acum tutore. Îmi vorbești de asemenea de un cotilion. Aici este, desigur, mîna lui Valere! În fine, tu mă anunți că poate ai să vii și mă bucur căci vreau să rămîn la Varșovia

Scanned with OKEN Scanner

pentru deschiderea Dietei. Fiindcă din fericire tu primeşti ziarele, ştii că această deschidere va avea loc la 28 (aprilie). Avem, deci, o lună agreabilă în perspectivă. Cu atît mai mult cu cît „*le Courrier*" anunţă sosirea Drei Sontag.

Dmuszewski este neschimbat; minte de stinge. Pune la cale tot soiul de aventuri. Ieri, cînd l-am întîlnit, mi-a anunţat o veste hazlie: „*Le Courrier*" are de gînd să publice un sonet care îmi este dedicat mie. L-am implorat să nu lase să apară o asemenea prostie. — E deja tipărită mi-a răspuns el, cu un surîs îndatoritor, socotind că am să mă bucur de o asemenea onoare. O amabilitate nelalocul ei! Cei care vor să mă necăjească, vor găsi aici un pretex s-o facă. În ceea ce priveşte mazurcile inspirate din temele mele, momeala cîştigului nu mă interesează. Nu mai vreau să citesc nimic din tot ce se scrie despre mine. Nu mai vreau să ascult din toate pălăvrăgelile care se spun pe socoteala mea.

Duminică am vrut, totuşi, să-l ascult pe Kurpinski comentînd pe marginea articolului din *Gazette de Varşovie*, dar mi-a fost cu neputinţă să-l recunosc şi n-am ştiut cum să-l descopăr în savanta adunare de la Minasowicz prezentă la Binecuvîntarea de Paşte. Nu era acolo. Dealtfel, muzicieni nu erau decît Ernemann şi cu mine. Dar cum eu eram nerăbdător să văd ce primire îmi va face Kurpinski, m-am dus la el de două ori în timpul sărbătorilor ca să-i prezint urările mele, dar nu l-am întîlnit.

Astăzi l-am văzut pe Soliva. S-ar putea ca italianul acesta să fie un şiret, dar mi-a arătat ce scrisese ca răspuns la acel articol (*nota bene:* scris în franţuzeşte şi numai pentru el căci nu are de gînd să-l publice în nici un ziar) şi răspunsul său este foarte bun. El îi dezaprobă în general pe cei care au început lupta împotriva lui Elsner, dar nu citează nici un nume. Faţă de mine este foarte curtenitor, dar nu-mi pasă, mă arăt şi eu curtenitor la rîndu-mi faţă de el şi nu-i accept invitaţiile decît atunci cînd e cazul.

Ernemann a venit să mă vadă şi el crede că primul *Allegro* din noul meu *Concerto* este cel mai reuşit. El a sosit ieri la mine tocmai în momentul cînd Kostus pleca. Dar cum deschiderea Dietei este în întîrziere şi plecarea la Dresda este întîrziată. S-au făcut noi proiecte, urmîndu-l pe ultimul, Kostus va face un mic voiaj în Franţa şi în Italia cu Hube, profesor la Universitate, tovarăşul meu de drum de anul trecut. După cîte mi-a spus acum trei zile, Hube proiectase să se ducă mai întîi direct la Paris şi apoi, după cîtva timp, în Italia, pentru a-şi petrece iarna acolo. În ianuarie, deci, el va fi împreună cu Kostus la Neapole, unde îl voi întîlni. Kostus s-a dus azi de dimineaţă la Hube să discute cu el şi să afle itinerarul. Dacă pleacă, lucrul acesta se va întîmpla către sfîrşitul lunii.

Variaţiunile mele n-au sosit încă. Magnus a plecat la Viena. El trebuie să revină pe la sfîrşitul lunii, sper că nu cu mîinile goale. Mîine, *Flautul minunat*, şi după masă concertul D-lui Grünberg, un flautist orb de care ţi-am mai vorbit. Am fost rugat să cînt şi eu la concert. Din fericire aveam o scuză: mai refuzasem pe cineva şi nu voiam să las impresia că am anumite preferinţe. Malsdorf va cînta la violoncel. Este mult din partea baronului; Szabkiewicz, la clarinet. Ieri am fost să-l văd pe Zylinski, l-am rugat să cînte şi el a acceptat. Voia să vină cu mine la D-na Mayer să-i ceară concursul. Mi l-ar fi dat, însă ar fi cîntat făcînd tot felul de grimase.

Scanned with OKEN Scanner

Şi atunci am preferat să mă abţin şi m-am ocupat numai de vînzarea cîtorva bilete. D-na Pruszak a luat zece.

Apropo, în cursul lecţiei de azi aveam un *etude* de Kramer sub degete cînd Dna Pruszak mi-a comunicat că tu ţi-ai trimis grîul la Gdansk (Danzig) şi că este posibil să te întorci. Dar apropo de grîu (ştire de ordin economic adusă de Dl. Charles), am răspuns că nu mi-ai scris nimic despre aceasta căci nu erau noutăţi pentru mine. Oricum, mi se pare cu totul ieşit din comun că tu te ocupi de grîu. L-am crezut, ştiind cît eşti tu de întreprinzător.

Copiii sînt curioşi să citească scrisorile tale, dar nu vor avea ocazia căci le păstrez numai pentru mine, să le citesc zilnic la cererea sufletului meu.

Louise îmi face tot timpul mutre pentru că eu îi spun că scrisorile tale nu cuprind nici un salut pentru ea. Mîine este Paştele rusesc, dar nu mă voi duce la nici o petrecere. La nici o sărbătoare n-am mîncat aşa de puţin ca la aceasta. Nici la Binecuvîntarea de luni sau de duminică, nu mai ştiu la care, n-am rămas la masă la Pruszak, unde era multă lume, jamboane, savarine etc. Un ospăţ s-a anunţat totuşi. Castelanul Lewinski, Alphonse, alde Mleczko, Dziewanowski — care mi se pare insuportabil — toţi erau acolo.

N... mi-a cerut să-i botez fiul. A trebuit să accept mai ales că aceasta era şi dorinţa acestei nefericite care trebuia să plece la Gdansk. D-na Pruska urma să fie cumnata mea, dar trebuia să rămînă secret pentru părinţii mei. Ei sînt cu bun simţ, nu vor să ştie nimic. În ultima săptămînă proiectasem, după cum ştii, să vin şi să petrec opt zile cu tine. A rămas numai intenţia căci am ceva foarte urgent de terminat. Trebuie să compun în mare grabă. Dacă vii tu la Varşovia în timpul sesiunii Dietei, fără îndoială că va cădea chiar în timpul concertului meu. Am un fel de presimţire care cred că se va realiza, căci te visez mereu. O, de cîte ori nu am luat noaptea drept zi şi ziua drept noapte! De cîte ori nu s-a întîmplat să trăiesc visînd şi să mă las cuprins de toropeală în timpul zilei, ceea ce este mai puţin bun decît somnul, căci nu dorm şi în loc să prind puteri din această împrejurare ca într-un vis, mă extenuez şi slăbesc.

Iubeşte-mă, te rog.

F. CHOPIN

Părinţii mei te salută cu plăcere. Rakolin, copiii şi Zywny, de asemenea, te salută şi ei.

Henriette Sontag *(1806—1854), celebră cîntăreaţă germană.*

Sonetul *scris de poetul Leon. Ulryk* „Lui Frederic Chopin cîntînd la pian" *a fost publicat în* Curierul din Varşovia, *în numărul său din 17 aprilie 1830. Regretăm că nu am putut găsi acest sonet pentru a-l aduce la cunoştinţa cititorilor noştri.*

Binecuvîntarea de Paşti. *O lungă şi foarte bogată tradiţie este legată în Polonia de sărbătorile de Paşti şi de Crăciun. În zilele de sărbătoare ale Paştelui roman se întindeau mesele în casele polonezilor catolici, şi 13 zile mai tîrziu, în cele ale ruşilor ortodocşi. Mesele sînt încărcate de fripturi reci, cîrnaţi, jamboane, prăjituri şi dulceţuri, ciuperci în conserve, vinuri şi hidromel polonez; fără să se uite bineînţeles ouăle încondeiate, împodobite*

de desene — mai ales la țară — realizate cu o artă plină de originalitate. În palatele princiare ca și în casele obișnuite, preotul este invitat să vină și să binecuvînteze aceste splendori culinare. Oamenii simpli, cei săraci, se mărginesc să se ducă cu merindele lor la biserică unde preotul binecuvîntează totul în masă.

În vremea cînd Chopin își redactează corespondența, adică în prima jumătate a secolului al XIX-lea, aceste tradiții se sărbătoreau cu mult fast, ceea ce nu se mai întîlnește în epoca noastră, mai ales după ravagiile celor două războaie mondiale. Totuși, ca și în vremea lui Chopin pe care l-am văzut că a luat parte la ospățul de la Zelazowa-Wola în iarna anului 1825, și acum, în Polonia, Crăciunul și Paștele sînt prilejuri să se ofere între rude și prieteni agreabile după amieze unde nu ești deloc văzut bine dacă mărturisești că nu-ți este foame.

Mangus, *editor de muzică din Varșovia.*

29. — Frederic Chopin către Titus Woyciechowski

Varșovia, 15 mai 1830, sîmbătă

Prea iubitul meu,

Trebuie să-ți fi părut tare ciudat faptul că Fryc n-a socotit că e demn să-ți răspundă imediat la scrisoarea ta. Dar eu nu am obținut încă informațiile pe care tu mi le-ai cerut prin cealaltă scrisoare și am fost nevoit să le aștept. Deci, află sufletul meu: Dra Sontag va sosi negreșit în iunie, poate chiar la sfîrșitul lui mai. Altă noutate: în timpul Dietei, în virtutea unui decret al Excelenței sale ministrul Mostowski, Domnișoarele Gladkowska și Wolkow se vor produce, prima, în *Agnes* de Paër, și a doua, în *Le Turc* de Rossini. Ce părere ai de alegerea operelor? Ieri am fost la o serată care a avut loc la Soliva, unde, în afară de Sauvan și de Gresser n-a mai fost aproape nimeni. Gladkowska a cîntat o arie inclusă în program special pentru ea de către Soliva la această operă. Trebuia să fie bucata sa de efect. La drept vorbind, bucata conține cîteva pasaje plăcute și Soliva a știut să adapteze anumite fraze din această bucată pentru vocea Drei Gladkowska. În *Le Turc*, de asemenea, Wolkov va avea de cîntat o arie de efect adaptată vocii sale. Aceasta este o arie de Rossini, scrisă pentru o cîntăreață celebră care debuta în opera *Le Turc*. O cîntă bine. Cînd vei fi aici, te vei convinge. Cred că nu vei pierde ocazia de a o auzi pe Dra Sontag. Cît de recunoscător îi sînt acestei Domnișoare Sontag! Ea trebuie să fie deja la Gdansk și de acolo va veni la noi. Și ce muzică se mai pregătește aici! Un oarecare domn Woerlitzer, pianistul Majestății Sale prusiene, se află la Varșovia de mai bine de 15 zile. Cîntă foarte bine, mititelul! Este evreu și, prin urmare, are spiritul deschis. A învățat bine cîteva bucăți pe care le-am ascultat. A venit să mă vadă. Nu este decît un copil, căci are doar 16 ani! Partea sa *tare* sînt *les Variations* de Moschelès pe un marș de Alexandru. Le cîntă perfect. Nu lasă nimic de dorit, mi se pare. A concertat de două ori în public și de fiecare dată a cîntat *Les Variations!* Cînd îl vei auzi și tu, vei fi mulțumit de felul cum cîntă, deși, fie vorba între noi, îi mai lipsește mult ca să justifice titlul pe care-l poartă. Se mai află aici un francez, Domnul Standt. Se gîndește și el să dea un concert. A venit la mine și după ce s-a mai gîndit a renunțat la proiectul său. Dar iată și o stea muzicală curioasă: Domnul Blahetka! Este tatăl pianistei care mi-a

Scanned with OKEN Scanner

scris din Viena. Mi-a spus că ar veni bucuros la Varşovia (împreună cu fiica sa care ar da un concert), dacă l-aş sfătui în acest sens. Situaţie delicată. Neamţul vrea să cîştige bani; dar dacă s-ar întîmpla ca speranţa să-i fie spulberată, s-ar putea să se supere pe mine. Aşa că i-am răspuns imediat, spunîndu-i că de mai mult timp am fost întrebat dacă el va întreprinde acest voiaj şi că numeroase persoane, mai ales din lumea muzicală, doresc mult să vină. Dar în acelaşi timp i-am spus cu toată delicateţea că este posibil ca şi Dra Sontag şi Lipinski să vină în curînd la Varşovia. Şi am mai adăugat că aici nu este decît un singur teatru a cărui chirie costă o sută de taleri. Şi, în plus, numeroase baluri sînt anunţate, Rusaliile sînt aproape şi va fi în curînd o perioadă de plimbări etc., etc., în fine, ca să nu aibă ce-mi reproşa. Dar poate că totuşi va veni. Personal, mă voi bucura şi voi face totul pentru a o însoţi pe fiica sa, ba chiar să cînt la două pantaleoane cu ea, căci n-ai de unde să ştii cît de bun a fost neamţul cu mine cînd am fost la Viena. Kostus este la Czenstochowska cu mama sa şi se vor întoarce săptămîna viitoare, iar de la 1 iunie, Kostus va pleca împreună cu Hube la Paris trecînd prin Berlin. După o şedere de două luni şi jumătate, cel puţin, sau de trei luni, cel mult, vor părăsi Parisul şi se vor duce în Italia prin Elveţia.

În ceea ce mă priveşte, în loc să merg în străinătate, anul acesta am sfîrşit prin a mă îmbolnăvi de friguri şi boala va pune capăt oricărui proiect de călătorie. Voi fi şi în luna iunie aici, ba voi fi şi în iulie şi nu va mai avea nici un rost să plec. Aceasta va fi, tu o ştii desigur, pentru că va fi cald. Dar Opera italiană îşi va deschide numai în septembrie stagiunea la Viena, după cum m-a asigurat ieri, Henneberg, aşa că nu are rost să mă grăbesc. De altmintrelea, noul meu *Concerto* nu este încă terminat. Ca să-l termin, trebuie să fiu inspirat şi nu mă grăbesc, căci este gata primul *Allegro*, restul nu mă nelinişteşte.

Pot să dau un nou concert pentru că aici nu am cîntat încă *Variaţiunile* care au apărut de curînd la Viena. Blahetka m-a anunţat în scrisoarea sa şi Haslinger le-a adus cu el la Leipzig pentru tîrgul de Paşti. Nădăjduiesc că Magnus mi le va aduce la Viena unde s-a dus după călătoria sa de afaceri în Galiţia.

Aadagio-ul din noul *Concerto* este în *mi* major. N-am urmărit forţa. E mai degrabă o romanţă calmă, melancolică. Trebuie să facă impresia unei priviri dulci, îndreptate spre un loc care evocă mii de amintiri plăcute. Este ca un fel de reverie primăvăratică sub clar de lună; de asemenea, acompaniamentul este *în surdină*, adică numai cu viori cărora, un fel de pieptene pus pe coarde, le diminuează sonoritatea, făcînd-o ca un fel de respiraţie argintată. Poate să fie rău, dar de ce să mă tem că scriu rău împotrivindu-mă rigorilor ştiinţifice, deoarece numai rezultatul poate să facă să-mi apară greşeala. Desigur voi deduce de aici tendinţa mea de a face rău împotriva voinţei mele. Da, aşa este, fiindcă împotriva voinţei mele, o idee îmi intră prin ochi în cap şi-mi place această situaţie, săvîrşind în felul acesta o eroare (această idee spontană nu este altceva decît inspiraţia). L-am botezat pe fiul lui N... împreună cu Dna Pruska. Copilul a fost adoptat. Nici nu-ţi vine să crezi ce băiat drăguţ s-a făcut! În dimineaţa aceasta, la ora 7, Dra Dupont şi Dl Cechowski, fratele Dnei Skrodzka, s-au căsătorit. Doctorul Bixel — un medic bătrîn de 63 de ani — s-a căsătorit cu nepoata defunctei sale soţii, o tînără fată de 17 ani. Biserica era plină de

Scanned with OKEN Scanner

oameni curioşi, şi tînăra căsătorită găsea nefiresc faptul că este compătimită. Cnuosc aceste amănunte de la dra de onoare, Domnişoara Moriolles căreia trebuie să-i fac o vizită după ce duc scrisoarea la poştă. Ea m-a rugat s-o caut. Acolo sînt — ştii şi tu — iubirile mele mărturisite, căci trebuie să fii ascultător şi să respecţi mantaua sentimentelor ascunse (aluzie la Constance Gladkowska). Eu nu m-am crezut niciodată capabil să ascund ceva atunci cînd inima mea a fost dispusă să spună ceea ce o turmentează. Astăzi mă duc la teatru. Dl. Smochowski, un actor nou din Lwow, debutează în rolul lui Werowski din *Thérése, orpheline de Geneève*. Nu mă aştept la mare lucru de la jocul său, voi vedea eu ce este pînă la urmă. Pasta, se spune, va veni la Varşovia, dar eu mă îndoiesc. Mai demnă de crezare este vestea sosirii apropiate a unei cîntăreţe celebre, deşi puţin cam trecute, Dna Milder-Hauptmann; Romberg este şi el aşteptat. Să vină! Eu mă voi ţine de tine ca umbra şi sper că vei asista la concertul meu de data aceasta.

Spre sfîrşitul lunii mai, adică în două săptămîni, mă gîndesc să încerc acasă primul meu *Allegro*. Şi la începutul lui iunie, voi cînta, ca să mă liniştesc înainte de începerea festivităţilor anunţate de *„Le Courrier"*. Spune-mi, aşadar, data exactă a sosirii tale la Varşovia, căci acum voi fi şi mai plin de grijă dacă va trebui să cînt fără ca tu să fii aici. Nu, tu nu ştii cît te iubesc eu, nu pot să ţi-o dovedesc altfel, dar de atîta timp vreau să ştii acest lucru. Ah, ce n-aş da ca să pot să-ţi strîng mîna! Nu o vei ghici niciodată . . . Aş da jumătate din mizerabila mea viaţă.

F. CHOPIN

Nu-ţi pot arăta programul concertului meu pentru că nici eu însumi nu-l cunosc. Voi încerca să-l am pe Teichmann. Trebuia să cînt la cel de al 2-lea concert al meu duetul din *Armide* cu Dna Mayer, căci el se teme să cînte singur. Dar, din nefericre, Dna Cymermann şi Polkowski cîntaseră acest duet săptămîaa precedentă şi Kurpinski n-a vrut ca Teichmann şi Dna Mayer să dea impresia că vor să probeze, că ei cîntă mai bine.

Ţi-am scris atîtea şi aş vrea să-ţi mai scriu încă. Mă gîndesc să-ţi trimit un vals nou ca să te amuzi, dar o las pentru săptămîna viitoare.

Părinţii mei şi copiii îţi trimit cele mai bune complimente. Dl. Zywny le adăugă pe ale sale.

Judita Pasta *(1798—1865), mare cîntăreaţă italiană, una din celebrităţile cele mai marcante ale epocii.*

Pauline-Anna Milder-Hauptmann *(1785—1838), cîntăreaţă germană pentru care Beethoven a scris un rol în* Fidelio.

Bernard Romberg *(1767—1841), violoncelist german, profesor la Conservatorul din Paris.*

Antoine Teichmann, *cîntăreţ, compozitor şi profesor de muzică din Varşovia.*

30. — Frederic Chopin către Titus Woyciechowski

Varşovia, 5 iunie 1830

Prea iubitul meu,

Ai pierdut cinci concerte ale Drei Sontag! Dar nu regreta prea mult, căci o vei mai putea auzi dacă vii pe data de 13. Va fi într-o duminică,

Scanned with OKEN Scanner

mi se pare, acest 13! Tu vei fi încă pe drum cînd voi încerca acasă primul meu *Allegro du deuxième Concerto*. Am ales ziua aceasta pentru a profita de absența Drei Sontag care, am aflat-o chiar din gurița ei fermecătoare, pleacă la Fischbach, unde este chemată de M. S. Regele Prusiei. Nici nu știi ce plăcere am avut s-o cunosc mai îndeaproape, adică în camera ei, pe o canapea, deoarece nu mi-am permis nimic mai mult cu acest „mesager al zeilor", cum o numesc aici, pe bună dreptate, toți cei care sînt nebuni după ea. Prințul Radziwill m-a prezentat destul de amabil, de aceea i-am rămas foarte mult obligat. Totuși, am profitat puțin de șederea Drei Sontag, cu toate că a durat o săptămînă, știind cît este de acaparată de vizitele bizare care o plictisesc, de castelani, voievozi, generali, senatori, aghiotanți veniți s-o admire și vorbindu-i de frumoasele vremuri. I-a primit pe toți cît se poate de politicos, avînd o inimă foarte bună, căci nu putea să se arate necurtenitoare. Cu toate acestea, ieri a fost nevoită să se închidă în camera ei ca să-și pună pălăria și să se ducă la repetiție, în timp ce valetul anunța că noi vizitatori continuă să vină.

Eu nu m-aș fi dus nici o singură dată la Dra Sontag, dacă ea însăși nu ar fi dorit să mă vadă, în legătură cu un cîntec pe care îl aranjase Radziwill pentru ea și pe care mă rugase să-l pun la punct. Sînt variațiuni pe o *dumka* ucraineană. Tema și finalul sînt plăcute, dar mijlocul nu mi-a plăcut și nici Drei Sontag nu i-a plăcut. L-am transformat puțin, dar treaba aceasta nu este întotdeauna prea strălucită. N-o să mă supăr dacă se va duce la el după concert astăzi, aș avea o grijă mai puțin. Dar, între timp, Radziwill, așteptat după sfîrșitul Dietei, poate că va renunța la *variațiunile* sale.

Dra Sontag nu este frumoasă, dar e plină de farmec în cel mai înalt grad. Cucerește toată lumea cu vocea ei care nu este prea întinsă, dar este extrem de cizelată; are un diminuiendo *non plus ultra;* maniera sa de execuție este plăcută, iar gamele sale, mai ales cromaticele montante sînt excelente. Ne-a cîntat foarte, foarte, foarte plăcut aria lui Merkadante și *Variațiunile* de Rode, admirabil, mai ales ultimele cu ruladele sale. Variațiunile pe teme elvețiene au plăcut în așa măsură încît au fost bisate, iar Dra Sontag, în loc să facă numai o mică reverență, a mulțumit și a mai cîntat încă odată. Este de o bunătate cu neputință de descris! La fel s-a comportat și ieri după *Variațiunile* lui Rode. Și la fel a cîntat și faimoasa Cavatină din *Bărbierul din Sevilla* și cea din *La Pie*. Nu se poate compara cu nimic din tot ce ai văzut tu pînă acum! Apoi a mai cîntat aria din *Freischütz* — știi care — mai mult decît admirabil. Într-o zi m-am întîlnit la Dra Sontag cu Soliva care venise cu domnișoarele sale. Ele au cîntat în prezența mea un duet de Soliva — *barbara sorte* — cu un *major* în final — știi despre ce e vorba. Dra Sontag găsește vocea lor țipătoare, dar metoda lor este bună și le-a spus-o. Dar, a mai adăugat Dra Sontag, sînt amenințate să-și piardă vocea dacă timp de doi ani nu vor reuși să cînte într-o altă manieră. Ea găsește la Wolkow multă facilitate și o manieră destul de plăcută, dar vocea este prea ascuțită. Le-a rugat pe domnișoarele lui Soliva să vină s-o vadă cît mai des și le-a promis că atît cît îi va fi cu putință, le va face cunoscută noua metodă. Este de o drăgălășenie extraordinară! Sau, poate, este cochetăria dusă pînă la punctul unde devine naturală, deoarece este de necrezut să fie atît de naturală fără ca să cunoască toate resursele cochetăriei. Și este de un milion de ori mai plăcută și mai agreabilă în costumul de dimineață, decît în rochia de seară, dar și cei care n-au

Scanned with OKEN Scanner

văzut-o dimineaţa sînt tot aşa de nebuni după ea. În fine, aşa cum am aflat-o din gura ei, plănuieşte să se ducă la St. Petersburg. Deci, grăbeşte-te, vino, ca să ai numai cinci concerte pierdute. Se vorbeşte mult şi de sosirea Judithei Pasta. Trebuie să cînte împreună. Se mai găseşte aici şi Dra Belleville, pianistă franceză al cărei joc elegant este de o lejeritate ieşită din comun, preţuieşte de zece ori cît a lui Woerlitzer; dă un concert miercuri. A luat şi ea parte la o serată la Curte, unde a cîntat şi Dra Sontag. Amîndouă au avut un mare succes. De asemenea s-a produs şi Woerlitzer, dar n-a mai plăcut tot aşa de mult. O ştiu de la Kurpinski care a acompaniat-o pe Dra Sontag la pian. Oamenii s-au mirat de absenţa mea, dar eu nu m-am mirat deloc. Kocio Pruszak va pleca astăzi la ora 4 după masă cu Hube. Dna Pruszak îi va însoţi cu Olesia şi alţi prieteni pînă la Lowicz. În sfîrşit, vor ajunge la Kalisz cu proprii lor cai şi de acolo vor continua drumul cu poşta specială.

Dar să continuăm tot despre Dra Sontag. Ea adaugă uneori anumite fiorituri cu totul noi producînd un mare efect, dar fără să ajungă acolo unde a ajuns Paganini, poate din cauză că genul este mai mic! De la parter ţi se pare că respiraţia sa este parfumată de cele mai proaspete flori, asemenea unei delicioase îmbrăţişări dar care, rareori, mişcă pînă la lacrimi. Radziwill povesteşte că în rolul Desdemonei, în ultimul act din *Othello*, este atît de emoţionantă încît nimeni nu-şi poate stăpîni plînsul. I-am vorbit Drei Sontag despre aceasta şi am întrebat-o dacă nu ar fi de acord să joace această scenă pentru noi în costum (căci este şi o actriţă foarte bună).

— Aşa este, mi-a răspuns ea, nu o dată am văzut lacrimi în ochii spectatorilor, dar cînd joc teatru, oboseala este atît de mare, încît am jurat să nu accept roluri decît cît mai rar cu putinţă.

Tu, dragul meu Titus, vino să te odihneşti de truda campestră în sînul prieteniei. Dra Sontag va cînta pentru tine şi în felul acesta vei căpăta forţe noi pentru munca ta. Ce păcat că în loc de scrisoare nu pot să vin eu însumi; poate că tu nu mă vei primi, dar eu aş vrea să vin. Te aştept cu mustaţa rasă.

F. CHOPIN

Dra Sontag cîntă astăzi un fragment din *Semiramis*. Concertele sale sînt scurte. Ea cîntă de obicei de patru ori şi între timp nu mai cîntă nimeni în afară de orchestră şi, de fapt, trebuie o pauză după ce ai ascultat-o, atît de mult te răpeşte.

Domnişoarele de la Conservator nu se vor produce luna aceasta. Dra Belleville a cîntat *Variaţiunile* mele (imprimate la Viena) şi una din ele o ştie pe dinafară. Păcat că nu mai e loc unde să scriu căci nu aş vrea să mă despart de această scrisoare, nici pe tine să te părăsesc — mă iubeşti, nu-i aşa?

Fiindcă hîrtia este foarte transparentă sînt nevoit să fac un plic.

Papa, maman, copiii, Zywny şi toată lumea.

Gnosie îmi spune că-ţi va povesti cînd vei fi aici tot ceea ce voia să-ţi scrie.

Domnişoara Sontag *era de fapt doamna Rossi, fiind căsătorită cu contele Rossi, dar lucrul acesta nu se ştia la Varşovia.*

Merkadante (Xaviério), *compozitor italian, autor de opere (1797—1870).*

Scanned with OKEN Scanner

Pierre Rode *(1774—1830) violonist, profesor şi compozitor francez.*
Caroline Belleville *(1808—1880), prefuită de Chopin pentru talentul său remarcabil, a concertat la Varşovia la 8 iunie 1830.*
Chopin nu participase la serata muzicală de la Curtea guvernatorului general, din raţiuni politice. Este bine cunoscut faptul că el era în strînsă legătură cu revoluţionarii polonezi, printre alţii, cu Mochnacki şi Goszczynski.

31. — Frederic Chopin către Titus Woyciechowski

Varşovia, sîmbătă, 21 august 1830

Ipocrit urîcios,

Este cea de a doua scrisoare pe care ţi-o trimit; nu vei crede şi vei spune: „Fryc minte!" Dar de data aceasta sînt sincer. De-abia m-am întors cu baronul şi ţi-am şi scris imediat, dar întrucît părinţii mei erau la Zelazowa-Wola, nu am rămas decît puţin timp la Varşovia şi am plecat, lăsîndu-ţi scrisoarea acasă la noi, în loc s-o duc la poştă. Cînd m-am întors marţi împreună cu părinţii mei, am găsit scrisoarea lîngă ceştile de ceai unde o lăsasem. Charles, care venise la noi în lipsa mea, mi-a spus că văzuse scrisoarea pe ceşti. Dar orice rău este spre bine! În această scrisoare nu te-am înjurat aşa cum am făcut în cealaltă cînd aveam încă proaspete în minte aventurile tale din Poturzyn. Trebuie să-ţi spun cinstit că-mi amintesc de toate acestea cu mare plăcere. Mi-e dor de cîmpiile tale, iar mesteacănul de sub fereastră nu-mi iese din minte. Dar arbaleta! cît este de romantică! Îmi amintesc şi de această arbaletă cu care m-ai pedepsit pentru toate păcatele. Dar trebuie să-ţi dau socoteală de timpul care s-a scurs, să-ţi spun data definitivă a plecării mele şi încă atîtea alte lucruri destul de utile.

Mai întîi să-ţi spun despre *Angèle* care m-a reţinut la Varşovia. Am fost la spectacol. Îi lipseşte puţin Dnei Gladkowska. Ea este mai bine pe scenă decît în sală. Nu vorbesc de jocul său dramatic care este excelent. Nimic de zis! În privinţa cîntecului însă, dacă nu ar fi cîte un *fa diez* şi cîte un *sol* în înălţime, n-ar fi nimic mai bun în acest gen. Tu te-ai bucura dacă ai auzi-o cum toarce frazele. Nuanţează la perfecţie. Opera a suferit tăieturi. De aceea nu se observă nici o lungime plictisitoare. În cel de al 2-lea act, aria lui Soliva produce un mare efect; ştiam că poate să-l producă, dar nu mă gîndeam la un efect atît de mare! Ultima dată, Gladkowska a interpretat foarte bine romanţele din cel de al 2-lea act pe care le-a cîntat cu bun simţ, acompaniindu-se la harpă (Ernemann imita în culise, la pian, fără să strice iluzia sunetului de harpă). Am fost foarte mulţumit. În fine, Angèle a fost rechemată şi acoperită de aplauze. Debuturile lui Fiovilla vor avea loc în *Le Turc* astăzi la opt. Wolkow place mai mult! Trebuie să ştii că Angèle are teribil de mulţi adversari care nu ştiu nici ei înşişi ce trebuie să-i reproşeze muzicii. Desigur, italianul ar fi putut să aleagă mai bine pentru Gladkowska, *La Vestale*, care i-ar fi dat, poate, mai multe şanse, dar şi ceea ce a cîntat are multă frumuseţe şi prezintă dificultăţi care au fost extraordinar de bine învinse de debutantă. Szczurowski este nemaipomenit: Talma, Kemble, Devrient şi Zolkowski se oglindesc toţi în el, încît nu mai ştii care este el; este un nebun perfect. După Soliva, Zdanowicz este un *non plus ultra*. Salomonowicz este un nefericit; Nawroka este mereu agitată, iar Żylinski digeră pe scenă. Chiar ieri, la repetiţia cu *Le Turc*, m-a

Scanned with OKEN Scanner

iritat indiferența cu care dădea lovituri turcului. Anne Wolkow a cîntat bine și a jucat de asemenea bine. Este un rol pe care, indiscutabil, cred că la fel de bine l-ar juca și în realitate. Ea va impresiona publicul mai mult prin ochii săi decît prin voce. Urcă deseori pînă la *re* de sus cu puritate și siguranță. Sînt convins că o să placă mai mult decît Gladkowska. Cvintetul a mers foarte bine. Generalul s-a bucurat. Kostus este la Frankfurt cu Kincel. Se vor întoarce prin Milano, Triest și Viena. Este și Hube tot acolo. El nu va fi la Roma decît în 15 (septembrie). Eu ce să fac? Luna viitoare voi pleca în ziua de 10, dar mai întîi trebuie să încerc *Concerto*-ul, deoarece am terminat *Rondo*-ul. Kaczynski și Bielawski vor veni mîine la mine. Dimineața, la ora 10, incognito (sic!), numai în prezența lui Elsner, Ernemann, Zywny și a lui Linowski, voi încerca *Polonaise* cu violoncel și *Trio*-ul. Vom cînta pînă vom muri! Iată de ce nu am invitat pe nimeni în afară de cei pe care i-am menționat, cu excepția lui Matuszynski, singurul care a rămas cu adevărat credincios, nu ca acest ipocrit răutăcios ca această secătură de... ghicești tu cine! Kostus mi-a trimis salutări prin Domnișoarele Palczewski. Dna Pruszak este la Marienbad. Ea și ai săi s-au dus pentru o cură de ape minerale, și Mleczko la fel. Favoritul meu, Pietrus Bziewanowski, a rămas în drum la Reinertz, unde bea zer. L-am văzut și pe Oborski în *Varietés*, a fost bun. Valère se plimbă pe străzi cu butoni de briliante și o mină de bancher! Vincent este tot așa de bun, tot așa de perfect cum a fost ca funcționar. Lonczynski ți-a spus probabil că l-am întîlnit chiar a doua zi după sosirea sa la Varșovia. El a rămas desigur la tine, cum aș fi făcut și eu dacă eram în locul lui.... Baronul este la sesiune; el stă la Conti. Nu l-am văzut decît odată de la întoarcerea mea. Pe castelan l-am văzut ieri și am vorbit despre tine. În mod sigur, Charles a plecat deja căci trebuia să se întoarcă la moșia sa. Astăzi, *Hamlet;* mă voi duce. Ieri, Dra Rivoli, noua *Vache* a debutat în rolul (Olesiei Pruszak) din *Premières amours* — traducerea lui Gaszynski; rolul tău este bine jucat de Niwinski; cel al lui Kocio este mai bine datorită lui Jasinski care-l face altfel; rolul meu jucat de Szymanowski exact ca de mine, foarte departe de maniera lui Heroch. În fine, Kratezer n-a găsit în toată viața sa un mijloc mai bun de alungat șoarecii. Kucharski, prin comparație, *este un Cherubini!*

Mă grăbesc deoarece vreau să pun eu însumi această scrisoare la poștă, pentru ca demonul acesta să nu rămînă, sărmanul, ca și frate-său acasă. Săptămîna viitoare nu mă voi putea opri să nu te bombănesc pentru ce ți-am scris astăzi. Destul! Nu mai vreau nimic de la tine, nici chiar să-ți strîng mîna! M-am săturat de tine pentru secole, monstru infernal.

Dă-mi gura să ți-o sărut.

F. CHOPIN

Dacă sînt scrisori pentru mine, trimite-mi-le *retro!* Scuză-mă pentru ce ți-am scris, căci astăzi sînt mai bestie ca niciodată. Papa, maman, micile mele surori îți trimit cele mai frumoase complimente ale lor.

Mleczko, *numele pretendentului la mîna Drei Pruszak, înseamnă zer. Chopin face aici un ingenios joc de cuvinte pentru a-l ironiza și cu acest prilej pe tînărul aspirant la grațiile Olesiei.*

Louise Rivoli, *cîntăreață poloneză, elevă a școlii de canto din Varșovia. A debutat în 1829.*

Scanned with OKEN Scanner

32. — Frederic Chopin către Titus Woyciechowski

Tot Varşovia, marţi, 31 august 1830

Prea iubitul meu Titus,

Scrisoarea ta a sosit la timp. A fost suficient ca să mă vindece de guturaiul de care sufeream. Dacă ar putea şi scrisorile mele să aibă un efect tot atît de salutar! Ah, dacă ele l-ar putea debarasa pe destinatarul lor de toată ipocrizia şi falsitatea! Sînt însă sigur că nu vor avea nici un rezultat, dimpotrivă, vor provoca noi erupţii de furie; va aprinde mînia în inima ta de leu. Din fericire ne desparte o distanţă de 40 de mile, altfel răzbunarea ta s-ar exercita în toată cruzimea ei împotriva mea. Greşeala este mare, dar cît de dulce pentru cel care a comis-o!

Sînt încă la Varşovia şi aşa de adevărat cum este că te iubesc, tot aşa de adevărat este că nimic nu mă atrage în afară de ţara noastră. Crede-mă că dacă plec săptămîna viitoare, adică în septembrie (mîine este întîi), mă duc să-mi urmez vocaţia şi să ascult de bunul simţ (al meu trebuie să fie destul de slab dacă n-a izbutit să alunge din mintea mea toate celelalte gînduri). Dar cum ziua plecării se apropie, va mai trebui, ca în timpul acestei săptămîni, să încerc întregul *Concerto* cu cvartetul pentru ca acesta să se obişnuiască cu opera, dar şi pentru a-l îmblînzi puţin. Fără aceasta, mi-a spus Elsner, repetiţia de orchestră nu se va putea face fără tulburări. Linowski a recopiat de urgenţă *Concerto*-ul; a ajuns la *Rondo*. Duminică am încercat *Trio*-ul. Am făcut-o pentru că nu-l mai auzisem de mult şi am fost destul de mulţumit de mine (fericit om!). Mi-a venit numai ideea de a înlocui viorile prin alto; cuinta răsună prea tare în vioară şi *Concerto*-ul meu are prea puţin din aceasta. Alto va fi mai puternic alături de violoncel a cărui parte este adaptată la acest instrument în vederea efectului mai mare.

Aceasta este tot în ceea ce mă priveşte. Acum să vorbim despre ceilalţi muzicieni. Tu ar trebui să fii de acord că, după sfaturile tale, eu am ascultat de legile egoismului. Soliva a pregătit-o aşa de bine pe Dra Wolkow pentru sîmbătă, încît ea a vrăjit toate fotoliile şi parterul. Prin jocul său excelent, prin cochetăria ei, prin dinţii săi atît de strălucitori şi prin ochii săi fermecători i-a cucerit pe toţi. A fost mai răpitoare decît oricare din cîntăreţele noastre, dar eu n-am izbutit să-i recunosc vocea din primul act. A intrat în scenă foarte elegantă, părînd că se plimbă pe ţărmul mării cu o lornietă în mînă, aruncînd ocheade, plecînd şi venind cu o siguranţă imperturbabilă. Nimeni n-a luat-o drept o debutantă, dar în ciuda aplauzelor foarte susţinute, în ciuda aclamaţiilor, tracul său era aşa de violent că nu i-am putut regăsi calităţile vocale înainte de aria din actul al II-lea pe care, dealtfel, a cîntat-o mai puţin bine decît în preziua ajunului celui de al II-lea concert, cînd primul act a fost jucat mai bine. Gladkowska îi este mult superioară în privinţa canto-ului. Înainte de a fi ascultat-o pe Wolkow în scenă, n-aş fi crezut că este chiar aşa. Ernemann şi cu mine socotim însă că nu mai există o a doua Gladkowska în ceea ce priveşte intonaţia şi înălţimea calităţii sentimentului de care a dat dovadă. I se întîmplă Drei Wolkow să cînte fals. Gladkowska, pe care am ascultat-o de două ori în *Angèle*, n-a avut niciodată vreo notă incertă. Le-am citit ieri la amîndouă complimentele tale şi aceste domnişoare m-au rugat să-ţi transmit mulţumirile lor.

Scanned with OKEN Scanner

Celinski mi-a spus că Wolkow a fost mai bine primită decît Gladkowska. Italianul va fi tulburat din pricina aceasta. El mi-a declarat alaltăieri că nu doreşte ca una să-i placă mai mult decît cealaltă. Aşa a fost, dar trebuie să se atribuie diferenţa de primire a *Turcului* sau, mai bine-zis, a lui Rossini. Acesta produce o impresie mai mare asupra publicului nostru vrăjit pe deasupra şi de costumele tinerei fete şi de ceea ce se află dincolo de aceste costume, decît de lamentările unei eroine nefericite, sau de cele mai frumoase elanuri ale unui nobil.

Gladkowska trebuie să debuteze în curînd în *La Pie* (Coţofana). Probabil acest „în curînd" va avea loc cînd eu voi fi dincolo de zidurile oraşului. Desigur că tu vei fi atunci în oraş. Îmi vei comunica părerea ta. În al treilea rînd, ea va cînta în *La Vestale*. Nu ştiu ce va cînta Wolkow.

Alaltăieri am făcut o vizită în tabăra generalului Szembek al cărui cartier este stabilit la Sochaczew. Trebuia să mă conducă Michel, dar cum el n-a fost disponibil, generalul m-a căutat prin aghiotantul său Czaykowski, fratele Drei Czaykowska, dra care leşină cînd cîntă la pian. Szembeck iubeşte mult muzica; lucrînd mai de mult cu Rode, cîntă foarte bine la vioară. Este un adept turbat al lui Paganini şi aparţine castei bunilor muzicieni. A pus să cînte pentru mine muzica regimentului. Aceasta repetase toată dimineaţa. Am auzit lucruri extraordinare. Toţi instrumentiştii cîntă la trompete cu pistoane. Imaginează-ţi că izbutesc să facă pe aceste instrumente game cromatice de o extremă rapiditate şi *diminuendo*-uri către notele de jos. Şi le fac aşa de bine că l-am felicitat pe solist. Cu toate că este încă tînăr, sărmanul băiat nu mai are mult de trăit căci este bolnav de ftizie. Aceasta mi-a dat mult de gîndit ascultînd Cavatina din *La Muette* (Chioşcul de vînătoare) cîntată de aceste trompete cu toată precizia şi cu toate nuanţele dorite; Szembeck posedă un pian în tabăra sa. Nu ştiu ce s-a întîmplat, dar nu mi s-a părut numai că m-a înţeles, ci că m-a înţeles cu adevărat. *Adagio*-ul a produs asupra sa o impresie profundă. Nu mai voia să mă lase să plec. Aşa de mult că am ajuns tîrziu la spectacolul cu *Le Turc*.

Apropo, un jurnal din Berlin a publicat un articol absolut stupid referitor la mişcarea varşoviană. În acest articol se vorbeşte mai întîi de *Angèle* (Constance Gladkowska) şi laudă pe bună dreptate interpreta atît pentru cîntecul şi sentimentul său, cît şi pentru jocul său scenic. Dar cîteva aliniate mai departe se pot citi următoarele:

„Această tînără artistă a ieşit din institutul fondat şi dirijat de Dl Elsner şi Dl Soliva. Cel dintîi, profesor de compoziţie, a format cîţiva elevi, printre cari Domnii Orlawski, Chopin şi alţii, care, cu timpul, vor putea să contribuie etc, etc, etc.,.". Ce dracu poate să-mi aducă o astfel de tovărăşie? — „*V-a închis gura!*" mi-a spus Bouquet, fredonînd şi cu ochii mai roşii decît altădată. Ernemann socoteşte că ar trebui să mă consider fericit că am fost citat de două ori. Articolul însă nu mai adaugă nimic în legătură cu elevii amintiţi şi încheie astfel: „În ceea ce priveşte lucrările Dlor Elsner, Soliva şi Kurpinski, asupra acestora vom reveni mai tîrziu!"

Absurditate completă a unui varşovian foarte inteligent. Dar am uitat să-ţi vorbesc de Rinaldi; pentru Dumnezeu, trimite-mi cartea fie prin Lonczynski, fie în altfel, căci italianul nu mă lasă în pace; dracul să mă ia pentru că am uitat această carte în regatul poturzinian. Kostus trebuie să se ducă la Viena cu Kimmel luna viitoare. O ştiu de la tata Pruszak.

Scanned with OKEN Scanner

Se va duce să se întîlnească cu mama sa la Dresda, după aceea, se va reîntoarce la Varşovia. În timpul acesta Hube se fîţîie prin Italia. Mă doare capul cînd mă gîndesc la Italia, mi se pare că . . .

Destule prostii! Scuză-mă, dragul meu de a-ţi fi scris ca de obicei nu ştiu ce, dar sarazinul tău ţi-a adus destul ca să poţi plăti transportul acestei scrisori care nu va conţine decît o foaie de hîrtie cu semnătura mea, semnătură pe care aş fi dispus s-o pun în locul tău pe cele mai teribile pacte cu diavolul! Ieri am vorbit mult cu Vincent Skarzynski. Te iubeşte şi mi-a cerut veşti despre tine.

Toată lumea îmi vorbeşte de Olesia şi nimeni de altcineva. Dar eu mă bucur că secretul este înecat în inima mea şi tot în mine este sfîrşitul la ceva al cărui început este în tine. Bucură-te de a avea în mine un asemenea abis unde poţi să arunci totul fără teamă ca într-un alter-ego al tău, căci inima ta de multă vreme este aşezată aici, în adîncuri profunde.

Eu ascund scrisorile tale aşa cum ascunzi panglica unei amante. Panglica este a mea!

Scrie-mi şi ne vom răsfăţa din nou peste o săptămînă

Al tău pentru totdeauna,

F. CHOPIN

Salutările cele mai sincere de la părinţii mei şi de la surorile mele. Louise îţi mulţumeşte pentru urările tale de bine pe care i le-am citit. Zywny te îmbrăţişează. Salutări de la cunoştinţele tale, Max, Soliva etc.

Nu pot să mă resemnez că părăsesc această hîrtie. Imaginează-ţi că Dra F . . . vrea neapărat să mă ocup de ea şi s-o învăţ să cînte la pian *et caetera* . . . Papa ar vrea şi m-a îndemnat de mai multe ori să mă duc s-o văd. Ea însă vine la mine, dar ce să fac dacă nu simt nici o înclinaţie pentru ea. Şi sărmana fată trebuie să cînte la concerte şi nu ştie nimic. Am îndemnat pe Ernemann s-o ia el. Dar nici Ernemann nu vrea şi la rîndul său l-a îndemnat pe Dobrzynski. Fata este o lituaniană şi Dobrzynski este tot din aceeaşi provincie. Deci se completează. Dar acestea nu sînt decît glume.

33. — Frederic Chopin către Titus Woyciechowski

Varşovia, sîmbătă, 4 septembrie 1830, mi se pare

Prea iubitul meu Titus,

Ţi-am spus, ipocritule, că sînt şi mai nebun ca de obicei mi se pare. Sînt tot aici şi nu sînt capabil să decid ziua plecării mele. Dacă am să plec, mi se pare că n-am să mai revăd casa; mă gîndesc că voi muri departe. Şi cum să nu fiu trist dacă va trebui să mor în altă parte decît acolo unde am trăit! Ar fi îngrozitor să văd lîngă patul meu de moarte nu pe ai mei, ci un medic pedant sau vreun servitor. Crede-mă, am dorit de mai multe ori să mă duc la Chodkiewicz pentru a căuta liniştea lîngă tine şi în loc

Scanned with OKEN Scanner

de aceasta, ies din casă, colind pe stradă, sînt cuprins de nostalgie şi mă reîntorc — dar la ce bun? — pentru a suspina!

Pînă acum n-am încercat încă deloc *Concerto*-ul meu, — dar orice ar fi să fie, voi abandona toate comorile mele înainte de Sfîntul Mihail şi mă voi afla la Viena, condamnat să suspin veşnic. Ce să însemne această pierdere a noţiunii timpului...? Tu care cunoşti aşa de bine natura umană, explică-mi pentru ce mi se pare totdeauna că astăzi va fi numai mîine? „Nu fi aşa de prost", acesta este răspunsul pe care aş putea să mi-l dau mie însumi. Dacă tu cunoşti un alt răspuns, te rog să mi-l trimiţi.

Orlawski este la Paris. Norblin a promis să-i găsească un loc la teatrul de *Varietăţi*. Efortul i-a prins bine şi va ţine seama de cunoştinţele muzicale. Colegul poate deci să iasă dacă vrea să-şi dea toată silinţa. Am de gînd să petrec două luni la Viena, apoi să mă duc în Italia şi să-mi petrec iarna cel puţin la Milano. Voi avea şi scrisori! Dra de Moriolles s-a întors ieri de la băi. Louis Rembielinski este la Varşovia; l-am întîlnit pe Louise unde intrasem cu Ernemann, tot discutînd despre *Turc* şi despre *Agnes*, despre italian şi despre polonez.

Soliva continuă să dirijeze operele unde debutează domnişoarele sale. Ai să vezi că va sfîrşi prin a-l da la o parte pe Kurpinski. Are deja un picior pe scară şi este sprijinit de un brav cavaler mustăcios (generalul Roznіecki, intendentul teatrului din Varşovia). Osinski este tot una pentru el.

Palstet a văzut pe Rastawiecka, cîteva zile mai înainte de moartea sa. El spune că dînsa îşi dădea seama perfect de starea în care se afla. D-na Palstet mă roagă să-ţi spun că nu vrea să mă vadă adus cu forţa la Telatyn. Acestea nu sînt decît tachinării de oameni cumsecade, dar pentru cineva căruia nu-i place să fie agasat în felul acesta decît de o anumită persoană, tachinăriile bunelor doamne ne sînt insuportabile.

Astăzi, la teatru, cîntăreţii alpini, ceva în genul tirolienilor veniţi acum doi ani şi de care tu îţi aduci aminte fără îndoială. Gresser spune că ei sînt cei mai slabi, în timp ce „*Curierul din Varşovia*" spune că sînt cei mai buni! Nu mă voi duce astăzi să-i ascult, dar miercuri la Ressource în palatul Mniszeck am să mă duc căci acolo va fi o mare serată şi ei vor cînta în grădină. Vincent Skarzynski mi-a povestit că procesul unuia din cei doi sprijinitori ai Ressourcei împotriva altuia, adică grupul Zejder, Zahrgewski etc. contra celui format de Steinkeller, Zelasowski etc... a fost pierdut de cei din partida cărora făcea şi el parte şi că aceştia vor face apel. Aceştia din urmă sînt alde Mielleux pentru că ei locuiesc în strada Miodowa. Iar partizanii lui Steinkeller sînt alde Mniskowski. Aceste lămuriri au fost necesare pentru a te face să înţelegi că dacă au pierdut ai lui Mielleux, nu este pe dreptate! Buchholtz şi-a pus la punct pianul *à la Streicher*. Se cîntă bine pe el. Este mai bun decît pianele vieneze, dar fără a putea egala pe cele originale din Viena.

Termin acum scrisoarea aceasta plină de fleacuri, sau chiar cu fleacuşteţe, o termin pentru următorul motiv: este deja ora 11 şi jumătate; am început să scriu fără să fiu îmbrăcat şi micuţa mea Moriolles mă aşteaptă. După aceea trebuie să mă duc să iau masa cu Celinski, apoi va trebui să mă duc la Magnuszewski şi nu voi mai avea posibilitatea să mă reîntorc înainte de ora patru pentru a umple sfertul de pagină al cărei vid mă dezo-

Scanned with OKEN Scanner

lează fără să-l pot remedia. Dar, în fine, pentru că scriu, mi se pare că am dreptul s-o și fac! Nu pot să dau curs liber exaltării mele decît în această scrisoare. Dacă m-aș lăsa condus de inspirația mea, micuța Moriolles nu m-ar mai vedea astăzi, iar eu mă bucur cînd fac o plăcere oamenilor cumsecade! Mai ales cînd sînt binevoitori față de mine. Eu n-am fost încă s-o văd de cînd m-am întors. Și trebuie să-ți mărturisesc că destul de des am lăsat oamenii să-și închipuie că Dra Moriolles era cauza melancolici mele... mulți au și crezut-o, dar eu sînt liniștit cu toate că sînt numai în aparență liniștit! Tatăl meu izbucnește în rîs atunci, cînd poate simte nevoia să plîngă și eu fac la fel, rîd și eu atunci, dar numai din colțul buzelor.

Noi ne ducem în Italia, dragul meu. În timpul lunii care vine, tu nu vei mai primi o scrisoare de la mine din Varșovia și poate nici din altă parte! Atîta timp cît nu ne vom revedea, nu vei mai primi nimic probabil de la mine. Vezi, să-ți spun prostii este tot ceea ce știu să fac, în ceea ce privește plecarea din oraș... Va ajunge și asta la tine. Eu voi aștepta în van! Totuși, ori de cîte ori primeam scrisori, îmi spuneam: „Construcția morii e gata! trebuie să-mi fac și o distilărie!" Apoi, va fi lînă... apoi miei. În fine, va veni timpul celui de al doilea semănat. Și cînd nu va mai fi nici moară, nici distilărie, nici lînă care te vor reține... aceasta va fi cu totul altceva. Rareori ai motive ca să fii mulțumit. Și atunci cînd ai numai cîteva clipe ca să fii fericit, de ce să strivești iluzia de fericire pe care ai putea s-o ai? Cu toate că, pe de o parte, eu socotesc că sînt sacre cuceririle civilizației, pe de altă parte, susțin că ele sînt o invenție infernală și aș fi vrut mai bine pentru oameni să nu cunoască nici banii, nici macaroanele, nici pantofii, nici pălăriile, nici biftekul, nici crepul, nici nimic...

Dar oamenii știu toate acestea. Este cea mai tristă din deducțiile mele și eu știu că și tu ești de aceeași părere cu mine și că ai fi preferat și tu să nu fi cunoscut nimic din toate acestea. Acum mă duc să mă rad. Nu mă îmbrățișa, deoarece nu m-am spălat. Tu? Chiar dacă aș fi uns cu mirodenii, tu nu m-ai îmbrățișa decît dacă ai fi atras de o forță magnetică; există asemenea puteri în natură! Vei vedea că astăzi ai să mă îmbrățișezi! Trebuie să mă răzbun pe visul teribil pe care mi l-ai dat în noaptea aceasta.

F. CHOPIN

Pentru totdeauna amator de ipocrizie personificată. Apropo: scrie-mi și gîndește-te la Rinaldi, nimic mai mult. Maman, papa te salută cordial. Copiii au coborît ca să-mi amintească să nu-i uit; totuși, te rog să-mi scrii chiar dacă nu ți-am trimis salutări și din partea lor. Italianul Soliva mi-a cerut data sosirii tale. Te salută și el. D-na Linde este la Gdansk. N-am văzut-o pe sora ta la Varșovia. D-na Plater s-a întors.

Streicher *a fost unul din marii constructori de piane din Viena.*

Alexandrine de Moriolles *arăta o vie simpatie față de Chopin care era pe punctul de a se transforma într-o dragoste sinceră, dar Chopin era îndrăgostit de Constance Gladkowska. Și nemărturisind nimănui această dragoste, melancolia și stările sale de tristețe se credea că sînt provocate de iubirea tăinuită față de Alexandrina de Moriolles, ceea ce nu era deloc adevărat.*

Scanned with OKEN Scanner

34. — Frederic Chopin către Titus Woyciechowski

Varşovia, 18 septembrie 1830

Dragul meu prea mult iubit!
Un teribil ipocrit!
Conte Ory dezgustător!
Abelard cel plin de dor!

Nu ştiu de ce dar mă simt bine. Tata şi mama sînt foarte fericiţi. Am primit prin Poletyllo scrisoarea ta şi cartea. Ce bine ai făcut că mi le-ai trimis! Italianul mă bătea mereu la cap în legătură cu cartea, ori de cîte ori mă întîlnea pe stradă. Miercurea trecută am încercat *Concerto*-ul meu cu acompaniament de cvartet. Am fost destul de mulţumit, dar nu prea mult. Oamenii găsesc finalul ultim cel mai plăcut din toate părţile (este şi cel mai uşor de înţeles). Ce efect va produce cu orchestra? Îl voi încerca miercuri şi-ţi voi spune. Mîine îl voi cînta încă o dată cu cvartetul. Şi cînd toate aceste repetiţii se vor încheia, mă voi duce. Dar, unde? pentru că nu mai mă simt atras de nimic! Totuşi mă gîndesc să mai rămîn la Varşovia, dar dacă şi tu îţi închipui, ca atîţia alţii, că mă reţine vreo intrigă amoroasă, alungă acest gînd; să fii convins că voi şti să rămîn stăpîn pe mine însumi de fiecare dată cînd va fi vorba de mine! Dacă aş fi îndrăgostit, aş şti să disimulez timp de cîţiva ani de acum înainte o pasiune, din nefericire cu neputinţă de mărturisit în clipa de faţă.

Scrisoarea mea viitoare îţi va da toate lămuririle necesare. Îţi va fi adusă de conte. L-am întîlnit ieri pe strada Podwale şi mi-a promis să onoreze, înainte de a pleca, locuinţa noastră cu prezenţa sa corpolentă.

Nu mai vreau să plec cu tine! Nu inventez nimic, căci tot aşa de adevărat cum este că te iubesc, dacă o să mergem împreună ne vom lipsi de momentul mai scump decît miile de zile petrecute în monotonie cînd ne vom îmbrăţişa pentru prima dată pe un pămînt străin. Nu voi putea să te aştept, să te primesc, să-ţi vorbesc, cum se întîmplă atunci cînd bucuria dă la o parte cuvintele măsurate şi reci, cînd inimile vorbesc o limbă divină. „Limbă divină!“ — ce expresie nefericită! Este ca şi cum ai spune: un buric divin, sau un ficat divin! Dar să revenim la momentul cînd ne vom reîntîlni acolo. Poate că eu nu voi mai şti atunci să-mi păstrez secretul şi-ţi voi spune ceea ce visez fără încetare, un vis care este tot timpul în faţa ochilor mei, de la care aştept necontenit să-mi dea cea mai mare fericire din această lume, chinuindu-mă de asemenea cel mai mult. Totuşi să nu crezi că sînt îndrăgostit, căci mă voi dărui iubirii mai tîrziu.

Am înfiripat compoziţia unei *Polonaise* cu orchestră, dar este încă sub formă de schiţă vagă, deşi nu este chiar la prima formă. Apropo de Kamienski, am acum o părere cu totul diferită de aceea pe care am avut-o la ţară. Dealtfel, vei afla mai multe în legătură cu acest subiect de la Polytello. Astăzi, pentru liniştea ta, mă mărginesc să-ţi scriu *anticipando* că nu voi pleca înainte de Sfîntul Mihail. Este punctul cel mai clar. Te văd cum arunci scrisoarea, înroşindu-te de mînie, dar tu ştii că nu faci totdeauna ceea ce vrei, faci ceea ce poţi. Să nu crezi însă că mă reţin chestiunile financiare. În această direcţie, banii n-ar fi cauza hotărîtoare, deoarece, în măsura în care banii pot servi la ceva, slavă Domnului, am ce-mi trebuie şi în fond chestiunea nu mă plictiseşte. Mult mai greu mi-ar fi să nu mă revolt în

Scanned with OKEN Scanner

legătură cu locul pe care mi-l fixează un ziar berlinez. Din fericire un ziar din Viena vorbește despre mine cu totul altfel, recenzînd *Variațiunile*. Nu scrie mult, dar atît cît scrie este plin de gîndire de un nivel atît de înalt, de profund și de filosofic încît ar fi cît se poate de dificil de tradus. Drept concluzie, criticul declară că mai mult decît podoabele lor exterioare *Variațiunile* au calități de fond care vor rămîne. Neamțul mi-a făcut un elogiu pentru care îi voi mulțumi cînd îl voi vedea. N-a exagerat nimic, recunoscîndu-mi ceea ce sper să am: personalitatea! Dacă nu ar fi pentru tine, nu m-aș întinde atît vorbindu-ți despre mine, dar întrucît țin la prietenia ta o fac și pentru că aș vrea să mă bucur de aceeași prietenie și la întoarcerea mea; deci mă umflu în pene ca negustorii care-și laudă marfa!

Al doilea loc după Orlowski nu este nici prea mult dar nici prea puțin pentru mine! Astăzi se joacă primul balet cu o enormă mașinărie cum este cea a D-lui Lesbenier. Sînt anunțate lucruri nemaipomenite. Ieri am fost să-l văd pe Cichocki, marele Cichocki care a fost sărbătorit. Am cîntat *Cvintetul* lui Spohr pentru piano, clarinette basso, corn de vînătoare și flaut. Este foarte plăcut, dar nu-mi intră în degete. Ceea ce a vrut Spohr să scrie în mod expres pentru pian și pentru a pune pianul în valoare este insuportabil de greu. Adesea este, cu neputință să găsești tactul. *Cvintetul* trebuie să fie cîntat la ora 7 și noi am început la ora 11! Admiră-mă! N-am adormit! Era însă acolo o fată atît de drăguță că mi-a amintit de idealul meu. Închipuiește-ți că am rămas acolo pînă la ora 3 dimineața. Dacă *Cvintetul* a fost executat atît de tîrziu, aceasta s-a datorat repetiției baletului care a durat pînă la ora 11. Poți să deduci de aici ce bal mare a fost și cum vor țopăi și astăzi dansatorii de bucurie!

Ieri i-am scris lui Bartek care este la Londra. Antoine Wodzinski s-a întors de la Viena. Acolo mă voi duce și eu, dar îmi este cu neputință să spun cînd mă voi duce. Plecarea mea pentru Cracovia este decisă. Trebuie să plec astăzi la ora 8, dar am renunțat. Tu știi cît sînt de nehotărît în această privință. Dar, să fii convins de aceasta, nu mă gîndesc mai puțin la binele meu. Dar tot așa de adevărat cum este că te iubesc, la fel de adevărat este că voi face, te asigur, toate sacrificiile care vor fi necesare pentru lume. Pentru lume! Adică, pentru ochii lumii, cu toate că opinia publică, atît de tiranică la noi, nu ajunge niciodată să descopere în mine nimic care ar putea să fie nenorocirea mea. Oh, nu este vorba de nenorocirea mea interioară, de nenorocirea sufletului meu, ci de una din afară. Nu spun oamenii deseori că o redingotă roasă este o nenorocire, ca și o pălărie veche? Cînd nu voi mai avea ce să mănînc, ai să fii silit să mă iei ca scrib la Poturzynski; voi locui lîngă grajd și va fi tot așa de bine lîngă tine ca și anul acesta la castel! Numai să fiu eu sănătos căci mă gîndesc să lucrez toată viața. M-am întrebat de mai multe ori, ce aș face dacă aș fi un leneș, sau dacă ar trebui să lucrez mai mult decît îmi îngăduie puterile mele fizice. Fără să rîzi de mine, dar sînt convins că nu sînt cel din urmă dintre truditori și mă simt capabil să lucrez dacă este nevoie chiar de două ori cît lucrez astăzi. Cum aș putea să mă acuz mai bine în fața ta decît declarîndu-mă fără vină? Dar este zadarnic, știu, pentru că te iubesc; și aș vrea ca și tu să mă iubești din ce în ce mai mult și — uite — pentru asta mîzgălesc atîta hîrtie! O, totdeauna se întîmplă cînd cauți mai binele să dai de mai rău! Mă gîndesc totuși că împreună cu tine nu pot nici să cîștig, dar nici să pierd nimic. Simpatia pe care o mărturisesc pentru tine îți va forța inima prin mijloace supranaturale,

Scanned with OKEN Scanner

ca să simţi, pentru mine o afecţiune asemănătoare. Tu nu eşti stăpînul gîndurilor mele, eu sînt stăpînul lor şi eu nu le voi abandona, aşa cum arborii se lasă desfrunziţi de verdeaţa care le dă caracterul şi bucuria de viaţă. Chiar şi iarna, totul va fi verde în mine! Verde în capul meu şi, pentru Dumnezeu, şi în inima mea, căci acolo va fi cea mai multă căldură. În aşa măsură că nu se va găsi un alt loc în care să te uluiască atîta vegetaţie! Dar e de ajuns! Sărută-mă ca să termin, al tău pentru totdeauna,

F. CHOPIN

Numai acum îmi dau seama cîte prostii ţi-am scris! Se vede că frenezia mea de ieri lucrează încă şi n-am dormit destul, iartă-mă, totul se datoreşte oboselii, căci am dansat mazurca. Maman, papa te îmbrăţişează foarte tare. Copiii de asemenea. Louise este încă puţin bolnav, dar sper că merge spre bine, spre mai bine în curînd.

L-am întîlnit pe preşedinte. Se bucură de sosirea contelui căruia îi va încredinţa scrisori pentru tine, cîteva pachete şi alte cîteva lucruşoare de la Gdansk. Valère este tot Valère! Vecina sa, D-ra Kolubakin, a murit. Vincent este sănătos şi drăguţ. Kostus este, mi se pare, la Dresda cu toţi ai săi. D-na Sokolowska s-a întors tot bolnavă. Scrisorile tale sînt mereu lîngă inima mea şi lîngă panglica iubitei. Bine că nu se ştiu aceste lucruri neînsufleţite, dar cred că ele simt că vin din mîini care-mi sînt scumpe.

Pieree Abelard *(1079—1142), vestit prin iubirea sa pentru frumoasa Heloise prin cantilenele sale scrise pentru iubita sa, fiind considerat cel mai vechi trubadur.*

35. — Frederic Chopin către Titus Woyciechowski

Varşovia, miercuri dimineaţa 22 septembrie 1830

Prea iubitul meu,

Graţie ocaziei datorită căreia pot să-ţi trimit această scrisoare pot să-ţi explic de ce sînt încă aici. Adevărul este că tatăl meu a hotărît acum cîteva săptămîni că din cauza tulburărilor care au izbucnit în Germania, trebuie să-mi amîn plecarea. Provinciile renane — Saxa care şi-a ales un alt rege — Brunschwick, Cassel, Darmstadt etc.... sînt în fierbere şi multe mii de persoane s-au răsculat la Viena din cauza lipsei de făină. Nu se mai găsea? Nu ştiu! Ştiu însă că au avut loc tulburări. S-a răsculat şi Tyrolul! Şi italienii sînt în fierbere! Dintr-un moment în altul se aşteaptă veşti în legătură cu aceasta — Moriollo mi-a spus-o. Din pricina aceasta n-am mai făcut demersuri pentru paşaport. După opinia generală voi obţine paşaportul numai pentru Austria şi Prusia. Nu se poate face nimic nici pentru Italia nici pentru Franţa! Ştiu că anumitor persoane li s-a refuzat nu ştiu ce paşaport, dar eu nu voi fi obiectul unor astfel de rigori. Plecarea mea va avea loc cîteva săptămîni mai tîrziu. Prin Cracovia voi merge la Viena şi oamenii îşi vor reaminti de mine peste puţină vreme. Nu găsesc nimic extraordinar în toată această poveste, nici în legătură cu plecarea părinţilor mei, nici cu a mea. Acum întregul roman îţi este cunoscut.

Scanned with OKEN Scanner

Ieri m-a vizitat Poletyllo care pleacă mîine dis-de-dimineaţă. Întrucît vreau să repet şi astăzi cel de al doilea *Concerto* cu orchestra completă (dar fără trompete, nici timbale), l-am invitat pentru a-i face plăcere. O să-ţi povestească această audiţie. Ştiu că te interesează chiar şi cele mai neînsemnate detalii în legătură cu acest subiect.

Regret absenţa ta căci nu voi avea decît opinia lui Ernemann pentru a a precia *Concerto*-ul. Vor mai fi, desigur, şi Kurpinski, Soliva şi alţi reprezentanţi ai lumii muzicale, dar în afară de părerea lui Elsner, ceea a lor nu prea contează pentru mine. Sînt curios să văd cum îl va aprecia italianul pe şeful de orchestră, pe Kurpinski, cum îl va privi Czapek pe Kessler; Filip, pe Dobrzynski; Molsdorf pe Kaczynski; Le Doux pe Soltyk şi, în fine, Poletyllo cum ne va privi pe noi toţi! Niciodată aceşti domni n-au voit să se găsească reuniţi în felul acesta. Datorită mie lucrul s-a făcut şi s-a făcut tocmai pentru că era cu totul neobişnuit.

Iată cea mai recentă ştire diplomatică: Dl. Durand, consulul Franţei care s-a ridicat împotriva lui Louis Philippe şi a voit să ceară cetăţenia rusă, a fost rechemat în Franţa. Urma să fie înlocuit printr-un consul nou tricolor al cărui nume nici diplomaţii nu-l cunosc. Acum avem o nouă voce de bas: Dl. Bondasiewicz. Din nenorocire pentru el, a făcut două prostii înlocuindu-l pe Szczurowski în *Le Turc* şi în *Le Barbier*. În afară de o voce ipotetică, deşi nu dintre cele mai rele, nu are nici o calitate. Cîntă însă exact. Probabil că aceasta este singura raţiune care l-a determinat pe şeful de orchestră să-i permită să apară pe prima scenă din Praga. Trebuie să ştii că acest domn Bondasiewicz, căruia publicul nostru i-a transformat numele în Brinda, Banda şi Bombasiewicz, obţine admiraţia spectatorilor săi în provincie. Aici nu-i merge! Trebuie să desfăşoare toate tempourile, ceea ce nu va izbuti să facă. Dar se va forma, căci e tînăr. Szczurowki a fost bolnav şi din această pricină a trebuit să fie înlocuit. Din fericire, s-a făcut bine şi va cînta duminică în *La Pie*, unde D-ra Gladkowska va interpreta rolul Annettei (dacă nu va fi altul). Orchestra va fi dirijată de Kurpinski. În cîţiva ani va fi dirijată de italian. Într-adevăr, Kurpinsio face demersuri să fie numit la Saint-Petersburg (confidenţă care mi s-a făcut în cel mai mare secret). După D-ra Gladkowska în *la Pie*, d-ra Wolkow se va produce în *Le Barbier*, dar mai mult decît sigur eu voi pleca atunci. Tu l-ai cunoscut pe Woycicki? Nu l-ai cunoscut aşa că nu-ţi voi spune nimic despre el.

Am terminat cel de al II-lea *Concerto*, dar în faţa lui mă găsesc tot aşa de nepriceput ca în vremea cînd nu cunoşteam nimic despre pian. Este aşa de original încît mi-e teamă că n-am să ajung niciodată să-l învăţ. Ce păcat că trebuie să scriu într-o asemenea zi cînd sînt incapabil să-mi adun ideile. Cînd mă gîndesc la mine însumi, sînt nevoit să constat cît de des pierd noţiunea realităţii. Dacă privirea îmi e atrasă de lucruri care mă interesează, pot să mă calce şi caii în picioare că tot n-aş simţi nimic. Chiar aşa s-a întîmplat duminică. Izbit de o privire neaşteptată la biserică, tocmai în momentul cînd eram pradă unei amorţeli plăcute, am fost tulburat în aşa măsură încît n-am mai ştiut ce să spun în legătură cu ce s-a întîmplat în sfertul de oră care a urmat. M-am întîlnit în stradă cu doctorul Parys şi neştiind cum să-i explic de ce eram aşa de tulburat, a trebuit să inventez un cîine care, repezindu-se la picioarele mele, m-a făcut să alunec. E îngrozitor să te gîndeşti cît de aiurit am ajuns să fiu!

Scanned with OKEN Scanner

Aş fi vrut să-ţi trimit bagatelele mele, dar nu ştiu dacă voi avea timpul necesar să le transcriu astăzi. Italianul Rinaldo este fericit că a primit cartea şi-ţi mulţumeşte. Besobrazov ia lecţii cu el, dar nu face altceva decît să plătească, ceea ce, te asigur, este primul pas spre Wolkow. Muzica din baletul lui Orlowski este cu adevărat foarte bună. Sînt în ea multe lucruri plăcute. Aparatura de scenă este formidabilă, şi datorită acesteia, schimbările de decor sînt perfecte. Prima dată a fost rău; a doua oară a mers mai bine; ce-a fost a treia oară, nu ştiu, dar prinţul a fost de faţă, aşa că totul a trebuit să meargă bine. Ultimele decoruri sînt cele mai reuşite, dar sînt multe ţopăieli şi spectacolul este extrem de lung. Durează pînă la ora 11!

Te rog din suflet să mă scuzi pentru o asemenea scrisoare, dar acum nu pot să-ţi scriu una mai bună. Astăzi este sărbătoare pentru mine şi mai este de asemenea şi deschiderea Universităţii. Trebuie să alerg să mă asigur de Elsner, de Beilawski, de surdine şi de pupitre. Le-am uitat ieri ca moartea, şi fără surdine, *Adagio*-ul va cădea. În orice caz, atît cît pot eu să judec, el nu poate să aibă un mare succes. *Rondo-ul va avea succes; Allegro-ul este tare!* Oh, teribil amor propriu! Dar dacă cineva poartă răspunderea pentru aceasta, apoi acela eşti numai tu. Egoist ce eşti! Devii la fel cu cei pe care îi frecventezi. Totuşi, în tine e ceva pe care eu nu-l imit încă: promptitudinea deciziilor!

Între timp, fără să spun nimănui, am luat hotărîrea fermă de a pleca sîmbătă în 8 şi fără nici o milă: în ciuda lacrimilor, a lamentaţiilor şi implorărilor în genunchi. Cu partiturile în boccea, cu dragostea în suflet şi cu inima în bandulieră, mă voi urca în trăsură. Lacrimi mari cît boabele de mazăre se vor rostogoli de la un capăt la celălalt al oraşului, din Copernic la Sources, din Blank la Regele Sigismund, iar eu, rece ca o piatră şi uscat, voi rîde de bieţii copii care, cu adîncă emoţie, îşi vor lua rămas bun de la mine.

Mă folosesc mereu de adjectiv! Dar, pentru Dumnezeu, dacă nu ai fi atît de departe, acolo, în spatele Hrubieszow-ului, ţi-aş porunci să vii şi ştiu că aceasta, chiar dacă nu ar fi decît cu titlu de penitenţă pentru toate celelalte păcate enorme ale tale, îţi va face plăcere să-ţi consolezi vecinul, chiar dacă lucrul acesta ţi s-ar părea insuportabil. Dacă ar fi în puterea mea să te consolez aş face-o; crede-mă, pentru aceasta, numai la Viena sînt leacuri. Tu trăieşti, simţi, eşti emoţionat, eşti înţeles de ceilalţi, deci eşti un fericit nenorocit. Dar eu te înţeleg, pătrund în sufletul tău şi... să ne îmbrăţişăm, căci îmi este cu neputinţă să mai spun ceva orice ar fi să fie.

F. CHOPIN

Părinţii mei te îmbrăţişează, surorile şi fraţii te îmbrăţişează de asemenea. Sărută-mă încă! Sigiliul s-a imprimat rău, aşa că am să fiu nevoit să pun scrisoarea într-un plic. Scuză-mă că sînt — *entre nous soit dit* — un asemenea porc. Pentru Dumnezeu, iartă-mă! Şi mai ales nu fi supărat pe mine. Chiar acum aflu că noi tulburări au izbucnit la Berlin.

Moriollo, *nume familiar dat de Chopin contelui de Moriolles.*

Muzicienii *de care vorbeşte Chopin nu manifestau sentimente prea cordiale unii faţă de ceilalţi, iar dintre aceştia, Soliva şi Kurpinski se detestau reciproc.*

Scanned with OKEN Scanner

Kurpinsio *nume familiar dat lui Kurpinski.*

Izbit de o privire neașteptată. *Ce se întîmplase? Nimic altceva decît că Chopin o văzuse pe Constance Gladkowska și privirea frumoasei artiste îl tulburase atît de profund, încît se pierduse cu firea și fusese nevoit să născocească povestea destul de străvezie a cîinelui care se repezise la el să-l muște, pentru ca doctorul Parys să nu ghicească adevărata cauză a tulburării sale.*

De la Copernic la Sources, *adică de la monumentul lui Copernic la Sources și de la palatul Blank la coloana ridicată în memoria regelui Sigismund al III-lea în piața palatului regal.*

36. — Frederic Chopin către Titus Woyciechowski

Varșovia, 5 octombrie 1830

Prea iubitul meu,

Cîtă nevoie aveam de o scrisoare de la tine ca să mă liniștesc! Nici n-ai să crezi cît mă plictisește această atenție blestemată dar inevitabilă. După repetiția celui de al II-lea *Concerto* cu orchestră, s-a decis să fie prezentat în fața publicului. Concertul va avea loc lunea viitoare. Așadar, am să mă produc la 11 ale acestei luni cu acest *Concerto*. Dacă, pe de o parte, mă bucur puțin, pe de altă parte, sînt curios să văd efectul pe care-l produce. Cred că *Rondo*-ul va face o impresie bună asupra tuturor. Vorbind despre el, Soliva mi-a spus: *„Il vous fait beaucop d'honneur!"* Kurpinski i-a lăudat originalitatea, iar Elsner ritmicitatea. Voi putea să am, cum se spune, o serată frumoasă, mai cu seamă că nu sînt aici nici clarinete, nici bași deplorabili între părțile de piano. Gladkowska va cînta în prima parte, iar Wolkow, în cea de a doua. Ca uvertură, am ales *Wilhelm Tell* și nicidecum pe cea din *Leszek* sau pe cea din *Lodoiska* pe care le poți asculta în mod obișnuit. O, cîtă bătaie de cap am avut pînă cînd domnișoarele au fost autorizate să cînte! Italianul mi-a acordat foarte bucuros permisiunea sa, dar pînă la urmă a trebuit să mă adresez mai sus, ba chiar m-am dus să-l văd pe Mostowski. Mi-a dat autorizația (lui îi este absolut egal). Nu știu ce vor cînta. Italianul mi-a spus că numai un cor este necesar pentru a acompania una din cele două arii. Pînă acum au fost două reprezentații cu *la Pie*. Gladkowska a avut un pic de trac în prima parte, dar în partea a doua a cîntat cu totul altfel. Este admirabilă în pasajul pe care nu-l cîntă așa de scurt ca D-na Mayer, ci mai lung și așa de bine, că dintr-un *grupetto* rapid a scos 8 note foarte distincte.

După marșul funebru din ultimul act, aria din *la Pie* a fost înlocuită prin rugăciunea din *Mahomet* de Rossini, care este mai potrivită pentru Gladkowska, țesătura celei din *la Pie* fiind mai elevată. Pentru moment, Wolkow studiază *Le Barbier*, apoi ea va cînta la Opera italiană care este în turneu, unde va interpreta un duet cu Gladkowska. Din pricina aceasta nu le-a îngăduit Soliva să cînte în duet la concertul meu. Eu voi cînta la pianul pe care Belleville n-a vrut să mi-l dea altădată, și 8 zile după concert, voi pleca din Varșovia. Am cumpărat de pe acum un cufăr pentru voiaj, bagajul este gata; partiturile sînt corectate, batistele sînt tivite, pantalonii și ei sînt gata. Nu mi-a mai rămas decît să-mi iau rămas bun. Este lucrul cel mai greu. Oricine îți este apropiat, îți va mărturisi această mizerie. Părinții mei și

copiii sînt la fel; bravii mei copii, nimic nu le face o mai mare plăcere decît salutul fraternel pe care l-am transmis din partea ta.

N-am putut să-ţi scriu mai mult astăzi, căci trebuie să-mi petrec această dimineaţă la Ernemann, apoi să mă duc să caut partitura corurilor pentru Kratzer. Dar, mă-ntreb, o să vrea el să le înveţe deoarece, ştii, mă detestă?

O noutate: Gorski — tatăl — acela care nu mai ştie să vorbească s-a căsătorit de curînd cu D-ra Pongowska. Închipuieşte-ţi, el a luat hotărîrea de a se căsători fără ştirea familiei sale. În momentul cînd se pregătea să urce în trăsură pentru a se duce la Bielany unde urma să se celebreze ceremonia nupţială, a apărut fiul său Vladimir. Acesta, neştiind că tatăl său urma să ia loc în acest echipaj în calitate de tînăr căsătorit, i-a cerut tatălui său să-l însoţească la plimbare. Tatăl s-a debarasat repede de fiul său dîndu-i un bilet pentru *Preciosa*, apoi s-a grăbit să se ducă la Bielany unde a fost pus în situaţia de a se putea împodobi cu o pereche de coarne de cerb.

A doua zi, Vladimir însoţit de Vincent Skarzynski, s-a dus la tatăl său pentru a-l felicita de ziua numelui său. El s-a mirat că l-a găsit atît de tare stînjenit, mai ales că-l vedea că întoarce mereu capul spre fereastră. Dar tatăl Pongowski era în cameră şi bătrînul Gorski trebuia să părăsească locuinţa. El trebuia să se urce în trăsură în cîteva minute pentru a se duce acasă la Vladimir închipuindu-şi că Pongowski închiriase o cameră de la tatăl său, s-a grăbit s-o ocupe. De asemenea, Vladimir nu s-a mirat văzînd-o pe D-ra Pongowska (mama sa vitregă!) însoţită de D-na Pongowska. Fiul îşi ia rămas bun de la tatăl său care nu face nici un gest ca să-l reţină, apoi îl salută pe Dziekonski, naşul său care sosise în timpul nopţii. Intră, şi naşul îi spune că a dormit foarte prost.

— De ce?

— Cum de ce? Pentru că tatăl tău — lua-l-ar dracu! — a strîns toate saltelele pentru nunta sa.

— Cum?

— Hai să vedem, vino cu mine la el.

— Este imposibil, nu mi-a spus absolut nimic despre asta!

—Atunci întreabă valetul care a rămas lîngă trăsură în timpul ceremoniei.

Vladimir s-a întors foarte amărît din pricina conduitei nedemne a bătrînului. Dziekonska nu ştia încă nimic despre asta. Tu o cunoşti pe D-ra Pongowska, ai întîlnit-o la D-na Pruszak, micuţă, destul de plăcută, tachinată mereu aproape de tînărul Gorscki şi după cum se vede, în locul fiului s-a căsătorit bătrînul. Abatele Dekert, pe care-l cunoşti, a celebrat căsătoria.

Hube este în drum spre Italia. Nowakowski se află acum la Bialystok pentru a mirosi ce se mai întîmplă pe acolo; se va găsi acolo un loc şi pentru el. Sper să nu mai revină. Actorul Nowakowski s-a angajat la Cracovia. Păcat! Dmuszewski mi-a spus că nu va fi reţinut acolo din pricina condiţiilor grele care i s-au impus. Prima este că soţia sa va fi pusă să joace şi ea nu ştie nimic. Înainte de a mă duce la Ernemann, trebuie să fac o vizită lui Pruszak-tatăl. Am o importantă afacere de tratat cu el. Nu-l priveşte decît pe el şi pe ai săi. Deci nu pot să-ţi spun nimic desprea ea. Este o chestiune pur personală. Nu este deloc în legătură cu Mleczko. E mai degrabă o chestiune de burtă. Ştiu că voi fi bine primit. Dă-mi gura să ţi-o sărut, prea

Scanned with OKEN Scanner

iubitul meu; tu mă iubeşti încă, sînt convins, dar totdeauna mi-e frică de tine ca de un soi de tiran, nu ştiu pentru ce, dar mi-e frică de tine. Pentru Dumnezeu, tu singur poţi să ai o influenţă asupra mea, tu şi... o altă persoană. Poate că aceasta este ultima scrisoare pe care ţi-o mai scriu.

Pînă la moarte, al tău

F. CHOPIN

Copiii, părinţii mei şi Zywny

Skarzynski îmi cere veşti despre tine. *Apropo de domnişoarele de la Conservator*, de mai mult timp m-au însărcinat să te salut. Gladkowska şi Wolkow trebuie să mai rămînă încă un an sub bagheta lui Soliva. Mi-au spus că această tutelă le cam apasă de-acuma.

37. — Frederic Chopin către Titus Woyciechowski

Varşovia, marţi, 12 octombrie 1830

Prea iubitul meu,

Concertul meu a reuşit ieri. Mă grăbesc să-ţi trimit veşti. Te anunţ, Domnule, că n-am avut trac; am cîntat ca şi cum aş fi fost absolut singur. Totul a fost bine. Sala era plină. S-a început cu *Symphonie* de Gorrner. După aceea, Majestatea Mea a cîntat *Allegro en mi mineur* care a mers singur, după cît se pare, pe pianul Streycher. Aplauze asurzitoare. Soliva a fost mulţumit. A dirijat chiar el, din pricina ariei cu cor pe care Dra Wolkow, îmbrăcată în albastru ca un îngeraş, a cîntat-o foarte bine. A venit pe urmă rîndul *Adagio*-ului şi *Rondo*-ului şi a urmat pauza care a separat prima parte de a doua. Cînd toată lumea a revenit de la bufet şi a coborît de pe scena unde se urcase, şi mi-am dat seama de efectul produs, atunci a început a doua parte cu uvertura din *Wilhelm Tell*. Soliva a dirijat-o bine, făcînd o impresie bună. Într-adevăr, italianul mi-a arătat atîta bunăvoinţă că-mi va fi foarte greu să mă achit faţă de el. Apoi a dirijat aria Drei Gladkowska. Îmbrăcată toată în alb, cu capul încununat de roze — ceea ce i se potrivea minunat — ea a cîntat cavatina din *La donna del Longo* (cu recitativ) şi în aşa fel că, în afară de aria din *Agnes*, niciodată n-a mai cîntat astfel. Tu ştii: *Oh, quante lacrima per te versai*. Ea a spus: *tutto detesto* pînă la *si bas* aşa de bine, încît Zielinski a zis că numai acest *si* preţuieşte o mie de ducaţi! Aria aceasta a fost transpusă pentru vocea ei şi a cîştigat mult. După ce am recondus-o pe Dra Gladkowska din scenă, am început Potpuriul pe tema *La lune se lève* etc. De data aceasta m-am înţeles pe mine însumi şi s-a înţeles şi orchestra, iar parterul s-a recunoscut de asemenea. Publicul a aşteptat sfîrşitul ultimei mazurci pentru a izbucni într-un ropot neîntrerupt de aplauze. Am fost bisat (poznă obişnuită). N-a fost nici o fluierătură, aşa că am avut prilejul să mă înclin de patru ori cît se poate de simplu, aşa cum m-a învăţat Brandt. Dacă Soliva nu s-ar fi îngrijit să-mi aducă partiturile şi să le revadă, dacă nu ar fi dirijat în aşa fel încît să nu mă aprind, n-aş fi ştut ce s-a petrecut ieri, dar şi el şi-a dat seama atît de bine că ne are pe toţi în mînă, aşa că este pentru prima dată că am cîntat atît de uşor cu orchestra. Se spune

Scanned with OKEN Scanner

că pianul a plăcut mult, iar Dra Wolkow, care este fermecătoare pe scenă, a plăcut şi mai mult. Ea se va produce în *le Barbier* sîmbătă, dacă nu joi. În ceea ce mă priveşte, nu mă mai gîndesc decît să-mi fac bagajele, şi sîmbătă, sau cel mai tîrziu marţi, să plec, via Cracovia. Ieri am aflat că şi Vincent este gata de plecare; trebuie să mă informez mai precis, căci s-ar putea să plecăm împreună dacă el nu întîrzie prea mult.

În ultimele zile l-am văzut şi pe Charles la Varşovia. Este sănătos şi vesel. El s-a informat, cu un accent de sinceritate, de data întîlnirii voastre la Lublin. Speră să găsească scrisori de la tine, acasă, la întoarcerea sa. În privinţa lui Kostus, ştiu de la tatăl său că a asistat în compania lui Severin şi a lui Kincel la încoronarea de la Budapesta. El nu mai este, aşadar, la Paris, însă are de gînd să se reîntoarcă acolo. Probabil acum este pe drum.

Închei, sufletul meu, căci D. Lasocki mă aşteaptă pentru a-l însoţi la Ernemann căruia vrea să-i solicite lecţii pentru fiica sa. Mai tîrziu la griş, acum la sărutări.

Cel mai ataşat,

F. CHOPIN

Copiii, maman, papa, toată lumea, Zywny sînt sănătoşi şi te îmbrăţişează

38. — Scris de Constance Gladkowska în albumul lui Chopin

Tu împlineşti tristele schimbări ale destinului
şi noi trebuie să ne resemnăm;
nu uita însă tu cel de neuitat
că cineva te iubeşte mult în Polonia!

Coroana ta de glorii să nu piară,
Prietenii cei dragi ţi-i părăseşti;
Familia o laşi şi pleci din ţară,
Frumoasei arte să te dăruieşti.
Străinii vor putea să-ţi recunoască
În inimă, al cerului altoi;
Vor şti mai bine să te preţuiască,
Dar nu te vor putea iubi ca noi

25.10.1830

C. G.

Aceste două mici poeme au fost scrise de Constance Gladkowska în paginile 9 şi 12 din Albumul lui Chopin, la data de 25 octombrie 1830, cu opt zile înainte de plecarea sa din Varşovia. Acest album în care tînărul compozitor îşi nota impresiile personale referitoare la momente importante din viaţa sa, întîlnirile sale cu diferiţi oameni de artă, observaţii asupra timpului ca şi aprecieri asupra unor interpreţi de muzică, asupra unor spectacole la care — pentru buna reuşită a acestora — şi el şi-a dat contribuţia sau numai a participat ca spectator, notaţii spontane, care în nici un caz n-au urmărit o cizelură stilistică, totuşi, nu odată sînt străbătute de candoarea unei tinereţi tumultuoase, ca şi de fervoarea protestatară împotriva unor aspecte sociale pe care, spiritul său drept le respingea în mod categoric, reprezintă o foarte preţioasă sursă informaţională absolut necesară pentru

Scanned with OKEN Scanner

cine vrea să cunoască mai îndeaproape temeiurile vieții marelui artist. Acest album a fost păstrat un timp la Biblioteca Națională din Varșovia. După războiul din 1939, în timpul ocupației hitleriste, albumul a fost dus la Biblioteca Krasinski din Varșovia, împreună cu alte documente referitoare la viața lui Chopin. În anul 1944, această valoroasă instituție de cultură a fost incendiată și distrusă cu întregul său tezaur documentar. Din fericire s-a păstrat o fotocopie la Biblioteca Națională din Varșovia de unde au fost transcrise aceste două poeme, care, mai mult decît sigur, au constituit pentru Chopin fie surse de lumină pentru sufletul său mistuit de neliniști, fie, dimpotrivă, izvorul tuturor neîmpăcărilor sale cu un destin de imensă nefericire. Dreaptă sau nedreaptă față de tînărul ei logodnic, Constance Gladkowska a sorbit și ea din același izvor al neîmpăcărilor cu un destin la fel de nefericit.

39. — Frederic Chopin către familia sa

Wroclaw, marți, 9 noiembrie 1830

Prea iubiții mei părinți,
scumpele mele surori,

Am ajuns sîmbătă, seara, pe un timp magnific, după o călătorie cît se poate de confortabilă. Locuim la hanul „Zur goldenene Gans". Ne-am dus la teatru unde se da *Le Roi des Alpes* care se pregătește să se monteze și la noi. Publicul de la parter a găsit decorurile uimitoare, dar noi nu am avut nici un motiv să ne minunăm. Artiștii nu joacă rău. Alaltăieri s-a dat la operă *Le Maçon et la Serrurier* de Auber; *L'Offrande interrompue* de Winter este în programul de astăzi. Sînt curios să văd cum se joacă piesa aici. Cîntăreții nu sînt prea faimoși. Teatrul este dealtfel foarte ieftin. Un loc la parter costă doi florini polonezi. De data aceasta, Wroclaw îmi place mai mult.

I-am dat scrisoarea lui Sowinski, dar nu l-am văzut decît o singură dată. El a venit ieri la hanul nostru, dar nu ne-a găsit. Eram la *Ressource* de aici, unde, Schnabel, șeful de orchestră, mă rugase să asist la repetiția concertului său care va avea loc seara. Se dau trei concerte de acest fel pe săptămînă. Am găsit, adunați într-un mic comitet cum este obiceiul, pentru repetiții, muzicienii din orchestră și pianistul, un oarecare amator cu numele de Hellwig, care se pregătește să cînte *Concertul în mi bemol major* de Moscheles. Înainte de a se așeza la pian, Schnabel care nu mă mai auzise de aproape patru ani, m-a rugat să încerc pianul. N-am putut să-l refuz; m-am așezat și am cîntat cîteva variațiuni. Bătrînul Schnabel nu mai putea de bucurie. Dl Hellwig s-a înfricoșat, iar ceilalți au început să mă roage să cînt seara. Mai ales Schnabel a insistat atît de călduros că n-am putut să-l refuz. Este un mare prieten al D-lui Elsner. Am să-i spun, totuși, că n-am acceptat decît ca să-i fac lui plăcere, căci nu aveam de gînd să mă produc la Wroclaw. Schnabel mi-a răspuns că el știa toate acestea de cînd mă văzuse la biserică în ajun și avusese dorința să mă roage să cînt, dar nu îndrăznise. După ce mi-a adus partiturile pe care le căutase împreună cu fiul său, am cîntat *Romance* și *Rondoul* din al 2-lea *Concerto*. Arta mea i-a entuziasmat pe nemți la repetiție; *Was für ein leichtes Spiel hat er!* murmurau ei, dar fără a-și exprima o cît de sumară apreciere asupra operei în sine. Cu toate acestea, Titus a înțeles ce vor să spună, că adică, nu este același lucru să cînți și să compui. *Nota bene:* un domn, după aspect foarte simpatic, stătea

Scanned with OKEN Scanner

în faţa noastră, la masă, alaltăieri. Angajînd o discuţie cu el, am aflat că era în relaţii strînse cu Scholtz din Varşovia şi cu persoanele pentru care acesta îmi dăduse scrisorile. Este un comerciant numit Scharff. Extrem de amabil. Avînd o trăsură reţinută pentru el, am făcut plimbări frumoase. A doua zi ne-a înscris la Bursă, apoi ne-a procurat *Fremdenkarten* pe care ni le-a adus înainte de repetiţie. Mare trebuie să fi fost stupefacţia sa şi a acelor persoane care ne dăduseră locurile cînd au văzut că acest Străin era principalul personaj al seratei. Eu am interpretat *Rondo*-ul, apoi am improvizat pentru cunoscători pe o temă din la *Muette de Portici*. În încheiere, s-a cîntat o uvertură, apoi s-a dansat. Schnabel voia să ne ofere o masă după miezul nopţii, dar eu nu am acceptat nimic altceva decît bulion.

L-am cunoscut pe *Oberorganistul* de aici, Dl. Köhler; el mi-a promis să-mi arate orgile de azi. Am mai făcut de asemenea cunoştinţă cu un oarecare baron de... dracul ştie de unde. Se numeşte Nesse sau Neisse şi cîntă, mi se pare, neaşteptat de bine, la vioară. Este elevul lui Spohr. O altă cunoştinţă, un muzician din partea locului, numit Hesse, care a călătorit prin toată Germania, mi-a făcut de asemenea complimente, dar fără Schnabel a cărui plăcere era evidentă şi care m-a îmbrăţişat şi m-a apucat de bărbie, nici un neamţ nu ar fi ştiut ce să spună. Titus, privindu-i, s-a amuzat copios. Întrucît eu nu am o reputaţie bine stabilită, ei se mirau, parcă temîndu-se că se miră atît de mult; nu ştiau dacă într-adevăr compoziţiile mele erau bune sau dădeau numai iluzia că sînt bune. Unul din cunoscuţii din Wroclaw, apropiindu-se de mine, mi-a lăudat noutatea formei, spunînd că nu a mai auzit niciodată ceva asemănător. Nu ştiu cine este, dar mi se pare că este cel care m-a înţeles foarte bine. Schnabel, mai amabil ca niciodată, s-a oferit să mă conducă el cu trăsura, însă, la ora 9, de îndată ce a început dansul, noi ne-am retras. Sînt mulţumit de a-i fi făcut o plăcere bătrînului Schnabel.

O doamnă, căreia directorul m-a prezentat după concert ca pe cel mai bun pianist, mi-a mulţumit pentru această surpriză agreabilă. Ea şi-a exprimat regretul că nu am de gînd să cînt în public. Pianistul amator, pentru a se consola, a cîntat aria lui Figaro din *Bărbierul*, mizerabil însă. Numeroşi cunoscători mi-au vorbit de Elsner. Ei au lăudat cîteva *Variations* pentru orchestră cu un ecou care i se datoreşte. Le-am spus că numai dacă au ascultat liturghia sa de încoronare, ar putea să-şi dea seama de adevărata sa valoare. Sînt teribili aceşti nemţi din Wroclaw, mai puţin cei care constituiau societatea de ieri. Dl. nostru Scharff este o excepţie.

Mîine la ora două, plecăm la Dresda

Sărutări! Sărutări! Sărutări!

Domnilor: Zywny, Elsner, Matuszynski, Kolberg, Marylski, Witwicki le trimit cele mai bune complimente.

40. — Frederic Chopin către familia sa, la Varşovia

Dresda, 14 noiembrie 1830

Cu mare greutate am găsit un scurt răgaz ca să vă pot da cîteva veşti despre mine. Am plecat de la un dineu polonez, adică de la un dineu unde au fost numai polonezi pe care i-am abandonat. M-am întors singur

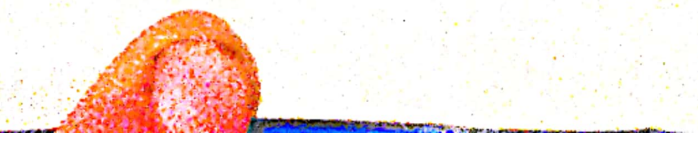

ca să vă scriu, deoarece poșta pleacă la ora șapte și mi-ar face plăcere să mai aud odată la *Muette de Portici*.

Regret foarte mult că am părăsit Wroclaw-ul. Frecventarea permanentă a persoanelor pentru care Scholtz îmi dăduse scrisorile de recomandare mi-a făcut ședерea foarte plăcută. Prima vizită pe care am făcut-o aici, a fost la D-ra Pechwell. Ea trebuie să cînte vinerea care vine la *Ressource* din Dresda și mi-a dat o invitație. În aceeași seară teatrul dă la *Muette*. Ce încurcătură! Dar pentru că am vrut să mă arăt foarte politicos față de D-ra Pechwell, m-am hotărît să merg la concert. Și a mai fost un motiv care a accentuat această hotărîre; am aflat că va cînta cea mai bună cîntăreață din Dresda, D-na Palazzesi, de origină italiană. Așadar, pus la patru ace, am trimis să mi se aducă o lectică, am luat loc în această cutie veselă și m-am lăsat dus la casa lui Kreisig unde a avut loc concertul. Mi s-a părut ridicol să fiu cărat în felul acesta de oameni în livrea și tare aș mai fi vrut să mă ascund în fundul cutiei. Totuși, m-am reținut. Lectica m-a depus chiar la picioarele scării. Am coborît și m-am anunțat D-rei Pechwell. Stăpînul casei a venit și m-a întîmpinat cu numeroase salutări, o mulțime de amabilități și multe complimente; în cele din urmă m-au condus într-o sală unde am văzut o mulțime de doamne așezate în jurul a 8 mese enorme. Am fost orbit mai puțin de strălucirea diamantelor decît de cea a iglițelor de tricotat pe care le minuiau cu dexteritate. Într-adevăr, numărul doamnelor și cel al acelor de croșetat era așa de mare, că o revoltă generală a femeilor împotriva bărbaților ar fi fost redutabilă, căci aceștia, oare, cu ce ar fi putut să se apere? Cu ochelarii și cheliile! Erau într-adevăr mulți ochelari și o chelie la două capete în această adunare!

Zgomotul iglițelor și al ceștilor de ceai a fost deodată întrerupt de o muzică ale cărei sunete se făceau auzite de la capătul sălii. Mai întîi a fost uvertura la *Fra Diavolo*, apoi a cîntat italianca, nu prea rău. Am vorbit cu ea și m-a prezentat acompaniatorului său, Dl. Rastrelli, cel de al doilea director al Operei din Dresda. Am făcut de asemenea cunoștință cu fratele lui Rubini, faimosul cîntăreț pe care sper să-l reîntîlnesc la Milano. Extrem de amabil, el mi-a promis o scrisoare pentru fratele său. Nici nu puteam să nădăjduiesc mai mult, mai ales că el a împins amabilitatea pînă acolo încît m-a condus la repetiția *Vecerniilor* lui Morlacchi, șeful orchestrei de la Curtea de Saxa. Am avut astfel ocazia să-mi aduc aminte de acesta. M-a invitat imediat să stau lîngă el și am avut o lungă conversație.

Vecerniile sale au fost cîntate astăzi de celebri sopraniști napolitani, Sassaroli și Tarquinio. Partea de vioară a fost susținută *obligato* de Rolla. Este un artist celebru pentru care am o carte de vizită de la Soliva. L-am cunoscut și mi-a promis o scrisoare pentru tatăl său care este directorul Operei din Milano.

Dar să revenim la serată.

D-ra Pechwell a cîntat. În ceea ce mă privește, după ce am vorbit cu unul și cu altul, m-am dus la teatru să văd la *Muette*. Nu pot încă să-mi exprim vreo părere despre această operă, deoarece n-am auzit-o în întregime. Doar cu ceea ce am auzit în seara aceasta, îmi va fi cu neputință să vorbesc despre ea în mod serios.

Azi dimineață, tocmai cînd mă duceam să-l văd pe Klengel, l-am întîlnit pe stradă. M-a recunoscut îndată și s-a arătat atît de amabil că am fost

Scanned with OKEN Scanner

mișcat pînă în inimă. Îl stimez mult. După ce mi-a cerut adresa, m-a rugat să vin să-l văd a doua zi dimineața. M-a sfătuit să cînt în public, dar am rămas surd la acest sfat. Eu nu am timp de pierdut și Dresda nu-mi va da nici glorie, nici bani. Generalul Kniaziewicz, pe care l-am cunoscut la D-na Pruszak, a insistat de asemenea să dau un concert, prevenindu-mă însă că acesta n-ar putea să-mi aducă prea mult. Ieri am asistat la o reprezentație a operei italiene care a fost rea. În afară de solistul Rolla și de cîntecul D-rei Hähnel de la Teatrul vienez, care a debutat în *Tancred*, nimic n-a mai fost demn să fie ascultat. Regele înconjurat de toată curtea sa era prezent la spectacol. El a asistat de asemenea și la marea liturghie celebrată astăzi la biserică. S-a cîntat *Liturghia* baronului Miltitz, unul din seniorii locului. Morlacchi a dirijat-o. Vocile lui Sassaroli, Muschetti, Babnigg și Zezi mi-au plăcut cel mai mult. Opera, prin ea însăși, nu e faimoasă. Doi violoncelişti renumiți aici, Dotzauer și Kummer au executat foarte bine cîteva părți solistice. Cu această excepție, nimic nu mai este de semnalat. În rest, nimic nu este demn de atenție aici, în afară de dragul meu Klengel la care va trebui să cînt mîine. Îmi place să vorbesc cu Klengel pentru că întotdeauna ai ceva de învățat de la el. Nimic altceva nu mai este de văzut la Dresda, în afară de galeria de tablouri. În ceea ce privește „Pădurea Verde" este de ajuns să te duci acolo o singură dată.

41. — Frederic Chopin către familia sa, la Varșovia

Praga, 21 noiembrie 1830

Timpul a trecut așa de repede la Dresda în ultima săptămînă, încît nici nu mi-am dat seama. Plecam dimineața și reveneam seara. De îndată ce m-am împrietenit mai mult cu Klengel, adică din momentul cînd i-am cîntat *Concertos*-urile mele, mi-a spus răspicat că jocul meu i-l reamintește pe cel al lui Field. După el, eu posed un tușeu rar întîlnit. Într-adevăr, mi-a spus el, a auzit vorbindu-se despre mine mult de tot, dar eu nu pot să cred că sînt un astfel de virtuoz. Dar acestea nu sînt complimente mondene, m-a încredințat Klengel, deoarecere el nu știe să flateze oamenii și detestă lauda numai din politețe. Am rămas la el pînă la prînz, și cînd ne-am despărțit, Klengel s-a dus la Morlacchi apoi la Lüttichau *Generaldirectorul* teatrului ca să-l întrebe dacă nu ar fi cu putință să fiu ascultat în timpul celor patru zile ale ședeții mele la Dresda. După aceea, Klengel mi-a spus că a făcut acest demers pentru orașul Dresda și nicidecum pentru mine; și dacă ar fi fost cu putință într-un răgaz atît de scurt, el ar fi fost fericit să mă convingă să cînt în public. A doua zi de dimineață a venit să mă vadă și mi-a spus că a fost personal peste tot. Nici o seară nu a fost liberă mai înainte de duminică (era într-o miercuri). În plus, premiera lui *Fra Diavolo* trebuia să aibă loc vineri; la fel, sîmbăta era luată de o reprezentație cu *Donna del Lago* în italiană. L-am primit pe Klengel cum am primit puțini oameni în viața mea. Nici dacă l-aș fi cunoscut cu 30 de ani în urmă, nu aș fi avut mai multă prietenie pentru el. Din partea sa mi-a arătat atît de multă afecțiune, mi-a cerut partiturile concertelor mele și m-a condus la serata de la D-na Niesolowska. În aceeași zi a avut loc o recepție la D-na Szczerbinin la care trebuia să mă duc de asemenea. Cu toate

Scanned with OKEN Scanner

acestea am întîrziat aşa de mult în salonul primei din aceste doamne, încît atunci cînd Klengel m-a condus la cea de a doua, invitaţii deja plecaseră. În schimb, a trebuit ca a dua zi să iau masa acolo. Aşa este, am fost purtat peste tot ca un cîine. Tot în aceeaşi zi a trebuit să mă duc şi la D-na Dobrzycka. Cu ocazia aniversării sale, primea a doua zi şi m-a invitat. La ea am întîlnit pe principesele de Saxa. Una din ele este fiica, iar cealaltă nora defunctului rege; pe de altă parte, prima este sora şi a doua cumnata monarhului actual. Am cîntat în prezenţa lor. Mi-au promis scrisori pentru Italia; nu mi-au fost însă date toate. Una din principese mi-a adus două scrisori la hotel, tocmai în momentul plecării. Sper să primesc pe celelalte de la Viena prin intermediul D-nei Dobrzycka, care ştie unde să mi le trimită. Una din scrisorile pe care le am este adresată reginei celor Două Sicilii, la Neapole; altă scrisoare este adresată unei principese Ulasino, născută principesă de Saxa, care locuieşte la Roma. Cele care mi-au fost promise sînt pentru principesa domnitoare de Lucques şi pentru vice-regina din Milano. Kraszewski, căruia i-am scris astăzi în mod expres în legătură cu aceste scrisori, mi le va trimite.

La Dresda am dejunat de asemenea şi la familia Komar. Klengel mi-a dat o scrisoare pentru Viena, unde şi el crede că se va duce mai tîrziu; la D-na Niesiolowska s-a băut şampanie pentru succesele mele. Şi ea m-a răsfăţat şi nu ştia ce să-şi mai imagineze ca să-mi fie agreabilă, chiar a voit să-mi spună Szopski!

Rolla este un violonist de prima clasă. Restul am să vi-l scriu din Viena unde vom sosi marţi, la ora 9 dimineaţa.

Modul meu de a cînta la pian a plăcut infinit de mult generalului Kniaziewicz. El mi-a spus că nici un pianist nu i-a făcut o impresie atît de plăcută.

42. — Frederic Chopin către Jean Matuszinski, la Varşovia

Viena, 24 noiembrie 1830

Dragul meu Jeannot,

Indică-mi, te rog numărul casei tale!

Vezi cîte mi s-au întîmplat şi cît sînt de fericit să mă aflu la Viena, cîte cunoştinţe interesante am făcut, importante pentru mine în cel mai înalt grad; tu nu ştii, dar mi se pare că am să fiu şi mai îndrăgostit. Mă gîndesc puţin la voi. Din cînd în cînd îmi arunc ochii pe inelul făcut de Louise dintr-o şuviţă de păr. Îmi este cu atît mai drag, cu cît în fiecare zi mă îndepărtez mai mult de ai mei. Şi pe tine te iubesc mai mult decît te iubeam la Varşovia! Dar tu mă iubeşti tot aşa? Ascultă, Esculape, dacă nu mi-ai scris, să te ia dracu, trăznetul să cadă pe Radom şi să-ţi sară un nasture de la tichie! Am dat dispoziţie la Praga să-mi fie trimise toate scrisorile, dar pînă acum n-am primit nimic. Te-a indispus ploaia? Presupun că ai fost bolnav. Pentru Dumnezeu, nu înfrunta intemperiile, căci noi sîntem făcuţi din aceeaşi argilă şi tu ştii bine de cîte ori m-am descompus eu. Numai că argila din care sînt plămădit eu nu se va mistui în această ploaie! Temperatura sa urcă dinlăuntru pînă la 90 de grade Réaumur. Din argila mea s-ar putea, sau nu

Scanned with OKEN Scanner

s-ar putea face o casă pentru o pisică! Ah, ticălosule! Te-ai dus la teatru, ai binoclat ici şi colo, ai aruncat ocheade amabile altora! Ţi-ai ascuţit ochii de epoleţi? Dacă este aşa, atunci tu nu mai eşti demn de afecţiunea mea! Titus ştie tot şi s-ar bucura de asta, căci el a respectat totdeauna pe oricine i-a fost prezentat. Dacă-ţi scriu, să ştii că o fac pentru mine, deoarece tu nu mai meriţi deloc! D-ra Heinefetter a fost tare dulce ieri şi ea a cîntat foarte plăcut, în *Othello*. Ţi-aş fi scris şi mai degrabă, dar spune-mi, te rog, numărul (casei tale). Te îmbrăţişez, dar îmbrăţişează-l şi tu din parte-mi pe colegul Alfons. I-am scris lui Marcel.

Îi îmbrăţişez pe toţi colegii.

F. CHOPIN

Peniţa mea sapă ca o lopăţică şi-mi cade din mînă. Ţi-aş fi scris mai mult dacă aş fi putut să-mi adun ideile, mi-e frică!

Doctorului curţii mele.
Jean Matuszynski
Doctor în prima clasă de la Saint-Hyacinthe aux piroges,
În palatul său, cînd va sosi acolo,

Prin curierul
Louise, Isabelle, sau Suzon
(pe spatele scrisorii)
Rog să nu se atingă sigiliul heraldic.
Se ordonă doamnelor să nu mai fie curioase.

Cu aceasta, trimit bravilor mei tovarăşi un pachet de sărutări din cea mai bună duzină.

Am să fiu şi mai îndrăgostit. *Frederic Chopin căpăta tot mai mult convingerea că este îndrăgostit de Constance Gladkowska. Pe inima sa se pusese sigiliul unei iubiri care nu se va rupe niciodată. De aici şi grija sa permanentă, în vremea cînd îi scrie prietenului său care-şi făcea studiile în medicină, de a o îndepărta pe tînăra artistă de numeroşii admiratori de care era înconjurată Constance Gladkowska, printre care şi purtătorii de epoleţi din garnizoana Varşoviei.*

43. — Frederic Chopin către familia sa, la Varşovia

Viena, 1 decembrie 1830

Mi-a înflorit inima de bucurie cînd am primit scrisoarea voastră, prima după 4 săptămîni... adică, 4 săptămîni din clipa cînd ne-am luat rămas bun.

Am mîncat cu mare poftă la cină „L'Homme sauvage" (aşa se numeşte excelentul han unde mîncăm) mi-a pretins un florin de Rhin şi cîţiva creiţari pentru strudelele pe care le-am mîncat în mare cantitate. Bucuria a fost generală, căci şi Titus primise veşti de la ai săi. Îi mulţumesc lui Celinski pentru biletul adăugat la scrisoarea voastră. M-a transportat lîngă voi.

Mi-am imaginat că sînt la pianul meu. Celinski era în faţa mea privindu-l pe Dl. Zywny cerşind tutun lui Linowski. Numai Matuszynski lipsea pentru ca adunarea să fie completă. Cred că el are încă febră... Dar destule romane. Nebunia aceasta mă va atinge şi pe mine, desigur, poate, căci sînt aici multe nemţoaice plăcute, dar ea cînd va veni? Cînd?...

Închipuiţi-vă că D-ra Blahetka este la Stuttgart, împreună cu părinţii, dar poate că la iarnă se vor întoarce. Am aflat-o de la Haslinger, care m-a primit foarte binevoitor, cu toate acestea, însă, nu a tipărit nici *Sonate*, nici *Deuxième variations*. Am să mă răfuiesc cu el îndată ce Titus şi cu mine ne vom fi instalat. Am închiriat la Kohlmarkt, în strada principală trei camere situate, e adevărat, la cel de al treilea etaj, dar plăcut, elegant, somptuos mobilate. Chiria este modestă. Pe mine mă va costa doar 25 de florini de Rhin. Un oarecare general-amiral englez mai locuieşte încă pentru moment, dar el trebuie să se mute astăzi, sau mîine. Un amiral!

Eu însă, voi fi admirat de toţi şi atunci casa nu va avea decît de cîştigat. (Notaţie marginală: „Nu arătaţi scrisoarea la nimeni, căci s-ar putea crede că am devenit vanitos".) Închipuiţi-vă că proprietara casei este o baroană, o văduvă plăcută şi destul de tînără şi care ne-a spus că a stat o vreme în Polonia. La Varşovia a auzit vorbindu-se de mine. A frecventat înalta societate şi a fost în relaţii cu Skarzynski. L-am întrebat pe Titus dacă o cunoaşte pe tînăra şi drăguţa doamnă Rembielinska etc... O asemenea persoană plină de demnitate preţuieşte ea singură 25 de florini de Rhin sau şi mai mult, căci ea îi iubeşte în mod deosebit pe polonezi şi nu-i iubeşte deloc pe austrieci. Este prusiană şi o femeie de bun simţ.

Cînd vom fi instalaţi, Graff, constructorul de piane, ne va aduce unul din instrumentele sale. De îndată ce Würfel m-a zărit, m-a şi presat să dau un concert. E suferind şi nu prea iese din casă. Dă lecţii acasă la dînsul. Se pare că a scuipat sînge şi este foarte slăbit. Îmi aminteşte mereu de concert. M-a informat că ziarele au vorbit mult de *Concerto en fa mineur;* noi nu ştim nimic şi, dealtfel, nici nu ne prea interesează.

Voi da un concert, dar unde, cînd, cum? Nu ştiu! Nasul meu umflat nu mi-a îngăduit să mă prezint la ambasadă şi nici să mă duc la D-na Rzewuska, al cărei salon este foarte frecventat. Ea locuieşte alături de Hussarzewski, unde am fost şi eu în ciuda guturaiului, de mai multe ori. Hussarzewski, ca şi Würfel, mă sfătuieşte să nu cînt pe gratis. Malfatti m-a primit foarte politicos şi curtenitor, ca şi cum aş fi fost vărul său. Îndată ce mi-a citit numele, el m-a îmbrăţişat, spunîndu-mi că primise o scrisoare de la Dl Ladislau Ostrowski în care este vorba despre mine. El mi-a promis să facă tot ce-i va sta în putinţă pentru a-mi fi de folos. În plus, el va anunţa vizita mea la D-na Tatyszczew care este ambasadoare şi-mi va face cunoştinţe utile chiar la curte, însă toate acestea nu se vor întîmpla chiar în clipa de faţă din pricina morţii regelui Neapolului al cărui doliu nu s-a sfîrşit. Mai mult, Malfatti vrea să mă prezinte baronului Dunoi, directorul Asociaţiei muzicale, a cărui cunoştinţă se pare că-mi va fi foarte preţioasă.

O scrisoare de la Klengel mi-a înlesnit o altă relaţie care-mi va prinde bine; m-a pus în legătură cu Dl. Mittag, un om care priveşte lucrurile într-un mod care-mi convine. Cred că Mittag îmi va fi cel mai folositor dintre toţi aceşti domni muzicieni. M-am dus şi la Czerny. Modest ca de obicei, cum

Scanned with OKEN Scanner

sînt şi ceilalţi dealtfel, el m-a întrebat dacă *hat fleissig studiert*. El a transpus o altă uvertură pentru 8 piane şi 16 executanţi şi este mulţumit. În afară de el n-am mai văzut nici un alt pianist. M-am dus pînă acum de două ori la D-na Weyberheim, sora D-nei Wolf. Mîine mă voi duce la *un petit cercle d'amateurs*, după aceea mă voi duce la Rosalia Rzewuska. Primeşte între nouă şi zece şi a fost informată de sosirea mea, prin Hussarzewski. Mai trebuie să fac cunoştinţă cu celebra D-nă Cibini, pentru care Moscheles a scris *Sonate* la 4 mîini.

Alaltăieri m-am dus la Agenţia comercială din Stametz, unde, cu toate scrisorile mele, am fost primit ca un oarecare cetăţean care vine să caute bani acolo. Mi s-a dat un certificat graţie căruia poliţia îmi va elibera un permis de şedere şi cam atît. Poate va fi altceva mai tîrziu!

Tot alaltăieri m-am dus şi la Dl Geymüller, unde Titus şi-a depus cele şase mii ale sale. După ce mi-a citit numele şi prenumele, cît se poate de simplu, Dl Geymüller a declarat că-i face plăcere să cunoască un artist aşa cum sînt eu, dar mă sfătuieşte să nu cînt la Viena unde sînt atîţia pianişti buni şi unde, ca să poţi cîştiga ceva, trebuie să ai o mare reputaţie. În concluzie, a adăugat că nu ar putea să mă ajute cu nimic, căci timpurile sînt grele şi etc... A trebuit să înghit toate acestea, holbînd ochii. Cînd şi-a încheiat tirada, dar numai atunci, i-am spus că într-adevăr nu ştiam dacă voi fi nevoit să mă produc la Viena pentru că nu văzusem pînă atunci pe nici unul din granguri, nici chiar pe ambasadorul pentru care Marele Duce îmi dăduse o scrisoare. Atunci, Dl. Geymüller m-a privit cu alţi ochi, dar eu, plecînd de acolo, i-am spus să mă scuze pentru că l-am deranjat de la afacerile sale.

Aşteaptă un pic, ticălosule!

Nu l-am văzut încă pe şeful de orchestră Lachner, deoarece nu sînt în măsură să-i primesc vizita pe care mi-o va face. Ne-am mutat din *Stadt London* unde era foarte murdar, la *Lamm*, în Leopoldstadt, şi ne-am instalat acolo aşteptînd ca mustăciosul de englez, slab şi chel, marinarul acesta galben şi violet să spele putina de la baroană.

Ah! cum voi mai cînta şi cît se va vorbi de acest concert (care nu va fi un concert gratuit) în apartamentul acesta atît de luxos (expresie scumpă lui Titus care vrea cu tot dinadinsul să facă din mine un vanitos). Dealtfel, vom mai vedea...

Nu m-am dus încă la D-na Szaszek, nici la D-na Elkan, nici la Rotschild, nici la Dl. şi D-na Voigt, nici la atîţia alţii. Astăzi voi trece pe la Ambasadă, unde trebuie să mă întîlnesc cu un baron care, după Hussarzewski, va putea mai bine decît oricine să-mi spună cînd voi reuşi să-l întîlnesc pe Tatyszczew. Nu m-am atins încă de banii pe care i-am primit alaltăieri de la bancă. Vedeţi cu ce grijă mă folosesc de ei. Totuşi, v-aş ruga să faceţi în aşa fel ca să mai am bani la dispoziţia mea la sfîrşitul lunii, pentru a mă duce în Italia, dacă nu-mi vor aduce nimic concertele mele.

Teatrul mă costă foarte scump, dar nu-mi pare rău, căci aproape totdeauna cîntă Dra Heinefetter şi Dl. Weld. Pînă acum am auzit în săptămîna aceasta trei opere noi: ieri s-a jucat *Fra Diavolo;* La *Muette* a fost mai bine; înainte de asta, s-a dat *Titus* de Mozart; astăzi e programat *Wilhelm Tell*. Nu-l invidiez deloc pe Orlowski că l-a acompaniat Lafont; într-o zi, Lanfont mă va acompania şi pe mine. Este prea îndrăzneţ să mă gîndesc? Dar ce

Dumnezeu, nu este nicidecum imposibil! Nideki are de gînd să rămînă aici toată iarna.

Săptămîna aceasta mi-am petrecut-o ocupîndu-mă de nasul meu, ducîndu-mă la teatru şi la Graff, unde cînt în fiecare după amiază ca să-mi dezleg degetele amorţite de voiaj. Ieri am fost prezentat lui Nidecki. Într-adevăr, nu ştiu cum s-a scurs această săptămînă, n-am avut timp să ne întoarcem şi nimic nu s-a decis în legătură cu concertul meu. Questia? Ce *Concerto* ar trebui să cînt? *En fa, en mi?* Würfel pretinde că *Le Concerto en fa* este mai frumos decît cel în *la bémol majeur* de Hummel, care tocmai a apărut la Haslinger. În privinţa acestuia din urmă, oricît este el de şiret, mă tratează cu politeţe, dar şi cu oarecare nonşalanţă, crezînd că în felul acesta va obţine compoziţiile mele pe nimic. Klengel s-a mirat că nu mi-a plătit nimic pentru *Les Variations*. Haslinger crede că dacă îmi tratează lucrurile cu uşurinţă, eu îl voi lua în serios şi i le voi da fără bani. De acum înainte s-a terminat cu munca gratuită! Acum, bezahl, canalie!

Graff m-a sfătuit să aleg *Landstandischer Saal*, unde au loc concerte spirituale, adică locul cel mai bun şi mai frumos din oraş, dar pentru a putea să cînt acolo îmi va trebui autorizaţia lui Dietrichstein, pe care o voi obţine, graţie lui Malfatti.

Oamenii găsesc că m-am îngrăşat ... Totul merge bine. Sper că, graţie lui Dumnezeu şi cu ajutorul lui Malfatti (excelentul Malfatti), totul va merge şi mai bine încă.

Jean Malfatti, *doctor în medicină de origină italiană, stabilit la Viena, pe lîngă Curtea imperială. A fost ultimul medic al lui Beethoven.* Bezahl, *plăteşte.*

44. — Frederic Chopin către familia sa, la Varşovia

(Cînd Chopin scria această scrisoare, evenimentele din Polonia unde insurecţia izbucnise la 29 noiembrie 1830, ajunseseră la cunoştinţa sa.)

Viena, miercuri, înainte de Crăciun.
N-am calendar, aşa că nu ştiu data

Dragii mei părinţi, scumpele mele surori,

Ieri au fost şapte săptămîni de cînd v-am părăsit. De ce am plecat? Acum s-a făcut. Tot ieri, marţi, exact la ora cînd, acum şapte săptămîni, prietenii m-au însoţit pînă la Wola, mă aflam la Dl şi Dna Weyberheim la o serată dansantă. Multă tinereţe scînteietoare fără nimic antic! Voiau să mă facă să dansez cu forţa la cotilion. M-am învîrtit de cîteva ori şi m-am întors acasă. Stăpîna casei ca şi drăguţele sale fete invitaseră un mare număr de persoane preocupate de muzică; eu însă n-am cîntat căci nu eram dispus.

Dna Weyberheim m-a prezentat Dlui Likt care o cunoaşte pe Louise. Este un neamţ cumsecade, curtenitor şi bun. Mă credea cineva mare şi eu n-am vrut să-i spulber iluziile, cîntînd acolo. L-am văzut şi pe nepotul lui Lampi, o relaţie a lui Papa. Este un băiat vesel şi fermecător. Pictează minunat. *Apropos* de pictură, azi dimineaţă a venit Hummel la mine îm-

Scanned with OKEN Scanner

preună cu fiul său. El mi-a terminat portretul care-mi seamănă perfect. Nici nu s-ar putea face mai bine. Sînt prezentat într-o haină de casă, stînd pe un taburet, cu o privire visătoare, nu știu de ce. Tînărul Hummel l-a desenat în creion, sau mai degrabă cu creta, într-un format *in quarto*, așa cum se execută o gravură, mi se pare. Bătrînul Hummel este foarte gentil. Ieri m-a prezentat celebrului dansator Duport care este acum directorul teatrului Kürthnerthor. Se spune că Dl Duport este foarte zgîrcit. Pe mine m-a primit amabil, poate în speranța că mă va face să cînt gratuit. Se înșală. Între noi a avut loc o vagă introducere la subiectul unui eventual concert, dar nu s-a hotărît nimic precis. Dacă nu sînt acceptabile condițiunile lui Duport, atunci voi cînta în marea sală de la Redoute.

Würfel este un susținător mai bun. Săptămîna trecută am cunoscut la el pe Slavik, un violonist celebru care de-abia a împlinit 26 de ani. Mi-a plăcut mult. În timp ce ne întorceam împreună, mi-a spus: — Vă întoarceți acasă? — Desigur! i-am răspuns. — Mai degrabă veniți cu mine la compatrioata voastră, Dna Bayer. Kraszewski tocmai îmi trimisese din Dresda o scrisoare pentru vice-regina din Milano și o alta, pentru o doamnă Bayer, pe care îmi dădeam toată silința s-o găsesc, deoarece sînt mii de vieneze care poartă acest nume. — Bine, am răspuns eu lui Slavik, vin să-mi caut scrisoarea. Și era tocmai Dna Bayer, cea căreia îi era destinată scrisoarea. Soțul său este un polonez din Odesa, vecinul lui Chomentowski. Mi se pare că dînsa auzise vorbindu-se multe despre mine și m-a invitat la masă pentru a doua zi, adică pentru duminică.

Astăzi, Slavik a cîntat și m-a fermecat ca nimeni altul, în afară de Paganini. Jocul Majestății mele i-a plăcut și ne-am hotărît să scriem împreună un duet pentru vioară și pian a cărui idee o avusesem la Varșovia. Este un mare artist, un violonist genial! Cînd îl voi cunoaște și pe Merk, ce mai trio vom face! Trebuie să-l văd pe Merk cît mai degrabă la Mechett. M-am dus cu Czerny la Diabeli care m-a invitat pentru luni la o serată unde nu vor fi decît muzicieni. Duminică seara voi asista la o ședință care va avea loc la Likt, unde va fi cîntată o uvertură la 8 mîini, în prezența celor mai înalte personalități ale vieții muzicale, iar sîmbătă vom asculta muzică religioasă la Hofrat Kirsewetter.

Imaginați-vă că acum locuiesc la al 4-lea etaj! Niște englezi, aflînd de la predecesorul meu ce apartament minunat ocupam, au vrut să închirieze una din camere.. Sub pretextul de a le vedea, ei le-au vizitat pe toate cele trei camere. Le-au plăcut atît de mult încît mi-au oferit 80 de florini pe lună ca să le cedez lor apartamentul. Am făcut-o cu mare plăcere. D-na baroană Lachmanowicz, cumnata Dnei Uszak și acum tînăra și buna mea proprietăreasă, are la al 4-lea etaj un apartament asemănător cu al meu. Mi l-a arătat și l-am închiriat imediat, așa că, pentru 10 florini m-am instalat ca și cum aș fi plătit 70! Voi credeți că nenorocitul de mine stă chiar la mansardă? Deloc, pentru că deasupra apartamentului meu mai este încă un etaj și numai după aceea vine acoperișul. Iar cei 60 de florini stau bine la mine în buzunar! Primesc și vizite. Dl conte Hussarzewski este obligat să urce patru caturi. Dar situația este de neprețuit; în mijlocul orașului și aproape de tot; în jos, cea mai frumoasă promenadă; Artaria, la stînga; Haslinger, la dreapta; în spate, teatrul. Ce-mi trebuie mai mult?

Nu i-am scris încă D-lui Elsner, dar m-am dus la Czerny; *Cvartetul* său nu este încă tipărit. Malfatti m-a bombănit pentru că am sosit la ora

patru la Dna Szaszek, cînd promisesem să vin la ora două. Astăzi, sîmbătă, trebuie să iau masa tot cu el, şi Malfatti m-a ameninţat că mă ucide dacă sosesc tîrziu, o operaţiune nespus de dureroasă, nu vă mai spun care, căci este foarte urîtă. Îmi dau seama de aici de ce Papa este aşa de nemulţumit de impoliteţea mea faţă de oameni şi faţă de faptul că sînt aşa de distrat. Dar totul se va aranja pentru că Malfatti mă iubeşte mult, ca atare, sînt un om fericit.

Nidecki vine la mine în fiecare dimineaţă. Cînd am să scriu un concert pentru două piane, îl vom cînta împreună în public. Dar înainte de toate trebuie să mă produc singur. Haslinger este tot aşa de curtenitor, dar nu mi-a propus încă nimic concret. Vă rog să-mi scrieţi dacă trebuie să plec în Italia, sau să fac altfel. Maman este mulţumită că nu mai sînt la Varşovia, dar eu nu sînt. Aşa este! Îmbrăţişaţi-l pe Titus din partea mea şi, pentru Dumnezeu rugaţi-l să-mi scrie... Nu, nu este cu neputinţă să vă imaginaţi bucuria pe care o am cînd primesc o scrisoare de la voi. Dar de ce merge poşta aşa încet? Cum vreţi voi să nu mă neliniştesc din pricina voastră?

Am făcut cunoştinţă cu un băiat foarte amabil: Leidenfrost, prietenul lui Kessler; vine deseară să mă vadă, la mine, bineînţeles, cu toate că eu nu am fost la el decît o singură dată. Cînd nu am nici o invitaţie pentru masă, iau masa împreună cu el în vilă. El cunoaşte toată Viena şi mă duce să văd tot ceea ce îmi stîrneşte aici curiozitatea. De exemplu, am făcut o plimbare plăcută la *Bastei*, unde pot fi văzuţi arhiducii în redingotă, nobilimea şi, într-un cuvînt, toată Viena. M-am reîntîlnit şi cu Slavik şi ne-am dat întîlnire pentru astăzi, căci trebuie să alegem un motiv beethovenian pentru variaţiuni. Pe de o parte, sînt mulţumit, dar pe de altă parte!...

Cît de bine mă simt în camera mea. Sus, acoperişul, jos, pigmeii! Sînt deasupra lor! Momentul meu cel mai fericit este atunci, cînd, după ce am cîntat la plictisitorul pian Graff, mă culc cu scrisoarea voastră în mînă. Şi atunci vă visez numai pe voi!

Ieri s-au dansat mazurci la Bayeri. Să-l fi văzut pe Slavik îngenunchind cu docilitatea unei oi, în timp ce bătrîna *Contessa* germană, o doamnă cu nasul mare şi cu faţa ciupită de vărsat, tricotează cu picioarele ei lungi şi slabe un pas bizar care trebuia să fie de vals şi tot dansînd în felul acesta, întorcea cu atîta greutate spre cavalerul ei un obraz împietrit, încît oasele de la gît îi ieşeau în afară ca nişte muchii ascuţite. Încolo, este o persoană demnă, serioasă şi instruită. Vorbeşte frumos şi posedă *l'usage du monde*.

Printre numeroasele amuzamente vieneze, seratele de la han sînt celebre. Strauss şi Lanner (aceştia sînt Swieszewskii vienezi!) execută va'suri în timpul supeului. După fiecare vals sînt aplaudaţi pe rupte; şi dacă se cîntă un *Quodlibet*, adică o suită compusă din bucăţi de operă, cîntece şi arii de dans, auditorii nu mai pot de bucurie. Aceasta demonstrează ce scăzut este gustul publicului vienez.

Aş vrea să mai adaug la această scrisoare un vals compus de mine, dar este tîrziu; îl veţi avea într-o zi. Nu vă mai trimit mazurcile; nu le-am copiat încă; nu sînt făcute pentru a fi dansate.

N-aş vrea să vă părăsesc şi aş continua bucuros să mă întreţin cu voi în felul acesta. Cînd îl veţi vedea pe Fontana, spuneţi-i că-i voi scrie

Scanned with OKEN Scanner

cît de curînd. La fel și lui Matusynski, dacă nu astăzi, cu poșta următoare îi voi trimite o scrisoare enormă.

Joseph Slavik *(1806—1833) remarcabil violonist ceh.*
Likt, *este vorba de unul din frații Lickl (Charles-Georges, sau Elgide), ambii compozitori.*
Raphaël-Georges Kiesewetter *(1773—1850) critic muzical vienez.*

45. — Frederic Chopin către Jean Matuszynski, la Varșovia

Viena. Ziua de Crăciun, 26 decembrie, 1830. Duminică dimineața. Anul trecut, la ora aceasta eram la familia Bernardin. Astăzi, sînt singur. Scriu în haina de casă, tot mușcîndu-mi inelul.

Am revenit la Slavik celebrul violonist cu care am legat o strînsă prietenie (în afară de Paganini, eu nu am mai auzit ceva asemănător; ia 96 de note staccato dintr-o singură trăsătură de arcuș. Este de necrezut). În timp ce mă găseam lîngă el, am conceput un proiect de a-mi revărsa dorul pe pian îndată ce voi ajunge acasă, vreau să fac să plîngă *adagio*-ul pe tema beethoveniană pe care o scriu împreună cu Slavik; voiam, dar revenind la el, am trecut pe lîngă poștă, pe care n-o ocolesc niciodată în drumurile mele. Hotărîrea mea s-a schimbat; lacrimile care trebuia să cadă pe clavir au curs pe scrisoarea ta.

Atît de mult am dorit să-ți văd scrisul! Știi pentru ce? Desigur că știi! Totuși dacă am dorit-o atîta, aceasta se datorește îngerului meu din ceruri, deoarece, fiindcă o iubesc, aș vrea ca sunetele care mi-au fost inspirate de un sentiment orb, furios, dezlănțuit să aibă puterea de a regăsi, barem o parte, cîntecele pe care le-au cîntat armatele lui Jean, ale căror ecouri risipite mai rătăcesc pe malurile Dunării. Îmi spui să-mi aleg un poet! Nu știi tu că eu sînt ființa cea mai nehotărîtă din lume și că numai o singură dată în viața mea s-a întîmplat să fac o alegere fericită!

Dumnezeul meu, ea poate mai mult decît surorile mele să mă ajute, pregătind pansamentul, dar eu!...

Dacă nu ar fi decît acum, și aș deveni o povară pentru tatăl meu, m-aș întoarce imediat la Varșovia. Blestem clipa cînd am plecat! Tu care ești la curent cu situația mea, ai putea mărturisi că prea multe furtuni s-au abătut asupra mea de la întoarcerea lui Titus în Polonia. Toate concertele, dineurile, seratele, dansurile de care eram pînă peste cap plictisit. Totul este aici pentru mine așa de urît, de sumbru, de întunecat. Îmi plac toate acestea, dar nu în împrejurări atît de cumplite. Nu pot să fac nimic din tot ceea ce vreau să fac; trebuie să mă îmbrac, să mă duc la frizer, să mă încalț. În saloane par liniștit, dar întorcîndu-mă acasă, mă arunc asupra pianului. Fără să fiu intim cu nimeni, trebuie să mă arăt amabil cu toată lumea. Sînt oameni care mă iubesc, îmi fac portretul, mă copleșesc cu grația și amabilitatea lor, dar la ce-mi folosește dacă sînt neliniștit. Totuși sînt mai puțin neliniștit, atunci cînd obțin scrisorile voastre, cînd deschid albumul la vederea monumentului regelui Sigismund, sau cînd privesc inelul. Iartă-mi, Jeannot, aceste lamen-

Scanned with OKEN Scanner

taţii, dar acum mi se pare că grija mea este împărţită în două. Sînt mai calm; eu mi-am împărtăşit totdeauna sentimentele cu tine. Ai primit scrisoarea mea? Fără îndoială că nu pricepi nimic din tot ceea ce-ţi scriu, căci tu eşti la tine acasă, dar eu citesc şi recitesc scrisoarea ta şi mereu o voi reciti. Freyer mi-a făcut mai multe vizite (mi-a fost cu neputinţă să merg o singură dată la el pînă acum). Schuch i-a spus că sînt la Viena. Stă la Rostkowski (cred că acesta este numele tînărului trimis de cîrmuire şi care a fost în proces cu Rolinski). Freyer mi-a povestit multe amănunte interesante asupra întîmplărilor din ultima vreme. El a luat cunoştinţă de ultima ta scrisoare cu plăcere. I-am îngăduit să citească pînă la un anumit pasaj. Acest pasaj m-a interesat mult. Este într-adevăr o mică schimbare? N-a fost cumva bolnavă? Mă copleşesc uşor astfel de gînduri cînd este vorba de o fiinţă atît de sensibilă. Dar ţie cum ţi se pare? Poate să fie din pricina zdruncinăturilor din 29? Dumnezeu să mă apere dacă aceasta este din cauza mea. Linişteşte-o, spune-i că atîta timp cît îmi vor îngădui puterile, pînă la moarte, ba chiar şi după moarte, cenuşa mea se va depune la picioarele sale. Dar tot ce-i vei putea spune tu este prea puţin ... vreau să-i scriu eu! I-aş fi scris de mai mult timp şi nu m-aş fi tulburat atît de mult, dar oamenii! Dacă, din întîmplare, scrisoarea mea ar cădea în mîini străine, aceasta ar putea să aducă prejudicii reputaţiei sale. Atunci e mai bine ca tot tu să fii interpretul meu, vorbeşte pentru mine *j'en conviendrai*. Cuvintele pe care mi le-ai scris în franţuzeşte m-au fermecat. Un neamţ care venea după mine pe stradă în timp ce eu citeam scrisoarea ta, a avut grijă să mă sprijine ţinîndu-mă de braţ. El nu putea să-şi dea seama ce mi s-a întîmplat. Doream să opresc pe toţi trecătorii şi să-i îmbrăţişez; ca niciodată, îmi era sufletul în sărbătoare, căci era cea dintîi scrisoare de la tine. Te plictisesc, Jeannot, prin frenezia mea stupidă, dar este foarte greu să mă întorc acasă pentru a-ţi scrie lucruri indiferente...

Alaltăieri am luat cina la o oarecare doamnă poloneză, numită Bayer şi, după prenume, Constance. Mi-a făcut plăcere să mă găsesc acolo *par réminiscence:* toate caietele de muzică, batistele, şerveţelele poartă iniţiala sa. Am mers acolo împreună cu Slavik pentru care ea are o oarecare înclinare. Am cîntat atunci la această doamnă toată dimineaţa apoi şi după masă. Era în ajunul de Crăciun, timpul era frumos (o atmosferă primăvăratică,). Era noapte cînd am plecat de la Bayer. După ce mi-am luat rămas bun de la Slavik, care era aşteptat la capela imperială, m-am dus la miezul nopţii, singur, fără grabă, la catedrala Saint-Etienne. Cînd am ajuns acolo, nu era încă nimeni. Nu din smerenie, ci pentru a contempla la ora aceea această imensă corabie, m-am oprit în picioarre lîngă un stîlp gotic în colţul cel mai întunecat. Este cu neputinţă de descris somptuozitatea şi grandoarea acestor volute imense. Stăpînea tăcerea. Doar paşii unui îngrijitor care aprindea lumînările în fundul bisericii rupeau cîteodată starea de letargie care mă cuprinsese. În spatele meu, un mormînt. Nu mai lipsea decît încă unul deasupra capului meu! O armonie lugubră se ridica în mine ... mai mult decît vreodată îmi simţeam singurătatea. Am sorbit cu deliciu din acest izvor de emoţii care era pentru mine această grandioasă viziune pînă în clipa cînd oamenii şi lumînile au început să curgă. Atunci, ridicînd gulerul paltonului, ca altădată la periferia Cracoviei, îţi mai aduci aminte, am luat drumul capelei imperiale pentru a asculta acolo muzica. Am traversat pe jos cele mai frumoase străzi vieneze; dar nu mai eram singur, mă împresura o mulţime veselă. Am ajuns apoi la castel unde, după ce am ascultat trei piese, fragmente dintr-o

Scanned with OKEN Scanner

liturghie nu prea faimoasă şi cîntată plictisitor, m-am reîntors la o oră tîrzie, diminieaţa să mă culc. Te-am visat pe tine, pe voi, pe ei, copiii mei scumpi. O invitaţie la masă la Dna Elkan, poloneză şi bancheră, m-a trezit a doua zi de dimineaţă. M-am sculat, am cîntat trist. Imediat după aceea au venit la mine Nideki Leidenfront, Szeinkeller şi după ce ne-am despărţit, m-am dus să iau masa la Malfatti. Szaniawski, acum polonez pînă în măduva oaselor, mînca felii de lămîie şi varză acră, cum te asigur că nu mănîncă nimeni la restaurantul varşovian Karczewska. Dealtfel, eu nu i-am cedat nimic. Trebuie să ştii că doctorul Malfatti, un om rar (un om în toată accepţia cuvîntului) nu îngăduie să se servească la masă decît feluri de mîncăruri poloneze, atunci cînd luăm masa cu dînsul. Îndată după aceea, Malfatti a primit vizita lui Wild, celebru şi chiar de astăzi primul tenor german. L-am acompaniat din memorie într-o arie din *Othello* pe care a cîntat-o magistral. Wild şi Heinefetter sînt singurii susţinători ai Operei vieneze, restul fiind mizerabil şi totodată nedemn de o asemenea cetate a muzicii. Pînă şi Dra Heinefetter este aproape cu desăvîrşire lipsită de sentiment. Are o voce cum nu mi-a mai fost dat să aud, totul este bine cîntat, fiecare notă este redată exact, puritate, suplеţe, *portamento*, dar totul este aşa de rece, că îmi îngheaţă nasul dacă stau în primul rînd. Este mai bună în *Othello* decît în *Bărbierul* unde, în loc de o tînără fată inocentă, spontană, îndrăgostită, reprezintă pe o cochetă rafinată. În *Titus* de Mozart, a reuşit un Sextet plăcut, de asemenea, a reuşit şi în *Cavalerul teutonic*. În curînd va debuta în *La Pie*. Sînt foarte curios să văd cum va interpreta. Wolkowa înţelege mai bine *Bărbierul*, dar îi lipseşte gîtul Drei Heinefetter. Fără îndoială, este una din primele cîntăreţe, dar nu prima!

Trebuia să mă duc să-l ascult pe Pasta. Tu ştii că am scrisori de la curtea de Saxa pentru vice-regina din Milano. Dar unde să mă duc? Părinţii mi-au lăsat libertatea de a alege unde să mă duc, dar mie nu-mi place lucrul acesta. Să mă duc la Paris? Cei de aici îmi dau sfaturi să nu mă duc încă. Trebuie să plec, să rămîn aici, să mă omor, sau să nu-ţi mai scriu? Dă-mi tu un sfat! Întreabă-i şi pe cei care mă conduc şi scrie-mi. Voi face aşa cum vor! Luna următoare o voi petrece însă tot aici. Scrie-mi înainte de a pleca spre Vest, spre Nord (sper, totuşi, să nu fii nevoit să pleci). Scrie-mi înainte de plecarea ta (post restant, la Viena). Înainte de a părăsi Varşovia, du-te la părinţii mei, du-te la Const.... Înlocuieşte-mă cît timp vei fi acolo. Du-te deseori la ei, astfel că surorile mele văzîndu-te acolo, gîndindu-se că vii să mă vezi şi că eu sînt în altă cameră, aşază-te alături de ele ca ele să mă creadă că sînt în spatele lor. Du-te la teatru, voi fi şi eu acolo de asemenea. Citesc cu atenţie ziarele, mi s-au promis ziare poloneze. Nici nu mă mai gîndesc la concertul pe care ar trebui să-l dau. Vreau să fac cunoştinţă cu Alois Schmidt, un pianist din Frankfurt, cunoscut pentru excelentele *Etudes* pe care le-a compus. A promis că vine să mă vadă. Este un om de peste 40 de ani. Se gîndeşte să dea un concert. Trebuie să i se facă această favoare — este, mi se pare un om bine pregătit şi sper că ne vom înţelege din punct de vedere muzical. Cu toate că Thalberg cîntă extraordinar, el nu este omul potrivit. Este şi mai tînăr decît mine, place mai mult doamnelor şi face potpuriuri din la *Muette*. Cîntă cu pedala şi nu cu mîna la pian; ia zece note cum iau eu octava şi poartă la cămaşă butoni de briliante. Moscheles nu-l uimeşte deloc şi umblă vorba că lui numai părţile de orchestră din *Concertul* meu îi plac. Ba se mai spune că scrie şi el un *concertos*.

Termin această scrisoare după trei zile de cînd am început-o. Tocmai am citit prostiile pe care le cuprinde. Iartă-mă, Jeannot, dar tu trebuie să plăteşti pentru ea. Astăzi am auzit spunîndu-se într-un birt italian: *„Der liebe Gott hat einem Fehler gemacht dass er die Polen geschaffen hat"*. Nu te mira dacă îmi este cu neputinţă să spun ce am simţit. Să nu te gîndeşti că vei mai primi noutăţi de la un polonez, căci, referitor la ceea ce ţi-am scris, un alt neamţ a spus: *„In Polen ist nichts zu haben"*. Ah, indivizii! În momentul acesta ei se bucură de nenorocirile noastre cu toate că nu vor să arate. Un măcelar francez s-a stabilit aici de curînd. În faţa elegantei sale prăvălii se află tot timpul o grămadă de gură cască. Aceştia găsesc totdeauna cîte ceva de obiectat. Unii socotesc că deschiderea acestui magazin este una din consecinţele Revoluţiei franceze şi privesc cu dispreţ salamurile etalate ostentativ; alţii sînt furioşi pentru că i-a fost permis unui francez, unui rebel, să vîndă jamboane într-o ţară unde sînt destui porci. Oriunde se merge, se aud critici referitoare la francez. Şi dacă se întîmplă ceva, mi-e teamă că se vor lua în primul rînd de el.

Termin scrisoarea, Jeannot, căci trebuie. Îmbrăţişează pentru mine pe toţi tovarăşii mei dragi. Să ne îmbrăţişăm şi noi. Nu voi înceta să te iubesc decît atunci cînd voi înceta să iubesc viaţa, părinţii şi . . . pe ea! Scrie-mi, dragul meu. Arată şi această scrisoare, dar numai în cazul că o consideri bună, căci nu mai am timp s-o recitesc. Astăzi mai trebuie să mă duc să iau parte la o serată la Malfatti, dar înainte de asta vreau să mă duc la poştă. De îndată ce voi avea un răgaz, îţi voi scrie din nou. Părinţii mei ştiu, desigur că sînt în corespondenţă cu tine. Dealtfel, tu poţi să le-o spui, dar să nu le arăţi această scrisoare. Într-adevăr, îmi este cu neputinţă să-l părăsesc pe acest Jeannot scump! Hei, răutăciosule, dacă Watson te iubeşte tot atît de mult cît te iubesc şi eu, aceasta se datoreşte faptului că se bucură de revoluţie. Nu i-au spînzurat mama? Dar dacă mustăciosul (îl ştii!), plîngăreţul, execrabilul papa muzical a fost spînzurat ca un clopot, n-ar fi nici o pagubă. Cît de bine ar răsuna acest clopot tutelar în finalul din *Muette*, de exemplu.

Const . . . (nu îndrăznesc să-i scriu numele întreg, mîna mea nu e demnă). Ah, îmi smulg părul din cap la gîndul că ar putea să mă uite! Gresser! Bezobrazow! Pisarzewski! Este mult. Ce Othello am devenit astăzi! Aş vrea să îndoi această foaie şi s-o pecetluiesc, fără a o pune în plic, dar uitasem că se înţelege poloneza acolo unde eşti tu. Cum mi-a mai rămas un rest de hîrtie, îngăduie-mi să-ţi povestesc viaţa mea aici. Locuiesc la al 4-lea etaj, pe cea mai frumoasă stradă, dar trebuie să mă aplec bine ca să văd ce se petrece pe stradă. Camera este mare şi de proporţii plăcute. În faţa celor trei ferestre este patul; la dreapta, un (admirabil) pantaleon; la stînga, o canapea; între ferestre sînt oglinzi, iar în mijlocul camerei, o mare şi frumoasă masă rotundă de acaju. Parchetul este lustruit. Cînd voi reveni printre voi, ai să vezi această cameră căci tînărul Hummel a desenat-o pentru mine în albumul meu. Tăcere! Domnul nu primeşte după cină aşa că pot să mă plimb cu gîndul printre voi.

Dimineaţa mă trezeşte un servitor nemaipomenit de stupid; mă scol, mi se aduce cafeaua, cînt şi adesea beau cafeaua rece. În fine, cel mai frecvent, cînt încă, apoi pînă acum în ultimele zile, Hummel vine să lucreze la portretul meu, în timp ce Nidecki îmi studiază *Concertul;* toate în haina de casă pînă la prînz. Puţin după aceea soseşte un foarte demn nemţişor Leidenfrost care lucrează la închisoare. Dacă e timp frumos, mergem să ne

Scanned with OKEN Scanner

plimbăm în jurul orașului, pe povîrnișuri; după aceea mă duc să iau masa, fie că sînt invitat, fie că ne ducem împreună „Zur Boemischen Koechin", adică la bucătăria boemiană, un restaurant vienez, restaurantul întregului tineret universitar. După masă, ne ducem să luăm cafeaua la cea mai frumoasă cafenea din Viena (este moda aici și chiar Szaniasio se duce acolo), în sfîrșit, fac vizite, apoi, la asfințit, spre seară, mă întorc acasă. Mă frizez, mă încalț și la serate! Mă întorc către ora zece sau unsprezece, uneori la miezul nopții, niciodată mai tîrziu, și atunci cînt, plîng, citesc, privesc, rîd, mă culc, sting lumînarea și totdeauna mă visez cu voi.

Această scrisoare ar fi trebuit să plece miercuri; dar era prea tîrziu; va pleca sîmbătă. Îmbrățișați-l pe Elsner.

Începutul scrisorii mele este lizibil, dar tu vei izbuti să descifrezi și sfîrșitul. Îmbrățișează-l pe Magnus, Alphonse și pe micul Reinschmidt. Spune-le să adauge, dacă este posibil, cîteva cuvinte la viitoarea ta scrisoare.

Portretul meu, de a cărui existență trebuie să știi numai tu și eu, e foarte mic. Dacă ești convins că i-ar putea face cea mai mică plăcere, ți-l voi trimite prin Schuch. Dacă împrejurările o cer, el va pleca probabil către 15 ale lunii viitoare, împreună cu Freyer. Se vorbește mult la Viena despre „Klopiko", se lamentează „Potoki" și se raportează că un oarecare „Woliki" a conferit cu Prințul. Ceea ce se întîmplă aici cu numele de polonezi întrece orice imaginație. Este de rîs.

Să nu dai biletul decît dacă este absolut necesar. Nu mai știu ce am scris. S-ar putea să fii primul și ultimul care-l citește.

CH.

Îngerul meu din ceruri, *este vorba de Constance Gladkowska.*

Armatele lui Jean. *Se face aluzie la Jean Sobieski, regele Poloniei (1673—1696) care i-a învins definitiv pe turcii lui Kara Mustafa și a eliberat Viena. Chopin ar fi vrut să compună un imn eroic asemănător celor cîntate de soldații regelui polonez. Acest elan care i-a înflăcărat inima, sentimentul acesta patriotic de o expresie atît de puternică este suficient să dovedească eroarea celor care au susținut că Frederic Chopin nu gîndea realitățile istoriei poloneze întocmai ca un poet în ființa căruia vibrează coardele cele mai autentice ale unui adevărat fiu al patriei sale.*

29 noiemvrie 1830, *prima zi a insurecției poloneze.*

Der liebe Gott... *„Bunul Dumnezeu a săvîrșit o greșeală creînd Polonia".*

In Polen ist nichts... *„Nu mai este nimic de valoare în Polonia".*

Gresser, Bezobranov... *nume de ofițeri care o asaltau cu omagiile lor pe Constance Gladkowska ca și pe Dra Wolkow, situație pe care Chopin o suporta destul de greu, și pe bună dreptate, intuiția sa nu l-a înșelat, nu peste multă vreme lăsîndu-i-se în suflet o rană care nu se va cicatriza niciodată.*

Zur Boemischen Koechin, *La bucătăria boemiană, restaurant vienez.*

46. — Frederic Chopin către Jean Matuszynski, la Varșovia

Viena, 14 ianuarie 1831

Ființa mea prea dragă,

Ai acum ceea ce ai dorit. Ai primit scrisoarea? Acum regret că ți-am trimis-o. Văd strălucind o mică rază de speranță acolo unde nu zăream decît disperare și tenebre. Poate că își va bate joc de ea, sau o va socoti o glumă!...

Scanned with OKEN Scanner

Acestea sînt gîndurile care îmi vin în minte cînd vechii tovarăşi Rostoyski, Schuch, Freyer, Kijekski, Hube etc... stau la taifas în camera mea şi eu rîd cu ei, dar în inima mea, chiar acum cînd îţi scriu, este un presentiment înspăimîntător care mă tulbură. Mi se pare că e un vis, un fel de amorţeală şi mă cred acasă; mi se va spune că visez tot ce-mi izbeşte urechile, acele glasuri cu care sufletul meu nu este obişnuit şi care produc asupra mea aceeaşi impresie ca şi goana trăsurilor pe stradă sau oricare alt zgomot. Şi numai vocea ta sau a lui Titus m-ar putea smulge din această stare letargică. Să trăiesc sau să mor, mi se pare ceva care mă lasă cu totul indiferent acum. Poate pentru că n-am primit nici o scrisoare de la tine. Tu spune-le părinţilor mei că eu sînt vesel, că nu-mi lipseşte nimic şi că nefiind niciodată singur, mă distrez foarte bine. Spune-i şi ei acelaşi lucru şi dacă rîde... Dar dacă nu rîde, spune-i să fie liniştită şi că, pe mine totul mă plictiseşte. Într-adevăr, mă simt rău, dar nu le-o scriu părinţilor mei. Toată lumea mă întreabă ce am. N-am chef de nimic. Hube mă îngrijeşte. Sînt răcit. Dar numai tu ştii ce am.

Wild este un cîntăreţ foarte bun, ceea ce nu este Polkowski. Îl cunosc bine. Slavik este superb, deseori cîntăm împreună; mîine, trebuie să vin acasă cu el. Lewy, cel mai bun cornist din ţinut, cu care de asemenea cînt, vine la mine să mă vadă. Mi-a promis şi Merk că vine la mine împreună cu violoncelul său. Nu pot să-ţi trimit nici un cîntec. Îmbrăţişează-ţi tovarăşii. Pe Magnus, pe Alphonse Brandt, pe micul Reinszmidt, pe Domus şi pe Guillaume. Acum îi scriu şi lui Marcel. Scrie-mi şi tu, Jeannot! Cînd vom putea să vorbim! Te iubesc, iubeşte-mă şi tu. Îţi scriu ca şi cum aş fi beat. Îi cred pe copii, căci nici eu nu sigilez scrisorile.

Tuturor prietenilor, sorei tale şi tatălui tău.

47. — Frederic Chopin către Jean Matuszynski, la Varşovia

Viena, 1 ianuarie 1831

Acum am primit scrisoarea ta din 22 decembrie. Tu, cel mai bun prieten al meu din lume, ai tot ce vrei. Cu mine însă nu ştiu ce se va întîmpla. Vă iubesc pe toţi mai mult decît viaţa mea. Scrie-mi! Eşti la armată? Dar ea? Unde este ea? La Radom? Oare aţi dărîmat meterezele? Bieţii noştri părinţi! Ce fac prietenii mei? Eu sînt cu voi! Mi-aş da viaţa bucuros pentru tine, pentru voi. Dar de ce sînt astăzi aşa de părăsit? Vouă vă este dat totuşi să fiţi împreună într-un moment atît de greu. Flautul tău va avea de ce să plîngă, dar cît o să geamă pantaleonul meu de acum înainte! Mi-ai scris că vă plimbaţi. Cum vei putea să transmiţi scrisoarea? Să n-o transmiţi! Fii prudent! Părinţii mei ar putea să vadă ceva rău în ea. Şi totuşi, pentru Dumnezeu, nu este altceva în ea decît sinceritate. Să ne îmbrăţişăm. Poate că într-o lună. Poate voi pleca într-o lună la Paris, dacă va fi linişte acolo. Să mă iubeşti mereu cum te iubesc şi eu. Te iubeşte şi Freyer; şi el regretă că nu este împreună cu voi.

Azi mă duc să iau masa la Malfatti. Mîine mă voi duce la Steinkeller. Divertismentele nu-mi lipsesc, ci dorinţa de a mă distra, din acest motiv nu

Scanned with OKEN Scanner

m-am distrat deloc la Viena. Astăzi e Anul Nou! Cît de trist îl încep. Poate că nu-i voi vedea sfîrşitul! Îmbrăţişează-mă. Pleci la război. Să te întorci colonel. Totul să meargă bine pentru voi. De ce nu pot să iau şi eu parte, cel puţin ca tambur!

CH.

48. — Frederic Chopin către Joseph Elsner, la Varşovia

Viena, 29 ianuarie 1831

Dragă Domnule Elsner,

Mi-e ruşine gîndindu-mă că bunătatea dvs. de care mi-aţi dat atîtea dovezi de la plecarea mea, a luat-o înaintea obligaţiilor mele faţă de dvs. Trebuia să vă scriu de la sosirea mea la Viena. Am încercat mereu s-o fac, dar am tot amînat, fiind convins că părinţii mei vă vor da ştiri despre mine, fără îndoială destul de neinteresante, iar eu am tot aşteptat să se întîmple ceva decisiv ca să vă pot comunica şi eu. De cînd au avut loc evenimentele din 29 noiembrie şi am luat cunoştinţă de ele, sînt stăpînit de o nelinişte şi de o nostalgie zdrobitoare. Zadarnic se străduieşte Malfatti să mă convingă că orice artist este un cosmopolit. Şi chiar de-ar fi aşa, ca artist eu nu sînt decît la început, iar ca polonez am mai mult de 20 de ani! Aşa că, nădăjduiesc, Domnule, că dvs. care mă cunoaşteţi cum sînt, nu mă veţi blama că m-am lăsat condus de sentimentele mele anterioare şi de a nu mă fi ocupat încă de organizarea unui concert. Dificultăţile, incomparabil mai mari decît altă dată, ridică noi obstacole astăzi. Nu numai că o suită de concerte mediocre a alterat acest gen de muzică în întregime, îndepărtînd publicul, dar mai ales evenimentele care au avut loc la Varşovia au schimbat atît de neplăcut situaţia mea la Viena, aşa că ele vor putea acţiona în favoarea mea la Paris. Am totuşi speranţa că totul se va aranja în aşa fel încît voi putea să cînt în timpul Carnavalului primul meu *Concerto* care-i place atît de mult lui Würfel. Bravul meu Würfel e suferind şi îl văd destul de des. Totdeauna îmi vorbeşte de voi cu simpatie. Fără relaţiile pe care le-am înnodat cu cele mai mari talente de aici, cu Slavik, Merk, Boklet etc.... n-aş fi profitat prea mult de şederea mea la Viena. Wild şi Heinefetter interesează publicul vienez, dar este regretabil că Duport montează atît de puţine opere noi şi că acordă mai multă atenţie pungii sale decît operei. Abatele Stadler deplînge această stare de lucruri. Viena — mi-a spus el — nu mai este cea de altădată. Prin Mechetti şi-a tipărit *Psalmii* pe care i-am văzut şi admirat în manuscris. În privinţa *Cvartetului* dvs., Joseph Czerny mi-a promis solemn că va fi gata pentru Saint-Joseph. Mi-a mai spus că nu s-a putut ocupa pînă în prezent, deoarece tipăreşte operele lui Schubert din care, cea mai mare parte n-au fost încă publicate. Această împrejurare poate să întîrzie tipărirea celui de al doilea manuscris al dvs. Atît cît mi-am dat eu seama pînă în prezent, Czerny nu face parte din categoria editorilor bogaţi. Prin urmare el nu poate angaja fonduri pentru tipărirea operelor care n-au fost prezentate nici la Sperl, nici la „Zum römischen Kaiser". Aici numai valsurile sînt considerate opere şi-i cheamă pe şefii de orchestră Strauss şi Lanner ca să le cînte pentru a dansa! Nimeni nu judecă altfel aici;

Scanned with OKEN Scanner

dimpotrivă, mulţi vienezi rîd de această admiraţie exagerată, cu toate acestea nu se mai editează decît valsuri. Mechetti mi se pare mai întreprinzător şi va fi mai uşor de tratat cu el pentru liturghiile dvs. Într-adevăr, el se gîndeşte să publice importante partituri de opere religioase. Contabilul său este un saxon amabil şi cult. I-am vorbit de minunatele dvs. liturghii şi mi s-a părut că-l interesează, căci el conduce din punct de vedere comercial. Astăzi iau masa cu Mechetti, am să vorbesc foarte serios cu el şi am să vă scriu imediat despre aceasta. Haslinger publică acum ultima liturghie a lui Hummel. El nu trăieşte decît din Hummel. Operele cele mai recente ale acestuia, pe care a trebuit să le plătească foarte scump, nu prea s-au vîndut. Din această pricină, Haslinger a întîrziat editarea tuturor manuscriselor şi nu-l mai tipăreşte decît pe Strauss. Toate flaşnetele bavareze cîntă astăzi din Strauss; poate că în cîteva luni se va auzi cîntîndu-se şi din Nidecki. Dar în alt sens. Apropo de Nidecki, ieri m-am dus împreună cu el la Steinkeller care i-a comandat o operă. Îl socoteşte cu mult deasupra. Schuster, celebrul comic, va juca în această operă şi Nidecki îşi va face, poate, un nume. Sper ca această noutate să vă facă plăcere. El a fost de acord cu hotărîrea comisiei, fără bani, însă. Din propria sa iniţiativă, Nidecki a învăţat, Domnule Elsner, *Concerto*-ul meu. Înainte de a fi cîntat în faţa publicului vienez şi neavînd altceva din compoziţiile sale decît frumoasele variaţiuni, mi-a solicitat un manuscris. Această situaţie va fi remediată însă, aşa că Nidecki nu va apare ca un virtuoz interpret, ci ca un compozitor. Probabil că are să vă scrie personal despre această problemă. Eu voi cînta uvertura sa la concertul meu. Vă vom onora aşa cum se cuvine, sper (sau cel puţin să nu vă facem de ruşine). Aloys Schmidt, pianistul din Frankfurt nu a fost deloc primit bine aici, cu toate acestea el este în vîrstă de mai bine de 40 de ani, iar muzica sa are peste 80!

Cu tot respectul pentru întreaga dvs. familie, vă rog să primiţi, Domnule Elsner, asigurarea sentimentelor de admiraţie cu care rămîn pentru totdeauna cel mai recunoscător şi cel mai fidel din elevii dvs.

F. F. CHOPIN

Salutările mele cunoştinţelor şi confraţilor.

49. — Din carnetul de note al lui Chopin

1 mai 1831, Viena

Cît este Praterul de plăcut astăzi. O mulţime de oameni care nu mă interesează deloc se plimbă pe aici. Am admirat verdeaţa, miresmele primăverii, natura aceasta inocentă care-mi aminteşte de copilăria mea sentimentală — dar mi se pare că vine furtuna! M-am întors acasă. N-a fost nici o furtună, dar tristeţea s-a cramponat de mine. Nici muzica nu mă mai consolează astăzi. Dar e tîrziu, a venit noaptea şi eu nu am nici un chef să mă culc. Nu ştiu ce-mi lipseşte şi am mai mult de 20 de ani!

Scanned with OKEN Scanner

50. — Frederic Chopin către familia sa, la Varşovia

Viena, 14 mai 1831

Prea scumpii mei părinţi, scumpele mele surori,

Săptămîna aceasta a trebuit să ţin un regim strict în privinţa corespondenţei mele. Mi-am spus că voi primi o scrisoare săptămîna viitoare şi o aştept liniştit nutrind speranţa că sînteţi sănătoşi, la ţară ca şi la oraş. In privinţa mea, eu sînt sănătos şi-mi dau seama ce mare bine este atunci cînd te loveşte nenorocirea. Fără această stare excepţional de favorabilă, ce m-aş fi făcut oare? Să fie supele lui Malfatti care acţionînd ca un balsam au îndepărtat boala cu toată înclinarea mea spre îmbolnăvire? Dacă este aşa îmi pare rău, deoarece ospeţele noastre periodice au luat sfîrşit miercurea trecută, Malfatti fiind plecat cu copiii la ţară.

Nici nu vă daţi seama cît este de plăcut ţinutul unde locuieşte. Exact astăzi o săptămînă, i-am făcut o vizită împreună cu Hummel. În timp ce ne-a prezentat reşedinţa sa, Malfatti ne-a arătat pe rînd toate frumuseţile, iar cînd am ajuns pe culme, nici n-am mai fi voit să coborîm. Curtea îl onorează în fiecare an pe Malfatti cu cîte o vizită, Prinţesa de Anhalt, care-i este vecină, probabil că invidiază grădina doctorului. De o parte, la picioarele sale se zăreşte Viena, desfăşurîndu-se departe la orizont, încît oraşul pare că se uneşte cu Schönbrun-ul; iar pe de altă parte, înălţimile munţilor, cu flancurile semănate de sate şi mănăstiri, te fac să uiţi cetatea plină de zgomote.

Ieri m-am dus la Biblioteca Imperială împreună cu Kandler. De mai mult timp avusesem de gînd să vizitez bogata colecţie de manuscrise muzicale vechi care se găsesc aici, dar nu avusesem încă prilejul s-o fac. Nu ştiu dacă biblioteca din Bologna este cea mai bogată şi mai sistematic întreţinută, dar închipuiţi-vă uimirea mea, cînd, printre manuscrisele cele mai recente, am văzut un volum pe coperta căruia scria: „Chopin". Era un volum destul de mare şi foarte frumos legat. M-am gîndit atunci: „Niciodată n-am mai auzit vorbindu-se de vreun alt Chopin. Mai exista un Champin şi m-am gîndit că numele acestuia fusese alterat".

Am luat volumul şi deschizîndu-l, mi-am recunoscut scrisul. Închipuiţi-vă că Haslinger a depus manuscrisul *Variaţiunilor* mele la Bibliotecă! M-am gîndit atunci: „Proştilor, bine că aveţi şi voi ce să conservaţi acum!"

Un mare foc de artificii fusese anunţat pentru duminica trecută, dar n-a mai avut loc din cauza ploii. Ciudat lucru, de cîte ori se organizează focuri de artificii se face timp urît! În legătură cu aceste focuri de artificii să vă spun o anecdotă. Un oarecare domn avea un frac frumos şi de cîte ori îl îmbrăca începea să plouă cu găleata şi se întorcea acasă ud pînă la piele. Plictisit, s-a dus la croitor şi l-a întrebat care să fie cauza acestui fenomen. Croitorul, surprins, a clătinat capul şi l-a rugat pe acel domn să-i încredinţeze fracul pentru cîteva zile, căci altfel nu ar putea să-şi dea seama dacă această fatalitate nu ar putea fi legată de pălărie, sau de pantofi mai degrabă decît de haina clientului său. Fără multă vorbă, croitorul şi-a pus fracul şi a ieşit; imediat a început să cadă o ploaie torenţială. Nenorocitul a trebuit să ia o trăsură şi să se întoarcă acasă, căci îşi uitase umbrela, sau (după cum spuneau unii) soţia croitorului luase umbrela ca să se ducă să ia cafea de la o verişoară sau prietenă. Ori cum ar fi fost, croitorul a fost

Scanned with OKEN Scanner

udat și fracul înmuiat. A trebuit să aștepte să se usuce singur. În așteptare, croitorului i-a venit o idee: să descoasă fracul pentru a vedea dacă, din întîmplare, nu ascunde ceva farmece capabile să aducă norii și să facă să plouă. Strașnică idee! A descusut mînecile și n-a găsit nimic. A descusut și fața și ce credeți că a descoperit? A descoperit în dublură o bucată dintr-un afiș care anunța un foc de artificii! A înțeles cum stă treaba, a scos afișul și de atunci n-a mai plouat niciodată cînd se îmbrăca fracul!

Iertați-mă că nu vă pot da despre mine nici o veste bună; poate că vă voi consola mai tîrziu; dorința mea este să vă împlinesc dorințele, dar pînă acum n-am prea izbutit.

François-Xavier Kandler *(1792—1831), muzicolog vienez.*

51. — Din carnetul de note al lui Frederic Chopin

Viena, 9 iunie 1831

(pagina 13)

Concertul pe care trebuie să-l dau peste două zile este anunțat prin afișe și ziare, dar aceasta îmi este cu totul indiferent, ca și cînd n-ar trebui să aibă loc niciodată. Nu mai îmi place să ascult complimentele care îmi par din ce în ce mai mult niște prostii. Aș vrea să mor și mi-e dor de părinții mei.

Chipul său este necontenit în fața ochilor mei; mi se pare că n-o mai iubesc, dar cu toate acestea nu-mi iese din minte. Tot ce am văzut pînă astăzi în străinătate mi se pare searbăd, insuportabil, totul mă face să sufăr, umplîndu-mi ochii de lacrimi după casă, după clipele delicioase pe care nu le-am prețuit îndeajuns pînă acum. Ce mi se părea altădată mare, acum mi se pare obișnuit, ce mi se părea banal cîndva, mi se pare acum extraordinar, foarte mare, sublim. Oamenii de aici nu înseamnă nimic pentru mine; sînt buni, dar nu sînt buni decît pentru ei înșiși; așa sînt din obișnuință; fac totul absolut plat, mediocru, prea ordonat. Și aceasta mă ucide. Aș prefera să nici nu simt mediocritatea.

n.

Concertul pe care trebuie să-l dau *a avut loc la 11 iunie 1831 la Kärtnerthor — Theater, cu următorul program:*
C. M. Weber: Uvertura operei Euryanthe.
Fr. Chopin: Concerto en mi mineur. *Prima parte cîntată de compozitor cu acompaniament de orchestră.*
Cvartet vocal *cîntat de Staudigel, Emminger, Ruprecht și Tichatschek.*
Fr. Chopin: Concerto en mi mineur-Romanță și Rondo *cîntate de compozitor cu acompaniament de orchestră.*
Comte Venceslas de Gallenberg: Ballet cu concursul Drei Elsler și celor două surori ale sale.

Scanned with OKEN Scanner

Chipul său este necontenit în fața ochilor mei. *Sentimentele de dragoste pentru Constance Gladkowska îl stăpîneau pe Chopin în această perioadă atît de mult, încît incertitudinea iubirii sale și mai ales depărtarea de patrie, cu umbra albastră a copilăriei ce se mistuia în singurătate, toate acestea îi dădeau senzația că este un om care nu se mai poate bucura de nimic. Tocmai de aceea și semnează scrisoarea cu un simplu „n" — ultima literă a numelui său — pentru a sugera că a ajuns la capăt și că este „un om sfîrșit".*

52. — Frederic Chopin către familia sa, la Varșovia

Vineri, 25 iunie 1831

Sînt sănătos și aceasta este singura mea consolare, deoarece plecarea încă nu se aranjează și aceasta într-un mod cu totul neobișnuit pentru mine. Nu mi s-a mai întîmplat niciodată ceva asemănător. Știți cît am fost de nehotărît în legătură cu această călătorie, dar acum mi se pun piedici la fiecare pas. Zilnic mi se promite pașaportul și în fiecare zi sînt trimis de la Ana la Caiafa pentru a ridica pașaportul de la poliție unde a trebuit să-l depun. Azi am afla că pașaportul meu s-a pierdut și nu numai că nu se va face nimic pentru a fi găsit, dar va trebui să fac o cerere pentru a obține unul nou. Noi suferim acum destule neplăceri. Sînt gata să plec și nu pot. Voi urma sfatul lui Bayer și voi cere să mi se dea un pașaport pentru Anglia, dar mă voi duce la Paris! Malfatti mi-a dat o scrisoare pentru bunul său prieten Paër, iar Kandler mi-a consacrat un articol în jurnalul său muzical din Leipzig.

Ieri m-am întors acasă la miezul nopții căci a fost Sfîntul Ioan și, prin urmare, onomastica lui Malfatti. Cu prilejul acesta, Mechetti a pregătit o surpriză: Wild, Cicimara, Domnișoarele Emmering Lutzer și cu mine în persoană i-am dat un recital de muzică neobișnuit. Eu nu auzisem încă cuarteto-ul din *Moïse* atît de bine cîntat dar „Oh quante lacrime" a fost cîntat incomparabil mai bine de D-ra Gladkowska în timpul concertului meu de adio de la Varșovia. Wild a fost destul de bine în voce. Iar eu am îndeplinit funcția de șef de orchestră.

Notă marginală a lui Chopin: Cicimara a spus că nimeni nu se află la Viena care să-l acompanieze așa de bine ca mine. M-am gîndit: „Știu foarte bine lucrul acesta (St.!)".

Un mare număr de auditori ne-au ascultat de pe terasă. Era un clar de lună admirabil, fîntînile murmurau, țîșnind în evantaie sonore, serele îmbălsămau aerul cu parfumuri suave; într-un cuvînt: o noapte splendidă, un loc cu adevărat plin de vrajă! Dar nici nu vă puteți închipui armonioasele proporții ale salonului unde am cîntat. Din imensele uși deschise pînă la pămînt, se dă într-o terasă de unde se descoperă toată Viena. Multe oglinzi și puțină lumină! Un mic salon situat la stînga, de intrare, sporește într-un mod incredibil întinderea apartamentului care atunci părea imens. Amabilitatea deschisă, precum și atitudinea curtenitoare a stăpînului casei, eleganța, dezinvoltura, veselia societății, spiritul care a domnit aici, apoi o cină exce-

Scanned with OKEN Scanner

lentă ne-au reţinut foarte mult timp, aşa că de-abia către miezul nopţii ne-am urcat în trăsuri şi ne-am întors fiecare acasă la noi.

Îmi cumpănesc cheltuielile destul de riguros atît cît pot şi mă îngrijesc de fiecare bănuţ ca de inelul de la Varşovia. Dacă vreţi, puteţi să vindeţi acest inel preţios, vă pun la atîtea cheltuieli — spre nenorocirea mea.

Alaltăieri am urcat destul de greu Leopoldsberg-ul şi pe Kahlenberg împreună cu Kumelski şi Czapski. Acesta din urmă este oaspetele meu zilnic. Manifestă sentimente de prietenie aşa de mari încît mi-a oferit banii necesari călătoriei, în cazul că voi avea nevoie. Ziua a fost minunată. Pînă acum nu am mai făcut o plimbare atît de frumoasă. De pe Leopoldsberg se vede toată Viena, apoi se văd Wagram Aspers, Pressbourg, mănăstirea din Neubourg, castelul unde Richard Inimă de Leu a fost întemniţat şi toată valea cea înaltă a Dunării. După ce am dejunat, am urcat pe Kahlenberg unde a fost aşezată tabăra regelui Sobieski (am rupt dintr-un arbore o frunzuliţă pe care am trimis-o pentru Isabelle). Se află acolo şi bisericuţa camaldulilor, unde Jean Sobieski, înainte de a-i ataca pe turci, l-a făcut cavaler pe fiul său Jacques şi a slujit el însuşi liturghia. Spre seară am ajuns la Krapfenwald, o mică Valonie încîntătoare, unde ne-a fost dat să observăm un obicei curios. Băieţii se acoperă cu frunze din cap şi pînă în picioare şi în aceste costume, asemenea unor tufişuri vii, dansează, interpelînd oamenii care trec. Unul dintre ei, de asemenea acoperit cu frunze, se cheamă *Pfingsskönig*. Este o manieră de a celebra Rusaliile. Originalitate stupidă. Acum cîteva zile am petrecut o seară la Fuchs care mi-a arătat colecţia sa de 400 de autografe printre care se găseşte şi *Rondeau*-ul pentru două piane. Veniseră cîteva persoane cu gîndul de a mă cunoaşte. Fuchs mi-a dăruit un autograf al lui Beethoven.

Ultima voastră scrisoare mi-a făcut multă plăcere, căci toţi cei care îmi sînt dragi se găsesc la un loc pe aceeaşi foaie de hîrtie. Deci, sărut, mulţumindu-vă pentru toate, aceste mîini şi aceste picioare cum nu se mai află în toată Viena.

Inelul de la Varşovia. *Chopin vorbeşte de inelul pe care i l-a dăruit împăratul Alexandru, în 1825, şi care era deosebit de preţios.*
Pfingstkönig, *adică Regele Rusaliilor.*

53. Etienne Witwicki către Frederic Chopin, la Viena

Varşovia, 6 iulie 1831

Dragă Domnule Frederic,

Îngăduiţi-mi să-mi reamintesc de dvs. şi să vă mulţumesc pentru admirabilele cîntece. Mi-au plăcut foarte mult nu numai mie, dar şi tuturor celor care le-au ascultat; vă spun că ele sînt şi mai frumoase dacă le auziţi cîntate de sora dvs. Trebuie să deveniţi fără nici o discuţie creatorul operei poloneze; sînt absolut convins că puteţi să faceţi lucrul acesta, şi în calitatea de

Scanned with OKEN Scanner

compozitor național să deschideți o cale talentului dvs. o cale extrem de bogată care să vă pună pe frunte cununa gloriei. Dar cu condiția să aveți necontenit în vedere *naționalitatea, naționalitatea și încă naționalitatea* (sublinierea noastră, I. P.). Este un cuvînt aproape lipsit de sens pentru un scriitor mediocru, dar nu pentru un talent ca al dvs. Căci este o melodie natală, așa cum este și un climat natal. Munții, pădurile, apele și cîmpiile au vocea lor natală, vocea lor interioară, cu toate că nu o sesizează orice suflet. Sînt convins că opera slavă, chemată la viață de un talent adevărat, de un compozitor plin de sentimente și de idei, va străluci într-o zi în lumea muzicală ca un nou astru solar, poate chiar se va ridica deasupra celorlalte și va avea tot atîta melodie ca și opera italiană, mai multă simțire încă și incomparabil mai multă gîndire. De cîte ori mă gîndesc la aceasta, scumpe Domnule Frederic, mă legăn în dulcea speranță că veți fi cel dintîi care veți ști să vă inspirați din vastele tezaure ale melodiei slave; dacă nu veți merge pe această cale, veți renunța de bună voie la cei mai frumoși lauri. Lăsați altora imitația; să se ocupe cei mediocri de ea! Dvs. să fiți original, național; poate că la început nu veți fi înțeles de toți, dar perseverența și cultura în această direcție aleasă de dvs. vă va asigura un nume în posteritate. Acela care se ridică în domeniul oricărei arte, devenind un maestru adevărat, trebuie să urmărească un ideal înalt. Iertați-mă pentru tot ce v-am scris, dar credeți-mă că îndemnurile și dorințele îmi sînt dictate de sincera prietenie și de stima pe care o port talentului dvs. Dacă mergeți în Italia, ați face bine să vă opriți pentru un timp oarecare în Dalmația și în Iliria, pentru a cunoaște cîntecele acestui popor frate cu noi, ca și în Moravia și în Boemia. Căutați melodiile populare slave, așa cum geologul caută pietrele și metalele în munți și văi. Ba chiar notați-vă aceste melodii; va fi pentru dvs. o colecție extrem de folositoare; nu trebuie să regretați timpul cheltuit pentru asta. Încă o dată vă rog să mă iertați pentru scrisoarea mea inoportună; acum las acest subiect.

Părinții și surorile dvs. se bucură de sănătate perfectă; din cînd în cînd am plăcerea să-i văd. Noi trăim aici cu toții într-o continuă febră. Sănătatea mea pînă acum a fost atît de periclitată că n-am putut să mă duc la țară. În timp ce alții se jucau cu mingea eu mă distram cu pilule; și totuși fac parte din artileria de gardă națională. Mi s-a spus că acolo vă plictisiți și lînceziți. Mă pun în situația dvs.; nici un polonez nu poate să fie acum liniștit cînd este vorba despre viața sau moartea patriei sale. Totuși trebuie să vă spun, să vă reamintesc mereu dragul meu prieten, că ați plecat nu pentru a plînge, ci pentru a vă perfecționa în arta muzicală ca să deveniți consolarea și gloria familiei și a patriei noastre. Îmi îngădui să vă trimit aceste sfaturi cu îngăduiența mamei dvs. cea mai prețuită dintre mame. Într-adevăr, a lucra rodnic înseamnă să ai sufletul liber, fără neliniște și fără grijă.

La revedere, scumpe Domnule Frederic, vă doresc sănătate și tot binele cu putință.

Prietenul dvs.

WITWICKI

Scanned with OKEN Scanner

P. S. Dacă vreţi să mai faceţi muzică pentru un oarecare cîntec luînd pentru aceasta două strofe din *Mesagerul*, să nu daţi atenţie faptului că sînt impare, pot să le adaug o silabă în plus.

Adio.

Etienne Witwicki *(1802—1847), poet polonez, prieten cu Chopin. El a emigrat în Franţa după eşecul insurecţiei. Nouă din cele zece melodii din opera postumă a lui Chopin sînt compuse pe versuri de Witwicki şi fără îndoială că marele vis al poetului, ca Chopin să devină „creatorul operei poloneze" s-ar fi realizat şi poate chiar pe versurile sale, dacă viaţa celor doi artişti polonezi nu ar fi asfinţit atît de repede în plenitudinea forţelor creatoare.*

Scanned with OKEN Scanner

ASCENSIUNEA
(1831–1840)

Scanned with OKEN Scanner

Ultimele luni ale anului 1831. Frederic Chopin este de puţin timp la Paris, ajuns la măiestrie, dar cu inima sfîşiată de nenorocirile patriei sale şi de îndepărtarea de cei dragi. În aceste condiţii dificile el începe marea luptă pentru glorie şi pentru viaţă. Într-o scrisoare către prietenul său Kumelski — cea dintîi scrisoare din timpul şederii sale la Paris care este cunoscută — tînărul muzician îşi împărtăşeşte impresiile asupra marelui oraş unde trebuia să trăiască de acum înainte.

54. Frederic Chopin către Norbert-Alphonse Kumelski, la Berlin

Paris 18/9 noiembrie 1831

Viaţa mea prea iubită!

Mi-ai scris că ai fost bolnav, de ce n-am fost eu acolo? N-aş fi îngăduit. Sînt surprins că la *danse de l'oblique* nu te-a apărat, căci în această lume nu mai există, într-adevăr, nevoia de gîndire. Ai fi repede convins de acest adevăr, dacă ai fi aici: toţi francezii sar şi flecăresc, chiar atunci cînd n-au un ban.

Am ajuns aici fără dificultăţi dar cu mari cheltuieli şi sînt mulţumit de ce-am găsit; aici sînt cei mai buni muzicieni şi prima Operă din lume. Cunoşteam pe Rossini, Cherubini, Paër etc., etc. Fără îndoială că voi rămîne la Paris mai mult timp decît mă gîndeam, dar nu pentru că mă simt foarte bine aici, ci pentru că este posibil, ca să ajung la acest rezultat, puţin cîte puţin. Tu însă eşti mai fericit. Tu te apropii de ai tăi, pe cînd eu nu ştiu dacă îmi voi mai revedea familia. Numărul polonezilor care sînt aici este neînchipuit. Unii dintre ei sînt izolaţi cu totul. Şi tu trebuie să fi avut destui la Berlin. Ieri, printr-un adevărat miracol, l-am întîlnit pe Freymanek la Opera italiană. Vine din Anglia şi spune minuni de acolo. Tatăl său este la Berlin împreună cu alţi membri ai familiei sale. M-a rugat să te informez. Desigur că-ţi va face plăcere să-l vezi pe tatăl lui Freymanek în cazul că şi tu eşti copleşit de această boală aşa de universal răspîndită printre noi: oftica portmoneului. Mi se pare că şi Romuald este la Berlin. Poţi să te informezi despre el la Alphonse Brandt, fiul medicului stabilit în oraşul meu natal. Alphonse urmează medicina şi nu-ţi va fi prea greu să afli unde stă. Cînd îl vei găsi, îmbrăţişează-l, căci este unul din cei mai scumpi prieteni ai mei. Romuald şi-a petrecut toată viaţa în familia lui Brandt. El ar putea să te informeze despre mulţi alţi cunoscuţi ai noştri care locuiesc acum la Berlin. După Benedict, Charles (veterinarul) este acasă; probabil că această ştire în legătură cu familia ta te va linişti. În privinţa noutăţilor de la Severin, nu mai ştiu nimic nici despre Antoine, nici despre Vladimir. Acum sper să obţin amănunte despre Bayeri. Împreună cu Valentin Radziwill pe care l-am

Scanned with OKEN Scanner

întîlnit aici — este vorba de fratele mai mare al soţului Steckăi — am luat masa ieri la Komari şi aceştia, ştiu bine, au fost în corespondenţă cu Bayer. Tot ieri, am fost la cină la Dna Potocka, încîntătoarea soţie a lui Miecislas. Încet, încet mă lansez şi eu în lume, dar nu am nici un ducat în buzunar. Totuşi e bine. Dar nu ţi-am vorbit încă de impresia pe care a produs-o asupra mea acest oraş mare, după Stuttgart şi Strasbourg. Se găseşte aici, alături de cel mai mare lux, cea mai mare murdărie, cea mai mare virtute şi cel mai mare viciu; la tot pasul sînt afişe referitoare la bolile venerice, zgomot, zarvă, mocirlă, mai mult decît poate să existe în sferele imaginaţiei. Şi este destul de comod să te laşi mistuit de acest paradis; nimeni nu se interesează de felul de viaţă pe care îl duci; poţi să ieşi în miezul iernii îmbrăcat în zdrenţe şi să frecventezi cea mai înaltă societate. Într-o zi, pentru numai 32 de gologani, poţi să mănînci copios într-un restaurant luminat cu gaz şi acoperit de oglinzi şi aurării; a doua zi se poate întîmpla să iei masa în alt restaurant unde ţi se va servi o porţie de pasăre şi să plăteşti pentru asta de trei ori mai mult. Am învăţat-o pe spinarea mea de cum am venit aici. Sînt şi multe fete pierdute. Îi vînează pe trecători, dar nu lipsesc nici puternicii asdrubali. Regret că amintirea Theresei mă împiedică să gust din fructul oprit, cu toate eforturile lui Benedict care socoteşte că această grijă nu are importanţă. Am cunoscut cîteva cîntăreţe şi mai mult decît cele tiroleze sînt foarte dornice de duet. Dar tu nici nu poţi să-ţi imaginezi cît de plăcut este la mine, la al 5-lea etaj (locuiesc în bulevardul Poissonière nr. 27) unde am o cameră drăguţă, cu un mobilier plăcut, de acaju şi cu un balcon care dă spre bulevardele de unde se descoperă Parisul din Montmartre, Pantheonul şi, în ansamblu, toată această lume frumoasă. Mulţi mă invidiază pentru această privelişte, dar scara nu mi-o admiră nimeni. Deseori, seara, cînd privesc paginile scrise, adaug cîteva cuvinte în albumul meu sau arunc o privire spre cetatea de rugăciuni, mi se pare că toate aceste amintiri nu sînt decît un vis, iar ceea ce se petrece în realitate mi se pare de necrezut, mai mult decît o expediţie la Schwarzbach. Dar Americanii! Nimic nu le seamănă! Oare cînd vom putea noi să vorbim despre toate acestea între patru ochi? Mă gîndesc să rămîn aici timp de trei ani. M-am împrietenit cu Kalkbrenner, cel dintîi pianist din Europa. Sînt sigur că şi tu îl vei preţui mult. Este singurul căruia eu nu sînt demn să-i dezleg şireturile sandalei. Cei de talia lui Herz etc., te asigur, sînt nişte fanfaroni; nu vor cînta niciodată mai bine. Aşadar, în cazul că rămîn aici trei ani, poate că Bezendzio va veni la mine pînă la urmă să mă îmbrăţişeze, poate că îl voi îmbrăţişa şi eu şi voi cînta pentru el o *Stumme*. Mult curaj! Totul se va împlini după voinţa ta. Sper că aşa va fi. Gîndeşte-te la Newazendzio care şi-a pierdut atîţia prieteni pe cîmpul de luptă şi care, nu numai că nu poate să-şi întreţină bătrînii săi părinţi, dar el este şi acum tot în sarcina lor. Gîndeşte-te la el care iubeşte fără speranţă şi care, fără nici un prieten pe această lume, este condamnat să suspine într-un Berlin oarecare.

Al tău pentru totdeauna

FRYK

Filing şi cu Karwowski, vechiul preparator de disecţii la cursul de anatomie, au plecat la Londra unde vor petrece o lună de zile. Stansio mi-a împrumutat bani cu toate că am avut şi eu. El hoinăreşte prin Palais Royal.

Acesta este tot rostul şederii sale la Paris. Speră să obţină o pensie de stat în calitatea sa de austriac plin de merite. Aici nu se duce lipsă de asemenea oameni (un rînd barat). Dacă acest capăt de hîrtie ţi se pare că este plin de lucruri stupide, pune-o pe socoteala grabei mele. Apoi, tu ştii, îmi place mai mult să cînt decît să scriu. Pos. este bolnav — şi iată „Sfînta Cruce deasupra tuturor" (o nouă linie barată). Spune-i lui Alphonse că am primit ieri vizita locotenentului Kondratowicz. De asemenea, spune-i şi lui să-mi scrie.

Ai făcut bine că mi-ai vorbit de moartea lui Debole, căci am putut să-i liniştesc definitiv pe unii din prietenii săi care au poposit aici şi care se mirau de ce n-ai mai primit nici o veste de la el. Scrie-mi şi tu, să nu fi leneş.

Alphonse Kumelski *îl însoţise pe Frederic Chopin de la Viena la München, de unde drumurile lor s-au despărţit, Chopin îndreptîndu-se spre Paris, iar Kumelski plecînd, prin Berlin, către Polonia.*

Ferdinand Paër *(1771—1859), compozitor italian, autor al multor opere apreciate. El a fost şi directorul muzicii particulare a lui Napoleon I apoi Maître de chapelle a lui Louis-Philippe.*

Contesa Delphine Potocka, *vestită prin frumuseţea ei scînteietoare, era şi o muziciană înzestrată cu o voce admirabilă. Căsătorită cu un libertin, contele Miecislas Potocki, ea s-a despărţit de acesta şi s-a stabilit la Paris în 1831. Salonul său era frecventat de înalta societate pariziană. A fost eleva lui Chopin timp de mai mulţi ani, începînd din 1832. În acea vreme ea n-a fost considerată că ar face parte dintre femeile iubite de Chopin. În ultimii ani însă, unii biografi au admis eventualitatea acestei iubiri, afirmîndu-se chiar că între cei doi îndrăgostiţi s-ar fi făcut un schimb de scrisori importante. Cîteva scrisori socotite că fac parte dintre cele trimise de Chopin contesei Potocka au fost publicate în anul 1949, ulterior, însă, s-a dovedit că această corespondenţă este apocrifă. Dar inautenticitatea scrisorilor respective nu poate constitui o dovadă că o frumoasă iubire n-a existat între tînărul Chopin şi Delphine Potocka.*

Stumme, *este vorba de improvizaţie.*

55. Nicolas Chopin către Frederic Chopin, la Paris

Varşovia, 27 noiembrie 1831

Scumpul meu copil,

Am văzut cu plăcere din cuprinsul ultimei tale scrisori, că şederea ta la Paris va fi mai avantajoasă pentru tine decît popasul făcut la Viena şi, fără îndoială, sub mai multe raporturi sînt convins că vei folosi toate ocaziile pentru a te perfecţiona în arta pentru care eşti destinat. Cunoaşterea artiştilor celebri, convorbirile cu ei, executarea operelor acestora şi experienţa lor artistică, toate acestea vor putea să fie foarte folositoare unui tînăr care caută să-şi croiască drumul în viaţă. Prietenia pe care ţi-o arată Kalkbrenner este măgulitoare pentru tine şi, pentru aceasta, ca părinte, îi rămîn foarte obligat. Dar nu pot înţelege, dragul meu, că tu, cu toată capacitatea ta pe care spui că ţi-a recunoscut-o, el crede totuşi că mai ai nevoie de trei ani să te aibă sub ochii săi pentru a face din tine un artist şi să-ţi dea o şcoală. Uite, eu nu sînt în stare să înţeleg ultimul cuvînt şi de aceea, în legătură cu semnificaţia sa, l-am consultat pe bunul tău prieten Elsner a cărui scrisoare

Scanned with OKEN Scanner

ţi-o trimit. Tu ştii că am făcut tot ce mi-a stat în putinţă ca să te ajut să te dezvolţi pe măsura talentului tău, că nu te-am contrazis prin nimic, ştiu de asemenea că tehnica interpretării ţi-a luat destul de puţin timp şi că spiritul tău este mai solicitat decît degetele. Căci dacă alţii au cheltuit zile întregi cîntînd la pian, destul de rar tu ai cheltuit o oră întreagă executînd operele altora. Ţinînd seama de toate acestea, termenul de trei ani este dincolo de puterea mea de înţelegere. Totuşi, nu vreau să te contrariez cu nimic, dar tu mă sileşti să amîn luarea unei hotărîri mai înainte de a fi chibzuit bine, ascultat şi reflectat. Nu ai decît de cîştigat, doar tu însuţi spui că nu poţi încă să ridici capul şi să te arăţi aşa cum te simţi; mai aşteaptă deci ca geniul tău să se poată face remarcat în primul rînd de către cunoscuţi, oricum ei nu văd încă punctul culminant, dă-le răgaz să te cunoască mai bine şi nu-ţi asuma nici o obligaţie care nu ar face decît să-ţi întîrzie drumul. Nu mă voi întinde mai mult asupra acestui subiect. Sper că în clipa cînd îţi scriu tu ai şi primit micul adaus pe care ţi l-am trimis adresîndu-l Dlui J. Lafitte.

Te îmbrăţişez cordial, sfătuindu-te să nu-ţi dai inima noilor veniţi. Mama ta te strînge la pieptul său.

CH.

Frederic-Guillaume Kalkbrenner *(1784—1849), pianist german, autorul unei celebre metode pentru pian.*

Joseph Elsner *(1789—1854), compozitor polonez, directorul Conservatorului din Varşovia. L-a învăţat armonia şi contrapunctul pe Chopin dovedindu-şi afecţiunea faţă de genialul său elev în mai multe împrejurări decisive pentru acesta, cu o pondere şi un ataşament de o exemplaritate rare.*

56. — Joseph Elsner către Frederich Chopin, la Paris

Varşovia, 27 noiembrie 1831

Dragă prietene,

Am aflat cu mare plăcere că acest Kalkbrenner, primul pianist (cum spui tu) te-a primit aşa de bine. L-am cunoscut pe tatăl său la Paris în 1805, şi de atunci, tînărul Kalkbrenner era foarte apreciat printre cei mai buni virtuozi. Ca şi de această primire, m-am bucurat că ţi-a promis să-ţi dezvăluie secretele artei sale, dar mă mir că ţi-a fixat un termen de trei ani pentru atingerea acestui ţel. Oare impresia produsă de prima audiţie l-a făcut să creadă că este necesară o asemenea perioadă pentru a te iniţia în metoda sa? Ce a putut să-l facă să creadă că geniul tău muzical ar trebui să se dedice cu exclusivitate pianului şi talentul tău în întregime să se dedice numai compoziţiilor pentru acest instrument? O cunoaştere mai profundă a capacităţilor tale artistice îl va face — sînt convins — să-şi schimbe opinia. Dacă vrea, prin persoana ta, după ce ţi-a vîrît în cap toată ştiinţa sa, să servească arta în general, dacă îţi dovedeşte că-ţi este prieten, atunci să fii pentru el un elev plin de recunoştinţă.

Scanned with OKEN Scanner

În ceea ce mă privește, îți mărturisesc că aș vrea să-l am ca elev pe Linowski, care este prietenul tău. Este însuflețit de mult zel pentru studiul muzicii și este înzestrat cu destul talent pentru compoziție. Din nefericire, trebuie să lucreze toată ziua pentru a-și cîștiga existența și pentru a economisi cîțiva zloți pentru ziua de mîine. Dar niciodată nu m-am gîndit să fac un elev din tine! Sau din Nidecki! O spun cu toată mîndria și mă felicit de a vă fi dat lecții de armonie și compoziție. A învăța compoziția nu înseamnă a dicta reguli, mai cu seamă cînd ești în fața unui discipol ale cărui capacități sînt evidente. Este de datoria lor să și le găsească prin ei înșiși și să le depășească într-o bună zi. În tehnica artistică și chiar prin progresele pe care le confirmă prin factura operelor sale, este necesar ca elevul nu numai să-și egaleze, apoi să-și depășească maestrul, dar mai ales, să posede calități proprii, personale, pentru a-l face să strălucească. *Chiar și maniera cea mai desăvîrșită de a cînta la un instrument, de pildă cea a lui Paganini pentru vioară, sau a lui Kalkbrenner pentru pian, cu tot ce comportă ca vrajă, fie prin caracterul specific instrumentului, fie prin originalitatea compoziției adaptate proprietăților, într-un cuvînt tot ceea ce constituie jocul înțeles în felul acesta nu este în domeniul muzicii decît un mijloc pentru a se atinge expresivitatea sentimentelor* (sublinierea noastră I. P.). Gloria de care s-au bucurat altădată Mozart și Beethoven, ca pianiști, a trecut de mult și cu toată rezistența valorilor clasice pe care le conțin, compozițiile lor pentru pian au fost abandonate pentru opera de concepție mai nouă. Dar acelea dintre operele lor compuse nu pentru un singur instrument: operele lor, melodiile și simfoniile lor sînt vii și trăiesc printre noi, alături de producțiile viguroase ale celei mai moderne arte de astăzi: *Sapiente pauca!*

Nu trebuie sfătuiți elevii să întîrzie în studiul unei singure metode, al unei singure maniere, nici asupra stilului unui singur popor. Ceea ce este adevărat și frumos nu trebuie să fie imitat, ci trebuie să fie trăit după legi proprii și superioare. Ca model (ca un *non plus ultra*), nici un om, nici un popor nu poate să servească numai natura eternă și invizibilă care cuprinde totul în sine. Oamenii și popoarele nu oferă decît temele de inspirație mai mult sau mai puțin reușite. Într-un cuvînt, *artistul (profitînd de tot ce-l înconjoară și se răspîndește în jurul său), artistul nu poate să găsească decît în el însuși și prin propria sa perfecționare tot ceea ce îi va mișca pe contemporanii săi. Cauza acestei admirații și a unei glorii meritate pe bună dreptate și acum și în viitor nu este într-adevăr altceva decît individualitatea genială transpusă în opere și care continuă să trăiască* (idem).

M-a amuzat faptul că acest Kalkbrenner a trecut peste tine cu creionul roșu. Mi-am adus aminte că la întoarcerea sa din Anglia, unde făcuse cunoștință cu Kalkbrenner, D-na Szymanowska, mai înainte de a da un concert la noi, a distribuit în timpul unei repetiții creioane roșii ca să se taie unele măsuri din *Concerto en si mineur* de Hummel. Dînsa îl socotea totuși scurtat. Mai rău încă: în variațiunile nu știu cărui autor pe care îl făcuse să sufere aceeași soartă ca și Hummel, a introdus un *Andante* de Field. Era un abuz! Trăim constrînși să acordăm atenție numai jocului D-nei Szymanowska și de a admira numai degetele sale.

Înțelegerea ansamblului unei opere îl caracterizează pe adevăratul artist; artistul pune piatră peste piatră, grindă pe grindă ca și un lucrător. Indiscutabil că această concepție creatoare este bazată pe credința în progresul continuu al artei și pe o dragoste reală pentru muncă și ea stimulează

Scanned with OKEN Scanner

spiritul, reamintindu-i scopul final: aspiraţia spre Frumos! Ea nu permite nici să suprimăm, nici să facem să se suprime ceva într-un mod nesăbuit din operele maeştrilor vechi. Iată de ce eu mă bucur că el (Kalkbrenner) ţi-a lăsat ţie grija de a tăia tu însuţi, fiindcă numai tu singur înţelegi ceea ce a părut auditorilor prea lung şi poate chiar şi lui Kalkbrenner.

Dealtfel, despre toate astea am să-ţi mai scriu.

Omagiile mele Contelui Plater, lui Adalbert Grzymala, lui Hoffmann. Pentru Lesueur, Paër, Kalkbrenner, Naderman, Norblin, cununa salutărilor mele. Te rog să-l îmbrăţişezi pe Orlowski.

Adio şi fii fericit atît cît ţi-o doreşte adevăratul tău prieten.

JOSEPH ELSNER

Contele Adalbert Grzymala *(1793—1870) a îmbrăţişat mai întîi cariera militară şi a participat la campania din 1812. Mai tîrziu, devenind membru activ al „Societăţii patriotice", a fost judecat şi condamnat la închisoare şi încarcerat în cazematele de la Sfinţii Petru şi Pavel din Saint-Petersbourg, de unde a fost eliberat în 1829. După eliberarea sa din închisoare, a fost director de bancă şi a debutat în literatură la Varşovia, unde salonul său a devenit locul de întîlnire al scriitorilor şi artiştilor varşovieni. După revoluţia poloneză a emigrat la Paris, unde a devenit prietenul tuturor artelor, mai ales al pictorului Eugène Delacroix, de la care poseda multe tablouri de mare valoare.*

Jean-François Nadermann *(1773—1835), harpist şi compozitor, profesor la Conservatorul din Paris.*

Louis Norblin *(1781—1854) fiu de violoncelist francez, a fost profesor la Conservatorul din Paris şi primul violoncelist al Operei parisiene.*

Antoine Orlowski *(1811—18?...), compozitor polonez, elevul lui Elsner şi şef de orchestră la teatrul din Rouen.*

57. — Frederic Chopin către Titus Woyciechowski, la Poturzyn

Paris, 12 decembrie 1831

Sufletul meu prea iubit,

Scrisoarea ta mi-a redat viaţa. Dar ce contuzie! Cele mai contradictorii veşti mi-au sosit în legătură cu această chestiune. Mi-am explicat în fel şi chip diversele maniere ale expresiilor conţinute în scrisorile venite de acasă şi Kot mi-a scris într-un mod atît de ciudat că mi-a fost teamă de gîndurile care m-au luat cu asalt. În sfîrşit, ne vom revedea încă în această viaţă! Cîte schimbări, cîtă mizerie! Cine ar fi putut să le prevadă! Îţi aduci aminte de sfatul de noapte de la Viena? Era ajunul plecării tale! Eu am ajuns aici adus de vînt. Aici se respiră mai uşor, dar poate pentru a plînge mai mult! Parisul este tot ceea ce vrei. La Paris poţi să te distrezi, să te plictiseşti, să rîzi, să plîngi, să faci tot ce-ţi trece prin gînd; nimeni nu-ţi va arunca o privire, căci aici sînt mii de oameni care fac acelaşi lucru, dar fiecare îl face în felul său original. Nu ştiu dacă mai sînt şi în altă parte atîţia pianişti ca aici; de asemenea, nu ştiu dacă sînt în altă parte atîţia oameni proşti şi atîţea virtuozi. Am sosit la Paris înarmat cu recomandaţii destul de modeste. O scrisoare de la Malfatti pentru Paër, cîteva scrisori din Viena pentru editori. Cam asta e tot, căci la Stuttgart mi-a sosit ştirea ocupării

Scanned with OKEN Scanner

Varşoviei şi numai acolo am luat hotărîrea de a mă îndrepta spre o altă lume. Graţie lui Paër care este şeful de orchestră al Curţii, i-am cunoscut pe Rossini, pe Cherubini şi pe alţii. Tot prin el i-am fost prezentat lui Kalkbrenner. Nici nu poţi să ştii cît de curios am fost să-i cunosc pe Herz, pe Liszt, pe Hiller etc. Toţi sînt nimic în comparaţie cu Kalkbrenner. Îţi mărturisesc că pînă acum am cîntat ca Herz, dar de acum încolo aş vrea să cînt cum cîntă Kalkbrenner! Dacă Paganini este însăşi perfecţiunea, Kalkbrenner este egalul său, dar într-o altă manieră. Este destul de greu să-ţi descriu *calmul* său, tuşeul său fermecător, echilibrul său fără asemănare care-şi pune amprenta pe jocul său, dar mai cu seamă măiestria care se afirmă prin fiecare din notele sale. Este un gigant care-i striveşte pe alde Herz, pe alde Czerny şi prin urmare şi pe mine.

Dar ce s-a întîmplat?

Fiind prezentat lui Kalkbrenner, am fost rugat să cînt. Neauzindu-l în prealabil, dar cunoscînd maniera lui Herz, mi-am potolit bătăile inimii plină de orgoliu şi vrînd-nevrînd, m-am aşezat la pian. Am cîntat, da, am cîntat acel *mi minor* pentru care Rhénanezii: Lindpaintner, Berg, Stunz, Schunke şi toată Bavaria nu ştiuseră să găsească destule elogii. L-am uimit pe Dl. Kalkbrenner care m-a întrebat imediat dacă am fost elevul lui Field. A declarat apoi că aveam tuşeul acestuia odată cu jocul lui Cramer (sufletul meu s-a umplut de bucurie). El s-a bucurat şi mai mult cînd Kalkbrenner s-a aşezat la pian pentru a se etala, dar a greşit şi a fost nevoit să se oprească. Nu mi-am imaginat niciodată ceva asemănător! De atunci ne vedem zilnic, fie că merg eu la el, fie că vine el la mine. După ce m-a studiat bine, m-a sfătuit să iau lecţii cu el timp de trei ani, spunîndu-mi că va face din mine un cineva foarte, foarte... Eu ştiu cîte îmi lipsesc, i-am şi spus-o, adăugînd că nu vreau să-l imit şi că trei ani erau prea mult. După ce m-a ascultat, mi-a spus că eu cînt într-o manieră plăcută atunci cînd sînt inspirat şi foarte rău cînd nu sînt, lucru care lui nu i se poate întîmpla niciodată. M-a observat de foarte aproape şi — după el — eu nu am şcoală, că sînt pe o cale minunată, dar mai tîrziu am să pierd drumul. A mai spus că, după moartea sa, sau atunci cînd va înceta să mai cînte, nu vor mai fi reprezentanţi ai marii şcoli pianistice şi că eu nu voi putea, chiar dacă aş vrea, să creez o nouă şcoală de pian fără să ţin seama de cea veche. Într-un cuvînt, el mă consideră ca pe o maşină perfectă, dar că tocmai din această cauză dezvoltarea propriilor mele idei este împiedicată. El găseşte caracter în compoziţiile mele şi crede că ar fi păcat să nu mă arăt în toată plenitudinea înzestrărilor mele. Aşadar, dacă ai fi şi tu aici, mi-ai spune: — „Învaţă, băiatul meu, cît mai este încă vreme!" Mulţi mi-au dat sfaturi contrare, socotind că sînt capabil să cînt tot aşa de bine ca şi Kalkbrenner şi consideră că acesta este mistuit de orgoliul său şi că vrea să se poată spune că eu sînt elevul său etc, etc. Dar acestea nu sînt decît glume răutăcioase; căci dacă toată lumea de aici mărturiseşte cea mai mare stimă pentru talentul său, nimeni nu poate să-l suporte pe omul Kalkbrenner, deoarece el nu fraternizează deloc cu primul imbecil venit aici şi tot aşa de adevărat cum este că te iubesc, la fel de adevărat este şi faptul că el este deasupra tuturor celor pe care i-am auzit aici. Le-am împărtăşit şi părinţilor mei propunerea pe care mi-a făcut-o el. Ei par să fie de acord, în timp ce Elsner vede numai invidie. Orice ar fi (mă bucur de un mare prestigiu printre artişti), voi da un concert la 25 decembrie. Vor mai cînta Baillot, celebrul rival al lui Paga-

Scanned with OKEN Scanner

nini şi faimosul oboist Brodt, iar eu voi da *fa mior*-ul meu şi *Variaţiunile în si bemol major*. Apropo de acest concert, acum cîteva zile am primit de la Cassel o cronică de vreo 10 pagini datorită unui neamţ entuziasmat. După lungi preliminarii, cronicarul analizează măsură după măsură, spunînd că acestea nu sînt simple variaţiuni cum sînt altele, ci un fel de tablouri fantastice. Vorbind de cea de a doua variaţiune, spune că se văd aici cum aleargă Don Juan şi Leporello. În cea de a treia, Don Juan o strînge în braţe pe Zerline, în timp ce la stînga, Mazetto este cuprins de mînie. În fine, mai adaugă el, la cea de a 5-a măsură din *Adagio*, Don Juan o sărută pe Zerline în *re bemol major*. Plater m-a întrebat ieri unde se găseşte acest *re bemol major* la Zerline? Este foarte amuzantă imaginaţia acestui neamţ care i-a cerut insistent cumnatului său să recomande această cronică lui Fetis pentru „*Revue Musicale*". Bravul Hiller şi-a dat toată osteneala să mă apere, demonstrînd acestui domn cumnat că, departe de a fi înţelept, proiectul acesta era cu totul absurd. Hiller este un vechi elev al lui Hummel. *Simfonia* şi *Concertul* său, executate acum trei zile, au produs o impresie deosebită. Este un om în genul lui Beethoven, plin de poezie, înflăcărat şi spiritual. Dar să revenim la concertul meu. Voi mai da aici, cu Kalkbrenner, un *Marş urmat de o Poloneză* pentru două piane cu acompaniament de alte patru. Este o nebunie! Kalkbrenner va cînta la un pantaleon uriaş. Eu voi avea un mic pian monocord, dar al cărui sunet ajunge departe ca ţipătul unei girafe. În privinţa celorlalte instrumente, sînt şi ele mari şi vor constitui orchestra. Ele vor fi ţinute de Hiller, Osborne, Stamati şi Sowinski. Acesta din urmă nu se apropie prin nimic de defunctul Alexandre (căruia i-am întîlnit aici unul din elevii săi). Capul nu este prea zdravăn, dar are figura plăcută şi o inimă bună. Norblin, Vidal şi celebrul Urhan — un artist cum încă nu am mai auzit — ne vor da concursul. Biletele s-au plasat. Cel mai dificil a fost obţinerea cîntăreţelor. Rossini mi-a permis să le cer de la Operă, dar n-a putut să ia o hotărîre fără să-l consulte pe Dl. Robert, directorul adjunct care n-a vrut să se expună să primească încă două sau trei sute de cereri asemănătoare. Dar nu ţi-am vorbit nimic de Operă! Niciodată n-am ascultat *Bărbierul* ca în săptămîna trecută cu Lablache, Rubini şi Malibran (Garcia). Niciodată n-am auzit un *Othello* cîntat cum îl cîntă Rubini, Pasta şi Lablache, nici *Italiana* cum a fost cîntată de Rubini, Lablache şi D-na Raimbeaux. La Paris am tot ce n-am avut niciodată! Tu nu poţi să-ţi imaginezi ce este Lablache, Pasta, se spune, a pierdut, dar eu n-am auzit ceva mai sublim. Malibran cucereşte prin glasul ei miraculos. Este o stea care străluceşte deasupra tuturor stelelor. Minunea minunilor! Rubini este un tenor excelent care cîntă cu toată vocea şi cu tot sufletul. Ruladele sale durează uneori două ore (dar se mai întîmplă să brodeze cînd durează prea mult şi face să vibreze înadins vocea. În fine, el prelungeşte la infinit trilurile sale ceea ce, dealtminteri, îi aduce şi cele mai vii aplauze). *Mezzo voce* al său este incomparabil. Am ascultat-o şi pe Schröder-Devriendt care nu mai înnebuneşte lumea ca în Germania. A cîntat rolul Desdemonei, iar Malibran pe al lui Othello. Malibran mică şi nemţoaica enormă! Se părea că nemţoaica este gata să-l sugrume pe Othello. A fost destul de costisitor să asişti la un asemenea spectacol. 24 de franci pentru un singur loc ca s-o vezi pe Malibran cu totul şi cu totul neagră şi deloc faimoasă în acest rol.

În curînd se va da *Le Pirate* şi *La Somnambule* etc. Pasta a părăsit deja Parisul. Se spune că nu va mai cînta. Orchestra este admirabilă, dar nu

Scanned with OKEN Scanner

se poate compara totuşi cu veritabila Operă franceză (academia regală). Mă îndoiesc dacă s-a atins vreodată la teatru gradul de măreţie la care a ajuns *Robert le Diable*, ultima operă în 3 acte a lui Meyerbeer, autorul lui *Cruciato*. Este capodopera şcolii noi. Apar aici diavoli, coruri imense cîntînd în tuburi, duhuri care ies din mormînt, dar nu ca în *Le Charlatan*, ci în grupuri de 50 sau 60. Teatrul este o diorama la capătul căreia se zăreşte o biserică luminată ca de Crăciun sau de Paşte. Pe bănci se văd călugări şi credincioşi în mulţime cu cădelniţe, dar ce este mai extraordinar, este orga al cărei sunet, venind din scenă, vrăjeşte, uluieşte şi acoperă aproape sunetul orchestrei. Meyerbeer a devenit nemuritor! Dar şi el a trebuit să aştepte trei ani la Paris pînă cînd a izbutit să-şi joace opera! Se vorbeşte că a cheltuit 20.000 de franci cu trupa! D-na Domoreau-Cinti cîntă cum nu se poate mai bine. Malibran uimeşte, pe cînd Cinti încîntă executînd gamele cromatice mai bine chiar decît celebrul Tulon la flaut. Este cu neputinţă să ai o voce mai perfectă şi o costă aşa de puţin încît se pare că nici nu se preocupă de public. La fel şi Nourrit, tenorul francez, este admirabil prin căldura sentimentului.

La Opera Comică, unde trebuie să se dea *Fra Diavolo*, la *Fiancée* sau *Zampa*, o nouă şi minunată operă de Herold, Cholet cîntă primele roluri de amant-seducător. Este iritant şi mirabil în acelaşi timp. Este un geniu a cărui voce este cu adevărat dotată pentru romanţa din care a făcut un gen. Deocamdată, la Opera Comică se joacă *Marquisa de Brinvillers*. Este istoria unei proxenete care a trăit în timpul lui Ludovic al XIV-lea sau al XV-lea. Opt compozitori au scris muzica: Cherubini, Paër, Berton, Herold, Auber, Batton, Blangini şi Carafa. După mine, ar fi foarte greu să aduni o mai bună companie pentru un concert. Tu ce crezi? Pe altundeva tu vei spune că eu sînt pe cale de a mă abrutiza şi că evit ridicolul. Pixis are cea mai mare stimă pentru mine, atît din cauza felului meu de a cînta, cît şi pentru faptul că este gelos; fiica lui îşi dă mai multă osteneală pentru mine decît pentru el. Scrie-mi pentru numele lui Dumnezeu, sau mai bine vino.

Al tău pînă la moarte şi, poate, pe curînd.

F. CHOPIN

Bătrînul Potier este minunat. Tînărul este şi el aici şi mai sînt Hervet, Evra, Tierry şi Filès, dar eu nu i-am văzut încă. Locuiesc în *Bulevard Poissonnière* nr. 27. Dar tu mi-ai dat adresa ta; a trebuit s-o cer de la Wodzinski. Pianele Pleyel sînt *non plus ultra*. Printre polonezi îl văd pe Kunasik, Morawski, Niemojewski, Lelewel, Plichta. Ceilalţi constituie o formidabilă şleahtă de imbecili. O văd de asemenea şi pe D-ra Jawurek, dar nimic mai mult. Este drăgălaşă. Oleszczynski are de gînd să-mi facă portretul în gravură. Alaltăieri m-am dus cu Brykczynski să fac o vizită D-nei Tyskiewicz, dar Poniatowski n-a mai venit. Astăzi mă duc la Montebello. Fără Wodzinski n-aş fi avut adresa ta, surdule! Ei cred că te vor revedea în curînd. Aş vrea şi eu să te văd, chiar dacă n-ar fi decît din cînd în cînd căci sînt nebun de dor, mai cu seamă că plouă. D-ra Gladkowska se va căsători cu Grabowski, dar aceasta nu împiedică deloc o afecţiune platonică. Baillot de-abia a sosit. Închid scrisoarea. Iubeşte-mă!

P. S. *În casa unde locuiesc la etaj, chiar deasupra mea stă o tînără femeie al cărei soţ lipseşte de dimineaţă şi pînă noaptea tîrziu. Vecina mea este*

Scanned with OKEN Scanner

extrem de drăguță și m-a invitat de mai multe ori să vin și s-o consolez în singurătatea sa. La ea arde mereu un foc mare! Ce bine ar fi să stai lîngă acest foc! Ea m-a rugat mereu, crezînd că odată și odată mă voi lăsa tentat. Dar nu am nici o dorință să alerg după aventuri. Nu de alta, dar s-ar prea putea să fac cunoștință cu bastonul soțului (subliniat de Chopin).

Nu mă pot reține să nu-ți povestesc mica aventură care mi s-a întîmplat la Pixis. El adăpostește sub acoperișul său o domnișoară drăguță de vreo 15 ani cu care plănuiește (se spune!) să se însoare. Am cunoscut-o la Stuttgart. Abia am sosit aici și Pixis m-a invitat să vin să-l văd, dar nu mi-a spus (căci atunci poate aș fi venit mai tîrziu) că domnișoara sa, la care, dealtfel nu m-am gîndit deloc, îl însoțise la Paris. Or, iată că am întîlnit-o pe tînăra fată pe scară. Ea a manifestat o mare bucurie și m-a invitat să intru la ea, spunînd că nu facem nimic rău. „Domnul Pixis nu este acasă, a adăugat ea, stați, vă rog, nu va întîrzia, etc" (ne cuprinsese pe amîndoi un fel de tulburare!). Eu m-am scuzat, știind cît de gelos este bătrînul, spunîndu-i că voi veni în altă zi etc. Dar în timp ce noi vorbeam cu toată nevinovăția, pe scară, a apărut Pixis. El a fulgerat cu privirea (ca Soliva) prin lentilele groase ale ochelarilor săi, să vadă cine vorbește cu *frumoasa* sa. A început să alerge pe scară, sărmanul de el și în cîteva clipe s-a oprit în fața mea spunînd *brusquement:* „Bonjour", apoi întorcîndu-se spre fată: „Qu'est-ce que vous faites ici?" după care s-a dezlănțuit într-o interminabilă văicăreală amestecată cu înjurături nemțești pentru că fata a îndrăznit să primească oameni tineri în lipsa sa. La rîndul meu, surîzînd (cu un aer de nevinovăție) am remarcat, pentru a-i ține partea lui Pixis, că fata ieșise din cameră destul de ușor îmbrăcată (doar într-o simplă rochiță de mătase). În cele din urmă, bătrînul s-a potolit, s-a răzgîndit, m-a luat de braț și nemaiștiind cum să se poarte mai bine, m-a condus în salon. Era tot supărat căci, fără îndoială, se temea să nu-i fi jucat vreo festă în lipsa sa de acasă, sau, mai degrabă, să nu se fi întîmplat ceva cu drăguța sa; în fine, m-a condus pe scară, dar dîndu-și seama că eram într-o stare euforică (într-adevăr, nu puteam să-mi ascund starea de euforie care mă cuprinsese, deoarece pentru prima dată întîlneam oameni care să mă bănuiască de un asemenea lucru!), văzînd, așadar cît eram de distrat, a intrat la portar și l-am auzit întrebîndu-l dacă am venit de mult etc. De atunci, Pixis n-a găsit destule elogii pentru a proslăvi talentul meu tuturor editorilor și mai ales lui Schlessinger. Acesta m-a sfătuit să scriu variațiuni pe o temă din *Robert*, acel *Robert* pe care l-a cumpărat cu 24.000 de franci de la Meyerbeer!

Ce spui de asta? Eu, un seducător!

Titus Woyciechowski, *prietenul din copilărie al lui Frederic Chopin, era atît confidentul aspirațiilor muzicale cît și al dragostei sale pentru cîntăreața Constance Gladkowska.*

Pierre-Marie-François de Sales Baillot *(1771—1842), violonist francez.*

Henri Herz *(1803, sau 1806—1888), pianist și constructor de piane francez.*

Ferdinand Hiller *(1811—1885), pianist german, prieten cu Chopin.*

Pierre-Joseph Lindpaintner *(1791—1856), compozitor german, șef de orchestră la Stuttgart.*

Conrad-Mathieu Berg *(1795—1852), pianist compozitor și muzicolog german.*

Scanned with OKEN Scanner

Joseph-Harmann Stunz *(1793—1859), compozitor german, şef de orchestră la Curtea din Bavaria.*

Louis Schunke *(1810—1834), compozitor german, prietenul lui Robert Schumann şi unul din fondatorii cunoscutei* Neue Zeitschrift für Muzik *(Noua revistă pentru muzică).*

Henri Brodt *(1801—1839), oboist şi compozitor francez.*

George-Alexandre Osborne *(1806—1870), pianist şi compozitor irlandez.*

Camille-Marie Stamati *(1811—1870), pianist, compozitor şi profesor de muzică venit din Grecia şi stabilit la Paris.*

Adalbert Sowinski *(1803—1880), pianist, compozitor şi muzicolog polonez, autor al dicţionarului biografic:* Les Musiciens polonais et slaves, *apărut la Paris în anul 1857, tipărit în franceză şi poloneză.*

Alexandre Rembielinski, *pianist polonez de mare talent pentru care Chopin avea o mare admiraţie şi care a murit foarte tînăr.*

Chretien Urhan *(1790—1845), compozitor, pianist şi violonist german căruia i s-a spus „le pendant seraphique du diabolique Berlioz".*

Louis Lablache *(1794—1856), celebrul bas de origină franceză.*

Jean-Baptiste Rubini *(1795—1854), unul din marii tenori ai Italiei.*

Judita Pasta *(1798—1865), celebră cîntăreaţă italiană.*

Wilhelmine Schröder-Devriendt *(1804—1860), mare cîntăreaţă germană, interpretă a muzicii wagneriene.*

Le Charlatan, *operă de Charles Kurpinski (1785—1857), compozitor polonez, şeful de orchestră al Operei din Varşovia.*

Laure-Cinthie Montalant, *cunoscută sub numele de D-ra Cinti (1801—1863), cîntăreaţă franceză pentru care Rossini a scris mai multe roluri.*

Jean-Louis Tulon *(1786—1863), flautist francez, autorul a o sută de compoziţii pentru flaut. Profesor la Conservatorul din Paris.*

Adolphe Nourrit *(1802—1839), celebru tenor al Operei din Paris.*

Louis-Joseph-Ferdinand Herold *(1787—1833), compozitor francez.*

Jean-Baptiste Cholet, *cunoscut tenor francez.*

Henri-Monton Berton *(1767—1844), compozitor francez.*

La Marquise de Brinwilliers, *în realitate opera avea nouă autori, Chopin uitîndu-l pe Boieldieu.*

Désiré-Alexandre Batton *(1797—1855), compozitor francez.*

Joseph-Marc-Marie-Felix Blangini *(1781—1848), compozitor italian.*

Michel-Henri Carafa *(1787—1872), compozitor italian, profesor la Conservatorul din Paris.*

Jean-Pierre Pixis *(1788—1874), pianist şi compozitor german căruia Chopin i-a dedicat la* Fantaisie sur des thèmes polonais, *op. 13.*

Charles Potier *(1775—1838), actor de teatru francez.*

Joachim Lelewel *(1786—1861), celebru om politic şi istoric polonez care, după revoluţia poloneză, s-a stabilit la Paris.*

58. — Frederich Chopin către Joseph Elsner, la Varşovia

Paris, 14 decembrie 1831

Dragă Domnule Elsner,

Scrisoarea dvs. mi-a dat o nouă probă de interesul părintesc şi de urările de sănătate atît de sincere cu care vreţi să-l copleşiţi pe cel mai fidel dintre elevii pe care i-aţi avut. În 1830 mi-am dat seama de tot ceea ce îmi lipsea, ştiam ce drum mai am încă de străbătut şi m-am lăsat tentat de unul din exemplele pe care mi le-aţi propus. În acest timp îmi spuneam: „Mă voi apropia de el, dar numai pentru puţin timp, în ciuda *Piticului* şi un *Laskomogi* va ţîşni din creierul meu. Dar eu am pierdut orice speranţă de acest fel. Acum sînt constrîns să-mi deschid calea ca pianist în lume şi să las pentru mai tîrziu idealurile artistice mai înalte pe care le preconizaţi

pe bună dreptate în scrisoarea dvs. Pentru a fi un mare compozitor trebuie să ai o mare experienţă. După cum m-aţi învăţat, la aceasta se ajunge ascultînd, nu numai ascultînd operele celorlalţi, ci mai ales pe ale tale. Zeci de tineri talentaţi, elevi ai Conservatorului din Paris, aşteaptă cu braţele încrucişate, unul simfoniile, altul cantatele, iar celălalt operele proprii care s-au văzut numai pe hîrtie, de Cherubini şi Lesueur. (Nu mai vorbesc de micile teatre la care de asemenea se ajunge greu şi care nu dau nici o glorie artistică acelora care sînt jucaţi acolo, chiar dacă sînt talentaţi). Aşa i s-a întîmplat lui Thomas la Leopoldstadt. Cunoscut destul de bine de peste 10 ani ca un compozitor de opere, Meyerbeer a trebuit să lucreze timp de trei ani ca să-şi plătească şederea la Paris înainte de a izbuti să i se joace *Robert le Diable*, opera care face furori astăzi. (A trebuit să aştepte ceea ce avusese din plin Auber.) După mine, fericit este acela care, voind să pătrundă în lumea muzicală, poate să fie şi compozitor şi actor în acelaşi timp. Eu sînt cunoscut ca pianist ici şi colo, în Germania. Cîteva gazete vorbind de concertele mele şi-au exprimat speranţa de a mă vedea ocupînd cît mai curînd unul dintre primele locuri printre virtuozii acestui intrument. (Aceasta înseamnă: *„Disce, puer, faciam te grand seigneur!*)

O ocazie unică se prezintă astăzi pentru mine de a-mi atinge ţelurile a căror realizare a fost prevăzută datorită capacităţilor mele înnăscute. De ce să nu merg pe această cale? Eu nu voi îngădui nici unui pianist german să-mi dea sfaturi, căci dacă vreunul din ei şi-a dat seama că-mi lipseşte ceva, nici unul n-a putut să-mi precizeze ce-mi lipseşte. În ceea ce mă priveşte, eu n-am observat încă în ochiul meu bîrna care mă împiedică acum să văd mai departe. Trei ani este mult; foarte mult! (După ce am studiat îndeaproape, Kalkbrenner a recunoscut el însuşi ceea ce trebuie să vă probeze că nu artist adevărat care-şi merită gloria este scutit de gelozie.) Eu aş fi acceptat aceşti trei ani de trudă, dacă, graţie lor, aş fi putut să fac un pas mare spre realizarea proiectelor mele... Dealtfel sînt absolut convins că nu voi fi niciodată o copie a lui Kalkbrenner, căci nimic nu-mi va putea smulge din cap ideea şi dorinţa poate prea îndrăzneaţă, dar nobilă, de a crea o lume nouă, şi dacă lucrez o fac pentru a sta mai bine pe picioarele mele. Cunoscut la Berlin ca pianist, Ries a cucerit mai uşor laurii pentru opera sa *Braut* şi la Berlin şi la Frankfurt. N-a fost considerat şi Spohr numai ca violonist înainte de a fi dat *Jessonde*, *Faust*. etc. Nădăjduiesc, Domnule Elsner, că nu-mi veţi refuza binecuvîntarea dvs., aflînd de ce principii sînt inspirat şi că proiectele mele vor fi cunoscute de dvs. Cred că părinţii mei v-au vorbit despre concertul meu care va fi repus la 25. Am întîmpinat mari dificultăţi ca să-l organizez, şi fără Paër, fără Kalkbrenner, şi mai ales fără Norblin (care vă trimite complimentele sale), n-aş fi ajuns să-l dau într-un răgaz atît de scurt. Două luni, socoteam eu, este prea puţin pentru Paris. Baillot, foarte agreabil şi curtenitor, va cînta aici într-un *Quintette* de Beethoven; Kalkbrenner şi cu mine vom cînta un *duo* cu acompaniament la patru piane. Pe Rucha nu-l cunosc decît din vedere şi ştiţi cît de mult am dorit să-i fiu prezentat. Sînt în relaţii cu cîţiva din elevii săi care mi-au dat o idee despre el. Nu iubeşte muzica. Nu ia parte la concertele Conservatorului şi nu vrea să vorbească de muzică cu nimeni. În timpul lecţiilor îşi consultă mereu ceasul etc. La rîndul său, Cherubini nu face altceva decît să flecărească despre revoluţie şi holeră. Aceşti domni seamănă cu marionetele uscate pe care nu poţi să le priveşti decît cu respect şi ale căror opere

Scanned with OKEN Scanner

trebuie să servească drept materie de învățămînt. Fetis, pe care l-am cunoscut și care poate să te învețe atîtea lucruri, locuiește în împrejurimile orașului. Vine la Paris numai ca să dea lecții. Altfel, ar fi fost internat de mai mult timp la Sainte-Pélagie pentru datoriile ce i-au revenit de la *Revue Musicale* pe care nu le-a achitat încă. Trebuie să știi că la Paris debitorii nu pot fi arestați în afara locuinței lor și, de aceea, Fetis și-a părăsit casa și s-a dus la periferie unde, pentru un oarecare timp, legea nu poate să facă nimic împotriva lui. Numărul oamenilor care se interesează de această ramură a artei muzicale este surprinzător. Sînt trei orchestre: a Academiei, a Italienilor și a lui Feydeau. Toate trei sînt excelente. Rossini este *regizorul* operei sale, a cărei scenă este cea mai bine montată din Europa. Lablache, Rubini, Pasta (care vine numai ca să plece) La Malibran, Devriendt-Schröder, Santini etc. încîntă înalta societate de trei ori pe săptămînă. Nourrit, Levasseur, Derivis, D-na Cinti-Damoreau, D-ra Dorus relevă nivelul marii Opere. Cholet, D-ra Casimir, Precost obțin admirația tuturor la Opera Comică. Într-un cuvînt, numai aici poți să-ți dai seama ce este cîntecul! Fără îndoială că astăzi, prima cîntăreață a Europei nu mai este Pasta, ci La Malibran (Garcia) — o minune! Valentin Radziwill o idolatrizează și de mai multe ori ne-am gîndit cît o admirați și dvs. Lesueur vă mulțumește mult pentru că vă gîndiți la el. M-a rugat să vă transmit un milion de salutări din partea lui. El se informează despre dvs. într-un mod încîntător și-mi spune de cîte ori îmi face o vizită: „E, ce mai face bunul nostru domn Elsner, dați-mi vești despre el", apoi începe imediat să vorbească despre *Requiem*-ul pe care i l-ați trimis. Pe dvs. vă iubesc toți cei de aici, vă adorăm, începînd cu mine și sfîrșind cu Antoine Orlowski, finul dvs. El nu va putea să-și reprezinte atît de curînd opereta sa deoarece subiectul nu este dintre cele mai bune și, în plus, teatrul este închis pînă la Anul Nou. Regele nu aruncă banii pe fereastră și în general artiștii sînt în perioada vacilor negre! Numai englezii plătesc. Aș putea să vă scriu în felul acesta pînă mîine, dar e de ajuns cît v-am plictisit. Vă rog, Domnule, să primiți cu plăcere asigurarea recunoștinței și respectului cu care rămîn al dvs.

Cel mai credincios elev

F. F. CHOPIN

Lokietek-Piticul — *operă de Joseph Elsner inspirată din viața regelui Poloniei Stanislas al IV-lea (1260—1333) numit* și Lokietek, *adică* piticul, *a cărui domnie a fost încărcată de glorie. El a lăsat coroana fiului său Casimir III în perioada cînd regele polonez Stanislas al III-lea numit Laskonogi, adică „omul cu picioare subțiri", își atrăsese ura tuturor din pricina violențelor sale; fiind alungat din patrie, murise în Germania (1168—1231).*

Thomas Nidecki *(1800—1852), compozitor polonez, elevul lui Elsner, coleg cu Chopin la Conservatorul din Varșovia.*

Ferdinand Ries *(1784—1838), compozitor german, elevul lui Beethoven.*

Louis Spohr *(1794—1859), violonist, compozitor și șef de orchestră german.*

François-Joseph Fetis *(1784—1871), compozitor și muzicolog belgian, autorul remarcabilelor opere:* Histoire générale de la musique, Biographie universelle des musiciens *și* Bibliographie générale de la musique. *Fetis conducea la Paris* Revue musicale *în perioada chopiniană. Elsener, așa îi pronunța numele lui Elsner muzicianul francez.*

Scanned with OKEN Scanner

59. — Frederic Chopin către Titus Woyciechowski, la Poturzyn

Paris, 25 decembrie 1831

Prea iubita mea viaţă,

Iată cel de al doilea an de cînd urările mele festive trebuie să străbată zece frontiere ca să ajungă pînă la tine. Te văd în carne şi oase şi dintr-o singură privire te voi păstra mai bine în inima mea decît după zece scrisori. Aşa că nu mă mai ocup de această chestiune. Eu nu vreau să-ţi scriu *ex abrupto* şi nici n-am vrut să cumpăr una din aceste mici culegeri pe care fetele şi băieţii le vînd aici pe stradă pentru doi bănuţi. Curios popor! Cînd vine seara, se aude peste tot cum se strigă numele noilor foiţe volante şi pentru un ban se pot cumpăra trei sau patru pagini de prostii tipărite, aşa cum este *L'Art de se faire amants et de les conserver ensuite, les Amours des prêtres, l'Archevêque de Paris et Mme la duchesse de Berry* şi mii de alte obscenităţi de felul acesta, destul de spiritual scrise uneori. Într-adevăr, oamenii sînt interesaţi să observe mijloacele folosite ca să cîştige bani. *Trebuie să-ţi spun că mizeria este mare acum. Sînt bani puţini în circulaţie. Se întîlnesc mulţi oameni în zdrenţe ale căror feţe sînt extrem de elocvente. Destul de des se aud ameninţări împotriva prostului de Louis Philippe care nu se mai ţine decît de un fir de păr de ministerul său. Clasa muncitoare este profund nemulţumită. În orice clipă este gata să încerce totul pentru a ieşi din această situaţia grea; din nenorocire însă, guvernul o supraveghează foarte strîns, şi jandarmeria călare risipeşte cea mai mică adunare.* Locuiesc la al patrulea etaj, dar într-un loc dintre cele mai plăcute, căci locuinţa mea se află pe bulevard. Am la dispoziţia mea un balcon graţios, din fier, care se înclină asupra străzii aşa de bine că la dreapta şi la stînga pot să cuprind cu privirea o mare întindere. Generalul italian Ramorino a coborît din trăsură în faţa casei mele şi locuieşte la *Cité bergère*, într-o mare curte care serveşte de trecere. Desigur că tu ai aflat cum a fost primit generalul nostru în Germania şi că la Strasburg francezii s-au agăţat de hulubele trăsurii sale. Într-un cuvînt, ştii ce entuziasm stîrneşte el peste tot. Parisul n-a vrut să fie mai prejos în această privinţă. Mii de tineri, nu prea guvernamentali, grupaţi sub un drapel tricolor, au traversat întregul oraş şi au venit să-l salute pe Romarino. Era Şcoala de Medicină, adică „Tinerii francezi" (care poartă barba scurtă şi îşi înnoadă fularul într-un anumit fel, conform unor prescripţiuni stabilite). Într-adevăr, în Franţa, fiecare partid politic (vorbesc de cele mai importante) se îmbracă după o modă particulară. Carliştii au veste de culoare verde; Republicanii şi Bonapartiştii (cei care formează „Jeune France") se îmbracă în haine albastre ca şi saint-simoniştii care se mai intitulează şi „néo-chretiens", fondatorii unei religii care a strîns în jurul său un număr mare de prozeliţi şi care de asemenea sînt pentru egalitate.

De îndată ce a ajuns acasă, Romarino n-a mai vrut să se expună unor neplăceri din partea guvernului (ce prost!) şi nu s-a mai arătat deloc, în ciuda strigăturilor şi ovaţiilor: *„Vivent les Polonais!"* etc. Adjutantul său (Dzialynski, fără îndoială) a ieşit şi a spus manifestanţilor că generalul îi invită să vină într-o altă zi. Cu toate acestea, Romarino s-a mutat a doua zi. Cîteva zile mai tîrziu, o mulţime de oameni, cuprinzînd nu numai tineret,

ci și alții adunați din împrejurimile Pantheonului, a venit din cealaltă parte a Parisului și s-a îndreptat spre casa lui Romarino. Cortegiul, ca o avalanșă, pe măsură ce înainta a crescut atît de mult că la pod — Pont-neuf — a intervenit jandarmeria călare și a încercat s-o risipească. Au fost foarte mulți răniți. Între timp, o altă mulțime de oameni s-a adunat pe bulevard tocmai sub ferestrele mele ca să se unească cu cortegiul care venea din cealaltă parte a orașului. Poliția a fost neputincioasă împotriva acestei mase compacte. Atunci a sosit un detașament de infanterie. Husarii, plutonierii majori din garnizoană călări, au ocupat trotuarele. Foarte zeloasă, garda a împins înapoi mulțimea tot mai numeroasă și care începuse să vocifereze. S-au făcut arestări dintre manifestanți, poporul liber a fost înhățat de guler. Teroare! Magazinele au fost închise. Pe bulevard, la toate colțurile de stradă, se aflau grupuri de oameni. Fluierături. Ștafetele veneau și plecau în galop. Ferestrele erau încărcate de spectatori (ca și la noi în timpul marilor sărbători). Aceasta a durat de la 11 dimineața pînă la 11 seara. Mă bucuram, gîndindu-mă că poate va ieși ceva, dar după ora 11 seara totul s-a terminat printr-un cor imens: *„Allons, enfants de la patrie". Nu poți să-ți închipui ce impresie mi-a făcut vocea amenințătoare a poporului răsculat!* (subl. I. P.)

Se spera că această răzmeriță, cum i se spune aici, să constituie a doua zi, dar acum, sărmanii, stau liniștiți. Numai Grenoble a urmat exemplul Lyonului și dracu știe ce se va mai întîmpla în această lume. La teatrul Franconi, unde nu se reprezintă decît piese pentru spectacole grandioase, cu figurație și cai, în momentul de față se joacă o dramă în care se relatează un episod istoric din ultima vreme. Mulțimea se îngrămădește ca să admire costumele. Aici poate fi văzută și dansatoarea Plater, în mijlocul tovarășelor sale împopoțonate de nume cum sînt: Lodoïski, Faniski; una dintre ele se numește chiar Floresca. Generalul Gigult este prezentat aici ca fratele d-rei Plater etc. Dar nimic nu m-a amuzat mai mult decît afișul unui teatru care anunță că mazurka: *Jeszore polska mirgineta* de Dobruski va fi cîntată în antract. Cît de adevărat este că te iubesc, tot atît de adevărat este că nu glumesc. Prietenii mei care au fost martori au fost tot așa de uimiți ca și mine de asemenea prostie din partea francezilor! Apropos, concertul a fost reluat la 15; Dl. Veron, directorul Operei, mi-a refuzat concursul unei cîntărețe. Un mare concert are loc astăzi la Opera italiană. Aici vor fi ascultate La Malibran, Rubini, Lablache, Santini, D-na Raimbeaux, D-na Schröder și D-na Cavadory. Va mai cînta Herz și de Beriot (de care sînt foarte curios), violonistului de care La Malibran este îndrăgostită. Cît aș vrea să fii și tu aici! Nici nu poți să crezi cît sînt de trist că nu am pe nimeni lîngă mine ca să-mi descarc inima. Tu știi cît de ușor leg eu prieteniile, cît de mult îmi place să vorbesc oricui, nu importă despre ce, ei bine, cu toate că am cunoștințe pînă peste urechi, nu pot să fac nici o confidență; sentimentele mele sînt totdeauna în dezacord cu ale celorlalți. Mă tot frămînt și tu nici nu poți să crezi cît aspir la o pauză în care o zi întreagă să nu-mi vorbească nimeni. Este insuportabil ca în timp ce-ți scriu, să aud soneria țîrîind și cineva mare, un sdrahon împodobit cu mustăți enorme, să vină la mine, să ia loc la pian și să înceapă să improvizeze, Dumnezeu știe ce, dincolo de orice sens comun. El lovește pianul cu violență, îl pisează, sare de pe scaun, încrucișează mîinile, timp de cinci minute, apoi lovește cu un deget formidabil aceeași notă, parcă născută de sub biciul și hățurile unui anumit

Scanned with OKEN Scanner

vătaf din fundul Ucrainei. Acesta este portretul lui Sovinski care nu este înzestrat cu alte virtuţi decît că are o figură plăcută şi o inimă bună numai pentru el singur. Niciodată nimic altceva nu va reprezenta pentru mine şarlatanismul sau prostia în artă, ca ceea ce a trebuit să ascult atunci tot încercînd să ies din încurcătură şi plimbîndu-mă prin camera mea. Mi-au roşit urechile. L-aş fi alungat cu plăcere, dar a trebuit să-l menajez, ba chiar să mă port frumos. Este cu neputinţă să-ţi închipui ceva asemănător, dar ca şi cei care nu se cunosc decît după felul cum îşi poartă cravata, a trebuit să mă împac cu această situaţie. Dar mai ales ceea ce m-a făcut să-mi vărs sîngele, a fost colecţia sa de cîntece grosolane, golite de sens şi dăruite cu cele mai cumplite acompaniamente, fără cea mai slabă cunoaştere de armonie sau prozodie şi încheiate cu cadriluri rustice. Şi mai spune că este o culegere de cîntece poloneze! Tu ştii cît am căutat eu să exprim sentimentul muzicii noastre naţionale şi cum, în parte, am ajuns aici. Atunci îţi dai seama ce plăcere am simţit eu care adun de oriunde cîteva fraze a căror frumuseţe rezidă totdeauna în acompaniament, în timp ce el se aşază să cînte în maniera unui ţambalagiu, sau a unui lăutar de birt, de tavernă sau de cîrciumă murdară. Nimic nu-l poate face să înţeleagă, căci el nu poate să conceapă o frază muzicală decît aşa cum iese din laba sa. Este un Nowakowski de stînga. Şi ce limbut! Vorbeşte de toate şi mai ales de Varşovia, unde nu a fost niciodată. Printre polonezi îi văd peste tot pe Wodzynskii, Brykczynskii, toţi băieţi buni. Wodzynski mă întreabă mereu de ce nu vii să ne întîlnim. Toţi speră că ai să vii neapărat, pentru că ei nu te cunosc, dar eu care te cunosc, ştiu unde te vei duce mai întîi. În momentul cînd eram gata să încep descrierea localului unde am fost răpit de o divinitate cu plete negre, împodobită cu un trandafir, am primit o scrisoare de la tine. Acum tot ce este *modern* iese din sufletul meu. Mă apropii şi mai mult de tine. Îţi iau mîna şi plîng. Am primit scrisoarea ta din Lwow. Ne vom revedea mai tîrziu, dacă ne vom mai revedea vreodată, căci, la drept vorbind, starea sănătăţii mele este mizerabilă. Pe dinafară, mai ales pentru ai mei (adică polonezii) sînt vesel, dar pe dinlăuntru, sînt destule lucruri care mă fac să sufăr. Oarecare presimţiri, visuri, sau mai de grabă insomnii, doruri, indiferenţa, dorinţa de a trăi şi peste o clipă mai tîrziu, cea de a muri, o seninătate delicioasă, un soi de amorţire cînd mă simt departe de orice şi uneori, amintiri precise, mă îmbată; amărăciunea, acreala, un amestec îngrozitor de sentimente mă tulbură, mă agită. Sînt mai prost ca niciodată! Viaţa mea, iartă-mă! E destul!

Acum alerg să mă îmbrac, voi lua apoi o trăsură ca să mă duc la un dineu dat în onoarea lui Romarino şi a lui Langermann la *Rocher de Cancale*, cel mai mare restaurant din Paris. Vor fi peste 100 de invitaţi. Kunasik şi bravul Biernacki mi-au adus o invitaţie acum cîteva zile; Charles nu este în mod sigur ginerele său.

Scrisoarea ta mi-a adus astăzi mai multe noutăţi. Mi-ai dăruit 4 pagini şi 37 de rînduri. De cînd sînt n-am mai primit ceva asemănător. Niciodată nu m-ai copleşit atît — şi tocmai cînd aveam nevoie de aşa ceva! Ceea ce mi-ai scris referitor la calea pe care trebuie s-o urmez, este un adevăr care corespunde convingerilor mele. Dar, dragul meu, nu găsesc nimic rău în faptul că vreau de acum înainte să merg în propriul meu echipaj, avînd nevoie să închiriez numai un vizitiu pentru cai.

Scanned with OKEN Scanner

Iartă-mi dezordinea acestei scrisori. O termin, altfel n-am să mai pot s-o duc la timp la poştă. Fiecare este propriul său stăpîn şi slugă.

Scrie, te rog, ai milă! Te îmbrăţişez. Al tău pînă la moarte.

FRYC

Trimit această scrisoare conţînd pe spiritul tău de caritate.

Girolamo Ramorino *(1790—1849), general italian, era fiul natural al mareşalului Lannes, a participat la toate campaniile armatei franceze pînă în 1815. A participat de asemenea şi la mişcarea din Italia din 1821 şi la insurecţia poloneză din 1831.*

Tu nu poţi să-ţi imaginezi impresia pe care mi-a făcut-o vocea ameninţătoare a poporului răsculat. *Întregul text a fost denaturat de Edouard Ganche în cartea sa:* „Frederic Chopin, sa vie et ses œuvres", *unde, printre altele, la pagina 85, se poate citi: „Nu pot să-ţi spun ce impresie neplăcută mi-au produs vocile oribile ale răzvrătiţilor şi ale acestei îmbulzeli nemulţumite. Toată lumea se temea ca tumultul să nu reînceapă a doua zi." Cum se vede mai sus, Frederic Chopin a spus cu totul altceva. Mai departe Edouard Ganche comentează: „Chopin nu iubea nici mulţimea, nici zgomotul, iar disensiunile politice le respingea cu asprime. El se complăcea exclusiv în muzică", afirmaţie de asemenea ipotetică, deoarece Chopin se bucura foarte mult de prietenia oamenilor, după cum rezultă chiar din scrisoarea trimisă lui Titus Woyciechowski, unde citim: „Tu ştii cît de uşor leg eu prieteniile, cît de mult îmi place să vorbesc oricui nu importă despre ce..."*

Jeszore polska mirgineta. *Titlul adevărat este:* „Jeszcze Polska nie zginela" *şi nu este o mazurcă de Dobruski, ci celebrul* Marche triomphale *de Dombrowski.*

Charles de Beriot *(1802—1870), violonist belgian, cel de al doilea soţ al cîntăreţei La Malibran.*

60. — Joseph Elsner către Frederic Chopin, la Paris

Varşovia, 13 noiembrie 1832

Dragă Frederic şi scump prieten,

Nu-ţi scriu ca să-mi aduc aminte de tine, ştiind din scrisorile tale către familie că te-ai gîndit mereu la mine. Nu-ţi scriu nici pentru a te convinge că, la rîndu-mi, te văd chiar dacă nu eşti în faţa ochilor mei şi vorbesc cu tine despre muzică, despre progresele tale în general şi despre destinul tău posibil ca expresie a sentimentelor etc... În fine, nu-ţi scriu nici pentru a-ţi spune că Frederic al nostru este apreciat foarte mult, că eu îl preţuiesc şi-l iubesc mult de tot, căci, atît ca om cît şi ca geniu, aceasta i se cuvine de drept din partea tuturor celor care ştiu să judece oamenii şi talentele lor după justa lor valoare. Dacă, totuşi, îţi scriu, o fac pentru că prietenul tău Nowakowski mi-a cerut-o, îmi va fi însă greu să încep tot ceea ce vreau să-ţi spun, pentru că nu ştiu să mă exprim în aşa fel încît să fii mulţumit — *omne nimium vectitur in vicium.* Dar nu pot să trec sub tăcere faptul că opera mea în 3 volume: *Despre măsura şi ritmul limbii poloneze* este deja încheiată. Tu cunoşti în parte dizertaţia mea asupra melodiei. Această operă nu poate să fie publicată acum: într-adevăr, alături de partea

Scanned with OKEN Scanner

consacrată muzicii, atenţia cea mai mare — fără a o spune — este dedicată naţionalităţii, această naţionalitate care, chiar şi atunci cînd este simplu înveşmîntată, este totdeauna frumoasă şi că, în toate farmecele sale, nu se poate dezvălui astăzi în faţa publicului.

Cel de al III-lea volum tratează unitatea poeziei şi muzicii. Pentru a te convinge — *Sapiente pauca* — deoarece rezultatul reflexiunilor mele ar putea să le fie util nu numai compozitorilor de operă polonezi ci şi celor germani, francezi sau italieni, vreau să-ţi citez un scurt pasaj din prefaţa mea: „Trebuie — spun eu aici — sperînd perfecţiunea artistică în spectacolul de operă, să se recunoască deschis că acesta nu şi-a atins încă adevărata sa valoare. Această perfecţiune ar putea să se realizeze graţie eforturilor conjugate ale poeţilor şi compozitorilor din toate ţările civilizate". Ce păcat că nu pot să vorbesc cu tine despre aceste lucruri, cu confraţii tăi şi mai ales cu Mickiewicz. Şi iată că nu mai ştiu ce să-ţi scriu, iată că am umplut aproape toată hîrtia! Totdeauna va fi astfel: devii asemenea cu cei împreună cu care trăieşti. Aceasta se va întîmpla şi cu tine într-o zi, cînd o pereche de ochi frumoşi te va ruga şi atunci tu vei schimba un proiect de cor diabolic într-unul cu accente divine.

Dar destul despre asta. Trebuie să încetez cu scrisul. Numai am pronunţat numele lui Mickiewicz şi iată că tot infernul cu fantomele lui şi tot cerul cu speranţele sale au apărut. Dacă n-aş fi la Varşovia aş uita că sînt pe pămînt.

Adio şi fii convins de aceasta: cu excepţia membrilor familiei tale (fiindcă nu cunosc persoana cu care — dacă este adevărat ce-mi spune sora ta Louise — îţi vei uni destinul şi deci nu pot să spun nici un cuvînt despre dînsa) cu excepţia, deci, a alor tăi, nimeni nu te iubeşte mai mult, nici nu te venerează atît cît

prietenul tău
JOSEPH ELSNER

Orlowski a primit muzica tipărită? Sau poate că nici nu s-a întors la Paris!

Tuturor cunoştinţelor noastre le trimit complimente.

Soţia mea şi fiica mea Emilia, născută Elsner, dar acum Nidecka, îţi trimite frumoase salutări. Şi ginerele meu Louis (pe care îl ştii bine), un semn de amintire.

Persoana cu care îţi vei uni destinul... *Elsner considera, ca dealtfel toţi prietenii lui Chopin din Varşovia, că el se va căsători în curînd cu Constance Gladkowska.*

61. — Frederic Chopin către Dominique Dziewanowski, la Berlin

Paris, jumătatea lui ianuarie 1833

Dragă Domus,

Dacă aş avea un prieten cu un nas lung, încovoiat, căci despre aşa ceva este vorba şi nu despre altceva; dacă aş fi avut un prieten cu care să

fi hoinărit cu atîta plăcere prin Szafarnia cu cîţiva ani în urmă şi care sînt ferm convins că mă iubea sincer şi mărturisea faţă de tatăl meu şi de mătuşa mea o afecţiune plină de recunoştinţă, şi dacă acest prieten, părăsind ţara m-ar fi lăsat fără de nici o veste, aş fi avut despre el cea mai deplorabilă părere. Şi dacă într-o zi el ar fi venit să-mi implore iertare, vărsînd lacrimi, aş fi rămas insensibil la implorările sale. Or eu, Fryc, după ce am păstrat atît de mult timp tăcere, am îndrăzneala să vin şi să mă apăr de a fi fost neglijent şi cutez să dau un semn de viaţă, ca un tăun care scoate capul din apă, tocmai în momentul cînd nimeni nu i-o cere. Dar eu nu voi încerca să-mi explic purtarea şi prefer să-mi dau pe faţă greşelile. Totuşi, aceste greşeli par mult mai grave, privite de departe, decît dacă ar fi privite îndeaproape, căci, într-adevăr, sînt acaparat de foarte multe lucruri.

Am fost introdus în lumea mare, lumea ambasadorilor, a prinţilor, miniştrilor, nu ştiu prin ce miracol, căci pentru a mă strecura printre ei n-am făcut absolut nimic. Dar mi se spune că e un lucru indispensabil pentru mine ca să apar acolo, căci, se spune, aceasta înseamnă bun gust. Aici eşti înzestrat cu mai mult talent dacă ai cîntat la Ambasada Angliei sau a Austriei. Cînţi mai bine dacă prinţesa de Vaudemont, ultima din Montmorency, te-a luat sub protecţia sa. Dar eu nu pot să mă bucur de acest „te protège", căci această bătrînă doamnă a murit de opt zile. Ea era aici ceea ce era defuncta D-na Zielonkowa şi castelana Polaniecka. O frecventa şi Curtea. A făcut şi mult bine. În timpul primei Revoluţii a acordat ospitalitate multor aristocraţi, iar după zilele din iulie, a fost cea dintîi dintre marile doamne care au apărut la Louis-Philippe; are o mulţime de cîini mici şi albi şi negri, are canari, papagali şi cea mai caraghioasă dintre maimuţe din această lume mare. Această maimuţică, în timpul recepţiilor îşi permite să muşte... contesele!

Mă bucur de prietenia şi stima artiştilor. Nu ţi-aş fi scris lucrul acesta dacă, numai la un an după ce m-au cunoscut, maeştri de o mare reputaţie nu mi-ar fi dedicat operele lor fără ca eu să le fi dedicat în prealabil pe ale mele. Printre acestea se află şi ultimele *Variations* cu acompaniament de orchestră militară compuse de Pixis. Pe de altă parte, unele din frazele mele muzicale au servit ca temă variaţiunilor, pînă şi Kalkbrenner a procedat la fel cu una din mazurcile mele. Elevii Conservatorului, cei ai lui Moscheles, Herz şi Kalkbrenner, într-un cuvînt virtuozi desăvîrşiţi, îmi cer să le dau lecţii şi plasează numele meu alături de al lui Field. Bref, dacă aş fi mai prost decît sînt, aş putea să mă cred în culmea carierei mele. Dar eu ştiu că sînt departe de perfecţiune; îmi dau cu atît mai bine seama de aceasta de cînd trăiesc necontenit într-un strîns contact cu cei mai mari artişti şi le cunosc metehnele. Dar îmi e ruşine că ţi-am scris asemenea baliverne. M-am lăudat ca un copil, sau mai degrabă ca acela care, neavînd conştiinţa prea curată, începe să se apere chiar mai înainte de a fi acuzat. Aş rupe totul dacă aş avea timp să-ţi scriu o a doua scrisoare. Dealtminteri, cred că n-ai uitat care este adevăratul meu caracter. Cel de care-ţi reaminteşti astăzi este la fel cu cel de ieri, cu singura deosebire că poartă favoriţi, lucru pe care celălalt ar fi refuzat să-l creadă cu putinţă.

Trebuie să dau astăzi cinci lecţii; tu eşti convins că am făcut avere. Te înşeli: cabrioleta şi mănuşile albe mă costă mai mult decît cîştig, dar fără ele n-ar fi de *bon ton*! Îi iubesc pe carlişti şi-i detest pe philipparzi!

Scanned with OKEN Scanner

Sînt eu însumi un revoluţionar! Prin urmare, nu contează banii pentru mine. Contează pentru mine numai prietenia pe care o implor şi te rog să mi-o păstrezi.

FREDERIC

62. — Frederic Chopin către Preşedintele Societăţii literare poloneze din Paris

Paris, 16 ianuarie 1833

Scrisoarea prin care Dvs. mă înştiinţaţi că am avut onoarea să fiu ales membru al Societăţii literare, mi-a sosit la data de 15 ale lunii în curs.

Vă rog, Domnule Preşedinte, să binevoiţi a fi interpretul recunoştinţei mele pe lîngă compatrioţii mei, pentru înalta dovadă de încurajare şi indulgenţă pe care mi-au dat-o. Onoarea de a fi intrat în cercul lor este pentru mine un stimulent pentru noile lucrări prin care doresc să răspund scopului urmărit de Societate şi aceasta poate să conteze pe mine pentru a-i servi cauza cu toate forţele mele.

Cu profund respect sînt şi voi rămîne adevăratul dvs, servitor

F. F. CHOPIN

născut la 1 martie 1810 în satul Zelazowa-Wola (Voievodatul Mazovia)

63. — Frederic Chopin către Felix Wodzinski, la Geneva

Paris, 18 iulie 1834

Dragul meu Felus,

În mod sigur, tu gîndeşti aşa: Fryc s-a pierdut în idei negre. Dacă nu, atunci de ce n-a răspuns la scrisoarea Marysiei, nici la ale mele? Dar, adu-ţi aminte: eu am făcut totul cu întîrziere. M-am dus prea tîrziu la D-ra Fanche. Atunci a trebuit să aştept plecarea lui Wolf. Dacă n-ar fi trebuit să mă întorc chiar din călătoria de pe malurile Rhinului şi dacă n-ar fi trebuit să lucrez în acel moment ceva ce nu putea să fie amînat, m-aş fi dus la Geneva să-i mulţumesc distinsei tale mame şi să primesc invitaţia sa. Dar soarta este aşa de aspră că nu va fi nimic din toate acestea.

Sora ta a avut extrema amabilitate să-mi trimită una din compoziţiile sale. Mi-a prilejuit o plăcere de nespus şi chiar în seara aceea am improvizat într-un salon de aici pe tema acestei micuţe Maria cu care ne-am jucat odinioară de-a v-aţi ascunselea prin camerele casei din Pszenny. Şi astăzi! *Je prends la liberté d'envoyer à mon estimable collège, Mlle Marie, une petite valse que je viens de publier.* De-ar putea să-i facă barem a suta parte din plăcerea pe care am avut-o cînd am primit variaţiunile sale.

Închei, mulţumindu-i cu toată sinceritatea Mamei tale de faptul că este atît de binevoitoare să-şi aducă aminte de credinciosul său servitor care trebuie să aibă puţin sînge de Cujavia în venele sale.

Scanned with OKEN Scanner

Îmbrăţişează-l pe scumpul Antek. Sugrumă-l pentru mine, dacă eşti în stare, pe Cazimir cu tandreţea şi pe D-ra Maria salut-o cu multă eleganţă şi cu respect. Miră-te şi şopteşte să nu te audă: „Doamne, cît a crescut de mare!".

F. CHOPIN

Felix Wodzinski *şi fraţii săi Antoine şi Casimir erau vechi elevi ai lui Nicolas Chopin şi prieteni din copilărie ai lui Chopin. Una din surorile lor, Maria Wodzinska i-a inspirat o dragoste profundă lui Chopin cu care s-a şi logodit dealtfel în anul 1837.*

Je prends la liberté... *„Îmi iau libertatea de a trimite stimatei mele colege, Domnişoara Marie, un mic vals pe care tocmai l-am tipărit."*

Sînge de Cujavia. *Mama lui Frederic Chopin s-a născut la Dlugie lîngă Isbica-Kujawska, în Cujavia.*

64. — Nicolas Chopin către Frederic Chopin, la Paris

Varşovia, 7 septembrie 1834

Dragul meu copil,

Am primit scrisoarea ta din 20 august şi am citit-o cu plăcerea pe care o avem ori de cîte ori primim veşti de la tine, căci ce avem noi mai plăcut, iubitoarea ta mamă şi cu mine, decît de a te vedea prosperînd şi meritînd stima oamenilor de bine. Iată-te, aşadar, în mobila ta, cam luxoasă după cît se pare, dar socotesc că n-ai putut să faci altfel, deoarece dai lecţii acasă, iar azi, ca în orice timp, omul e judecat după aparenţe. Totuşi, dragul meu, nimic prea mult, caută mai degrabă să profiţi de ofertele celor trei bancheri de care-mi vorbeşti, văd că ei îţi vor binele. Eu sînt foarte mulţumit că Jas este cu tine, l-am iubit totdeauna, este un băiat cumsecade, conduita sa e dovedită din plin, apoi, în ciuda împrejurărilor, el a izbutit să-şi facă o situaţie onorabilă; îi mulţumesc că s-a gîndit la noi în mijlocul distracţiilor seratei care a avut loc la tine.

Am citit versurile care ţi s-au dat, precum şi analiza valsului tău şi eu care nu mă pricep să fac versuri şi nici nu am încercat să fac vreodată, mi-a venit ideea să spun:

Cînd soarta-ţi surîde la vîrsta plăcerii
Preţuieşte-i favoarea, dar de ea să te temi,
Rămînă-ţi întreagă lumina vegherii
Şi-o cumpănă dreaptă să fii peste vremi!

Deoarece mi se pare că vei rămîne încă o vreme printre străini, îţi spun, copilul meu, ceea ce trebuie să ştii că în gazetele din Franţa cu data din 11 iunie s-a scris că toţi polonezii trebuie să ceară prelungirea paşaportului. Cum tu eşti plecat dinaintea tulburărilor şi ca atare n-ai putut participa la ele, să-mi faci plăcerea şi să te informezi în legătură cu această problemă, ceea ce îţi este foarte uşor de făcut la Ambasadă. Îţi mărturisesc că n-aş dori ca tu să neglijezi şi să te găseşti pus în situaţia refugiaţilor. Te rog, nu neglija deloc şi informează-mă despre tot ce se întîmplă; îţi este uşor de

Scanned with OKEN Scanner

făcut acest demers, fiind atît de cunoscut. În privinţa lui Michel (Skarbek), el este îndrumat într-un fel nedemn împotriva familiei sale şi a noastră. Nu merită nici un regret! El a lăsat prin testament totul unui tînăr derbedeu, uitînd-o cu totul pe biata sa soră, ca şi pe noi care i-am făcut atîta bine, dîndu-i tot ce-am putut şi noi să-i dăm. Frederic este foarte mîhnit de această lovitură şi îşi dă seama de situaţia noastră precară. Este adevărat că toate datoriile sînt plătite şi dacă nu sînt contestate va rămîne puţin monstrului care s-a insinuat în spiritul unui om care după moartea sa s-a făcut nedemn de regrete. Eu am luat măsurile pe care am crezut că trebuie să le iau, nu ştiu că va rezulta, dar va rămîne mereu o oarecare pierdere pentru că nu am documente pentru tot ce i-am dat. Crudă lecţie; din nenorocire, nu trebuie să te încrezi în nimeni. Dar să nu crezi, scumpul meu, că m-am speriat pînă acolo încît să-mi fac rău sănătăţii mele: nu, eu doresc să-mi prelungesc viaţa ca să mă pot bucura cît mai mult de prosperitatea copiilor mei şi să primesc dovada atît de dulce a ataşamentului lor. Îţi voi mai spune că în aceste ultime zile, bunicul Luisei a fost pe la noi ca să ne întrebe dacă tu nu ai vorbit de ea în scrisoarea ta, dacă ea se gîndeşte să revină. El mi-a spus că i-a scris unei franceze care a plecat de aici pentru a se duce să-şi caute fata care este la Paris şi care, dacă tatăl ei îi îngăduie, va putea profita de această ocazie. Încearcă s-o vezi şi spune-ne în cîteva cuvinte în scrisoarea ta, pentru a-l anunţa pe bunicul care o iubeşte mult pe nepoata sa. D-ra Marguerite a fost de asemenea în ultima vreme pe la noi. Dl. doctor Lebrun a venit să ne spună că el crede că fratele său, care a petrecut cîtva timp în Italia pentru a se perfecţiona în pictură, trebuie să vie în curînd la Paris, dacă nu cumva a şi sosit. Cum tu ai multe cunoştinţe printre artişti distinşi, dacă ai putea să-i faci cunoştinţă cu ei m-ai obliga mult. Noi am trimis la mama lui Hofmann; ei au plecat la ţară, dar nu pentru mult timp. Ai face foarte bine să-i scrii mamei sale care nu a primit nici o scrisoare şi care este foarte neliniştită în legătură cu ceea ce ne-a spus de curînd; nu vom neglija să-i spunem ceea ce ne ceri cînd se va întoarce.

Te îmbrăţişăm din toată inima.

CH.

Jas, *Jean Maluszynski (1809—1842) doctor în medicină, prietenul din copilărie al lui Chopin, apoi medicul său.*

65. — Joseph Elsner către Frederic Chopin, la Paris

Varşovia, 14 septembrie 1834

Scump prieten,

Tot ce citesc, tot ce aud în legătură cu scumpul nostru Frederic îmi umple inima de bucurie. Totuşi — iartă-mi sinceritatea! — nu socotesc că este suficient, tocmai eu care am fost profesorul tău de armonie şi contrapunct, cu puţine merite, dar foarte fericit şi care va fi întotdeauna adevăratul tău prieten şi admirator.

Scanned with OKEN Scanner

Aş fi vrut să rămîn *in hac lacrymarum valle* mult timp pentru a asculta o operă compusă de tine, o operă de care să beneficieze nu numai gloria ta, ci şi patrimoniul artei muzicale, mai ales dacă subiectul acestei opere ar fi fost luat din istoria naţională poloneză. Nu exagerez deloc, *primo:* tu ştii că-mi este cu neputinţă să flatez pe cineva; *secundo:* eu am cunoscut (mai mult datorită geniului tău) aptitudinile tale şi critica mazurcilor tale a apreciat că aceste aptitudini nu vor putea să-şi dea întreaga măsură şi să obţină o glorie nepieritoare, decît într-o operă. *„Ein Tonstück auf dem Clavier (sagt Urban) verhält sich gegen ein solches für den Gesang, oder andere Instrumente wie der Kupferstich zu dem Gemalde"*. Acesta este adevărul, cu toate că unele compoziţii pentru pian şi chiar ale tale, cînd le execuţi tu însuţi, preţuiesc cît strălucitoarele gravuri în aramă.

Ce păcat că nu pot să te văd. Atît de mult aş vrea să-ţi vorbesc, am încă atîtea şi atîtea lucruri să-ţi spun. Şi apoi, ca să pot să-ţi mulţumesc prin viu grai pentru darul tău care-mi este de două ori scump, aş vrea să fiu în acest moment o pasăre şi să vin să te surprind în locuinţa ta olimpiană pe care parizienii o consideră un cuib de rîndunică. Cred pentru că şi ei te iubesc tot aşa cum te iubim şi noi. Iar eu ştiu că sînt şi voi rămîne totdeauna adevăratul şi binevoitorul tău prieten.

Joseph Elsner

In hac lacrymarum valle, *în această vale a lacrimilor, adică pe pămînt, în viaţă.*

Ein Tonstück... *O operă pentru pian este o operă pentru voce sau pentru un alt instrument, aşa cum gravura este un tablou, a spus Urban.*

66. — Frederic Chopin către surorile sale

(Post-scriptum la scrisoarea lui Nicolas Chopin către Joseph-Calassante Jendrzejewicz, la Varşovia)

Carlsbad, 16 august 1835

Dragii mei copii,

Iată prima scrisoare pe care o primiţi din partea lui Papa şi a mea. Bucuria noastră este de nedescris. Ne îmbrăţişăm şi iar ne îmbrăţişăm. Ce am putea face mai bine? Ce păcat că nu sîntem cu toţii împreună. Micuţul este adorabil. Cît de bun este Dumnezeu cu mine! Scriu fără nici o ordine. Este mai bine să nu ne gîndim astăzi la nimic şi să ne bucurăm de fericirea care ne este dată de a trăi ceea ce trăim. Ceea ce ne aduce astăzi prezentul este unic!

Părinţii noştri nu s-au schimbat, sînt aceiaşi şi n-au îmbătrînit decît foarte puţin. Ne plimbăm la braţ cu Doamna Mamă cea mică, vorbim despre voi, îi imităm pe micii nepoţei nervoşi şi ne povestim de cîte ori ne-am gîndit unii la alţii. Bem şi mîncăm împreună, ne alintăm şi ne dojenim. Sînt *în culmea fericirii mele!* Avem aceleaşi obiceiuri şi aceleaşi gusturi în

Scanned with OKEN Scanner

mijlocul cărora am crescut; este aceeaşi mînă pe care de atîta vreme n-am mai sărutat-o. Haideţi, copiii mei, vă îmbrăţişez şi vă cer iertare de a nu putea nici să-mi adun ideile şi nici să vorbesc despre alte lucruri decît despre fericirea pe care o trăim în clipa de faţă. Eu n-am avut niciodată decît speranţe, şi acum iată realizată fericirea. Şi ce fericire! De atîta bucurie am să mă înăbuş împreună cu cumnaţii mei, cu fiinţele cele mai scumpe pe care le am în această lume.

CH.

Mii de sărutări d-lui Zywny pentru muzica sa şi mii de salutări d-lui Wiesiolowski de a-mi fi adus fericirea din o sută de locuri. Idem d-lui Frederic Skarbek.

După plecarea de la Carlsbad, Frederic Chopin împreună cu părinţii săi, timp de opt zile, au fost oaspeţii familiei Thun-Hohenstein la castelul din Tetschen (Diecin) în Boemia. Apoi el şi-a însoţit părinţii o parte din călătoria lor, iar la 15 septembrie a revenit la castelul din Tetschen, unde a făcut de asemenea un scurt popas. În timpul acestui popas, Chopin a scris în albumul contesei Juza de Thun-Hohenstein un *Temps de Valse* pe care *l-a publicat în 1838. Este* Valsul op. 34, *nr. 1 dedicat acestei contese.*

67. — Marie Wodzinska, către Frederic Chopin, la Paris

Dresda, septembrie 1835

Domnule Chopin,

Chiar dacă nu vă place nici să primiţi şi nici să trimiteţi scrisori, eu tot vreau să profit de plecarea D-lui Cichowski şi să vă trimit veşti de la Dresda după plecarea Dvs. Vreau să vă plictisesc încă (dar mai mult în glumă). După ce ne-aţi părăsit sîmbătă, fiecare dintre noi se plimba trist prin salonul acesta unde, cu cîteva clipe mai înainte eraţi încă printre noi. Tata s-a întors mai degrabă şi ne-a găsit cu ochii în lacrimi. El a fost dezolat că nu şi-a putut lua rămas bun. Mama, tot plîngînd, îşi amintea în fiecare clipă de „cel de al patrulea fiu, Frederic" (cum spunea ea). Felix avea o figură tare abătută; Cazimir voia să glumească, aşa cum face el de obicei, dar în ziua aceea nu i-a mai reuşit, deoarece făcea pe paiaţa şi plîngea. Tata rîdea de noi, dar rîdea şi el ca să nu plîngă. La ora 8 a venit profesorul de canto; lecţia a mers prost, căci nu aveam chef să cîntăm. Sînteţi subiectul tuturor discuţiilor noastre. Felix îmi cere mereu *Valsul* (ultimul pe care l-am primit şi ascultat de la Dvs). Le place foarte mult, celorlalţi să-l asculte, iar mie să-l cînt, căci el ne reaminteşte de fratele nostru care de-abia ne-a părăsit. L-am dus să-l leg; neamţul a făcut ochii mari cînd a văzut o singură foaie (nu ştia neamţul de cine fusese scrisă). Seara n-a mai mîncat nimeni; ne uitam la locul tău obişnuit de la masă, apoi la *colţişorul lui Frycek. Micul scaun este acolo şi va rămîne acolo cît timp vom locui în această casă.* Seara ne-am dus la mătuşa mea pentru a evita tristeţea acestei prime seri la care nu mai puteaţi să luaţi parte. Tata a venit să ne ia,

Scanned with OKEN Scanner

spunîndu-ne că ar fi fost cu neputinţă să rămînem în ziua aceea acasă. Am făcut bine că am părăsit un loc care ne-ar fi reînnoit suferinţele. Mama nu vorbeşte cu mine decît de Dvs. şi de Antoine. Cînd fratele meu va fi la Paris, vă rog să vă gîndiţi puţin şi la el. Dacă aţi ştii ce prieten devotat aveţi în Antoine! Un prieten ca el este foarte greu de găsit. Antoine are o inimă minunată, poate chiar mai mult decît trebuie, dar întotdeauna este înşelat de ceilalţi; apoi, este foarte neglijent, nu se gîndeşte niciodată la nimic, sau se gîndeşte destul de rar. Noi i-am vorbit despre acest adevăr, dar credem că venind din partea Dvs. aceasta va avea o influenţă mai mare. Eu ştiu cît vă iubeşte şi sînt convinsă că vorbele dvs. vor fi sacre pentru el. Aveţi milă, nu fiţi indiferent cu el! Cît va fi de fericit ca, departe de familie, să găsească o inimă de prieten care să-l înţeleagă. Nu vă mai spun nimic. Îl cunoaşteţi bine pe Antoine şi-l veţi cunoaşte şi mai bine. Poate veţi spune despre el că vrea să pară mai rău decît este. Cînd veţi avea, printr-o minune, dorinţa de a scrie: *Ce mai faceţi? Eu sînt sănătos, N-am timp să scriu mai mult!* vă rog să adăugaţi da, sau nu la întrebarea pe care v-o pun: aţi compus: *„Si j'étais le soleil dans le ciel je ne brillerais que pour toi!“* pe care l-am primit zilele acestea, dar pe care n-am avut curajul să-l cînt, căci m-am temut dacă este cumva compoziţia dvs. să nu fie cu totul schimbată, ca de exemplu *Wojak!* Noi nu vom înceta să regretăm că nu vă numiţi Chopinski, sau, în sfîrşit, să găsiţi ceva care să arate că sînteţi polonez, căci în felul acesta francezii n-ar mai putea să ne dispute gloria de a fi compatrioţi cu Dvs. Dar eu m-am lungit atît de mult! Timpul dvs. este aşa de preţios încît este o crimă să-l risipiţi cu lectura mîzgăliturilor mele. Dealtfel, sînt convinsă că nici nu veţi citi tot. *Scrisoarea micuţei Marina va fi surghiunită în vreun colţ după ce vor fi citite cîteva rînduri.* Deci n-am de ce să-mi reproşez că v-am furat timpul!

Pentru Dumnezeu (foarte simplu). Un prieten din copilărie nu cere nişte fraze. *Tata şi fraţii mei vă îmbrăţişează cel mai călduros (nu, este prea puţin) cel mai... chiar nu ştiu cum se zice.* Josephine neputînd să-şi ia rămas bun, mă roagă să vă exprim regretele sale. Am întrebat-o pe Thereze: „Ce trebuie să-i spun D-lui Frederic din partea ta?“ şi ea mi-a răspuns: „Îmbrăţişează-l şi trimite-i multe complimente“.

Adio!

MARIA

P.S. În momentul cînd v-aţi urcat în trăsură, aţi uitat pe pian creionul pe care-l purtaţi în portofel. *Cred că v-a lipsit în timpul călătoriei; noi îl păstrăm cu toată grija ca pe una din relicvele noastre. Încă odată, multe mulţumiri pentru mica stropitoare.* D-ra Wozinska a venit dis-de-dimineaţă la mine cu o mică descoperire: — „Soră Maria (mi-a spus ea), eu ştiu cum se spune Chopin în poloneză: Chopena“.

După cel de-al doilea popas în castelul din Tetschen, cum rezultă din nota anterioară, Frederic Chopin s-a dus la Dresda, unde timp de opt zile, a stat la familia Wodzinski. În acest timp, în sufletul său s-a aprins flacăra unei iubiri curate pentru tînăra Maria Wodzinska şi de asemenea şi aceasta, aşa cum se vede şi din scrisoarea de mai sus, s-a îndrăgostit de bărbatul în care vedea întrupate virtuţile esenţiale ale omului visat. Din

Scanned with OKEN Scanner

felul cum își mărturisește, cu o pudoare de care, dealtfel, era guvernată în toate actele sale, Maria Wodzinska lasă să se întrevadă un sentiment de mare noblețe și de o sinceritate indiscutabilă.

Valsul, *este vorba de* Valsul op. 69, nr. 1 în la bemol major, *cunoscut sub numele de* Vals de l'Adieu *și care a fost publicat după moartea lui Chopin.*

Si j'etais le soleil... *Maria Wodzinska face aluzie la frumoasa melodie intitulată* Dorința, *care cuprinde versurile:* Dacă soarele din cer aș fi/Doar pentru tine-aș străluci! *După 1830, acest cîntec a avut o mare circulație în toată Polonia, dar mai ales la Varșovia, unde a fost publicat numai postum.*

Dra Wozinska, *este vorba de Therese, sora mai mică a Mariei Wodzinska, care în limbajul ei de copil pronunța Wozinska în loc de Wodzinska.*

68. — Felix Mendelssohn-Bartoldy către Dna Hensel

Leipzig, 6 octombrie 1835

Chiar în ziua cînd v-am condus la Delitsch, am primit vizita lui Chopin. Fiindcă voia să rămînă numai 24 de ore, am petrecut toată ziua împreună, făcînd muzică. Nu pot să neg, dragă Fanny că opinia mea despre Chopin s-a întărit. Cred din ce în ce mai mult că tu nu-l judeci pe bună dreptate. Poate că atunci cînd l-ai ascultat, el nu era dispus să cînte. În ceea ce mă privește, jocul său m-a captivat din nou și sînt absolut sigur că dacă tatăl tău și cu tine îl veți asculta cum a executat pentru mine cîteva din compozițiile mele, ați fi amîndoi de părerea mea. Jocul său pianistic este impregnat de originalitate cît se poate de profund, el este atît de magistral, încît nu se poate spune despre Chopin că acum nu este un virtuoz desăvîrșit, așa că, iubesc perfecțiunea și aceasta mă umple de bucurie; ziua a fost pentru mine una dintre cele mai plăcute, ca dealtfel și zilele petrecute împreună cu voi, dragii mei Hensel.

Am simțit o plăcere extremă să întîlnesc, în fine, un veritabil compozitor care-și urmează calea pe care și-a deschis-o singur și nu unul din acești semi-virtuozi, semi-clasici, dornici să sintetizeze în muzica lor *les honneurs de la vertu et les plaisirs de la vice.* Deși concepția artistică a lui Chopin este diferită de a mea, nu pot decît să-l aprob magnific; numai semi-talentele îmi sunt insuportabile. În timp ce eu cîntam prima parte a oratoriului meu, cîțiva cetățeni s-au strecurat în apartament ca să-l vadă pe... Chopin! Acesta s-a așezat la pian între prima și a doua parte a oratoriului. A cîntat ca o furtună. Noile sale studii au țîșnit pur și simplu din pian, apoi a executat noul său *Concerto* spre marea uimire a auditorilor. După aceea am continuat eu, cîntînd *Paulus,* ca un Iroquez care se întîlnește cu un Cafru și conversează cu el. Chopin a mai scris de asemenea o nouă *Nocturne* foarte plăcută, din care am învățat o mare parte pe dinafară ca s-o cînt la Paul, pentru a-i face plăcere. Ziua s-a scurs cît se poate de minunat. Chopin mi-a promis cu toată seriozitatea să mai revină în iarna aceasta dacă am să compun o simfonie nouă și am să aranjez ca să fie cîntată în onoarea sa. Am jurat amîndoi în fața a trei martori. Se va vedea dacă ne vom respecta cuvîntul!

Mendelssohn-Bartholdy Felix *(1809—1847), compozitor și șef de orchestră german, a cărui soră, Fanny Cecilia a fost căsătorită cu pictorul Hensel.*

Scanned with OKEN Scanner

La vîrsta de 17 ani el a creat prima sa capodoperă, uvertura la Songe d'une nuit de l'été. *Felix Mendelssohn-Bartholdy a devenit în 1835 director la Gewandhaus din Leipzig, unde a fondat şi un Conservator de muzică.* Paulus *este titlul unuia din oratoriile sale compuse pentru orchestră.*

Iroquez, *membrul unui grup de indieni stabiliţi la sud-est de lacurile Erie şi Ontario şi care s-au grupat într-o Confederaţie cu numele de* Cele cinci Naţiuni.

69. — Doamna Wodzinska către Frederic Chopin, la Paris

Dresda, 5 februarie 1836

Dragul meu Frederic,

Nu ştiu cum să-ţi cer iertare de abuzul pe care vreau să-l fac faţă de bunătatea ta şi mai ales faţă de timpul tău pe care te voi face să-l pierzi. Dar tu ai să te gîndeşti desigur: — „De ce-mi spuneţi toate acestea odată ce v-aţi cerut iertare?" Aşa că prefer să vin direct la subiect. Dorind să trimit o mică sumă de bani lui Antoine şi fiind încă nehotărîtă dacă să-i trimit sau nu, mi-a venit ideea fericită să mă adresez mai bine aceluia care ne-a dat atîtea dovezi de bunăvoinţă. Acum cînd ştii despre cine este vorba, te rog să faci ceea ce trebuie să faci şi să-i dai nătărăului meu suma respectivă. Nu-i refuza, dragul meu Frycek, sfaturile tale prieteneşti, încurajează-l să facă şi el ceva, căci lenea este sursa tuturor relelor. Dumnezeu te va răsplăti însutit pentru aceasta. Tu nu poţi să-ţi imaginezi cîte lacrimi am vărsat eu gîndindu-mă la toate acestea şi, prin urmare, la toată grija mea plină de spaime pentru Antek. Tu care eşti un fiu aşa de bun, desigur că mă vei înţelege. Dacă i se va întîmpla să fie într-o zi la mare nevoie, ajută-l, salvează-l şi dă-mi de ştire cît mai repede cu putinţă. Ţi-l încredinţez; ştiu cît sînt de preţioase clipele tale, dar eu cunosc şi inima ta bună şi sînt sigură că într-un astfel de caz îmi vei sacrifica timpul necesar.

Am primit noutăţi de la părinţii tăi şi de la surorile tale prin Dl. Leopold, fratele d-nei Pruszak. Mi-a spus că toţi sînt perfect sănătoşi. Maria şi Josephina îşi trimit cele mai tandre complimente. Maria nu se simte fericită decît atunci cînd ştie că îi vei trimite muzică.

În privinţa Therezei Wozinska (sic!) ea vorbeşte mereu de tine în poloneză, unind amintirea fratelui său cu a ta, ea spune: „Sînt foarte tristă că nu-l mai văd pe fratele meu şi că nu-l mai văd nici pe Chopina!" şi ea plînge într-adevăr, adică plînge în mod real. Cînd vom mai putea să ne revedem? Dacă, cel puţin, ne-ai scrie cîteva cuvinte pentru a ne spune că vei veni în vara aceasta. Clara Wieck şi mai precis Cavalerul Kunzel, ne-au asigurat. Kunzelek a adăugat că tu ai plîns la Leipzig ascultînd-o cum cîntă D-ra Wieck. Aceasta mă ruşinează că n-am făcut şi eu la fel la concertul său cu toate că jocul său m-a emoţionat şi o găsesc amabilă şi interesantă.

Tînărul Wolff din Geneva este acum aici. El se va duce la Petersburg împreună cu D-na Nesselrode şi va rămîne acolo timp de trei ani.

Cu Dumnezeu, bunul meu Frycek, noi toţi ne amintim de tine căci te iubim cu toată sinceritatea.

Scanned with OKEN Scanner

Eu te îmbrăţişez, dragul meu Frycek, în acelaşi timp cu Antoine şi vă binecuvîntez pe amîndoi.

Therese Wodzinska

Clara Wieck *nu este alta decît viitoarea Clara Schumann (1819—1896), remarcabilă pianistă, eleva tatălui său, savantul şi redutabilul Frederic Wieck, profesor de pian german (1785—1873), care a compus, printre altele:* Piano et chant, Proverbes musicaux *ş.a.*

70. — François-Joseph Fétis către Frederic Chopin, la Paris

Bruxelles, 25 martie 1836

Dragul meu domn Chopin,

Cînd am avut plăcerea să vă văd, cu prilejul ultimului meu voiaj la Paris, v-am vorbit de dorinţa mea de a avea din partea dvs. cîteva informaţii pentru un articol biografic pe care vi-l consacru în *Dictionaire historique des Musiciens.* Aceste informaţii îmi sînt extrem de necesare, căci chiar în momentul acesta se tipăreşte tocmai fila unde trebuia plasat şi numele dvs. Vin, deci, cu rugămintea de a binevoi să completaţi fără întîrziere formularul pe care vi-l trimit, cu toate datele necesare la care doresc să-mi răspundeţi. De asemenea, vă mai rog să faceţi tot ce vă stă în putinţă şi să-mi trimiteţi acest formular odată cu întoarcerea curierului poştal.

Al dvs. devotat cu totul,

FÉTIS

Dictionnaire historique des Musiciens *a apărut după doi ani de la solicitarea chestionarului completat de către Chopin însuşi, adică în 1838, sub titlul:* Biografia universală a muzicienilor *şi* Bibliografia generală a muzicii. *In Biblioteca Academiei R. S. România, lucrarea se găseşte înregistrată la cotele: II 45.540; II 120.868; II 457.412. Se mai găseşte, de asemenea, şi o a treia ediţie din* Dictionaire des termes de musique et d'une Bibliographie française de la musique entièrement refaite", *Paris, 1847, care se află înregistrată la cota II 454.743.*

A fost o muncă uriaşă din partea lui F. J. Fétis care a cheltuit un sfert de veac pentru adunarea materialului din care a fost alcătuită prima ediţie, după care, a mai cheltuit aproape încă tot atîta vreme pentru a-şi reconsidera această uriaşă operă. Şi, într-adevăr, el a realizat o „carte nouă, utilă şi colosal de interesantă", cum afirmă Arthur Pougin, autorul ediţiei din 1963 apărută la Bruxelles în colecţia „Culture et Civilisation", ediţie complet refăcută pe baza unor noi fundamentări ştiinţifice care-i sporesc mult orizontul informaţional. O asemenea lucrare, departe de a fi scutită complet de erori, a stîrnit totuşi un mare interes pe plan european, deoarece, în epoca apariţiei sale, a impus imaginea unei umanităţi care şi-a găsit în creaţia muzicală modul ei plenitudinar de expresie, izbutind să-i restituie spiritului universal imaginea sa cea mai deplină. Iar Frederic Chopin, alături de precursorii şi contemporanii săi, într-o unitate inextricabilă cu aceştia, a putut fi definit într-un vast tablou, căruia jumătatea de secol de muncă laborioasă dedicată de F. J. Fétis i-a imprimat nota de autenticitate indiscutabilă.

Scanned with OKEN Scanner

71. — Felix Mendelssohn-Bartholdy către Frederic Chopin, la Paris

Leipzig, 28 martie 1836

Dragul meu prieten,

Aceasta ar fi trebuit să fie o invitaţie pentru dvs., fără ca eu să fi compus simfonia sau să fi tricotat ciorapi; la drept vorbind, n-am făcut nici una nici alta; şi numai din menajamente pentru dvs. şi pentru a nu vă sili să veniţi la Leipzig în mijlocul iernii, căci eu sînt sigur că aţi fi făcut-o dacă aş fi tricotat sau compus, după cum ne-am înţeles. Vă scriu totuşi aceste rînduri ca să vă rog, dacă timpul vă permite, să veniţi pentru a participa la festivitatea muzicală a Rinului de jos, care se va celebra la Düsseldorf în zilele Rusaliilor. Cîţiva dintre muzicienii noştri care au venit aici, m-au rugat să vă trimit o invitaţie, fiind convinşi că veţi veni. Deşi, vă mărturisesc, am îndoieli fiindu-mi teamă că festivitatea muzicală pe care urmează s-o ascultaţi n-o să vă convingă să vă sacrificaţi timpul ca să porniţi la un voiaj aşa de lung, aceasta fiind unica posibilitate de a ne vedea şi de a petrece cîteva zile împreună cu dvs.; lucrul acesta îmi este atît de agreabil încît n-am ezitat să vă scriu în această intenţie, chiar şi cu riscul de a rîde de mine.

Cu prilejul acestei festivităţi, se va da Simfonia a IX-a de Beethoven cu ansambluri corale, un psalm de Händel, o uvertură de Beethoven (necunoscută pînă acum, a treia uvertură pe care a compus-o pentru *Fidelio*) oratoriul meu (din care ai văzut cîteva părţi cînd ai fost la mine) şi o mulţime de altele care vă vor distra. Veniţi şi va fi cea mai mare bucurie pentru mine. Iar dacă nu puteţi să veniţi atunci nu veniţi, nu luaţi în serios invitaţia mea pe care n-am trimis-o la întîmplare, fără dorinţa vie a tuturor celor care vor fi aici şi care vor să vă vadă şi să vă asculte mai mult decît în timpul ultimei dvs. şederi printre noi.

Scuzaţi franceza acestei scrisori pe care eu însumi o găsesc execrabilă, fără cea mai mică linguşire; n-am mai vorbit franceza de cînd ne-am văzut. Dacă vreţi să-mi răspundeţi, mi-aţi face cea mai mare plăcere şi cu toate că ştiu că nu răspundeţi niciodată, eu vă rog s-o faceţi de data aceasta; a-ţi putea să-mi spuneţi şi ce compuneţi, ce mai face Hiller, dacă aveţi veşti de la Liszt etc. Salutaţi-i pe toţi şi nu-l uitaţi pe locuitorul dvs. din mlaştină (cum trebuie să socotiţi Germania). Adio şi iertaţi stilul în limba dvs.

Felix Mendelssohn-Bartholdy

Se înţelege că dacă doriţi o invitaţie solemnă, vă trimit o scrisoare din partea primarului, semnată de întregul comitet şi cu atîtea alte semnături cîte doriţi. Dar nu cred ca aceasta să aibă mai mult efect asupra dvs.
P.S. Mii de salutări şi mii de doleanţe, precum şi o rugăminte presantă: dacă vă este cu putinţă, veniţi la Rin.

Cu toată dragostea şi veneraţia

ROBERT SCHUMANN

Mendelssohn vă imploră să-i faceţi cunoscut printr-o scrisoare din partea dvs. sau prin glasul lui Panofka, hotărîrea dvs. Noi sîntem foarte siguri că veţi veni.

Scanned with OKEN Scanner

72. — Nicolas Chopin către Frederic Chopin, la Paris

Varşovia, 9 mai 1836

Ai tipărit, prea drept e, dar alta e-ntrebarea
Eşti sănătos? Trimite o veste bună-n zbor
De ce, de-atîta vreme tot aşteptăm scrisoarea
Neliniştită-i mama, iar eu, nerăbdător;
Să joace pe hîrtie condeiul tău grăbit
Şi-atunci vom şti ce face al nostru fiu iubit!

Într-adevăr, dragul meu copil, iată a şaptea săptămînă care se scurge şi scrisoarea de la tine tot n-a venit. Niciodată de la plecarea ta nu ne-ai făcut să aşteptăm aşa de mult şi cu toate că îmi închipui că eşti extrem de ocupat, aceasta nu mă poate împiedica să nu fiu neliniştit. E adevărat, mi s-a spus că s-au primit aici ştiri despre tine, că a fost la tine o festivitate de sărbătorile Paştelui, dar este deja o lună de cînd zilele de sărbătoare au trecut şi nu avem nici o scrisoare. Departe de mine gîndul de a te acuza de neglijenţă, dar nu sufăr totuşi mai puţin, căci aceste serate prelungite şi munca zilnică nu pot să-ţi fortifice sănătatea şi chiar temperamentul cel mai robust poate să se resimtă din pricina asta. Pune-te, pentru o clipă, în locul meu; cu ataşamentul pe care l-ai avut totdeauna faţă de noi, îţi vei imagina mai uşor ce se petrece cu noi. Mi s-a spus că dl. Steinkeller trebuie să sosească şi-l aştept cu nerăbdare, cu convingerea că el te va fi văzut mai înainte de plecarea sa şi astfel ne va da veşti destul de recente, deoarece ştiu de la Teichmann că l-ai văzut la Paris. N-am mare lucru să-ţi spun despre noi; ducem o viaţă foarte monotonă, şi singura distracţie destul de dulce pentru noi este să fim împreună în toate duminicile şi trebuie să crezi că vorbim tot timpul despre tine. Sănătatea mamei tale, ca şi a mea dealtfel, este acceptabilă, slavă Domnului, nu avem nici o infirmitate, cu toate acestea eu văd că zi de zi sînt tot mai puţin capabil de muncă, memoria slăbeşte sensibil şi la fel şi vederea. În ultima vreme l-am întîlnit pe Elsner care continuă să dea lecţii. Javourek nu este deloc sănătos, piatra la rinichi îl înnebuneşte, fapt care face să piardă toate lecţiile; în afară de asta şi soţia sa este mereu bolnavă. Cînd privesc în jurul meu, sînt totuşi mulţumit de soarta noastră şi cum inima nu uită nimic, te îmbrăţişăm cu toată tandreţea.

CH.

Mii de gînduri din partea noastră lui Jas, persoanele care-i sînt apropiate sînt bine.

Pierre-Antoine Steinkeller, *unul din marii ingineri polonezi căruia i se datoreşte prima cale ferată dintre Varşovia şi Viena, instalaţia de canalizare din Varşovia şi navigaţia vapoarelor cu aburi pe Vistula.*

Elsner *fusese nevoit să dea lecţii, deoarece Conservatorul de muzică din Varşovia fusese închis după mişcarea revoluţionară.*

Scanned with OKEN Scanner

73. — Robert Schumann către Frederic Chopin, la Dresda

Leipzig, 8 septembrie, 1836

Scumpe şi onorate domn,

Vă rog să-mi scrieţi, sau să puneţi să mi se scrie un simplu cuvînt: „da!" dacă aşa cum am înţeles, sînteţi într-adevăr la Dresda. Eu trebuie să trec necondiţionat prin acest oraş în drum spre oraşul meu natal şi nu mi-aş ierta-o niciodată de a mă fi găsit atît de aproape de *Magnific* (sublinierea noastră I. P.) fără să-i fi exprimat admiraţia şi dragostea mea. Vă rog, deci, ca fără nici o întîrziere să-mi trimiteţi acest „da" şi adresa dvs.

Devotatul dvs.
ROBERT SCHUMANN

Mendelssohn va fi din nou aici în opt zile.

Dacă adresa lui Chopin este de negăsit, administraţia poştelor este rugată să trimită scrisoarea înapoi d-lui Robert Schumann la Leipzig, fără întîrziere.

74. — Robert Schumann către Dorne, şef de orchestră

Leipzig, 14 septembrie 1836

Prea scumpe Domn,

Alaltăieri, tocmai în momentul cînd am primit scrisoarea dvs. a intrat cineva. Era Chopin. Mare bucurie! Am petrecut împreună o zi frumoasă şi am continuat şi ieri sărbătorirea.

Chopin mi-a dat o nouă *baladă* care este *în sol major*. Dintre toate operele sale, mi se pare cea mai ingenioasă şi mai genială. I-am şi spus dealtminteri şi lui că este cea pe care o preferam. După un lung moment de reflecţie, a strigat şi el cu convingere: — „Îmi face plăcere, deoarece tot pe aceasta o prefer şi eu!" În plus, el mi-a cîntat o mulţime de pagini noi: Din *Etudes*, *Nocturnes* şi din *Mazurkas*, totul absolut incomparabil. Te cutremuri numai dacă-l vezi la pian. Îl iubiţi şi dvs. mult. Dar Clara este o virtuoză şi mai mare. Ea dă compoziţiilor mele o valoare şi mai mare decît poate s-o dea el însuşi. Închipuiţi-vă, perfecţiunea absolută, o artistă care nu se cunoaşte, după cît mi se pare.

Cu tandră prietenie al dvs.
R. SCHUMANN

Balada, *de care vorbeşte Robert Schumann este* Ballade *op. 23, publicată în iulie 1836.*

Clara *este Clara Wieck pe care Robert Schumann o cultiva foarte mult deoarece, preţuind-o din toate punctele de vedere ca femeie de o înaltă ţinută morală şi ca artistă desăvîrşită, nădăjduia să se căsătorească cu dînsa, ceea ce se va întîmpla în 1840.*

Scanned with OKEN Scanner

73. — Robert Schumann către Frederic Chopin, la Dresda

Leipzig, 8 septembrie, 1836

Scumpe şi onorate domn,

Vă rog să-mi scrieţi, sau să puneţi să mi se scrie un simplu cuvînt: „da!" dacă aşa cum am înţeles, sînteţi într-adevăr la Dresda. Eu trebuie să trec necondiţionat prin acest oraş în drum spre oraşul meu natal şi nu mi-aş ierta-o niciodată de a mă fi găsit atît de aproape de *Magnific* (sublinierea noastră I. P.) fără să-i fi exprimat admiraţia şi dragostea mea. Vă rog, deci, ca fără nici o întîrziere să-mi trimiteţi acest „da" şi adresa dvs.

Devotatul dvs.
ROBERT SCHUMANN

Mendelssohn va fi din nou aici în opt zile.

Dacă adresa lui Chopin este de negăsit, administraţia poştelor este rugată să trimită scrisoarea înapoi d-lui Robert Schumann la Leipzig, fără întîrziere.

74. — Robert Schumann către Dorne, şef de orchestră

Leipzig, 14 septembrie 1836

Prea scumpe Domn,

Alaltăieri, tocmai în momentul cînd am primit scrisoarea dvs. a intrat cineva. Era Chopin. Mare bucurie! Am petrecut împreună o zi frumoasă şi am continuat şi ieri sărbătorirea.

Chopin mi-a dat o nouă *baladă* care este *în sol major*. Dintre toate operele sale, mi se pare cea mai ingenioasă şi mai genială. I-am şi spus dealtminteri şi lui că este cea pe care o preferam. După un lung moment de reflecţie, a strigat şi el cu convingere: — „Îmi face plăcere, deoarece tot pe aceasta o prefer şi eu!" În plus, el mi-a cîntat o mulţime de pagini noi: Din *Etudes*, *Nocturnes* şi din *Mazurkas*, totul absolut incomparabil. Te cutremuri numai dacă-l vezi la pian. Îl iubiţi şi dvs. mult. Dar Clara este o virtuoză şi mai mare. Ea dă compoziţiilor mele o valoare şi mai mare decît poate s-o dea el însuşi. Închipuiţi-vă, perfecţiunea absolută, o artistă care nu se cunoaşte, după cît mi se pare.

Cu tandră prietenie al dvs.
R. SCHUMANN

Balada, *de care vorbeşte Robert Schumann este* Ballade *op. 23, publicată în iulie 1836.*

Clara *este Clara Wieck pe care Robert Schumann o cultiva foarte mult deoarece, preţuind-o din toate punctele de vedere ca femeie de o înaltă ţinută morală şi ca artistă desăvîrşită, nădăjduia să se căsătorească cu dînsa, ceea ce se va întîmpla în 1840.*

Scanned with OKEN Scanner

75. — Doamna Wodzinska către Frederic Chopin, la Paris

Dresda, 14 septembrie, 1836

Dragul meu Frederic,

După cum ne-am înțeles, îți trimit o scrisoare pentru Dna Nakwaska. Aș fi trimis-o cu două zile mai devreme dacă n-ar fi trebuit să-mi extrag un dinte. Am suferit mult. Cît de mult regret că ai plecat sîmbătă, tocmai în ziua cînd eram bolnavă în așa măsură că n-am putut să mă ocup de *l'heure grise*. Noi am vorbit mult despre lucrul acesta. A doua zi ne-am fi putut întreține mai pe larg.

Dl de Girardin a spus: — „În orice caz, ziua de mîine este o zi mare. *O avem cu toții în fața noastră*. Să nu crezi că voi retracta, dar îmi pare rău că nu am putut să ne înțelegem asupra viitorului. Cu toate acestea, te rog mult să păstrezi secretul. Pentru moment, totul depinde de asta.

Cazimir s-a întors duminică. L-am găsit cu totul altul decît era cînd a plecat. Dacă aerul Boemiei este plin de opium, cel al țării de unde vine este, fără îndoială, saturat de otravă. Ce perspectivă pentru Maria! Cine știe cum va arăta și ea după un an? Am să le las pe Josephine și pe Dra Mallet aici. Am să revin la primăvară ca să mă duc la băi. Cam acestea sînt proiectele mele. Să mă ajute Dumnezeu să se împlinească! Dacă, grație cerului, Antoine se întoarce sănătos, dă-i curaj să lucreze, să învețe cît mai mult cu putință; frații săi nu prea știu mare lucru și ar fi destul de rușinos ca surorile să le fie superioare fraților.

Pentru moment, nu pot să trimit nici cea mai mică sumă de bani pentru că, așa cum spune Cazimir, *cel mai bogat părinte din provincie trebuie să trăiască după mijloacele sale*. Este foarte bine. Dar după părerea mea, totuși, nu este bine ca în numele acestor principii să lași un copil să moară de foame. De îndată ce voi sosi la Varșovia, am să trimit lui Antoine, prin intermediul tău, tot ceea ce-mi va fi cu putință.

Voi mai rămîne aici încă două săptămîni.

Trebuie să fim la Varșovia pentru nunta lui Felix. Îi voi revedea pe părinții și surorile tale. Le voi spune că ești sănătos și într-o excelentă dispoziție; nu le voi spune însă nimic de *ora cenușie*. Să fii totuși convins de simpatia mea. Dar pentru ca planurile mele să se realizeze și pentru a verifica aceste sentimente, o măsură de prevedere este absolut necesară.

Adio și culcă-te la ora 11, iar pînă la 7 ianuarie bea *l'eau de gomme*. Dl Matuszynski va fi de acord desigur și vei reveni la Marienbad sau la Franzenbrun (Franzensband) împreună cu Skorzewski.

Fii sănătos, dragă Frycek, te binecuvîntez din toată inima mea ca o mamă iubitoare.

T. W.

Marie îți trimite pantofii prin dl Germany. Sînt puțin cam mari, dar ea crede că trebuie să porți ciorapi de lînă. Este și părerea lui Paris, și mă gîndeam că vei fi de acord, deoarece ai promis. În fine, nu uita că este timpul de încercare.

L'heure grise. După ce a făcut în 1835 un popas la Dresda la familia Wodzinski, Frederic Chopin s-a dus să se reîntîlnească la Marienbad, în

vara următoare. El a petrecut cîteva săptămîni cu ei şi s-au reîntors împreună la Dresda.

În ajunul plecării sale, la ora cenuşie Chopin i-a mărturisit tinerei fete că o iubeşte şi a întrebat-o dacă ea este de acord să-i devină soţie. Marie Wodzinska a răspuns: „da!" Dna Wodzinska şi-a dat consimţămîntul sub rezerva de a se obţine şi acordul soţului său. Dar aşa cum s-a văzut din scrisoarea de mai sus, mama tinerei fete şi-a exprimat dorinţa ca logodna să rămînă secretă, fiind necesar un „timp de încercare" pentru verificarea sentimentelor celor doi tineri.

Cazimir, *unul din fiii dnei Wodzinska.*

Le père le plus riche. *Vincent Wodzinski, tatăl Mariei nu era prea bogat.*

Paris, *numele unui doctor varşovian.*

76. — Maria Wodzinska lui Frederic Chopin, la Paris

15 septembrie 1836

Nu ne putem consola de plecarea Dvs. Cele trei zile care s-au scurs ne-au părut secole; aţi simţit la fel şi Dvs.? Îi regretaţi puţin pe pritenii Dvs.? Da, răspund eu şi pentru Dvs. şi cred că nu mă înşel; mai ales că eu am nevoie să cred. Îmi spun că acest *da* vine din partea Dvs. (căci, nu-i aşa, îl veţi spune?).

Pantofii sînt gata şi vi-i trimit. Hei, sînt cam prea mari, cu toate că am dat — *carissimo maestro* — o gheată, din cele pe care le purtaţi, lui Takowski, dar cei care le-au executat sînt nemţi.

Doctorul Paris mă consolează, spunîndu-mi că lucrul acesta este bine pentru Dvs., căci trebuie să purtaţi iarna ciorapi de lînă mai călduroşi.

Mama şi-a extras un dinte. Fiind foarte slăbită, a fost nevoită să stea pînă acum în pat. În 15 zile vom pleca spre Polonia. Îi voi vedea şi pe părinţii Dvs. şi va fi o mare fericire pentru mine; oare mă voi întîlni şi cu buna Louise? Adio, mio carissime maestro, nu uitaţi Dresda şi peste puţin timp, în Polonia, la revedere. Ah, de-ar putea să fie mai repede!

MARIA

Cazimir mi-a spus că pianul din Sluzewo este aşa de stricat că nu poate fi folosit. Aşa că să vă gîndiţi la Pleyel. În vremuri mai bune decît cele de astăzi (în ceea ce ne priveşte pe noi amîndoi) sper să vă aud la un asemenea pian. La revedere, la revedere!

Mi-e sufletul plin de speranţă!

77. — Frederic Chopin către Dna Wodzinska, la Sluzewo

Paris, 1 noiembrie 1836

Prea stimată şi scumpă Doamnă,

Vă trimit o scrisoare din Pampelune semnată de Antoine. Modalitatea preconizată de D-na Diller a reuşit în întregime. Conţinutul acestei scrisori a

Scanned with OKEN Scanner

grăbit, mi se pare, semnătura. Graţie *post-scriptum*-ului lui Vincent Skarzyinski, veţi afla că Antoine este neschimbat. El este iubit, bine îngrijit, sănătos atît cît se poate şi nu este singur.

Am aşteptat această scrisoare cu nerăbdare. Între timp, sînt foarte fericit că aţi petrecut sărbătorile împreună. Felix s-a căsătorit şi nunta a avut loc într-o explozie de veselie şi abundenţă. S-a dansat s-au ţinut toasturi, s-au făcut vizite. Ce păcat că oglinzile în care se vede ceea ce doreşti să vezi, şi inelele care te poartă acolo unde vrei să te duci, nu sînt decît închipuiri...

Deci, îmi voi revedea părinţii.

Dl Byczkowski n-a sosit încă, dar îl voi primi cît se poate de bine.

Sînt fericit că scrisoarea mea de astăzi nu este decît învelişul aceleia a lui Antoine, deoarece prin ea însăşi nu spune mare lucru. Este adevărat că lucrul de calitate înlocuieşte cantitatea. Dar, uite, astăzi noutăţile refuză să vină sub peniţa mea. Autografele lui Toussaint, Antos şi cel al Dnei Anatole mă vor salva însă. Nu mai trimit altele Secretarului ca să nu fie scrisoarea prea grea. La începutul iernii am să trimit noutăţi cu muzică. Dna Sophie vă iubeşte mult. Ea vorbeşte de Dvs. cu o bucurie reală. Cicholo, vecinul meu actual, se informează mereu despre Dvs. Dar de ce a venit vremea prînzului? La prînz trebuie să dau o lecţie şi mai am şi altele pînă la ora şase. Apoi, voi merge la masă, şi pînă la ora 11 voi merge în lume. Şi aşa cum este adevărat că vă iubesc, tot aşa de adevărat este că nu mint deloc. N-am uitat nici de pantofi şi lucrez gîndindu-mă la *ora cenușie*. Aveţi bunătatea, vă rog să-mi scrieţi un cuvînt ca să ştiu dacă scrisoarea lui Antos a ajuns la destinaţie.

F. CHOPIN
Al Dvs. foarte credincios

Vă rog să-i prezentaţi Dlui Wodzinski respectele mele. Mă bucur nespus că Secretarul n-a uitat să-mi scrie. Sper că nu va uita că nu mai este în legătură cu Heidler. Bănuiesc că acum este foarte indiferent faţă de Felix ca să-i mai scrie şi să se gîndească la el. În ceea ce o priveşte pe micuţa Therese, în afară de faptul că îi sărut mîinile, o rog pe Dra Marie să-i spună că *Madmosel il* se gîndeşte la ea cu melancolie şi că atunci cînd vede un copilaş îl strigă cu tristeţe: *„Non pa sa, pas sa u e le pti Teres ki e si jantil!*

Cele mai bune urări de sănătate pentru toţi, la Dvs. la Sluzewo în regiune şi la Dresda.

Dacă Dna Glinska îşi aminteşte de mine, vă rog să-i prezentaţi, ca şi Drei Therese, complimentele mele.

Antoine Wodzinski *fusese rănit în bătălia de la Huesca.*
Cicholo, *porecla lui Adolphe Cichowski.*

Madmosel il. *Micuţa Therese îl poreclise pe Chopin „Domnişoara el" din cauza părului său blond, a tenului luminos şi a glasului său dulce care o determinaseră să vadă în tînărul compozitor o domnişoară.*

Non pa sa... *Textul corect este următorul: „Non pas ça, pas ça, où est le petit Therese qui este si gentil!*

Scanned with OKEN Scanner

78. — Frederic Chopin către Doamna Wodzinska, la Sluzewo

Paris, 2 aprilie 1837

Profit de îngăduința Dnei Nakwaska pentru a adăuga cîteva cuvinte la scrisoarea sa. Sper că-mi vor sosi în curînd veşti scrise chiar de mîna lui Antoine. Vi le voi trimite fără întîrziere. Evident, voi trimite orice scrisoare sosită de la el, oricît ar fi de bizară, cum este cea la care Vincent adaugă cîteva rînduri.

Nu fiţi neliniştită, Doamnă, în legătură cu acest subiect, vă implor. Pînă acum au rămas cu toţii în oraş. N-am nici o ştire nouă, să vă spun acum. Toţi cei care scriu vorbesc mai ales despre ei înşişi. Desigur că scrisoarea mea de acum o lună a sosit la Slusewo. Ea vă va fi liniştit asupra acestui Spaniol care *trebuie* şi iar *trebuie* să-mi scrie, barem cîteva cuvinte.

Îmi este cu neputinţă să vă spun ceva despre amărăciunea pe care mi-a provocat-o vestea morţii Doamnei mama Dvs. Cu toate că n-am cunoscut-o personal, mă gîndesc la Dvs. pentru că vă cunosc; şi la suferinţa Dvs. Vă mărturisesc, scumpă Doamnă, că acum şi eu trec printr-un moment comparabil cu acela prin care am trecut la Marienbad în faţa cărţii Drei Maria. Mi se pare că s-au scurs o sută de ani, fără să mai ajung să scriu aici cîte ceva.

În anumite împrejurări, nu ştiu într-adevăr ce să mai spun. Cît de mult aş dori să fiu lîngă Dvs. astăzi la Sluzewo. Aş putea să vă spun mai mult decît aş şti să vă scriu.

Respectele mele Dlui Wodzinski. Drei Maria, lui Cazimir, micuţei Therese, lui Felix.

Devotatul Dvs.
F. CH.

79. — Frederic Chopin către Antoine Wodzinski, la Saragoza

Paris, mai 1837

Viaţa mea prea iubită,

Eşti rănit — departe de noi — şi eu nu pot să-ţi trimit nimic pentru moment... Ai tăi nu fac decît să se gîndească şi iar să se gîndească la tine... Pentru Dumnezeu, nu te gîndi decît să te vindeci şi să te întorci.

Jurnalele spun că legiunea voastră a fost complet distrusă. Nu te mai angaja în armata spaniolă. Gîndeşte-te că sîngele tău poate servi o cauză mai bună...

Titus mi-a scris. El ar dori ca să ne reîntîlnim undeva în Germania. Am suferit din nou de gripă iarna aceasta şi am fost trimis la Ems. Dar nu pot să mă gîndesc la aceasta, deoarece nu pot să mă mişc de aici.

Scriu şi pregătesc un nou manuscris. Mă gîndesc la tine cît tu nici nu poţi să crezi şi te iubesc ca întotdeauna.

F. C.

Scanned with OKEN Scanner

Crede-mă, mă gîndesc la tine ca şi la Titus. Poate mă voi duce să petrec cîteva zile la George Sand, dar aceasta nu va întîrzia trimiterea banilor în următoarele trei zile căci voi lăsa instrucţiuni lui Jeannot.

George Sand. *Pentru prima dată numele celebrei George Sand apare într-o scrisoare a lui Chopin către familia sa, pe la mijlocul anului 1836, unde, după ce notează că „a făcut cunoştinţă unei mari celebrităţi, Dna Dudevant, sub numele de George Sand", subliniază mai departe că „nu este simpatică" şi are în ea „ceva care-l îndepărtează". De asemenea, într-o scrisoare a lui Ferdinand Hiller către Liszt se subliniază: „Într-o seară — scrie Ferdinand Hiller, conducîndu-l acasă pe Frederic Chopin — acesta i-a spus: Ce femeie antipatică este această Sand! Dar, oare, este ea femeie? Eu mă îndoiesc de aceasta!" Şi totuşi...*

80. — Marie Wodzinska lui Frederic Chopin, la Paris

Pentru Frederic Chopin.

Nu pot să vă scriu decît aceste cuvinte ca să vă mulţumesc pentru caietul drăguţ pe care l-aţi trimis. Nici nu voi încerca să vă spun cîtă bucurie am avut cînd l-am primit, căci ar fi de prisos; primiţi, vă rog, asigurarea sentimentelor mele de recunoştinţă cu care vă rămîn datoare. Vă rog să credeţi în ataşamentul pe care vi l-am consacrat împreună cu întreaga familie, pentru toată viaţa, dar mai ales eu, cea mai răutăcioasă elevă şi prietenă din copilărie.

Adio, Maman vă îmbrăţişează cu căldură. Teresina vorbeşte în fiecare clipă de *Chopena* al său.

Adio, nu ne uitaţi.

MARIA

Scrisoarea Mariei Wodzinska nu este datată, dar ea a fost trimisă neîndoielnic în cursul anului 1837 şi trebuie să fi precedat sau să fi urmat la puţin timp după ruperea logodnei, ruptură care i-a provocat o mare suferinţă lui Frederic Chopin. Se ştie că acesta a scris cuvintele „Moja bieda", adică „Suferinţa mea" pe pachetul în care pusese scrisorile Mariei Wodzinska, precum şi cele ale altor membri ai familiei sale. Pachetul, legat cu o panglică roz, conţinea şi un trandafir uscat. Mai trebuie să remarcăm că în „caietul drăguţ" trimis de Chopin fostei sale logodnice, el scrisese un număr de opt melodii pe versuri de Mickiewicz şi Witwicki, precum şi cunoscuta melodie Lento con gran expressione *şi totuşi pentru acest buchet de arii de un farmec pătrunzător, această tînără care se considerase cu puţin timp în urmă un „très fidèle secrétaire" şi-i spunea lui Chopin „mio carissime maestro", nu putuse găsi nici un cuvînt deosebit în care să-şi fi lăsat cel puţin una din bătăile inimii sale. Ce să se fi întîmplat? Cîte din şoaptele de dragoste să se fi mistuit în flacăra singurătăţii, dacă poate fi vorba despre singurătate, că în cuprinsul scrisorii n-a mai putut pătrunde nimic altceva decît fiorul rece al despărţirii definitive? Poate a răspuns muzica lui Chopin care s-a încărcat de accente de neuitat cum i-a fost şi iubirea!*

Scanned with OKEN Scanner

81. — Frederic Chopin către Dna Wodzinska, la Sluzewo

Paris, 18 iunie 1837

Doamnă,

Antos este la Saragoza. Sănătos. Mă roagă să vi-l reamintesc mereu după cum scrie în ultima scrisoare pe care am primit-o de la el. Să nu-l uitaţi. Legiunea sa a fost complet dezorganizată după întîlnirea de la Huesca. Mulţi dintre tovarăşii săi s-au întors şi mai mult decît altă dată are nevoie de un ajutor imediat.

Luna trecută am făcut ce-am putut, dar a fost ca un strop de apă în mare. Mi-o ceruse printr-o scrisoare dinaintea întîmplării de la Huesca, scrisoarea pe care v-am trimis-o. Vincent şi Maurice sînt şi ei la Saragoza. Protectorii celui din urmă îl sfătuiesc să se întoarcă. Ce bine ar fi ca şi Antoine să se întoarcă împreună cu ei aşa cum a şi plecat. Mizeria şi deziluzia domină la vecini. Nici nu-i mai dau atenţie! Nu sînt decît festinuri, baluri, serbări de tot felul. Se petrece aşa de bine că se sufocă şi se calcă în picioare. La focurile de artificii din Cîmpiile lui Marte, peste o sută de persoane şi-au plătit curiozitatea cu viaţa lor, ceea ce a făcut să se reia balul de la *Hotel de Ville*, pentru care au fost distribuite 15.000 de bilete.

Noua principesă le place tuturor. Nu se laudă atît frumuseţea cît bunul său simţ. Ea nu arată nici o stîngăcie, nici o jenă de parcă ar fi crescut în mijlocul unor astfel de festinuri (şi nicidecum în Ludwigsbourg cu sandwichuri). Nu m-am dus nicăieri, nici chiar la festivităţile de la Versailles, despre care nu numai prietenii lui Plilippe, dar chiar şi cei ai dinastiei precedente spun minuni. Fastul a întrecut orice aşteptări, iar timpul frumos a fost prielnic ceremoniilor. Totul a reuşit perfect, în afară de ciorba pentru care maître d'hôtel l-a făcut pe rege să aştepte. La un moment dat mi-a fost teamă ca bucătarul să nu urmeze exemplul lui Vatel. Parizienii vor avea încă un bal al gărzii naţionale la Operă şi o festivitate pe care Rotschild o va da în onoarea tinerei perechi princiare în splendida sa proprietate din Ferrière, din împrejurimile Parisului.

E frumoasă vara la Sluzewo? E umbră acolo? Poţi să stai sub un arbore şi să pictezi? Therese a găsit un loc comod pentru micile sale brînzoaice? Nu-i lipseşte pentru aceasta Dra Josephine şi Dra Mallet? Vă gîndiţi s-o revedeţi pe aceasta din urmă în curînd? Aş mai avea o mie de întrebări să vă pun. Sînt curios de orice în afară de petreceri festive. Chiar de la sosirea Doamnei Principese am fost şi eu la ţară, pe malurile lacului Enghien. Îmi este greu să mai suport şederea la Paris. Doctorul ordonă să mă duc la Ems, dar nu ştiu încă unde voi merge; nici cînd.

Dna Sophie a venit să mă vadă într-una din ultimele seri în compania prinţesei Zajonczek. Mi-a cerut să-i spun noutăţi despre dvs. cu multă cordialitate. Nu vă ţiuie urechile? Ieri am primit vizita Dnei Anatole Nakwaska şi a Platerilor. Dna Anatole se plînge puţin de nervi, ceea ce n-o împiedică să se îngraşe; şi Leonie capătă proporţii frumuşele.

Guermange n-o poate uita pe mica Therese. De fiecare dată cînd o vede pe fina mea (trebuie să ştiţi că eu sînt naş de mai multă vreme) de fiecare dată cînd o aude, nu uită să-şi aducă aminte cu admiraţie de *Madmosel il.*

Scanned with OKEN Scanner

Pianul vă place? Slavă Domnului! Dacă însă nu vă place, să mă bateţi dacă vreţi, dar să nu vreţi! Eu vă reamintesc încă o dată, Doamnă, că Antos aşteptă veşti din partea dvs. (cu această ocazie poate că voi primi şi eu cîteva cuvinte).

Al dvs. foarte ataşat
F. CHOPIN

Complimentele mele Dlui Wodzinski, Drei Maria, lui Cazimir, Theresei, lui Felix, ceea ce le revine cu tot respectul.

Festinuri, baluri şi... *Frederic Chopin face aluzie la festivităţile prilejuite de căsătoria lui Ferdinand-Philippe, duce de Orleans, fiul cel mare al regelui Louis-Philippe, cu principesa Helene de Mecklembourg-Schwerin, care a fost celebrată la 30 martie 1837.*

Cînd o vede pe fina mea. *Frederic Chopin era naşul fiicei prietenului său Thomas Albrecht, pentru care avea o mare afecţiune şi o copleşea pur şi simplu de cadouri, fina sa, amintindu-i de micuţa Therese, sora Mariei Wodzinska.*

82. — Frederic Chopin către Doamna Wodzinska, la Sluzewo

Paris, 14 august 1837

Doamnă!

Mai degrabă pentru a nu vă expune să primiţi veşti neîntemeiate prin diferite surse, prefer să vă trimit o scrisoare din data de 3 ale acestei luni pe care mi-a scris-o Antos. În felul acesta, vă veţi da seama de tot ce s-a întîmplat. Eu nu v-am scris că a fost rănit la picior, lîngă Huesca. Într-adevăr, lucrul acesta s-a întîmplat în mai, şi aş fi preferat să v-o spun prin viu grai, în loc să vă neliniştesc, scriindu-vă. Pentru că n-a putut să fie aşa cum am dorit şi, mai ales, pentru că un lucru scris, oricît de neînsemnat, sfîrşeşte prin a căpăta dimensiunile unui elefant, vă trimit această scrisoare în care chiar Antos îmi spune că rana sa este cicatrizată. Se poate deduce din această scrisoare intenţia sa de a se întoarce, graţie celor 3.000 de franci pe care bancherul Leo mi i-a dat pentru el în ziua de 9 şi pe care i-am expediat la Logronio prin intermediul lui Rotschild, de îndată ce scrisoarea sa mi-a parvenit, adică în ziua de 10. Mulţi din ai noştri sînt la Logronio. Acolo se află desigur şi viteazul nostru Woroniecki.

Antos va fi în mod sigur reconfortat prin cîteva cuvinte pe care dvs. Doamnă, sau Domnişoara Maria i le veţi trimite prin intermediul meu. Cum veţi vedea şi din scrisoarea sa, el se plînge că nu are nici o ştire de la dvs., cu toate că eu i-am spus totdeauna tot ce am ştiut.

Ultima dvs. scrisoare am primit-o la Londra, unde am lîncezit luna trecută. Mă gîndeam să merg de acolo în Germania, prin Olanda... M-am întors însă acasă, sezonul întîrzie şi va întîrzia complet pentru mine în camera mea. Aştept, din partea dvs. Doamnă, o scrisoare mai puţin tristă decît cea precedentă.

Al dvs. foarte ataşat
F. CHOPIN

Scanned with OKEN Scanner

Data viitoare n-am să vă mai scriu decît un post-scriptum la o scrisoare a lui Antos.

Respectele mele Dlui Wodzinski. Domnişoarei Maria îi amintesc de fratele său.

Lui Felix, lui Cazimir, Drei Josephine, micuţei Therese.

Acelora dintre prietenii dvs. care sînt aici, Doamnă, sînt bine sănătoşi şi nu par să se gîndească nici la boală şi nici la necazuri.

Dna Sophie a primit de la Geneva o ştire pe care o aşteptaţi.

O scrisoare mai puţin tristă. *Frederic Chopin continua la această dată să spere într-o revedere cu Maria Wodzinska. Speranţa i-a fost însă spulberată. Responsabilitatea îi revine integral familiei logodnicei sale, iar sănătatea şubredă a fost numai un pretext, ca şi faptul de a nu-şi fi respectat angajamentele luate că se va îngriji de sănătatea sa, mai ales în perioada „timpului de încercare". Realitatea a fost alta. Familia Mariei Wodzinska voia ca prin căsătoria fiicei lor să-şi acopere din nou cu aur blazonul sărăcit. Şi într-adevăr, în anul 1841, Maria Wodzinska s-a căsătorit cu Joseph, fiul contelui Skarbek, foarte bogat, dispunînd de o avere impresionantă, dar din punct de vedere fizic şi intelectual de o sărăcie la fel de impresionantă; aşa că, zodia fericită, care părea să guverneze căsnicia Mariei Wodzinska sub aspectul bazei materiale, nu putea să nu intre în conul de umbră proiectat de mizeria fizică şi intelectuală. Ceea ce, dealtfel s-a şi întîmplat, deoarece căsătoria a fost desfăcută nu peste multă vreme la Roma. Dar nici cea de a doua căsătorie a Mariei nu a fost mai fericită. Recăsătorită cu un oarecare Oroiszewski, după ce are un fiu de la acesta, îşi va pierde şi soţul şi fiul, seceraţi de tuberculoză şi lăsînd-o cu amintirile de care nu va putea fugi niciunde.*

83. — Frederic Chopin către Baronul de Tremont

Paris, 14 februarie 1838

Dragă Domnule de Tremont,

Voi fi la dvs. poimîine la ora 3 pentru a repeta *concerto*-ul meu. Mii de sentimente afectuoase.

F. F. CHOPIN

Baronul de Tremont *(1799—1852), violonist talentat şi un mare amator de muzică, participînd la concertele pe care le organiza în salonul său din Rue Saint-Augustin. A fost şi un memorialist plin de spirit. Memoriile sale în care este reflectată epoca, evenimentele politice, dar mai ales portretele marilor artişti cu care într-un fel sau altul Baronul de Tremont a venit în contact, sînt conservate la Biblioteca Naţională din Paris. Cîteva fragmente din aceste Memorii au fost publicate în* Revue de Paris. *În textul publicat se află şi o schiţă de portret dedicată lui Frederic Chopin, din care desprindem:* „Neprevăzutul, originalitatea, pateticul, dar mai ales o iritabilitate nervoasă care, singura, conduce la sublim, sînt elementele unui talent pe care nu poţi să-l înţelegi fără să nu fii entuziasmat de el. Auber a spus: — «Domnule Chopin, dvs. mă răpiţi din această lume cu pianul»! Într-adevăr, nu mai este un pian care se aude, este o suită de gînduri noi, emoţionante, adesea melancolice, cîteodată teribile şi pentru a le reda, sub

degetele sale, pianul suferă mii de transformări, de la finețea tușeului care nu poate fi comparată decît cu o pînză de păianjen și pînă la efectele unei colosale forțe dezlănțuite."

Pentru aceste rațiuni am inclus acest bilet banal în aparență în „Corespondența lui Frederic Chopin", el demonstrîndu-ne în plus că Chopin a cîntat unul din concertele sale în palatul Tuileries.

84. — George Sand către Frederic Chopin

Vă ador.

GEORGE

Acest: „Vă ador" este începutul marii iubiri care i-a legat pentru un număr de ani pe George Sand de Frederic Chopin, dar totodată și al unei suferințe la fel de mari care va mistui în flăcările ei sănătatea și apoi viața celui care se dăruise acestei iubiri cu întreaga sa ființă.

85. — Frederic Chopin către Albert Grzymala, la Paris

Prea iubitul meu,

Trebuie să te văd necondiționat, astăzi, la miezul nopții, după miezul nopții, sau la o oră cît se poate de matinală. Să nu-ți fie teamă de nici o încurcătură, dragul meu; cred că nu ai nici o îndoială că eu am știut totdeauna să-ți prețuiesc sufletul; este vorba de un sfat pe care ți-l cer.

Al tău
CH.

Albert Grzymala *era confidentul lui Frederic Chopin, dar și unul din cei mai buni prieteni pentru care George Sand avea o prețuire deosebită.*

86. — George Sand către Albert Grzymala, la Paris

Nohant, iunie 1838

Niciodată, dragă prietene, n-am ajuns să mă îndoiesc de loialitatea sfaturilor tale; nici că o asemenea teamă va veni vreodată. Eu cred în evangheliа dumitale chiar fără s-o cunosc și s-o cercetez bine, pentru că, din moment ce are un adept ca dta, trebuie să fie cea mai sublimă din toate evangheliile. Fii binecuvîntat pentru sfaturile tale și fii liniștit pentru gîndurile mele! Să punem problema cu toată claritatea pentru ultima dată, pentru că de răspunsul dtale asupra acestui subiect depinde întreaga mea conduită de viitor; și pentru că trebuia să se ajungă aici, sînt necăjită că n-am putut

să trec peste aversiunea pe care o încercam de a vă întreba la Paris. Mi se părea că ceea ce aveam să aflu va face să pălească *mon poème*. Şi într-adevăr, iată că s-a întunecat, sau mai degrabă a pălit mult. Evanghelia d-tale a devenit şi a mea, prescriindu-mi să nu mă gîndesc la mine decît în ultimul rînd şi să nu mă gîndesc decît atunci cînd fericirea celui pe care îl iubim ne solicită toate puterile noastre.

Ascultaţi-mă, vă rog, şi răspundeţi-mi clar, categoric, lămurit. Această persoană care vrea, sau trebuie, sau care crede că trebuie să fie iubită, este ea capabilă să-l facă fericit, sau mai degrabă îi sporeşte suferinţele şi tristeţile? Nu vă întreb dacă îl iubeşte aşa cum este iubită. Nu întreb nici dacă el o iubeşte, dacă este iubit de ea, nici dacă e iubit mai mult sau mai puţin decît îl iubesc eu. Nici eu nu înţeleg ce se petrece cu mine şi nici ce trebuie să se petreacă cu el. Eu întreb ca să ştiu, care din *noi două* trebuie să-l uităm, sau să-l abandonăm pentru liniştea lui, pentru fericirea lui, pentru viaţa lui, în sfîrşit, care mi se pare foarte nesigură şi extrem de fragilă pentru a rezista marilor dureri. Şi aceasta pentru că în orice caz, îmi este cu neputinţă să joc rolul îngerului rău. Eu nu sînt ca *Bertram* din Meyerbeer şi în nici un caz nu aş lupta împotriva unei prietene din copilărie, chiar dacă aceasta este o frumoasă şi pură Alice; dacă aş şti că a avut vreo legătură cu viaţa copilului nostru, că este vreun sentiment în sufletul său, nu m-aş fi aplecat niciodată să respir un parfum rezervat altui altar. Dealtfel, fără îndoială că şi el s-ar fi ferit de primul meu sărut, dacă ar fi ştiut că eram ca şi căsătorită. Noi nu ne-am înşelat unul pe altul, ne-am lăsat purtaţi de vîntul care bate şi care ne-a dus pe amîndoi într-o altă lume pentru cîteva clipe. Dar a trebuit să revenim aici după această îmbrăţişare divină, după această călătorie prin Empireu. Sărmane păsări, avem aripi, dar cuibul nostru este pe pămînt şi atunci cînd cîntecele sublime ne cheamă în sus, ţipătul familiilor noastre ne readuce jos. Eu nu doresc să mă abandonez pasiunii, cu toate că în adîncul sufletului meu este un cuptor destul de primejdios uneori. Copiii mei îmi vor da puteri să sfarm tot ce mă îndepărtează de ei, sau de maniera de a fi, aceasta fiind calea cea mai bună pentru educaţia lor, pentru sănătatea lor, pentru tihna lor etc... Astfel, eu nu pot să mă stabilesc la Paris din pricina bolii lui Maurice etc... etc... În afară de asta, el este un om minunat, *parfait* sub raportul inimii şi al onoarei, este omul pe care nu-l voi părăsi niciodată, pentru că este singurul om care fiind cu mine de mai bine de un an nu m-a făcut să sufăr o singură dată, o singură clipă din viaţa sa. Este singurul om care mi s-a dăruit în întregime, într-un mod absolut, fără regrete pentru trecut, fără rezerve pentru viitor. Este o fire aşa de bună şi de înţeleaptă, că n-am să pot cu timpul să-l fac să înţeleagă totul, să ştie totul; este ca o ceară maleabilă în care mi-am fixat sigiliul şi atunci cînd voi încerca să schimb amprenta, cu grijă şi răbdare, voi reuşi s-o fac. Dar astăzi, aşa ceva nu este cu putinţă, şi fericirea sa este sfîntă pentru mine. Iată, aşadar, cum stau lucrurile; angajată cum sînt, încătuşată pentru ani de zile, la rîndul meu nu pot să doresc ca micuţul nostru să-şi rupă lanţurile care-l leagă, la rîndul său. Dacă ar veni să-şi pună viaţa în mîinile mele, aş fi pur şi simplu îngrozită, deoarece n-aş putea să ţin locul celei pe care a părăsit-o pentru mine. Cred că dragostea noastră nu poate să dureze decît în condiţiile în care s-a născut, decît din cînd în cînd, atunci cînd un vînt bun ne va purta pe unul către celălalt, cînd ne vom duce să mai facem încă o călătorie printre stele şi apoi ne vom abandona pentru a ne reîntoarce

Scanned with OKEN Scanner

pe pămînt, deoarece noi sîntem copiii pămîntului, şi Dumnezeu nu ne-a îngăduit să ne încheiem pelerinajul unul lîngă celălalt. Va trebui să ne reîntîlnim în cer, şi clipele grăbite pe care le vom fi petrecut, vor fi aşa de frumoase, încît vor preţui cît toată viaţa petrecută aici, jos.

Datoria mea este, aşadar, bine fixată. Dar, fără s-o reneg, pot s-o îndeplinesc în două maniere diferite; una ar fi să mă ţin cît mai departe cu putinţă de Chopin, de a nu încerca să pun stăpînire pe gîndurile sale, de a nu mă găsi niciodată, singură cu el; alta, ar fi, dimpotrivă, să mă apropii cît mai mult cu putinţă, dar fără a compromite securitatea lui Mallefille, de a-mi reaminti cu duioşie de el în orele sale de odihnă şi beatitudine, de a-l strînge cu candoare în braţele mele, cînd vîntul celest ar voi să ne ducă şi să ne plimbe prin spaţii. Prima manieră ar fi aceea pe care aş adopta-o în cazul că *la personne* este cea care i-ar putea da fericirea pură şi adevărată, care l-ar putea înconjura de grijă, i-ar putea aranja, ordona, linişti viaţa, într-un cuvînt, în fine, care ar putea să-l facă fericit prin ea însăşi şi, în acest caz, dacă eu aş fi o piedică, dacă sufletul său excesiv, exigent peste măsură, de o scrupulozitate rară, refuză să iubească două fiinţe diferite în două maniere diferite, dacă cele opt zile pe care le-am petrecut împreună cu el într-un sezon l-au împiedicat să fie fericit în lumea sa lăuntrică tot restul anului, atunci, da, atunci, vă jur că voi face totul ca să fiu uitată de el. Voi alege a doua cale dacă, din două lucruri îmi veţi putea spune unul absolut sigur: sau fericirea sa casnică poate fi aranjată cu cîteva ore de pasiune; sau această fericire casnică, castă şi de dulce poezie este imposibilă, şi căsătoria, sau orice legătură de acest fel, ar fi mormîntul acestui suflet de artist; şi deci, trebuie îndepărtat cu orice preţ de aceasta şi chiar să fie ajutat să-şi învingă scrupulele religioase. Către aceasta — vă spun — mă conduc presupunerile mele. Îmi veţi spune, dacă mă înşel; cred că persoana este fermecătoare, demnă de toată dragostea şi de tot respectul, pentru că o fiinţă ca el nu poate să iubească decît ceea ce este pur şi frumos. Dar eu cred că nici d-ta nu admiţi căsătoria pentru el, legătura zilnică, viaţa reală, afacerile, grijile casnice, tot ceea ce, într-un cuvînt, pare îndepărtat de natura sa şi potrivnic inspiraţiilor muzei sale. Şi eu m-aş teme pentru el; dar în această privinţă eu nu pot să mă pronunţ, deoarece sînt încă multe aspecte pe care eu nu le cunosc. Eu n-am văzut decît faţa fiinţei sale luminată de soare. Îmi veţi judeca părerile din acest punct de vedere; este foarte important să cunosc precis poziţia sa pentru a mi-o putea determina pe a mea. După gustul meu am aranjat acest poem de dragoste în sensul că eu nu ştiu nimic, absolut nimic despre viaţa sa pozitivă, nici el nu ştie nimic despre viaţa mea, astfel ca el să-şi urmeze toate ideile religioase, mondene, poetice, artistice, fără ca să-i cer vreodată socoteală despre aceasta şi reciproc, astfel, ca oricînd şi în orice loc, în orice moment al vieţii noastre cînd va fi să ne întîlnim, sufletul nostru să fie în culmea fericirii şi strălucirii. Căci eu nu mă îndoiesc că este cel mai bine să iubeşti cu o dragoste sublimă şi departe de a comite o crimă în cazul acesta, te apropii de Dumnezeu care este sursa şi vatra unei asemenea iubiri. Poate că aici, în lumina acestui adevăr, ar trebui să încercaţi şi să-l faceţi să înţeleagă, prietene, şi fără a-l contraria în privinţa ideilor sale religioase despre datorie şi devotament, să-i aduceţi liniştea de care sufletul său are nevoie. Ceea ce m-ar înspăimînta cel mai mult în lume, m-ar îngrijora cel mai mult şi m-ar hotărî să fac moarte de om pentru el, ar fi să mă văd devenind un prilej de spaimă şi de remuşcare pentru sufletul său.

Scanned with OKEN Scanner

Nu, eu nu pot (în afară de cazul cînd acesta nu ar deveni funest pentru el în afară de voinţa mea), eu nu pot să încerc să şterg imaginea şi amintirea celeilalte. Eu respect foarte mult proprietatea asupra sufletului sau, mai precis, aceasta este singura proprietate pe care o respect. Nu vreau să răpesc pe nimeni nimănui! Cu excepţia sclavilor de la galere, a victimelor călăilor... Prin urmare, spune-mi dacă este vreun călău care-l urmăreşte pe sărmanul nostru copil; în acest caz, aş cere toate puterile cerului pentru a-l salva. Dar dacă este Polonia lui, atunci să-l lăsăm cu ea! Nimic nu este ca o patrie şi cînd ai una nu trebuie să-ţi mai faci alta. Atunci eu aş fi pentru el ca o *Italie* pe care te duci s-o vezi, unde îţi plac zilele primăvăratice, dar unde nu rămîi; pentru că ea nu are decît soare, în timp ce paturile, mesele şi confortul vieţii sînt în altă parte.

Biată Italie!

Toată lumea se gîndeşte la ea, o doreşte sau o regretă, dar nimeni nu poate să rămînă, pentru că ea este nenorocită şi nu poate să dea o fericire pe care nici ea nu o are!

Dar mai este încă o bănuială pe care e bine să v-o spun. Ar fi cu putinţă ca el s-o iubească mai mult decît orice pe *l'amie d'enfance* şi să aibă o aversiune reală pentru contractarea unei căsătorii, dar sentimentul datoriei, onoarea unei familii — ce ştiu eu? — să-i ordone un riguros sacrificiu de sine. În cazul acesta, dragă prietene, fii îngerul său bun, aici eu nu pot să mă amestec; d-ta însă, trebuie! Apăraţi-l de sentinţele prea severe ale conştiinţei sale, apăraţi-l de propria sa virtute, împiedicaţi-l cu orice preţ să se distrugă, căci acest fel de lucruri (fie că este vorba de o căsătorie, sau de o legătură care, cu toate că nu are aceeaşi publicitate, are aceeaşi putere de angajare, şi aceeaşi durată) , în acest fel de lucruri, spun, sacrificiul celui care-şi dă viitorul nu este determinat de ceea ce a primit în trecut. Trecutul este un lucru preţios, dar limitat. Viitorul este infinit, pentru că este necunoscut. Fiinţa care, drept recunoştinţă pentru un devotament consumat, pretinde un devotament pentru toată viaţa, vrea un lucru nedrept, iar dacă cel căruia i se pretinde este destul de încurcat pentru a-şi mai putea apăra drepturile, dînd satisfacţie generozităţii şi echităţii, atunci îi revine prieteniei datoria de a-l apăra şi de a fi judecătorul absolut al drepturilor şi datoriilor sale.

Să fiţi neînduplecat în această privinţă şi să fiţi sigur că eu care îi detest pe seducători, eu care din totdeauna sînt de partea femeilor vitregite de soartă, ultragiate şi înşelate, eu care mă consider avocatul femeilor şi mă mîndresc cu aceasta, atunci cînd a trebuit, eu am rupt dintr-odată, cu autoritatea mea de soră şi de mamă, mai multe obligaţii de acest fel. *Am condamnat femeia cînd a vrut să fie fericită cu preţul fericirii unui om; dar totdeauna l-am iertat pe cel căruia i s-a cerut mai mult decît a dat libertăţii şi demnităţii umane de a se angaja. Un jurămînt de dragoste şi de fidelitate este o crimă sau o laşitate atunci cînd gura afirmă ceea ce inima nu confirmă.* Omului i se poate pretinde orice, în afară de laşitate şi crimă. În afară de cazul cînd el ar vrea să facă un sacrificiu imens, mă gîndesc însă că nu trebuie să i se combată ideile, şi în felul acesta să i se violenteze sensibilitatea. Dacă inima sa, ca şi a mea, poate să cuprindă două iubiri diferite, una care este, ca să spun aşa, *corpul* vieţii, şi cealaltă este *sufletul*, ar fi lucrul cel mai bun pentru el deoarece această situaţie ar fi în conformitate cu senti-

mentele şi gîndurile noastre. Mai ales că nu toate zilele sînt sublime, nu toate zilele sînt fericite. Noi ne vom vedea în toate zilele, dar nu vom avea mereu focul sacru, vor fi însă şi zile frumoase şi flăcări sfinte.

Poate va trebui să te gîndeşti să-i explici poziţia mea faţă de Mallefille. Îmi este teamă că, necunoscîndu-l, să nu se creeze faţă de mine un fel de datorie care să-l jeneze şi să vină să-l combată pe celălalt într-un mod dureros. Vă las să fiţi maestrul şi arbitrul absolut al acestei confidenţe; o veţi face, dacă veţi judeca momentul cel mai oportun, sau n-o veţi face, dacă veţi socoti că aceasta îi va adăuga suferinţe noi. Poate că deja aţi făcut-o! Tot ceea ce aţi făcut sau veţi face, eu voi aproba şi voi confirma. În privinţa posesiunii sau neposesiunii, aceasta mi se pare o chestiune secundară aceleia care ne preocupă acum. Totuşi este o chestiune importantă prin ea însăşi, de fapt este toată viaţa femeii, este secretul ei cel mai scump, teoria ei cea mai studiată, cochetăria ei cea mai misterioasă. Eu ţi-o spun foarte simplu, d-tale, fratele meu, prietenul meu, acest mare mister asupra căruia toţi cei care-mi pronunţă numele fac comentarii aşa de stranii. Şi aceasta, pentru că eu nu am nici secrete, nici teorii, nici doctrină, nici păreri reţinute, nici idei preconcepute, nici pretenţii de dominaţie, nici maimuţăreli de spiritualism, n-am nimic, în fine, aranjat de mai înainte şi nici o rutină şi nici nu cred în falsele principii, fie de destrăbălare, fie de reţinere. Eu m-am încredinţat totdeauna simţurilor mele care au fost nobile; m-am înşelat uneori asupra persoanelor, dar asupra mea, nu m-am înţelat niciodată. Îmi reproşez destule prostii, dar nici o platitudine, nici o necredinţă. Aud vorbindu-se mult despre chestiunea morală, de pudoare, de virtutea socială. Nu este prea clar pentru mine. Niciodată n-am înţeles nimic. Totuşi eu nu sînt liniştită cu aceasta. Vă asigur că dorinţa de a armoniza într-un fel o oarecare concepţie cu sentimentele mele, aceasta a fost marea problemă şi marea durere a vieţii mele. Sentimentele au fost totdeauna mai puternice decît raţionamentele, şi graniţele pe care am vrut să mi le impun nu mi-au servit niciodată la nimic. Mi-am schimbat o părere de douăzeci de ori. Mai presus de orice, am crezut în fidelitate, am predicat-o şi am practicat-o, dar am şi pretins-o. Am plătit cu aceeaşi monedă. Nu simt însă remuşcări, pentru că totdeauna în infidelităţile mele am îndurat un fel de fatalitate, un instinct al idealului care m-a împins să părăsesc imperfecţiunea pentru ceea ce mi se părea că mă apropie de perfecţiune. Am cunoscut multe feluri de iubiri; iubire de artist, iubire de femeie, iubire de soră, iubire de mamă, iubire mistică, iubire de poet, ce ştiu eu? Au fost iubiri care s-au născut şi au murit în mine în aceeaşi zi, fără să fie relevate celui care le-a inspirat. Au fost iubiri care mi-au martirizat viaţa şi care m-au împins la disperare, aproape la nebunie. Au fost iubiri care m-au ţinut claustrată ani întregi într-un spiritualism excesiv. Toate aceste iubiri au fost sincere! Fiinţa mea intra în aceste faze diferite, aşa cum soarele — după o expresie a lui Sainte-Beuve — intră în semnele zodiacului! Cine m-ar fi privit numai la suprafaţă va fi crezut că sînt nebună sau ipocrită; cine m-a urmărit citind în adîncul fiinţei mele, aceluia m-am dezvăluit aşa cum sînt într-adevăr, o inimă plină de sensibilitate, foarte grăbită în judecata sa, uneori absurdă, dar întotdeauna de bună credinţă, niciodată mică, sau răzbunătoare, destul de mînioasă şi — graţie lui Dumnezeu — destul de uitucă faţă de lucrurile şi de oamenii răi.

Iată viaţa mea, dragă prietene, vezi că nu prea este faimoasă. Nu este nimic de admirat, nimic de plîns, nimic de condamnat de inimile bune

Scanned with OKEN Scanner

Sînt sigură de asta şi cei care mă acuză că am fost rea, nu spun adevărul şi mi-ar fi destul de uşor s-o dovedesc dacă aş vrea să-mi dau osteneala să-mi aduc aminte şi să povestesc; dar aceasta mă plictiseşte şi nu am memorie pentru ranchiună.

Pînă acum am fost credincioasă aceluia pe care l-am iubit, cu desăvîrşire în sensul că n-am înşelat niciodată pe nimeni şi că n-am încetat să fiu credincioasă fără motive puternice care au ucis în mine dragostea din vina celuilalt. Eu nu sînt o fire inconsistentă, dimpotrivă, sînt atît de obişnuită să iubesc exclusiv pe cine mă iubeşte, mă înflăcărez cu atît de uşor, de aceea, învăţată să trăiesc în mijlocul bărbaţilor fără să mă gîndesc că sînt femeie, am fost puţin confuză şi consternată de efectul pe care l-a produs asupra mea această fiinţă delicată. Eu nu mi-am revenit încă din uimirea mea, şi dacă aş avea mai mult orgoliu, m-aş considera foarte umilită că am devenit dintr-odată necredincioasă tocmai într-un moment din viaţa mea cînd mă socoteam cu totul liniştită şi aşezată pe temeiuri statornice. Cred că ar fi fost rău dacă aş fi putut să prevăd, să cîntăresc şi să combat această erupţie; am fost invadată dintr-odată însă, şi nu este felul meu de a-mi lăsa viaţa guvernată de raţiune atunci cînd mă copleşeşte dragostea. Nu-mi fac, aşadar, nici un reproş, deşi constat că sînt extrem de impresionabilă şi mult mai slabă decît mă credeam. Puţin îmi pasă că n-am nici măcar vanitate! Aceasta îmi dovedeşte că eu nu trebuie să am totul şi să nu mă laud niciodată cu nimic în ceea ce priveşte vitejia şi puterea. Aceasta nu mă întristează decît pentru faptul că frumoasa mea sinceritate pe care am practicat-o de atîta vreme şi de care eram un pic mîndră, iat-o că este ştirbită şi compromisă. Voi fi silită să mint ca şi ceilalţi. Aceasta este ucigător pentru amorul meu propriu, ca un roman prost, sau ca o piesă fluierată; sufăr puţin; această suferinţă este un rest de orgoliu, poate, sau este o voce de sus care mă cheamă că trebuie să am grijă să-l păstrez în ochii şi în urechile mele, dar mai ales în inima mea. Dar dacă cerul ne vrea să fim credincioşi iubirilor pămînteşti, de ce lasă uneori îngerii să se rătăcească printre noi şi să ne apară în cale?

Marea chestiune a iubirii este aşadar încă trează în mine. Nici o dragoste fără fidelitate, spuneam eu acum două luni şi chiar aşa este oh!, căci eu nu am mai simţit aceeaşi tandreţe pentru bietul meu Mallefille atunci cînd l-am regăsit. Este neîndoielnic că de cînd s-a reîntors la Paris (d-ta. trebuie să-l fi văzut), în loc să-i aştept întoarcerea cu nerăbdare şi să fiu tristă departe de el, sufăr mai puţin şi respir mai uşor. Dacă aş fi crezut că întîlnirile cu Chopin ar fi trebuit să-mi accentueze această răceală, simt că aceasta ar fi însemnat pentru mine *datoria* de a trăi în castitate.

Am vrut să ajung aici ca să vorbesc despre această chestiune, chestiunea posesiunii care constituie pentru unele spirite toată problema fidelităţii. Cred că este o idee falsă; poţi să fii mai mult sau mai puţin infidel, dar cînd ţi-ai lăsat inima copleşită de iubire şi n-ai acordat nici cea mai simplă sărutare cu sentimentul de dragoste, infidelitatea este consumată şi restul este mai puţin grav; *căci cine a pierdut inima a pierdut tot*. Ar fi de preferat să-ţi pierzi trupul şi să-ţi păstrezi inima! Astfel, *en principe*, eu cred că o consacrare completă a noii legături nu agravează mai mult greşeala; dar, în fapt, este cu putinţă ca ataşamentul să devină mai uman, mai violent, mai dominant, după posesiune. Este chiar probabil, ba chiar sigur. Iată de ce, atunci cînd vrei să trăieşti împreună cu cineva, nu trebuie să

Scanned with OKEN Scanner

aduci nici o jignire naturii şi adevărului, retrăgîndu-te din faţa contopirii depline; dar cînd eşti silit să trăieşti separat, desigur din pricina prudenţei, în acest caz este obligatoriu pentru adevărata virtute (ceea ce este un sacrificiu) ca să trăieşti în castitate deplină. Eu încă nu m-am gîndit la aceasta cu toată seriozitatea, şi dacă mi-ar fi cerut la Paris, aş fi cedat, ca urmare a eticii mele naturale care mă face să detest precauţiile, restricţiile, falsele distincţii şi subtilităţile de orice fel ar fi fost. Scrisoarea dtale mă face să mă gîndesc la fondul acestei chestiuni. Dar cutremurarea şi tristeţea pe care le-am simţit în îmbrăţişările lui Mallefille la întoarcerea sa, ceea ce m-a făcut să-i ascund adevărul, este pentru mine un avertisment. Îţi voi urma sfatul, dragă prietene, dar acest sacrificiu este un fel de ispăşire pentru trădarea pe care am săvîrşit-o.

Am spus sacrificiu, pentru că îmi va fi penibil să-l văd că suferă pe acest înger. Pînă acum am fost destul de tare; dar eu nu mai sînt un copil. Îmi dau seama că patima începe să pună stăpînire pe el şi că este timpul să ne despărţim. Iată de ce, în noaptea care a precedat plecarea mea, n-am vrut să rămîn cu el şi aproape vi l-am concediat.

Acum, pentru că v-am spus totul, vreau să vă mai spun încă un lucru care nu mi-a plăcut la el, faptul că a avut în el însuşi temeiuri ca să rămînă cast. Pînă am aflat acest lucru, credeam că el vrea să fie cast din timiditate, din respect faţă de mine, sau din fidelitate faţă de cealaltă. Toate acestea însemnau un sacrificiu şi, prin urmare, putere de a rămîne cast, desigur. Şi tocmai aceasta mă fermeca şi mă cucerea cel mai mult la el. Dar acasă la dv., înainte de a ne părăsi, cînd a mai încercat o ultimă tentativă, mi-a spus cîteva cuvinte care nu mi-au plăcut. El se pare că disprețuieşte, în maniera bigoţilor, grosolăniile omeneşti şi roşeşte de tentaţiile pe care le-a avut, temîndu-se să nu murdărească dragostea noastră printr-o pornire mai violentă. Acest mod de a considera îmbrăţişarea de dragoste m-a dezgustat totdeauna. Iar dacă această ultimă îmbrăţişare nu mai este tot aşa de sănătoasă şi de pură, la fel de devotată ca şi restul, atunci nu mai este nici o virtute să fii cast! Acest cuvînt al dragostei fizice de care ne servim pentru a exprima ceea ce nu are nume decît în cer, îmi displace şi mă şochează ca o impietate şi ca o idee falsă în acelaşi timp. Oare este cu putinţă pentru naturile elevate o dragoste pur fizică, iar pentru cele sincere o dragoste intelectuală? Poate să fie dragoste fără un singur sărut de iubire, fără voluptate? *A disprețui carnea* nu poate fi înţelept şi util decît pentru fiinţele care nu sînt decît *carne!* Dar în legătură cu cel ce te iubeşte, nu cuvîntul *să disprețuieşti*, ci cuvîntul *să respecţi* trebuie să guverneze cînd vrei să fii cast. Dealtminteri, nu acestea sînt cuvintele pe care le-a folosit. A spus, cred, că *anumite fapte* ar putea să tulbure amintirea. Nu este aşa că a spus o prostie? Şi că el nu s-a gîndit la aşa ceva? Ce nenorocită de femeie i-o fi lăsat o asemenea impresie despre dragostea fizică? A avut, deci, o amantă nedemnă de el! Bietul înger! Ar trebui spînzurate toate femeile care înjosesc în ochii bărbaţilor lucrul cel mai preţios şi mai sfînt al creaţiei, misterul divin, actul cel mai sacru şi mai sublim din viaţa universală. O *forţă magnetică ridică fierul, animalele se aleargă unele pe altele prin diferenţa sexelor Plantele ascultă de dragoste şi omul care, singurul pe această lume terestră, a primit de la Dumnezeu darul de a simţi dumnezeieşte ceea ce animalele, plantele şi metalele simt material, omul, la care atracţia electrică se transformă într-o atracţie simţită, aleasă, inteligentă, omul singur priveşte acest*

Scanned with OKEN Scanner

miracol care se împlineşte simultan în sufletul şi în trupul său drept o mizerabilă necesitate şi vorbeşte despre ea cu dispreţ şi cu ruşine. Este ciudat! Acesta este rezultatul manierei de a separa spiritul de carne, manieră de care au avut nevoie mănăstirile şi locurile rele. (Sublinierea noastră: I.P.)

Iată o scrisoare îngrozitoare. Vă trebuie săptămîni ca s-o descifraţi. Este *ultimatum*-ul meu! Dacă este fericit sau trebuie să fie fericit prin *ea*, lăsaţi-l pe această cale. Dacă trebuie să fie nenorocit, *împiedicaţi-l.* Dacă poate să fie fericit prin mine, fără să înceteze de a fi prin ea, *la rîndul meu voi putea să fac la fel!* Dacă nu poate să fie fericit prin mine, fără să fie nenorocit cu ea, *trebuie să ne evităm, şi el să mă uite!* Nu există nici o ieşire din aceste patru puncte! Eu am să fiu puternică, vă asigur, căci este vorba de *el!* Iar dacă nu am o prea mare virtute, cînd este vorba de mine, am un mare devotament pentru cel pe care îl iubesc. Îmi veţi spune tot adevărul; contez pe aceasta şi aştept. Este absolut inutil să-mi trimiteţi o scrisoare formală, care să se poată arăta cuiva. Mallefille şi cu mine nu mai sîntem acolo. Ne respectăm prea mult ca să ne cerem socoteală, chiar şi numai în gînd, referitor la unele amănunte ale vieţii noastre. Este cu neputinţă ca Dna Dorval să aibă gîndurile pe care i le bănuiţi. Ea este mai degrabă o *legitimistă*, dacă are cumva vreo opinie. Soţul ei este carlist. Veţi avea la ea numai ore de repetiţii şi de muncă. Este dificil să stai cu o artistă. Lăsaţi să decurgă totul normal; eu am să-i scriu şi are să vă scrie şi ea. Pentru mine se pune problema să mă duc la Paris, dar deocamdată este cu neputinţă deoarece afacerile mele de care se ocupă Mallefille se prelungesc. Totuşi, am să mă duc să-l întîlnesc. Dar să nu-i spuneţi nimic *micului.* Dacă vin, am să vă dau de veste şi-i vom face împreună o surpriză. În orice caz, întrucît veţi avea nevoie de un răgaz pentru a vă mişca în toată libertatea, vă rog să începeţi demersurile de pe acum, căci doresc să fiţi la Nohant în vara aceasta cît mai repede şi pentru cît mai mult timp cu putinţă. Veţi vedea că vă veţi simţi foarte bine aici. Nu veţi avea de ce să vă temeţi. Nu sînt spioni, nu sînt bîrfeli, nu este provincie! Este o oază în deşert! Nu este un suflet de om în toată împrejurimea care să-şi dea seama ce înseamnă un Chopin sau un Grzymala. Nimeni nu ştie ce se petrece la mine. Nu sînt decît prieteni intimi, îngeri, cum sînteţi voi, care n-au avut niciodată vreun gînd rău pentru cei pe care îi iubesc. Vei vedea, dragul meu prieten, că vom vorbi după pofta inimii şi va fi o adevărată renaştere pentru dta. aici, la ţară. În privinţa *micului* nostru prieten, ce să vă spun, va veni şi el dacă o să vrea să vină. În acest caz, aş vrea să fiu înştiinţată din vreme pentru a-l expedia pe Mallefille fie la Paris, fie la Genova. Pretextele nu vor lipsi, şi el nu va bănui nimic. Dacă nu vrea să vină, lăsaţi-l cu ideile lui; se teme de lume, nici eu nu ştiu de ce se teme. Eu respect, la fiinţele pe care le iubesc, tot ceea ce nu înţeleg. La Paris am să mă duc în luna septembrie, înainte de marea plecare. Cu el mă voi purta exact cum îmi veţi scrie să mă port. În cazul că nu aveţi încă soluţia problemelor pe care vi le-am pus, încercaţi să smulgeţi ceva de la el, scotociţi-i sufletul pentru că vreau să ştiu tot ce se petrece acolo.

Aşadar, acum mă cunoaşteţi în fond. Iată o scrisoare cum n-am mai scris încă una la fel de zece ani. Sînt aşa de leneşă şi nici nu-mi place să vorbesc despre mine. Aceasta mă va scuti să vorbesc prea mult. Mă ştiţi pe dinafară acum şi veţi putea să daţi o *declaraţie despre mine* cînd vă veţi rezolva treburile în faţa Trinităţii.

Scanned with OKEN Scanner

A d-tale, omul meu bun și drag, a d-tale, din toată inima; și dacă n-am vorbit și de d-ta în toată această lungă expunere, care, în nici un caz nu vrea să fie un discurs, n-am făcut-o pentru că mi s-a părut că am vorbit cu un alter ego, cel mai bun și mai scump dintre amîndoi, o lovitură sigură.

GEORGE SAND

87. — Frederic Chopin către Julien Fontana, la Paris

Palma, 15 noiembrie 1838

Prea iubitul meu,

Sînt la Palma, în mijlocul palmierilor, cedrilor, cactușilor, măslinilor, portocalilor, lămîilor, aloeșilor, smochinilor, rodiilor... în fine a tuturor arborilor care se află în serele din *Jardin des Plantes*. Cerul este de turcoază, marea de lapis-lazuli; munții de smaralde, iar aerul este de cer albastru. Toată ziua este soare. Lumea este îmbrăcată de vară, deoarece este cald. În timpul nopții se aud cîntece și sunete de ghitare timp de ceasuri întregi. Din enormele balcoane curge în valuri vița de vie. Meterezele datează încă din vremea arabilor. Orașul și în general tot ce se găsește aici reflectă Africa. Pe scurt, viața este admirabilă. Iubește-mă. Fă și o mică vizită lui Pleyel, căci pianul încă nu a sosit. Pe ce cale mi l-a expediat? În curînd vei primi *Preludiile*. Probabil că voi locui într-o mănăstire superbă, așezată în cea mai frumoasă regiune din lume; voi avea mare, munți, palmieri, un vechi cimitir, o biserică teutonă, ruinele unei moschei, măslini milenari. Ah! viața mea, trăiesc din plin. Sînt lîngă tot ce este frumos în lume. Mă simt foarte bine. Dă-i lui Grzymala scrisorile de la părinții mei și tot ce vei mai avea să-mi trimiți. El știe care este adresa cea mai sigură. Îmbrățișează-l pe Jeannot. Ce bine s-ar face el aici! Spune-i lui Pleyel că în curînd va primi manuscrisele. Prietenilor mei, vorbește-le cît mai puțin despre mine. În curînd îți voi scrie mai pe larg. Spune-le că mă voi întoarce pe la sfîrșitul iernii. N-avem decît un singur curier pe săptămînă.

Îmi expediez corespondența prin intermediul Consulatului. Oricum, fă să ajungă la părinții mei scrisoarea pe care o trimit pentru ei. Pune-o chiar tu la poștă.

Al tău
CH.

Lui Jeannot îi voi scrie mai tîrziu.

88. — Frederic Chopin către Albert Grzymala, la Paris

Palma, 3 decembrie 1838

Dragul meu,

Trimite lui Fontana scrisoarea pentru părinții mei. Eu tușesc, tușesc mereu și te iubesc. Deseori vorbim despre tine. Pînă acum însă n-am primit

Scanned with OKEN Scanner

nici o veste din partea ta. Aceasta este o țară diabolică în ceea ce privește poșta, oamenii și confortul. Cerul însă este la fel de frumos ca și sufletul tău; pămîntul însă este negru ca sufletul meu. Te iubesc ca întotdeauna.

CH.

89. — Frederic Chopin către Julien Fontana, la Paris

Palma, 3 decembrie 1838

Julienul meu,

Te rog să comunici proprietarului meu că nu renunț la apartament. Manuscrisul nu pot să ți-l trimit încă. Am fost bolnav ca un cîine în aceste ultime două săptămîni. Am răcit, în ciuda celor 18 grade de căldură, a trandafirilor, portocalilor, smochinilor. Trei medici, cei mai buni din insulă, m-au examinat. Unul a mirosit scuipatul, altul m-a lovit ca să vadă de unde scuip, iar cel de al treilea m-a palpat ca să asculte cum scuip. Primul a spus că voi crăpa, al doilea că sînt gata să crăp, iar ultimul că am și crăpat. Și cu toate acestea, mă simt astăzi ca de obicei; totuși nu-l pot ierta pe Jeannot că nu mi-a spus ce trebuie să fac în cazul unei bronșite acute, pe care el ar fi putut s-o prevadă pentru mine. Cu mare greutate am scăpat de luări de sînge, medicamente și înfășurări și grație Providenței mă simt iarăși ca înainte. Boala a fost însă nedreaptă cu *Preludiile* pe care Dumnezeu știe cînd le voi primi. Peste cîteva zile mă voi duce să locuiesc în cea mai frumoasă regiune din lume; voi avea mare, munți, tot ce poți să-ți imaginezi. Voi sta într-o veche mănăstire, enormă și părăsită din care Mend i-a alungat pe călugări, după cîte știu. Mănăstirea se află lîngă Palma și întrece orice frumusețe. Se văd arcadele, cimitirele cele mai poetice, într-un cuvînt va fi foarte frumos. Dar nu am încă un pian. I-am scris direct lui Pleyel în *rue de Rochechouard*. Informează-te... Spune-i că ieri am fost foarte bolnav, dar că acum sînt din nou bine. Dealtfel, te rog să nu vorbești prea mult de mine și nici de manuscrisele mele. Te rog să-mi scrii, căci pînă acum n-am primit încă nimic de la tine. Spune-i lui Leo că n-am trimis încă *Preludiile* la Albrecht. Spune-le că-i iubesc mult și că le voi scrie. Chiar tu să duci scrisoarea către familia mea la Bursă, unde este cutia de poștă.

Scrie-mi. Îmbrățișează-l pe Jeannot.

CH.

Nu le spune oamenilor că am fost bolnav, căci ar face glume proaste.

90. — Frederic Chopin către Julien Fontana, la Paris

Palma, 28 decembrie 1838, sau mai de grabă la cîteva leghe de Valdemosa

Poți să mă imaginezi între stînci și mare, într-o chilie din această imensă mănăstire de călugări părăsită, cu porțile mai mari decît orice poartă pentru vehicule din Paris. Sînt aici fără coafură, fără mănuși albe, palid

ca de obicei. Chilia mea în formă de sicriu are o enormă boltă profundă, o mică fereastră care dă spre portocalii, palmierii și cipreșii din grădină. În fața ferestruicii, sub o rozătă filigranată în stil maur, se află un pat de campanie. Lîngă pat, este un fel de pupitru vechi, pătrat, foarte incomod pentru scris și pe care se află un sfeșnic cu (mare lux pentru cei de aici) o lumînare. Pe acest pupitru, Bach, ciornele mele și alte hîrtii care-mi aparțin...

Tăcere... Se poate striga... tăcerea stăruie. Într-un cuvînt, îți scriu dintr-un loc destul de ciudat.

Acum trei zile am primit scrisoarea ta din 9 ale acestei luni. Întrucît astăzi este sărbătoare și curierul nu pleacă decît săptămîna viitoare, îți scriu fără să mă grăbesc și trata pe care ți-o trimit va face o lună pînă va ajunge la tine.

Natura este un lucru foarte frumos, dar nu trebuie să ai de-a face cu oamenii; nici cu drumurile; nici cu poșta. De fiecare dată cînd m-am dus de la Palma la Valdemosa, am mers cu aceeași trăsură dar niciodată pe același drum. Izvoarele sapă drumurile, avalanșele le refac. Astăzi, de pildă, nu se poate pleca, deoarece este vremea cînd pămîntul trebuie lucrat. Mîine numai catîrcile ar mai putea fi folosite. Și cîte trăsuri sînt aici??!!

De asemenea, Julienul meu, nu se găsește aici nici un englez și nici un consul.

Puțin îmi pasă de tot ce se spune pe socoteala mea. Leo, ce escroc! Tot nu pot să-ți trimit *Preludiile;* nu sînt gata. Sănătatea mea este bună, în ce-l privește pe Leo, el va primi scrisoarea deschisă, care-l va înfuleca pînă la călcîi. (În marginea scrisorii:) sau pînă unde vei dori tu. Ticălosul! Și se spunea că m-am dus la el în ajunul plecării mele ca să-i spun să nu-mi trimită nimic. Schlessinger este însă un porc de cîine căci a făcut un album din valsurile mele pe care l-a vîndut lui Probst atunci cînd, la cererea lui stăruitoare, i le dădusem ca să le trimită tatălui său la Berlin.

Toți acești păduchi mă mănîncă mai puțin acum. Că Leo este furios, să fie! Numai de tine mi-e milă, dar cel mult într-o lună vei scăpa de toate grijile cu el și cu proprietarul meu. Folosește, dacă este nevoie, banii de la Wessel.

Ce face servitorul meu? Dă-i 20 de franci de aur, din partea mea, ca dar de anul nou, portarului, îndată ce vei primi banii, și plătește coșarul cînd vine. Nu cred să fi lăsat vreo datorie prea mare. În orice caz, îți promit că vom pleca de aici într-o lună cel mai tîrziu. Luna este minunată în seara aceasta. Niciodată n-am mai văzut-o atît de frumoasă. Apropo! spui că mi-ai trimis o scrisoare din partea alor mei. N-am văzut și n-am primit nimic! Mi-ar fi atît de necesară! Ai lipit-o bine? Ce adresă ai indicat? Singura scrisoare pe care am primit-o de la tine avea adresa greșită. Să nu scrii niciodată „junto" fără a preciza. Domnul la care poți să scrii (este un mare imbecil, *în paranteză*) se numește Riotord. Îți voi da adresa bună. Pianul așteaptă de opt zile în port hotărîrea vămii care pretinde munți de aur pentru această porcărie...

Aici, natura este binefăcătoare, dar oamenii sînt hoți. Ei nu prea văd niciodată străini pe aici, așa că nu știu ce prețuri să ceară pentru ceea ce le vînd. Portocalele sînt aproape degeaba, dar un nasture de pantalon se vinde pe un preț fantastic. Toate astea însă nu sînt decît un grăunte de nisip în comparație cu cerul, cu poezia care emană din toate lucrurile și mai

Scanned with OKEN Scanner

ales cu cromatica vie a peisajului care este unul din cele mai frumoase din lume şi pe care, ochii oamenilor nu l-au pătat. Nu sînt prea numeroşi cei care au speriat vulturii ce planează zilnic pe deasupra capetelor noastre!...

Dar, pentru Dumnezeu, scrie. Franchează scrisorile şi nu uita să indici: *Palma de Mallorca*. Îţi trimit o scrisoare pentru ai mei şi o tratã. Îl iubesc pe Jeannot şi îmi pare rău că nu s-a pregătit ca să primească direcţia unei case de binefacere pentru copii în nu ştiu care Bamberg sau Nürenberg. Să-mi scrie şi, în fine, să fie şi el om! Mi se pare că este a 3-a sau a 4-a scrisoare pe care o trimit pentru părinţii mei.

Al tău,
CH.

91. — Frederic Chopin către Julien Fontana, la Paris

Valdemosa, 12 ianuarie 1839

Dragul meu,

Îţi trimit *Preludiile*. Recopiaţi-le, Wolf şi cu tine. Nu cred să aibă greşeli. Copiile le veţi da lui Probst, iar originalul lui Pleyel. Îi vei duce lui Leo, căruia n-am avut încă timp să-i mulţumesc, banii de la Probst pentru care alătur un bilet şi o chitanţă de primire. Din banii pe care ţi-i va da Pleyel — adică 1.500 de franci — vei achita chiria pînă la 1 ianuarie — 425 franci — apoi îţi vei acorda un concediu plăcut. Dacă este posibil să închiriezi apartamentul şi pentru martie, ar fi foarte bine, astfel va trebui să-l păstrăm încă un trimestru. Îi vei da, din partea mea lui Nouguès 1.000 de franci, cei care-ţi vor mai rămîne. Cere adresa de la Jeannot, dar fără să-i vorbeşti de bani, căci ar fi în stare să-l ia în primire pe Nouguès şi eu nu vreau ca, în afară de noi doi, să mai fie şi altcineva la curent cu această chestiune. Dacă apartamentul se închiriază, vei duce o parte din mobilă la Jeannot, iar restul la Grzymala. Spune-i lui Pleyel să-mi scrie prin intermediul tău că am terminat cu Wessel. Înainte de Anul Nou, îţi voi trimite o tratã pentru acesta din urmă.

În cîteva săptămîni vei primi *Balada*, *Polonezele* şi un *Scherzo*. Roagă-l pe Pleyel să se înţeleagă cu Probst în legătură cu data publicării *Preludiilor*. Pînă în prezent nu am primit nici o singură scrisoare de la părinţii mei. Trebuie să franchezi tot ce vrei să primesc. Nu ştii ce s-a întîmplat cu prima scrisoare? Eu trăiesc în chilia mea. Cîteodată am aici baluri arabe, un soare african şi o mare mediteraneană. Îmbrăţişează-i pe alde Albrecht, vreau să le scriu. Nu spune nimănui — în afară de Grzymala — că vreau să părăsesc apartamentul. Nu sînt însă sigur de aceasta, dar poate că nu mă voi reîntoarce decît în mai, sau mult mai tîrziu. Păstrează pentru tine scrisoarea şi dă-i *Preludiile* lui Pleyel.

Scrie!

Al tău
F.

Lui Probst pentru ediţia din Germania şi lui Pleyel pentru cea din Franţa.

Balada *în fa major, op. 38, dedicată lui Robert Schuman.*

Cele două Poloneze *(în la major și în do minor), op. 40, dedicate lui Julien Fontana.*

Scherzo în do diez *minor, dedicat lui Adolphe Gutmann.*

Balurile arabe, *un fel de seri de carnaval pe care George Sand le descrie astfel:* „Mai întîi a fost un zgomot inexplicabil, parcă o mie de saci cu nuci se rostogoleau pe un parchet. Ne-am grăbit să ieșim din mănăstire ca să vedem ce putea să fie. Mănăstirea era goală și pustie ca de obicei, dar zgomotul se apropia necontenit și, în curînd, o undă de claritate limpezi vasta profunzime a bolților. Puțin cîte puțin, ea se lumină de focul mai multor torțe și văzurăm apărînd, în fumegarea roșcată pe care o răspîndeau, un batalion de făpturi abominabile, care nu plac nici lui Dumnezeu, nici oamenilor. Nu era altceva decît Lucifer în persoană însoțit de toată curtea sa, un senior infernal, absolut negru, cu coarne și cu fața de culoarea sîngelui; în jurul său roiau drăcușori cu cap de pasăre, cu coadă de cal, cu zorzoane de toate culorile, apoi diavolițe și ciobani în haine albe și roz care păreau că sînt răpiți de acești gnomi răuvoitori... Nu erau însă decît oameni din sat, fermieri gospodari și mici burghezi care-și organizaseră balul lor rustic în chilia Mariei-Antonia (o bătrînă spaniolă care era servitoare la George Sand). Cînd toți acești diavoli au ajuns lîngă noi — *își continuă scriitoarea descrierea balului arab* — ei ne împresurară cu multă curtenie și politețe, căci Majorchinii nu sînt nici sălbatici și nici dușmănoși în felul lor de a se purta... I-am urmărit în chilia Mariei-Antonia care era împodobită cu mici lampioane ce traversau sala și cu ghirlande de iederă. Orchestra formată dintr-o chitară, un soi de vioară ascuțită și din trei sau patru perechi de castagnete, a început să cînte jocuri și hore locale care semănau cu cele spaniole, dar al căror ritm este mai original și mai îndrăzneț încă... Bărbații și femeile țineau brațele întinse și imobile, iar degetele loveau cu precizie și neîntrerupt castagnetele".

92. — Frederic Chopin către Julien Fontana, la Paris

Marsilia, 7 martie 1839

Julienul meu,

Grzymala îți va fi dat desigur veşti despre starea sănătății mele și despre manuscrise. Acum două luni ți-am trimis *Preludiile*, din Palma, cu rugămintea de a le recopia pentru Probst. La cererea mea trebuie să-i dai lui Leo 1.000 de franci pe care urma să-i primești de la Probst, iar cu ajutorul celor 1.500 de franci vărsați de Pleyel pentru *Preludii* trebuia să fie plătit Nouguès și o scadență de chirie proprietarului. Dacă nu mă înșel, cred că chiar prin această scrisoare te-am rugat să eliberezi apartamentul care-mi va trebui, dacă nu s-a închiriat încă în aprilie să-l păstrezi încă un trimestru (pînă în iulie, mi se pare). Banii de la Wessel ți-au folosit probabil ca să achiți pînă la Anul Nou, dacă nu poți să-i folosești și pentru următorul an. Cel de-al doilea rînd de manuscrise sosește și urmează să le primești. Au stat multă vreme la vamă, apoi pe mare și din nou la vamă. În același timp cu *Preludiile*, am trimis lui Pleyel o scrisoare, spunîndu-i că-i dau *Balada* pentru 1000 de franci. Pentru cele două *Poloneze* i-am cerut 15 sute (proprietatea pentru Franța, Germania și Anglia, întrucît angajamentul meu cu Probst a încetat odată cu trimitera *Baladei*). Cred că nu este deloc prea scump.

Cînd cel de-al doi'ea rînd de manuscrise îți va fi sosit, va trebui să primești suma de 2 500 de franci de la Pleyel și 500 (sau 600 de franci, nu-mi amintesc prea bine) de la Probst pentru *Baladă*, deci, în total 3.000 de franci. L-am rugat pe Grzymala să-mi trimită imediat cel puțin 500 de franci,

Scanned with OKEN Scanner

dar aceasta nu trebuie să te împiedice să-mi trimiți restul cît mai repede. Aceasta este situația afacerilor mele! Pe de altă parte, dacă apartamnetul este închiriat luna viitoare, îngrijește-te să împărțiți mobila, Grzymala, Jas (Matuszynski) și cu tine. La Jeannot este cel mai mult loc, dar nu mi se pare de bun gust să judecăm după scrisoarea sa copilărească: el crede, o spune, că eu vreau să mă fac camaldul. Dintre lucruri, alege pentru Jeannot ceea ce este folositor menajului său. Nu-l încărca pe Grzymala, iar tu ia ceea ce crezi că poate să-ți fie util, căci eu nu știu dacă mă voi mai întoarce vara aceasta la Paris (păstrează această noutate pentru tine!).

În (cuvinte șterse din scrisoare) ne vom scrie, și dacă trebuie cum prevăd, vom păstra apartamentul pînă în luna iunie, atunci am să te însărcinez cu plata ultimului trimestru și-ți voi rămîne foarte obligat dacă vei sta și tu cu un picior la mine, cu toate că ai și tu locuința ta proprie.

Vei găsi în cea de-a doua *Poloneză* răspunsul meu la scrisoarea ta atît de adevărată și de sinceră. Atîta pot și eu căci sînt ca o ciupercă rea din care cineva gustă pentru că are un aspect atît de atrăgător. *Știu că n-am fost bun de nimic niciodată și n-am făcut ceva deosebit nici pentru mine, nici pentru alții.*

Ți-am spus că în sertarul secreterului meu (primul de la ușă) este *o scrisoare* pe care ați fi putut s-o deschideți tu, Grzymala, sau Jeannot. Dacă n-ați deschis-o, vă rog s-o luați și s-o aruncați în foc *sans la lire.* Te implor să faci acest lucru în numele prieteniei noastre. Scrisoarea aceasta a devenit acum inutilă. Dacă Antek pleacă fără să trimită banii, aceasta ar fi destul de polonez dar, *Nota bene*, fapta unui polonez nu prea faimos! Totuși, nu-i spune nimic. Caută să-l vezi pe Pleyel și spune-i că n-am primit nici un cuvînt de la el. De asemenea, te rog să-i spui că pianul său este în deplină siguranță. Este de acord cu aranjamentul pe care i l-am propus?

Am primit trei scrisori deodată de la ai mei tocmai în momentul cînd mă pregăteam de îmbarcare. Îți trimit și eu una pentru ei și-ți mulțumesc pentru gestul cordial prin care mă scutești pe mine care sînt acum fără putere. Îmbrățișează-l pe Jeannot. Spune-i că nu mai vărs, sau mai degrabă că n-am mai fost lăsat și că iau medicamentele recomandate de medic. Spune-i că tușesc mai puțin, numai dimineața, și că nu mai sînt considerat tuberculos de toată lumea. Nu mai beau nici cafea, nici vin, ci numai lapte; mă îmbrac călduros și semăn cu o domnișoară.

Trimite bani cît mai repede cu putință și pune-te în legătură cu Grzymala.

Al tău

FR.

Adaug două cuvinte pentru Antek.
Mîine am să-i scriu lui Grzymala.

93. — Frederic Chopin către Julien Fontana, la Paris

Marsilia, 17 martie 1839

Sufletul meu,

Îți mulțumesc pentru toate demersurile tale. Pleyel este un cretin, iar Probst o canalie! (niciodată nu mi-a plătit trei manuscrise cu 1 000 de franci).

Desigur că ai primit lungile mele indicații cu privire la Schlessinger; ei, bine, te rog să-i dai scrisoarea lui Pleyel (care găsește manuscrisele mele prea scumpe). Dacă trebuie să le vînd avantajos, le voi da mai degrabă lui Schlessinger în loc să caut să ajung la aranjamente imposibile. Fiindcă sînt achitat față de Wessel și pentru că Schlessinger poate totdeauna să conteze pentru Anglia că le va vinde cum vrea. El poate să acționeze de asemenea și în privința dreptului de imprimare a *Polonezelor* în Germania, căci Probst este o pasăre pe care o cunosc de multă vreme. Schlessinger poate, așadar să vîndă *Polonezele* cum va socoti că este mai bine și fără să-l forțeze pe Probst. Lucrul acesta îmi este indiferent. Schlessinger mă adoră pentru că poate să mă jupoaie. Vorbește-i cît se poate de clar în legătură cu banii și dă-i manuscrisele numai contra speciilor sunătoare!

Trimit o chitanță pentru Pleyel. Imbecilul, nu are încredere nici în mine, nici în tine. Dumnezeule, de ce trebuie să avem de-a face cu canaliile! Acest Pleyel care, după ce mi-a spus că Schlessinger mă plătește prost, găsește suma de 500 de franci prea scump pentru o operă pe care poate s-o tipărească în toate țările. Îmi place mai mult să tratez cu un evreu adevărat. Și această canalie de Probst, care plătește 300 de franci pentru mazurci! Or, ultimele mazurici mi-au adus ușor 800 de franci (Probst: 300, Schlessinger: 400 și Wesse[1]: 300). Prefer ca altădată să-mi dau manuscrisele pe nimic și să nu-i mai salut pe acești imbecili. Îmi place să fiu obligat față de un singur evreu decît față de trei! Așadar, du-te la Schlessinger chiar dacă nu ai terminat cu Pleyel, dar nu-i vorbi nimic de *Scherzo;* nu știu cînd îl voi termina, căci sînt încă slăbit și nu sînt dispus să scriu.

Ah, canaliile, canaliile și Dna Migneron de asemenea! Pentru ei furtuna se apropie în goană. Cu toate ocestea, Dna Migneron se va mai afla încă la picioarele tale. Dacă îmbrățișezi cumva meșteșugul de cismar, te rog să nu faci pantofi nici pentru Pleyel, nici pentru Probst! Să meargă desculți! Nu știu cînd te voi revedea. Îmbrățișează pe Grzymala. Dă-i mobila pe care o vrea. Jeannot să ia restul. Nu i-am scris pentru că nu am nimic să-i spun. Te iubesc mereu; spune-i-o și lui și îmbrățișează-l. Purtarea lui Wodzinski mă uimește încă. Cînd vei fi primit banii de la Pleyel, plătește-i mai întîi proprietarului și trimite-mi de urgență 500 de franci.

Îi strîng în brațe pe Grzymala și pe Jeannot.

Frycek al tău

Am primit scrisoarea ta astăzi. Nici un cuvînt despre Pleyel. Am lăsat locul alb pe chitanța lui Pleyel pentru numărul de *Opus* pe care încă nu-l cunosc.

94. — Frederic Chopin către Albert Grzymala, la Paris

Marsilia, 27 martie 1839

Dragul meu,

Mă simt mult mai bine, așa că pot să-ți mulțumesc din toate puterile pentru fondurile trimise. Bunăvoința ta mă uimește, o știi, dar și tu ai în mine un om recunoscător pînă în adîncul sufletului, cu toate că uneori pare numai închipuire. Tu ești așa de amabil că ai acceptat să fii paznicul mobi-

Scanned with OKEN Scanner

lei mele! Acum fii așa de bun și achită și cheltuielile de mutare. Risc și această cheltuială, deoarece nu cred să fie o sumă mare.

În privința veniturilor mele, Dumnezeu cu mila! Imbecilul de Pleyel m-a plictisit destul, dar ce pot să fac? Nimeni n-a spart vreodată zidul lovindu-l cu capul. Ne vom revedea în vara aceasta și-ți voi povesti cît m-a amuzat lucrul acesta. *A mea* a terminat de curînd unul din cele mai superbe articole despre Goethe, Byron și Mickiewicz. Trebuie să-l citești neapărat, dacă vrei să-ți umpli inima de bucurie. Te și văd cum te bucuri! Totul este așa de adevărat, cu perspective mărețe, sentimentul este atît de elevat prin însăși natura subiectului, fără nici un artificiu sau vreo intenție apologetică. Spune-mi, cine va face traducerea? Dacă Mickiewicz vrea să pună și el mîna, ea ar revedea bucuroasă întregul text fără nici o pretenție, iar articolul său ar putea servi de *cuvînt introductiv* la ediția franceză. Opera va stîrni un viu interes și un mare număr de exemplare se vor vinde ușor. Ea îi va scrie lui Mickiewicz, sau ție, referitor la acest subiect.

Ce face sufletul tău? Dumnezeu să-ți dea sănătate, bună dispoziție și putere; sînt lucruri atît de necesare. Ce spui de Nourrit? Actul său ne-a cutremurat profund. Deseori, ea și cu mine te luăm cu noi la plimbare.

Marsilia este un oraș bătrîn, dar nu vechi. Ne cam plictisește. Luna viitoare, în mod sigur, vom pleca la Avignon, iar de acolo la Nohant. Atunci nu ne vei mai îmbrățișa prin scrisori, ci la modul mustăcios, dacă mustățile tale nu vor fi suferit aceeași soartă ca și favoriții mei.

Sărută mîinile și picioarele cuiva, dar nu și pe ale tale. Ție îți scriu cum mi-aș scrie mie însumi, fără să fi murit în sentimentele mele cele mai elevate.

Ca un camaldul veritabil
CH.

A mea, *adică George Sand, care, în momentul redactării era socotită de Frederic Chopin „a sa" dăruită total, cu trup și suflet și pentru totdeauna.*
Camaldul, *călugăr din ordinul Sfîntului Romuald înființat în 1012.*

95. — Frederic Chopin către Albert Grzymala, la Paris

Marsilia, 12 aprilie 1839

Dragul meu,

Așadar ești și tu suferind și luările de sînge nu te-au putut alina. Am aflat-o dintr-o scrisoare a lui Marliani tocmai cînd te credeam din nou sănătos, cum te-ai putut convinge și din rîndurile pe care ți le-am trimis ieri. Și astăzi, ce *derută!* Marliani spune că mama, neliniștită din cauza mea, vrea să vină la Paris. Nu cred nimic din toate astea, dar am scris imediat alor mei ca să-i liniștesc. Îți trimit această scrisoare pe care te rog s-o expediezi neîntîrziat. Va fi a treia pe care le-o trimit din Marsilia. Spune-mi dacă ai auzit și tu vorbindu-se despre așa ceva. Ar fi trebuit să se întîmple ceva extraordinar pentru ca mama să-l lase pe tata singur, tocmai acum cînd este și el suferind. Mai mult decît oricine, tata are nevoie de dînsa. Nu înțe-

Scanned with OKEN Scanner

leg o asemenea despărțire. *Îngerii mei* au terminat noul lor roman: *Gabriel*. Astăzi va scrie tot timpul în pat. Ai iubi-o și mai mult, să știi, dacă ai cunoaște-o așa cum o cunosc eu acum.

Îmi închipui cît trebuie să fie de penibil pentru tine că nu poți să ieși. De ce, rămînînd aici, nu pot să fiu și lîngă tine? Cum te-aș îngriji! Eu știu acum ce înseamnă să îngrijești pe cineva. Mă gîndesc că ți-ar fi plăcut să fii îngrijit de mine, căci tu știi cîtă dragoste port eu în inima mea pentru tine. Proiectul nostru de a ne duce la Geneva mi se pare că este abandonat. Probabil că ne vom revedea și vom putea să ne îmbrățișăm la țară pe la mijlocul lui mai. Sărut mîinile, știi ale cui . . .

Al tău
FRYK

P.S.

Dragule, fă-te cît mai degrabă sănătos. Trimite-mi veşti despre tine. Sîntem triști deoarece Charlotte ne-a scris că ești suferind încă. Și eu sînt în focuri. Nu mai am timp nici să mă ridic din pat. Sînt gata să nasc un nou roman și voi avea nevoie de forceps. Te îmbrățișăm și te iubim.

GEORGE SAND

Îngerii mei, *așa îi spunea Chopin romancierei George Sand și folosise pluralul tocmai pentru a sublinia și mai mult prețuirea sa.*

96. — Frederic Chopin către Julien Fontana, la Paris

Marsilia, 25 aprilie 1839

Dragul meu,

Ieri am primit o scrisoare de la tine în care-mi vorbești despre mutare. Oricît ți-aș mulțumi, tot nu ar fi de ajuns pentru ajutorul tău cu adevărat prietenesc. Informațiile tale sînt interesante, dar ele m-au și supărat pentru că tu ai de ce să te plîngi și pentru că Jeannot a scuipat sînge. Ieri, am cîntat la orgă pentru Nourrit, iată o dovadă că merg spre mai bine. Am mai cîntat cîteodată pentru mine, dar numai la pian, cu vocea nu pot încă să cînt și nici să dansez nu pot. În ceea ce privește vestea referitoare la mama — oricît de plăcută ar fi ea — este destul să-ți spun că vine din partea lui *Plat*, pentru a-ți da seama că este o minciună.

Aici începe să fie destul de cald, așa că în mod sigur vom părăsi Marsilia în luna mai. Vom merge undeva, în Sud, unde vom mai rămîne cîtva timp mai înainte de a ne revedea. Prea repede nu vom avea noutăți de la Antoine. De ce ar scrie el? Pentru a-și plăti datoriile? Nu se obișnuiește în Polonia? Dacă Raciborski are atîta stimă pentru tine, este foarte firesc, deoarece tu te-ai dezbrăcat cu totul de obiceiurile poloneze. Nota bene: Cînd spun poloneze, nu mă refer la acelea dintre ele pe care le practici și tu, după cît înțeleg și eu. Locuiești, așadar, la nr. 26. La ce etaj? Este bine acolo? Cît plătești? Aceste chestiuni mă interesează mult, deoarece mă gîndesc să mă stabilesc la Paris și va trebui să-mi găsesc o casă, dar numai cînd voi fi sosit acolo. Grzymala s-a restabilit? I-am scris și lui de curînd.

Scanned with OKEN Scanner

De la Pleyel n-am primit nici o scrisoare în afară de cea care mi-a sosit prin intermediul tău, acum mai mult de o lună de zile. Scrie-mi sub același nume, deci în *rue et Hôtel Beauwan*. Poate că n-ai înțeles că am cîntat pentru Nourrit. Corpul său a fost adus pentru a fi înhumat la Paris. La cererea familiei s-a făcut o slujbă religioasă și eu am cîntat *l'Elevation*. Wieck a executat bine unul din studiile mele? De ce le-a ales tocmai pe acestea, cele mai puțin interesante pentru cei care nu știu că au fost scrise pentru clapele negre. De ce n-o fi stat ea liniștită! Nu mai am ce să-ți spun altceva decît că îți doresc cea mai mare fericire posibilă. Te rog, ai grijă ca manuscrisele mele să nu fie tipărite chiar mai înainte de a fi înmînate. Și dacă *Preludiile* sînt deja tipărite, desigur că aceasta este o festă pe care mi-a jucat-o Probst. Dar destul cu aceste mîrșăvii, și cînd voi reveni voi fi și mai *pratsi pratzu* cu ei. Canalii de nemți, de evrei, ticăloși, oameni corupți, escroci etc., etc. Închei această *litanie căci acum îi cunoști* și tu ca și mine.

Al tău,
CH.

Îmbrățișează-l pe Grzymala și pe Jeannot, dacă-i vezi.

Contele Louis Plater *(1775—1846), veteran din armata lui Kosciusko.*
L'Èlevation. *Chopin a cîntat* Les Astres de Schubert, aria favorită a lui Nourrit.
Studiul meu: *Este vorba de* Studiul nr. 5 în sol bemol major, op. 10.
Pratsi pratzu, *scris fonetic în poloneză: braț la braț.*

97. — George Sand către Contesa Marliani, la Paris

Marsilia, 28 aprilie 1839

Un episcop ursuz i-a făcut aici o detestabilă slujbă religioasă. Nu știu dacă cei din cor au făcut-o dinadins, dar niciodată n-am auzit cîntîndu-se mai fals. Chopin s-a dăruit ca de obicei și ceea ce a cîntat la orgă a fost la înălțime, dar la ce orgă! Era în bisericuța din Notre Dame du Mont un intrument fals, zgomotos, care nu avea suflu decît pentru a distona; cu toate acestea *micul* nostru a smuls din el tot ce a fost cu putință. A luat notele cele mai ușoare și a cîntat *Astrele*, dar nu pe un ton exaltat și glorios cum făcea Nourrit, ci pe unul tînguitor și dulce, ca un ecou îndepărtat dintr-o altă lume. Am fost acolo doi, sau trei, sau poate chiar mai mulți care au simțit puternic aceasta, încît ochii ni s-au umplut de lacrimi; restul auditorilor care fuseseră aduși acolo cu grămada și care, împinși de curiozitate plătiseră 50 de centime un scaun (preț nemaipomenit la Marsilia), fuseseră dezamăgiți, deoarece se așteptaseră ca Chopin să facă un adevărat vacarm care să dea totul peste cap și să facă praf orga cu două trei cîntece. Se așteptau de asemenea să mă vadă și pe mine în mare ținută, poate chiar în mijlocul corului, știu eu? Așezată pe catafalc, poate! Nu m-au văzut deloc, căci eram ascunși în orgă și doar printr-o crăpătură în zid am văzut sicriul sărmanului Nourrit. Vă mai amintiți cu ce bucurie mare l-am îmbrățișat la Viardot ultima dată

Scanned with OKEN Scanner

cînd ne-am văzut? Cine s-ar fi gîndit că-l vom vedea sub cearceaf între lumînări? Am petrecut ziua foarte tristă, vă asigur. Vederea soției sale și a copiilor mi-a făcut rău. Îmi era inima așa de grea și-mi era teamă să nu izbucnesc în plîns în fața ei că n-am mai putut să-i spun nici un cuvînt... Bună seara, dragă prietenă, sper că această scrisoare se va încrucișa cu una de-a dtale, mă gîndesc că ați primit pe *Gabriel* și că îi veți plăti lui Buloz. Contez pe banii pe care i-am cerut de la el și pe care vă rog să mi-i trimiteți pentru a pleca din Marsilia, căci aici totul este mai scump decît la Paris și voiajul meu foarte lent și plin de precauții mă va costa foarte mult. Adio, draga mea, te îmbrățișez cu toată dragostea. *Chopin ar fi la picioarele dtale dacă nu ar fi acum în brațele lui Morfeu. De cîteva zile este topit de o somnolență pe care o cred binefăcătoare, dar împotriva căreia spiritul său neliniștit și activ se revoltă. Zadarnic însă, deoarece el trebuie să doarmă toată noaptea și o bună parte din zi; doarme ca un copil. Aștept mult de la această bună dispoziție, iar doctorul mă asigură că voiajul îi va fi prielnic. Chopin este un înger, dar bunătatea, tandrețea și răbdarea sa mă fac să fiu foarte neliniștită, gîndindu-mă că este un organism extrem de fin, de delicat și de perfect ca să poată trăi prea mult viața noastră terestră, mare și grea. El a compus la Majorca, bolnav fiind, aproape pe moarte, o muzică din care veneau adieri divine, dar eu sînt așa de obișnuită să-l văd în cer, încît nu mi se pare că viața sau moartea sa ar însemna ceva pentru el. Nici el însuși nu-și dă seama pe ce planetă trăiește, așa după cum nu înțelege viața, cum o concepem și o simțim noi.* (Sublinierea noastră I. P.).

Gabriel, *romanul dialogat care a apărut în la* Revue des Deux Mondes, *pe care George Sand l-a scris la Marsilia.*

98. — Frederic Chopin către Albert Grzymala, la Paris

Nohant, 8 iulie 1839

Sufletul meu,

Ia poștalionul pentru Chateauroux; vei sosi aici a doua zi la prînz. De aici, în două ore și jumătate, diligența te va duce la La Châtre, dar nu te vei opri în fața grădinii, ci vei merge de-a lungul drumului și după ce ne vom fi îmbrățișat etc., etc., vei lua loc la masă.

Eu știu cît este de greu să părăsești Parisul, de aceea nu îndrăznesc să insist, în ciuda bucuriei pe care am avea-o de a te vedea la noi. Cu toate acestea, stăpîna casei începe a se întrista; este necăjită de faptul că nu te vede apărînd. Poate că nu a fost decît o frumoasă promisiune din partea ta, dar ce faptă bună ai face dacă ne-ai vizita! Dacă aceasta poate să-ți facă plăcere, îți spun că patul Dnei d'Agoult te așteaptă, plus cele două inimi care te doresc cum dorește uleiul ploaia, dar uite că nu pică nimic.

Eu sînt bolnav, este și ea suferindă; poate că prezența ta o să ne restabilească. Timpul este frumos. Hotărăște-te într-o bună dimineață și a doua zi vei fi printre noi. Te îmbrățișez atît de mult cît este cu putință.

Scanned with OKEN Scanner

Cere-i lui Jeannot să-ţi dea două-trei perechi din ciorapii mei care se găsesc în dulapul cel mare. Îţi voi fi obligat dacă mi-i trimiţi.

Al tău
F. C.

Post Scriptum-ul lui George Sand: Ei bine, soţ fluşturatic, te aşteptăm în van. Te joci cu răbdarea noastră şi ne legeni în speranţe înşelătoare. Cu adevărat că trebuie să vii, dragă prietene, avem nevoie de tine. *Micuţul* d-tale este aşa şi aşa! Cred că ar avea nevoie de o oarecare linişte, de singurătate, de regularitatea unei vieţi pe care Nohantul nu i le poate oferi. Cine ştie? Poate un mic voiaj la Paris! Sînt dispusă să fac toate sacrificiile mai degrabă decît să-l văd cum se consumă în melancolie. Veniţi să-i pipăiţi pulsul moral. Cine poate să sesizeze limita dintre răul fizic şi lîncezeala intelectuală? El însă, în nici un caz nu va veni la mine să spună că se plictiseşte. Nu este obişnuit cu o viaţă atît de austeră, în timp ce eu nu fac decît pe mama familiei şi pe educatoarea într-o manieră nemaipomenită! Dar sînt nevoită. Veniţi să ne vedeţi. Într-adevăr, *tatăl* şi *fiul* au nevoie de Sfîntul Duh pentru a se menţine la înălţimea Empireului! A ta, din toată inima, bătrînul meu soţ.

G.

P.S.-ul lui Chopin: Ea nu mă lasă să citesc ce ţi-a scris. Este o *indignité!*

99. — Frederic Chopin către Julien Fontana, la Paris

La Châtre, 10 august 1839

Dragul meu,

Îţi mulţumesc că mi-ai trimis scrisoarea adresată *dlui Chopine*. Acest mesaj începe prin „Wiatrowo, aproape de Wengrowiec" pentru a sfîrşi astfel: „al dvs., Domnule, ca mare maestru al Muzicii şi al Compoziţiei, Alexandre Moszczenski, staroste de Brzesc". Între aceste două părţi, se poate citi: „Fiind în vîrstă de 80 de ani împliniţi, vă trimit două mazurci centenare de care îmi aduc aminte şi care vor putea servi ca teme pentru compoziţiile dv." Sînt mazurci demne cum poţi uşor să-ţi imaginezi: ram didiridi, ram didiridi raida. Şi iată post-scriptum: „Nepoata mea, Alexandrina (da, Alexandrina, tot aşa de adevărat cum este că te iubesc) a cîntat în beneficiul emigranţilor *La ci darem* la Gniezno, spre satisfacţia publicului. Eu, copiii mei, nepoţii şi nepoatele mele şi mai cu seamă Alexandrina *care nu cîntă deloc rău şi cu o mare repeziciune*, toţi practicăm pianul — Wiatrowo lîngă Wengrowiec"! Un staroste bătrîn şi cumsecade din vechea Polonie (lovitură sigură a celor care... din înălţimea podului). Dar scrisoarea cea mai preţioasă este în plic şi care-mi provoacă graba de a-ţi răspunde, cu toate că adresa ta am uitat-o. Vestea cea mai tristă este anunţarea morţii lui Albrecht.

Doreai să ştii cînd mă voi întoarce? Nu înainte de venirea timpului urît, căci, în aşteptarea acestuia am nevoie de aer. Jeannot este deci plecat. Nu ştiu dacă cumva te-a rugat să urmăreşti toate scrisorile alor mei care ar putea să ajungă la el. Poate că el s-a gîndit la asta... poate că nu s-a gîn-

Scanned with OKEN Scanner

dit, n-aş vrea însă ca vreo scrisoare de acasă să se rătăcească. Dealtfel, eu am primit una de curînd, şi părinţii mei nu-mi vor mai trimite altă scrisoare aşa de repede. De acolo, bunul meu Jeannot se va reîntoarce sănătos.

În prezent scriu o *Sonate en si bemol mineur*, unde se află şi marşul pe care-l cunoşti şi tu. Această *sonate* va cuprinde un *allegro*, un *scherzo en mi bemol mineur*, *la marche* şi un scurt final; trei pagini poate, cu scrisul meu. După marş, mîna stîngă cîntă la unison cu dreapta.

Am mai compus şi o nouă *Nocturnă en sol majeur*. Va face pereche cu cea *en sol mineur*. Ţi-o reaminteşti? Am de asemenea şi 4 noi *Mazurkas*, una *en mi mineur*, scrisă la Palma, şi 3 pe care le-am compus aici (*si majeur*, *la bémol majeur* şi *do dièze mineur*). Mi se par plăcute, aşa cum copiii li se par frumoşi părinţilor care îmbătrînesc.

Pentru mine însumi, revăd acum ediţia pariziană din Bach. Am corectat în această ediţie nu numai erorile de tipar, dar şi pe cele acreditate de muzicienii care se consideră cunoscătorii lui Bach (fără să am pretenţia de a-l cunoaşte mai bine, dar cu convingerea de a fi ghicit uneori). Şi iată: am şi început să mă laud în faţa ta! Dacă Grzymala vine aici (ceea ce nu este sigur), dă-i pentru mine Weberul la patru mîini — dacă este la tine — şi în orice caz trimite-mi manuscrisul ultimei mele *Ballade*, în care trebuie să revăd ceva. De asemenea, trimite-mi exemplarul tău din ultimele *Mazurkas* (oare am avut eu amabilitatea să ţi le dau?). Spune-mi dacă i-ai dat *La valse* drei Eichtal (dacă nu, nu face nimic). Pleyel mi-a scris că ai fost extrem de îndatoritor şi ai corectat *Preludiile*. Ştii ce i-a dat Wessel? (spune-mi ce ţi-a scris mai înainte în legătură cu acest subiect, aş vrea s-o ştiu pentru viitor). De asemenea, spune-mi dacă a plecat Probst (ar fi trebuit) şi mai ales dacă ştii cînd revine.

Am aflat de la tatăl meu că vechea mea *sonate* a apărut la Haslinger şi a fost lăudată de nemţi.

În prezent am şase manuscrise, socotindu-le şi pe cele care sînt la tine. Dar pe ei mai bine să-i ia dracu decît să le obţină pentru nimic. Pleyel mi-a făcut un rău serviciu prin ofertele sale, căci din această cauză l-am dat peste cap pe escrocul de Schlessinger. Sper însă că, într-un fel sau altul, totul se va aranja.

Pe tine te iubesc totdeauna.
Scrie!

Al tău
FR.

Apropos de ceea ce mi-ai spus despre Kalkbrenner, eu i-am cerut numai lui Pleyel să-mi răspundă dacă pianul din Palma i-a fost plătit, aşa cum te gîndeşti şi tu, de altceva nu i-am vorbit. I-am pus această chestiune cu privire la pian deoarece Consulul francez de la Palma, pe care-l cunosc foarte bine, îşi va schimba reşedinţa. Dacă plata n-a fost făcută, mi-ar fi foarte dificil să obţin reglementarea la o asemenea distanţă. Din fericire, pianul a fost integral plătit, aşa cum am fost informat de Consul cu opt zile înainte de plecarea sa în Belgia. Toate istoriile care se povestesc nu mă surprind deloc. Tu trebuie să înţelegi că eu ştiam foarte bine ceea ce mi-ai spus. Vor trece toate! *Limbile noastre vor putrezi, dar sufletele noastre nu vor fi atinse.* Nu uita ciorapii! Trimite-mi-i prin Grzymala, trei sau

Scanned with OKEN Scanner

patru perechi, chiar dintre cei vechi. Pentru dimineţile de la ţară vor prinde foarte bine. Scrie-mi tot aşa despre tine cum îţi scriu şi eu despre mine. Scrie-mi cum stai, dacă mănînci la club etc... Woyciechowski mă sfătuieşte să scriu un *Oratoriu*. I-am răspuns într-o scrisoare către părinţii mei, întrebîndu-l de ce nu construieşte el o mănăstire pentru camalduli, sau pentru călugării dominicani, decît o fabrică de zahăr.

Bravul Titus are o imaginaţie tot de elev. Lucrul acesta nu mă împiedică să-l iubesc ca şi cînd aş fi şi eu la liceu. El are un al *doilea* fiu. I-a dat prenumele meu. Îl plîng.

Staroste, *funcţionar administrativ, prefect.*

La ci darem la mano, *celebru duet din opera* Don Juan *de Mozart. Chopin a folosit tema muzicală a acestui duet în* Variaţiuni pe tema „La ci darem" pentru pian şi orchestră în la major, op. 2 *şi dedicată prietenului său Titus Woyciechowski.*

Thomas Albrecht, *unul din bunii prieteni ai lui Chopin.*

Sonate en si bemol mineur, *op. 35 a fost cunoscută şi sub numele de* „Sonate funèbre".

La Sonate, *op. 4 a fost editată numai după moartea lui Chopin şi a fost publicată la Viena, tot de Haslinger, în 1851.*

100. — Frederic Chopin către Julien Fontana, la Paris

Nohant, 25 septembrie 1839

Sufletul meu,

Sînt mulţumit că am un suflet de prieten atît de bun. Te rog să alegi o hîrtie de tapet asemănătoare aceleia pe care o aveam la mine: culoarea *tourtelle*, dar care să lucească şi să fie rece. Tapetează cele două camere cu o bordură verde închis, însă nu prea lată. Pentru antreu alege altceva, dar care să fie de asemenea frumos. Dacă îţi place un alt tapet mai frumos şi la modă şi după părerea ta îmi va plăcea şi mie, ia-l pe acesta. Dar să ştii că mie îmi place simplu şi curat, nicidecum ceva ordinar şi de *băcăniel* Îmi place culoarea perlată, pentru că nu este nici vulgară şi nici ţipătoare. Îţi mulţumesc că te-ai gîndit la o cameră de serviciu, este foarte utilă. În privinţa mobilei, sînt convins că totul va fi bine pentru că te vei ocupa tu personal. Este foarte adevărat că te iubesc, dar tot n-aş îndrăzni să te mai încarc şi cu această grijă, dar fiindcă tu eşti atît de drăguţ, strînge-le de pe unde sînt şi pune-le la locul lor. Am să-i cer lui Grzymala să dea banii necesari pentru mutare. Îi voi scrie personal în legătură cu acest lucru. Trebuie să se recondiţioneze patul şi secreterul la un tîmplar de lux. Trebuie să scoţi hîrtiile din secreter şi să le pui în altă parte. Fă tot ce crezi că trebuie făcut. Nu e nevoie să-ţi spun eu ce trebuie să faci; tot ce vei face va fi perfect. Tu ştii bine, vasta mea încredere nu este decît experienţă. Şi încă ceva. Iată cel de-al doilea punct: va trebui să-i scrii lui Wessel (ai şi făcut-o nu-i aşa, în legătură cu *Preludiile?*) şi să-l informezi că eu mai am şase manuscrise noi şi că pentru fiecare dintre ele vreau 300 de franci. (Cît face în livre?). Scrie-i şi aşteaptă răspunsul său (dacă tu crezi că nu va accepta

Scanned with OKEN Scanner

să dea această sumă, comunică-mi imediat). De asemenea, spune-mi dacă Probst este la Paris. Ai grijă să-mi găsești un om de serviciu. Eventual un polonez vrednic și onest. Vorbește-i lui Grzymala despre aceasta. Nu da un salariu mai mare de 24 de franci, în care, bineînțeles, intră și masa pentru servitor. Eu nu voi fi la Paris mai înainte de sfîrșitul lui octombrie, dar te rog să nu spui nimănui. Dacă nu costă prea mult, cred că va trebui să se repare somiera patului meu: dacă nu se poate, las-o așa cum este. Dă la bătut și scaunele etc. N-am dreptate să-ți spun toate aceste lucruri, fiindcă tu știi foarte bine ce trebuie făcut. Îmbrățișează-l pe Jeannot. O, sufletul meu, cît de grea îmi este uneori inima. Să-i dea Dumnezeu tot ce-i trebuie. Dar el să nu abuzeze; cu toate că pe de altă parte... tot îți cîntă cucu. Iată cel mai mare adevăr din lume, și atîta timp cît va fi astfel, eu te voi iubi cum se iubește un prieten adevărat și la fel și pe Jeannot, ca pe un alt prieten.

Vă îmbrățișez pe amîndoi.

Scrie-mi, scrie-mi cît mai repede.

Al vostru bătrîn
CH.
cu nasul mai lung ca
nicicînd

101. — Frederic Chopin către Julien Fontana, la Paris

Nohant, 29 septembrie 1839

Dragul meu,

Îți mulțumesc pentru tot ce faci pentru mine. Desigur că ai terminat cu intendentul. Ai grijă să se pună în anticameră perdelele gri, cele din cabinetul meu unde era pianul; pe cele din vechiul meu dormitor, pune-le în camera de culcare, iar deasupra, pune perdelele de muselină care erau sub cele gri. Mi-ar place să am scrinul în camera mea, chiar dacă nu se găsește un loc potrivit pentru el, sau mai ales, dacă spațiul dintre ferestre ar părea gol. Sofaua roșie din sufragerie ar putea să fie pusă în salon, dacă s-ar acoperi cu o husă albă dintr-o stofă asemănătoare cu cea a scaunelor. Dar ca să faci o asemenea husă ai nevoie de un muncitor, de un tapițer adică, ori acesta ar fi nevoit să aștepte sosirea mea, deci proiectul va fi greu de realizat. Reflectează și spune-mi ce ai de gînd să faci. Ce bine că se căsătorește Domaradzki, poate că îmi va restitui cei 24 de franci după nuntă. Doresc de asemenea și căsătoria lui Podczaski, a lui Nakwaska și a lui Antoine Wodzinski.

Dar aceasta să rămînă numai pe hîrtie, între tine și mine!

Găsește-mi un valet și îmbrățișează pe Dna Leo (fiindcă prima din aceste însărcinări îți va fi fără îndoială mai puțin dezagreabile, te scutesc de a doua, dacă te achiți de alta). Dă-mi vești despre Probst. S-a întors? Nu uita de Wessel! Spune-i lui Gutmann că sînt mișcat de faptul că s-a interesat de mine. Dacă Moscheles e la Paris, fă-i o clismă cu oratoriile lui Neukmann drese cu *Cellini* și cu concerto-ul lui Doehler. Se va duce în mod sigur la garderobă și de aici va rezulta un oarecare Valentin! Dacă ideea este bizară, trebuie să mărturisesc că este originală. Fă în așa fel să se ser-

Scanned with OKEN Scanner

vească la masă lui Jeannot *mustăți de sfinx, rinichi de papagaliță cu sos de tomate, totul pudrat cu ouă din lumea microscopică.* (Sublinierea noastră, I.P.). Iar tu să faci o baie cu infuzie de balenă ca să te odihnești de toate comisioanele cu care te-am însărcinat; dar eu știu că tu îmi faci servicii de bună voie, atît cît ocupațiile tale îți permit și că tot ce faci pentru mine, faci din toată inima, așa cum voi face și eu pentru tine cînd te vei căsători. Aceasta ne-o va anunța Jeannot în curînd, fără îndoială. Chiar dacă nu va fi cu Ozarowska, deoarece este o bucățică și pentru mine. Suflă-i ceva dnei Plater și fă o strîmbătură pentru Dna Pauline.

Al tău
CH.

Încearcă să-l vezi pe Grzymala în legătură cu mutarea. I-am scris să plătească — bravul băiat — trăsura. Socotește-l pe Oslawski drept un prost și joacă-te cu Niemcewicz aranjat de Orda. Nu vorbi cu nimeni despre asta, este un secret.

Răspunde-mi repede.

Sigismmond, Neukmann *(1778—1858) compozitor german, elevul lui Haydn, stabilit în Anglia.*

102. — Marquizul de Custine către Frederic Chopin, la Paris

Saint-Gratien, 15 noiembrie 1839

Dragă Chopinet,

M-am întors de la capătul lumii, și dvs. și mai de departe încă, deoarece ați călătorit mai mult cu inima și cu fantezia decît cu poșta. Pentru onoarea Poloniei sper să vă regăsesc neschimbat; dvs. nu puteți confirma calomniile dușmanilor care spun că oamenii care lipsesc au totdeauna dreptate. Am să vă dau o dovadă trimițîndu-vă prin Ignațiu un bilet la Opera Italiană; cu toate că rămîn la țară ca să mă odihnesc de drumurile prin Siberia, am să mă duc mîine în loja mea, cu speranța de a vă vedea acolo și de a vă copleși cu statornicia binecunoscută a sentimentelor mele de francez. Ignațiu vă va spune că sînteți obligat să mă adorați și să mă protejați; el vă va spune de ce aveți această sarcină. Acum eu voi renunța chiar și la ceea ce doresc mai mult, adică să vă fac plăcerea, dacă socotiți aceasta drept o sarcină. În fine, niciodată o prietenie n-a fost mai fidelă și mai puțin încrezătoare decît a mea. Veți afla toate aceste disonanțe cu talentul dvs. obișnuit, dacă vă veți aminti de mine, fără a mă confunda cu valul de inoportuni care vă obsedează desigur, și aceasta pentru că ai sosit de atîta vreme la Paris și nu te-ai interesat pînă acum de bunii tăi prieteni.

A. DE CUSTINE

Marchizul de Custine se reîntorsese dintr-o călătorie în Rusia, unde se dusese să-i solicite țarului grațierea prietenului său Ignace Gurowski,

Scanned with OKEN Scanner

exilat în Polonia. Graţierea i-a fost refuzată, dar cartea pe care dînsul a scris-o, şi anume La Russie en 1839, *a avut un mare succes, după cum precizează marchizul de Luppé, editorul şi comentatorul scrisorilor lui Astolphe de Custine.*

103. — Marquizul de Custine către Frederic Chopin, la Paris

Saint-Gratien, sfîrşitul anului 1839

Nu este adevărat, dragă Chopin, căci iată veritabila cerneală şi adevărata pană a unui om care n-a scris nimic. Îndată ce le-am primit m-am gîndit la dvs. Vi le trimit odată cu urările unei inimi de adevărat prieten. Întrucît presimt vîrsta sporovăielilor, mă adresez mai mult ca niciodată vechilor obiceiuri şi odată cu începutul anului mă apropii de cei pe care îi iubesc.

Iată de ce nu aş vrea să amestec vreun reproş cu mărturia ataşamentului meu; eu ştiu cît sînt de scurte zilele la Paris, chiar şi atunci cînd mai iau din noapte, după cum ştiu şi graba cu care trece viaţa şi sînt greu de recunoscut toate zilele serbede, zilele cuvintelor mincinoase, cînd se ştie unde este sursa poeziei, adică a adevărului, cînd se spune că ea este mai aproape şi mai abundentă ca niciodată, dar nu se poate ajunge acolo. Oricît ar fi un sentiment de dominant, oricît ţi-ar fi de fărîmiţat timpul de oamenii din lumea mare, se găseşte totdeauna o oră, o dimineaţă, o seară, o clipă de cutremurare lăuntrică pentru un vechi prieten atît de puţin pretenţios, că puţine amintiri i-ar ajunge pentru a-i păstra imaginea un an întreg.

Încredinţez aceste gînduri inimii dvs., dacă mai este loc în inima unui poet şi pentru altceva în afară de dragoste pasionată şi de inspiraţie.

Eu care m-am crezut oleacă poet cîndva, încep să mă îndoiesc de toate acestea, de cînd am recunoscut inutilitatea ataşamentelor dezinteresate. Iată tocmai ceea ce voiam să evit; iată reproşurile; sînt înfometat de tot ce-mi place şi mă mişcă, şi dvs. mă puneţi la un regim de dietă extrem de sever; cînd cineva este aşa cum sînteţi dvs., mă îndoiesc de cei care vă apreciază şi vă înţeleg.

Adio, an urît 1839! şi dvs. sylf nestatornic, promiteţi-mi un an mai bun. Iată tot ce-mi doresc mie însumi; iar ceea ce doresc pentru dvs. aceasta nu mai depinde de mine să vă dau; dar cu toată forţa virtuţii, mă voi bucura din adîncul inimii, gîndindu-mă că tot ce v-am dorit eu veţi avea şi voi avea mai puţină tristeţe în suflet dacă, în culmea fericirii, voi mai conta ceva pentru dvs.

Adieu, *Polonnaiseur.*

A. DE CUSTINE

Scanned with OKEN Scanner

GLORIA (1840–1849)

Scanned with OKEN Scanner

104. — Contesa d'Agoult către Franz Liszt, la Pesth

Paris, 29 ianuarie 1840

... Alaltăieri, serată la Custine, era şi Chopin acolo, dar n-a cîntat. La întrebarea lui Ronchaud către Grzymala: „De ce?", acesta i-a răspuns: „Chopin nu mai cîntă nicăieri. *Muzica a incetat să mai fie pentru el o artă; ea a devenit un sentiment*".

Se spune că o adoră pe *Piffoël.*

Louis de Ronchaud *(1816—1887), literat francez, conservator la Muzeul Louvre, unul din prietenii devotaţi ai contesei d'Agoult.*

Piffoël, *porecla lui George Sand.*

105. — Elsner Joseph către Frederic Chopin, la Paris

Varşovia, 24 martie 1840

Dragă Frederic,

Înainte de toate îţi trimit salutările mele cele mai cordiale şi ale prietenilor tăi care te iubesc. Adăugăm urările noastre pentru realizarea dorinţelor tale ca şi pentru izbîndirea planurilor pe care ţi le-ai făcut. Să poţi obţine, ca artist şi ca om, toate succesele pe care le meriţi din plin.

Şi acum, iată o rugăminte de prieten.

Anul trecut, părăsind Saint-Petersburgul — oraş imperial — a trebuit să las manuscrisul Oratoriului meu: *Pasio D. N. Jesu Christi* sau *Triumphus Evanghelii* în mîna dlui Charles Soliva la care am locuit şi unde am avut — trebuie să-ţi spun — tot confortul. Soliva avea nevoie de această operă chiar mai înainte de a fi fost integral executată în timpul apropiatelor Păresimi şi i-am cerut să se îngrijească de publicarea Oratoriului, spunîndu-i că mi-ar face plăcere să fie editat la Paris de către Schlessinger. Nu ştiu dacă dl Soliva a făcut demersuri în acest sens, dar oricare ar fi situaţia, m-ar bucura mult dacă şi tu ai spune cîteva cuvinte membrilor acestei case de editură atît de celebră astăzi.

Crede-mă, dragul meu Frederic, se poate afirma cu certitudine că editorul acestei opere va face o afacere bună, nu numai din cauza valorii şi noutăţii muzicii, sau graţie dedicaţiei, ci pentru faptul că opera este un gen de oratoriu absolut nou; arta muzicii celebrează aici pentru prima dată triumful independenţei sale şi mai mult, cele patru părţi principale ale acestui *Oratorium Eclesiasticum* pot să fie executate înainte sau după predica

Scanned with OKEN Scanner

din postul Paştelui, căci, în afară de *Finale*, *Resurrexit* şi *Alleluia* el se compune din bucăţi mai scurte care convin foarte bine bisericilor, şi mai ales bisericilor catolice. Ca să le dau compozitorilor, artiştilor, cunoscătorilor şi amatorilor o primă idee necesară execuţiei operei mele, am scris la Saint-Petersburg planul unui oratoriu istoric intitulat *Pierre le Grand*.

Încă o rugăminte. Chiar anul acesta, cu puţin timp în urmă, am primit prin intermediul lui Joseph Nowakoski un preţios suvenir: *le Second Cantique du X-eme Siècle* pe care mi l-a oferit celebrul A. Cz. Îi sînt foarte recunoscător pentru acest dar. De asemenea, te rog să-i exprimi mulţumirile mele demnului meu prieten şi să-i spui că am să-i scriu cu prima ocazie cît de mare este recunoştinţa mea faţă de el. În ceea ce te priveşte, vei primi în curînd un mesaj în care îţi voi împărtăşi diverse meditaţii asupra muzicii în general şi asupra oratoriului, operei etc, în particular.

Apropos... apropos... Parnasul camerei mele s-a îmbogăţit de curînd cu un al doilea portret al tău. Se află acum la mine, sau şi mai precis, lîngă mine, un Chopin în picioare şi altul care stă. Se pare că mai există un Chopin cîntînd, aşa sînt efigiile lui Field şi ale altora, la pian. Regret că nu am pînă acum portretele aşa-zişilor tăi rivali Thalberg, Henselt, Liszt; şi nici pe cel al romanticei şi celebrei tale admiratoare (hic mulier homo), căci mi-ar fi plăcut să fie acolo lîngă tine.

Iubeşte-mă aşa cum te iubesc şi eu şi crede-mă că nimeni nu te admiră mai mult, oricum ar fi să fie, în picioare sau, în fine, cîntînd ca prietenul tău cel mai sincer,

JOSEPH ELSNER

Celebra admiratoare, *adică George Sand.*

106. — Frederic Chopin către Joseph Elsner, la Varşovia

Paris, 24 iulie 1840

Prea iubite domnule Elsner,

Vă trimit o scurtă scrisoare din partea d-lui Schlessinger; nu am de gînd să fac nici un comentariu filosofic în legătură cu această afacere, totuşi trebuie să-i iau apărarea puţin, deoarece, într-adevăr, marile opere, cum este şi *Oratoriul* dtale, costă scump ca să fie editate şi sînt nevandabile pentru că, în afară de Conservator, nici o altă instituţie nu caută opere de acest gen. Cît priveşte Conservatorul, acesta nu trăieşte decît din simfoniile vechi cunoscute pe dinafară de orchestră şi este un adevărat noroc pentru public dacă îi este dat uneori să asculte fragmente de Händel sau de Bach. Numai de vreo doi ani se acordă atenţie lui Händel, dar nu se cîntă decît fragmente. Niciodată o operă completă. Astfel, corul din *Judas Macchabée* şi nu mai ştiu care cor din Bach au fost executate de mai multe ori în cursul ultimei ierni, dar în afară de *Jésus sur le Mont des Olivieres* de Beethoven pe care nu l-am cunoscut decît o singură dată, nimic mare, nimic de întindere n-a fost dat de cînd sînt aici. Destule noutăţi sînt încercate la repetiţiile Conservatorului, dar domneşte aici o stare de spirit ostilă faţă de toate operele importante,

Scanned with OKEN Scanner

în afară de cele ale marilor dispăruți. Din această cauză nu vom auzi așa curînd nici o operă de Mendelssohn, de Schneider sau de Elsner. Dacă Cherubini nu ar fi în fruntea Conservatorului, nici muzica lui nu ar fi cîntată mai mult. Conservatorul dă tonul și în ceea ce privește marea muzică; așadar, editorul nu poate să conteze decît pe ceea ce cumpără Conservatorul. Or, acesta își are copiștii săi. Ce rău îmi pare că nu am auzit opera dvs. la Saint-Petersburg. Sînt convins că ea depășește tot ce s-a scris pînă acum în acest gen. Nu mă îndoiesc că o veți tipări în Germania, și am convingerea că vă voi auzi capodopera pe malurile Rinului; la Cologne, Mayenza, Düsseldorf sau mai degrabă la Leipzig, unde festivitățile muzicale consacrate unor astfel de opere au loc în fiecare an. Mai este încă o țară unde se cîntă *Oratorii* și care, pe bună dreptate, prețuiește acest gen de compoziții. Acolo este ușor să strîngi mii de cîntăreți în scopul acesta și Neukomm și Mendelssohn sînt mai bine cunoscuți acolo decît Adam și Halévy. Vă vorbesc de Anglia care va pune mîna pe opera dvs. în mod sigur.

La Birmingham este o sală construită special pentru astfel de audiții. Neukomm a plasat acolo, acum cîțiva ani, cîteva orgi imense. Poate că într-o zi cînd ne vom întîlni, stînd alături de dvs., voi putea admira și prețui această operă de gîndire care mă răpește. Aștept cîteva cuvinte din partea dvs. și vă îmbrățișez din toată inima, absolut din toată inima.

Respectele mele Dnei Elsner și Dnei Nidecka.

Orlowski este la Rouen. Dacă ar fi aici, ar adăuga și el cîteva rînduri la această scrisoare, căci noi dacă am vorbit deseori despre dvs., am vorbit numai despre Conservator; deseori ne-am exprimat dorința de a auzi cîntată de ansamblul viorilor sale — cele mai experte din cît pot să fie — *Offertoire-Joseph* a dvs. (dacă nu mă înșel), unde cîntecul viorilor pleacă și vine cu ușurință, trecînd prin cele mai bogate armonii. Dacă l-ați imprimat, aș putea să vă cer să-mi trimiteți și mie un exemplar? L-aș lua cu mine la Habeneck și nu mă îndoiesc că va fi încercat, deoarece opera este scurtă și atrăgătoare.

Scrieți-mi cîteva cuvinte vă rog, vă rog, vă rog.

107. — Ernrst Legouvé către Frederic Chopin, la Paris

Paris, ianuarie 1841

Dragul meu domn Chopin,

Cîțiva dintre prietenii noștrii se adună la mine miercuri, 20 ianuarie. Este ziua de naștere a fetiței mele. Vreți să fim împreună? Nu-mi iau răspunderea că Dna Ganger, Dra Spitz și Dra, fiica mea, nu vă vor antrena la pian; dacă nu sînteți prea obosit, certitudinea de a ne încînta, poate vă va despăgubi de faptul că ne-ați cedat.

În orice caz, cu sau fără mîini, vă rog să veniți; chiar dacă nu vă vom auzi, cel puțin vă vom vedea.

Al dv. din toată inima
E. LEGOUVÉ

Scanned with OKEN Scanner

108. — Ernrst Legouvé către Frederic Chopin, la Paris

Paris, 20 ianuarie 1841

Ce doctor mare sînteţi! Dra Spitz era în pat, Dna Gangler nici nu putea să se mişte; le-am arătat scrisoarea de la dvs; reumatismul şi guturaiul au dispărut! Ce păcat că nu vă iubiţi îndeajuns ca să vă vindecaţi la fel!

Vă rog să-mi daţi adresa dlui Franchomme.

Astă seară: iată un cuvînt pe care-mi place să-l scriu.

Al dv.
E. LEGOUVÉ

109. — Frederic Chopin către Auguste Leo, la Paris

Dragă domnule Leo,

Scuip sînge şi doctorul mi-a interzis să vorbesc — ietaţi-mă dacă vă trimit înapoi rolul meu şi vă rog să primiţi regretele mele pentru dineul de mîine.

Devotatul dtale
F. F. CHOPIN

110. — Frederic Chopin către Auguste Franchomme, la Paris

Dragă prietene, scuză-mă faţă de Dna Gangler — dar eu scuip sînge de aproape o oră şi Matuszynski m-a pus pe medicină în loc să mă duc să iau masa, iar eu m-am dus să mă culc în loc să-l ascult.

F. CH.
t. à t.

Vino să mă vezi dacă eşti în trecere pe aici

---

t. à t. adică, cu totul al tău.

111. — George Sand către Pauline Viardot, la Londra

... O veste mare, grandisimă, micul Chip Chip va da un marrrre concert. Amicii săi l-au bătut atît de mult la cap încît, pînă la urmă s-a lăsat convins. Totuşi el pretinde că va fi aşa de greu de aranjat, încît pînă la urmă se va renunţa. Lucrurile s-au rezolvat însă mai repede decît se credea. De-abia a şoptit *Da*-ul fatal că totul s-a făcut ca prin miracol şi $^3/_4$ din bilete erau luate înainte ca acest concert să fie anunţat, aşa că el, cînd s-a

Scanned with OKEN Scanner

trezit ca dintr-un vis, nimic nu s-a văzut mai caraghios decît meticulosul şi şovăitorul Chip Chip pus în situaţia de a nu mai putea schimba nimic. Spera că vei veni şi dta şi vei cînta împreună cu el. Cînd am primit scrisoarea de la dta, prierzîndu-şi orice speranţă, a vrut să contramandeze concertul, dar nu se mai putea, era prea angajat. Era gata, gata să se arunce în braţele, nu, vreau să spun la picioarele Dnei Damoreau. Dl. Ernst va scîrţîi din frumoasa lui vioară şi, gata! Acest coşmar chopinesc va avea loc în salonul lui Pleyel, la 26. Nu vrea afişe, nu vrea programe, nu vrea public numeros. Nu vrea nici reclamă! Este îngrozit de toate aceste lucruri încît i-am propus să cînte fără candelabre, fără auditori, pe un pian mut...

112. — Pauline Viardot către George Sand, la Paris

Londra, 20 aprilie 1841

... Sînt încîntată că bunul Chip Chip s-a decis să cînte, dar sînt dezolată că nu pot să iau parte la programul său; răutăciosul, de ce a aşteptat ca eu să lipsesc ca să dea concertul! Este o farsă pe care mi-o joacă şi va trebui s-o repare mai devreme sau mai tîrziu.

P.S. Complimente şi amiciţii amicilor. Pe blondul Chip îl trag de pletele sale blonde, sărut lungile mustăţi ale lui Maurice şi o îmbrăţişez pe Solange, acest monstru mic.

Concertul lui Chopin a avut loc la data de 26 aprilie 1841, în salonul lui Pleyel, cu concursul Dnei Damoreau-Cinti şi al violonistului Ernst. Chopin a cîntat la acest concert: Balada, *op. 38,* Scherzo, *op. 39,* Mazurcile, *op. 41 şi* Polonezele, *op. 40. Concertul s-a bucurat de un succes strălucit. În revista* La France Musicale *din 2 mai 1841 se putea citi afirmaţia că* „Chopin este creatorul unei şcoli de pian ca şi al unei şcoli de compoziţie".

113. — Marquizul de Custine către Frederic Chopin, la Paris

Marţi, 27 aprilie 1841

Mi-aţi redat amintirea frumoaselor zile de la Saint-Gretien şi de la Paris; v-am regăsit şi odată cu d-ta şi pianul fără neajunsurile sale, fără note peste note, cu gîndurile pe care ştii să le exprimi în ciuda instrumentului, *căci d-ta nu cînţi cu pianul ci cu sufletul.* D-ta m-ai cucerit ca în timpurile cele mai bune. Şi aş vrea să fiu un muribund, ca să-mi redaţi viaţa; numai d-ta ai fi în stare; numai d-ta ai izbuti, sînt convins de aceasta!...

Vorbeşte-mi de prietenii d-tale ca de d-ta; i-aţi servit fără să vă daţi osteneala şi succesul a venit în mod sigur; trimiteţi un articol pentru ei la un ziar care vi l-a cerut; este al d-tale; un articol bun; se spune tuturor cunoştinţelor: mergeţi la concertul lui Chopin; fiecare răspunde: avem bilete de opt zile şi am mai cerut în zadar pentru prietenii noştrii; nu ni s-au mai dat!...

Polonia nu este nefericită decît așa, în general, deoarece fiecare din fiii săi are o stea proprie care-o despăgubește de nenorocirile publice. Eu plec pentru mai multă vreme și destul de departe și nu mă voi consola de această lungă absență decît dacă am să sper că am să vă mai ascult încă o dată ca în seara aceasta. Prin farmecul eleganței d-tale ai atras tot ceea ce a fost cu adevărat amator de eleganță din Paris; compoziția auditoriului a fost minunată, dar eu, ascultîndu-vă, mă credeam singur cu d-ta. sau poate cu cineva mai bun decît d-ta, sau cel puțin cu ceea ce este mai bun în d-ta.

Iertați-mi toată flecăreala asta, dar sînt lucruri pe care am vrut să vi le spun, și în față n-aș fi avut curajul s-o fac. D-ta. știi să faci din mine ce dorești, dar poate că nu vă vine să credeți că aveți aceeași putere asupra multor oameni; sînt supărat pe mine, dar mă bucur pentru d-ta. văzînd pînă la ce punct sînteți nedrept pentru public.

A. DE CUSTINE

114. — Alexandre-Joseph Artot către Frederic Chopin, la Paris

Moscova, 10 mai 1841

Dragul meu Chopin,

Știi că m-ai făcut al dracului de gelos? Oriunde mă duc, tot ce poartă nume de femeie, vorbește numai de Chopin: Dvs. îl cunoașteți pe Chopin? Dumnezeule, cît aș vrea să-l cunosc pe Chopin! Vraja pe care o degajă numele său *pyramidal* m-a determinat să vă scriu aceste rînduri.

Dra Kologrivoff vine la Paris ca să asculte și să studieze muzica bună; bună muziciană ea însăși și fiind înzestrată și cu un frumos talent, cred că va fi capabilă să vă aprecieze și să profite de sfaturile dvs. excelente. Vreți să fiți așa de bun și s-o ajutați un pic cu influența dvs. și s-o primiți așa cum știți dvs. s-o faceți. Nu mai este nevoie să vă spun că mă voi revanșa, dar așteptînd, trebuie să-mi dați prilejul s-o fac, vă rog să primiți sincerele mele mulțumiri, ca și asigurarea sentimentelor mele cele mai devotate și foarte afectuoase.

J. ARTOT

Alexandre-Joseph Artot *(1815—1845), violonist belgian.*

115. — Frederic Chopin către Julien Fontana, la Paris

Nohant, noaptea de 9 sau 10 august 1841

Dragul meu prieten,

Îți mulțumesc pentru toate comisioanele. Astăzi — adică 9 august — am primit nu numai pianul, ci și alte lucruri care n-au făcut decît două zile ca să sosească. Nu trimite bustulețul meu părinților mei, lasă-l în șifonier,

Scanned with OKEN Scanner

căci ar putea să se strice. Îmbrăţişează-l pe Jeannot pentru scrisoarea sa. Am să-i scriu în curînd. Mîine, desigur, îl voi face să plece pe bătrînul meu servitor care şi-a pierdut capul aici. Este un om cumsecade care ştie să servească, dar lucrează încet şi plictiseşte oamenii. Îi voi spune să vină şi să mă aştepte la Paris. Aşa că să nu te mire dacă îl vei vedea că vine la tine. Este singurul mijloc de a mă debarasa de el. Spune-i să mă aştepte acasă şi într-o săptămînă sau două, îi voi scrie că mă voi întoarce mai tîrziu decît credeam, sau orice altceva şi urează-i drum bun. Pe de altă parte, omul a făcut o treabă bună. A aşteptat timp de trei zile pianul la Châteauroux. Iar după ce am primit scrisoarea ta, i-am spus fără nici o altă explicaţie că nu mai am nevoie de serviciile sale. Nu ştiu ce sunet are pianul, căci încă nu a fost despachetat. Acest mare eveniment va avea loc mîine. În privinţa reclamaţiilor care s-ar putea face la *Transportul*, lăsaţi-i în pace, este inutil să mai discutăm. Ai făcut tot ce se putea face. Cîteva picături de sînge rău şi cîteva zile pierdute care mă aşteaptă nu preţuiesc nici cît ştersul nasului, odată ce afacerea este încheiată. Uită, deci, comisioanele mele şi incidentul acesta.

Altădată, dacă Dumnezeu ne mai ţine în viaţă, poate că va merge mai bine. Îţi scriu aceste cîteva cuvinte foarte tîrziu, în timpul nopţii. Încă odată îţi mulţumesc pentru toate comisioanele care nu s-au sfîrşit încă, deoarece îţi mai stă în cîrcă şi afacerea Troupenas. Îţi voi scrie mai pe larg în legătură cu acest subiect altădată. Acum îţi doresc noapte bună şi să nu visezi ca Jeannot că am murit. Visează mai degrabă că m-am născut, sau ceva asemănător. În realitate, eu mă simt tot aşa de dulce ca un copil în leagăn, şi dacă cineva ar vrea să mă ţină în hamuri, m-aş bucura cu condiţia de a avea o pernă bine umplută sub scăfîrlie, căci simt că aş face un pas greşit în fiecare clipă şi aş cădea pe pămînt. Din nenorocire, în loc de hamuri pentru copii, mă aşteaptă cîrjele sau picioarele de lemn, dacă mă apropii de bătrîneţe în felul acesta. Am visat odinioară că voi muri într-un spital şi acest vis s-a imprimat aşa de bine în sufletul meu încît mi se pare că am şi murit ieri. Dacă se întîmplă să-mi supravieţuieşti, vei şti dacă trebuie să crezi în visuri.

Acum cîţiva ani aveam alte visuri. Nu s-au realizat. Şi acum visez cu cu totul treaz, nu ştiu ce prostii şi din cauza asta — nu-i aşa? — îţi scriu toate aceste absurdităţi. Trimite-mi mai bine o scrisoare de acasă şi iubeşte-l pe bătrînul tău

CH.

116. — Frederic Chopin către Julien Fontana, la Paris

Nohant, marţi 24 august 1841

Dragul meu prieten.

Astăzi am primit scrisoarea în care-mi vorbeşti de Troupenas şi-ţi mulţumesc. Îmi datorează 300 de franci. Îţi mulţumesc de asemenea şi pentru ceea ce-l priveşte pe Albrecht. Desigur că eşti în posesia scrisorii mele pentru Bonnot şi în prezent ştii sigur dacă scrisorile pentru Viena trebuie să fie francate. Dacă încă nu ştii şi dacă Dessauer a sosit la Paris, întreabă-l în ce manieră scrisoarea mea pentru Mechetti trebuie să fie depusă la poştă. Este

Scanned with OKEN Scanner

vorba de bani și nu aș vrea ca această scrisoare să se rătăcească pe undeva prin Austria; tu știi cît îmi place mie să scriu. Îi propun lui Mechetti un manuscris nou (un fel de *Poloneză*, sau mai degrabă o *Fantezie*). Primul punct. Acum iată-l pe cel de al doilea. Du-te la Roth cu această scrisoare pe care o vei citi înainte de a o închide. El locuiește (nu departe de tine) în *rue Neuve des Mathurins*, într-una din casele cele noi, lîngă *rue du Mont-Blanc*, la stînga cînd pleci de la tine, o casă a cărei poartă mare este așa de ornamentată, precis, numărul 6 sau 10. Ei bine, doctorul Roth locuiește la mezanin (prima intrare după poarta cea mare). Dacă el poate să-mi procure Tokay, întreabă-l de preț și scrie-mi îndată. Îți voi trimite bani și-ți voi da instrucțiunile necesare pentru ca vinul să ajungă la Marsilia. Tu ești destoinic și devotat. Tocmai pentru aceasta te copleșesc cu aceste comisioane. Pînă acum te-ai descurcat admirabil totdeauna.

Astăzi am găsit pentru prima dată — și ți-o spun cu toată sinceritatea — un lucru care-mi displace într-o scrisoare de-a ta (dar tu nu puteai s-o ghicești): ai dat bustulețul meu lui Antoine. Dar nu pentru că acum este la el, nici pentru că aveam nevoie de el, sau pentru că țineam la el, (nu trebuia decît să comand altul la Dabton) ci pentru că, dacă Antoine îl va duce la Poznan, se va trăncăni din nou și se trăncănește destul și fără asta. Dacă nu l-am însărcinat pe Antoine cu nici un comision, crezi că unicul motiv este că aș fi găsit o ocazie mai bună? Antoine însă *n-a înțeles!* Și dacă va povesti domnișoarei sale? Poți să-ți imaginezi ce va urma? Ba chiar mai mult decît atît, ce straniu vor găsi ai mei faptul că n-au primit ei cei dintîi această bucată de argilă. Ei nu vor crede niciodată că bustul a fost dat lui Antoine de altcineva decît de mine; în casa aceasta eu sînt considerat cu totul altfel decît ca pianist. Ar putea să pară așa chiar și anumitor persoane. Tu nu le cunoști. Totul se va întoarce aici sub altă lumină. Sînt lucruri extrem de delicate pe care nu trebuie să le atingi. E purul adevăr! Eu te rog, dragul meu, să nu spui la nimeni absolut nimic din tot ce ți-am scris acum, totul trebuie să rămînă între noi. Dacă n-am șters, nu am făcut-o pentru că știu că mă înțelegi. Nu-ți fac nici un reproș. Iubește-mă și scrie-mi! Dacă Antoine n-a plecat încă, lasă lucrurile așa cum sînt, altfel ar fi și mai rău. El va povesti totul Drei de Rozières, căci este încrezător și slab de înger. În privința ei, fiind indiscretă și afișînd bucuroasă intimitatea sa cu el, plăcîndu-i mai ales să se amestece în treburile altora, va colporta tot felul de vorbe și — ceea ce nu este pentru prima dată — va face din țînțar armăsar. Între noi (fie vorba) este un adevărat porc care, într-un fel uimitor, a știut să se strecoare în grădina mea pentru a rîma pămîntul căutînd trufe pînă și printre trandafirii mei. Este o ființă căreia nu trebuie să-i încredințezi nimic, căci este de o indiscreție monstruoasă. O fată bătrînă, în fine. Noi ceilalți, cavalerii bătrîni, prețuim mai mult. Întreabă-l pe Charles cînd vine la mine și îi voi trimite foarte bucuros un certificat. Spune-i o vorbă bună din partea mea. Îi scriu acum și lui Jeannot.

Îmbrățișează-l!
Iubește-mă!

Al tău
CH.

Un fel de poloneză, *este de fapt* Poloneza în fa diez minor, op. 44.

Pentru prima dată... *Da, într-adevăr, pentru prima dată Julien Fontana îl mîhnise pe prietenul său Chopin, deoarece fără să-l consulte,*

Scanned with OKEN Scanner

cum ar fi trebuit, îi dăduse lui Antoine Wodzinski unul din busturile pe care le executase Daleton. Pe bună dreptate, Chopin se neliniştise din cauză că George Sand s-ar fi simţit jignită de acest gest. Pe de altă parte, Chopin nu ar fi voit ca acest dar să fie luat drept o încercare din partea sa de a restabili legăturile rupte cu familia Wodzinski, ceea ce era în totală contradicţie cu intenţiile sale, logodna sa cu Maria Wodzinski fiind ruptă împotriva voinţei sale.

117. — Frederic Chopin către Julien Fontana, la Paris

Nohant, 12 septembrie 1841

Dragul meu prieten,

Am primit toate scrisorile tale şi pachetul de la Dessauer. Haslinger e un nătărău. Vrea să imprime, adică să publice muzica pe care i-am dat-o pe gratis acum 12 ani la Viena şi pe care a mai tipărit-o. Ce părere ai? Nu-i voi răspunde, sau mai curînd îi voi trimite o scrisoare pipărată pe care n-o voi închide ca să poţi citi şi tu. Apropo de impresiile lui Dessauer despre Mechetti — al doilea editor vienez — află că am primit de la Dra Müller veşti din care am văzut că Mechetti a refuzat să-i plătească lui Mendelssohn o bucată ce voia s-o introducă în albumul pentru care i-am propus şi eu o *Poloneză*. Articolul lui Liszt asupra concertului dat la Cologne, în beneficiul restaurării catedralei, m-a amuzat mult. Totul este numărat şi scris: 15.000 de oameni, preşedintele, vice-preşedintele, secretarul societăţii filarmonice pînă şi faimoasa caleaşcă (tu ştii ce fel de trăsuri sînt aici!) şi portul şi vaporul. Liszt are să fie într-o zi deputat sau regele Abisiniei sau al Congoului! În ceea ce priveşte motivele compoziţiilor mele, ele se vor odihni împreună cu jurnalele în compania celor două volume de poezie germană. Medalia lui Schlessinger cu efigia reginei nu face, aş jura, decît o guinee!

Am convingerea că boala lui Antoine nu este aşa de gravă cum spune el. A fost prea tîrziu pentru ce mi-ai scris, deoarece puiculiţa expediase mai înainte stăpînei acestor meleaguri o scrisoare sensibilă şi disperată cu rugămintea de a fi ajutată; ea va alerga să-l întîlnească, sfidînd convenienţele, aceste faimoase convenienţe! Familia lui Antoine? Barbari îngrozitori, sălbatici cu excepţia Nakvaskăi în care a găsit o prietenă şi care îi va da paşaportul guvernantei sale, în fine, ca să poată să se ducă mai repede să-l salveze. Dacă scrie, spune ea, aşa de scurt (trei pagini întregi), o face pentru că nu ştie dacă mai trăieşte. Ea se îndoieşte după despărţirile lor atît de sfîşietoare şi nopţile pe care le-au petrecut plîngînd etc, etc. Un baston, un baston pentru această bătrînă nebună! Dar ce mă irită mai mult — doar tu ştii cît îl iubesc eu pe Antoine — este nu numai faptul că nu pot să-l ajut deloc, dar mai ales că se lasă impresia că eu m-am amestecat în toate intrigile. Am băgat de seamă prea tîrziu şi neştiind ceea ce se pregăteşte, fără să cunosc caracterul acestei femei flecare, am prezentat-o pe această sperietoare de ciori Dnei Sand, ca profesoară de pian pentru fiica sa. Iar ea s-a agăţat de dînsa imediat, s-a dat drept o victimă a dragostei, pretinzînd că este la curent cu trecutul meu prin colonia poloneză pe care a frecventat-o. A pătruns astfel în intimitatea D-nei Sand (şi nici nu poţi să-ţi imaginezi cu ce spirit de şiretenie şi cu ce iscusinţă a ştiut să profite de pe urma relaţiilor mele cu Antoine). Poţi să judeci şi tu dacă este plăcut pentru mine. Cu atît mai mult cu cît Antoine (şi tu ai putut

Scanned with OKEN Scanner

să-ţi dai seama) nu o iubeşte decît pentru că s-a lipit de el şi pentru că nu-l costă nimic. Cu toată bunătatea sa, Antoine este un apatic şi foarte susceptibil de a se lăsa dominat de această intrigantă abilă care — crede-mă —are pentru el o foame nepotolită. Peste tot, se recomandă a lui şi indirect şi a mea (ceea ce importă mai puţin) şi ceea ce este mai grav, a D-nei Sand. I se pare, pentru că sînt intim cu Antoine încă din copilărie (cîteva cuvinte şterse de Chopin şi puncte de suspensie). Este destul, nu-i aşa? Şi acum să ne gîndim la lucruri mai plăcute.

În urma unui pariu am pierdut un pateu de Strasbourg. . . Îţi trimit 50 de franci. Du-te, te rog, la Chevet au Palais Royal şi cumpără-mi unul de 30. Trebuie să fie voluminos. Chevet le primeşte de la Strasbourg în cutii de lemn rotunde. Pune adresa mea pe una din aceste cutii şi trimite-mi-o cu poştalionul cît mai repede cu putinţă. Dacă cele de 30 de franci sînt prea mici, atunci ia o cutie de 35 de franci, sau de 40 de franci, dar să fie arătoasă. Mă apucă furia că trebuie să cheltuiesc atîţia bani pentru un pateu (de magiun) cînd am atîtea alte cheltuieli mai necesare de făcut. Fă să ajungă scrisoarea aceasta la editorul german. Îmbrăţişează-l pe Jeannot şi scrie-mi despre acest apartament de la primul etaj. Indică-mi numărul casei şi dă-mi toate detaliile. Cum este scara? Punctul său de plecare este cumva lîngă grajd? Este greu de urcat? Dependinţele sînt în apropiere? Tavanul este înalt? E cumva afumat? Întunecat? Aş fi fericit să locuiesc în *rue de Mont-Blanc*, sau în *rue des Mathurins*, sau chiar pe bulevardul lîngă *Chaussé d'Antin*. Păstrează cît trebuie din aceşti 50 de franci pentru a-mi reînnoi abonamentul la *Charivari* care se termină, cred zilele acestea. Scrie-mi repede! Ne vom reîntoarce la ţară! Oare şi-au pierdut capul de tot? Nu mă tem deloc nici pentru Mickiewicz, nici pentru Sonbanski; sînt tari şi ar putea să reziste la cîteva emigraţii, fără să-ţi piardă nici energia, nici bunul simţ.

Dumnezeu să te răsplătească pentru prietenia ta adevărată.

Scrie-i bătrînului tău şi iubeşte-l cum te iubeşte şi el bătrîn englez.

CH.

Duminică. Să-mi scrie Jeannot cîte ceva.

Nu-ţi trimit astăzi nici o scrisoare pentru Leipzig.

118. — Frederic Chopin către Julien Fontana, la Paris

Nohant, 18 octombrie 1841

Dragul meu prieten,

Ceea ce ai făcut este bine făcut. Ciudată lume! Masset este un tîmpit şi Pelleton de asemenea. Masset ştia de existenţa valsului pentru Paccini şi că-l promisesem pentru *La Gazette*. N-aş fi dorit să fac nici un demers mai înainte de a-l fi avertizat. Dacă nu vrea să dea 600 de franci pentru fiecare din aceste compoziţii (se înţelege şi drepturile pentru Londra) şi întrucît îmi plăteşte cîte 300 de franci manuscrisul, aceasta face 5 × 3 = 15! Dar să dau atîta muncă pentru 1.500 de franci ar fi indecent! Cu atît mai mult, cu cît i-am spus cînd l-am văzut pentru prima dată că s-ar putea să nu accept să-i dau pentru un asemenea preţ vreuna din operele mele. De pildă, el nu ar putea să aibă pretenţia să plătească *12 Studii*, sau o *Metodă de pian* cu 300

Scanned with OKEN Scanner

de franci. Sau pentru *Allegro Maestuoso* pe care ţi-am trimis-o astăzi. Nu pot să-l dau pentru 300 odată ce i-am cerut 600 de franci! De asemenea *Fantezia* pe care nu poate s-o aibă pentru mai puţin de 500. În privinţa *Nocturnelor*, a *Baladei* şi *Polonezei*, îi voi lăsa fiecare din aceste opere cu 300 de franci ca şi pentru cele pe care le-a primit şi tipărit pînă acum. Într-un cuvînt: pentru Paris 2.000 de franci pentru toate aceste 5 manuscrise. În cazul că nu acceptă, ei bine (între noi) n-am să mă supăr, căci Schlessinger le-ar edita bucuros. Vreau numai ca Masset să nu mă ia drept cineva care nu-şi respectă obligaţiile. *N-a fost între noi decît o înţelegere tacită de la un om cinstit la alt om cinstit*, aşadar, să nu se plîngă de condiţiile mele, cu atît mai mult, cu cît sînt moderate şi n-am mai publicat nimic în ultima vreme. *Nu doresc decît un lucru: să mă retrag convenabil din această afacere. Eu ştiu că nu mă vînd.* Dar tu poţi să-i spui că dacă, profitînd de situaţie, sau abuzînd de ea, aş fi scris în toţi anii 15 lucrări mediocre pe care mi le-ar fi cumpărat pe bună dreptate cu 300 de franci fiecare, aceasta mi-ar fi adus un cîştig mai mare. Dar ar fi fost cinstit? Spune, dragul meu, că eu scriu puţin şi public puţin. Să nu-şi închipuie că în felul acesta vreau să mă pun în valoare; dar cînd tu vezi cu ochii tăi *picioruşele de muscă* pe manuscrisele mele, vei recunoaşte că pot să pretind 600 de franci, atunci cînd am luat 300 pentru *Tarantelle* (şi 500 pentru *Boléro*). În numele cerului te rog, respectă-mi manuscrisul, nu-l şifona, nu-l murdări, nu-l rupe (tot lucruri care sînt imposibile de făcut, dar eu ţi le spun totuşi căci am o mare pasiune pentru partiturile mele). Recopiază-l. Ceea ce este al tău va rămîne la Paris. Vei primi o *Nocturne* mîine, şi spre sfîrşitul săptămînii *La Ballade* şi *La Fantaisie* — găsesc că ele n-au fost niciodată atît de perfecte.

Dacă recopiatul te plictiseşte, fă-o pentru iertarea tuturor marilor tale păcate, căci nu vreau să încredinţez acest scris mărunt şi neciteţ unui copist grosolan. Încă o dată ţi le recomand, căci dacă ar trebui să scriu încă o dată toate aceste 18 pagini, aş înnebuni. Dar mai ales, nu le şifona! Îţi trimit şi o scrisoare pentru Haertel. Caută-mi un alt valet, în genul celui pe care îl ai tu Voi fi în mod sigur la Paris în primele zile ale lui noiembrie.

Îţi voi scrie şi mîine.
Scrie-mi!

Al tău
CH.

luni dimineaţa

Tocmai am citit scrisoarea ta şi văd că el îţi cere numai condiţiile pentru Paris, atunci fă cum vei putea mai bine, dar în aşa fel ca să-l coste 3 000 pentru 2 ţări şi 2 000 pentru Paris. Cum condiţiile pentru două ţări sînt mai uşoare pentru el, dar mai comode pentru mine, dacă refuză, aceasta ne va dovedi că el caută un pretext pentru ruptură. Atunci să aşteptăm răspunsul de la Londra.

Scrie-mi tot ce gîndeşti, dragă prietene, să fii foarte politicos, chiar rece cu Masset, dar nu şi cu mine.

Picioruşele de muscă, *aşa le spunea Chopin notelor muzicale într-adevăr minuscule, asemănătoare cu picioruşele de muscă şi care exprimau,*

în caligrafia lor filigranată, o structură psihică de o rară finețe, dar lucrul acesta dădea de furcă atît celor care-i copiau manuscrisele, dar mai ales executanților cărora le era extrem de greu să-i descifreze scrisul.

119. — Frederic Chopin către Julien Fontana, la Paris

Nohant, miercuri 27 octombrie 1841

Dragul meu prieten,

Vom sosi luni, adică în 2 noiembrie, la ora 2 după masă, dacă nu, din cauze neprevăzute, la ora 5 sau 6. Te-ai oferit să mă ajuți să mă instalez în strada Pigalle. Îți mulțumesc, dar nu pot să accept. Ar fi să cer prea mult de la bunătatea ta. Îți voi cere totuși ca luni, la ora 2, să fii acolo. Ai grijă să arunci o privire înainte de sosirea noastră. Te rog să-l vezi pe Pelletan și să-mi comunici cum merge totul. Îl vei găsi acolo pe Moreau și pe soția sa, cei doi servitori ai Dnei Sand pe care i-a trimis din Nohant, îngăduindu-le să locuiască și ei în strada Pigalle pînă cînd își vor găsi o locuință în altă parte. Dacă ei sînt acolo, caută să-l vezi negreșit pe Pelletan căruia Dna Sand i-a scris referitor la acest subiect și spune-i să aranjeze în așa fel ca servitorii să plece necondiționat înainte de luni, sau mai degrabă înainte de duminică. Dacă Pelletan este foarte ocupat (editează de cîtva timp jurnalul *Le Dix-neuvième siècle*), ai grijă după ce te-ai înțeles cu el să deschidă ferestrele (dacă nu plouă!) să se aerisească bine, mai ales pavilionul Dnei Sand. Trebuie să pui să se facă focul timp de mai multe zile în sobe și în cămine. Dacă Moreau pe care Dna Sand poate îl va reține cîteva zile (N. B. *fără soție și mai ales fără să locuiască în casă* — ceea ce i-a spus prin Pelletan), așadar, dacă acest Moreau care cunoaște bine serviciul la Dna Sand este disponibil, să aibă grijă să se deschidă ferestrele și să se facă focul. Dacă, dimpotrivă, Moreau nu este liber (vei afla de la Pelletan), atunci roagă portarul, Dl Armand și pe soția sa (o femeie foarte cumsecade) de a se însărcina cu aceste lucruri și îngrijește-te să le facă. N. B. după înțelegerea cu Pelletan care, sărmanul, își pierde capul din pricina *jurnalului* său și nu mai dispune de timp ca să se ocupe de altceva, în mod concret. Vorbește-i de jurnalul său, este un om cumsecade, un literat, tratează-l ca pe un prieten și nu te irita contra mea, nici contra lui, nici contra ta, nici contra nimănui. În privința valetului, informează-te, dar nu angaja încă pe nimeni, căci cu toate că acest valet îmi este destinat mie, el nu va trebui să displacă nici altora. În orice caz la sosirea noastră vor trebui să fie portarii oameni cumsecade, serviabili. Menajează-i și fă-i să înțeleagă cum stau lucrurile, sau mai degrabă, dă-le ceva mai consistent, dacă, în lipsa lui Moreau vor trebui să se ocupe ei de apartamnet. Dar, bineînțeles, toate astea numai dacă nu te plictisesc prea tare. Oricum, cred că o să meargă! Știi proverbul meu vechi: *„Timpul fuge, totul trece, moartea te sărută rece!"* Manuscrisele mele te vor urma și ele. Nu te grăbi pentru acestea din urmă, dragul meu prieten, căci prefer să aștepte cei de la Leipzig decît să găsesc frig, praf, aer închis, umezeală la sosirea noastră în strada Pigalle. Nu te ocupa, deci, nici de apartamentul meu, nici de dormitorul meu, nici de nimic în ceea ce mă privește pe mine. Mă voi ocupa eu de toate aceste probleme a doua zi după sosirea noastră și nu te voi mai martiriza absolut cu nimic. Mă voi

Scanned with OKEN Scanner

revanşa în ziua cînd vei avea nevoie de o astfel de dovadă de prietenie din partea mea. Cînd se vor întîlni bătrîna ta scăfîrlie pleşuvă cu zbîrcitul meu nas jigărit şi o să cîntăm împreună: *Niech zyje Krakowskie Prezedmische* pe o arie de Boguskawscki; cu vocea de tenor a lui Krzysztofowicz şi acompaniament de foc *Lenz*.

Bătrînul tău
CH.

Scrie astăzi, adică vineri, sau nu mai scrie deloc, sufletul meu. Du-te la pălărierul meu Dupont, nr. 8 rue du pont-Blanc şi comandă-i o pălărie pentru luni. Mi-a făcut totdeauna pălării. Mă cunoaşte şi nu mai are nevoie de măsura mea. Dar atrage-i atenţia că pălăria îmi trebuie neapărat pentru luni. Recomandă-i portarului din rue Pigalle să nu-mi trimită nici o scrisoare aici.

Niech eyje... Trăiască mahalaua din Craçovia!

120. — Frederic Chopin către Dra Josephine Turowska, la Paris

Paris, februarie 1842

V-am promis cîteva cuvinte pentru aseară dar nu l-am văzut pe Soliva. Meditez încă la ce mi-aţi spus ieri şi-mi pare rău, Domnişoară, că mi-aţi acordat încredere într-o chestiune, în care — vă asigur — nu pot să judec. După dorinţa dvs. eu v-am dat bucuros, dar nu cu uşurinţă, un sfat bine gîndit. Şi încă o dată, vă repet, că ţinînd seama de ce am avut plăcerea să ascult (fără a considera timbrul, deoarece eraţi foarte obosită de voiaj şi de guturaiul parizian), consider că aveţi o voce foarte întinsă, intonaţii deosebit de pure şi sentiment, ceea ce este calitatea cea mai mare a unui talent şi că o artă mai accentuată a cîntecului nu are cum să vă facă vreun rău. Iată din ce cauză v-am spus părerea mea sinceră despre Bordogni care nu vă va învăţa mai mult, plăcere pe care mi-o menţin. V-am dat sfatul pe care l-am crezut cel mai bun. M-am înşelat însă, pentru că nu era vorba să înveţi ceva, ci să vă puteţi face reclamă cu mine. Ar fi trebuit să ghicesc, dar faptul este consumat. Contaţi pe mine şi pe sinceritatea mea de a fi intenţionat să vă fac un serviciu în orice altă împrejurare, recomandîndu-vă cu toată căldura lui Soliva pe care îl preţuiesc mai mult decît pe Bordogni, pentru ca să-i cer astăzi să-mi refuze ceea ce, insistînd din tot sufletul, se părea că doresc atît de mult acum cîteva zile.

Iertaţi-mă, Dră, rugîndu-vă să credeţi în devotamentul meu sincer în orice altă împrejurare ce ar implica n.b. o convorbire deschisă.

F. CHOPIN

Aştept răspunsul de la Lablache.
Am să vi-l transmit fără întîrziere.

Scanned with OKEN Scanner

121. — Nicolas Chopin către Frederic Chopin, la Paris

Varşovia, 21 martie 1842

Dragul meu Frederic,

Ultima ta scrisoare din 25 ale lunii trecute ne-a făcut o dublă plăcere, în primul rînd ne-a liniştit după trei luni de tăcere din partea ta şi starea noastră de spirit ar fi fost şi mai rea dacă Dna Wasilewska nu ne-ar fi liniştit pe baza scrisorilor fiului său care a fost foarte măgulit de buna ta primire; în al doilea rînd, pentru că am aflat prin ceea ce ne-ai spus că ai dat un concert care, după bucăţile pe care ni le-ai trimis, a satisfăcut publicul. Te felicităm din toată inima, mai întîi pentru izbînda ta care dovedeşte că ţi-ai păstrat locul printre artişti, apoi pentru reţeta care-ţi va permite, fără îndoială, să petreci cîteva luni la ţară în timpul sezonului frumos, cînd numărul lecţiilor descreşte de obicei şi cînd, de asemenea, ai putea să fii şi tu obosit. Nu-ţi voi mai spune nimic referitor la economie şi la viitor, căci noi, dacă am fi putut economisi şi mai mult ar fi fost mai bine pentru noi şi am fi fost mulţumiţi. Eu am stat aproape toată iarna în casă, totuşi m-am dus la concertul lui Artot care datorită ţie, desigur, şi-a adus aminte de noi şi ne-a trimis o lojă. Am avut plăcerea să-l ascult cîntînd una din *mazurcile* tale şi a făcut furori. Bunul nostru Elsner nu te uită niciodată şi a venit să ne vadă de ziua ta, urările lui sînt sincere şi îţi vrea tot binele posibil. Am primit vizita contelui Mycielski care a fost la Carlsbad în acelaşi timp cu noi şi tot speră că te va vedea într-o zi la el şi ne-a spus că ţi-ai reînnoit promisiunea faţă de unul din părinţii săi cînd a fost la Paris. Sîntem siguri că vei fi bine primit în acele locuri.

Liszt n-a fost încă aici; se spune că a plecat din Berlin pentru a se duce în Rusia trecînd prin Königsberg şi că numai la întoarcere va avea prilejul să cînte şi să-l auzim. Mărturisesc că nu mă aşteptam la cele pe care mi le-ai scris şi menţiunile făcute de el şi de Thalberg în articolele despre concertul tău nu vor contribui în nici un caz la apropierea voastră. Ce este de făcut într-o asemenea împrejurare? Să acţionezi cu prudenţă şi cu delicateţea ta obişnuită. Dar fără să cedezi! Tu poţi să arăţi noblete în atitudinea ta şi să faci în aşa fel ca totul să cadă pe el.

Dar destul cu asta. Vorbeşte-mi de tine. Îmi vei face cea mai mare plăcere dacă nu mă vei mai lăsa atîta timp fără de nici o ştire despre tine. Iată, se încheie 72 de ani; în timpul puţin care mi-a mai rămas de trăit, aş vrea să pot cel puţin să mai gust din cînd în cînd plăcerea de a citi cîteva din scrisorile tale. Iată, vine vara, ce te gîndeşti să faci? Vei rămîne la Paris? Nu vei face nici o excursie? În fine, scrie-mi cît îţi îngăduie timpul, fără a lua însă din clipele care-ţi sînt cele mai preţioase. Noi nu te uităm, mama ta, iubitoarea ta mamă, cu toată slăbiciunea vederii sale care scade tot mai mult, îţi scrie şi ea cîteva cuvinte. Te îmbrăţişez din toată inima.

CH.

P. S. Ernst a venit să ne vadă şi mi-a trimis un bilet pentru concertul său.

Scanned with OKEN Scanner

122. — Louise Jendrzewicz către Frederic Chopin, la Paris

Varşovia, 21 martie 1842

Prea iubitul meu Frederic,

De-abia astăzi îţi trimitem felicitările noastre pentru sărbătorile de la 1 şi 5 martie. Nu ţi le-am trimis mai degrabă deoarece am aşteptat o scrisoare de la tine şi fiindcă ştiam că trebuie să dai un concert, ne-am gîndit că vei amîna cîteva zile ca să poţi să ne comunici succesul. Într-adevăr, chiar aşa a fost. Slavă Domnului, scrisoarea ta atît de necesară sănătăţii şi liniştii părinţilor noştri este binevenită. Îmi place mult şi cronica din *la Gazette de France*. Critica din *la Revue Musicale* nu este la înălţimea celei de anul trecut. Fritz va fi totdeauna singurul care va fi admirat de sute de ori şi în faţa căruia toţi se vor extazia aşa cum se face cu ultimele sale compoziţii. Nowakowski spune că ele sînt extraordinare şi cele mai frumoase dintre cele frumoase. Este fericit! Lumea muzicală este mulţumită. Aici toţi se bucură la gîndul că s-ar putea să vii şi să concertezi. Dacă ceea ce se aşteaptă se va şi realiza, oh, da, atunci se va realiza şi dorinţa de a te revedea într-o zi. Îţi mulţumim pentru Torowska şi pentru Wasilewski. Amîndoi sînt satisfăcuţi, vrăjiţi, cuceriţi; este foarte bine. Pentru că şi Meyerbeer a scris tot în felul acesta, nu este de mirare, mai ales că-l cunoşteam puţin şi că eram mai legaţi, graţie ţie. Definiţia ta este foarte bună, dar dacă va stărui în munca de perfecţionare poate că va rezulta ceva. Ce pretenţie stranie să vrei să figurezi în locul lui Viardot-Garcia! Să ia naiba această înfumurare prostească! Dacă ai avea-o şi tu, în locul demnităţii tale personale, atunci nu ai mai fi ce eşti. Continuă să obţii celebritatea, prietenia şi preţuirea oamenilor. Să fii sănătos, vesel, fericit; nimic să nu-ţi lipsească niciodată; şi iubeşte-ne; apoi pentru a-l satisface pe scumpul nostru părinte *garde une poire pour la soif* (cu toate că aceasta nu este pe gustul tău).

Acestea sînt urările noastre. Necazurile, dragul meu, ni le ştii. Nici nu poţi să ştii cît ne lipseşte Zywny, căci nimic nu poate să înlocuiască obişnuinţa. Minunat bătrîn! Eram lîngă el cînd şi-a dat sufletul. Nouă ni s-a comunicat destul de tîrziu în timpul nopţii că este bolnav şi m-am dus să-l văd a doua zi dimineaţa. I-am spus cît a fost de neplăcut pentru noi că n-am ştiut nimic. Atunci cumnata sa, sau nu ştiu cine, a spus că unchiul său s-a îmbolnăvit subit şi că nu s-a ştiut decît miercuri. Atunci el a şoptit: „Marţi!" Acesta a fost ultimul său cuvînt. Sărmanul bătrîn! Atunci şi-a pierdut conştiinţa, apoi puţin după aceea a murit. Venisem la el la ora 9 şi un sfert. La ora 10 şi jumătate nu mai era. Îl am mereu în faţa ochilor. Mare păcat! N-a murit cum ar fi voit. Se gîndea la multe opere filantropice care s-au îngropat odată cu el, dar cheia pe care o avea legată într-un colţ de batistă a trecut în mîini devotate. Ne-a fost teamă, şi bătrînul, timp de şase zile cît a durat boala, n-a avut măcar consolarea de a-l vedea pe unul dintre noi. Însă noi am aflat că era bolnav numai odată cu agonia sa de la medicul care l-a îngrijit şi care a venit să-i vadă şi pe părinţii noştri; altfel nu am fi ştiut nimic decît după moartea sa, căci nici proprietarul casei n-a ştiut că a

fost bolnav. Şi tata a fost foarte amărît: într-un an i-a pierdut pe Brucki, Siebert şi pe Zywny.

Artot a avut un mare succes cîntînd mazurcile tale; dacă ai fi văzut ce s-a petrecut atunci la teatru! Tata izbucnise în plîns şi nu mai tuşea deloc. Foarte amabil, Artot ne trimisese o lojă. *Un tribut plătit părinţilor noştri de toţi artiştii, datorită ţie!* Nakwaska se miră că nu i-am răspuns, iar eu mă întreb de ce aş face acest lucru. Acum totul s-a clarificat; dacă găseşti lucrurile, trimite-le; se pare că va veni în curînd. Cum este cu putinţă să nu se ştie la Paris cîte fete are George Sand. Dar atunci cum să nu te mire lucrurile extraordinare care se spun la Varşovia? Avem acum o grămadă de romancieri şi romanciere; se scrie, se citeşte şi se flecăreşte enorm. Mă voi duce anul acesta la Ciechocinek cu copiii; am fost acolo într-un mic ţinut de frontieră, nu departe de Szafarnia şi de Thorn, unde ai fost şi tu odată. Dar tu ce ai de gînd să faci? Nu te gîndeşti deloc la tine? Cine ştie dacă nu-l vei vedea anul acesta pe doctorul Lebrun şi pe soţia sa care sînt dispuşi să plece din aceste locuri. Dna Lebrun se va bucura mult să te vadă. Cîte persoane te vor revedea mai înainte de a ne veni şi nouă rîndul!

Adio, dragul meu. Scrie-ne repede, căci tu nici nu poţi să-ţi închipui neliniştea care ne cuprinde (cînd nu vin scrisori de la tine). Fii sănătos şi iubeşte-ne. Te îmbrăţişăm amîndoi. Copiii îţi sărută mîinile. Complimente tuturor cunoştinţelor. Găseşti că succesul repurtat la Paris de mica pianistă de 6 ani este justificat?

Concertul din 26 aprilie 1841 s-a bucurat de un imens succes, fapt care l-a determinat pe Chopin să pregătească altul care a avut loc la 21 februarie 1842. Renumele universal recunoscut al compozitorului, admiraţia pasionată pe care o stîrnea pianistul îl încununase cu o glorie de cea mai pură calitate al cărei ecou se găseşte mai ales în numeroasele mărturii ale contemporanilor: Legouvé, Custine, Berlioz, Trémont ş. a.

123. — Eugene Delacroix către Pierret

Nohant, 22 iunie 1842

Duc o viaţă de mănăstire tot mai asemănătoare cu sine însuşi. Nici un eveniment nu-i schimbă cursul. L-am aşteptat pe Balzac care n-a venit, dar nu m-am supărat din pricina asta. Este un palavragiu care ar fi rupt acest ritm nepăsător în care mă legăn cu mare plăcere; fac puţină pictură printre picături, apoi biliardul, plimbarea, iată tot ce trebuie pentru a-mi umple zilele! Nici la vecinii şi prietenii din împrejurimi nu este nici o distracţie. În această ţară, fiecare stă acasă şi se ocupă de vitele şi de ogorul său. Poţi să devii o fosilă în scurt timp. Am întrevederi între patru ochi pînă se întunecă bine cu *Chopin pe care-l iubesc foarte mult şi care este un om de o distincţie rară. Este unul din artiştii cei mai adevăraţi din cîţi am întîlnit. Face parte dintre aceia, în număr foarte mic, pe care pot să-i admir şi să-i stimez.* (Sublinierea noastră I.P.)

Scanned with OKEN Scanner

124. — Nicolas Chopin către Frederic Chopin, la Paris

Varşovia, 16 octombrie 1842

Dragul meu Frederic,

Dacă am întîrziat atît de mult să-ţi răspundem, n-a fost nici din indiferenţă, nici din cauza bolii, ci numai pentru că am aşteptat din zi în zi întoarcerea surorii tale şi pentru că voiam ca să-ţi scrie şi ea, ştiind bine că, văzîndu-se cu toată familia Woszinski, va avea ceva să-ţi spună. Din ultima ta scrisoare, am văzut cu plăcere că aerul de la ţară te-a fortificat şi că speri să petreci o iarnă bună, că ţi-ai schimbat locuinţa, întrucît cea pe care o aveai era foarte friguroasă. Dar nu vei fi prea izolat dacă alte persoane nu şi-o vor schimba? Nu menţionezi nimic despre lucrul acesta. Pînă acum Antos nu mi-a scris deloc, cu toate că l-am rugat pe tatăl lui să i-o reamintească. După toate aparenţele, Dulcineea l-a făcut să-şi piardă memoria, dacă a avut-o vreodată. Ceea ce este destul de probabil, deoarece căsătoria a avut loc, fapt de care nu poate să fie nemulţumit. Cuplul viitor este la Thorn în aşteptarea aranjamentelor. În legătură cu această chestiune îmi propun să-i scriu direct tatălui pentru a-mi cunoaşte punctul de vedere şi să-şi dea seama că sînt într-o situaţie cam jenantă. Îmi spui că Mery Witwicki este sănătoasă, o felicităm. Aşadar, aveţi profeţi prin ţinuturile voastre. Este o fericire să găseşti în secolul nostru atîta bună credinţă! Dar ce nu face omul ca să-l înşele pe om! Să punem însă punct la toate astea. Aşadar, te-ai pomenit la cină împreună cu Liszt; cunosc prudenţa ta şi cred că ai făcut foarte bine că n-ai rupt cu toată fanfaronada sa; pînă acum aţi fost prieteni şi vă stă bine să vă întreceţi în delicateţuri.

Faptul că n-ai răspuns la invitaţia unui anumit comitet, nu sînt deloc surprins, căci ai fi fost privit ca un drumeţ pe urmele altora şi tocmai de asta nu aveai nevoie. Păcat că n-ai putut să-l primeşti pe Ernst, ne-a vorbit cu multă sfială despre asta; cînd îl vei vedea spune-i mii de amabilităţi din partea noastră. Ca să-ţi vorbesc despre noi, îţi spun că dacă n-ar fi această tusă care devine din zi în zi tot mai nesuferită, mi-ar fi mult mai uşor; în privinţa iubitoarei tale mame şi ea este destul de bine acum. Eu ies foarte puţin, cu excepţia grădinii noastre unde avem diferite soiuri de fructe, între altele cîţiva ciorchini de struguri pe care i-am îngrijit şi care s-au copt bine, ceea ce mi-a reamintit de timpul frumos al culesului viilor de care şi tu te-ai bucurat foarte mult. Acum, fiindcă eşti la casa ta, nu uita să ne scrii şi să ne dai şi nouă adresa ta actuală. Cred însă că vei primi şi scrisoarea aceasta tot sub numărul de la vechea ta locuinţă. Fii sănătos, dragul meu copil, mama ta împreună cu noi toţi te îmbrăţişăm cu căldură şi te strîngem la pieptul nostru cu toate puterile ce ne-au mai rămas.

CH.

Multe complimente lui Mery. Ce s-a întîmplat cu Dna Nakwaska; ţi-a dat ceea ce a spus că trebuie să-ţi dea? Fratele guvernantei sale a venit să mă vadă de mai multe ori. A venit aici ca să se ocupe de educaţie şi cred că va găsi un loc bun. L-am întîlnit de mai multe ori pe Dl Skibicki care a întrebat mereu despre tine. Este văduv de cîteva luni; îşi aminteşte de tine. Naşul tău, Elsner, care trebuia să se ducă la Viena, şi multe alte cunoştinţe îţi trimit complimente.

Scanned with OKEN Scanner

125. — Frederic Chopin către Caroline Oury, la Londra

Paris, 10 decembrie 1842

Doamnă,

Vă mulţumesc mult pentru fermecătoarea dvs. scrisoare şi aţi fi primit un răspuns însoţit de un manuscris pentru Dl Beale dacă nu aş fi promis ultimele mele compoziţii dlui Wessel. În privinţa nolui *Valse* pe care vi l-am scris cu plăcere, vă rog să-l păstraţi, pentru dvs. N-aş vrea să vadă ziua cea mare. Aş vrea însă să vă aud cîntîndu-l într-o zi, Doamnă, cînd voi lua şi eu parte la una din strălucitoarele reuniuni la care interpretaţi atît de minunat pe maeştrii noştri ai tuturora, marii creatori cum sînt: Mozart, Beethoven şi Hummel. *Adagio*-ul de Hummel pe care l-am ascultat în interpretarea dvs. acum cîţiva ani, la Paris, la Dl Erard, îmi sună încă în auz şi vă asigur că sînt puţini pianişti, cu toate marile concerte de aici, care să poată să mă facă să uit plăcerea de a vă fi auzit în seara aceea.

Primiţi, Doamnă, respectuoasele mele omagii şi vă rog să-i prezentaţi sentimentele mele de prietenie dlui Oury.

FR. CH.

Valse, *este vorba de* la Valse, op. 70, nr. 2, *datat 10 decembrie 1842.*

126. — Frederic Chopin către Thomas Nidecki, la Varşovia

Paris, 25 ianuarie 1843

Dragă Thomas,

Nici un artist nu acceptă să meargă să cînte la noi, chiar dacă ar cîştiga acolo de două ori mai mult decît la Paris. Aceasta să nu vă surprindă: Labarre, pe care l-am solicitat să mă ajute în această chestiune, m-a asigurat că chiar plătindu-l foarte bine, el nu a găsit pe nimeni care să fie de acord să se ducă la Lyon. Artiştii se simt mai bine la Paris. Ei preferă să trăiască mai bine în mizerie aici decît să cîştige bani în provincie, sau în străinătate. Regret că nu v-am putut fi de folos în această ocazie. Dar aceasta nu ne va împiedica să ne iubim tot aşa ca altă dată la Leopoldstadt.

F. CHOPIN

127. — George Sand către Pierre Bocage, la Paris

Nohant, vara lui 1843

... În ceea ce priveşte gelozia unui anumit bărbat tînăr pentru o femeie bătrînă, aceasta se calmează; trebuie, din lipsă de motive. Totuşi, nu pot să spun că această boală este vindecată complet şi că nu mai trebuie să

Scanned with OKEN Scanner

fie menajată, ascunzîndu-i-se chiar şi cele mai nevinovate lucruri. Bătrîna femeie s-a înşelat, considerînd că sinceritatea şi buna credinţă sînt remediile cele mai bune. L-am sfătuit să păstreze tăcere în jurul scrisorii unui anumit bătrîn, căruia dînsa poate să-i poarte în linişte o eternă şi loială prietenie...

Tînărul bărbat nu era altul decît Frederic Chopin, a cărui gelozie avea temeiuri puternice, deoarece „bătrînul" era doctorul Pierre Bocage, despre care toată lumea ştia că fusese odată în graţiile castelanei Nohantului. Faptul că scriitoarea îi trimite o asemenea solie fostului iubit căruia îi va păstra „o eternă şi loială prietenie" dovedeşte că atunci, în vara anului 1843, legătura ei cu marele muzician era încă puternică şi cu toate că dragostea ei se născuse sub zodia nestatorniciei, romanciera încă nu-i strivise acestuia „grădina de trandafiri".

128. — George Sand către contesa Marliani, la Paris

Nohant, sfîrşitul lui octombrie 1843

Scumpă şi bună prietenă, iată, vi-l încredinţez pe micul meu Chopin; îngrijiţi-l chiar împotriva voinţei sale. Se gospodăreşte rău dacă nu sînt eu cu el, are un servitor bun dar dobitoc. În legătură cu masa, nu-mi fac nici o grijă deoarece va fi invitat peste tot, aşa că în clipa de faţă nu este ameninţat de nici un pericol ca să fie nevoie să fie ajutat de cineva. Dar dimineaţa, în vîrtejul lecţiilor sale, mă tem că va uita să înghită o ceaşcă de ciocolată, sau de bulion, aşa cum l-am hrănit aici, cu toate protestele sale. Enrico şi Maria or să fie drăguţi să se gîndească şi la lucrul acesta. Nimic nu va fi mai uşor pentru polonezul său decît să-i pregătească un mic rasol, sau un cotlet. El însă nu-i va spune, ba poate chiar se va opune. Trebuie, deci, să-l dojeniţi şi să-l ameninţaţi cu jandarmul de Enrico.

Chopin este sănătos acum; el nu are nevoie decît să mănînce şi să doarmă ca toată lumea. Eu sînt nevoită să mai rămîn încă vreo 15 zile ca să pun la punct treburile grădinăritului; o replantare totală cu pomi fructiferi şi, în plus, asanarea casei de o anumită groapă inodoră numai cu numele, dar rău făcută şi infectată. Aceste lucrări pe care le comand în fiecare an, sînt mereu uitate sau rău executate în lipsa mea. În afară de asta, am cîteva treburi băneşti de pus la punct şi vreau să mă debarasez de toate astea ca să fim din nou împreună cît mai repede; contez însă pe dta că mă vei înştiinţa în caz că Chopin s-ar îmbolnăvi oricît de puţin grav, căci atunci voi lăsa totul pentru a veni să-l îngrijesc. Păstraţi-mi locul din colţ, lîngă focul dvs. şi nu-l lăsaţi pe Enrico să-mi uzeze scăunelul tapiţat cu posteriorul său grandios. În aşteptare, daţi-mi veşti despre dvs. Îmbrăţişaţi pe marele meu Manuel şi să fiţi mereu sănătoşi tot aşa cum şi eu vă iubesc necontenit.

Scanned with OKEN Scanner

129. — Frederic Chopin către George Sand, la Nohant

Paris, vineri, noiembrie 1843

Iată că vă scrie şi Maurice. Am primit de la dvs. veşti bune şi sîntem fericiţi că sînteţi mulţumită. Tot ce faceţi trebuie să fie *grand et beau* şi dacă nu vă scriem părerile noastre despre ceea ce faceţi, aceasta nu înseamnă că ne interesează puţin. Maurice v-a trimis ieri cutia sa.

Scrieţi-ne, scrieţi-ne!

Pe mîine!

Gîndiţi-vă la bătrînul dvs.

CH.

130. — Frederic Chopin către George Sand, la Nohant

Paris, duminică, 26 noiembrie 1843

Aşadar, aţi făcut expertizele şi grajdurile v-au obosit. Dumnezeul meu, menajaţi-vă pentru plecare şi aduceţi-ne frumosul dvs. timp de la Nohant, căci aici plouă. Cu toate acestea am chemat o trăsură după ce am aşteptat timpul frumos pînă la ora trei şi m-am dus la Rotschild şi la Stockhausen şi nu mă simt deloc rău.

Astăzi, duminică, mă odihnesc, nu ies deloc, n-am nevoie, aşa îmi place mie. Vă rog să credeţi că amîndoi sîntem sănătoşi. Boala este departe de mine şi nu am decît fericire în faţa mea. Niciodată n-am avut mai multă speranţă decît în această săptămînă cînd totul merge după dorinţa dvs. Să nu mai spuneţi că palatul dvs. este jupuit, fără nici o graţie, nu luaţi acest drog. Ieri am fost la masă la Dna Marliani. După aceea, unii dintre noi s-au dus la o serată, alţii la creioanele lor, sau la patul lor. Eu m-am culcat în patul meu ca şi dvs. în fotoliu, obosit, ca şi cum cine ştie ce aş fi făcut pentru asta. Cred că de vină este drogul care mă calmează prea mult şi va trebui să-i cer altul doctorului Molin. De mîine vă vom scrie în fiecare zi pînă miercuri. Gîndiţi-vă la bătrînii dvs., mereu tot mai bătrîni, care nu fac decît să se gîndească la dvs., ceilalţi pe bună dreptate.

Maurice a ieşit.

Încă patru zile!

CHOPIN

131. — Frederic Chopin către Breitkopf et Haertel, la Leipzig

Paris, 16 decembrie 1843

Subsemnatul, domiciliat în Paris, rue Saint-Bazare nr. 34 recunosc de a fi vîndut domnilor Breitkopf şi Haertel din Leipzig, proprietatea operelor de mai jos din compoziţiile mele, să se ştie:

Scanned with OKEN Scanner

Oeuvre	12 Variations sur des motifs de Ludovic	„	33 4 Mazourkas
„	15 Trois Nocturnes	„	34 Trois Valses, L 1—3
„	16 Rondeau	„	35 Sonate
„	17 4 Mazourkas	„	36 Deuxième Impromptu
„	18 Grande Valse brillante	„	37 Deux Nocturnes
„	20 Scherzo	„	38 Ballade
„	21 Deuxième concerto	„	39 Troisième Scherzo
„	22 Grande Polonaise	„	40 Deux Polonaises
„	23 Ballade	„	41 4 Mazourkas
„	24 4 Mazourkas	„	42 Valse
„	25 12 Etudes en deux livraisons	„	46 Allegro de Concerto
„	26 Deux Polonaises	„	47 Troisième Ballade
„	27 Deux Nocturnes	„	48 2 Nocturnes
„	28 24 Préludes	„	49 Fantaisie
„	29 Impromptu	„	52 Quatrième Ballade
„	30 4 Mazourkas	„	53 Polonaise
„	31 Scherzo	„	54 Quatrieme Scherzo

Declar că am cedat proprietatea zişilor Domni, fără nici o rezervă nici limită, pentru tot timpul şi pentru toate ţările cu excepţia Franţei şi Angliei şi recunosc de a fi primit onorariile convenite a căror chitanţă specială a fost întocmită.

F. CHOPIN

132. — George Sand către Auguste Franchomme, la Paris

Paris, 26 mai 1844

Dragul meu domn Franchomme,

Bietul nostru Chopin a aflat de moartea tatălui său. El vrea să rămînă acasă astăzi, dar eu vă rog să veniţi să-l vedeţi mîine, căci dvs. sînteţi una din cele două sau trei persoane care puteţi să-i faceţi bine. Eu sufăr destul din pricina tristeţii sale şi nu am puterea să-l consolez.

A dvs. din toată inima
George Sand

duminica dimineaţa

133. — George Sand către Justine Chopin, la Varşovia

Paris 29 mai 1844

Doamnă,

Nu sînt în stare să vă ofer altă consolare dvs. care sînteţi minunata mamă a scumpului meu Chopin, decît tăria de curaj şi resemnarea acestui nepreţuit copil. Dvs. cred că ştiţi cît este durerea sa de profundă şi sufletul său cît este de zdrobit, dar graţie lui Dumnezeu este sănătos şi peste cîteva ore vom pleca la ţară unde sper să se liniştească după o lovitură atît de cumplită. El nu se gîndeşte decît la dvs., la toţi ai săi şi pe care-i iubeşte fierbinte şi ale căror suferinţe îl neliniştesc şi-l preocupă ca şi ale sale proprii.

Cu toate acestea, vă rog să nu fiţi neliniştită în privinţa sa; eu nu pot să-l smulg din suferinţa sa atît de profundă, de legitimă şi de intensă; dar pot să mă îngrijesc de sănătatea sa şi să-l înconjur de atîta afecţiune şi de măsuri de precauţie, cum aţi face-o şi dvs. însăşi. Este o datorie scumpă pe care mi-am impus-o ca o fericire şi de care nu mă voi lipsi niciodată, v-o promit, Doamnă, şi cred că aveţi încredere în devotamentul meu pentru el. Nu vă mai spun că nenorocirea dvs. m-a lovit şi pe mine tot aşa ca şi cînd l-aş fi cunoscut pe admirabilul om pe care îl plîngeţi. Dar simpatia mea, oricît de adevărată, nu poate îndulci lovitura teribilă, dar spunîndu-vă că mă voi consacra vieţii fiului dvs. pe care-l privesc ca pe propriul meu fiu, ştiu că pot să vă dau din această parte o oarecare linişte sufletească. Pentru aceasta mi-am luat libertatea să vă scriu, ca să vă spun că sînt profund devotată mamei adorate a celui mai scump prieten al meu.

GEORGE SAND

134. — Justine Chopin către George Sand, la Paris

Varşovia, 13 iunie 1844

Vă mulţumesc, Doamnă, pentru cuvintele mişcătoare pe care mi le-aţi adresat; ele mi-au adus puţină linişte în sufletul meu sfîşiat de suferinţă şi nesiguranţă. În nenorocirea mea, nu am altă consolare decît lacrimile şi amintirea de neşters a pilduitoarei vieţi a demnului meu soţ. Cît priveşte neliniştea mea cu privire la Frederic, aceasta este fără de margini. După lovitura primită nu am făcut altceva decît să mă gîndesc la acest copil drag care a rămas singur, pe un pămînt îndepărtat, cu sănătatea lui şubredă şi cu imensa lui sensibilitate, copil care nu va întîrzia să fie zdrobit printr-una din cele mai fatale dintre veşti. Înconjurată de ceilalţi copii ai mei, sufăr din cauză că în acest moment teribil nu pot să-l îmbrăţişez şi pe acest fiu al meu atît de scump şi să-l ajut să se ridice din suferinţa sa; eram dezolată din această pricină şi sufletul meu nu-şi găsea odihna. Dvs. aţi înţeles, Doamnă, starea mea, dar trebuie o inimă de mamă pentru a o intui şi pentru a şti să aducă în inima mea o consolare adevărată; mama lui Frederic vine să vă mulţumească în modul cel mai sincer şi să-l încredinţeze pe scumpul ei copil solicitudinei dvs. materne. Să fiţi, Doamnă, îngerul său păzitor, aşa cum aţi fost şi îngerul meu consolator şi vă rog să credeţi că respectul şi recunoştinţa noastră sînt la fel de mari ca şi nepreţuitul dvs. devotament.

JUSTINE CHOPIN

135. — Antoine Barcinski către Frederic Chopin, la Paris

Varşovia, iunie 1844

Dorinţa pe care ţi-ai exprimat-o de a avea detaliile cele mai amănunţite asupra celor din urmă clipe ale nepreţuitului nostru părinte este foarte firească şi destul de comprehensibilă. Aş spune mai mult: dacă aş avea darul

Scanned with OKEN Scanner

unui scriitor şi dacă aş şti să povestesc viaţa sa, aş face-o pentru binele obştesc, pentru a le arăta oamenilor cum trebuie să trăiască şi să moară, dacă vor să rămînă vii pînă la mormînt în amintire şi din generaţie în generaţie să merite stima şi admiraţia tuturor. Cei care doresc să ştie ce este moartea, într-adevăr ar fi trebuit să fie martorii scurtei boli şi sfîrşitului edificator al părintelui nostru. Ei ar fi putut să admire această linişte a gîndirii, inseparabilă de calmul conştiinţei şi să înţeleagă integral ce bucurie interioară, ce consolare sînt cucerite prin fericirea de a fi crescut bine copiii, iubitori şi respectuoşi faţă de părinţii lor, prin certitudinea de a fi trăit nu pentru sine, ci pentru binele aproapelui şi, de asemenea, prin dulcea gîndire de a fi preţuit de un caracter pe care toţi îl omagiază. Să fi trăit 75 de ani în mijlocul corupţiei, al imoralităţii proprie naturii umane şi să nu ai totuşi un singur duşman; să poţi să spui că ai scos destule familii din mizerie şi ai dat prietenilor aflaţi în nevoie sprijinul şi sfaturile salutare (ceea ce se confirmă prin corespondenţa sa), să fii mulţumit cu puţin şi să nu fi rîvnit niciodată nici bogăţii, nici onoruri strălucitoare, să fi iubit viaţa obişnuită, să fii prietenul unei familii care se respectă, trăieşte din fericirea sa, se bucură şi chiar se mîndreşte de faptul că Dumnezeu i-a îngăduit să culeagă fructul atîtor suferinţe, al atîtor eforturi prin proprii săi copii în care el poate să se vadă, reflectîndu-se ca într-o oglindă cu sufletul şi inima sa; iată ce a fost părintele nostru, ce reprezintă el pentru noi.

Un astfel de om nu poate să moară în întregime, el va trăi mereu printre noi, pentru că amintirea sentimentelor şi a judecăţii sale ni-l va readuce în memorie în orice clipă; acest tablou, cu toate că nu este decît o imagine slabă a realităţii, te va face să ghiceşti uşor cum s-a comportat incomparabilul nostru părinte pe toată durata bolii sale. Vîrsta şi oboseala provenind dintr-o îndelungată şi penibilă muncă: aceasta este cauza ultimei boli a părintelui nostru. De asemenea, în tot timpul acestei boli care nu s-a manifestat prin nici o suferinţă fizică, ci printr-o lentă diminuare a puterilor, el nu s-a plîns niciodată. El a fost tot timpul calm. Vorbea, chiar era vesel, ceea ce nu căuta deloc să ascundă. Înconjurat de toată familia, se simţea fericit şi spunea: „Mulţumesc lui Dumnezeu atotputernicul că mi-a dat copii aşa de buni, de virtuoşi şi de iubitori!“ Vorbea mereu de tine, şi în cele din urmă clipe ale răgazului său pămîntean mi-a recomandat să te încurajez în numele său, ca să poţi suporta cu resemnare lovitura care ne-a izbit pe toţi; să-i aminteşti că nimeni nu trebuie să se opună hotărîrilor cerului şi că el consideră drept o graţie a celui Prea Înalt că a ajuns la o vîrstă atît de înaintată. Pot să-ţi spun că de la începutul bolii şi pînă în ultimul moment, rînd pe rînd, noi am fost gata să răspundem celui mai mic semn al părintelui nostru. Ultima noapte — cea de joi spre vineri — Isabelle şi cu mine am vegheat la căpătîiul său. Spre dimineaţă, el a simţit că i se apropie sfîrşitul şi foarte emoţionat mă strîngea la pieptul său, spunîndu-mi: „Antoine, dragul meu Antoine, să nu mă laşi singur astăzi!“ Mă înţelegi cît m-au zguduit şi mai ales cît mi-au pătruns în suflet aceste cuvinte care purtau pecetea unei bunătăţi incomparabile. Am rămas lîngă el cu toată familia şi binecuvîntîndu-ne pe noi şi pe tine — căci privirile lui se plimbau mereu cînd la tabloul cu portretul tău, cînd la bust — şi-a dat sufletul. Nu s-a plîns de nici o durere, nici chiar de cea mai uşoară suferinţă. A fost calm pînă la sfîrşit, şi cu bunătatea sa totdeauna egală şi mişcătoare, mulţumea şi pentru cele mai mărunte servicii care i-au fost făcute. Apoi a adormit în deplina accepţie a acestui cu-

Scanned with OKEN Scanner

vînt; la rîndul meu, nu pot să doresc altceva, decît ca fiecare să poată trăi aşa cum a trăit el şi să moară aşa cum a murit el. Tot ce-ţi spun, dragul meu, dovedeşte cît de mult mă iubea părintele nostru şi ce încredere avea în mine. Aş putea să fiu mîndru de aceasta şi să mă bucur foarte mult de faptul că am ştiut să-i cuceresc dragostea şi stima sa şi că el mă considera ca pe unul din proprii săi copii. Îţi vorbesc de aceste împrejurări cu convingerea că am anumite drepturi asupra inimii tale şi că aş putea, din cînd în cînd, să-ţi dau sfaturi sădite în inima mea de cel mai bun din părinţi, sfaturi care pentru mine n-au fost niciodată secrete. De aceea te implor, scumpul meu frate, ca în amintirea acestui părinte al tău şi din dragoste pentru mama şi pentru surorile tale, încă o dată te implor, să nu te laşi copleşit de suferinţă. Consolează-te cu gîndul că părintele nostru a fost admirat, venerat şi iubit şi că el trăieşte şi va trăi în inima tuturor celor care l-au iubit. Spune-ţi că tristeţea şi melancolia ta ar putea să-ţi ruineze sănătatea şi va avea urmări sumbre; grijă şi suferinţă pentru mama ta şi pentru surorile tale mult iubite, ceea ce tu nu le doreşti, sînt sigur. Gîndeşte-te la tine, la sănătatea ta, ascultă sfaturile salutare ieşite din inima şi înţelepciunea îngerului tău păzitor pe care-l ştiu numai din scrisorile sale, dar pe care-l admir, îl respect şi-l cinstesc şi la picioarele căruia m-aş arunca dacă aş putea să-l văd într-o zi împreună cu tine, acoperindu-i-le de lacrimile recunoştinţei pentru îngrijirea tandră şi maternă cu care înconjoară persoana ta. Sănătatea ta, viaţa ta sînt o parte inseparabilă din noi; respectă-le dacă doreşti să te bucuri de fericirea noastră. Mama este cu noi. Vom ocupa 6 camere de la primul etaj pe care le-am aranjat în mod expres. Să fii liniştit în această privinţă, căci mama se află sub ocrotirea noastră plină de grijă, adică a fiicei sale şi a mea. Îţi mărturisesc cu toată seriozitatea că nu am de gînd să-ţi spun să vii şi să stai cu noi lîngă mama, căci tu eşti unic în lume, dar cel puţin să-ţi aminteşti de sentimentele filiale pe care le ai pentru cea mai bună mamă din lume. Într-adevăr, dacă mă asigurai că eşti calm, am să te cred, totuşi arată-mi prin fapte că nu încetezi o clipă de a te gîndi la sănătatea ta. Eu ştiu cît te-a iubit părintele nostru, cît îţi iubeşti mama şi pe surorile tale şi presupun chiar că tu vrei binele acestora din urmă. Iată de ce, dacă dragostea pe care ţi-o arată familia îţi este scumpă, tocmai pentru aceasta să te gîndeşti la tine şi să nu te mai chinuieşti, ceea ce l-ar îndurera chiar şi pe părintele tău. Scrie-ne cît mai des, este unicul balsam al inimilor noastre rănite. Noi locuim în strada Nowy Swiat, 1255 şi Jendrzejewicz în rue Podwal nr. 526. Scumpa noastră mamă, după ce l-a pierdut pe bătrînul ei prieten, se întoarce spre tine cu tot sufletul său; fie-ţi milă de mama ta şi adu-i liniştea, ca un dar al sănătăţii tale. Nu te chinui pentru a nu influenţa involuntar asupra pierderii celui mai scump tezaur care ne-a rămas; aminteşte-ţi că viaţa ta nu este numai a ta, ea aparţine de asemenea şi acelora care ţi-au dat-o şi acelora care te iubesc mai mult decît pe ei înşişi. Nu uita că sănătatea familiei tale, atît de demnă de preţuire, se sprijină numai pe fericirea ta. Scrie-ne tot adevărul cu sinceritate; ridică-te deasupra tuturor durerilor morale, uşurează-ţi puţin inima îndurerată şi te vei simţi şi tu mai bine. În privinţa noastră, uneori plîngem în grădină pe urmele amintirilor rămase de la iubitul nostru părinte. Fiecare butuc de viţă de vie, fiecare spalier făcut şi pus de el în ultimul an confirmă cît putea să ne stăpînească acest om instruit şi prieten al muncii.

Scanned with OKEN Scanner

Mama noastră mult iubită se susţine numai prin forţa sa morală, în ciuda atîtor nopţi petrecute fără somn, îngrijindu-şi soţul şi învingînd durerea pe care o mărturisea de a fi despărţită de cel pe care îl iubea şi-l respecta. Energia sa şi o încredere fără margini în Dumnezeu i-au dat puterea să suporte cea mai mare nenorocire a vieţii. Acum, graţie Providenţei, ea este fizic mai bine decît a fost vreodată. Surorile tale îţi vor scrie restul; în ceea ce mă priveşte, eu te îmbrăţişez sincer şi te rog să-i exprimi, celei care îţi ţine loc de mamă, recunoştinţa mea nemărginită şi profundul meu respect. Şi ca să-ţi spun tot, trebuie să-ţi vorbesc de Belza, acest prieten intim care de aşa de mult timp trăieşte în casa noastră, împărţind nevoile şi bucuriile noastre. Foarte instruit şi cu inima cinstită, el încearcă de mai mulţi ani să creeze la Varşovia un stabiliment unde morţii să fie păstraţi timp de cîteva zile înainte de a fi înhumaţi. Foarte versat în această chestiune, Belza avea obiceiul să-i povestească părintelui nostru — cînd era încă sănătos — povestindu-ne şi nouă anumite cazuri fortuite de morţi aparente. Şi părintele nostru l-a încurajat să-şi realizeze proiectul. Iată pentru ce, memoria sa aşa de vie, în ultimele zile ale vieţii sale, aducîndu-şi aminte de aceste împrejurări, l-a determinat să ne ceară să-i facem autopsia ca să evităm în felul acesta soarta îngrozitoare acelor care se trezesc în mormînt. Nu este nimic de mirare în chestiunea aceasta!

Tu ştii că părintele nostru avea un spirit prevăzător şi un creier extrem de activ. Cînd îi arătam că boala sa nu este periculoasă şi că — slavă Domnului — noi ne vom mai bucura încă, după obiceiul nostru, la pichetul din grădină, dar el surîndea, spunîndu-mi: „Dragul meu Antoine, eu nu-ţi fac asemenea promisiuni, pentru orice eventualitate. Dacă mă vindec, prudenţa mea nu va mai fi necesară. Să nu crezi, dragul meu Fritz, că suferinţele fizice (făcîndu-l să-şi creadă sfîrşitul apropiat) l-au determinat să formuleze această cerere. A fost maniera sa generală de a vedea lucrurile. Despre aceasta îmi vorbise de mai mulţi ani. Nu-ţi imagina, deci, absolut nimic teribil în cuvintele pe care ţi le-am spus. Nu atribui această rugăciune nici unei suferinţe, nici unui chin pe care l-ar fi îndurat părintele nostru pentru că ai fi nedrept cu el. El a fost un om adevărat, cu sentimentul justiţiei şi al adevărului, nerespirînd decît pentru fericirea altora, cărora le-a saorificat întreaga sa viaţă, un asemenea om nu se teme de moarte. Părintele nostru n-a mărturisit nici un fel de teamă. El a murit cu seninătate în dulcea certitudine că va supravieţui prin copiii săi a căror inimă a modelat-o după a sa. El a fost absolut calm şi stăpînit de siguranţa plăcută că unitatea de sentimente, dragostea fraternă, tandreţea mutuală dintre toţi membri unei familii puţin numeroase, dar cu desăvîrşire onestă, îi dădeau garanţia formală a fericirii noastre pe pămînt; şi deoarece acest minunat părinte, ajuns la capătul vieţii sale nu trăia decît pentru fericirea şi succesul nostru, el nu avea nici cel mai mic motiv de a se întrista. În fiecare zi el ne repeta că ar fi dificil să se mai găsească un părinte mai fericit decît era el. Dumnezeu să vă binecuvînteze — spunea el — dacă veţi continua să vă iubiţi şi să vă stimaţi; aveţi grijă de sănătatea voastră. Ai încredere, dragă Fritz, în tot ce ţi-am scris în legătură cu părintele nostru aşa de demn de admiraţie. Nimeni mai mult decît mine nu se bucura de încrederea sa. Nimeni nu avea un acces mai liber la secretele inimii sale; datorită acestei raţiuni am putut să-ţi dezvălui purul adevăr cu

Scanned with OKEN Scanner

încrederea că vei găsi în afirmaţiile mele mai mult decît o uşoară sursă de consolare.

ANTOINE

P.S. Scumpul nostru Calassante a venit în cele două zile din rue Podwal în rue Nowy Swiat ca să-l vegheze pe scumpul nostru părinte. Este un om excelent, de nepreţuit graţie grijii sale, înmormîntarea a avut loc după dorinţa noastră cu toată pompa şi strălucirea, dar convenabil şi pios. Cumnatul nostru are o inimă bună şi onestă şi pentru aceasta îl iubesc ca pe un frate şi ca pe un prieten. Acum trebuie să te las ca să mă duc la birou şi te strîng încă o dată în braţele mele.

136. — Frederic Chopin către Louise Jendrzejewicz, la Varşovia

Nohant, 18 septembrie 1844

Buna mea scumpă,

Îţi trimit micile cîntece pe care le-ai ascultat într-o seară. Solange care te îmbrăţişează (mi-a reamintit-o de două ori) a scris cuvintele din memorie în timp ce eu notam muzica. Sper că aţi ajuns cu bine şi aţi găsit scrisorile mele la Viena şi la Cracovia. La Viena ţi-am trimis cîtecul: *„Beau garçon, que voulez vous?;* şi, la Cracovia, un cuvînt pentru Dna Frederic Skarbek. Dacă nu ai primit nici una, nici alta, ceea ce este foarte posibil, avînd în vedere extrema lîncezeală a poştei austriece, ia măsurile necesare ca să fie expediată scrisoarea care este la Cracovia, deoarece mi-ar place ca tu să duci scrisoarea Dnei Skarbek. Puţin îmi pasă de scrisoarea de la Viena, voi scrie cîntecul a doua oară. Îl adresasem Dlui Profesor Jendrezejewicz, post restant. Ţin însă la scrisoarea de la Cracovia. Azi-noapte v-am visat pe amîndoi. Voiajul acesta să nu-ţi primejduiască sănătatea. În ceea ce mă priveşte, vagabondez puţin de cîteva zile. Maurice nu s-a întors încă, dar va fi aici mîine, sau poimîine. Aminteşte-ţi că, plecînd de aici, plănuisem să mă întorc singur în diligenţă şi că acest voiaj era destinat să salveze aparenţele. Proiectasem să mergem în după amiaza aceasta la Ars. Dar a venit o verişoară a stăpînei casei cu fiica sa. Aşa cum am scris la Viena, ea locuieşte în apartamentul dvs. De cînd m-am întors caut să văd dacă n-aţi uitat cîte ceva şi nu văd nimic altceva decît locul de lîngă canapea unde noi luam ciocolata şi desenele lui Calassante în copie. Mai multe amintiri de la tine au rămas totuşi în cameră: pe masă, în hîrtie de mătase englezească, bine învelit, am găsit pantofiorul pe care l-ai brodat, iar pe pian, am găsit creionaşul tău de buzunar. L-am folosit şi eu.

Vă părăsesc căci trebuie să plecăm. Te îmbrăţişez sincer. Îmbrăţişează-l pe Calassante pentru mine şi spune-i că Hipoolyte Chatiron îl salută. Îţi îmbrăţişez de asemenea copiii.

Scrieţi!

Bătrînul tău
CH.

Scanned with OKEN Scanner

Draga mea Louise,

Nu trăim decît pentru dvs. de cînd aţi plecat de aici. Frederic a suportat destul de greu despărţirea, aşa că vă puteţi închipui şi dvs., dar din punct de vedere fizic nu a căzut la acest examen. În general însă, hotărîrea dvs. sănătoasă şi sfîntă de a veni să-l vedeţi a dat roade. A smuls toată amărăciunea din sufletul său şi l-a făcut mai puternic şi curajos. N-a gustat atîta fericire timp de o lună fără să nu fi rămas cu ceva, fără ca rănile să nu-i fi fost cicatrizate şi fără să nu fi făcut o rezervă de speranţă şi de încredere în Dumnezeu. Vă asigur că sînteţi cel mai bun doctor pe care l-a avut vreodată, pentru că a fost de ajuns să i se vorbească de dvs. pentru a i se reda dragostea de viaţă. Dar dvs. cum aţi suportat acest lung voiaj? Cu toate distracţiile pe care bunul dvs soţ s-a străduit să vi le procure aici, sînt convinsă că n-aţi avut o consolare deplină decît regăsindu-vă copiii, mama şi pe sora dvs. Bucuraţi-vă de această fericire deplină de a-i strînge în braţe pe toţi cei care-i iubiţi şi consolaţi-i pentru timpul cînd au fost fără dvs., spunîndu-le cît de bine i-aţi făcut lui Frederic. Spuneţi-le tuturor că şi eu îl iubesc şi că mi-aş da viaţa ca să vă văd pe toţi împreună cu el sub acoperişul casei mele. Spuneţi-le cît vă iubesc, ei vor înţelege mai bine decît dvs. care nici nu ştiţi cît preţuiţi. Vă îmbrăţişez din toată inima, pe copii şi pe soţ.

GEORGE SAND

137. — Frederic Chopin către George Sand, la Nohant

Paris, 23 septembrie 1844

Cum vă simţiţi? Eu sînt la Paris. Am dat pachetul dvs. lui Joly. Am văzut-o şi pe Dra de Rozières care m-a invitat la dejun. M-am văzut şi cu Franchomme şi cu editorul meu. Şi pe Delacroix l-am văzut dar el stă în casă. Am vorbit timp de două ore despre muzică, pictură şi mai ales despre dvs. Mi-am reţinut loc pentru joi şi vineri la dvs. Acum mă duc la poştă, apoi la Grzymala şi la Léo. Mîine voi repeta sonatele cu Franchomme. Iată o frunză din grădina dvs. Acum a intrat Grzymala care vă spune bună ziua şi vă scrie două cuvinte. Eu nu mai spun nimic, dar *sînt sănătos, cu toate că dintre fosilele dvs. sînt cea mai fosilă* (sublinierea noastră I.P.).

Nu voi uita nici un comision. Mă duc la prinţesa Czartoryska împreună cu Grzymala. Îmbrăţişaţi-vă scumpii fanfi din partea mea

CHOPIN

Fanfi, *scumpii copilaşi.*

Sînt cea mai fosilă. *Se vede din tonul scrisorii şi din această afirmaţie derutantă dar revelatoare că Chopin se simţea transformat în exponat în marele muzeu sentimental al lui George Sand.*

138. — Frederic Chopin către Louise Jendrzejewicz, la Varşovia

Nohant, 31 octombrie 1844

Către Louise

Scumpa mea,

Iată-vă din nou împreună! Am primit cele două scrisori de la tine; una din Viena şi cealaltă din Cracovia. Dra Müller mi-a scris că a fost foarte fericită că te-a cunoscut. Este foarte amabilă, nu-i aşa. Ce păcat că Dra Diller şi Dl. Dessauer n-au fost acolo cîtva timp înainte de a mă întîlni, deoarece mă gîndesc să mai rămîn aici mai multe săptămîni. Frunzele au îngălbenit, dar n-au căzut toate. De opt zile e frumos. Profitînd de aceasta, stăpîna casei a plantat pomi şi a aranjat curtea, unde — îţi aminteşti? — s-a dansat vara aceasta. Va fi amenajată o mare peluză şi se vor pune multe flori. O uşă va fi probabil spartă în sala de biliard, în faţa celei care duce la sufragerie. Ea va trebui să aibă acces la seră (la orangerie după cum, s-ar spune la noi) care va fi aranjată. Am primit la timp scrisoarea ta din Cracovia. Scipion m-a amuzat mult, dar tu nu mi-ai spus dacă ai găsit cuvîntul pentru Dna Skarbek în scrisoarea pe care ţi-am trimis-o la Cracovia. Nu uita să mi-o spui. Copiii tăi sînt desigur sănătoşi. Scrie-mi tot ce este în legătură cu medicina lui Dominique, scrie-mi şi despre mîna lui Titus. Solange este puţin suferindă. Ea este acum lîngă mine şi te salută cordial. Fratele (politeţea nefiind partea sa tare, să nu te mire faptul că nu m-a rugat să-i mulţumesc soţului tău pentru brichetă), va pleca luna viitoare. El trebuie să se ducă pentru cîteva săptămîni la tatăl său şi îl va duce şi pe unchiul Hippolit ca să nu se plictisească acolo. Manuscrisul pe care ţi l-am trimis nu s-a publicat încă, aşa că poate va fi un proces. Dacă vom ajunge acolo, va fi în avantajul nostru şi în orice caz neplăcerile nu vor fi decît momentane. Îţi aduci aminte că odată, plimbîndu-ne, am trecut prin Vic (pe drumul către Châteauroux) şi stăpîna casei s-a oprit pentru a se duce să vadă o femeie bolnavă. Aceasta n-a putut să fie salvată şi în cîteva zile a fost îngropată în cimitirul de lîngă grădină, în timp ce fetele sale boceau. Nici cea pe care o vizita Solange n-a trăit mai mult.

Îţi aminteşti de asemenea că într-o zi, la Paris, eu am coborît din trăsură acolo unde se înalţă o coloană, pentru a mă duce la ministerul de finanţe, unde aveam o treabă cu un vechi prieten al casei, iar a doua zi, acesta a venit să ne facă o vizită. Era cel mai vechi, şi mai bun prieten al părinţilor stăpînei casei. El văzuse cînd s-a născut şi a fost înmormîntată mama stăpînei casei şi într-adevăr făcea parte din familie. Ei, bine, întorcîndu-se de la un dineu care avusese loc la un deputat prieten de-al său, a căzut pe scară şi a murit în cîteva ore. A fost o lovitură grea pentru noi toţi, căci îl iubeam mult. Într-un cuvînt, de cînd te-am văzut a fost mai multă tristeţe decît bucurie. Dra de Rozières vorbeşte de tine în fiecare din scrisorile sale cu mii de drăgălăşenii. Scrisoarea mea va fi expediată astăzi şi îi voi trimite mii de complimente din partea ta căci le merită. Nu-i aşa că e serviabilă? Spune lui Nowakowski că-l iubesc ca întotdeauna. Nu cunosc încă cvartetul său, dar l-am comandat. Să-mi trimită şi el un cuvînt din cînd în cînd. Mi-a scris şi bravul meu Franchomme. Soţia sa şi el au multă afecţiune pentru mine. Întrucît socotesc că mă reîntorc la Paris cu Jean, cu cîteva zile mai înainte de a se întoarce şi stăpîna casei, nu vă mai ocupaţi de sulurile de căpătîi sau de perne, de nimic altceva de acest

Scanned with OKEN Scanner

fel. Totul va fi aşezat la locul său în casă, aşa cum se face înaintea iernii. Indică-mi numărul casei tale. Îmbrăţişează-i pentru mine pe copii ca şi pe soţul tău.

Bătrînul tău

Te îmbrăţişează şi stăpîna casei. Tu ştii cît de mult te iubesc toţi cei de aici. Îţi vor scrie şi ei.

Ursul a urcat în stima generală.

Un vechi prieten al casei, *este vorba de Louis-Maurice Pierret care fusese prietenul mamei lui George Sand.*

Ursul a urcat în stima generală. *Auto-ironizare din partea lui Chopin care nu era totdeauna prea comod în societate şi stătea mai mult retras, ca ursul în bîrlogul său, atunci cînd în jur se roteau cozile de păun ale frivolităţilor mondene, strălucitoare dar efemere, în mijlocul cărora însă, George Sand se simţea bine.*

139. — Frederic Chopin către George Sand, la Nohant

Paris, 2 decembrie 1844

Cum vă simţiţi? Am primit minunata dvs. scrisoare. Aici ninge aşa de tare că sînt mulţumit fiindcă nu aţi plecat la drum, însă îmi reproşez că nu v-am sugerat ideea să luaţi postalionul pe un astfel de timp. La Solange trebuie să fie şi mai rău, căci de ieri dimineaţa ninge continuu. Hotărîrea dvs. de a mai aşteptat cîteva zile mi se pare cea mai bună şi voi avea timp suficient ca să fac cald în apartamentul dvs. Important este să nu porniţi la drum pe o asemenea vreme, avînd perspective de a vă îmbolnăvi. Jean a pus flori în bucătărie; grădiniţa dvs. este ca un bulgăre de zăpadă de zahăr, ca o lebădă, ca o cremă de brînză în mîinile Solangei şi în dinţii lui Maurice. Acum trebuie să sosească şi sobarii, căci nu am curaj să fac focul fără ei.

Rochia dvs. de levantină neagră este tot ce poate fi mai frumos. Am ales-o după porunca dvs. Croitoreasa a adus-o cu toate instrucţiunile dvs. A găsit o stofă foarte frumoasă, simplă, însă de mare efect şi care se poartă bine. Cred că veţi fi mulţumită. Croitoreasa mi s-a părut foarte inteligentă. Materialul a fost ales din alte zeci de stofe, costă 9 franci metrul, tot ce poate fi mai bun din punct de vedere calitativ. După cît se pare, rochia va fi minunată. Totul a fost socotit de croitoreasă care vrea să facă bine. Aici vă aşteaptă multe scrisori. Vă trimit una care mi se pare că este de la mama Garciei. Mai este una din *Colonii*, una din Prusia către *Mme Dudevant, née Francueil* pe care le-aş fi trimis chiar astăzi dacă n-ar fi fost aşa de mari. Vi le voi trimite, dacă doriţi. Peste tot sînt ziare. (*Atelierul, Binele Public, Diavolul*), apoi mai sînt cîteva volume, cărţi de vizită între altele, cele de la Dl Martins. Ieri am mîncat la Franchomme. N-am ieşit decît la ora 4 din cauza timpul urît, iar seara am fost la Dna Marliani. Astăzi voi lua cina la ea cu Leroux, aşa mi-a spus, dacă procesul fratelui său care trebuie să fie judecat tot astăzi se va termina mai devreme. I-am găsit pe Marliani sănătoşi, dar cu guturai. Nu l-am văzut nici pe Grzymala, nici pe Pleyel. A fost duminică.

Scanned with OKEN Scanner

Socotesc să mă duc să-i văd astăzi, dacă stă un pic ninsoarea. Îngrijiţi-vă, nu vă obosiţi prea tare cu pachetele. Mîine vă scriu din nou dacă-mi îngăduiţi. Al vostru din totdeauna mai bătrîn ca niciodată, mult, extrem, incredibil de bătrîn.

CH.

Şi încă ceva.
Copiilor dv.
Franchomme şi-a petrecut dimineaţa cu mine. Este aşa de bun. Se aruncă la picioarele dvs. Primesc chiar acum o scrisoare, mi se pare că este de la Delatouche şi o adaug aici.

140. — Frederic Chopin către George Sand, la Nohant

Paris, 5 decembrie 1844

Nu vreau în nici un caz să suferiţi.
Tocmai am primit *excelentissima* dvs. scrisoare şi vă văd tracasată cu totul de toate aceste amînări. Din milă pentru prietenii dvs. vă rog să aveţi răbdare, căci dacă vă vom şti pe drum pe o astfel de vreme, vom fi îngrijoraţi în mod sigur, sănătatea dvs. fiind primejduită. Aş vrea să nu găsiţi loc decît cel mai tîrziu cu putinţă, în fine, atunci cînd va fi mai puţin frig; aici este nemaipomenit de frig şi toată lumea pretinde că iarna va veni brusc. Toată lumea, este Dl Durand şi Franchomme, pe care l-am văzut azi dimineaţă şi la care am luat masa ieri stînd lîngă foc, înfăşurat în marea mea redingotă, alături de băiatul său cel mare. El era trandafiriu, proaspăt, fierbinte şi cu picioarele goale, pe cînd eu eram palid, uscat, rece, şi cu trei flanele sub palton. I-am promis ciocolată din partea dvs. Pentru el acum, dvs. şi ciocolata sînteţi acelaşi lucru. Este extrem de nostim şi-l iubesc în mod deosebit. M-am culcat la ora zece şi jumătate. Dar am dormit mai puţin decît într-o noapte lîngă calea ferată.
Cît sînt de necăjit că plantaţiile sînt gata; aş fi dorit să mai aveţi ceva de lucru pe afară în saboţi, căci cu tot frigul şi alunecuşul, este frumos. Cerul este senin şi nu se întunecă decît pentru a ninge. I-am scris lui Grzymala. Mi-a scris şi el, dar nu ne-am văzut încă. L-am căutat acasă, dar este intruvabil.
Acum voi ieşi să duc scrisoarea la poştă, dar înainte de a merge la Dra de Rozières care mă aşteaptă la cină, am să mă duc s-o văd pe D-na Marliani pe care n-am văzut-o nici ieri, nici alaltăieri. Nu m-am dus încă la Dna Doribeaux, căci nu am haine bune, fapt care mă determină să nu fac vizite inutile. Nu prea merg nici lecţiile; Primo: am numai o lecţie pentru pian. Secundo: nu se ştie de prea multă lume că m-am întors; astăzi am primit numai cîteva vizite interesante. Acestea vor veni puţin cîte puţin, nu mă neliniştesc din pricina asta. Mă neliniştește însă faptul că vă ştiu atît de nerăbdătoare şi cad la picioarele dvs. pentru a vă ruga să vă înarmaţi cu puţină îngăduinţă faţă de cărăuşii care nu vă aduc răspunsul de la Châteauroux ca şi pentru alte chestiuni asemănătoare.
Pe mîine.
Vă voi trimite o nouă scrisoare pentru a vă trezi şi mai bine. Mă gîndesc că este dimineaţă, sînteţi în rochie de casă înconjurată de copiii dvs. pe

Scanned with OKEN Scanner

care vă rog să-i îmbrăţişaţi din partea mea şi să mă lăsaţi să vă cad la picioare.

Pentru greşelile de ortografie, sînt prea leneş ca să-l mai consult pe Boiste.

Bătrînul vostru cu idei învechite.

CH.

Jean face curăţenie în salon. Este plin de gheaţă şi-i ia mult timp.

141. — Frederic Chopin către familia sa, la Varşovia

Nohant, 16 iulie 1845

Prea scumpii mei,

Sîntem aici de mai bine de o lună. Dna Viardot, care a sosit odată cu noi, a plecat după trei săptămîni. Toţi ne simţim admirabil. Frigurile au stăpînit satul în tot timpul sezonului urît. Soţul lui Françoise (Louise îşi aminteşte desigur de el) a fost bolnav aproape toată iarna; acum este pe picioare. Timpul ne favorizează pentru moment, dar la începutul şederii noastre au fost furtuni mari. Indra s-a revărsat aşa de mult că la Mongivray, grădina lui Chatiron (fratele stăpînei casei) a fost inundată, şi apa i-a pătruns în casă. Viardot, care venise să-şi ia soţia, n-a mai putut să plece în ziua stabilită. Drumul de la Châteauroux era inundat. Era cu neputinţă să mai ajungi la locul unde adesea ne-am plimbat şi de unde aveam o privelişte magnifică. Dar aceasta a durat puţin timp. Multe livezi au suferit pagube mari, acum, însă nu se mai gîndeşte nimeni la asta. Dar eu nu sînt făcut pentru viaţa la ţară, cu toate că cerul senin este o bucurie pentru mine. De cîntat nu prea mai cînt pentru că pianul este dezacordat; de scris, scriu şi mai puţin şi aceasta este cauza că nu aţi mai primit nimic de atîta vreme. Bănuiesc că şi voi sînteţi cu toţii plecaţi la ţară şi că Bartososko Antolosko nu se mai gîndeşte la boala sa. Sper că Louise urmează sfaturile lui Marjolin şi nu se mai oboseşte. Spuneţi-i că manuscrisul autograf al romanului, a cărui lectură am ascultat-o aici, mi s-a dat de curînd pentru ea. De asemenea să-i spuneţi că aici l-am văzut pe Gutmann înaintea plecării sale şi că l-am rugat să vă îmbrăţişeze pe toţi. Mi-a plăcut foarte mult. Are un suflet cu adevărat bun. Doresc ca scumpa mea Isabelle să se poată distra puţin după toate neliniştile pe care i le-a dat boala soţului său şi să bată drumurile cu Calassante pentru că el este mai puternic şi poate să suporte o asemenea corvoadă. Anul acesta mă simt într-o atmosferă străină. Deseori, dimineaţa, mă duc să arunc o privire în camera de alături şi nu găsesc acolo pe nimeni; cîteodată vine un prieten şi stă aici cîteva zile; iată de ce, în timpul dimineţii nu mai beau nici o ciocolată aici şi am cerut să mi se pună pianul în altă parte. Acum este aşezat lîngă peretele unde se găseau o sofa şi o măsuţă, unde Isabelle mi-a brodat papucii în timp ce stăpîna casei de asemenea lucra. În mijlocul camerei se află biroul la care vă scriu. Pe birou, la stînga, am pus cîteva din manuscrisele mele, pe Monsieur Thiers şi poezii (printre care *la petite Moustache*); la dreapta, Cherubini şi, în faţa mea, într-un sipet, ceasul pe care mi l-aţi dat voi (acum arată ora 4) trandafiri, garoafe, tocul şi o bucată

de ceară pentru sigiliu, pe care a lăsat-o Calassante. Eu sînt mereu împărţit în două, cu o jumătate din fiinţa mea la voi, iar cu cealaltă în camera vecină unde lucrează stăpîna casei, dar în clipa aceasta nu mai este nimic al meu, ci, ca de obicei, prin lumi străine. Desigur, toate acestea sînt fantezii, însă nu mă ruşinez de ele. Oare nu se spune la noi: „În închipuirea lui s-a dus să fie ales rege!" La fel şi eu, *nu sînt oare topit cu toată fiinţa mea într-un adevărat mazur şi fără a sta pream ult pe gînduri, nu am compus eu trei Mazurci noi?* Ele vor apare în mod sigur la Berlin, deoarece au fost cerute de un tînăr gentil care-mi este prieten, un muzician excelent şi el, care se numeşte Stern, pentru tatăl său care a deschis de curînd o casă de editură muzicală în acest oraş. Am primit şi o invitaţie ca să particip la inaugurarea monumentului ridicat lui Beethoven la Bonn, pe Rin. Invitaţia mi-a fost trimisă de comitetul care a ridicat statuia. Gîndiţi-vă şi voi dacă trebuie să mă duc. Totuşi, dacă şi voi aţi fi pe undeva prin împrejurimi, poate că m-aş pune şi eu în mişcare. La anul însă, o voi face fără discuţie. Nu ştiu dacă v-am scris că prinţesa Obreskoff, care iubeşte muzica foarte mult, mi-a mărturisit cu căldură că va trece prin regiunea voastră, iar la întoarcerea sa în toamna aceasta, o va lua pe măicuţa în trăsura sa. Iar la primăvară, va trebui să veniţi cu toţii, fete, gineri, copii şi s-o căutaţi aici. Această doamnă este cu adevărat bună şi mie îmi este nespus de dragă. Trebuie să vă vorbesc despre amabilitatea ei faţă de mine. Vă spun însă pe bună dreptate că proiectele ei mi s-au părut mult prea frumoase pentru a se realiza. Totuşi, dacă o vedeţi, vă rog să-i arătaţi toată simpatia, căci eu am avut totdeauna dovada bunătăţii sale şi-i sînt devotat cu totul; ea iubeşte muzica fără nici o discuţie; fiica sa, principesa Soutzo este eleva mea. Într-un cuvînt, este o doamnă demnă de toată consideraţia, cu toate că uneori pare cam frenetică.

De asemenea şi Dna Viardot mi-a spus că va veni să vă vadă cînd va trece prin oraşul vostru. Ea mi-a cîntat cîntece spaniole compuse de ea anul trecut la Viena şi mi-a promis că va face în aşa fel ca să le puteţi asculta şi voi. Îmi plac foarte mult aceste cîntece şi mă îndoiesc că se pot asculta, sau măcar visa asemenea creaţii mai desăvîrşite în acest gen. Aceste cîntece ne vor uni. Le-am ascultat totdeauna cu încîntare. *Berceuse* şi *Sonate* au apărut. Apropo de *Berceuse*, mă gîndesc la genul de guvernantă pe care vrea s-o găsească Louise. Cu toate că este o treabă dificilă, nu este însă imposibilă, m-am informat şi nădăjduiesc să găsesc ceva. Ce să vă spun de Paris? În momentul plecării mele, Dna Hoffman era foarte suferindă, cu viaţa în pericol. Sper să fie mai bine. Albert nu mi-a scris nimic în legătură cu asta. Mi-a vorbit numai de aventura lui Victor Hugo pe care ziarele au relatat-o, dar fără a menţiona vreun nume. Dl Biard (pictor de tablouri istorice nu prea faimos şi un om dezagreabil) avea o soţie drăguţă pe care Dl Hugo a sedus-o. Dl Billard (sic!) i-a surprins în flagrant delict şi pentru ca în momentul acela să fie lăsat în pace, Hugo a trebuit să arate medalia sa de pair al Franţei celui care voia să-l aresteze. Soţul a declarat că divorţează, dar totul s-a redus la o simplă despărţire. Hugo a plecat pentru cîteva luni în voiaj, iar Dna Hugo, foarte mărinimoasă, a luat-o pe Dna Billard sub protecţia sa, în timp ce Juliette, actriţa de la Porte-Saint Martin, celebră de vreo zece ani şi care este întreţinută de Victor Hugo de mai mult timp, împotriva voinţei Dnei Hugo, a copiilor săi şi chiar a poemelor sale referitoare la morala familiei, ei bine, această Juliette, a plecat cu el. Gurile rele din Paris sînt mulţumite; au despre ce să flecărească, dar povestea asta este

destul de amuzantă, trebuie să v-o mărturisesc. Mai adăugați la aceasta că Dl Hugo nu este departe de semicentenar și că nu scapă nici un prilej să ia o poză plină de gravitate, considerîndu-se superior tuturor oamenilor.

A sosit și Donizetti la Paris, unde trebuie să-și petreacă vara și să scrie o nouă operă. Pînă acum este autorul *Luciei*, al lui *Don Pasquale*, al *Favoritei* etc. Lamartine este la Néris, împreună cu soția sa. Este orașul băilor cel mai apropiat de aici. La o jumătate de zi de voiaj. Mery Witwicki a plecat de aici. Acum este probabil la Priessnitz. N-am mai avut veşti de la dînsa de mai mult timp. La Châteauroux au loc pregătiri pentru balul care se va da în onoarea ducelui de Nemours și a soției sale care vor trece prin oraș, în drum spre Bordeaux.

Indienii sălbatici (Joways) au fost reîmbarcați la Havre pentru Versailles. Soția unuia dintre ei numit *Schin-ta-yi ga* (*Petit Loup*), numită *Oke-wi-mi* ceea ce în franceză înseamnă O *ursoaică mergînd pe spatele altei ursoaice*, ei, bine, această femeie (sărmana de ea) a murit de dorul de patrie. I se va ridica un monument în cimitirul Montmartre unde este înmormîntat și Jeannot (Matuszynski). Indiana a fost botezată înainte de a muri, și serviciul religios a fost celebrat în biserica *La Madeleine*. Monumentul său, opera lui Préault, un sculptor destul de cunoscut, și a arhitectului Lassus, va fi de o mare originalitate. El trebuie să se compună dintr-un bloc de piatră în jurul căruia se înfășoară tijele unei plante de bronz care, în partea de sus a monumentului, va purta o floare din care se va desprinde o figură fantastică simbolizînd fără îndoială dorul de patrie. Pe laturi, bazoreliefuri în bronz aurite vor arăta peisaje montane stîncoase, precum și malurile lui Missouri, cu scene din viața indiană. În piatră vor fi gravate versuri de Antony Deschamps. Iată că aveți destule noutăți. Spuneți micului Bartek că telegraful electromagnetic între Baltimore și Washington dă rezultate extraordinare. Pe baza unui ordin dat din Baltimore la ora 1 după masă, mărfurile și pachetele sînt gata să plece la ora 3 din Washington. Micile pachete comandate la ora 4 și 1/2 sînt expediate din Washington în decurs de 5 ore și sosesc la Baltimore la ora 7. Sînt 75 de mile engleze, adică 25 de leghe franceze, iată viteza!

Este un an de cînd nu i-am mai văzut pe Jendrzejewiczi. A trecut așa de repede ca pe un fir electric! Dacă scrisoarea mea este așa de dezlînată, să știți că scriu o frază pe zi. Ieri m-a întrerupt Solange, rugîndu-mă să cînt cu ea la patru mîini; azi, de asemenea, m-a întrerupt, cerîndu-mi să mergem să vedem cum se taie un arbore din grădină. Era un arbore dintre cei care se găsesc lîngă pavilionul unde a stat Chagne și care dă spre drumul unde Jendrzejewiczi au coborît din trăsură. Înghețase și trebuia să fie tăiat.

Din Paris am mai primit veşti de la Franchomme și de la Dra de Rozières. Aceasta are grijă de apartamentul meu. Franchomme mi-a scris că Habeneck a plecat la Bonn. S-a dus la inaugurarea despre care v-am vorbit. Tot Franchomme mi-a mai spus că Liszt a compus pentru această festivitate o cantată care va fi executată sub bagheta sa. Spohr va dirija seara orchestra unui mare concert, și timp de trei zile se va face muzică. Apropos de monument, se va ridica unul și în onoarea lui Lesueur (muzicianul) la Abbeville, orașul său natal. Lesueur a fost maestrul capelei lui Napoleon, membru al Institutului și profesor la Conservator. Dl Elsner care l-a cunoscut bine, mi-a dat o scrisoare pentru el cînd am plecat la Paris. Lesueur a fost un om demn și luminat. A murit acum 10 ani, deci înaintea lui Paër și Cherubini. Nu

Scanned with OKEN Scanner

era prea în vîrstă. Pentru că veni vorba de monumente, vă mai spun că statuia ecvestră, ce se va face în amintirea ducelui de Orléans, cel care a murit într-un accident de trăsură, va fi terminată în cîteva zile. Statuia se va ridica în piața Louvrului. Este de bronz algerian și la fel și bazoreliefurile. Ea este opera lui Marochetti, unul din cei mai buni sculptori parizieni. În ciuda numelui său de italian, Marochetti este un francez autentic. Talentul său este cu adevărat remarcabil. Toate lucrările importante de acest fel îi sînt încredințate lui. Statuia privește Tuileries-ul; unul din bazoreliefuri reprezintă luarea Anvers-ului, celălalt un episod algerian. Apropos de statui, iată încă ceva: alături de depozitul de marmură, este vorba de depozitul guvernamental de lîngă Champs de Mars, în locul unde se aruncă sfărîmăturile de monumente și unde au fost depozitate și cele din La Madeleine, marile ploi au deplasat o parte din aceste sfărîmături, astfel că într-o zi paznicul a observat un braț de statuie care ieșise afară dintre pietre, ca un protest împotriva destinului. S-a continuat opera începută de ploaie, au fost date la o parte toate sfărîmăturile din jur și s-a găsit o statuie greacă de marmură, o frumoasă operă antică reprezentîndu-l pe Hercule prinzînd-o pe Amaltheea. Din animal n-au mai rămas decît coarnele. Un subiect deosebit de interesant din care nu se cunoșteau decît reproducerile de pe camee pînă acum. Un comitet format din Dl Lebas — cel care a ridicat obeliscul — și din Dl Letronne a decis ca această statuie să fie așezată imediat în *Palais des Beaux-Arts*. În acest palat i-am condus anul trecut pe Jendrzejewiczi. I-am lăsat acolo și la întoarcere, cînd am venit să-i iau, i-am regăsit contemplînd fresca în semicerc a lui Delaroche, reprezentînd pictorii celebri din toate epocile. Își mai aduc aminte?

Iată că mă așez pentru a patra oară la masa de lucru ca să termin această scrisoare și sper că astăzi o voi termina. S-a schimbat și timpul de cînd am început această pagină. Plouă! Vreau să sper că la Paris va fi frumos pentru ceremoniile ce trebuie să se desfășoare aici luna aceasta. Cu acest prilej, orașul nu va mai fi așa cum l-au văzut Jendrzejewiczi; va fi luminat! Cei care speculează veselia populară au venit cu idei noi. Festivitatea va avea loc pe malurile Senei; vor pluti pe fluviu vapoare decorate și împodobite și gondole venețiene, seară de seară. Această noutate o să le placă bulevardierilor și se pare (eu nu le-am văzut încă) că un numeros public se va aventura pe apă. Așadar, anul acesta, Champs-Elysées vor fi mai puțin strălucitoare, în schimb, toată bogăția de lampioane va fi rezervată squarurilor, unde, în plus, vor fi și focuri de artificii. Se vor organiza regate, adică întreceri între vase etc. etc. Nu vor lipsi nici invențiile și se iau mii de măsuri de prevedere pentru a se produce cît mai puține accidente; eu spun cît mai puține, căci cum să eviți ca să nu se înece cîteva persoane sau să nu fie călcate în picioare în avalanșele curiozității? De altminteri, Calassante trebuie să-și amintească vîlva care se produce în asemenea zile. Dar oamenii sînt atît de stupizi, deoarece cu cît mulțimea este mai mare, cu atît se amuză mai mult!

În momentul acesta un uragan teribil a izbucnit afară și un altul e gata să izbucnească în bucătărie. Văd ce se petrece afară, dar nu pot să-mi dau seama ce se întîmplă în bucătărie, însă vine Suzanne să se plîngă împotriva lui Jean. Acesta o maltratează franțuzește pentru că fata i-a luat cuțitul de pe masă. Jendrejewiczi cunosc franceza lui Jean, așa că pot să-și

imagineze distincţia cuvintelor pe care i le-a spus cameristei. El i-a aruncat tot felul de injurii: *Laide comme cochon, bouche comme derrière* şi alte asemenea lucruri destul de agreabil turnate. Nu ştiu dacă Louise şi Calassante îşi mai amintesc că atunci cînd Jean era întrebat dacă mai sînt lemne, el răspundea: „Il est sorti"; dacă era întrebat: „Suzanne este acasă?", el răspundea: „Il n'y pas!" Jean şi Suzanne se ceartă mereu şi pentru că Suzanne camerista Dnei Sand este iscusită şi necesară, poate că, pentru a fi pace, am să fiu silit să-mi schimb servitorul, lucru care nu-mi place, căci nu se cîştigă nimic cu schimbările de figuri. Din nenorocire, Jean nu le place nici copiilor, pentru că este un om ordonat şi îşi îndeplineşte toate obligaţiile în mod conştiincios. Dar este vremea să merg la masă.

Am să vă scriu mai mult după asta dacă n-am să vreau cu tot dinadinsul să închei scrisoarea chiar astăzi. Aş vrea s-o trimit Drei de Rozières care o va duce personal la poştă, rugînd-o să-mi aducă de acolo tot ce va fi de la voi pentru mine. Acum nu mă mai frămînt, căci ştiu că trăim într-o epocă anumită cînd unii sînt de stînga, alţii de dreapta, în afară de cei care continuă să-şi facă tot felul de planuri. Eu vă rog s-o convingeţi pe mama să meargă necondiţionat la ţară şi Bartek să-şi ia concediul de odihnă. Dumnezeu să le dea sănătate copiilor Louisei, iar Calassante să nu le dea lecţii în genul celor pe care le-a dat lui Maurice care şi acum se mărgineşte să fonfăie pronunţînd rău cuvintele ca wjiwjina, siuzam etc. Isabelle, care este cea mai vigilentă, s-o supravegheze pe scumpa mea Louise şi s-o împiedice să se obosească. Isabelle şi cu mine, care sîntem blonzi, sîntem socotiţi mai degrabă şateni. Îmbrăţişaţi-i pe toţi prietenii începînd cu vecinii ca să terminaţi cu cei de dincolo de barieră, dacă totuşi mai sînteţi în oraş. Nu-l uitaţi nici pe Frederic Skarbek, nici pe Elsner, nici pe Nowakowski, nici pe Belza nici pe Titus Woyciechowski şi bineînţeles toate doamnele.

Noaptea trecută am avut plăcerea s-o visez pe Dna Kosubowska. Mă gîndesc deseori la Dna Lutynska, pentru că mi s-a vorbit foarte mult despre dînsa anul trecut.

O îmbrăţişez tandru pe scumpa mea măicuţă şi pe voi toţi vă îmbrăţişez din toată inima.

CH.

P.S. Apropo de Hugo, iată o istorie pentru Calassante: O damă (una din acelea care vorbind de curse de cai spunea: „Aş vrea să văd şase mici curse de cai cu obstacole «steeple-chase». Bartek să vă spună cum se pronunţă aceste cuvinte). Aşa ceva se numeşte aici o cursă de şchiopi. Nu ştiu dacă avem la noi o expresie potrivită pentru aşa ceva. Este vorba de o cursă de cai în linie dreaptă, cu sărituri peste gropi, garduri şi alte obstacole de acest fel. Ei bine, una din aceste doamne, vorbind de cineva care avusese aceeaşi aventură ca a lui Hugo, spunea: „A fost găsit în *flagrant de le lit* (flagrant delit). Dacă el ştie această anecdotă îl rog să-mi ierte buna intenţie şi să-mi permită să-i vorbesc de o altă doamnă care vrea să ştie ce este cu *tabac de père Golèze* (Stabat de Pergolese), dar şi aceasta este destul de vechе. Dar iată încă una cu o doamnă care, închiriind un apartament, a cerut proprietarului să-i zugrăvească „le nombril" (în loc de lambriuri) pe care dînsa îl găsea foarte murdar. În fine, dacă Godfroid de Bouillon este numit astfel,

Scanned with OKEN Scanner

se datorește faptului că a fost căpitanul cel mai mult consumat al timpului său.

Dacă îl vedeți pe Dominique, sau pe Dra Louise sau pe Dl și Dna Jules, aduceți-le aminte de mine. Stăpîna casei lucrează. N-o voi întrerupe.

Sînteți așa de bună că mă iubiți și vă iubesc și eu din toată inima. Dar iată că ea a terminat ce avea de terminat și scrie cîteva cuvinte pentru Louise.

Adieu, prea iubiții mei!

20 iulie 1854

Marjolin: *medicul pe care Louise îl consultase la Paris.*
La petite Moustache, *este vorba de o poezie poloneză intitulată* Moustaches noires, que voulez-vous?
La Sonate *en si mineur.*
La Berceuse *(op. 57).*

142. — Frederic Chopin către Felix Mendelssohn-Bartholdy, la Berlin

Paris, 8 octombrie 1845

Închipuiește-ți, dragul meu, cu puțină bunăvoință că-ți scriu odată cu întoarcerea curierului care mi-a adus veștile cele mai bune din partea ta. Inima mea nefiind cu nimic în întîrziere, te rog să primești aceste rînduri ca și cum le-ai fi primit la timp. Dacă mica foaie alăturată nu este prea șifonată și dacă își mai justifică locul, vă rog s-o dați din partea mea Doamnei Mendelssohn. De asemenea, îngăduiți-mi să vă reamintesc că, dacă aveți prieteni și admiratori apropiați și mai demni, nu aveți pe nimeni mai sincer devotat.

Totdeauna al dvs. din inimă.

CHOPIN

Mica foaie șifonată. *Printr-o scrisoare din 3 noiembrie 1844, Felix Mendelssohn-Bartholdy îl rugase pe Chopin să-i scrie „quelques mesures de musique" pentru soția sa Cécile, în virtutea unei „ancienne amitié" care-i lega pe cei doi muzicieni. Și Chopin nu uitase, trimițîndu-i prietenului său autografuL solicitat.*

143. — Frederic Chopin către Auguste Franchomme, la Paris

Nohant, 9 octombrie 1845

Dragă prietene,

Iată-mă din nou cu comisioane. Îți trimit o *grandissime* scrisoare pentru Dl Léo și o alta, sau numai un plic cu manuscrisele mele, pentru Schlessinger. Așa cum s-a stabilit, îți va da 300 de franci pentru aceste 3 *mazurkas;* dacă face fasoane, nu te supăra, iartă-mi indiscreția, dar cere-i numai să-ți fixeze

Scanned with OKEN Scanner

o zi ca să-ţi pot comunica preţul meu. Spune-i că te-am însărcinat să plăteşti anumite lucruri după ce pleci de acolo. Într-adevăr, dacă îl vezi pe Meissonier, să-ţi dea nota pazniculuí meu, dar să nu te duci pentru asta la el acasă.

Păstrează-mi restul şi prietenia ta.

Eu lucrez puţin. Şterg mult.

Tuşesc destul şi sper ca tu să nu faci la fel.

Al tău din toată inima
F. CH.

144. — George Sand către Louise Jendrzejewicz, la Varşovia

Paris, primăvara lui 1846

Scumpă şi prea iubită Louise,

Sînteţi aşa de bună că mă iubiţi şi vă iubesc şi eu din toată inima. Îmi e mai dragă şi camera mea de la Paris de cînd aţi locuit-o dvs. şi nu vreau să renunţ la visul de a vă vedea din nou aici. Micuţul nostru scump a fost destul de obosit în iarna aceasta grea care s-a prelungit atît de mult, dar de cînd s-a făcut frumos, a întinerit de parcă a renăscut. Cincisprezece zile de căldură bună i-au făcut mai bine decît toate medicamentele. Sănătatea sa este astfel condiţionată de starea timpului, aşa că mă gîndesc foarte serios să fac tot ce-mi stă în putinţă şi să cîştig bani destui ca să călătoresc împreună cu familia mea şi să-l smulg şi pe el timp de trei luni, cele mai grele, din iarna care vine şi să-l duc spre sud. Dacă ar putea să fie ferit de frig timp de un an întreg, vara fiind în sfîrşit aici, ar avea 18 luni de răgaz pentru a se vindeca de tuse. Va trebui să-l tulbur (cu această plecare) pentru că el iubeşte Parisul orice s-ar spune. Tocmai de aceea, pentru a nu-l lipsi prea mult de Paris, pentru a nu-l despărţi prea mult timp de anturajul său, l-am putea lăsa să mai stea septembrie şi octombrie şi poate chiar noiembrie aici şi să se reîntoarcă în luna martie ca să-l redăm Parisului pînă spre sfîrşitul lunii mai, înainte de a ne reîntoarce la Nohant. Iată planurile mele pentru viitor. Le aprobaţi? Un alt leac tot aşa de necesar este să-i scrieţi mai des pentru a nu avea motive să fie neliniştit în legătură cu dvs. căci în fiecare ceas se zbate, gîndindu-se la scumpa sa familie. El vă iubeşte atît cît omeneşte se poate iubi şi ştiu că nu este puţin spus.

Dragă Louise, îmbrăţişează pentru mine pe buna voastră mamă, pe scumpii voştrii copii, pe ticălosul de soţ şi credeţi-mă că sînt a dvs. cu toată inima, cu tot sufletul şi cu toată mintea mea pentru totdeauna.

G. S.

145. — George Sand către Louise Jendrzejewicz, la Varşovia

Draga mea prietenă bună,

Sîntem în aşteptare şi sperăm că Laure Czosnowska va veni să petreacă împreună cu noi cîteva zile. Sînt fericită pentru Frederic care este prieten cu ea şi vorbeşte atît de mult despre dvs.

Scanned with OKEN Scanner

Timpul este superb, cîmpia magnifică, iar scumpul nostru copil sper să se simtă bine, ca şi ai mei sub influenţa unei vieţi liniştite şi a soarelui bun. Ne gîndim la dvs. la fiecare pas pe care-l facem pe toate cărările şi pe toate drumurile pe care le-aţi străbătut şi dvs. cu piciorul. Vă iubim cu aceeaşi dragoste cu care îl iubiţi şi dvs. pe el. Spuneţi mamei dvs. toate respectele şi toată tandreţea mea.

Sînt a dvs. şi cu dvs. din toată inima şi din tot sufletul.

146. — Frederic Chopin către Auguste Franchomme, la Paris

Nohant, 8 iulie 1846

Dragul meu prieten,

Dacă nu ţi-am scris mai devreme, nu este din cauză că nu m-am gîndit s-o fac, ci pentru că am dorit să-ţi trimit în acelaşi timp şi bietele mele manuscrise care nu sînt încă terminate. În aşteptare, iată o scrisoare pentru Dl Brandus. Dă-mi dovada de prietenie transmiţîndu-i-o şi cerîndu-i un cuvînt pentru mine, dacă va avea bunătatea să mi-l trimită, căci dacă se întîmplă ceva neprevăzut, trebuie să mă adresez lui Meissonnier, ofertele lor fiind identice.

Dragul meu, fac tot ce-mi este cu putinţă să lucrez dar nu mai merge deloc, numai să nu continue, căci atunci noile mele producţii nu te vor mai face să te gîndeşti nici la ciripitul pitulicilor şi nici la porţelanul spart.

Trebuie să mă resemnez.

Scrie-mi!

Te iubesc ca întotdeauna.

F. CH.

Mii de omagii D-nei Franchomme şi multe amabilităţi din partea sorei mele Louise. Îţi îmbrăţişez scumpii copii.

D-ne Sand îşi aduce aminte de tine ca şi de D-na Franchomme.

147. — Eugène Delacroix către Fr. Villot

Chopin a cîntat din Beethoven cu adevărat dumnezeieşte; aceasta valorează cît o lecţie de estetică.

148. — Frederic Chopin către Auguste Frachomme, la Paris

Nohant, 30 august 1848

Prea scumpul meu prieten,

Iată cele 3 manuscrise ale mele pentru Brandus, 2 şi 3 pentru Maho care-ţi trimite onorariul de la Härtel (1.500 de franci). Să nu-i dai manuscrisele decît în momentul cînd achită. Îmi trimiţi o bancnotă de 500 de franci odată cu viitoarea scrisoare şi restul mi-l păstrezi. Uite că iar îţi

Scanned with OKEN Scanner

dau destulă bătaie de cap; aș fi vrut să te scutesc, ducîndu-mă luna aceasta la Paris, dar, dar, dar... Roagă-l pe Maho să nu schimbe manuscrisele destinate lui Härtel, căci necorectînd șpalturile de la Leipzig este foarte important ca această copie a mea să fie clară. De asemenea, roagă-l pe Brandus să-mi trimită două șpalturi din care voi păstra unul pentru mine. Ce mai faci? Dar Dna Franchomme și copiii? Știu că sînteți la țară (dacă Saint-Germain este țară!); aceasta trebuie să vă facă tuturor foarte bine datorită timpului frumos care se prelungește. Iată-mă nevoit să fac ștersături — și nu voi mai sfîrși dacă voi continua să tot vorbesc cu tine și nu voi mai avea timp să continui scrisoarea întrucît Eugène Delacroix, care a acceptat să ți o aducă, pleacă dintr-o clipă într-alta. Îl adoră pe Mozart, îi știe toate operele pe dinafară. Lucru hotărît, astăzi nu fac decît pete. Iartă-mi-le!

La revedere, dragă prietene, mă gîndesc zilnic la tine

F. CH.

Prezintă omagiile mele Dnei Franchomme și îmbrățișează-i pe scumpii tăi copii.

149. — Frederic Chopin către Dra de Rozières, la Paris

Nohant, 1 septembrie 1846

Vă trimit, scumpă Dră de Rozières, un manuscris, fie-zis foarte presant (veți găsi hîrtia albă de muzică atîta cîtă vă trebuie); nu este adevărat, pentru că Pierre aduce cățelușul Havanez (sic). Dar să nu i-l dai decît înaintea plecării sale care trebuie să fie miercuri, 22, la ora 7 și jumătate prin Notre-Dame de Victoire. Fii bună și fă tot ce crezi că se poate face ca să ajungă întreg la Dna Sand. Mă încredințez inimii d-tale pentru ea. Louise vă îmbrățișează. Merci, merci dinainte pentru bunăvoință. Vă mai rog să cercetați nota de comision a lui Pierre ca să nu uite nimic.

Adio!

Bonjour, bonsoir, bonne nuit, vă strîng mîna.

Devotatul dv. Ch.

150. — Frederic Chopin către Auguste Franchomme, la Paris

Nohant, 13 septembrie 1846

Prea iubitul meu,

Sînt destul de necăjit că Brandus este absent, iar Maho nu este în măsură să primească manuscrisele pe care le-a solicitat continuu în iarna aceasta. Așadar, trebuie să așteptăm, totuși, eu te rog să fii așa de bun și să revii cît mai repede cu putință, căci nu aș vrea ca lucrurile să treneze prea mult, mai ales că am transmis o copie la Londra odată cu cea pe care ți-am trimis-o ție. Dar lor să nu le-o spui, căci dacă sînt negustori iscusiți ar putea să mă înșele într-un mod cinstit. Cum însă aceste manuscrise sînt toată

Scanned with OKEN Scanner

averea mea actuală, mi-ar face plăcere ca toată chestiunea să ia altă întorsătură.

De asemenea, te rog să fii bun şi să nu le dai manuscrisele fără a pune mîna pe bani şi odată cu scrisoarea ta să-mi trimiţi şi o bancnotă de 500 de franci. Restul mi-l vei păstra pentru sosirea mea la Paris care va avea loc probabil pe la sfîrşitul lui octombrie. Îţi mulţumesc de mii de ori, dragă prietene, pentru inima ta bună şi pentru serviciile tale amicale. Păstrează-mi milioanele tale pentru altă dată, este destul de mult că-ţi cheltuiesc timpul!

Mă bucur să vă ştiu pe toţi la ţară. Dna Franchomme avea nevoie ca şi scumpii voştrii copii după rujeola din iarna aceasta. Sper să vă regăsesc foarte sănătoşi.

Adio, dragul meu, scrie-mi şi iubeşte-mă aşa cum te iubesc şi eu mereu.

CH.

Cele mai sincere complimente Dnei Franchomme. Îi îmbrăţişez pe copii.

Îţi trimite mii de complimente şi Dna Sand, şi se gîndeşte tot timpul la Dna Franchomme.

CH.

Îi voi răspunde şi Dnei Rubio.

Dacă Dna Stirling este la Saint-Germain, lîngă ea ca şi lîngă Dna Erskine, mai gîndeşte-te şi la mine.

Te rog să adaugi la titlul Polonezei: „Dediée à Madame A. Veyret"

Dna Vera Rubio, *născută Kologrivoff, era o elevă a lui Chopin.*

151. — Frederic Chopin către familia sa, la Varşovia

Nohant, 11 octombrie 1846

Am reluat de 10 ori la rînd această scrisoare înainte de a v-o trimite astăzi. Adaug un cuvînt din partea stăpînei casei pentru Louise.

Duminică, 11 octombrie 1846

Castelul Nohant de pe măsuţa mea de lîngă pian

Prea iubiţii mei,

Desigur că de-acum vacanţele voastre s-au sfîrşit. Toată lumea trebuie să se fi întors acasă. Măicuţa a revenit şi ea de la Dra Josephine; Louise, de la Ciechomski; alde Antoine, de la băi. Şi toţi v-aţi întors cu o provizie de sănătate pentru iarnă.

Scanned with OKEN Scanner

Să vă dea Dumnezeu tot ce are mai bun. Aici, vara a fost tot așa de frumoasă; nimeni nu-și aduce aminte să mai fi fost alta la fel; cu toate acestea n-a prea fost rodnică și în cîteva regiuni chiar există teama de ce va fi la iarnă, însă nu se plînge nimeni, deoarece recolta de struguri a fost magnifică. În Burgogne este mai frumoasă decît în 1811, mai mult prin *calitate* decît prin cantitate. Stăpîna casei a făcut ieri dulceață de struguri de Alexandria, cum se numesc aici. Acest soi de strugure are boabele foarte mari, de forma muscatului și fiindcă nu se coc complet în climatul de aici, dulceața care se prepară din ei este perfectă. Alte fructe au fost destul de puține. În schimb, frunzișul este foarte des și de un verde strălucitor, de asemenea mai sînt și foarte multe flori. A fost angajat și un grădinar nou, deoarece bătrînul Pierre, pe care Jendrezejewiczi l-au cunoscut, a fost concediat în ciuda celor 40 de ani de serviciu ai săi (era la castel și pe vremea cînd trăia bunica!). A fost concediată și vrednica Françoise, mama Luciei: amîndoi erau cei mai vechi servitori. Să dea Dumnezeu ca cei noi să le placă tînărului și verișoarei.

Solange a fost foarte suferindă, dar acum este restabilită. Cine știe dacă în cîteva luni n-am să vă anunț căsătoria ei cu un băiat tînăr și frumos despre care v-am scris mai înainte. Vara s-a scurs cu plimbări, cu excursii în regiuni mai puțin cunoscute din *Valea neagră*. Eu însă n-am luat parte la ele niciodată, căci pe mine mă obosesc mai mult decît merită. Și cînd sînt obosit, nu pot să fiu nici vesel, și atunci cei tineri se plictisesc. La Paris nu m-am dus încă. Am avut de gînd să mă duc, dar pentru că am putut să profit de o excelentă ocazie pentru a-mi trimite manuscrisele, această împrejurare a făcut să nu mă clintesc de aici. Mă bat gîndurile să mă întorc la Paris într-o lună și sper să-l mai găsesc pe Nowacowski încă acolo. Știu de la Dra de Rozières că și-a lăsat cartea de vizită la mine. Mi-ar face plăcere să-l văd. Aici n-aș vrea să vină. Mi-ar aminti prea multe lucruri. Cel puțin cu el voi putea să vorbesc limba noastră, căci nu-l mai am pe Jean, și de la plecarea Laurei n-am mai rostit o vorbă în poloneză. V-am mai scris în legătură cu Laure. Cu toate că i-am arătat multă bunăvoință aici, nu i s-a păstrat o amintire plăcută. Ea n-a fost pe gustul verișoarei și prin urmare nici pe gustul fiului. De aici și glumele care au alunecat în grosolănii, și cînd și-au dat seama că așa ceva nu-mi place nici mie, n-a mai fost vorba despre ea pînă acum. Trebuie să ai un suflet de calitatea celui pe care îl are Louise pentru a lăsa aici o amintire pe gustul tuturor.

Stăpîna casei mi-a spus de cîteva ori în prezența Laurei: „*Sora dvs. este de o sută de ori mai bună decît dvs.*“, și de fiecare dată eu i-am răspuns: „Aveți perfectă dreptate!“.

Isabelle să-mi scrie dacă părinții lui Antoine mai sînt în viață și alte noutăți de felul acesta. Mi-a scris și Jean, după opt ani de tăcere. Regretă că nu mi-a urmat sfaturile. Acum lucrează și încearcă să-și valorifice studiile pe care le-a făcut mai de mult la Grignon. Este sănătos și plin de intenții foarte bune. El nu părăsește Gasconia unde are ocupația. I-am scris și am să-i mai scriu.

Astăzi soarele este strălucitor. Ei se duc să se plimbe cu trăsura. Eu nu țin la asta și am să mă folosesc de timp ca să fiu împreună cu voi. Marquis, cățelușul, a rămas cu mine. S-a culcat pe sofaua mea. Este o creatură nemaipomenită: b ana sa seamănă cu penajul păsării marabu. Dna Sand îl

îngrijește personal în fiecare zi. Este spiritual, bineînțeles că atît cît poate să fie un cîine. Este înzestrat cu multe trăsături originale, cu totul imprevizibile, de exemplu refuză să mănînce sau să bea dintr-un vas de aur. Cînd nu este supravegheat, îl varsă cu o lovitură de cap.

Între alte nume, am citit în la *Presse* pe cel al nașului meu. El a asistat la Frankfurt la congresul savanților care s-a ocupat de problema închisorilor. Dacă vine la Paris, am să-l văd cu mare plăcere; mai vreau să-i scriu și Drei de Rozières să mă înștiințeze de îndată ce-i găsește cartea de vizită la portarul meu. Printre alte noutăți, desigur că ați aflat de mult timp că a fost descoperită o planetă de D. Le Verrier. Dl Le Verrier, observînd din înălțimea Observatorului din Paris cîteva neregularități în planeta Uranus, el le-a atribuit unei alte planete încă necunoscute, căreia i-a determinat lungimea, direcția și mărimea. Într-un cuvînt, tot ceea ce la Berlin. Dl. Galle și la Londra, Dl Adam au observat și ei. Ce triumf pentru știință de a fi ajuns prin calcul la o asemenea descoperire. În cursul ultimei ședințe a Academiei de Științe, Dl Arago a făcut propunerea ca această planetă să fie numită Le Verrier. Dl Galle a scris la Berlin, deoarece dreptul de a-i da planetei un nume aparține Dlui Le Verrier, dar el a propus pe acela de Janus. Domnul Le Verrier preferă numele de Neptun. În timpul acesta, împotrivindu-se unui oarecare număr de membri ai Academiei, mulți alții doresc ca planeta să poarte numele celui care a descoperit-o și care, grație unei extraordinare precizii de calcul, a rezolvat probleme nemaiauzite pînă în prezent în mărețiile Astronomiei. Or, dat fiind că mai sînt cometa Vico, cometa Hind, iar Uranus se mai numește și Herschel, de ce nu s-ar putea numi și o planetă Le Verrier? Regele l-a făcut pe Le Verrier ofițer al Legiunii de onoare.

Cred că voi cunoașteți și inventarea fulmicotonului de către Dl. Schönbein. Curiozitatea generală a fost stîrnită, dar nu l-a văzut nimeni pînă acum. Experiențele făcute la Londra în prezența prințului Albert, soțul reginei, au demonstrat că forța fulmicotonului este cu mult mai mare decît cea a prafului de pușcă; că nici nu degajează fum; nu înnegrește și nici nu murdărește ca și cînd ar fi uscată. Explozia sa este mult mai rapidă decît cea a pulberii obișnuite. Dacă se dă foc la amîndouă în același timp, cea nouă a și explodat pe cînd cealaltă nici nu s-a aprins. Dar eu vă vorbesc de chestiuni științifice de parcă voi n-ați avea comentatorii voștri, nici pe Antoine nici pe Bulza. Urați-i din partea mea, celui din urmă, cea mai deplină fericire în noua sa situație. Dumnezeul meu, cît s-ar fi bucurat Matuszynski de asta! Nu trece o zi să nu mă gîndesc la el.

În momentul de față nu am pe nici unul din colegii mei la Paris. Dar, apropos de descoperiri, iată una care este mai mult din domeniul meu. Dl. Faber din Londra, mecanic foarte cunoscut și profesor de matematică, a expus un aparat fabricat de el pe care l-a numit Euphonie. Acest aparat pronunță distinct, nu un cuvînt sau două, ci fraze întregi. Ba mai mult, cîntă o arie de Haydn și *God save the King*. Dacă directorii de operă ar avea la dispoziție mai multe din aceste androide, atunci nu ar mai avea nevoie de coriștele care-i costă atît de mult, ba mai mult provoacă și dezordina. Este un lucru extraordinar să poți să ajungi la un asemenea rezultat doar cu ajutorul *pîrghiilor burdufurilor, supapelor, lănțișoarelor, tuburilor, arcurilor* etc.

V-am mai vorbit de asemenea de viața din Vaucanson care digeră tot ce înghite. Vaucanson-ul a creat și el un android care cîntă la flaut. Dar

Scanned with OKEN Scanner

pînă acum nici o maşină n-a cîntat *God save the Queen*. Euphonia despre care este vorba se poate vedea de aproape două luni la *Egyptian Hall* (Bartek trebuie să ştie, este un loc destinat expunerii tuturor curiozităţilor). La anul, va fi o mare rivalitate la Londra între operele italiene. Dl Salamanca, bancher spaniol, membru al Cortessurilor, a închiriat teatrul din *Covent Garden*. Este unul din cele mai mari teatre din Londra, dar din cauza aşezării sale n-a cunoscut niciodată voga. Este mult prea departe de cartierele locuite de lumea bună. Dl Lumley, directorul actual al teatrului reginei. — teatru adoptat de societatea londoneză şi prin urmare cel mai la modă, nu s-a grăbit deloc să angajeze cîntăreţi pentru sezonul muzical apropiat. El s-a încrezut prea mult în atracţia teatrului său pentru a-şi face griji. Dl Salamanca i-a luat-o înainte şi Grisi Mario şi Persiani, într-un cuvînt toţi, cu excepţia lui Lablache, au fost angajaţi cu onorarii mai ridicate. Vor fi, aşadar, două teatre! În afară de Lablanche, se spune că Dl. Lumley a angajat pe Dra Lind şi pe Dl Pischek, considerat de Berlioz ca cel mai bun în Don Juan. Şi întrucît tradiţia elegantă a Londrei are mai multă putere decît nu ştiu ce minune artistică, sezonul viitor va fi destul de curios. Se spune că vechea operă (cea a D-lui Lumley), se va menţine, avînd şanse mari, şi aceasta pentru că regina continuă să vină aici aşa cum face de obicei.

Opera din Paris n-a prezentat încă pînă acum pe Rossini. Habeneck, directorul orchestrei a fost nevoit să abandoneze conducerea pe timp de mai multe luni în urma unui puternic atac de apoplexie. Acum însă este sănătos, şi Dl Pillet, directorul Operei, îl aşteaptă. Italienii au redeschis stagiunea. Baritonul Coletti, noul cîntăreţ, a debutat acolo în *Semiramis;* se vorbeşte bine despre el. E tînăr, frumos, celebru de cîtva timp, atît prin talentul său, dar şi datorită aventurilor sale. Tatăl său voia să-l facă preot, însă el a devenit actor la Neapole de unde a fugit la Roma. Timp de cîţiva ani, a sucit toate capetele la Lisabona şi se spune că două doamne s-au bătut în duel pentru dînsul. Cu o asemenea aureolă şi cîntînd foarte bine, succesul este asigurat. Eu nu cred că se vor duela pentru el şi la Paris, dar sigur că va fi mai bine plătit decît la Lisabona. A cîntat cu acelaşi succes şi la Madrid unde, în momentul de faţă se pregăteşte organizarea marilor festivităţi pentru mariajul reginei cu vărul său şi cel al surorii sale cu ducele de Montpensier, fiul cel mic al regelui Louis-Philippe. Dumas, însoţit de Maquet (tînăr romancier care a scris pentru el şi sub direcţia sa mai multe foiletoane) şi Louis Boulanger, pictor cunoscut, au fost trimişi la Madrid de Dl. Salvandy, ministrul instrucţiunii publice, cu misiunea de a relata şi picta toate ceremoniile acestor mariaje şi peripeţiilor lor. Se vorbeşte mult de cadourile pe care ducele de Montpensier trebuie să le dea logodnicei sale. Regina, cu toate că este destul de tînără, este foarte corpolentă. În afară de tron, ea va oferi viitorului său soţ colierul Lînii de Aur în diamante, o sabie foarte scumpă, cu mînerul tot din diamante, de care s-a folosit şi Carol XII, şi în fine, bastonul de Căpitan General. Un număr de 17 trăsuri magnifice îi vor conduce pe logodnici şi cortegiul nupţial la biserica din Atocha, unde cele două căsătorii vor fi celebrate simultan, şi de aici, la Aranjuez (se pronunţă Aranchuez), care este la fel de departe de Madrid cum este Versailles-ul de Paris.

Dacă descrierea acestor ceremonii vă amuză, o veţi putea găsi şi la Varşovia desigur, în jurnalele lui Dmuzewski. Ştiaţi că Infanta nu a împlinit

Scanned with OKEN Scanner

încă 15 ani și că este mult mai plăcută decît Regina? Ea va veni luna viitoare la Paris, unde va avea loc un mare bal la *Hôtel de Ville*, și o mulțime de festivități vor fi organizate. Cînd o voi vedea, am să vă spun dacă este tot așa de frumoasă ca și ducesa de Joinville, prințesa bresiliană cu ochii mari, care, înaltă, palidă și brună, este cea mai plăcută din toată familia regală.

Dra Rachel, care vroia să se retragă de la Comedia franceză din motive de sănătate, este acum mai bine; în curînd va juca. Ați aflat că Walewski s-a căsătorit cu o italiancă, Dra Ricci, a cărei mamă, născută Poniatowski, este sora amatorului de muzică Poniatowski, ce trăiește mai mult în Italia, compune opere, iar acum se află la Paris. Ca să scrie o nouă operă mare, Pillet i-a adus un libret ai cărei autori sînt Dumas și fiul său; căci Dumas cu toate că este tînăr, are un fiu (dinaintea căsătoriei) care este și el scriitor. Nu cunosc titlul noii opere a lui Poniatowski, care, după cît se spune, va fi reprezentată iarna aceasta.

Astăzi este destul de cald și tunetul bubuie. Grădinarul sădește flori. Grădina botanică a fost mărită. Terenurile învecinate care i-au fost anexate au costat 9 mii și ceva. Cîteva dintre ele au aparținut lui Buffon. În ciuda acestui fapt, această Grădină botanică nu va fi niciodată pe vreo colină sau pe malul Vistulei, așa cum este a voastră atît de admirabil situată. Girafa pe care au văzut-o Jendrzejewiczi nu mai este, s-a prăpădit. Aș fi așa de fericit să nu am niciodată vești triste pentru voi. Anul acesta am primit mai multe invitații la nuntă decît anunțuri de moarte. N-a murit însă nimeni dintre cunoștințele mele, în afară de bătrînul conte de Sabran pe care îl iubeam foarte mult și despre care v-am vorbit acum aproape 8 ani. Compusese fabule minunate pe care le declama din memorie, căci nu a scris nimic, sau aproape nimic. A imitat cîteva din fabulele lui Krasicki. Dacă exceptăm înmormîntarea sa, n-am mai asistat la nici o ceremonie de acest fel. În schimb, una din elevele mele s-a căsătorit la Bordeaux și o alta, la Gênes, unde tocmai s-a ridicat un monument lui Cristophor Columb care s-a născut acolo. Cînd am fost acolo, v-am vorbit de palatul care-i poartă numele și de stema sa. Dna Viardot este la Berlin împreună cu soțul și cu mama sa. Anul acesta n-a venit aici. Într-o lună va fi la Paris și o vom vedea desigur, apoi se va întoarce să-și petreacă iarna la Berlin, unde are un angajament. Se spune că în afară de Grisi și de Persiani, Salamanca ar fi angajat-o pentru a se duce să cînte vara viitoare la Londra, dar aceasta n-o știu din sursă sigură.

Aș vrea să-mi umplu scrisoarea numai cu lucruri interesante, dar nu știu nimic altceva decît să vă iubesc și că vă iubesc. Cînt puțin, compun și mai puțin. Sînt cînd mulțumit, cînd nemulțumit de sonata mea cu violoncel. Am aruncat-o într-un colț, apoi am reluat-o. Am mai compus trei mazurci noi, nu cred să aibă valoarea celor vechi, dar trebuie să lăsăm timpul să le judece. În timpul cînd le-am compus, mi s-a părut că totul merge bine, altfel nu le-aș fi scris niciodată. Aprecierea vine după aceea și se aruncă sau se acceptă, așa cum se face. *Cel mai bun critic este timpul, și răbdarea cel mai bun dintre maeștri.* (sublinierea noastră I. P.)

Sper să primesc în curînd o scrisoare de la voi. Din partea voastră sînt liniștit acum, dar știu bine că ținînd seama de numeroasa voastră familie, este foarte greu să-mi scrie fiecare cîte un cuvînt, pentru că nu e nevoie

Scanned with OKEN Scanner

numai de toc. Cîţi ani vor mai trebui ca să flecărim unii cu alţii, ca să ajungem la, cum se spune aici, *au bout de notre latin*. Este adevărul pentru care nu trebuie nici să vă miraţi, dar nici să vă întristaţi cînd nu primiţi scrisori de la mine; nu este altă raţiune decît aceea pe care o aveţi şi voi. Un sentiment penibil se amestecă şi se mistuie în plăcerea pe care o am cînd vă scriu, un sentiment care se naşte din convingerea că între noi nu contează cuvintele. Numai faptele au importanţă. Cea mai mare fericire a mea este să vă ştiu absolut pe toţi veseli şi sănătoşi. Mult curaj, deci! Toţi aveţi copii încîntători (eu spun „toţi" căci ştiu că alde Antoine sînt pentru mine nepoţi); e cu totul inutil să mai punem problema..... (cuvînt şters) bunicii. Numai să fiţi voi sănătoşi şi totul va merge bine. Aici, deoarece timpul e frumos, sînt şi eu sănătos. Iarna nu se anunţă prea rea şi graţie cîtorva măsuri de prevedere, va trece cum a trecut şi cea precedentă. Cîte persoane nu sînt şi mai puţin bine decît sînt eu! Este adevărat că sînt mai multe care se simt mai bine, dar nu mă gîndesc la asta. Tocmai i-am scris Drei de Rozières rugînd-o să aranjeze cu tapiţerul ca să pună tapetul, perdelele şi portierele. Eu trebuie să mă gîndesc şi la morişcă, adică la lecţiile mele. Probabil că mă voi întoarce la Paris cu Arago, lăsînd-o aici pe stăpîna casei cîtva timp, întrucît fiul şi fiica sa nu se grăbesc să se întoarcă la Paris. A fost vorba să mergem să ne petrecem iarna în Italia, dar tinereţea preferă să meargă la ţară. Totuşi, dacă la primăvară Solange sau Maurice se căsătoresc (ambele afaceri sînt în faza pregătitoare), probabil că îşi vor schimba părerea. Fie vorba între noi, sînt convins că treaba asta se va încheia repede. Băiatul are 24 de ani, iar tînăra fată 18. Dar ce v-am spus să rămînă între noi!

Este numai ora 6 şi s-a întunecat. Termin scrisoarea. într-o lună, cînd voi fi la Paris, am să vă scriu mai mult. Pînă atunci am să fiu fericit să vorbesc despre voi cu Nowakowski. Îmbrăţişaţi-l pe Titus, dacă-l vedeţi şi pe Charles, locatarul vostru, la fel şi pe naşul meu cînd îl veţi revedea; dacă şi el ia parte la viitoarea sesiune a congresului care o să aibă loc la Frankfurt şi care, în 1847 se va ţine la Bruxelles, sper să-l răvăd deoarece calea ferată s-a terminat mai de mult. Spuneţi-mi ceva despre Joseph şi despre toţi bunii noştri prieteni.

Vă îmbrăţişez din toată inima.

Sărut mîinile şi picioarele Mamei celei mici

CH.

P.S. Îmi pare rău să las atîta hîrtie albă care nu vă spune nimic; dar dacă nu fac în aşa fel ca scrisoarea să plece imediat mîine aş adăuga o nuvelă pe care n-aş mai termina-o niciodată. I-o expediez aşadar, Drei de Rozières care, cum obişnuieşte, va strecura un bilet pentru Louise.

Vă îmbrăţişez pe toţi din toată inima.

Au bout de notre latin, *am ajuns să nu mai înţeleg nimic.*

Scanned with OKEN Scanner

152. — Frederic Chopin către Albert Grzymala, la Paris

Paris, 17 februarie 1847

Sufletul meu mult iubit,

Te rog să vii să mă vezi negreşit în seara asta în jurul orei 8. În afară de mine nu vor mai fi decît Arago, Delacroix şi Franchomme. Voi cînta un duet cu acesta din urmă.

Vino, sufletul meu, vino, te rog, chiar şi numai pentru o clipă.

Astăzi este ziua amintirilor prefăcute în cenuşă. Vino pentru a ispăşi că am petrecut un Carnaval atît de trist.

Bătrînul tău Ch.

153. — Frederic Chopin către George Sand, la Nohant

Paris, sîmbătă, 10 aprilie 1847

Mulţumesc pentru veştile bune. I le-am comunicat lui Maurice care trebuie să vă scrie. E bine, de asemenea şi eu. Totul este aici aşa cum l-aţi părăsit. Nici violete, nici stînjenei, nici narcise nu mai sînt în grădiniţă. *Florile voastre s-au dus, perdelele s-au lăsat, asta-i tot.*

Fiţi fericită, bine dispusă, îngrijiţi-vă şi un cuvinţel cînd veţi putea.

Devotatul vostru
Ch.

154. — Bohdan Zaleski către Frederic Chopin, la Paris

Nu vreau să vă întrerup lecţiile, vreau numai să vă transmit pentru ziua sărbătorită cele mai arzătoare urări. *Cerul să ne ajute ca în viitor să vi le pot oferi în Polonia noastră liberă şi independentă!*

La Cracovia, treburile merg perfect. Witwicki al nostru este fericit lîngă căminul său.

Vă salut şi vă îmbrăţişez din toată inima

BOHDAN ZALESKI

155. — Frederic Chopin către familia sa, la Varşovia

Scrisoarea a fost începută în Săptămîna patimilor şi terminată la 19 aprilie 1847, în Paris.

Prea iubiţii mei,

Dacă nu răspunzi imediat la o scrisoare, nu mai poţi s-o faci, şi sufletul în loc să se încline spre hîrtie, se îndepărtează.

Scanned with OKEN Scanner

Dna Sand este aici de 2 luni, dar se va reîntoarce la Nohant după sărbători. Solange nu se mărită încă. Cînd toată lumea era adunată la Paris pentru semnarea contractului, ea a declarat că nu mai dorește această căsătorie. Îmi pare rău și-l compătimesc pe tînărul care este un bărbat distins și o iubește mult. Dar e mai bine că s-a întîmplat așa mai înainte de căsătorie decît pe urmă. Se spune că s-a amînat pentru mai tîrziu, dar eu știu ce a fost.

Mă întrebați ce am de gînd să fac vara aceasta; voi face ceea ce fac de obicei. Voi pleca la Nohant de îndată ce va începe să fie cald. Între timp, stau acasă și dau lecții destul de obositoare. Dacă Titus vine aici așa cum a fost vorba, aș fi fericit să petrec cîtva timp cu el. Dacă nu, aș putea să vă întîlnesc, căci în timpul verii sînt mai liber, și dacă îmi permite sănătatea, pot să cheltuiesc cum îmi place cei cîțiva bani cîștigați în timpul iernii.

Anul acesta, crizele mele (pentru a nu spune *la cerise de Monsieur*, ca infirmiera lui Albert cînd acesta era suferind) așadar, crizele mele sînt mai rare, cu toate că iarna a fost aspră. Pe Dna Ryszczewska n-am mai văzut-o deloc. Dna Delphine Potocka pe care o iubesc mult, după cum știți, trebuia s-o însoțească la mine, dar a plecat la Nisa acum cîteva zile. Înaintea plecării sale, am cîntat sonata mea cu Franchomme pentru ea. Poftisem și pe prințul și prințesa Czartoryski, pe prințesa de Wurtemberg și, bineînțeles, și pe Dna Sand. O atmosferă caldă a domnit la mine în seara aceea! Franchomme mi-a adus un bilet de lojă pentru ședința care va avea loc mîine la Conservator. Îi salută și el pe Jendrzejewiczi. Sărmanul, cei trei copii ai săi sînt bolnavi de rujeolă. Iată o mizerie care nu mă mai poate atinge. Poate că Nowakowski s-a și întors la țară. Franchomme, care l-a întîlnit de mai multe ori la mine, îl socotește un imbecil desăvîrșit din ziua cînd a refuzat să meargă la Legouvé la o serată unde ar fi întîlnit personalitățile cele mai interesante și ar fi văzut de aproape și auzit pe Lablache și pe mulți alții. Nowakowski este un om cumsecade, dar ce mai nătărău! Ce Dumnezeu îl protejează? De pildă, avea o scrisoare pentru Janin. Cu foarte puțin timp înainte de plecarea sa, mi-a vorbit despre ea. Este prea tîrziu acum, i-am spus. Totuși fiindcă mă găseam chiar în seara aceea invitat și eu la Gavard, zărindu-l pe Janin, am vrut să i-l prezint pe Nowakowski; acesta din urmă s-a opus. Au trecut cîteva zile și, într-o dimineață, Nowakowski a venit să mă vadă pentru a-mi spune că el a dat scrisoarea lui Janin și că acesta voia să-i consacre un articol și că mă ruga să-i trimit chiar în ziua aceea, înainte de ora patru, informațiile de care avea nevoie ca să scrie despre compozițiile lui Nowakowski; l-am întrebat atunci cu cine s-a dus la Janin: „Cu unul din prietenii săi intimi, un redactor la *Courrier*". Cum îl cunoșteam pe Durieu, redactorul șef al acestui ziar, l-am întrebat dacă vrea să-i vorbesc acestuia despre el. Nu știa nimic despre treaba asta și numele pe care Nowakowski l-a citat îmi era cu totul necunoscut.

Am bănuit atunci că era vorba de un prieten de casă de-al lui Janin și i-am spus lui Nowakowski că mă voi duce să-l văd pe acesta din urmă chiar a doua zi ca să-i cer tocmai ceea ce dorea el. Și a doua zi m-am dus la Janin. Soția împreună cu el m-au primit foarte bine. Am pretextat că am venit să-i mulțumesc pentru buna primire pe care i-a făcut-o compatriotului meu. Și iată ce mi-a declarat Janin că i-a spus lui Nowakowski, că un cuvințel din partea lui Chopin ar fi fost suficient pentru a-l recomanda și, imaginați-vă, a continuat el, că a preferat să fie prezentat de un imbecil

Scanned with OKEN Scanner

căruia nici nu-i ştia numele. Deci Janin nu ştia cum se numeşte aşa-zisul său prieten intim! Am rîs zdravăn amîndoi. Deşteptul de Nowakowski crezuse că Janin dorea un „cuvinţel" de la mine pentru a-l informa despre operele sale, în timp ce el fusese clar că un asemenea cuvinţel din partea mea i-ar fi fost suficient ca scrisoare de recomandare. Este însă adevărat că el nu ştie nici un cuvînt franţuzesc în afară de *garçon, de café, bougie, cocher, diner, jolie Madmoiselle, bon musique.*

Cichoscki îşi petrece timpul lîngă o sobiţă şi mă întreb, Nowakowski în compania cărei mobile şi-l cheltuieşte pe al său. Pînă la urmă, a trebuit să-l caut pentru a-l vedea. În urma demersurilor mele a tipărit la Paris studiile pe care mi le-a dedicat. Această publicaţie reprezintă pentru el totul în lume. Este mulţumit că a fost publicat. E şi prea bătrîn ca să se mai apuce de învăţat şi să pună ordine în creierul său, dar e bun. Ce pune în gură şi mănîncă! Îl iubesc aşa cum este. O veche cunoştinţă! Uitasem însă că există încă mulţi oameni la noi care nu ştiu mai mult decît el şi nici pentru ce, nici cum, nici de ce trăiesc. Nowakowski ne iubeşte pe toţi atît cît poate. L-am ajutat şi eu cît am putut. Am lovit adesea în sufletul său, dar el nu mi-a ripostat. Peruca sa (făcută de Durand) acoperă un gol imens. Îşi dă seama de aceasta şi el însuşi. Oare, cum şi unde a crescut în felul acesta? Am pretins foarte mult de la el, căci nu am putut să-l despart de imaginea voastră. Mi-a trimis *Cîntecele populare* de Kolberg: intenţie foarte bună, dar umeri prea fragili. Asemenea realizări mă fac să gîndesc că ar fi mai bine să nu fie nici un lucru aşa de imperfect care nu poate decît să dezorienteze cercetările unui geniu ce va ajunge într-o zi la adevăr şi va restitui întreaga valoare a acestor frumuseţi. Pînă atunci vor rămîne ascunse sub fard şi desfigurate de un nas fals. Cu picioarele amputate, sau mai degrabă căţărate pe picioroange, ele vor excita verva malignă a observatorilor superficiali.

V-am scris toate aceste lucruri inutile acum 8 zile. Astăzi sînt din nou singur la Paris. A plecat şi Doamna Sand, luîndu-le pe Solange, pe verişoară şi pe Luce. S-au scurs trei zile de cînd au plecat. Ieri am primit o scrisoare de la ţară. Toată lumea este veselă şi sănătoasă, dar plouă şi acolo ca şi aici. Peste tot se vorbeşte de sculptorul Clésinger care nu expune decît de doi ani şi de pictorul Couture al cărui tablou imens, care reprezintă un festin la Roma, reţine atenţia generală. Aş vrea să vă reamintesc numele sculptorului pe care vă rog să nu-l uitaţi, căci el a fost prezentat Dnei Sand. Înainte de plecarea Dnei Sand de aici, sculptorul le-a făcut bustul şi Dnei Sand şi lui Solange. Aceste două opere sînt admirate mult şi desigur vor fi văzute anul viitor în Salon.

Astăzi, 16 aprilie, reiau această scrisoare pentru a 4-a oară, dar încă nu ştiu cînd o voi termina, căci trebuie să mă duc neîntîrziat la Scheffer, unde pozez pentru un portret, iar după aceea mai am de dat încă 5 lecţii.

V-am vorbit de sculptură şi de pictură, acum vreau să vă spun ceva şi despre muzică. *Christoph Columb* a lui David a obţinut pînă acum aproape acelaşi succes ca şi *Désert*, de acelaşi compozitor. N-am ascultat-o încă, deşi au fost pînă acum trei reprezentaţii, dar nu sînt grăbit să mă duc. Unuia din tinerii care se amuză cu jocuri de cuvinte, îi place să spună: *On a crié bis, on a crié ter* (terre-la terre, continent). Se spune că a patra parte care conţine cîntece indiene este foarte frumoasă. Vieuxtemps a dat ieri cel de-al doilea

Scanned with OKEN Scanner

concert al său; interpretarea a fost magnifică, iar noul său concert este impunător după cîte a spus Franchomme căci eu nu m-am dus. Franchomme a venit să mă vadă alaltăieri împreună cu soţia sa şi pentru prima dată am cîntat pentru ei amîndoi. Dacă ieri după masă nu m-aş fi instalat la Leo în faţa unui album de pictură care a călătorit timp de 16 ani prin America, m-aş fi dus la concertul lui Vieuxtemps. N-a fost însă cu putinţă să mă smulg din vraja albumului (lucruri superbe, dar prea multe deodată!).

Pentru mîine se anunţă un teatru spaniol la Italieni; trupa spaniolă a şi sosit. Astăzi va da un spectacol la Curte. Regina mamă a Spaniei (Marie-Christine) este aici. Dra Rachel va juca *Athalie* în faţa regelui, înaintea spaniolilor. Se spune că este minunată în acest spectacol. Eu n-am văzut-o încă. *Athalie* se dă cu corurile lui Gossec. Compozitorul francez Gossec a fost foarte stimat, foarte cunoscut la sfîrşitul secolului trecut. La un moment dat se luase obiceiul să se cînte în final, în locul corurilor din *Athalie*, pe care le compusese el şi care erau foarte plictisitoare, corurile măreţe din *Création du Monde* de Haydn. Într-o zi, ascultînd aceste coruri (aceasta s-a întîmplat acum 35 de ani, deci el era destul de în vîrstă), Gossec a spus cu toată naivitatea: *„Nu-mi aduc aminte să fi scris aşa ceva!“* Nu s-a mirat nimeni. Trimit din partea Drei de Rozières o mică scrisoare pentru Louise, din partea Dnei Sand, nimic! Era foarte grăbită să plece. De-abia acum am primit şi eu veşti de la Nohant. Sînt sănătoşi şi casa se transformă din nou. Le plac schimbările, aranjamentele. Luce care plecase împreună cu Dna Sand din Paris, mi se scrie că a fost concediată. Astfel n-a mai rămas decît un singur servitor din cei pe care-i cunoşteau Jendrzejewiczi.

Bătrînul grădinar servise în casa de la Nohant timp de 40 de ani; Françoise, 18 ani; Luce s-a născut acolo (ea a fost dusă la botez în acelaşi leagăn ca şi Solange). Toţi au fost concediaţi de la sosirea acestei verişoare care-i acordă toată atenţia lui Maurice, fapt de care acesta profită. Între noi fie zis — vreo 11 ore! Dra de Rozières este şi ea acolo. Se încălzeşte în faţa căminului şi se miră că scrisoarea mea n-a plecat încă. Se plînge că din pricina asta, propria ei scrisoare s-a învechit, dar ea nu mai vrea să scrie alta.

Din nou misiva mea a fost întreruptă şi de atunci a mai trecut o zi. Ieri m-am dus la Scheffer, apoi i-am făcut o vizită lui Delacroix. În schimb, am dat lecţii mai puţine. Seara n-am avut nici un chef să mă îmbrac pentru cină şi am rămas acasă să fredonez cîntece de pe malurile Vistulei. Dimineaţa m-am trezit la ora 7. Gutmman, unul din elevii mei, venise să mă roage să nu uit serata sa de astăzi; apoi a venit Durand şi după aceea mi s-a adus ciocolată care vine tocmai de la Bordeaux. Este preparată special pentru mine, fără aromă, la nişte particulari. Mi-o procură vărul uneia din elevele mele.

În dimineaţa aceasta am avut brumă, dar din fericire foarte mică. Ea nu va periclita nicidecum recoltele în care se pun mari speranţe anul acesta. După cum ştiţi, grîul este foarte scump aici, iar mizeria este mare, cu toată caritatea publică fără de margini. Aşa cum aţi remarcat, desigur, Dna Sand face mult bine în sat şi în împrejurimi şi acesta este unul din cele 10 motive pentru care fără a mai ţine seama de mariajul amînat al fiicei sale, ea a părăsit aşa de repede oraşul anul acesta. Ultima operă pe care a publicat-o este *Lucrezia Floriani;* dar *La Presse* va publica în patru luni un nou roman intitulat (deocamdată) *Piccinino* (ceea ce însemna: „cel mic“, „piciul“). Acţiunea acestui roman se petrece în Sicilia. Se găsesc aici multe lucruri fru-

moase şi nu mă îndoiesc că Louisei o să-i placă mai mult decît *Lucrezia* care stîrneşte entuziasmul mai mult decît celelalte.

Piciul este o poreclă dată unui brigand din ţinut din pricina staturii sale. Acest roman cuprinde tabloul unor caractere frumoase de femei şi bărbaţi, descrieri de natură şi multă poezie. Îmi amintesc de marea plăcere cu care am ascultat lectura sa. Acum Dna Sand lucrează la ceva nou, dar la Paris n-a avut o clipă de linişte.

Au mai trecut încă trei zile. Astăzi este în 18! Ieri am fost nevoit să dau 7 lecţii. Cîţiva dintre elevii mei sînt pe punctul de a pleca. Seara, în loc să mă îmbrac şi să mă duc la *Faubourg Saint-Germain*, m-am dus cu Alkan la Vaudeville să-l văd pe Arnal în noua piesă a Dlui Duvert: *Ce que femme veut*. Arnal este şi aici amuzant ca întotdeauna. El povesteşte în public că avea nevoie să facă pipi în tren fiindcă îi fusese cu neputinţă să coboare mai înainte de Orleans. Nu era nici un cuvînt indecent, dar toată lumea ghicea şi se tăvălea de rîs. El povestea că trenul s-a oprit o singură dată şi a vrut să coboare, dar i s-a spus că trenul nu opreşte decît ca să ia apă pentru maşină. Ori aceasta nu era treaba sa etc.

Astăzi, 19. Am întrerupt pentru că a sosit o scrisoare de la Nohant. Dna Sand mi-a scris că se va întoarce către sfîrşitul lunii viitoare şi mă roagă s-o aştept. Este, desigur, vorba de căsătoria Solangei (dar nu cu cel de care v-am vorbit). Dumnezeu să-i apere pe toţi! După această ultimă scrisoare, toţi sînt bine dispuşi şi atunci sînt şi eu bine dispus. Şi dacă cineva merită să fie fericit, este fără îndoială Dna Sand. Turczynowicz mi-a adus chiar acum cîntecele religioase ale lui Stefani, dar nu pot să le văd înainte de plecarea sa, dat fiind că pleacă chiar astăzi. I-am dat cîteva rînduri de mulţumire, deoarece el dorea să aibă o dovadă că cele trimise au ajuns bine la mine. Dacă se întîmplă să-l întîlniţi pe Stefani, vă rog să-i mulţumiţi în numele meu, la fel şi lui Kolberg pentru lucrul său merituos.

Vă las deoarece trebuie să mai dau o lecţie tinerei Rotschild, apoi alta unei Marseileze. După aceea voi avea o *Anglaise* şi apoi o *Suedoise*, pentru a primi pe urmă o familie din Nouvelle Orléans care mi-a fost recomandată de Pleyel. După masa de seară de la Leo, va fi serata la Perthuis şi mă voi culca dacă va fi cu putinţă. Vă îmbrăţişez. Desigur, Nowakowski este în Polonia. Wernik este sănătos; începem să învăţăm un pic. Îmbrăţişaţi-l pe Titus pentru mine. Vorbiţi-mi de el şi de Dresda. Laura este plecată; este la Dresda, căci mi-a scris de acolo, scumpa Laura! Mi-a scris şi Méry din Roma; se va duce la Hyères, unde se află şi Sophie Rozengart fericită şi sănătoasă. Am primit noutăţile sale. O îmbrăţişez pe Maman şi pe voi toţi vă îmbrăţişez din toată inima.

P.S. Jean mi-a scris că este sănătos şi se gîndeşte să se apuce cu toată seriozitatea de lucru, ca să nu mai conteze decît pe propriile sale mijloace de existenţă. Am uitat, poate, să vă informez despre unele lucruri care v-ar fi interesat şi v-am scris numai fleacuri. Iertaţi-mă, căci nu-mi e totdeauna capul pe umeri şi am decis să vă trimit această scrisoare fără sfîrşit chiar astăzi. Aşa că, mulţumiţi-vă doar cu aceste noutăţi.

Eu sînt sănătos şi soarele luminează astăzi pentru prima dată după opt zile.

Jean-Baptiste-Auguste Clésinger *(1818—1883), sculptor francez.*
Thomas Coutre *(1815—1879), cunoscut pictor francez.*

Scanned with OKEN Scanner

Ary Scheffer *(1795—1858), pictor francez. Portretul pe care i l-a făcut lui Chopin la 19 septembrie 1863, cînd a fost prădat palatul Zamoyski de la Varşovia, unde trăia Isabelle Barcinska moştenitoarea amintirilor de la sublimul său frate. Din fericire fusese executată o dagerotipie după acest portret, după care mai există şi o remarcabilă gravură făcută de Statler.*

Felicien David *(1810—1876), compozitor francez.*

Athalie, *tragedie de Racine cu intermedii muzicale şi coruri compuse „par ordre de Sa Majesté" de Jean-Baptiste Morceau, precum şi de Gossec, Boildieu şi Mendelssohn.*

François Joseph Gossec *(1734—1829), compozitor francez, autor de cîntece revoluţionare.*

Lucrezia Floriani, *unul din romanele scrise de George Sand despre care Chopin vorbeşte cu seninătate, deşi lectura acestei cărţi trebuie să-l fi mîhnit profund. Nimeni nu ignoră faptul că personajul principal al acestei istorii amoroase, a cărei eroină este un alter ego al scriitoarei, un oarecare prinţ Karol de Roswald, o fumegoasă figură ce se impune atenţiei din primul moment şi care, prin fizicul său şi prin cîteva trăsături de caracter, constituie un veritabil portret al lui Chopin. În felul acesta, cititorii erau întemeiaţi să creadă că întregul caracter al acestui prinţ slav era zugrăvit după realitatea imediată. Să mai adăugăm şi faptul că timp de şase ani o despart pe comediana dramatică Lucrezia, de prinţul Karol, că eroina are un trecut tumultuos cu destule infiltraţii din aceeaşi realitate imediată şi că romanciera a înzestrat-o cu o bogată şi irepresibilă afectivitate care nu-i poate fi integral consumată de dragostea pentru cei patru copii ai săi, fiecare dintre ei cu un alt tată, şi nici de apetiturile intermitente ale iubitului său.*

Prietenii lui Chopin n-au avut nici cea mai mică îndoială că portretul lui Karol era ca înfăţişare fizică şi morală însuşi portretul maestrului, doar că pe undeva cu o notă caricaturală, încît unii dintre aceştia au copiat această descriere nu prea măgulitoare şi au popularizat-o printre cunoştinţele lor. Asemănarea perfectă a portretului din roman cu Chopin ar fi putut lăsa să se creadă că şi pe plan moral Chopin era la fel cu prinţul Karol, bănuitor la culme, nesociabil, deşi cu o aparenţă de politeţe delicată, gelos pe copiii iubitei sale etc., etc. S-ar fi putut crede dar nu s-a crezut şi nu s-a reproşat lui George Sand că în Histoire de ma vie *va încerca să scape de această interpretare, tăgăduind faptul că ar fi vrut să facă portretul creatorului atîtor opere nemuritoare sub trăsăturile unui trîndav elegant, incapabil să înţeleagă rosturile majore ale existenţei umane. Dar mai ales precaritatea povestirii trebuie să-l fi rănit pe Chopin. Se vede aici — lucru firesc, dealtfel — o Lucrezie puternică, dispunînd de o sănătate luxuriantă, dar istovindu-se, necontenit urmărită de furiile stîrnite de gelozia iubitului său. Cît trebuie să-l fi indignat pe Chopin asemenea elucubraţii. În paginile scrise de Dna Jaubert sînt relatate momente edificatoare în acest sens. Odată, în timpul unei serate, discuţia s-a oprit la Lucrezia Floriani, şi Delacroix a povestit că George Sand le-a citit, lui şi lui Chopin, întregul roman. „Am suferit mult, a spus marele pictor, cînd am văzut că Dna Sand se bucură deoarece Chopin nu înceta să-i admire povestirea. Călăul şi victima mă uluiau în mod egal. La miezul nopţii ne-am despărţit. Chopin a dorit să mă însoţească şi eu m-am folosit de acel prilej pentru a-i sonda impresiile. Dar Chopin, cu forţa sa spirituală şi cu rezervele sale obişnuite, s-a mărginit să laude povestirea şi intriga precum şi magia stilului".*

S-a pretins că George Sand scrisese romanul cu scopul de a-i arăta lui Chopin dorinţa sa de ruptură, dar aceasta pare destul de improbabil. În fine, să ne oprim asupra acestor rînduri extrase dintr-o scrisoare a lui Henri Heine către Henri Laube: „George Sand a jignit într-un mod revoltător pe prietenul meu Chopin într-un detestabil roman scris divin".

Dar să facem un citat şi din roman, în care personajul în discuţie este aproape neantizat în cîteva rînduri de o virulenţă rară:... „Era cu adevărat insuportabil, pentru că voia să raţioneze şi să supună viaţa reală, din care nu înţelesese niciodată nimic, unor principii pe care nu le putea

defini. Atunci găsea inteligența necesară, o inteligență falsă și strălucitoare ca să-i tortureze pe cei pe care-i iubea. Era zeflemitor, afectat, prețios, dezgustat de toate. Avea aerul că mușcă ușor, ca să se distreze, dar rana pe care o făcea ajungea pînă la viscere. Sau dacă nu avea curajul să contrazică și să persifleze, se închidea într-o tăcere disprețuitoare, într-o îmbufnare chinuitoare" *(pp. 246—249).*

Cum să nu se fi indignat și Hortensia Allart care nu se sfiește să-i scrie lui Saint-Beuve la 16 mai 1847 următoarele: „Nu v-am spus cît de mult m-a indignat Lucrezia... Dna Sand terminînd cu distrugerea pianiștilor, ni-l oferă pe tavă pe Chopin cu amănunte nedemne, de bucătărie și cu o luciditate care o face să nu fie într-u nimic justificată..." Și în numele aceleiași magistraturi a bunului simț feminin, care știe să fie și inflexibilă atunci cînd sînt încălcate granițele pudoarei, corespondenta lui Saint-Beuve îi scrie, șugubeață și ironică, cerînd explicații, și nicidecum acele vulnerabile „circumstanțe atenuante" și romancieriei, dar nici George Sand nu se lasă păgubașă și-i răspunde, contestîndu-i cu vehemență dreptul de a o interoga: „Cine v-a dat ideea unei astfel de interpretări? Probabil că o limbă rea, mînată de vreo intenție răutăcioasă o fi aceea care v-a dat aceste false și absurde informații. Oare, sînt eu Floriani? Nu credeam să fiu atît de bogată, iar vitalitatea mea nu este așa de puternică, mai trebuie mult pînă acolo. Nu am nici suflet așa de mare, nu sînt nici așa de smintită nici așa de bună. În ceea ce mă privește, mă simt bine și nu m-aș gîndi niciodată să îndepărtez de lîngă mine un prieten pe care 8 ani de devotament reciproc mi l-au făcut de neprețuit. Cum se poate ca, scriind acest roman sub ochii lui și citindu-i-l capitol cu capitol pe măsură ce scriam, așa cum mi se întîmpla totdeauna cînd lucram unul în prezența celuilalt, ținînd seama de observațiile lui, sau respingîndu-i-le, să nu-i fi trecut deloc prin minte să se recunoască sau să mă recunoască în acești îndrăgostiți de la lacul Iseo?".

Evident, arta scriitoarei George Sand este complexă. O spune în aceeași scrisoare, perfect veridic din punctul de vedere al oricărei estetici realiste: „În aparență ne cunoaștem mai puțin unul pe celălalt decît ne cunoaște lumea. Dar povestea e cu adevărat curioasă și aș rîde de ea dacă mi-ar fi spus-o alt critic decît dvs. Dar dvs. îmi faceți acest reproș cu toată seriozitatea și la rîndu-mi vă răspund cu aceeași seriozitate. Nu-l cunosc deloc pe prințul Karol, sau îl cunosc în persoana a 15 indivizi cu totul și cu totul diferiți unul de altul, așa cum sînt toate tipurile complexe din romane, căci nici un bărbat și nici o femeie și nici o existență nu-i oferă unui artist îndrăgostit de arta sa un subiect ce poate fi realizat așa cum este în realitate".

Și pentru a nu-i rămîne debitoare Hortensiei Allart, romanciera dezlănțuie o rafală de subtilități care au în vîrful lor bucăți de plumb, asemenea cnuturilor pedepsitoare: „Cred că v-am mai spus acest lucru și mă mir că dvs., care sînteți o asemenea artistă, aveți naivitatea publicului de rînd care vrea totdeauna să vadă într-un roman povestea adevărată și portretul după natură al vreunuia dintre cei pe care îi cunoaște".

Și totuși...

156. — George Sand către Albert Grzymala, la Paris

Îți mulțumesc, dragă prietene, pentru scrisorile tale pline de bunătate. Cu 24 de ore înainte de scrisoarea bunei prințese, aflasem, dealtfel destul de vag, că este bolnav. Îi mulțumesc acestui înger. Ceea ce am suferit în timpul acestor 24 de ore este cu neputință să-ți spun, dar orice s-ar fi întîmplat, în împrejurările de față nu puteam să mă urnesc din loc.

Scanned with OKEN Scanner

Dar, în sfîrşit, şi de data aceasta este salvat, dar cît de sumbru este viitorul pentru mine din această parte.

Eu nu ştiu încă dacă fiica mea în 8 zile, sau în 15, va fi la Paris. În orice caz, eu voi fi la Paris pentru cîteva zile la sfîrşitul lunii, şi dacă Chopin este transportabil, l-aş aduce aici. Sînt mai mult decît mulţumită, prietene, de căsătoria fiicei mele, deoarece este cu totul stăpînită de dragoste şi mi se pare că Clésinger o merită, el o iubeşte cu pasiune şi-i va crea existenţa pe care o doreşte. Dar este acelaşi lucru, deoarece eşti copleşit de suferinţă cînd ai luat o asemenea hotărîre.

Eu cred că Chopin a trebuit să sufere în ungherul său pentru că n-a ştiut nimic, n-a cunoscut situaţia şi ca atare n-a putut să dea nici un sfat. Dar sfatul său în problemele reale ale vieţii nu poate fi luat în consideraţie. El n-a văzut niciodată faptele în adevărata lor lumină, nici n-a înţeles natura umană în toate ipostazele sale; sufletul său este numai poezie şi muzică. Dealtfel, influenţa sa în problemele familiei mele ar fi însemnat pentru mine pierderea autorităţii şi a întregii iubiri din partea copiilor mei. Vorbeşte cu el şi, te rog, încearcă să-l faci să înţeleagă că, în general, nu trebuie să se preocupe de soarta lor. Dacă-i spun că Clésinger (pe care nu-l iubeşte) merită afecţiunea noastră, îl va urî şi mai mult şi nu o va mai iubi nici pe Solange. Totul este dificil şi delicat şi nu cunosc nici un mijloc prin care să-l liniştesc şi să împac un suflet bolnav pe care, strădaniile de a-l vindeca îl enervează. Răul care macină această sărmană fiinţă, pe plan moral şi fizic, mă ucide şi pe mine de multă vreme şi-l văd cum se prăpădeşte fără să-i fi făcut vreodată bine, căci principala cauză a tristeţii sale este iubirea neliniştită, geloasă şi bănuitoare pe care mi-o poartă. Şi eu, timp de şapte ani, am trăit cu el ca o fecioară, aşa cum am trăit şi cu alţii şi mă simt îmbătrînită înainte de vreme şi fără să fi cheltuit energie sau să fi făcut vreun sacrificiu, am fost stoarsă de pasiuni şi deziluzionată fără leac. Dacă vreo femeie de pe lumea aceasta trebuie să-i inspire încrederea cea mai deplină, acea femeie am fost eu, dar el n-a înţeles niciodată acest lucru; ştiu bine că mulţi oameni mă acuză, unii dintre ei, că l-am epuizat prin violenţa simţurilor mele, iar alţii că l-am dezamăgit prin extravaganţele mele. Cred că tu ştii despre ce este vorba. El se plînge de mine că l-am ucis refuzîndu-i dragostea mea, în timp ce eu am certitudinea că l-aş fi ucis cu adevărat dacă aş fi făcut altfel. Vezi şi tu care este situaţia mea în această prietenie funestă în care am fost sclavă în toate împrejurările în care aş fi putut, dacă nu ar fi fost el, să arăt o preferinţă imposibilă şi culpabilă faţă de copii mei, unde respectul pe care trebuia să-l inspir copiilor şi prietenilor mei a fost aşa de delicat şi de serios de păstrat. Sub acest aspect am dovedit o răbdare prodigioasă de care nu mă credeam capabilă, tocmai eu care nu aveam o natură aşa de sfîntă cum are prinţesa. Am suferit cu adevărat ca o martiră; dar cerul este necruţător cu mine fiindcă, dacă am asemenea crime de ispăşit, căci, în mijlocul tuturor acestor eforturi şi sacrificii, cel pe care îl iubesc cu o dragoste absolut castă şi maternă se stinge, victimă a ataşamentului smintit faţă de mine.

Dumnezeu să vegheze în bunătatea sa ca cel puţin copiii mei să fie fericiţi adică buni, generoşi şi împăcaţi cu conştiinţa lor; pentru această fericire pe care n-o cred cu putinţă în lume, legea de sus fiind aşa de rigidă în privinţa aceasta, încît aproape este o revoltă lipsită de orice pioşenie să te gîndeşti că tu trebuie să înduri toate aceste lucruri care te bîntuie de dincolo

Scanned with OKEN Scanner

de existența ta. Singura forță care ne poate ajuta este voința de a-ți face datoria!

Vorbește-i de mine Annei noastre și spune-i care este adevărul adevărat, apoi arde scrisoarea. Îți mai trimit încă una pentru bunul Gutmann, căruia nu-i cunosc adresa. Nu i-o da însă în prezența lui Chopin, pentru că el nu știe că am aflat despre boala lui și nici nu vreau să știe. Această mîndră și generoasă inimă are mii de atenții delicate alături de cruntele aberații care-l omoară.

Ah, dacă Anna ar putea să-i vorbească într-o zi și să pătrundă în inima sa pentru a-l vindeca! Dar el se închide ermetic față de cei mai buni prieteni ai săi.

Adio, dragul meu, te iubesc.

Contează pe mine și fii sigur că voi avea totdeauna curajul, perseverența și devotamentul necesare, în ciuda tuturor suferințelor mele, și nu mă voi plînge niciodată.

Solange te îmbrățișează!

GEORGE

Scrisoarea bunei prințese: *Chopin suferise o criză foarte gravă care-i pusese viața în pericol și tăinuise lucrul acesta față de George Sand, dar romanciera fusese avertizată de prințesa Anna Czartoryska, tînăra și fermecătoarea soție a bătrînului prinț Adam Czartoryski. În acea perioadă, romanciera, pentru a fi pe linia sentimentelor patriotice ale iubitului său, era mai poloneză decît Polonia și tot din această cauză se arăta și foarte amabilă față de prințesă. Aceasta îi mulțumise romancierei pentru adeziunea sa la cauza patriei sale, sprijinindu-i pe emigranții polonezi prin toate mijloacele, inclusiv prin scrisul său, dăruindu-i o brățară de argint cizelat găsită în Polonia în mormîntul unui strămoș îndepărtat.*

Nu știu dacă fiica mea se mărită: *George Sand dorea ca Solange să se mărite cît mai repede cu sculptorul Clésinger. În acest sens îi scria lui Maurice: „Căsătoria se va face pentru că el o vrea, pentru că face tot ce vrea, chiar în același ceas, chiar în același minut, fără să simtă nevoia să doarmă, nici să mănînce. De trei zile de cînd este aici, n-a dormit nici două ceasuri și cu toate aceste se simte bine. Această încordare a voinței, care nu-l obosește și nu-l face să-și piardă puterile, mă uimește și-mi place... Văd în el salvarea sigură a sufletului neliniștit al surorii tale. Cu el va merge pe drumul cel drept". Departe însă de a fi o suferință, această căsătorie a Solangei cu Clésinger era, dimpotrivă, o eliberare pentru George Sand. Ea chiar se gîndise la o răpire a fiicei sale de către cavalerul marmurei catifelate, nu voia însă ca Chopin să fie informat de planurile sale. „Nici un cuvînt despre toate acestea lui Chopin; pe el nu-i interesează asemenea lucruri, iar după ce ai trecut Rubiconul «dacă» și «dar» nu fac decît rău", mai spune George Sand într-o scrisoare citată de Vladimir Karenin (în* George Sand, *t. III, p. 560). Cu fantezia sa atît de bogată, romanciera vede în mîna sculptorului, pe care și-l dorea ginere, dalta care-i va ciopli profilul glorios care, adăugîndu-se la cel fixat de opera sa literară, îi va spori și mai mult apoteoza. Aproape vrăjită de această perspectivă, așterne pe hîrtie următoarele:* „Clésinger va face onoarea soției sale și a mea, săpîndu-și titlurile de noblețe în marmură și bronz". *(Scrisoarea pe care o citează George d'Heylli în* Fiica lui George Sand, *p. 34).*

Sfatul lui Chopin este imposibil de luat în considerație: *În realitate, George Sand obișnuia să-i facă numeroase confidențe lui Chopin, cerîndu-i părerea asupra multiplelor probleme, mai cu seamă în legătură cu copiii săi. În împrejurările date, dacă ar fi dorit să-și plece urechea la sfaturile lui Chopin, ar fi aflat că într-adevăr el dezaprobă proiectul de căsătorie a fiicei sale cu sculptorul Clésinger. Viitorul nu prea îndepărtat îi va dovedi*

Scanned with OKEN Scanner

romancierei că a greşit neconsultîndu-şi prietenul şi ar fi fost scutită de multă amărăciune provocată tocmai de omul în mîna căruia văzuse dalta care îi va cizela profilul de glorie. Dar de ce nu-l consultase? Oare pentru că nu punea preţ pe opinia lui Chopin? Poate! Într-o scrisoare către Dra de Rozières, castelana din Nohant îl zugrăveşte pe Chopin ca pe o fiinţă aeriană, aproape fără nimic pămîntean: „Chopin este foarte mirat că asudă; susţine că se spală degeaba, pentru că tot infectează aerul din jur! Asta ne face să rîdem cu lacrimi, văzînd cum un om atît de eteric nu vrea să consimtă să asude ca toată lumea". Iar în altă scrisoare, tot către Dra de Rozières: „Am făcut foarte bine că m-am înfuriat puţin, căci aceasta mi-a dat într-o zi puţin curaj să-i vorbesc cu sinceritate despre cusururile lui şi să-l ameninţ că am să mă satur de ele. Din clipa aceea Chopin este la locul lui şi nici nu ştii tu cît este de bun, de minunat, de admirabil, cînd nu este nebun". Astfel, de la „omul eteric" la „prietenul atît de bun, de minunat", George Sand face un salt de ameţitoare dialectică, urmărindu-şi evident pentru sine o poziţie cît mai solidă pentru ca periplul său sentimental să nu fie afectat în nici un fel şi să rămînă în continuare o victimă a iubirii sale „materne".

Îl va urî şi mai mult: Chopin nu şi-a mărturisit niciodată vreun sentiment de neîncredere în Clésinger, a simţit numai o profundă neîmpăcare sufletească, o intuiţie mai degrabă care-i spunea că dincolo de surîsul sculptorului se profila expresia arivismului cel mai violent pentru care nu există nimic sacru. În nici un caz însă, nu putea fi vorba de ură faţă de viitorul soţ al Solangei căreia, mai tîrziu i-a acordat toată solicitudinea prieteniei sale adevărate.

iubirea neliniştită, geloasă: Derutanta dialectică amoroasă a romancierei George Sand a fost binecunoscută. Oare, se mira cineva, că un bărbat, a cărui iubită este George Sand, avea suficiente motive să fie gelos? Trebuie, totuşi, subliniat că gelozia lui Chopin nu era retrospectivă, chiar dacă trecutul iubitei sale nu rămăsese ferecat în citadela amintirilor. De pildă, tocmai în momentul plecării în Martinica — după cum Chopin îi scrie prietenului său Julien Fontana — el fusese expus comentariilor şi cancanurilor pariziene pentru că se legase de „Aurore cu ochii negri" şi că aceasta, sub toga prieteniei, continua să-i facă ochi dulci actorului Boccage, unul din foştii săi amanţi. Tabloul care i s-a zugrăvit sub fasciculul de lumină al unor comentarii nu prea măgulitoare i-a prilejuit lui Chopin o mare dezamăgire şi, lucru firesc, gelozia l-a muşcat fără milă, cu atît mai mult cu cît romanciera se arăta extrem de familiară şi cu alţi spadasini ai duelurilor sentimentale.

7 ani de feciorie cu el: Este dificil de văzut în această afirmaţie directă, fără echivoc, altceva decît o grandioasă minciună, încă una care se adăuga la palmaresul său erotic. Într-adevăr, cum să poată fi admisă ideea că ea a trăit timp de 7 ani într-un climat de castitate absolută? Nu trebuie uitat Jules Sandeau care, vorbind despre George Sand, spune că este un „cimitir de bărbaţi". Se cunoaşte prea bine drama gravorului Manceau, un artist tînăr pe care George Sand l-a smuls de la Paris pentru a-l face sclavul său. Robust la începutul acestei legături, Manceau a murit ftizic. Iar în ceea ce îl priveşte pe Chopin, să-l mai citîm pe marchizul de Custine, care îi scrie Sophiei Gay, printre altele, următoarele: „Bunul nostru muzician, Chopin al nostru, este de neînţeles. Pleacă în Valencia, în Spania, adică în altă lume. N-aveţi idee ce-a reuşit să facă Dna Sand într-o vară din el. Epuizarea s-a înscris pe faţa lui. A făcut din el un suflet fără corp... Nenorocitul nu vede că această femeie are o dragoste de vampir. El a urmat-o în Spania unde ea a plecat mai înainte. Nu va mai ieşi din asta. N-a îndrăznit să-mi spună că se va duce acolo. Mi-a vorbit numai de nevoia unui climat frumos şi de odihnă. Odihnă cu un vampir! Indiscutabil, călătoria în Spania a fost o lovitură teribilă pentru Chopin".

Comentariile sînt de prisos. Nu putem totuşi să nu-l citîm şi pe Eduard Ganche care, comentîndu-l pe marchizul de Custine scrie: „George Sand este în întregime demnă să fie aşezată alături de Tartuffe al lui Molière; ipocrizia, sau aberaţia sa stupefiază".

E de ajuns!

157. — Frederic Chopin către George Sand, la Nohant

Paris, 24 iulie 1847

Nu vă vorbesc de Dl Clésinger. Gîndul meu nu s-a familiarizat cu numele de Clésinger decît din momentul cînd i-aţi dat-o pe fica dvs. Dar fiica dvs. nu-mi poate fi indiferentă. Aduceţi-vă aminte că am intervenit pe lîngă dvs. fără nici o preferinţă, ori de cîte ori a fost nevoie, fiind sigur că sînteţi sortită s-o iubiţi mereu, acestea fiind sentimentele care nu se schimbă. Nenorocirea le poate viola, dar nu denatura.

Trebuie să fie foarte puternică nenorocirea de astăzi pentru a vă fereca inima în aşa măsură, încît să nu mai vreţi să auziţi vorbindu-se despre fiica dvs., tocmai acum la începutul vieţii sale definitive şi într-o perioadă cînd starea sa fizică necesită mai mult decît oricînd îngrijirile materne.

În faţa unui fapt atît de grav care atinge sentimentele dvs. cele mai sfinte, eu îmi voi face datoria.

Timpul va lucra.

Am să aştept — *acelaşi din totdeauna!*

Devotatul vostru
CH.

După cum se vede din scrisoarea de mai sus, Chopin îi răspunde romancierei referindu-se la gravele întîmplări care o făcuseră să nu mai vrea să i se vorbească nici un cuvînt despre fiica sa Solange. Cine, oare să-l fi informat pe Chopin, cînd totul se petrecuse între zidurile castelului din Nohant? Nimeni altcineva decît însăşi George Sand printr-o scrisoare care s-a pierdut, dar la care se referă pictorul Delacroix în Jurnalul *său. Aici, la data de 20 iulie 1847, se pot citi următoarele rînduri:* „Chopin a venit de dimineaţă la mine tocmai cînd dejunam... El mi-a vorbit de scrisoarea pe care o primise şi pe care mi-a citit-o aproape în întregime... Era o scrisoare atroce. Pasiunile dezlănţuite, nerăbdarea mult timp comprimată izbucniseră irepresibile; şi prin contrast, ceea ce ar fi părut o glumă, dacă nu ar fi fost vorba de un lucru aşa de teribil, autoarea scrisorii îşi găsea timp să desfăşoare tiradele sale feminine care păreau împrumutate dintr-un roman, sau dintr-o plictisitoare predică filosofică".

158. — George Sand către Frederic Chopin, la Paris

Nohant, miercuri 1847

Am cerut ieri caii de poştă şi am plecat cu cabrioleta, pe un timp îngrozitor, foarte bolnavă; am trecut pentru o zi prin Paris ca să aflu veşti despre dta. Tăcerea dtale mă nelinişteşte în ceea ce priveşte sănătatea dtale. În acest timp, dta ai avut răgazul necesar ca să meditezi şi răspunsul este foarte calm.

Bine, prietene, fă ceea ce inima dtale îţi porunceşte şi ia acest instinct drept glasul conştiinţei dtale.

Înţeleg perfect!

În privinţa fiicei mele, boala ei nu mă nelinişteşte mai mult decît cea de anul trecut, şi niciodată, nici grijile mele, nici felul meu de a fi, nici

Scanned with OKEN Scanner

ordinele mele şi nici rugăciunile mele n-au izbutit s-o decidă să nu se poarte ca un om căruia îi convine să fie bolnav. Ea va fi silită să spună că are nevoie de dragostea unei mame pe care o detestă şi o calomniază, căreia i-a murdărit faptele cele mai sacre, precum şi căminul cu cele mai îngrozitoare vorbe. Poate că vă place să ascultaţi toate acestea şi să le şi credeţi. Eu nu am să angajez o asemenea luptă; îmi produce oroare; prefer să vă văd trecînd în tabăra inamicului meu decît să mă apăraţi de un duşman născut de mine şi hrănit cu laptele meu.

Aveţi grijă de ea, dacă sînteţi convins că ei trebuie să vă consacraţi. Eu n-aş vrea lucrul acesta, dar veţi înţelege că sînt silită să mă zidesc în rolul meu de mamă ultragiată şi că nimic nu mă va face de acum înainte să nu-i recunosc acesteia autoritatea şi demnitatea. Sînt o victimă care a fost înşelată şi-mi este destul! Vă iert şi nu vă voi face nici un reproş de acum înainte, pentru că mărturisirea dtale este sinceră. Ea mă emoţionează puţin, dar dacă dta te simţi mai liber şi mai bucuros în felul acesta, eu n-am să sufăr din pricina acestei schimbări neaşteptate de poziţie.

Bun rămas, prietene, şi să te vindeci cît mai repede de toate relele, o doresc acum din toată inima (am toate motivele să cred că aşa va fi); îi voi mulţumi lui Dumnezeu pentru acest deznodămînt bizar după nouă ani de prietenie exclusivă.

Dă-mi, cîteodată, veşti despre dta.

Este inutil să ne mai revedem pe aceste ruine.

Aceasta este ultima scrisoare cunoscută trimisă de George Sand lui Frederic Chopin. Ea îşi menţine şi aici punctul de vedere exprimat şi în scrisoarea pierdută, dar citită de Chopin lui Delacroix şi comentată de pictor în celebrul său Jurnal. *Şi în această scrisoare, George Sand declarase că ea nu va tolera prezenţa lui Chopin la Nohant decît în cazul cînd acesta se angajează să nu mai amintească de numele Solangei. În fond, romanciera voia să evite o situaţie intolerabilă din punctul ei de vedere, de a fi nevoită să recunoască eroarea făcută cu alegerea lui Clésinger ca soţ al fiicei sale, cu toate că primise informaţii devaforabile despre acesta. Era, pentru mîndria ei de castelană care domnise ca o suverană absolută pînă şi asupra adevărului, o lovitură cumplită şi a preferat să rupă definitiv legătura atît de frumoasă, totuşi, cu Chopin, decît să accepte chiar şi umilinţa în tăcere, mai ales că ştia că Chopin i-a rămas „tout devoué". Pe cînd ea...*

159. — Pauline Viardot către George Sand, la Nohant

Dresda, 19 noiembrie 1847

Nu sînt supărată şi nici n-aş putea să fiu din pricina căsătoriei lui Solange pentru că mi-aţi scris două scrisori, una care-mi anunţă logodna cu *tînărul bărbat dulce* şi a doua care mă anunţă că mariajul a avut loc de cîteva zile. M-am grăbit să vă răspund la amîndouă, dar de atunci n-am mai avut nici o veste în afară de cele transmise de către cei interesaţi şi neinteresaţi şi care sînt moneda curentă a cancanurilor pariziene. Din toate acestea am scos ceea ce am crezut că este esenţial şi care mi s-a părut că ar fi o situaţie neplăcută pentru dta, în acest timp însă nu v-aţi gîndit că trebuie

Scanned with OKEN Scanner

să scrieţi celor care vă sînt prieteni. Reflectînd la asta, am socotit dacă nu ar fi cazul ca printr-o nouă scrisoare să provoc vreo explicaţie, sau vreo confidenţă din partea dtale. Ţi-am respectat tăcerea şi am aşteptat. Dar nu pot să neg că nu am fost mîhnită, iar dacă aş spune contrariul, nu aş fi crezută. Îţi mulţumesc de mii de ori că gheaţa a fost sfărîmată. Nu ştiu, scumpă Minoune, cine a fost în stare să inventeze ceva contra mea, căci, absolut sigur, dta n-ai putut să te gîndeşti că eu aş înceta o clipă să te iubesc, ca o fiică devotată, pe vecie.

Este însă, în frumoasa dtale scrisoare, un pasaj pe care îmi este cu neputinţă să-l trec sub tăcere. Este pasajul în care spui că Chopin a trecut în tabăra Solangei, fiica dtale care face pe victima şi te denigrează. Este absolut fals, ţi-o jur, mai ales cînd este vorba despre el. Dimpotrivă, acest scump şi minunat prieten, nu este preocupat, aproape mistuit decît de un singur gînd, adică răul pe care această nenorocită de afacere a trebuit să ţi-l facă. Chopin este acelaşi om bun, la fel de devotat, adorîndu-te ca întotdeauna, bucurîndu-se de bucuria dtale, întristîndu-se de tristeţea d-tale. În numele cerului, scumpă Minoune, să nu acorzi nici o încredere prietenilor îndatoritori care vin şi-ţi relatează tot felul de calomnii. Doar ai învăţat, în urma experienţei destul de amare, că nu trebuie să crezi în acestea, nici chiar atunci cînd îţi sînt spuse de persoane foarte apropiate, aşadar, cu atît mai mult nu ar trebui să ai încredere în celelalte persoane . . .

PAULINE

160. — Louis Viardot către George Sand, la Nohant

Dresda, 19 noiembrie 1847

Da, dragă Dna Sand, trebuie să adaug şi eu o mică pagină la scrisoarea Paulinei, ca să vă spun o singură dată şi prin scris ceea ce n-am putut să vă spun prin viu grai, fiind un subiect destul de penibil de discutat. Citind ultima dvs. scrisoare, am plîns ca un copil, amintindu-mi de vremea cînd v-aţi dus împreună cu mine la Dl Berthé să reclamăm la ministrul justiţiei ca să pună în urmărire şi să readucă acasă pe fiica dvs. care fusese răpită. Ce schimbare de situaţie şi cine ar fi putut ghici atunci cum vi se va plăti devotamentul matern. Vă spun aceasta pentru că dvs. cunoaşteţi adevăratele mele sentimente şi nu cele care într-un mod fals mi-au fost atribuite, nu ştiu pe ce bază şi cu ce intenţie.

În timpul ultimelor noastre popasuri la Paris, eu am vorbit despre dta şi Dna Clésinger numai cu două persoane: Hertzel şi Chopin. Dta ştii ce gîndesc eu şi ce-a spus primul. În ceea ce îl priveşte pe Chopin, în numele justiţiei şi al adevărului, trebuie să vă spun că ura cu care dta crezi că te urmăreşte plin de ingratitudine, nu s-a arătat, cel puţin faţă de noi, în nici un singur cuvînt, în nici un singur gest. Cu toată francheţea, iată, în rezumat, sensul celor spuse de Chopin: „Căsătoria lui Solange este o mare nenorocire pentru ea, pentru familia ei, pentru prietenii ei. Fiica şi mama au fost înşelate şi eroarea a fost recunoscută prea tîrziu. Dar această eroare fiind a amîndurora, de ce să fie acuzată numai una singură? Fiica a vrut, a dorit

Scanned with OKEN Scanner

această căsătorie nepotrivită, iar mama, consimțind, nu are și ea o parte din vină? Cu marele ei spirit și cu marea ei experiență de viață, nu trebuia, oare, s-o lămurească pe tînăra fată că se îndreaptă spre o suferință și mai mare ca dragostea. Iară dacă și-a făcut iluzii din această iubire, nu trebuia să fie prea aspră pentru o greșeală la care a contribuit în bună măsură. Și eu — a mai spus Chopin — le plîng pe amîndouă din adîncul inimii și încerc să aduc o oarecare consolare aceleia dintre ele pe care îmi este îngăduit s-o văd".

Nimic mai mult, Dnă Sand, și toate acestea fără nici un reproș, fără nici o răutate, cu profundă tristețe, însă. Pauline, neștiind decît în mare această afacere tristă, s-a oferit să meargă împreună cu el s-o vadă pe Dna Clésinger. Chopin s-a opus categoric: „Nu — a spus el — se va spune că ați luat apărarea fiicei împotriva mamei!" Vedeți și dvs. că acesta nu este nici modul de a se purta, nici limbajul unui dușman. Mă tem să nu fie între voi decît șoapta gurilor rele de care să vă ferească Dumnezeu. Închei, mărturisindu-vă speranța și dorința de a vă vedea la Paris în cursul lunii aprilie. Dacă veți fi acolo în acest timp, n-am putea să ne luăm cu toți o săptămînă, sau o jumătate de săptămînă, și să ne ducem să culegem crinul de Courtavenel? Ar fi și pentru Pauline o vacanță minunată între sezonul de iarnă și cel de vară. Al dvs. din toată inima și din tot sufletul

LOUIS

Șoapta gurilor rele: *Nu, nu era numai șoapta gurilor rele; însăși George Sand ajunsese la concluzia că legătura ei cu Chopin trebuia ruptă. Paharul era plin, iar supărarea provocată de căsătoria Solangei, cu întreaga ei trenă de ascunzișuri, nu constituia decît un pretext binevenit. Pentru edificarea cititorilor noștri, reproducem aici un fragment dintr-o scrisoare trimisă de George Sand prietenei sale Carlotte Marliani la 2 noiembrie 1847:*

„Chopin a trecut pe față de partea Solangei și împotriva mea, dar fără să cunoască nimic din ceea ce este adevărat, fapt care dovedește o mare neregulă cunoștință față de mine și o admirație ciudată față de ea. Procedează ca și cum n-ar ști nimic. Presupun că, pentru a-l face să-și schimbe părerile în felul acesta, trebuie să-i fi exploatat firea lui geloasă și bănuitoare și că numai de la ea și de la soțul ei putea să pornească această absurdă calomnie despre un amor al meu, sau despre prietenia exagerată pentru tînărul despre care ți se vorbește. Nu-mi pot explica altfel o poveste atît de caraghioasă și la care nimeni pe lume nu s-ar fi putut gîndi vreodată. Nici n-am vrut să știu care este substratul acestei mîrșăvii.

Îți mărturisesc că sînt necăjită pentru că Chopin mi-a retras dreptul de a mă ocupa de gospodăria lui de care el și prietenii lui căutau să mă facă răspunzătoare pe mine într-un mod cît se poate de categoric. Pe zi ce trecea, el devenea și mai arțăgos; ajunsese să-mi facă scandaluri din ciudă, din toane și din gelozie, în prezența tuturor prietenilor și a copiilor mei. Solange s-a folosit de asta cu viclenia care o caracterizează; Maurice începuse să fie indignat de purtarea lui. Cunoscînd și văzînd relațiile noastre curate, vedea de asemenea că această biată minte bolnavă se punea, fără să vrea și poate fără să se poată împiedica s-o facă, în postura de amant, de soț, de proprietar al gîndurilor mele și al faptelor mele. El era gata să izbucnească și să-i spună în față că mă făcea să joc, la 43 de ani, un rol caraghios și că abuza de bunătatea mea. Văzînd că vine furtuna, am profitat de faptul că preferințele lui Chopin înclină spre Solange și l-am lăsat să facă pe îmbufnatul, fără să fac nimic ca să-l aduc înapoi.

Sînt trei luni de cînd nu ne-am scris nici un cuvînt; nu știu cum se va termina această răceală în relațiile noastre. Eu nu voi face însă nimic,

nici ca s-o înrăutățesc, nici ca s-o fac să înceteze, căci nu am nici o vină, iar cei care o au nu-mi provoacă nici un resentiment, dar nu mai pot, nu trebuie și nici nu mai vreau să cad din nou sub această tiranie ocultă care voia, prin neîncetate și adesea foarte adînci mușcături, să-mi smulgă pînă și dreptul de a respira... Bietul copil nu mai știa să păstreze nici măcar aparențele al căror sclav era, totuși, în principiile și în obiceiurile sale. Bărbații, femeile, bătrînii, copiii erau pentru el obiect de scîrbă și de gelozie furioasă, nebunească aproape. Accesele aveau loc în fața copiilor mei, a servitorilor, în fața unor oameni care, văzînd toate acestea, ar fi putut să-și piardă respectul la care vîrsta și comportarea mea de zece ani încoace îmi dau dreptul. Nu mai puteam să îndur! Sînt convinsă că oamenii din jurul său vor judeca altfel aceste lucruri. Vor face din el o victimă".

După trei săptămîni, la 22 noiembrie 1847, după ce probabil primise scrisorile de la Pauline și Louis Viardot, cu încercarea acestora destul de timidă de a reface puntea suspinelor dintre cei doi îndrăgostiți, George Sand îi va scrie tot Drei de Rozières: „Nu doresc deloc ca Chopin să-mi plătească pianul. Nu-mi place să am obligații față de cei care mă urăsc, iar confidențele pe care Chopin le face prietenilor săi și care sînt divulgate ca toate confidențele, îmi arată cum stă față de mine de aici înainte. Dragul meu copil, știu bine de ce a avut loc această întorsătură în ideile și în purtarea sa. Am deschis ochii puțin cam tîrziu, dar pînă la urmă tot i-am deschis și-l iert din toată inima. Văd că nu mai este stăpîn pe sine, și ceea ce ar fi o crimă pentru oricare altul, la el nu este decît rătăcire. Întotdeauna am prevăzut că prietenia lui pentru mine se va schimba în dezgust, căci el nu face nimic pe jumătate. Acum sînt foarte liniștită în această privință și tot trecutul mi se limpezește. Doresc numai ca el să nu-mi facă nici un serviciu".

Totul este foarte clar; castelana Nohantului, personalitate impetuoasă pe toate planurile existenței sale, nu a mai putut să suporte rolul de statuie adorată, chiar și de un om de geniu cum era Chopin, odată ce această adorație era cealaltă față a medaliei marilor servituți pe care din totdeauna le impune o mare și unică iubire, așa cum era iubirea concepută de Chopin și atît de tragic însumată în periplul său existențial.

Dar încă ceva. Într-o scrisoare a pictorului de pisici Eugène Lambert, unul din cei patru cavaleri ai apocalipsului de la Nohant, ceilalți trei fiind: gravorul Alexandre Manceau, ziaristul Victor Borie și juristul Emile Aucante, este subliniată o amară concluzie referitoare la ipostazele iubirilor romancierei. Scrisoarea poate fi luată și ca un avertisment: „Ia seama că într-o zi să nu se facă gol în jurul ei. Nimeni nu știe să iubească mai bine, dar nimeni nu zdrobește mai repede ce a iubit!"

Ce păcat că tînărul gravor Alexandre Manceau, căruia îi scrisese pictorul pisicilor Eugene Lambert, n-a ținut seama de acest avertisment, căci în 1865 se stingea și el vegheat de George Sand căreia i s-au putut desluși cuvintele printre lacrimile bocetului: „Iar eu și mai singură!" Sînt cuvinte care se găsesc notate și pe o filă dintr-o agendă, purtînd data de 18 august 1865. Dar putea să fie singură o femeie ca ea, despre care Flaubert avea să spună că este „ogiva infinitului?"

Ogiva infinitului?

Cine știe!

161. — Frederic Chopin către familia sa, la Varșovia

Paris, Crăciun, 1848

Louisei!

Este una din vechile mele scrisori pe care n-am ars-o.

Prea iubiții mei copii, nu v-am răspuns de îndată, deoarece am fost extrem de ocupat. Dealtfel, Dra de Rozières a trebuit să-i scrie Louisei și

să-i spună că sînt sănătos şi am de lucru pînă peste cap. Vă mulţumesc din inimă pentru micul bust al finului meu. Are în fizionomia sa o amprentă de geniu, dar sculptorul este fără îndoială un om foarte comun, căci fără să vrea şi-a pus şi amprenta sa pe operă.

Walewski, şambelanul, v-a adus din partea mea şi din partea scoţienei mele un foarte mic Lady's Companion pentru Louise. Acum vă trimit pe calea obişnuită gravuri de Anul Nou. Gavard mi-a trimis pentru Louise o suită de desene din care, prima parte aşteaptă de mai multă vreme la mine să fie trimise. Le voi aduce chiar eu într-o zi. Louise să-i mulţumească lui Gavard, dacă vrea. În afară de asta, vă mai trimit *Le Bosphore* şi *l'Histoire de Paris* pentru Louise; *L'Irlanda*, *Rome* şi *La France*, pentru Isabelle şi *Paul et Virginie* pentru micuţa Louisette; *Les Gentilhommes* şi *Les Madeleines* pentru Calassante şi, în fine, pentru Bartek, *Les Professeurs*, ca să rîdă.

Laura Czosnowska este la Paris. Ne-am văzut destul de des; a îmbătrînit. Veţi vedea că a devenit mai bună. Trebuia să plece la Dresda săptămîna aceasta. Îi face mare plăcere să vorbească despre voi căci într-adevăr vă iubeşte. Am făcut cunoştinţă şi cu prinţesa Michel şi cu soţul său. Acum dau lecţii Dnei Calergis. Într-adevăr, cîntă foarte bine şi din toate punctele de vedere obţine cele mai mari succese în înalta societate pariziană.

Solange este în Gasconia, la tatăl ei. S-a văzut cu mama ei în trecere. S-a dus la Nohant însoţită de Duvernet, dar mama sa a primit-o foarte rece, declarîndu-i că nu se va putea reîntoarce la Nohant decît cu condiţia să se despartă de soţul ei. Solange şi-a găsit camera nupţială transformată în teatru, şi buduoarul în vestiar pentru actori. Mi-a spus că mama sa nu i-a vorbit decît de bani. Fratele său, care se juca cu un cîine, n-a găsit de cuviinţă să-i spună decît: „Vrei să mănînci ceva?" N-a văzut-o nici pe verişoară, nici pe ceilalţi. Într-un cuvînt, aceste două vizite nu i-au adus nimic nou. Spun aceste „două vizite", căci s-a reîntors a doua zi la Nohant şi a fost primită şi mai rece decît prima dată. Totuşi mama sa i-a cerut să-i scrie, ceea ce Solange a făcut desigur. După cît se pare, pentru moment, mama este mai pornită împotriva ginerelui său decît împotriva fiicei sale, cu toate că mie mi-a scris într-o frumoasă scrisoare că ginerele nu este rău, decît pentru că este instigat de fiica ei. S-ar putea crede că ea a vrut să se debaraseze dintr-o lovitură şi de mine şi de fiica sa, căci o jenam amîndoi. Dar întrucît va rămîne în corespondenţă cu Solange, inima ei de mamă care nu se poate lipsi dintr-odată de veşti de la copilul ei, se va linişti pentru un timp, şi conştiinţa ei va fi adormită. Va ajunge să creadă că are dreptate şi mă va proclama pe mine duşmanul ei, pentru că am luat partea ginerelui său pe care acum nu-l suportă numai pentru singura raţiune că s-a căsătorit cu fiica sa, deşi eu am făcut tot ce stătea în puterea mea ca această căsătorie să nu se încheie. Ciudată fiinţă, cu toată inteligenţa sa! Un fel de nebunie i-a înhăţat spiritul. Îşi zdrobeşte viaţa şi o iroseşte şi pe cea a fiicei sale. Pentru fiul ei se va sfîrşi de asemenea rău. O prevăd, aş jura că aşa va fi. Pentru a se justifica în proprii ei ochi, ea ar vrea să descopere cîteva fapte rele săvîrşite de către cei care-i vor binele, care au avut încredere în ea, nu i-au provocat nici cea mai mică tulburare, dar pe care ea nu poate să-i sufere, în preajma ei, pentru că ei sînt oglinda sufletului său. Acesta este adevărul pentru care ea nu mi-a scris nici un cuvînt, pentru care nu va veni iarna aceasta la Paris şi tot din această pricină nu va spune nimic despre mine fiicei sale. Eu nu regret că am ajutat-o să trăiască

Scanned with OKEN Scanner

în timpul acestor opt ani cei mai suavi din viaţa sa; anii cînd fiica sa creştea, anii în care şi-a crescut fiul; nu-mi pare rău de toate speranţele mele, dar o plîng pe fiica sa, această plantă frumoasă crescută cu atîta grijă, apărată de atîtea furtuni, pentru a fi zdrobită în cele din urmă chiar de mîna mamei cu o imprudenţă şi uşurinţă care s-ar mai putea ierta unei femei de 20 de ani, dar nu uneia de 40! Ceea ce a fost şi nu mai este, nici nu se socoteşte.

Mai tîrziu, cînd se va scufunda în trecutul său, Dna Sand nu va putea găsi decît o amintire frumoasă despre mine. Deocamdată este în cea mai bizară din stările de exaltare maternă, jucînd rolul celei mai bune şi perfecte mame, aşa cum nu este în realitate. Este un fel de febră împotriva căreia nu există nici un leac, mai ales cînd fiinţa de care se agaţă este înzestrată cu o imaginaţie debordantă şi se lansează pe un sol nesigur. Dealtfel, *nu au şi cipreşii capriciile lor?*

Între timp, iarna noastră nu este prea aspră. Gripa domneşte; eu tuşesc ca de obicei, dar nu mă mai tem de gripă, cum vă temeţi voi de holeră. Din cînd în cînd mai respir flacoanele mele homeopatice, dau destule lecţii acasă şi mă menţin şi eu cum pot. În fiecare zi plănuiesc să vă scriu şi tot amîn, chiar şi scrisoarea aceasta începută anul trecut, am terminat-o de abia astăzi, 6 ianuarie 1848.

Laura a plecat ieri la Dresda. Sora sa vitregă se căsătoreşte cu Dl Olizar. Înainte de plecarea sa, am luat masa împreună. Dna Ryszczewska, pe care o iubesc de asemenea mult, este cu noi. Toţi aceşti bătrîni sînt acum mai buni decît atunci cînd erau tineri. Nu ştiu dacă v-am spus că Albert — tatăl lui Grzymala — a avut de suportat mari pierderi de bani. A avut neplăceri şi va mai avea încă, pentru că omul în care avusese atîta încredere l-a înşelat şi a fugit. Totuşi, omul acesta fusese recomandat de toţi bancherii, ca şi de toţi specialiştii care-i preţuiau iscusinţa. Încetul cu încetul s-a făcut lumină. Albert este curat ca chihlimbarul, dar este cea dintîi dintre victime. Cei care posedă acţiunile acestei întreprinderi vor avea de suportat pierderi mai puţin grave decît s-a crezut înainte. Întreprinderea este un antrepozit: *„L'Entrepôt des chemins de fer du Nord.* Aici sînt depozitate mărfurile care sînt expediate apoi în toate părţile. Este o treabă cinstită şi o bună afacere. Din nefericire individul care fusese instalat la conducerea acestei întreprinderi şi-a însuşit în mod fraudulos sume de bani la care nu avea nici un drept. Nemaiputînd să le restituie, a fugit, lăsînd toate încurcăturile în sarcina bunului nostru Albert care a rezolvat o parte din ele, dar încă mai are probleme de pus la punct. Vă atrag atenţia, în fine, de a preveni clevetelile, căci vor putea să ajungă pînă la voi, fiindcă oamenii *charitables* nu lipsesc din această lume josnică.

Les Debats publică un nou roman de Dna Sand. Este în genul berişonez şi al gentilomului din baltă! Începutul este bun. Se intitulează *François le Champi;* numele de champi se dă copiilor bastarzi crescuţi de femeile sărmane aflate în slujba spitalelor. Se mai vorbeşte şi de *Memoriile* sale, dar într-o scrisoare către Dna Marliani, Dna Sand a declarat că acestea vor fi mai degrabă o culegere de meditaţii şi reflexiuni decît artă, literatură etc... etc. care i-au fost sugerate pînă acum, şi nicidecum ceea ce se înţelege în mod curent prin Memorii. Dealtfel, cred că ar fi prematur, căci înainte de a îmbătrîni, scumpa Dnă Sand va mai avea încă o sumedenie de aventuri, destul de multe frumoase şi destul de multe urîte, de asemenea.

Dna Obreskoff este la Paris. De fiecare dată cînd o văd îmi vorbeşte mult de micuţa Maman şi i-am promis să merg şi să iau masa de seară la dînsa în fiecare săptămînă.

162. — Frederic Chopin către familia sa, la Varşovia

Paris, vineri, 11 februarie 1848

Tuturor celor care-mi sînt dragi

Prea scumpii mei,

A trecut mult timp de cînd nu v-am scris şi se întîmplă mereu acelaşi lucru: cu cît se întîrzie mai mult, cu atît se acumulează mai multe lucruri de scris. Se strîng atîtea încît, pînă la urmă, dintr-o lume întreagă nu mai rămîne nimic. Iată cauza pentru care nu vă voi trimite decît cîteva cuvinte ca să ştiţi că sînt sănătos şi că am primit scrisoarea de la voi.

Ca toată lumea de aici, am avut şi eu gripă şi dacă vă scriu aşa de scurt astăzi este din cauza că tot gîndul îmi este absorbit de concertul meu care va avea loc la data de 16, luna aceasta. Prietenii mei au venit într-o dimineaţă să mă vadă şi să-mi spună că, în mod necondiţionat, va trebui să mai dau încă un concert. Mi-au precizat că eu nu voi avea decît să mă aşez la pian şi să cînt. Biletele au fost vîndute de o săptămînă şi costă 20 de franci! Publicul s-a înscris şi pentru cel de al doilea concert (pe care nici nu mă gîndesc să-l dau). Cînd ziarele au anunţat că voi mai da încă un concert, Curtea a reţinut un număr de 40 de bilete şi s-a scris din Brest şi din Nantes editorului meu pentru a se reţine locuri. O asemenea atenţie mă surprinde, şi începînd de astăzi trebuie să mă pun pe muncă, aceasta fiindu-mi necesar pentru a-mi spori încrederea, deoarece mi se pare că acum cînt mai rău decît am cîntat vreodată.

Pentru a vă satisface curiozitatea, vă spun că voi executa un trio de Mozart cu Alard şi Franchomme. Nu vor fi nici bilete de favoare şi nici afişe. Sala este elegantă şi poate să cuprindă 300 de locuri. Pleyel care mă tachinează mereu în legătură cu neghiobia mea, cu scopul de a mă încuraja să cînt, va îmbrăca scara cu ghirlande de flori. Voi fi ca acasă la mine şi voi vedea peste tot numai figuri de prieteni. Acum e lîngă mine şi pianul pe care voi cînta. Ieri am cerut să mi se trimită cel mai frumos pian Pleyel pentru Dna Adam Potocka (născută Branicka) la Cracovia. Am primit, dar nu mai ştiu prin cine, cuvertura pe care aţi făcut-o pentru mine. Toţi cei care au văzut-o, au admirat-o mult.

Prea iubiţii mei, vă mulţumesc!

Aşadar, la voi e frig. Aici, temperatura nu este prea aspră, dar la un moment dat Sena a fost îngheţată. Fernik lucrează bine. Spuneţi-i-o mamei sale. Mi-a scris şi Nowakowski, dar ce aş putea eu să-i răspund? Eu dau multe lecţii. Sînt copleşit de mii de obligaţii şi din pricina asta nu izbutesc să fac mai nimic din tot ce ar trebui să fac.

Jean mi-a trimis o scrisoare frumoasă prin care îmi cere insistent veşti despre Antek Bartolo, adică Barcinski. El a trecut prin faimoasa şcoală a mizeriei, acest *alambic* atît de necesar ca să devii om. Aş vrea foarte mult

Scanned with OKEN Scanner

să vină aici. Voi, dacă plecați, am să fac și eu la fel, căci mă îndoiesc că am să pot suporta o vară asemănătoare cu ultima, ca s-o petrec la Paris.

Dacă Dumnezeu ne dă sănătate, ne vom revedea și ne vom îmbrățișa. Și vă voi spune mai multe despre concert. Méry Witwicki nu este aici ca să vă scrie în locul meu.

Vă îmbrățișez din toată inima.

Al tuturor

CH.

Concertul a avut loc la data de 18 februarie 1848, exact cu șase zile mai înainte de izbucnirea revoluției. Iată programul acestei seri de neuitat:

Partea I

Trio de Mozart pour piano, violon et violoncelle, interpretat de Chopin, Alard și Franchomme.
Airs chantés par Mlle Antonia Molina di Mondi.
Nocturne-Barcarolle (composées et jouées par M. Chopin).
Air chanté par Mlle Antonia Molina di Mondi.
Etude-Berceuse (composées et joués par M. Chopin).

Partea a II-a

Scherzo, Adagio et Finale de la Sonate en sol mineur pour piano, et violoncelle composée par M. Chopin et joué par l'auteur et M. Franchomme.
Air nouveau de Robert le Diable, de Meyerbeer, chanté par M. Roger.
Prelude-Mazurkas-Valse (composés et joués par M. Chopin).
Accompagnateurs: M. Alaury et Garaudé.

Referindu-se la acest concert la Gazette musicale *du 20 février 1848 nota următoarele: „Programul a cuprins mai întîi un trio de Mozart pe care l-au interpretat Chopin, Alard și Franchomme într-o manieră cum nu se va mai asculta niciodată tot așa de bine".*

Chopin, Alard, Franchomme prefigurează gloriosul grup al epocii noastre: Cortot, Thibaut, Casals.

163. — Marchizul de Custine către Frederic Chopin, la Paris

Paris, februarie 1848

Dta. ai cîștigat și în suferință și în poezie; melancolia compozițiilor dtale pătrunde și mai adînc în sufletul meu; ai rămas singur cu dta însuți în mijlocul mulțimii; nu mai este vorba de un pian, ci de un suflet. O, și ce suflet! Păstrează-te pentru prietenii dtale; este o mare consolare să te putem asculta cîteodată; în aceste zile aspre care ne amenință, arta, așa cum este simțită de dta, ar putea să reunească oamenii împărțiți de condiția materială a vieții. Prin Chopin, oamenii se vor putea înțelege, se vor putea iubi. Dta ai făcut din public un cerc de prieteni. În fine, dta ești egal cu dta însuți și aceasta spune tot.

Gîndește-te la mine!

Eu nu mă pot gîndi decît la dta.

Totdeauna același.

A DE CUSTINE

Scanned with OKEN Scanner

164. — Frederic Chopin către Julien Fontana, la New-York

Paris, 4 aprilie 1848

Dragul meu prieten,

Ca pe tatăl meu, sau ca pe un frate mai mare, deci ca pe cineva mai bun decît mine, te rog să-l primeşti pe dragul Herbaut care este cea dintîi cunoştinţă pe care am făcut-o la Paris cînd am sosit aici venind de acasă. În numele amintirilor noastre din liceu, te implor să fii cu el cît se poate de cordial, căci o merită. Este un om respectabil. Este luminat şi bun şi te va iubi în pofida cheliei tale. Dar tu eşti un leneş, nu mi-ai scris nici cel mai mic cuvinţel, dar nu e nimic, tu tot mă iubeşti ca pe o părticică din sufletul tău, aşa cum te iubesc şi eu. Şi poate chiar mai mult acum sîntem amîndoi doi orfani polonezi: Wodzinski, Witwicki, Platerii şi Sobanski ne-au părăsit. Iar tu eşti Julien bătrînul cumsecade, nimic mai mult!

Te îmbrăţişez cordial, dragul meu.

Pentru moment te rog să faci bine şi să stai liniştit şi să nu te întorci în Polonia decît atunci cînd lucrurile vor intra în normal. Ai noştri s-au adunat la Poznan. Czartoryski a sosit printre cei dintîi, însă Dumnezeu ştie ce se va mai întîmpla pînă să fie din nou o Polonie ... Jurnalele de aici scriu numai minciuni în legătură cu acest subiect. Republica n-a fost proclamată la Cracovia. Împăratul Austriei n-a fost încoronat ca rege al Poloniei, iar în apelul lor către Stadion (guvernatorul austriac), jurnalele din Liow, contrar celor afirmate aici, nu scot o vorbă referitor la tot ce se întîmplă. Regele Prusiei nu se gîndeşte cîtuşi de puţin să abandoneze Posnania. El s-a acoperit de ridicol, dar nemţii din Posnania i-au adresat totuşi un apel declarînd că „deoarece acest pămînt a fost cucerit cu preţul sîngelui de părinţii lor, şi întrucît ei nici nu ştiu să vorbească poloneza, nu vor să depindă de nici un alt guvern decît de guvernul prusian".

Îţi dai seama că toate astea grăbesc războiul? Unde va izbucni? Nu ştim! Dar cînd va fi declanşat va antrena toată Germania. Acum sînt lupte în Italia. Milanul i-a alungat pe austrieci, dar ei s-au cramponat în provincii şi vor mai fi lupte. În mod sigur, Franţa va ajuta Italia, căci este necesar pentru securitatea ei să scoată cîţiva oameni din teritoriul său. Rusia ţaristă va avea la rîndul său un fir de tors cînd va merge împotriva prusacului. Ţăranii galiţieni au dat un exemplu celor din Volhnia şi din Podolia. Mai mult decît sigur că se vor desfăşura nişte lucruri teribile, în urmă, însă va fi o Polonie prestigioasă şi mare: POLONIA, într-un cuvînt.

Deci, în ciuda nerăbdării noastre, să aştepţi să fie cărţile bine amestecate, ca să nu pierdem zadarnic forţe care, la momentul potrivit, pot să fie foarte utile. Poate să fie într-o lună, poate să fie într-un an. Aici se crede că problema noastră se va realiza înainte de toamnă.

165. — Frederic Chopin către Albert Grzymala, la Paris

Londra, sîmbătă, 13 mai 1848

Nu din pricina lenei nu ţi-am scris, ci a timpului risipit în van. Nu am izbutit să mă ridic din pat mai înainte de ora opt. Servitorul meu, ştii, ita-

lianul care nu se gîndeşte decît la el însuşi şi îşi are socotelile lui mă face să pierd toată dimineaţa. După aceea începe agitaţia care nu produce mai nimic, cam după ora 10 pînă la 1, apoi dau cîteva lecţii. Întrucît nu pot să merg prea mult şi nici să mă deplasez, de-abia mă ocup de treburile mele personale, dar constat că totul se aranjează de la sine. Dacă sezonul ar dura 6 luni, poate că aş cîştiga ceva bani. Pînă acum nu ştiu nimic. Numai poimîine, ducesa de Sutherland mă va prezenta Reginei care trebuie să vină la ea *in gratiam* unui botez! Dacă am să-i plac Reginei şi prinţului Albert, care a auzit vorbindu-se de mine, totul va merge bine şi voi începe în felul acesta să mă fac cunoscut în înalta societate. Philarmonia mi-a cerut să dau un concert, dar nu mă prea încîntă, deoarece concertul ar urma să fie cu orchestră. Am fost acolo şi am studiat problema. Prudent şi-a prezentat *Concerto*-ul său la Philarmonia şi a fost un *fiascol* Acolo trebuie să cînţi din Mozart, Beethoven, sau Mendelssohn. Cu toate acestea şi directorii şi alte persoane mi-au spus că aici vor fi prezentate concertele mele. Prefer să mă abţin însă, căci de aici nu pot să mă aştept la nici un rezultat favorabil. Orchestra seamănă cu friptura de vacă la frigare şi cu ciorba de broască ţestoasă; este puternică, răsunătoare, dar numai atît. Şi cu toate acestea, tot ce v-am enumerat nu va putea constitui un obstacol în calea realizării acestui concert, dacă nu intervine o împrejurare inacceptabilă; timpul are altă valoare pentru englezi, astfel că orchestra lor nu repetă decît o singură dată, mai mult, chiar şi această repetiţie unică este tot cu public.

N-am putut să dau toate scrisorile. Oamenii nu stau acasă decît între orele 1 şi 2!... Jurnalele mi-au consacrat articole elogioase. La concertul care a avut loc ieri la Covent Garden, Dna Viardot a cîntat mazurcile mele care au fost bisate. De îndată ce am sosit, a venit să mă vadă împreună cu soţul său. I-am întors şi eu vizita, dar n-am găsit-o acasă. Dna Viardot are cu totul altă mină decît la Paris. A cîntat compoziţiile mele fără ca s-o rog. Ea a apărut în *Somnambula* la teatru, unde cîntă Grisi, Persiani, Alboni, Mario ş.a. Acest teatru (Covent Garden) rivalizează cu cel al Reginei (Hay Market), unde se produc Lind şi Lablache. Tot în *Somnambula* a apărut şi Dna Lind pentru prima dată aici. Îţi trimit o bucăţică de hîrtie scrisă acum 15 zile. Dna Viardot a avut mai puţin succes ca de obicei. Regina n-a asistat la spectacol, iar Dna Viardot l-a avut ca partener pe Flavio în locul lui Mario, fapt care a indispus-o. A trecut pe la mine tocmai cînd lipseam de acasă, aşa că duminică trebuie să mă duc s-o văd ca şi pe soţul său. Ieri am luat cina împreună cu Jenny Lind care, pînă la miezul nopţii a cîntat arii suedeze pentru mine. Muzica suedeză are un caracter tot aşa de original şi de particular ca şi muzica noastră poloneză. Muzica slavă şi cea scandinavă sînt total diferite, totuşi ele sînt mai apropiate una de alta decît muzica italiană de cea spaniolă.

Am acum trei piane, pentru că, în afară de Pleyel, mai am un Broadwood şi un Erard, dar nu m-am folosit decît de Pleyel-ul meu. În fine, am o locuinţă bună, dar tocmai cînd mă obişnuisem, iată că proprietarul vrea să-i plătesc dublu preţul stabilit la început, sau să-mi dea altă locuinţă (şi plătesc deja 26 guinee pe lună!). Este adevărat că salonul este elegant şi spaţios şi pot să dai şi lecţii aici (dar nu am deocamdată decît 5 elevi). Nu ştiu încă ce să fac. Fără îndoială am să rămîn aici, deoarece nu voi găsi o altă

Scanned with OKEN Scanner

locuință nici așa de mare, nici așa de comodă. Și apoi, am dat această adresă în oraș și n-aș vrea s-o schimb. Proprietarul pretinde că între noi nu există nici un contract și ca atare el are tot dreptul să majoreze chiria.

Cînd mă gîndesc la soarta Solangei mă doare inima. Ei sînt de vină pentru că n-au ajuns să se înțeleagă. Cum vor putea să continue? Mă mir că Borie plînge. Mai ales că nici copiii, nici mama încă nu plîng.

Lui Pleyel încă nu i-am scris. Nu știu cînd o voi face.

Te îmbrățișez cordial.

Al tău
CH.

Presa engleză nu are cuvinte măgulitoare pentru Dna Sand. Un ziar relatează că Ledru-Rollin a putut să fie văzut culcat conversînd cu Dna Sand într-o grădină publică (în Luxembourg desigur).

166. — Frederic Chopin către Albert Grzymala, la Paris

Londra, vineri 2 iunie 1848

Pentru toți prietenii mei

Sufletul meu,

De o săptămînă timpul este atît de urît aici încît de abia îl suport. Pe de altă parte, sînt nevoit să ies din casă în fiecare zi să fac vizite și să rămîn pînă se face tîrziu. N-am destule puteri pentru a duce o asemenea viață. Și dacă mi-ar aduce bani, dar pînă acum nu am dat decît două serate muzicale plătite cu 20 de guinee. Mai dau și lecții plătite cu o guinee fiecare, dar nu se întrezărește nimic în vederea unui adevărat concert.

La ducesa de Sutherland am cîntat în fața Reginei, a prințului Albert, a prințului Prusiei, a lui Wellington și a tuturor elegaților din Londra, și acest concert mi se pare că a reușit perfect, dar iată că la curte este doliu pînă în 23, pentru o oarecare mătușă și mă îndoiesc că voi fi invitat.

La Filarmonia nu vreau să cînt deoarece un astfel de concert m-ar obosi foarte tare și nu mi-ar aduce nici un ban. Această societate nu dă nici o repetiție în plus, iar singura pe care o dă este și aceasta tot cu public, iar ca să obții un succes adevărat trebuie să cînți Mendelssohn. În lumea mare nu sînt decît baluri și concerte de canto. Pînă acum, Regina n-a organizat nici un concert. La Devonshire nu este decît un bal! În fiecare săptămînă dau o lecție Drei de Sutherland. Ducesa de Sommerset se arată foarte amabilă față de mine. M-a invitat la seratele sale unde fiul lui Don Carlos este considerat de obicei omul cel mai priceput din timpul său și care-i frecventează pe cei de la Westminster și toată nobilimea pe care o poate primi ducesa (și care, la încoronare vine imediat după Regină). Dar ducele nu este prea generos și nu plătește. Iată de ce, în ciuda prezenței prințului spaniol la Sommerset, prefer să mă duc astăzi la ora 8 să cinez la Lady Gaibourgs (care este perfectă pentru mine). A dat un matineu și m-a prezentat primelor doamne de la Curte. Dacă aș fi în stare să rătăcesc toată ziua de la Ana la Caiafa, dacă nu aș scuipa sînge de cîteva zile, dacă aș fi mai tînăr, dacă nu aș fi strivit de prieteniile mele așa cum sînt, atunci, poate că aș cuteza să-mi reîncep viața.

Scanned with OKEN Scanner

Aș mai adăuga un servitor bun care să mă îngrijească fără să-mi risipească banii, sau să-mi dea afacerile peste cap. Casa, echipajului m-au împiedicat să fac economii; pe de altă parte și servitorul mă face să pierd timp; frumoasele doamne scoțiene îmi arată multă afecțiune; totdeauna sînt la ele cînd ies în lume. Dar ele au obiceiul să mă trambaleze ziua întreagă peste tot, strivindu-mi rinichii în trăsură prin Londra pentru a depune cărți de vizită. Ele ar vrea să-i vizitez pe toți prietenii, iar eu de-abia dacă mai respir. După ce am fost scuturat 3 sau 4 ore în trăsură mă simt ca după o călătorie de la Paris la Bologne. Distanțele, aici...

A fost și un bal polonez foarte reușit. Nu m-am dus, cu toate că am fost invitat, căci nu mă simțeam în stare, și înainte de asta aveam un dineu la Lady Kinglogh, în compania lorzilor, a cancelarilor și a dracu mai știe a cui încă, în orice caz, a tuturor soiurilor de oameni care poartă cordoane mari sub haină. M-au prezentat dar nu știu cui, căci nu mă cunoaște nimeni în toată Londra. În Polonia, 20 de ani, la Paris 17... Nu este deloc de mirare că nu mă simt în largul meu aici. Mai ales că nu știu nici limba. Englezii tac în timp ce eu cînt, cu toate acestea se pare că vorbesc frumos despre muzica mea; dar după părerea micilor mei prieteni care sînt tratați aici de jos în sus, ei se poartă astfel deoarece mă consideră un amator; în curînd mă vor lua drept un *grand seigneur* întrucît nu sînt sărac și cărțile mele de vizită nu poartă mențiunea: „dau lecții acasă cînd sînt serate etc". Bătrîna Rotschild m-a întrebat cu cît mă vînd, căci o doamnă care auzise vorbindu-se de mine, s-a interesat de aceasta pe lîngă dînsa. Deoarece eu cerusem 20 de guinee ducesei de Sutherland (prețul fusese fixat la Broadwood) pe ale cărui piane cînt am răspuns: 20 de guinee! Și această doamnă, evident foarte bună, mi-a spus că eu am cîntat într-adevăr foarte bine, dar îmi dă sfatul să pretind mai puțin, căci acum trebuie mai multă *moderațiune*. Am dedus de aici că nimeni nu este prea generos și că aici banii se cîștigă foarte greu. Burgheziei engleze îi trebuie ceva extraordinar și mai ales, mecanică — lucru imposibil pentru mine! În ceea ce privește lumea mare care călătorește, este trufașă, dar plicticoasă și imparțială atunci cînd se decide să judece prin ea însăși; dar este și foarte distrată de mii de lucruri și în așa fel de măcinată de plictisul convențiilor și de convenințe, încît i-a devenit indiferent dacă muzica este bună sau rea. O ascultă de dimineața pînă seara. Nu este nici o expoziție de flori fără muzică, nici un dineu fără muzică și nici o vînzare de caritate fără muzică. Sînt tot atît de mulți savoyarzi și cehi și polonezi ca și cîinii și totul este amestecat. Dar eu îți scriu toate astea ca și cum ai cunoaște Londra. Aș vrea să dau un concert într-o casă particulară; dacă reușesc, aș cîștiga în jurul a 150 de guinee, ceea ce ar fi excepțional pentru aici, unde un spectacol de operă aduce 1.000 și a costat 900 înainte de ridicarea cortinei. Nu mai vorbesc de cele două teatre din Londra care nu realizează nici cel mai slab beneficiu.

Ieri am văzut-o pe Dra Lind în *Lucie de Lammermoor:* perfecțiunea! Toată lumea a fost entuziasmată. Bietul Gutmann! Cum de-a putut să-și expună mîinile în felul acesta? Spuneți-i că trebuie să le respecte și să nu le obosească prematur. Dna Viardot n-a avut aici un succes mare, fiind în competiție cu Grisi și Alboni care sînt, cum știi, foarte iubiți. Viardot a venit să mă vadă alaltăieri. Nu mi-a vorbit de Gregoire, mi-a spus numai că a primit noutăți. Și el este puțin răcit, după părerea mea. Sărmana Solange! Ce va fi cu ea dacă soțul ei vine aici? Nu sînt departe să cred că mama ei

Scanned with OKEN Scanner

se înțelege cu ginere'e, pentru că amîndoi sînt din aceeași plămadă; el spune cînd un lucru, cînd altul, și mama e foarte bună cu el pentru a nu reîncepe, dacă-l revede, să-l protejeze, iertîndu-i totul, mai ales că el este intim cu Thoré la ziarul căruia scrie și ea și care îi va vorbi lui Rousseau despre Augustine. Ce va deveni păpușa asta? Și Arago, ce ambasador, Dumnezeul meu! Nu cunoaște nici un cuvînt german. Ar fi trebuit să meargă în Bavaria, în calitate de prieten al Lolei Montès. Liszt ar fi fost mai bun ca diplomat. Săptămîna trecută am luat masa cu Guizot care m-a mîhnit. Poartă Lîna de Aur, dar suportă destul de vizibil, deși nu fără speranță, o grea suferință morală.

M-am înșelat. Am luat de două ori aceeași hîrtie.

Aici, totul e calm.

Afacerile Irlandei și cele ale Carliștilor nu mișcă pe nimeni. Ele nu sînt așa de importante cum par de departe. Toți sînt preocupați de ce se petrece la Paris, în Italia și în Polonia. Despre acestea „Times" publică tot soiul de baliverne, că și englezii sînt frapați de atîta ostilitate. Chojecki trebuie să fie puțin nebun ca să se amestece în afacerile cehilor. Se tăvălesc cu toții în noroi, deși este posibil să iasă la timp. Dar ei provoacă nenorociri și mai grave încă și vor avea de dat socoteală lui Dumnezeu.

Te îmbrățișez cordial.

Bătrînul tău
CH.

Francois Guizot *(1787—1874), om de stat și istoric francez sub Louis Philippe, a provocat revoluția din februarie 1848.*

Lîna de Aur, *ordin fondat de Philippe le Bon în 1429.*

167. — Frederic Chopin către Solange Clésinger, la Paris

30 iunie 1848

Sper să fii sănătoasă, la fel și soțul dtale. M-am gîndit la voi. Locuiți atît de aproape de bariera unde a fost vărsat atîta sînge; n-aș vrea să aveți prieteni printre victimele acestor ultime zile. Vă rog să-mi trimiteți știri. Sînteți hotărîtă să părăsiți Parisul? Mi se pare că s-a schimbat. În orice caz, contați pe recomandări foarte bune din partea mea — atît cît vor putea să fie — căci le-am cerut uneia dintre elevele mele care a venit aici pentru cîtva timp și care mi le-a trimis.

Îmi veți spune dacă v-ați modificat proiectul. Vă scriu în cea mai mare grabă fără penița și cerneala posibilă. Sînt într-o criză de singurătate. Îl concediez pe italianul meu mincinos și calin, fără a mai ține seama de altele. El știe engleza ca și mine. Dumnezeu să vă binecuvînteze și vă doresc sănătate la amîndoi.

Iertați-mi stilul.

Stilul e omul.

Stilul meu este prost.

Am dat un matineu muzical. A fost lume bună — Mario a cîntat de 3 ori, eu am cîntat de 4. Succes, mi-a adus 150 de guinee, încă din ajun fuseseră luate toate cele 150 de locuri.

Matineul muzical *a avut loc la 23 iunie 1848, la Dna Sartoris.*

168. — Frederic Chopin către Albert Grzymala, la Paris

Londra, 8—17 iulie 1848

Iartă-mă că-ţi trimit acest început vechi de scrisoare din 8 iulie. Voi termina scrisoarea astăzi.

Sufletul meu prea iubit,

Dumnezeu te-a apărat în aceste zile marcate — aşa zicînd — motivate de un veritabil început de ostilităţi declarate de ambele părţi. Pînă astăzi, aceste tulburări nu existau decît în creiere, în imaginaţie şi în cărţi, în numele culturii, justiţiei, solidarităţii etc. Dar în clipa de faţă, toată această fermentaţie cheamă la răzbunare, iar răzbunarea nu cunoaşte hotar. Un război civil pentru principii, în mod sigur, va provoca distrugerea civilizaţiei aşa cum este înţeleasă astăzi. Peste cîteva sute de ani, stră, stră, strănepoţii se vor duce într-o Polonie liberă, într-o Franţă renăscută, sau în ceea ce se va găsi în locul lor.

Ieri, în 7, am dat cel de al 2-lea matineu, de data aceasta la lordul Falmouth. Între altele,Dna Viardot a cîntat mazurcile mele. A fost foarte bine, dar nu ştiu dacă voi avea 100 de guinee beneficiu! De-abia luni am să ştiu. Am buzunarul aproape gol şi nu mai ştiu cum să mă descurc. Poate mă voi duce în Scoţia. Scoţienele mele sînt bune şi afectuoase, dar uneori mă plictisesc de moarte. L-am concediat pe prostul de italian. Mi-am păstrat apartamentul, căci am trei piane şi am nevoie de un salon mare. Am găsit şi un servitor mai bun. Din fericire acum sînt sănătos, dar cîteodată, dimineaţa, cred că-mi dau sufletul de cît tuşesc. Sufletul îmi este trist, dar mă distrez ca să uit, să evit singurătatea şi să nu mă gîndesc, căci aici nu poţi să fii multă vreme bolnav şi nici nu vreau ca frigurile să se agaţe de mine. Ce face Solange? Dra de Rozières mi-a scris o scrisoare frumoasă, ca un copil bun ce este. Vorbeşte-mi de Dna Sand. Clésinger va pleca în Rusia? Holera domneşte acolo pentru moment... Imbecilul! Vorbeşte-mi de amîndoi. Prinţesa Anna Czartoryska este în siguranţă? Cichowski a primit veşti bune? Gutmann n-a scris dragul de el. Ce fericire că nu s-a întîmplat nimic! E linişte deplină aici, şi dacă jurnalele voastre spun contrariul, aceasta este din cauză că nici adevărul nu mai spune nimic. Toţi cei care ştiu cîte ceva, mai ales Carliştii care resping orice violenţă, se înscriu la agentul de poliţie. Chiar în clipa aceasta primesc o scrisoare de la Dra de Rozières care-mi spune că te-a văzut şi că te duceai la Dubos care este rănit. Prezintă-i, te rog urările mele de grabnică însănătoşire. Am să mă duc şi la Dna Viardot să-i mulţumesc. Îţi spun drept că n-am avut de gînd s-o rog să cînte, la concertul meu, dar fratele ei se afla la mine tocmai în momentul cînd Broadwood a venit să-mi propună salonul lordului Falmouth. Fratele a vorbit de acest concert sorei

Scanned with OKEN Scanner

sale care, entuziasmată, s-a oferit să-mi dea concursul. Aşa cum ţi-am mai scris, ea a cîntat şi mazurcile mele. Spune-i Drei de Rozières că Dna Viardot s-a arătat foarte drăguţă faţă de mine, căci va trece pe aici. Dna Sand, ştiu, a scris Dnei Viardot cerîndu-i cu toată solicitudinea noutăţi despre mine!!!

Cum vrea să-şi păstreze rolul de mamă plină de echitate!

15 iulie

N-am mai ajuns să termin această scrisoare, sînt enervat şi sufăr de o nostalgie stupidă, dar în ciuda resemnării mele, mă simt neliniştit. Ce se va întîmpla cu mine? Din banii pe care i-am cîştigat am fost nevoit să sacrific aproape 200 de guinee (să fie peste 5000 de franci!) pentru chirie şi trăsură. Ce-mi rămîne, îmi va permite să trăiesc timp de un an în Italia, iar aici numai 6 luni. N-am dat nici un concert la Regină, cu toate că am cîntat în faţa ei la ducesa de Sutherland. Acum a părăsit Londra. Poate că am fost îndepărtat de un oarecare director regal pentru că am neglijat să-i fac o vizită, sau poate pentru că nu am acceptat să cînt la Societatea Filarmonia?! Dacă sezonul ar fi durat 6 luni, aş fi putut să mă fac cît de cît cunoscut. N-am avut cînd. Şi totul este învrăjbit.

În fiecare seară mă duc la serate. La o oarecare Lady Cambermeere am întîlnit săptămîna trecută pe ducele şi ducesa de Cambridge, pe o bătrînică prinţesă de Weimar şi pe prinţul de Hesse; toţi, extrem de curtenitori. În aceste medii sînt bine cunoscut, dar asta m-a costat multe zile şi după cum ţi-am spus, iată că sezonul a trecut. Unele jurnale mi-au consacrat cîteva baliverne care sînt bune. Mi se spune că aici au o mare importanţă. Dar guineele îmi lipsesc mai mult decît se poate spune. Oamenii sînt şireţi în ţara aceasta. Cînd nu vor ceva, se salvează plecînd la ţară. Una din elevele mele a plecat fără să-mi plătească 9 lecţii, altele care trebuiau să ia cîte două lecţii pe săptămînă au lipsit de la două lecţii. Se angajează la mai mult decît pot să facă. Nu mă surprinde deloc. Nu-şi ştiu hotarele dorinţelor şi vor să cuprindă totul. O doamnă a venit din Liverpool ca să ia lecţii cu mine timp de o săptămînă. I-am dat cinci (duminica nu se cîntă aici) şi este multumită. Alta, Lady Peel, a dorit să-i dau lecţii fiicei sale ale cărei dispoziţiuni naturale sînt bune, dar întrucît are un profesor care în mod obişnuit nu ia decît o jumătate de guinee şi vine la ea de două ori pe săptămînă, mi-a cerut numai o lecţie pentru toate cele opt zile, pentru ca buzunarul să nu sufere! Şi aceasta numai pentru a putea spune că fiica sa este eleva mea şi va pleca în mod sigur în două săptămîni.

Luni 17 iulie

Tocmai am primit scrisoarea ta şi-ţi răspund imediat. Mai întîi, sufletul meu, cu toată curiozitatea mea, am fost nevoit să refuz ziarele pe care mi le-ai trimis. Poşta reclamă pentru ele o liră şi 15 şilingi — adică 45 de franci! Şi fiindcă aveam scrisoarea de la tine, fără prea mult necaz, am returnat ziarele, pentru că se pretinde o taxă egală cu tariful scrisorilor, sub pretextul că în afară de adresă, tu ai mai notat ceva pe plic. Am uitat să-ţi spun că numerele din *Charivari* pe care le-ai trimis m-au costat 5 şilingi şi ceva pentru cel care le-a adus. Pentru acelaşi motiv, poşta a reclamat tariful scrisorilor. De la 5 şilingi la o livră şi 15 şilingi, e mult, ceea

Scanned with OKEN Scanner

ce m-a obligat să dau unele explicaţii prin proprietarul meu. Poşta făcuse pachetul şi socotise transportul ca şi cum ar fi fost vorba de o scrisoare. Le-am refuzat şi bănuiesc că nu le vei primi deoarece n-ai indicat adresa ta. Dacă din nenorocire te vor găsi şi vei fi obligat să plăteşti, e bine să le trimiţi înapoi, la mine. Dar altădată să nu se mai scrie nimic pe plic, căci aici sînt foarte atenţi cu asemenea lucruri. Am dat scrisoarea ta bravelor mele scoţiene. Vai, ele m-au acoperit de mustrări încît nici n-am mai ştiut ce să fac. Vor neapărat să le însoţesc la familia lor, în Scoţia. Ar fi foarte bine dacă acum aş mai putea dori aşa ceva. Aici tot ce nu este plictisitor, nu este englezesc. Dar ce se aude cu Solange? Dar cu mama ei? Şi cu Dra Rozières? Apropos, scrisoarea pe care ai adăugat-o la a ta mi-a fost adusă de Wiemann, un sărman imbecil pe care l-am ajutat să părăsească Parisul şi acum vine să-mi ceară sprijinul pentru a se reîntoarce tot la Paris! Ce zăpăcit! L-am hrănit timp de un an şi acum vrea să plece. A plecat cu primul sau al doilea detaşament şi acum este din nou la strîmtoare. Ce soartă tristă au ai noştri! Dumnezeu să-i aibă în sfînta lui pază. Te îmbrăţişez din toată inima.

Prea credinciosul tău
Ch.

169. — Frederic Chopin către Albert Grzymala, la Paris

Londra, iulie 1848

Sufletul meu,

Îţi mulţumesc pentru frumoasele tale cuvinte şi pentru scrisoarea alor mei. Slavă Domnului că sînt cu toţii sănătoşi, dar se neliniştesc fără nici un motiv serios în legătură cu mine. Eu nu mai pot nici să mă întristez, nici să mă bucur. Am pierdut complet facultatea de a simţi — vegetez numai şi aştept să se sfîrşească mai repede. Săptămîna viitoare voi pleca spre împrejurimile Edimburgului, unde trebuie să mă duc la un anumit lord Torpichen, cumnatul scoţienelor mele. Ele sînt de-acum la el. Lordul mi-a trimis o invitaţie. Am mai primit una şi de la Lady Murray, o doamnă foarte bine cunoscută în regiune, îndrăgostită de muzică. Nu mai vorbesc de o mulţime de alte invitaţii verbale trimise împreună cu adresele lor, căci nu mă mai simt în stare să rătăcesc dintr-o parte în alta. Am să rămîn în Scoţia pînă la 29 august, căci pentru 29 m-am angajat la Manchester unde va trebui să aibă loc un concert mare. Voi cînta de două ori fără orchestră şi am să primesc 60 de livre. Va cînta şi Alboni, dar asta nu e treaba mea; eu mă voi aşeza la pian şi voi cînta pur şi simplu.

Timp de cîteva zile am să locuiesc la nişte fabricanţi bogaţi care-mi sînt prieteni, unde s-a oprit şi Neukmann. Ce voi mai face după aceea? Nu ştiu!

Ah, dacă aş putea să ştiu că boala nu va termina cu mine în iarna aceasta aici!

Scoţienele mele: *Dintre cele două scoţiene, Miss Stirling era îndrăgostită de Chopin şi invitîndu-l în Scoţia, spera ca acesta s-o ceară în*

Scanned with OKEN Scanner

căsătorie, dar marele artist era cu inima încă necicatrizată și, ca atare, nu se putea gîndi la o iubire nouă.

Concertul de la Manchester: *Concertul dat la Manchester a avut loc la data de 28, nu 29 august, la Concert Hall. La acest concert au mai participat de asemenea Alboni, Corbari și Salvi. Chopin care la început anunțase că va cînta o nocturnă, la Berceuse, o mazurcă și o baladă, urmată de un vals, și-a modificat programul și a cîntat în partea I Andante și Scherzo, iar în cea de a II-a parte Nocturne, Études și Berceuse.*

170. — Frederic Chopin către Auguste Franchomme, la Paris

Edimburg, 6 august 1848
Calder-House, 11 august 1848

Prea scumpul meu prieten,

Nu știu cum să-ți spun — cel mai bun lucru mi se pare să nici nu încerc să te consolez de pierderea părintelui tău. Cunosc bine această suferință. Timpul singur poate să stingă o parte din durere.

Am părăsit Londra acum cîteva zile. În 12 ore am străbătut drumul spre Edimburg (407 mile). După ce m-am odihnit o zi la Edimburg, am ajuns la Calder-House, 12 mile de Edimburg. Aici se află castelul Lordului Torphichen, cumnatul Dnei Erskine, unde mă gîndesc să rămîn pînă la sfîrșitul lunii, să mă odihnesc de măreţele mele fapte de la Londra.

Am dat 2 matinee, care, după cîte mi s-a spus, au plăcut, dar care, cu toate astea, nu m-au plictisit mai puțin. Totuși, fără ele, nu știu cum aș fi izbutit să-mi petrec aceste trei luni în scumpa Londră; cu o locuință somptuoasă absolut necesară, cu trăsură și cu servitor.

Sănătatea mea nu este cîtuși de puțin rea, în schimb mă ofilesc, căci aerul de aici nu-mi prieşte.

Miss Stirling trebuia să-ți scrie din Londra și m-a însărcinat să te rog s-o scuzi. De fapt, aceste doamne aveau multe treburi de pus la punct înainte de plecarea lor în Scoția, unde au proiectat să rămînă cîteva luni. La Edimburg este unul din elevii tăi, Dr. Drechsler, cred. El a venit la Londra să mă vadă și mi s-a părut un om cumsecade care te iubeşte mult. El face muzică cu o mare doamnă, Lady Murray, una din elevele mele sexagenare din Londra, căreia i-am promis s-o vizitez în frumosul său castel, dar nu știu cum am să fac, căci am promis de asemenea să fiu la Manchester la 28 august pentru a cînta la un concert plătit cu 60 de livre. Este și Neukmann aici, și cu condiția ca să nu cînte și el în aceeași zi, socotesc să cîștig cele 60 de livre ale mele.

După aceea nu știu ce voi mai face. Mi-ar place mult să mi se dea o pensie viageră ca să nu mai fie nevoie să compun nici măcar o arie à la Obsborne sau Sowinski (excelenți prieteni amîndoi — un irlandez și un compatriot de-al meu, mă laud cu asta mai mult decît reprezentantul rebutat Antoine de Konski, francez din Nord, animal din Sud).

După aceste paranteze am să-ți spun că nu știu într-adevăr ce se va întîmpla cu mine la toamnă — în tot cazul, dacă nu primești veşti de la mine, să nu te plîngi, căci eu mă voi gîndi tot timpul să-ți scriu. Dacă o vezi pe Dra de Rozières, sau pe Grzymala, ei vor ști ceva, unul sau altul, dacă nu direct de la mine, atunci de la ceilalți prieteni.

Scanned with OKEN Scanner

Parcul de aici este foarte frumos, castelul este desăvîrşit şi eu mă simt atît de bine cît îmi este permis să fiu. Nu am nici o idee muzicală proprie, sînt în afară de făgaşul meu. De pildă, sînt ca un măgar la bal mascat, ca o strună de vioară pusă la contrabas, uluit, năucit, istovit ca şi cum aş fi ascultat un discurs de Bodiot (înainte de 24 februarie) sau o lovitură de arcuş a Dlui Cap (după zilele lui iunie). Sper că vor merge bine, dar nu pot, acum cînd îţi scriu, să mă gîndesc şi la ei. Şi o altă chestiune adevărată, sper că nu ai prieteni de plîns în toate aceste întîmplări teribile. Dar sănătatea Dnei Franchomme şi a copiilor tăi? Scrie-mi un cuvînt şi adresează-l la Londra la Dl Broadwood, 33 Great Putney Street Golden Square. Am aici o linişte perfectă (materială) şi cîntece scoţiene pline de farmec, aş vrea să compun cîte ceva ca să-i fac plăcere acestei doamne atît de bune, Erskine şi Drei Stirling.

Am un pian de la Broadwood în camera mea, Pleyel-ul Drei Stirling este în salon,nu-mi lipsesc nici hîrtia, nici penele. Sper că vei compune şi tu ceva, şi să dea Dumnezeu să auzim în curînd. Prietenii de la Londra mă sfătuiesc să-mi petrec iarna aici, dar cred că nu am să ascult decît de glasul nu ştiu cui sau mai degrabă de a primului venit, aşa cum mi se întîmplă întotdeauna, oricît aş fi reflectat eu la asta.

Adio, scumpe prietene, al tău pentru totdeauna.

CH.

Urările mele cele mai sincere Dnei Franchomme pentru copiii săi. Sper că René se amuză cu basul său, că Cecile lucrează bine şi că mica lor soră citeşte mereu din cărţile sale. Aminteşte-i Dnei Lasserve de mine şi te mai rog să-mi corectezi greşelile de ortografie pe care le are franceza mea.

Aici sînt destule lucruri urîte dar care, după aspect, par bune. În schimb, sînt vite frumoase, aparent urîte, este un lapte minunat, unt, ouă şi tot ceea ce urmează: brînzeturi şi pui de găină.

171. — Frederic Chopin către Julien Fontana, la Londra

Calder House (la 12 mile de Edimburg, dacă vă face plăcere s-o ştiţi), 18 august 1848

Sufletul meu,

Dacă eram mai sănătos, mîine aş fi fost la Londra ca să te îmbrăţişez. Dar cred că nu ne vom revedea prea curînd. *Noi sîntem ca două ţambale vechi pe care timpul şi împrejurările le-au făcut să-şi cînte trilurile lor mizerabile. Da, două vechi ţambale, chiar dacă tu te fereşti să-mi ţii tovărăşie. Notează că asta nu scade nimic nici frumuseţii, nici virtuţii; scara armonică este excelentă; doar corzile sînt cam rupte şi cîteva cuie au dispărut. Dar iată care este nenorocirea: noi sîntem opera unui luthier vestit, a unui oarecare Stradivarius sui generis care nu mai este aici pentru a ne repara. Mîinile mediocre sînt incapabile să ne redea facultatea de a cînta, şi atunci ascundem în noi ceea ce nimeni nu va putea să facă să răsară, pentru că luthierul nostru a murit* (Sublinierea noastră I.P.). Eu de-abia

Scanned with OKEN Scanner

mai respir. Sînt gata să crăp. Tu, tu vei deveni chel complet şi te vei apleca pe mormîntul meu asemenea sălciilor de la noi care — îţi aminteşti? — arată un craniu gol. Mai departe, nu ştiu de ce îmi chinuie mereu gîndul răposatul Jeannot şi Antoine şi Witwicki şi Scobanski. Şi cei cu care eram în cea mai intimă armonie sînt morţi pentru mine; pînă şi Ennike, cel mai bun acordeor al nostru s-a înecat. Deci, nu voi mai avea pe lumea asta pianul acordat cum îmi place. Moos este şi el mort şi nimeni nu-mi va mai face pantofi aşa de agreabili de purtat. Încă 4 sau 5 să se prezinte în faţa Sfîntului Petre şi viaţa mea îmi va părea mai comodă *ad patres*. Mama şi surioarele mele trăiesc, vrednice, Dumnezeu fie binecuvîntat, dar holera! Titus, acest flăcău cumsecade, trăieşte de asemenea. Tu, tu contezi printre cele mai vechi amintiri ale mele, după cum şi eu contez printre cele mai vechi amintiri ale tale, pentru că tu eşti mi se pare, mai tînăr decît mine (ca şi cum asta ar avea vreo importanţă acum că unul dintre noi are cu două ore mai mult decît celălalt). Aşa este şi aş accepta cu dragă inimă, te asigur, să fiu mai tînăr decît tine, pentru a putea alerga să te îmbrăţişez. Este de neconceput ca tu să nu te îmbolnăveşti de friguri galbene, iar eu să mă îngălbenesc, amîndoi fiind pecetluiţi de paloare. Îţi scriu prostii, dar nu am nimic mai rezonabil în cap. Vegetez şi aştept răbdător iarna. Mă visez cînd acasă, cînd la Roma; cînd la fericire cînd la nefericire. Nimeni nu mai cîntă acum pe placul meu şi cu toate acestea am devenit aşa de indulgent încît aş putea să ascult *Oratorio* de Sowinski cu plăcere şi fără să mor din asta! Îmi aduc aminte de o istorie pe care mi-a povestit-o pictorul Norblin. Într-o zi, la Roma, un oarecare pictor a fost atît de neplăcut impresionat de operele unui confrate, încît a sucombat. Din toate acestea eu mă aleg cu un nas mare şi cu cel de al 4-lea deget neexersat. Şi tu eşti un derbedeu, dacă nu-mi răspunzi nimic la această epistolă. Ai ales un timp foarte urît pentru voiajul tău. Dumnezeul părinţilor noştri să te apere. Fii fericit! Cred că ai făcut bine să te stabileşti la New-York decît la Havana. Dacă îl vezi pe Emerson, celebrul vostru filosof, aminteşte-i de mine. Îmbrăţişează pe Herbeaut şi îmbrăţişează-te şi pe tine fără să faci mutre.

Bătrînul tău,
CH.

Sînt morţi pentru mine, *este desigur vorba despre George Sand văzută în pluralitatea ipostazelor sale, în mod ironic, desigur.*

172. — Frederic Chopin către Dra de Rozières, la Paris

Keir, 2 octombrie 1848

Vă mulţumesc pentru scrisorile dvs. atît de frumoase şi sînt necăjit că nu pot să vă fac aceeaşi plăcere acum cu ale mele. Dvs. îmi ştiţi incapacitatea de a putea pune două cuvinte unul lîngă altul fără o suferinţă adevărată; contez însă pe amintirea dvs. şi mă consider iertat. Tocmai am primit un cuvînt de la Louise care-mi vorbeşte cu multă tandreţe de dvs. Mi-a scris că o duc bine şi sînt sănătoşi; holera i-a cruţat. Celelalte capitole ale

Scanned with OKEN Scanner

scrisorii sînt mai puțin consolante. Nu v-am trimis eu de la Londra o scrisoare de la Louise pentru dvs.? Am avut una, sînt sigur de asta (numai dacă nu o fi rămas cu hîrtiile mele la Londra în bună siguranță), dacă nu cumva v-am trimis-o. Italianul meu care a fost concediat poate că din curiozitate a schimbat scrisoarea pe care i-o încredințasem pentru poștă. Pînă la iarnă se va limpezi totul. În orice caz, să n-o acuzați pe Louise căci știu sigur că mai am la Londra un cuvînt pentru dvs. Nu am primit cu totul decît două scrisori din Polonia, una din Varșovia și aceasta din urmă scrisă la țară, nu departe de Thorn, unde Louise și-a petrecut vacanțele sale împreună cu copiii.

Ceea ce-mi spuneți despre Solange mă îngrijorează. Și de Luce sînt dezamăgit. Dacă vreodată Solange va merge în Rusia, va avea oare cu cine să vorbească franceza? Cui îi va putea spune un cuvînt în limba natală? S-ar părea că asta nu are nici o importanță, ei bine, este cea mai mare consolare ca într-o țară străină să ai pe cineva care să-ți vorbească de patrie de fiecare dată cînd îl privești, cînd îi vorbești și cînd îl asculți. Și călătoriile dvs., de ce să renunțați la ele? Mai ales că dvs. nu aveți nevoie de forțe în plus pentru iarnă; iarna pe care eu știu unde am s-o petrec. Aș vrea să fac foarte bine și sînt sigur că voi face numai rău. Dar e soarta mea! Nimeni nu poate să se abată din calea destinului său. Dar mai bine mă sugrum decît să mai petrec încă o lună în această frumoasă țară a lui Walter Scott! Regina tocmai a părăsit ieri Aberdeen Shire. Toată Anglia a venit în Scoția anul acesta, pentru a fi în anturajul Majestății Sale Regina, dar și pentru că nu este loc de odihnă pe continent. Locul unde mă aflu eu acum se numește Keir în Perth-Shire lîngă Stirling. Mîine mă duc la Edimburg, unde voi rămîne cîteva zile și poate chiar voi cînta. Să nu credeți că voi cîștiga altceva decît neliniște și descurajare; sînt însă aici multe persoane care au aerul că iubesc muzica, mă asaltează să cînt și din politețe cînt întotdeauna, regretînd și jurînd că nu mă vor mai prinde niciodată... Dacă timpul este frumos, voi merge aici și în luna octombrie căci am invitații la care încă nu am putut să răspund, și viața de castelan a celor mari este într-adevăr plină de curiozități. Așa ceva nu se cunoaște pe continent. Dacă este frumos, mă voi duce la Ducesa Argyl la Inverary pe lacul Lone și la Lady Belhaven, una din cele mai mari case din această țară. Acum se află aici unde sînt 30 de persoane dintre cele mai frumoase și mai pline de spirit, foarte originale și foarte surde, chiar și un orb cu nume ilustru (Sir Walpole). Toalete, diamante, bube-n nas, buclele cele mai mîndre, turnuri minunate, frumusețea dracului și dracul fără frumusețe. Ultima categorie este totuși cea mai rară. Toată această lume se duce astăzi la Edimburg pentru *Caledonian Rout*. Toată săptămîna vor fi curse, amuzamente, baluri etc. Este moda ținuturilor, clubul vînătorilor pregătește în fiecare an asemenea sărbători. Toată nobilimea țării vine acolo. Iată pălăvrăgeli, sper. Dar încă nu știu cînd vă voi putea scrie mai mult. Mai trebuie să le scriu și alor mei, lui Solange, căreia i-am scris 50 de ciorne. Nu pot să scriu fără ștersături, dacă nu cumva aceasta este lene din partea mea! Sper să vă văd în curînd (iată o rază de soare care mă face să vă spun asta!). Ea nu are decît să se ascundă pentru a mă convinge de contrariul. Hai, strînge-mi mîna și scrie-mi la aceeași adresă la Edimburg, nu importă unde voi fi, scrisoarea mă va găsi! Și Franchomme! Nu i-am răspuns, dar îmi este cu ne-

Scanned with OKEN Scanner

putință să scriu tot ce aș vrea prietenilor mei. E stupid; trebuie să închei, altfel voi rupe scrisoarea, dacă am să continui să tot corectez.

Bonjour și mii de succese foarte sincere.

Devotatul dv. din totdeauna
CH.

Scriu și lui Grzymala.

173. — Frederic Chopin către Adolphe Gutmann, la Heidelberg

Calder House, 16 octombrie 1848

Dragă prietene,

Ce se întîmplă cu tine? Ce fac ai tăi? În țara ta ce se petrece? Nu ai dreptate să te superi pe mine, deoarece știi bine incapacitatea mea de a scrie. M-am gîndit mult la tine și cînd am auzit vorbindu-se de recentele răscoale de la Heidelberg, am început să-ți scriu vreo 30 de scrisori pe care le-am aruncat în foc. Această foaie îți va parveni desigur și te va găsi lîngă buna ta mamă. De cînd am primit ultima ta scrisoare, m-am dus în Scoția, frumoasa țară a lui Walter Scott cu toate amintirile Mariei Stuart, ale celor doi Charles etc. Am rătăcit de la un lord la altul și de la un conte la alt conte. Pretutindeni am fost primit cu amabilitatea cea mai cordială și cu o ospitalitate fără limite, am găsit piane excelente, tablouri frumoase, biblioteci alese; au fost de asemenea vînători, cîini, dineuri care nu se mai sfîrșeau, pivnițe de care am profitat mai puțin. Este greu să-ți imaginezi luxul rafinat și confortul care se găsește în castele engleze. Regina, petrecînd cîteva săptămîni în Scoția, toată Anglia a urmat-o pentru că așa cere eticheta și din gentilețe, dar și din pricina imposibilității de a se duce pe continentul tulburat de revoluție. Totul și-a sporit strălucirea aici, excepție a făcut soarele care a rămas mereu același; iarna începe deja să se apropie — ce voi deveni încă nu știu pînă acum. Îți scriu din casa lordului Torpichen. Aici, chiar deasupra camerei unde locuiesc, John Knox, reformatorul scoțian, a dat pentru întîia oară împărtășania. Totul vorbește imaginației: un parc cu arbori seculari, prăpăstii, ruinele vechilor castele, coridoare fără de sfîrșit cu nenumărate portrete de strămoși. Există și o oarecare bonetă roșie care se plimbă în timpul nopții. Îmi plimb și eu pe aici incertitudinea mea!

Holera se apropie; la Londra e ceață și spleen; la Paris nu este președinte. Eu unde să mă duc cu tusea mea și cu sufocările mele? Te iubesc mereu. Respectele mele mamei tale și urările mele de fericire cele mai cordiale pentru voi toți.

Scrie cîteva cuvinte pe adresa: Dr. Lishinski 10 Warriston Crescent, Edimburg Scottland.

Al tău din toată inima
CHOPIN

P. S. Am cîntat la Edimburg; toată aristocrația regiunii se strînsese să mă asculte; se spune că a fost bine — un pic de succes și de arginți. Anul acesta l-au avut în Scoția: Lind, Grisi, Alboni, Mario, Salvi — în fine, toți!

Scanned with OKEN Scanner

174. — Frederic Chopin către Albert Grzymala, la Paris

Edimburg, 30 octombrie 1848

Sufletul meu prea iubit,

Ai uitat că ţi-am scris că mă simt din ce în ce mai slăbit, strivit, fără nici o speranţă, fără locuinţă, pentru a deduce din scrisorile mele că vreau să mă însor? În ziua cînd am primit scrisoarea ta, frumoasa şi scumpa ta scrisoare, am făcut ordine în lucrurile mele pentru cazul cînd s-ar întîmpla să crăp în altă parte. Am umblat teleleu prin Scoţia, dar acum s-a făcut frig şi mă întorc mîine la Londra, căci lordul Stuart m-a chemat să cînt la 16 un concert dat pentru polonezi înainte de bal. Întorcîndu-mă de la Hamilton Palace (la 60 de mile de Edimburg), unde am petrecut cîteva zile la ducele şi ducesa de Hamilton, am răcit, şi de cinci zile nu mai ies din casă. Locuiesc la dr. Lyszczynski care mă tratează prin metoda homeopatică. Nu mai vreau să fac nici o vizită nicăieri căci holera nu este departe şi mai ales pentru că va trebui să-mi petrec toată iarna într-un anumit loc unde s-ar putea să mă prăbuşesc. Am promis să mă întorc la Hamilton Palace dacă timpul se va menţine frumos, apoi să mă duc în L'Île d'Ayran, la marquizul de Duglas, proprietarul acestei insule, care este fiul ducelui de Hamilton şi a cărui soţie este o prinţesă de Bade. Dar nu voi face nimic din toate astea. În timpul popasului pe care l-am făcut la Hamilton Palace, pe lîngă înalta aristocraţie a ţării, se mai găseau acolo prinţul şi prinţesa de Parma şi prinţul de Lucques.

Prinţesa este sora ducelui de Bordeaux. Împreună cu ea, soţul său formează un menaj foarte tînăr şi plăcut. M-au invitat să mă duc să-i văd la Kingston. În curînd se vor întoarce la Londra, căci s-au stabilit în Anglia de cînd au fost alungaţi din Italia. Totul a fost bine, dar mie nu mi-a spus mare lucru şi a trebuit să părăsesc Hamiltonul destul de repede, deoarece îmi era imposibil să rămîn la masă de la 8 la 10 şi jumătate fără să nu simt dureri asemănătoare cu cele pe care le-am încercat într-o zi acasă la Gutmann (îţi mai aminteşti?). Mă simţeam bine la mine ca să mai cobor tîrziu, să fiu cărat pe scară, eram incomodat. Înainte de a fi primit veşti de la tine, ţi-am scris la Wishaw, unde mă dusesem la Lady Belhaven, înainte de a mă duce la Hamilton; dar scrisoarea era aşa de sumbră, aşa de iritantă, încît am făcut bine că n-am trimis-o.

După 16 noiembrie, dacă lucrurile se mai liniştesc la voi şi dacă mă alungă ceaţa londoneză, mă voi întoarce la Paris; dacă nu cumva va fi prea tîrziu să mai fac această călătorie.

Prea bunele mele scoţiene pe care nu le-am mai văzut de cîtva timp, vor veni astăzi în vizită la mine. Ele ar vrea să mai rămîn pentru a ne duce ici şi colo prin palatele scoţiene şi peste tot unde sînt invitat. Sînt bune, dar atît de plicticoase! Dumnezeu cel bun să le ierte! Îmi scriu în fiecare zi şi eu nu le răspund deloc, dar de îndată ce mă aflu undeva, nu importă unde, răsar şi ele acolo ca din pămînt. Poate din pricina asta cineva s-a putut gîndi că mă însor. Dar pentru asta ar trebui să existe şi o atracţie fizică, or cea care nu este măritată îmi seamănă foarte mult. Cum să fac să mă îmbrăţişez cu mine însumi? Prietenia este prietenie, am declarat-o răspicat, dar ea nu dă dreptul la altceva. Şi chiar dacă aş fi îndrăgostit şi mi s-ar răspunde cu aceeaşi iubire, tot nu m-aş căsători, pentru că nu am avea nici ce să mîncăm, nici unde să

Scanned with OKEN Scanner

locuim. Cele care sînt bogate îi caută pe cei bogaţi, iar dacă îi iubesc pe cei săraci, aceştia nu trebuie să fie infirmi, ci oameni tineri, bine clădiţi. Ai dreptul să fii sărac dacă eşti singur, dar să fii în doi este cea mai mare nenorocire. Prefer să crăp la spital decît să las în urma mea o femeie în mizerie.

Dealtfel, este de prisos să mai vorbim despre asta, odată ce tu îmi cunoşti bine punctul de vedere în legătură cu acest subiect. Aşadar, nici prin minte nu-mi trece să mă însor; mă gîndesc acasă la mama, la surorile mele, Dumnezeu să le ocrotească să nu aibă decît gînduri fericite. Dar ce se va întîmpla cu arta mea? Şi ce voi face cu inima mea? De-abia dacă îmi mai amintesc cum se cîntă în patrie! Lumea aceasta dispare în faţa mea... uit... nu mai am puteri... Mă ridic puţin pentru a recădea şi mai jos. Nu, nu mă plîng în faţa ta, dar cum mi-ai cerut lămuriri, îţi explic că sînt mai aproape de sicriu decît de patul nupţial. Sufletul însă îmi este liniştit.

Scrie-mi. Adresa: Szulczewski Esq. 10 Duke Street, St. Jame's. Acolo se găseşte şi societatea literară poloneză Stuart.

Nu-ţi trimit cea de a 4-a scrisoare pe care voiam să ţi-o adresez, ci numai pe aceasta care este un fragment dintr-o alta pe care am scris-o cu nerăbdare; în felul acesta ai să-ţi dai seama că se mai întîmplă să fiu şi eu într-o dispoziţie rea.

Al tău pînă la moarte
CH.

175. — Frederic Chopin către Albert Grzymala, la Paris

Londra, 17 şi 18 noiembrie 1848

Sufletul meu,

Sînt bolnav de 18 zile, adică de la întoarcerea mea la Londra. N-am mai ieşit din casă, atît am fost de răcit, cu migrenă, sufocări şi toate simptomele rele. Medicul care vine în fiecare zi să mă vadă — un homeopat renumit — este doctorul Mallan, care le cunoaşte pe doamnele mele scoţiene şi o îngrijeşte pe nepoata lady-ei Gainsborough. El m-a pus aşa de bine pe picioare încît am fost în stare să cînt ieri la concertul polonez urmat de bal şi care a fost foarte reuşit, dar reîntors acasă de îndată ce am terminat să cînt, n-am mai putut să dorm toată noaptea. În afară de tuse şi de senzaţia de sufocare, mă doare capul îngrozitor.

Pînă acum n-a fost ceaţă, dar e frig, totuşi în ciuda acestei temperaturi simt nevoia să deschid ferestrele pentru a avea puţin aer de respirat. Locuiesc în strada St. Jame's, 4 unde sînt bolnav de aproape 2 săptămîni şi jumătate. Îl văd pe bunul meu Szulczewski, pe Broadwood, pe Dna Erskine şi pe Dra Stirling, care aşa cum ţi-am scris din Edimburg, au venit la Londra odată cu mine. I-am văzut destul de des pe prinţul şi pe prinţesa Alexandra Czartoryski. Prinţesa Marcelline este aşa de bună cu mine, cu toate că n-a venit în fiecare zi să mă vadă, ca la spital. Adresa este aceeaşi, tot la Szulczewiski. Nu pot însă să mă întorc la Paris şi mă întreb cum să fac ca să fiu acolo. Nu pot să mai rămîn în acest apartament care i-ar conveni unui celi-

Scanned with OKEN Scanner

batar foarte sănătos, deci oricărui altuia în afară de mine sau, unui membru al Parlamentului. Nu pot să mai rămîn aici, cu toate că apartamentul este foarte bine situat şi nici nu este prea scump (4 guinee şi jumătate pe săptămînă cu încălzire, lenjerie etc.) şi în vecinătatea lordului Stuart care de-abia a plecat de la mine; este aşa de bun că a venit să mă întrebe cum m-am simţit după concert. Fără îndoială că trebuie să închiriez în apropiere un alt apartament, ale cărui camere să fie mai mari ca să pot respira mai bine. În orice caz, încearcă să afli unul pentru mine, pe bulevardele care pleacă din *Rue de la Paix*, sau din *Rue Royale*, la primul etaj, bine orientat spre soare, lîngă Madeleine sau în *Rue des Mathurins*. În orice caz, nu în strada Godot şi nici în vreun colţ trist şi strîmt. Trebuie să aibă o cameră unde să stea servitorul meu. Poate în Squar, la nr. 9 (unde locuieşte buna doamnă Etienne, de exemplu apartamentul lui François, de deasupra celui care este al meu şi care este liber). Este cu neputinţă de păstrat apartamentul pe care îl am pentru iarnă, ştiu ce înseamnă asta. Da, trebuie să aibă o cameră pentru servitorul meu care să dea spre acelaşi palier. Dacă va fi nevoie, o voi solicita de asemenea pe Dna Etienne. N-aş vrea însă să-l trimit pe servitorul meu actual, care ar rămîne cu acordul meu, bineînţeles, sau s-ar reîntoarce în Anglia; în acest sens, l-am informat.

Mă întreb acum de ce să te mai încarc cu atîtea comisioane cînd eu nu mai doresc nimic?! Trebuie totuşi — după cît se pare — să te gîndeşti şi la tine, deci ajută-mă să-mi rezolv aceste probleme şi te rog să-mi spui ce gîndeşti despre acest lucru. Eu n-am blestemat niciodată pe nimeni, dar acum mă simt aşa de istovit încît cred că m-aş simţi mai uşurat dacă aş încerca s-o blestem pe *Lucrezzia*. Dar sînt sigur că suferă şi ei acolo, mai ales că se înverşunează să persevereze în furie. Vor avea regrete eterne pentru Solange. Astăzi lumea nu merge pe calea cea mai bună. Arago, vulturul pe piept, reprezintă Franţa!!! Aici nimeni nu-l preţuieşte pe Louis Blanc, gărzile naţionale l-au silit pe Caussidère să părăsească sala de mese a hotelului din Sablonière (Leicester Square) unde se retrăsese. Mulţimea a strigat în gura mare: „Tu nu eşti francez!" şi l-au alungat cu brutalitate. Proprietarul hotelului l-a condus de-a lungul squarului pentru a evita un atac, căci vagabonzii londonezi începuseră să-şi pregătească pumnii. Prezintă mulţumirile mele Drei de Rozières; nu i-am scris pentru că mă simt aşa de slăbit şi n-am avut pînă acum puterea să caut un bilet de la sora mea pe care trebuia să i-l trimit (dar sper să i-l pot trimite în curînd). Dacă aş putea să am o cameră acolo sus pentru servitorul meu, înştiinţează-mă, şi el să facă foc în sobe. Dar de ce să revin? Dumnezeu de ce aranjează lucrurile în felul acesta? În loc să mă omoare repede, el mă ucide pe îndelete, prin această febră de indecizie. În afară de aceasta, prea bunele mele scoţiene mă plictisesc din nou. Dna Erskine, protestantă foarte practică, femeie cumsecade însă, vrea să facă din mine un protestant convins aducîndu-mi biblia, îmi vorbeşte de suflet şi-mi indică psalmii. Ea are o credinţă şi se interesează enorm de salvarea mea, spunîndu-mi că lumea cealaltă este mai bună decît asta; iar eu, care ştiu toate astea pe dinafară, îi răspund prin citate din Sfînta Scriptură ca să-i dovedesc că le ştiu.

Te îmbrăţişez cordial. Scrie-mi, iartă-mă că n-am fost bine dispus şi atît de grăbit, dar mă simt foarte slăbit.

Al tău pînă la moarte
CH.

Scanned with OKEN Scanner

Dacă aş fi sănătos, cu 2 lecţii pe zi aş avea cu ce să mă hrănesc convenabil la Londra. Dar sînt bolnav şi am să cheltuiesc tot ce am, înainte de 3 sau 4 luni.

În cazul că găseşti un apartament, nu-l reţine fără să-mi scrii şi să nu renunţi la al meu...

Lucrezzia: *Chopin se referă la* Lucrezzia Floriani *al cărei erou nu este altul decît însuşi marele muzican, prezentat într-o ipostază incredibilă, o caricatură strivitoare prin care romanciera George Sand voia să definitiveze ruptura cu un om ce-i fusese atît de ataşat sufleteşte. Sensibilitatea chopiniană a simţit arsura sarcasmului, dar nu a ripostat, cu toate că lovitura de cnut a tăiat adînc în umerii săi şi aşa destul de delicaţi.*

176. — Frederic Chopin către Albert Grzymala, la Paris

Londra, marţi, 21 noiembrie 1848

Sufletul meu,

Astăzi am stat culcat aproape toată ziua, dar joi, la această oră voi părăsi Londra, căţeaua de oraş. Voi trece prin Bologna în noaptea de joi spre vineri; tot vineri, în timpul zilei, voi sosi la *Place d'Orléans* pentru odihnă. Pe lîngă suferinţele mele obişnuite, am şi o nevralgie şi mă simt foarte umflat.

Te rog să dai instrucţiuni ca pernele şi cearşafurile să fie bine uscate. Cumpără conuri de brad. Dna Etienne să nu facă nici o economie ca să pot avea căldură la sosirea mea. Am scris şi Drei de Rozières. Covoarele şi draperiile să fie puse la loc. Voi aranja totul cu tapiţerul Derrichot, de îndată ce am să sosesc şi spune-i lui Pleyel să-mi trimită, nu importă ce pian, pentru joi seara, dar să nu-l laşi descoperit. Vineri trimite să cumpere un buchet de violete pentru ca salonul să fie parfumat. Vreau să găsesc măcar puţină poezie cînd mă reîntorc, chiar şi numai în salonul prin care voi trece pentru a intra în dormitorul unde am să mă culc pentru multă vreme, desigur.

Aşadar, vineri pe la amiază voi fi la Paris. Încă o zi în plus aici şi voi înnebuni, dar n-am să crăp din asta! Scoţienele mă plictisesc în aşa măsură încît numai Dumnezeu mă poate apăra! S-au înfipt aşa de adînc în mine, încît nu mai pot să le smulg. Numai prinţesa Marcelline şi familia sa, sau bunul meu Szulczewski mă mai ajută să rămîn în viaţă. Ce bine ar fi să am o cameră pentru servitorul meu care să dea spre un alt palier. Dacă nu am, cu atît mai rău. Pune să se facă focul, să fie cald şi să se şteargă bine praful; poate că îmi voi reveni la mine acasă!

Al tău pînă la moarte,
CH.

177. — Frederic Chopin către Louise Jendrzejewicz, la Varşovia

Chaillot, luni 25 iunie 1849

Sufletul meu,

Dacă poţi să vii, vino! Mă simt slăbit şi nici un medic nu mă va face bine ca dta. Dacă-ti trebuie bani, ia cu împrumut. Cînd îmi va merge mai

bine, voi cîştiga uşor şi voi restitui banii celor care te vor împrumuta, acum însă sînt atît de sărac, încît nu pot să-ţi trimit. Apartamentul meu din Chaillot este destul de încăpător pentru a locui chiar şi cu doi copii. Drumul acesta va fi profitabil din toate punctele de vedere micuţei Louisette. Calassante — tatăl — va alerga toată ziua; nu departe de mine este o expoziţie de produse agricole şi el va avea mai mult timp pentru el însuşi, deoarece eu sînt slăbit şi voi rămîne mai mult timp în casă cu Louise. Prietenii mei şi toţi cei care îmi vor binele spun că cel mai bun medicament pentru mine ar fi sosirea Louisei aici, cum a aflat şi ea desigur dintr-o scrisoare a Dnei Obreskoff. Aşadar, procuraţi-vă un paşaport. Două persoane pe care şi voi le cunoaşteţi — una din Nord şi cealaltă din Sud — m-au asigurat că această şedere va fi prielnică nu numai sănătăţii mele, dar şi sănătăţii Louisei. Deci, maman, Louise şi tu, micuţă Louise, luaţi-vă degetarele şi acele şi am să vă dau să tiviţi batiste şi să tricotaţi ciorapi şi astfel veţi petrece cîteva luni în aerul proaspăt de aici, împreună cu unchiul şi bătrînul frate. Acum voiajul este mai uşor. Nu luaţi multe bagaje. Vom încerca să ne mulţumim cu puţin. Aici, veţi avea culcuş şi masă. Dacă distanţa de la Champs Elysées i se pare lui Calassante prea mare el va putea să stea în apartamentul meu din Squarul Orléans. Omnibusele pleacă chiar din squar şi trec prin faţa porţii mele. Nici eu însumi nu-mi dau seama de ce doresc atît de mult s-o văd pe Louise, parcă este o dorinţă de femeie însărcinată. Vă asigur că acest voiaj îi va face foarte bine. Sper ca sfatul de familie să mi-o trimită. Cine ştie dacă n-am s-o readuc în cazul că mă fac bine. Atunci ne vom bucura cu toţii şi ne vom îmbrăţişa, fără perucă şi cu dinţi proprii. Femeia trebuie să fie ascultătoare faţă de soţul ei. Dar eu îi cer soţului să-şi aducă aici soţia. Îl rog din tot sufletul, şi dacă el va aranja bine lucrurile, atunci va vedea că n-ar fi putut să facă o plăcere mai mare, atît ei, cît şi mie şi să facă şi un serviciu tot aşa de mare şi copiilor pe care îi veţi aduce cu voi (fetiţa n-am nici o îndoială, va veni sigur). Este adevărat că vor fi cheltuiţi mulţi bani, dar ei n-ar fi putut să fie întrebuinţaţi mai bine. Dna Obreskoff, care a avut amabilitatea să vă scrie (i-am dat scrisoarea adresată Louisei), îl va convinge poate mai bine decît mine; Dra de Rozières va adăuga cîteva rînduri la scrisoarea sa şi dacă ar fi aici şi Cochet, mi-ar pleda de asemenea cauza, astfel că aş avea numai de cîştigat. Esculapul său nu s-a mai arătat de vreo 10 zile. În sfîrşit, a înţeles şi el că în boala mea se ascunde un mister care-i depăşeşte ştiinţa. Cu toate acestea să-l elogiaţi în faţa chiriaşilor voştri şi faţă de toţi cei care-l cunosc, spunîndu-le că el mi-a făcut cel mai mare bine; uite aşa sînt eu făcut; de îndată ce mă simt mai bine, sînt mulţumit. Spuneţi, de asemenea, tuturor că el a vindecat multă lume de holeră. Dealtfel, este în regres. Aproape a dispărut.

Timpul este superb. Stau în salonul meu de unde admir toată panorama Parisului: turnurile, Tuileries, Camera, St. Germain-l'Auxerrois, Saint-Etienne-du-Mont, Notre Dame, Pantheonul, Saint-Sulpice, Val-de-Grace, Palatul Invalizilor, toate trec prin cele cinci ferestre ale mele; între noi, numai grădini. O să vedeţi cînd veţi veni. Voi ocupaţi-vă de bani şi de paşaport, dar grăbiţi-vă. Şi scrieţi-mi imediat. *Şi cipreşii au capriciile lorl* (subliniat de noi I.P.) Capriciul meu este să vă am aici, lîngă mine. Dumnezeu va îngădui, poate, ca totul să meargă bine, dacă nu, faceţi ce se va putea. Am o mare speranţă, deoarece eu n-am cerut niciodată prea mult, chiar m-am reţinut de la asta, dacă n-aş fi fost îndemnat s-o fac de toţi cei care-mi vor binele. Înduplecă-te, Domnule Calassante, am să-ţi dau în schimb cele mai excelente ţigarete; am

Scanned with OKEN Scanner

cunoscut pe cineva care fuma ţigarete faimoase N. B. în grădină. Sper ca scrisoarea mea pentru aniversarea lui Maman să sosească la timp ca să nu vă lipsesc prea mult. Nu vreau să mă gîndesc la tot, căci ar însemna să capăt febră şi slavă lui Dumnezeu, nu am, fapt care-i derutează şi-i deranjează pe medicii mei obişnuiţi.

Fratele vostru foarte ataşat dar atît de slăbănog.

CH.

178. — Frederic Chopin către Titus Woyciechowski, la Ostenda

Paris, 12 septembrie 1849

Pînă acum n-am avut destul timp ca să obţin autorizaţie pentru tine ca să vii aici. Nu am putut să fac eu însumi demersurile necesare, deoarece jumătate din zi sînt nevoit să stau în pat. Aşa că am rugat un prieten care dispune de o influenţă sigură să facă aceste demersuri în locul meu. Dar numai sîmbătă voi şti ceva sigur. Cît de mult aş vrea să mă arunc în primul tren pînă la Vanencienne, ca să te îmbrăţişez; dar acum cîteva zile n-am putut să mă duc nici pînă la Ville d'Avray, lîngă Versailles, ca să-mi văd fina. Medicii îmi interzic să părăsesc Parisul. Ei nu mă lasă să plec nici măcar să-mi petrec vara într-un climat mai dulce. Este vina mea că sînt bolnav, căci altfel te-aş fi întîlnit oriunde în Belgia. Poate vei găsi tu un mijloc să vii pînă la Paris. Dar nu sînt atît de egoist ca să vreau să te văd numai pentru mine; bolnav cum sînt, alături de mine vei avea cîteva ceasuri de plictiseală şi decepţii împletite cu alte cîteva ore de bucurie şi de amintiri frumoase; mi-ar fi plăcut totuşi ca timpul pe care-l vom petrece împreună să fie cel al unei fericiri complete.

Al tău pentru totdeauna,

FREDERIC

179. — Frederic Chopin către Auguste Franchomme, la Tours

Paris, 17 septembrie 1849

Dragă prietene, sînt foarte necăjit de tot ce a trebuie să suferi la Mans. În fine, bine că sînteţi la Touraine, al cărei cer va fi mai prietenos. Eu sînt mai degrabă mai puţin bine decît mai bine. Dl Cruveillier, Louis şi Blache au decis, în urma unui consult, că nu trebuie să fac nici un voiaj acum, nici chiar ca să mă duc în Sud, deci va trebui să rămîn la Paris.

După ce s-a căutat bine, s-a găsit un apartament foarte scump, dar care întruneşte toate condiţiunile cerute — place Vendôme nr. 12; Albrecht are acum acolo birourile sale. Mera mi-a fost de un mare ajutor în căutarea acestui apartament

În fine, vă voi vedea pe toţi, iarna viitoare, bine instalat.

Sora mea va rămîne cu mine, în afară de cazul cînd va fi chemată insistent în patrie.

Scanned with OKEN Scanner

Te iubesc, şi asta este tot ce pot să-ţi spun, căci cad de somn şi de oboseală, ca un neputincios ce sînt. Sora mea se bucură s-o vadă pe Dna Franchomme şi mă bucur şi eu la fel, foarte sincer.

Va merge cum o să vrea Dumnezeu.

Multe complimente Dlui şi Dnei Forest — care mi-ar place să fie cîteva zile cu voi. Dna de Lauvergeat este de asemenea la mare pentru băi.

Nu mă uita în familia Lauvergeat.

Îmbrăţişează pe cei mici.

Scrie un cuvînt.

al tău pentru totdeauna
CH.

Sora mea o îmbrăţişează pe Dna Franchomme.

Aceasta este ultima scrisoare cunoscută a lui Frederic Chopin şi probabil şi ultima pe care a scris-o cu o lună înainte de moarte.

Louis (Pierre-Charles-Alexandre), *specialist în tratamentul ftiziei pulmonare.*

Dr Blache, *profesor la Facultatea de Medicină din Paris.*

Dr O'Mera, tatăl celei mai bune eleve a lui Chopin, Camille O'Mera.

180. — Louise Jendrzejewicz către Joseph Calassante, la Varşovia

Paris, 17 octombrie 1849
În noaptea de marţi spre mirecuri la ora 2.

O! dragul meu, el nu mai este.

Sănătatea mea şi a Ludkăi sînt bune.

Vă îmbrăţişez din toată inima. Mă gîndesc la mama şi la Isabelle.

Adio.

P. S. Sărmanul nostru prieten nu mai este în viaţă. A suferit mult înainte de a sosit acest moment suprem, dar a îndurat cu o răbdare şi resemnare angelică această încercare. Soţia dtale l-a îngrijit foarte bine. Numai Dumnezeu i-a dat uriaşele puteri fizice şi morale de care a avut nevoie. M-a rugat să vă asigur că are să vă scrie amănunţit în cîteva zile.

Vă roagă să nu fiţi îngrijoraţi pentru ea.

Prietenii lui Chopin o ajută în orice problemă, iar în ceea ce priveşte voiajul, vă rog să mă credeţi că va putea să-l facă singură.

Nu am puterea să vă scriu mai mult, dar inima mă îndeamnă să vă spun că-mi voi îndeplini cu toată credinţa toate promisiunile pe care le-am făcut prietenului meu aflat pe moarte şi mă voi ocupa de soţia dvs, ca de propria mea soră.

Vă rog să primiţi expresia celei mai depline consideraţii.

P. S. este al prinţesei Czartoriska care intervenise din primăvara anului 1849 pe lîngă Dna Nicolas Kiseleff, născută Potocka, soţia ambasadorului Rusiei la Paris pentru ca Louise Jendrezejewicz şi soţul său să obţină paşaportul, dorind ca „le pauvre Chopin" să nu fie neliniştit din această cauză. Fiind la Londra în toamna anului 1848, cînd Chopin părăsise această „căţea

Scanned with OKEN Scanner

de oraş", prinţesa Marcelline Czartoriska, fiind ea însăşi neliniştită în legătură cu călătoria lui Chopin, ceruse veşti de la Paris dacă nu cumva drumul „i-a făcut rău" şi dacă „la Paris respiră mai bine decît în atmosfera grea londoneză".

181. — Albert Grzymala către Auguste Leo

Dragul meu prieten, este o mare consolare pentru mine ca să vă pot spune aşa, acum cînd sufletul îmi este zdrobit de disperare şi de doliul pe care îl împărtăşeşti sincer împreună cu mine. Căci Chopin al nostru nu mai este, şi golul pe care ni l-a lăsat trebuie să ne întărească prietenia în aşa fel ca în viaţa noastră, cît va fi de lungă, să nu-l putem uita niciodată şi nici să nu încetăm să-l regretăm. Am încercat să vă scriu de mai multe ori, dar ajungînd la boala lui Chopin, tocul îmi cădea din mînă de teama de a nu-mi aşterne spaimele pe hîrtie.

De la plecarea dtale el a făcut apel la mai mulţi doctori homeopaţi din vechea şcoală. Fără nici un succes, însă. Doctorii Roth, Simon, Olendorf, Frankel din Varşovia, ca şi Louis, Cruveillier, Blache şi încă mulţi alţii, au făcut tot ce le-a stat în putinţă. Boala însă era foarte înaintată, iar bolnavul prea slăbit, pentru a mai putea fi salvat. Pentru sezonul frumos, a fost transportat la Chaillot. Dar nici priveliştea fermecătoare, nici razele soarelui n-au izbutit să-l mai înveselească, sau să-l facă să-şi uite suferinţele. O singură consolare reală a venit să-i atenueze slăbiciunile inimii. Sora sa Louise pe care el a iubit-o atît de mult, a plecat din depărtările Nordului în ciuda tuturor dificultăţilor pe care a trebuit să le învingă ca să obţină autorizaţia de a părăsi Varşovia pentru a veni la Paris, despărţindu-se de mama, de soţul şi de copiii săi, ca să fie infirmiera sărmanului său frate. Pentru cîteva zile, revenirea a fost vizibilă şi chiar binefăcătoare, dar a fost cel din urmă surîs al vieţii, după care nu şi-a mai revenit, s-a stins. S-a declarat hidropizia care a sfidat toate eforturile ştiinţei. Totuşi, bolnavul şi-a păstrat toată încrederea în sine şi a suportat mutarea într-o altă locuinţă, mobilîndu-şi un superb apartament în Place Vendôme, acolo unde a fost vechea ambasadă a Rusiei. Chiar se pregătea să-şi reia lucrul. Spiritul său era plin de muzică, dar nu mai avea putere să se aşeze la pian; nici de a ţine pana în mînă. Era un spectacol sfîşietor să vezi un geniu aşa de mare sterilizat de prostraţie şi în acelaşi timp nimicit de o imensă neputinţă pur materială. Se pune întrebarea, de ce oare, operele unui artist să fie nemuritoare, pe cînd geniul care le-a creat trebuie să dispară în aurora vieţii? Dar nu mai sînt stăpîn pe mine pentru a suporta o asemenea discuţie. Atunci cînd sufletul său s-a împăcat şi cînd n-a mai fost în stare să-şi biruie slăbiciunea, cînd s-a înrădăcinat în gîndirea sa o convingere intimă că nu va mai putea să trăiască, din acel moment şi pînă şi-a dat sufletul, s-au scurs zece zile. Dar aceste zece zile preţuiesc pentru prietenii săi cît toată viaţa artistului. Niciodată, nici chiar în antichitatea cea mai stoică, nu se poate găsi pilda unei morţi mai frumoase, a unei inimi mai mari, mai sfinte şi mai pure. Ultima agonie, după împărtăşanie, timp de trei zile şi trei nopţi, cînd medicii n-au mai revenit, nimeni n-a mai văzut o vitalitate atît de tenace. În acele clipe pline de măreţie, gîndirea mi-a fost strivită de convingerea că dacă n-ar fi avut nenorocirea s-o cunoască pe G. S. care i-a otrăvit toată existenţa, ar fi trăit cît Cherubini. Chiar şi în ultima zi a vieţii sale, în ultima oră, nu i-a

Scanned with OKEN Scanner

fost adumbrit spiritul. El se ridica adesea dintre perne şi adresîndu-se celor peste 20 de persoane care se aflau de faţă, dintre admiratorii săi, în hermină sau în zdrenţe, care timp de patru zile şi patru nopţi la rînd au rostit rugăciuni în genunchi, le dădea sfaturi, îi mustra sau încerca să-i consoleze, cu bunăvoinţă şi măsură, formula cîte un apropo surprinzător, cu o bunătate şi indulgenţă care nu fac parte din lumea noastră. A recunoscut pe toată lumea, şi reamintindu-şi de tot ce era mai deosebit în fiecare, şi-a dictat cele din urmă dorinţi referitoare la operele sale, dovedind aceeaşi superioritate care le-a inspirat.

Se vor găsi — a spus el — un mare număr de compoziţii, mai mult sau mai puţin indicate, şi în numele prieteniei care mi se arată, cer ca toate să fie arse, în afară de începutul unei metode pe care am lăsat-o prin testament lui Alkan şi Reber, pentru a trage cîteva foloase, restul, fără nici o excepţie, să fie distrus prin foc, pentru că eu am un mare respect pentru public şi aceste încercări nefiind încă desăvîrşite, nu doresc ca sub numele meu de răspundere să se răspîndească opere nedemne de public etc. etc. Au urmat ore întregi de consideraţii la fel de elevate, şi puţin după aceea, de la orele 17 pînă la 2 după miezul nopţii, miercuri, el a trecut într-o altă viaţă, surîzător pînă în ultima clipă care i-a precedat sfîrşitul, îmbrăţişîndu-l pe Gutmann şi încercînd s-o îmbrăţişeze şi pe Dna Clésinger. Acum să fim siguri că sufletul său este la Dumnezeu şi că acest suflet va fi foarte iubit de El. Cîteva ore mai înainte de a muri, el a rugat-o pe Dna Potocka să cînte 3 melodii de Bellini şi de Rossini pe care ea le-a cîntat la pian, suspinînd tot timpul, iar el le-a ascultat cu religiozitate ca pe cel din urmă sunet al acestei lumi. După aceea, el a spus că doreşte să i se facă autopsia, fiind convins că medicina nu i-a cunoscut boala şi, într-adevăr, Chopin n-a suferit de ceea ce se credea, dar nu mai putea să trăiască. A treia zi, corpul a fost îmbălsămat şi complet îmbrăcat, a fost expus în mijlocul florilor, şi cunoscuţi şi necunoscuţi au fost liberi să-l mai privească pentru ultima dată, contemplînd faţa Marelui Maestru.

Requiemul lui Mozart şi propriul său marş funebru vor fi executate cu concursul lui Lablache, al Dnei Viardot şi a Societăţii de concerte, dar pentru a caracteriza epoca şi ca să închei scrisoarea, vreau să vă mai spun că artiştii au cerut 2.000 de franci pentru a-i aduce un omagiu lui Chopin, cînd respectul faţă de ei înşişi ar fi cerut să se ofere voluntar şi nicidecum să se vîndă memoriei sale.

Cu totul al dv.
Albert

Zece zile înainte de a muri, Chopin s-a gîndit la persoanele care sînt cele mai competente să-i sesizeze şi să-i înţeleagă toate sensurile muzicii sale şi spunea că în această direcţie cuvîntul dvs. este cel mai preţios, fiind sobru, raţional şi niciodată linguşitor.

G. S. nu este alta decît George Sand pe care Albert Grzymala o judecă atît de necruţător pentru că deşi începuse prin a fi admiratorul romancierei, ulterior îşi dăduse seama că legătura acesteia cu prietenul său va fi pentru el nefastă, cu atît mai mult, cu cît Chopin venea spre iubire însetat de puritatea fără de care el nici nu concepea dragostea, pe cînd George Sand nu era altceva decît „cimitirul bărbaţilor".

Scanned with OKEN Scanner

Opere nedemne de public: *Într-adevăr, această intransigentă conştiinţă artistică a lui Chopin a determinat arderea unui număr însemnat de manuscrise muzicale care, indiscutabil, dacă ar fi fost păstrate, ar fi îmbogăţit lumea muzicală cu sunete care ar fi fost cuprinse acum sub acolada de „opere postume". Oricum, cu toate imperfecţiunile lor, aceste manuscrise chopiniene ar fi putut să vorbească despre o traiectorie a travaliului artistic, despre toate acele mutaţii de valoare de la un stadiu embrionar la cel al unei depline desăvîrşiri pe plan artistic. Ce păcat că hotărîrea din urmă a artistului le-a prefăcut în cenuşă!*

S-o îmbrăţişeze pe Dna Clésinger: *Chopin a preţuit-o mult pe Solange Clésinger şi la fel, fiica romancierei George Sand avea sentimente de profundă afecţiune pentru el. În acest sens, iată o pagină scrisă de Solange despre „prietenul minunat, întotdeauna devotat ca un părinte şi tandru pînă în cea din urmă clipă a vieţii sale, care a fost Chopin"*: „Chopin! Suflet ales. Geniu original şi desăvîrşit, întrunind tandreţea, răbdarea şi demnitatea într-o unică fiinţă; purtare ireproşabilă, spirit iubitor, plăcut şi dulce-ironic; de o generozitate nemărginită — sinteza tuturor generozităţilor; a sufletului, a inimii, a talentului inegalabil...

Am crescut sub pianul lui Chopin; incantaţiile muzicii sale divine au rămas în inima mea ca nişte foarte dulci amintiri din anii copilăriei mele. Priviţi-vă fetiţa, scumpe domn, fetiţa cea mai mică tîrîndu-şi cele 15 luni şi dîndu-vă casa peste cap cu o nevinovăţie adorabilă a unei fiinţe mici care nu ştie nimic despre viaţă. În timpul unei secunde lugubre, închipuiţi-vă că mama ei o preferă pe odrasla mai mare şi o părăseşte într-o casă de provincie, în grija unor servitori primitivi. Printre ei este o femeie simplă şi bună, cu o inimă de mamă, care se dedică fetiţei ce de-abia făcuse ochi, cu un devotament plin de tandreţe, oferindu-i îmbrăţişările sale şi o grijă plină de afecţiune, ca un cîine (acesta este cuvîntul potrivit), adică tot ceea ce adevăraţii ei părinţi nu-i dăduseră deloc. Către 9 ani, sosi la Prepignan un prieten care fusese adus acolo. Din instinct, copilul a simţit o aversiune faţă de acest intrus. Această aversiune a inspirat noului venit o stimă deosebită. Dar trecerea anilor a înfrînt această aversiune încercînd să restabilească echilibrul între frate şi soră în inima mamei. Prin forţa bunătăţii, a tandreţei, a sprijinului prin laude şi încurajări delicate faţă de o fetiţă tot timpul snopită în bătăi, el reuşeşte s-o facă să-l accepte mai întîi, apoi să-l aprecieze şi în fine să-l preţuiască. Prietenul de la Prepignan, din Majorca, din Nohant, a fost Chopin. Prieten totdeauna minunat, devotat, patern şi tandru, pînă la cel din urmă ceas al vieţii sale. Şi mai sînt întrebată dacă acest nume nu trezeşte nimic în mine? Să scriu? Oh, da! Aş vrea! Dar nu ştiu. Ceea ce aş putea să spun într-o franceză trunchiată, ar fi atît de departe de el, atît de nedemn de memoria sa. Respectul, adoraţia, un adevărat cult a rămas în entuziasmul tuturor celor care l-au cunoscut şi ascultat.

Chopin nu are asemănare, nimeni nu-l reaminteşte nici pe departe, nimeni nu va explica destul de bine tot ceea ce a fost el. Şi ce moarte de martir, ce viaţă martirizată, ea însăşi, pentru o fiinţă atît de perfectă, atît de pură în toata substanţa sa!

Sigur el este în ceruri, dacă există ceruri"!

SOLANGE SAND

Montgivray, 19 ianuarie 1896

182. — Abatele Alexandre Jalowicki către Dna Xavier Grocholska la la Varşovia

Paris, 21 octombrie 1849

Prea onorată doamnă,
Vă scriu sub impresia morţii lui Chopin.
A murit la 17 octombrie 1849, la ora 2 dimineaţa.

Scanned with OKEN Scanner

De mai mulţi ani, viaţa lui Chopin nu se mai ţinea decît de un fir de păr. Trupul său totdeauna slab, şubred era din ce în ce mai mistuit de focul geniului. Toată lumea se mira de faptul că într-un trup atît de fragil locuieşte un suflet pur fără a pierde nimic din vivacitatea spirituală, nici din căldura inimii. Obrazul său părea de alabastru; era îngheţat, alb, transparent. În ochii săi, de obicei voalaţi puţin, se aprindeau uneori lumini scînteietoare. Totdeauna dulce şi amabil, fremătînd de spirit şi afecţiune pînă la extrema limită, părea că nici nu aparţine acestui pămînt. El însă nu se gîndea la cer! Avea foarte puţini prieteni buni şi destul de mulţi răi, fără credinţă şi mai ales aceştia din urmă formau cercul admiratorilor săi. Iar triumfurile pe care le cucerea în artă, în modul cel mai profund, stingeau în inima sa plîngerile ineffabile ale Sfîntului Duh. Pietatea pe care o supsese odată cu laptele din sînul mamei sale poloneze nu mai era pentru el decît o amintire de familie, în timp ce impietatea tovarăşilor şi tovarăşelor sale din ultimii ani se infiltrase din ce în ce mai mult în spiritul său atît de receptiv şi ca un nor de plumb s-a depus sub formă de îndoială în sufletul său. Numai datorită bunei-cuviinţe sale elegante nu şi-a bătut joc de lucrurile sacre şi nici nu le-a ridiculizat. Şi tocmai în această stare de plîns a fost lovit de o boală de piept necruţătoare. Teribila veste a morţii sale apropiate s-a abătut asupra mea odată cu întoarcerea mea de la Roma la Paris. Am alergat imediat la cel care, din copilărie îmi fusese prieten şi al cărui suflet îmi era atît de scump. Ne-am îmbrăţişat, şi lacrimile noastre au arătat că el era la capătul puterilor. Pierea, se stingea văzînd cu ochii, dar cu toate acestea nu soarta sa o plîngea ci pe a mea, vărsînd lacrimi pentru asasinarea fratelui meu Edouard pe care-l iubea atît de mult. Am profitat de înduioşarea lui pentru a-i vorbi de mama sa şi pentru a încerca să trezesc în el credinţa pe care i-o sădise mama sa în suflet. Oh, te înţeleg —a spus el —, eu nu aş vrea s-o îndurerez pe scumpa mea mamă, murind fără împărtăşanie, dar n-o primesc pentru că eu nu mai pot s-o înţeleg ca tine. Eu pot să simt dulceaţa spovedaniei pentru că mă spovedesc unui prieten, dar nu mai concep spovedania tot aşa ca şi împătăşania. Dacă vrei tu, eu pot să mă spovedesc, dar numai pentru că noi sîntem prieteni şi nicidecum pentru vreo altă raţiune.

La aceste cuvinte şi la altele de acelaşi fel, pe care el mi le-a spus, mi s-a strîns inima şi am început să plîng. Regretam, plîngeam acest suflet atît de scump. Am încercat să-l cîştig vorbindu-i cu cea mai mare dulceaţă de sfînta Fecioară, de Domnul nostru Isus Cristos şi, în fine, zugrăvindu-i tabloul cel mai duios al milei divine. Trudă zadarnică. M-am oferit atunci să-i trimit un preot la alegerea sa. Dacă într-o zi voi dori să mă spovedesc, numai tu o vei face, mi-a spus Chopin.

După tot ce-mi spusese, mă temeam şi mai mult.

Lunile cele mai lungi s-au scurs între timp, cînd i-am făcut numeroase vizite lui Chopin, dar fără nici un alt rezultat. Cu toate acestea mă rugam lui Dumnezeu cu credinţa şi speranţa că acest suflet nu va fi pierdut. Ne-am rugat lui Dumnezeu toţi. Şi iată că în 12 din această lună, într-o seară, doctorul Cruveillier m-a chemat de urgenţă, spunîndu-mi că nu mai răspunde de viaţa lui Chopin în timpul nopţii care vine. Tremurînd de emoţie, am ajuns la uşa lui Chopin... aceasta, pentru prima dată nu s-a mai deschis imediat în faţa mea. Totuşi, un moment mai tîrziu, el mi-a spus să intru, dar numai a-mi strînge mîna şi ca să-mi spună: „Te iubesc mult, dar nu-mi spune nimic, vreau să dorm“ ...

Scanned with OKEN Scanner

Vă puteţi imagina ce noapte am petrecut.

A doua zi era Sfîntul Edouard, ziua fratelui meu iubit. Oferind pentru sufletul său Sfînta Împărtăşanie, l-am rugat pe Dumnezu astfel: „Dumnezeule milos, dacă sufletul fratelui meu îţi este drag, dă-mi mie astăzi sufletul lui Frederic".

Eram, aşadar, extrem de îngrijorat cînd m-am dus la Chopin. L-am găsit luîndu-şi micul dejun şi m-a invitat şi pe mine să mănînc. I-am spus atunci: „Dragul meu prieten, astăzi este ziua fratelui meu Edouard"... Chopin a suspinat, iar eu am continuat: „Pentru ziua fratelui meu, fă-mi un dar". Îţi voi da tot ce doreşti, mi-a răspuns el, iar eu am zis: „Dă-mi sufletul tău!" Te înţeleg, ia-l, mi-a răspuns Chopin şi s-a aşezat în pat. Pe mine m-a cuprins o bucurie inexplicabilă, dar şi o mare teamă. Cum să iau acest suflet scump şi să-l dau lui Dumnezeu? Am căzut în genunchi şi în inima mea m-am rugat lui Dumnezeu. Ia-l, Tu, Doamne! Şi în tăcere i-am dat crucifixul lui Chopin, punîndu-i-l în amîndouă mîinile. Din ochii lui curgeau lacrimi. Crezi? l-am întrebat. — Cred, a răspuns el. Şi privindu-l pe Isus crucificat, s-a spovedit într-un hohot de plîns. Îndată a primit şi Împărtăşania şi sfîntul maslu pe care l-a cerut. O clipă după aceea, el a trimis să i se dea paracliserului de 20 de ori mai mult decît se da de obicei. I-am spus: E mult! Nu este mult mi-a răspuns el. Ceea ce am primit eu acum este mai presus de orice preţ. Şi din acel moment, transformat prin graţia divină, prin voinţa lui Dumnezeu însuşi, el a devenit un alt om, aproape un sfînt aş putea spune.

A doua zi a început agonia lui Chopin care avea să dureze patru zile şi patru nopţi.

Răbdarea, încrederea în Dumnezeu şi chiar bucuria l-au însoţit aproape tot timpul pînă la ultimul suspin. În suferinţele cele mai ascuţite, el vorbea de fericirea sa, îi mulţumea lui Dumnezeu proclamîndu-şi dragostea pentru el şi dorinţa sa de a se uni cît mai repede cu el. Îşi arăta fericirea prietenilor veniţi să-şi ia rămas bun şi care vegheau în camerele învecinate. La un moment dat nu mai respira, părea că s-a stins, gemetele nu i se mai auzeau, îşi pierduse conştiinţa. Cu toţii, înfricoşaţi, au intrat în camera lui. Deodată, Chopin a deschis ochii şi aruncînd o privire asupra mulţimii de oameni din faţa sa, a spus: Ce fac? Pentru ce nu se roagă?

Toţi au căzut în genunchi împreună cu mine, iar eu am rostit Litania şi mi-au răspuns chiar şi cei care erau protestanţi.

Zi şi noapte el m-a ţinut continuu de amîndouă mîinile. Nu vroia să-mi dea drumul, spunînd: Nu mă lăsa singur în acest moment suprem. Se strîngea tandru lîngă mine, ca un copil care se face mic lîngă mama lui într-un moment de pericol. Şi murmura necontenit: Isus Maria... sărutînd crucifixul, stăpînit de un puternic sentiment de credinţă, de speranţă şi de dragoste. Uneori, cu cea mai mare tandreţe, se adresa celor din jur şi le spunea: Îl iubesc pe Dumnezeu, îi iubesc pe toţi oamenii... îmi este plăcut să mor astfel. Scumpa mea soră, nu plînge... Prietenii mei, nu plîngeţi... Eu, eu sînt fericit! Simt că mor... rugaţi-vă pentru mine! Ne vom revedea în cer. Apoi către medicii care se străduiau să-i prelungească viaţa: Lăsaţi-mă... lăsaţi-mă să mor! Şi din nou: Oh, această ştiinţă splendidă de a prelungi suferinţele! Dacă ar fi pentru vreun bine... pentru vreun sacrificiu.. dar nu este decît pentru supliciul meu şi al acelora care mă iubesc. Ce frumoasă facultate!

Scanned with OKEN Scanner

Şi din nou:

— Voi mă siliţi în zadar să îndur o suferinţă atroce!... Poate că v-aţi înşelat... Dumnezeu, însă, nu s-a înşelat!... El m-a purificat!... Oh!... Cît este de bun că m-a pedepsit în lumea aceasta... cît este de bun!

În cele din urmă, Chopin, care niciodată nu s-a exprimat cu o mai mare, cu o mai fină delicateţe, voind să-şi exprime recunoştinţa sa şi să descrie nenorocirea celor care mor fără împărtăşanie, mi-a spus:

— Fără tine, dragul meu, aş fi murit ca o fiinţă insensibilă...

Chiar în clipa agoniei, el a mai repetat numele lui Isus, al Mariei şi al lui Iosif... Apoi a sărutat crucifixul, l-a pus pe inimă şi într-un ultim suflu a mai rostit aceste cuvinte:

Je suis dèja à la source du bonheur

Apoi şi-a dat sufletul.

Aşa a murit Chopin.

Rugaţi-vă pentru EL!

Rugaţi-vă să trăiască veşnic!

Umilul vostru servitor întru Isus Cristos
X. A. JELEWICKI

183. — Pauline Viardot către George Sand la Nohant

... A trecut multă vreme de cînd nu v-am mai dat nici o veste despre mine, dar este şi mai multă de cînd dvs. nu mi-aţi mai scris. În ceea ce mă priveşte, Minunea mea, eu am fost atît de îndurerată din pricina morţii sărmanului nostru Chopin, încît nici n-am ştiut cum să-mi încep această scrisoare şi că dacă i-aţi fi ştiut sfîrşitul atît de apropiat, aţi fi venit la el ca să-l îmbrăţişaţi pentru ultima oară. Eu nici nu am ştiut că el s-a întors la Paris şi că era atît de grav bolnav. Am aflat că a murit de la străinii care au venit la mine şi m-au rugat foarte ceremonioşi să iau parte la Requiem-ul care trebuia să se cînte la biserica La Madeleine pentru Chopin. În acel moment mi-am dat seama de afecţiunea care m-a legat de el. Bietul băiat a murit martirizat de preoţii care l-au făcut să îmbrăţişeze sfintele moaşte, forţîndu-l timp de şase ore, pînă la ultimul său suspin, înconjurat de o mulţime de oameni, cunoscuţi şi necunoscuţi, care veniseră să bocească la căpătîiul său. Este adevărat că era şi sora sa acolo, dar biata femeie era ea însăşi zdrobită de durere ca să se mai gîndească să-i alunge pe inoportuni.

Toate acele *grandes dames* din Paris care s-au crezut obligate să vină, leşinaseră în camera luată cu asalt de tot soiul de desenatori care făceau în mare grabă schiţe, iar un dagherotipist voia să mute patul lîngă fereastră pentru ca muribundul să fie în bătaia soarelui, dar bunul nostru Gutmann, plin de indignare, i-a dat pe uşă afară pe toţi aceşti industriaşi. Cu toate acestea, Chopin a găsit în sine destulă putere ca să spună fiecăruia un cuvînt afectuos şi-a consolat prietenii. L-a rugat pe Gutmann, Franchomme şi pe alţi artişti să nu cînte decît *bonne musique:* „Vă rog s-o faceţi pentru mine. Sînt sigur că o voi auzi şi-mi va face plăcere."

Cu cîteva clipe înaintea morţii sale, el a rugat-o de dna Potocka să-i cînte un psalm de Marcello şi s-a stins odată cu ultima notă...

A fost o fiinţă nobilă.

Sînt fericit că l-am cunoscut şi m-am bucurat de prietenia sa.

Scanned with OKEN Scanner

184. — Adolphe Gutmann către dra Heinefetter, la Mannheim

Paris, 22 octombrie 1849

Chopin nu mai este! Sînt consolat însă că acest bun prieten a murit în braţele mele. În ultimele sale clipe, primele clipe cînd sufletul său s-a întors cu faţa spre cel Atot-puternic, cînd nu mai avea putere nici să deschidă ochii, a spus: „Cine-mi ţine mîna?" şi cînd mi-a recunoscut vocea, a vrut să-mi sărute mîna. Atunci ne-am îmbrăţişat şi dîndu-mi pe obraz ultimul sărut de adio, mi-a spus: „Prieten drag!" Apoi capul i s-a înclinat spre piept şi sufletul său şi-a luat zborul...

Funeraliile vor avea loc în ziua de marţi 30.

După dorinţa sa, va fi executat Requiem-ul de Mozart... Iată o floare care s-a odihnit pe catafalcul său.

(La această scrisoare, Gutmann a adăugat nu numai o floare, ci şi o buclă din părul lui Chopin pusă într-un plic pe care a scris: O relicvă amintire de la acest scump prieten.

185. — Albert Grzymala către Auguste Leo

Paris, 8 noiembrie 1849

Dragul meu prieten,

Cu spiritul cu care sînteţi înzestrat, puteţi să ghiciţi uşor cît de mult m-a mişcat scrisoarea dvs. Rămîne pentru amîndoi o datorie comună de a face să dureze în sincera noastră prietenie tot ceea ce ne pregătim să facem împreună pentru Chopin. Pentru mine, această ultimă sarcină va fi destul de uşoară deoarece întreaga mea simpatie se îndreaptă spre dvs. şi nutresc nădejdea ca justiţia timpului să vă facă să vedeţi cu mai multă claritate tot ceea ce nu vine din fiinţa mea, ci este provocat de acest destin fatal care mă urmăreşte încă din leagăn şi tare îmi e teamă că nu mă va abandona decît în ultimul ceas al existenţei mele. Şi este încă una din festele pe care mi-o joacă destinul, faptul că eu să rămîn în viaţă pe cînd Chopin, mult mai tînăr decît mine, floarea şi parfumul vieţii mele a trebuit să plece în lumea umbrelor.

Dar, în fine, poetul, geniul artistului au dispărut. Portativul iubirilor sale — iată un cuvînt pe care l-am împrumutat din scrisoarea dvs. — se va desfăşura acum în toată libertatea, debarasat de gelozii, de concurenţă şi de duşmănii; meschinăriile pe care micile mizerii ale vieţii le seamănă în jurul tuturor celor puternici, tot astfel şi în jurul evenimentelor modeste din viaţa unui artist — dvs, ştiţi că natura sa distinsă, obiceiurile sale aristocratice, eleganţa sa instinctivă pe care era mai stăpîn decît pe forţa sa fizică, au făcut să se urzească în jurul său tot felul de intrigi din partea celor mai ticăloşi oameni care ţin de artă numai prin meseria lor, iar de meserie prin viaţa cabaretelor. Dar această situaţie nu poate să dureze prea mult în viaţa unui om superior care adumbreşte mediocritatea prin marile sale calităţi şi pe care mediocritatea îl atacă aşa de uşor pe calea micilor sale defecte.

Scanned with OKEN Scanner

În ceea ce mă privește, eu sînt foarte mulțumit de faptul că vă gîndiți să respectați dispozițiile compozitorului de a se nimici orice manuscris care nu este desăvîrșit. Este o dispoziție care-i va contraria pe așa zișii prieteni și editori, dar este foarte importantă pentru reputația sa.

Noi trebuie să mergem pînă la capăt și să ne scuturăm de acest gen de compoziții prin publicarea operelor sale complete într-un singur format... Eu le-am spus executorilor testamentari că dvs. sînteți singurul capabil să clarificați această chestiune și să dirijați întreaga operațiune ca intermediar între ei și editorii lui Chopin.

Căci dacă obligațiile asumate pentru fiecare din cele trei țări unde operele lui Chopin au fost editate, vor împiedica o ediție asemănătoare, aceasta se va putea face la Bruxelles, Hamburg, sau la Amsterdam după cum veți opina dvs. și atunci această singură ediție va fi cea definitivă. Ea ar putea să fie precedată de o Bibliografie detailată, mult mai veridică decît tot ceea ce ziarele își imaginează după moartea sa...

Întrebați care este averea lui Chopin? Zero! Dar un asemenea suflet a găsit în elevii săi și în dragostea extraordinară a sorei sale o sumă de 15 mii de franci depuși în ultima lună a existenței sale.

Subscripția pentru un monument este aproape încheiată ca să se completeze suma necesară: Pleyel, Eugène Delacroix, Franchomme, Albrecht, Kwiatkowski, pictorul polonez, Herbault...

Proiectul lui Clésinger este admirabil. Este geniul muzicii zdrobit de durere indicînd printr-o liră cu coardele sfărîmate medalionul artistului înmormîntat.

Al dvs, din toată inima
ALBERT

186. — Eugène Delacroix către Albert Grzymala

Eugène Delacroix a rămas întreaga sa viață credincios amintirii lui Chopin. Astfel în ianuarie 1861 cînd lucra la decorarea bisericii Saint-Sulpice, el i-a trimis lui Albert Grzymala o scrisoare din care desprindem următoarele rînduri revelatoare: „De patru luni de zile mă străduiesc să-mi termin această obositoare sarcină pe care mi-am asumat-o. Plec în zori și mă întorc noaptea. Speranța de a încheia mai degrabă — dacă puțina mea sănătate și sezonul urît nu vor ridica noi obstacole — mă susține și mă face să vă rog să mă scuzați și să mă iertați pentru claustrarea mea. Cînd voi sfîrși, am să vă dau de veste și am să vă revăd cu aceeași plăcere pe care am avut-o întotdeauna și cu sentimentele pe care frumoasa dvs. scrisoare le-a trezit în mine. Cu cine să mai vorbesc despre incomparabilul geniu pe care cerul l-a trimis pe pămînt și la care mă gîndesc necontenit, nemaiputînd să-l văd în această lume și nici să-i ascult divinele sale acorduri. Dacă o mai vedeți uneori pe fermecătoarea prințesă Marcelline Czartoryska, altă stea a privirilor mele pline de respect, vă rog să depuneți la picioarele sale omagiul unui biet om care n-a încetat să fie plin de amintirea generozității sale și de admirație pentru talentul său, altă trăsătură de unire cu *îngerul pe care l-am pierdut și care, în această clipă, vrăjește sferele celeste*...

Îngerul pierdut care vrăjește sferele celeste era, Chopin!

Scanned with OKEN Scanner

CHOPINIANA
II

Scanned with OKEN Scanner

PRO CHOPIN

„Operele lui Chopin sînt tunuri ascunse sub flori"

ROBERT SCHUMANN

1

Memoria-n ogiva ei profundă
păstrează corzi de liră care sună
ca trunchiurile de copac cînd bate
cutremurînd, furtuna, tot cuprinsul.

Păstrează-un timp cristalizat în taina
din creuzetul inimii, în care
s-au mistuit efigiile lumii
și chipuri noi au renăscut mai clare
ca pasărea măiastră din cenușa
pustiitoarei arderi, cum renaște
poporul din statuile eterne
care-au crescut ca arborii, ca grîul . . .

Memoria își modelează sieși
făptura din făpturile sublime
asemenea coloanei infinite
să-i sprijine destinului pe soclu
ființa, din adîncuri, tutelară!

2

Mai mult de-atît, cine-ar putea să spună
cînd sunetele-și prelungesc ecoul
în spațiul unde muzica-i stăpînă
iar timpul, sub cupola lui adună
asemeni unei vaste catedrale
coloanele în inimă sculptate.

Mai mult de-atît, mai mult de-atît, oh, cine
să-mi ia și mie inima, s-o poarte
deasupra munților împresurați
de vulturii cu aripele large

cînd zei sonori coboară lîngă umeri
cum sînt cariatidele de sînge
prin orizontul orgilor albastre.

Tu, singurul ce le-ai cuprins cîndva
suspinele de păsări fără pace
ca lacrima fîntînilor din care
vin dimineţele să bea lumină,
doar tu, scăldat în apele tăcerii
doar inima-ţi care mai vie bate
în solitudinea varşoviană
să-mi fiţi de-acuma călăuză dreaptă
că sfîntul tău mormînt dîn Père Lachaise
unde-ţi aştepţi odihna sub o piatră
de trandafiri vegheată şi de stele
e trup din trupul patriei . . .

3

Doar tu
să-mi spui cuvîntul viu, să-l înţeleg
şi să primesc în apele-i curate
ce s-au aprins în ochiul unei păsări
ce-şi caută aripele-n văzduhuri
inima-ţi sacră, Frederic Chopin
adusă în Varşovia, doar ea
să-şi lase-n mine frageda bătaie
cum o aud, atotcuprinzătoare
venind din plaiuri, din cîmpii mazure
odrasla lor, lăsînd în anotimpuri
sigilii mari de sunete sublime
să nu se uite . . .

Numai tu, ofranda
acestei inimi-colonadă vie
în spaţiul lumilor neprihănite
sub arcul sunetelor călătoare
de la un timp al plînsului trecut
prin flăcările-aducerii aminte
la timpul sărutat de grîul verde
şi de frunzişul adiat din vremea
cu ochii mari îngemănaţi cu clipa
din cîntecul privighetorii.

Tu
la-ntoarcerea acasă, în legendă
să fii de-acum învăluitul mire
în mantia solară, Frederic Chopin
tu care-ai înţeles de unde vine

Scanned with OKEN Scanner

din ce poem, odrasla bucuriei
cu pletele în vînt, gonind prin ani
din ce noblețe-a gîndului și-a faptei
lăsînd la umbra sălciei, să pască
din iarba dulce, calul către seară
cînd clopotele bat. Tu care știi
ce-nseamnă plaiul însorit, grădina
pridvorul casei, stîlpul de la poartă
un cîntec de prigorie-n amiază
și din pămînt, ai luat în mîini și-ai dus
s-asculți, în șoapte, bulgărul ce spune
și-ai tresărit, pămîntul ascultîndu-l
cum ți-a adus cu graiurile-i grele
de sălbi de rouă, de brățări amare
asemeni unor gloanțe-n suflet trase
ca știreangul, noaptea, de spînzurătoare
cînd creanga de copac capitulardă
își exilează foșnetul metalic
zidindu-se-n singurătatea morții
ca-ntr-o cetate-a cumpenelor oarbe
care n-au ochi să vadă cerul liber.

4

Polonia! Polonia! Doar ție
putea să-ți spună bulgărul de glie
cuvintele rostite în tăcerea
pădurilor, veștmintele lăsîndu-și
prea grele, poate, vara, prea ușoare
în viforele iernilor. Și, goale
cum flăcările goale vin la nunta
cu focul și cu sîngele să joace
sus, pe colină hora libertății
înfășurat în imnuri și miresme
de lacrimi care-au ars pe rug odată.

Tu, numai tu, cu inima sădită
în arborii pădurii, faci să cînte
măritul nume care nu se teme
Polonia! Potirul tău de aur
Polonia! Tezaur scris în trunchiul
copacilor aducerii aminte
Polonia! Pămîntul de oseminte
privind cu ochi de foc la stele noaptea
să-ți vadă fruntea cum însenînează
materna catedrală ce ți-a dat
puterea de-a iubi, urcîndu-i treapta
nuntită și-n adîncuri coborînd
la dulcea șoaptă-a mumelor bătrîne.

Scanned with OKEN Scanner

5

Polonia! Din vie-n bob de strugur
ca să-ţi sărute buzele-nsetate
de dorul reîntoarcerii acasă
a renăscut un cîntec care-şi suie
imaculatul lujer pîn' la tîmpla
destinului . . .
Cu ea şi pentru ea
pentru Polonia martirizată
pentru altarele-i carbonizate
şi pentru duhul ei din totdeauna
ţi-ai aşezat în albia adîncă
a timpului, înflăcăratul dor
de-a fi cu ea, al ei, necontenită
renaştere de sunete depline . . .
despresurînd statuile de umbre
iar tu, doar Frederic Chopin. Atît
dar cît de mare, Ariel sonor . . .

6

Pe-oriunde trec, pe oriunde se preface
jos, pe tipsii de rouă, dimineaţa
într-o ghirlandă, luminîndu-i zilei
arcadele, să-ţi odihneşti fiinţa
şi aşezat în jilţul tău de crini
să-ţi laşi o clipă fruntea să adie
în pagini, ca un albatros subţire
ca să-mi vegheze inima în care
să te resfrîngi, tu, Frederic Chopin
tumultuos, suav şi-atît de tandru
iubind şi iubitor, cum nu se poate
iubi mai mult, trecînd din rană-n rană
un fir ce nu se rupe, -al fericirii.

7

Ca să numesc Polonia întreagă
cu vreun cuvînt venit din România
mărturisîndu-mi dragostea, să taie
ca diamantul, largă, o fereastră
prin care să se vadă numai inimi
un zid de inimi cu surîs de pace
într-o coloană desfrunzind tăcerea
pe tine te-aş numi fără de teamă
o inimă care veghează ziua
şi noaptea, dimineaţa şi-n amiază
şi ciutura de lemn care coboară
către oglinda apei neîncepute

Scanned with OKEN Scanner

să-i ia din pleoape somnul și să-l verse
peste coloana arborilor drepți
ce s-au sbătut în marea ta furtună
să-și odihnească oasele o clipă
pînă nu vine iarna să le bată
pe crucea gerului . . .

Pe tine, știu

te-a învestit Polonia cu daruri
cum au puțini, doar zeii fericiții
în Empireu. Și tu așijderi lor!

Spre tine, creanga și-o înclină cerul
cu fructele de soare date-n pîrg
și ți-au surîs senine constelații
și te-ar fi prins în dorul lor de sus
netulburate, sferele, cîntînd
o muzică mirabilă, doar tu
fiindu-le Alesul! Să le pună
neprihănitul chip pe corzi, să cînte
pe clapele cu sunetul de cupă
cu vin din care-ar bea-nsetații zori
ca și nuntașii care-și uită somnul
ducînd cu-alai mireasa la fîntînă
ca să-și privească odrasla sărutării
în ochiu-n infinit, deschis, al apei.

8

Suind către obîrșia solară
Polonia ți-a fost întîia treaptă
și cea din urmă spre desăvîrșire
cu taina ei din veac, cu sfîșierea
și neprihana ei, ca de icoană
din care te privesc, eterni, părinții
de pe colina miturilor arse
pe rug, decapitate cu securea
sau împușcate-n văile afunde
de unde, cînd și cînd, se-aprind în noapte
și umblă-n țară torțele . . .

Bătută

în cuiele de foc ale durerii
Polonia ți-a dăruit mereu
întîia taină a miresei tale
neîntinînd-o, luminînd-o-n voaluri
privind-o, fiii, fiicele, să-i vadă
comorile ce nu știu de-nceputuri
și nici sfîrșit nu au, pe rug de-ar arde

Scanned with OKEN Scanner

Polonia cu ființa ei întreagă
cariatidă care nu-și înclină
cu tot supliciul, alb torent de marmori
rămîne mai înaltă și mai pură . . .

9

Cînd muzica s-a întîlnit cu viața
odrasla care s-a născut oriunde
își poartă veacul umbra străvezie
prin care vezi cum sîngele își saltă
pîn' la coroana stelelor din sînge
din sîngele Poloniei, un cîntec
nemărginit ca marea, să renască . . .
Văd zilnic, în Varșovia, închisă
ca o Măiastră care s-a-mpăcat
cu sine, inima care veghează
a patriei. Un cîntec! O lumină!

Ofrandele pe care le aduci
să nu se uite, lumii, însăși lumea
asemeni unei muzici să devină.

10

Da, Frederic Chopin! Aud cum bate
o inimă. O aripă se-aude
tăind văzduhurile. E un tînăr zbor
făptura ta. Veghează porți înalte
deschise larg și tu veghezi la porți
și-aștepți cu-același argintat surîs
pe buzele-aromind a veșnicie
privindu-ne în ochi adînc . . .

Cu tine

înfășurat în sunet dulce du-mă
cum strălucește, să-l privesc, pe soclu
ca un luceafăr exilat, condorul
Bălcescu, căutînd sub arcul zării
departe, profilîndu-se o țară
ca o magnolie a Europei
ca o corolă-a bolții înstelate
precum era statuia României
doar cuget, dor de jertfă și iubire
precum era Polonia din suflet
sfințite-n suferință amîndouă
aceste umbre din singurătate
aureolînd distanțele supuse.

Scanned with OKEN Scanner

Pe trunchiul veacurilor mari au stat
îngemănate-ntr-o coroană sfîntă
a visurilor, legănînd într-una
în cuibul dulce-al frunzelor de aur
odraslele memoriei . . .

Ce cheie
ar fi putut deschide greul lacăt
cît lacrima istoriei? Doar tu
nemistuită lebădă a graiului
de-ai să loveşti cu-aripa-ţi diafană
greu, lacătul tăcerii va să cadă
să intre numai oameni în cetate
înveşmîntaţi în muzică de Chopin
iubind mai mult lumina, visul păcii
pe scutul, strălucind al libertăţii
şi mîngîiaţi pe frunte, respirînd
eonii purificatori, din care
se întrupează-o muzică de sfere
o arcă de-nălţimi imaculate.

Se-aude-acolo inima-ţi cum bate
inima ta de veghe stînd ca focul
pe vetrele părinţilor, în grîul
asemeni Dumnezeului, pe crucea
arzînd, a secerişului, în pîinea
cu miezul ca surîsul de copil
pe masa, înserînd, a tuturora
să spună-n şoaptă: „Bună dimineaţa!"
sau: „Bună seara" ochilor din stele
cît stă de veghe-o inimă. De veghe . . .

E inima lui Frederic Chopin
o inimă ce bate, bate, bate
şi-o scot în ciuturi, oamenii, din ape
şi arborii-n frunzişul lor s-adie
cît ţin tuspatru zările Poloniei
o inimă care veghează timpul
să nu-şi mai lase caii albi să pasă
metalica livadă, să se-aştearnă
eonii purificatori, prin ţara
înveştmîntînd Polonia în cîntec.

1980—1981 Bucureşti

ION POTOPIN

NOTA DE EDIȚIE

Cartea de față — Muzica unei vieți — cuprinzînd o selecție riguroasă din corespondența lui Frederic Chopin, a urmărit în primul rînd să scoată în relief personalitatea multilaterală, complexă și excepțional de înzestrată cu o sensibilitate deschisă către marile glasuri ale patriei sale pe care le-a însumat în conștiința sa în toți anii copilăriei și ai unei adolescențe tumultuoase, glasuri care nu s-au stins niciodată, dimpotrivă, ele și-au intensificat sunetul, dominîndu-le pe toate celelalte care l-au mai solicitat cînd a fost departe, la Viena, Paris, Londra, sau în Scoția cea plină de taine încețoșate. În spațiul încărcat de solii contradictorii și derutante al primei jumătăți a „secolului revoluțiilor", cum pe bună dreptate a fost denumit secolul al XIX-lea, glasurile patriei i-au fost lui Frederic Chopin adevăratele puncte cardinale care i-au guvernat întreaga existență ca și întreaga creație în așa măsură, că printre atîtea incertitudini și tentații, Frederic Chopin n-a pregetat o clipă, a cheltuit forțe extraordinare și în primul rînd s-a mistuit pe sine însuși pentru a-și trimite solia unei vieți dăruite muzicii, a unei muzici devenite viață, și una și alta constituindu-se ca fețele aceleiași efigii cizelate cu măiestrie de geniul creator al Polonezelor și Mazurcilor pe care orișicine le-a ascultat, doar o singură dată, nu le-a mai putut uita dorindu-le invocîndu-le în clipe de cumpănă sufletească.

Dar nu numai atît.

Cartea aceasta de corespondență chopiniană, în structura ei selectivă, s-a întemeiat pe faptul că pe tot parcursul travaliului de pătrundere în substanța celor trei volume alcătuite de Bronislas Eduard Sydow, în colaborare cu Suzanne Chainaye și Denise Chainaye (Aurora: *1816—1831;* Ascensiunea: *1831—1840;* Gloria: *1840—1849*), cu reluări succesive de lectură de-a lungul a mai bine de 10 ani, nutrind în tot acest timp dorința de a nu rămîne nici unul din aceste teritorii spirituale fără a-i fi mîngîiat cu privirea reliefurile impresionante, cu văi odihnitoare și piscuri însorite, nu o dată căutînd și — ce fericire — atunci cînd am găsit, mireasma unei flori neidentificate încă, sau cînd am surprins o adiere venind din lumea implacabilă a gîndurilor lui Frederic Chopin, sau mai ales atunci cînd se limpezea o geană de zare și puteam să văd mai departe în universul chopinian.

Dar nu numai atît!

Am simțit nevoia să parcurg de asemenea și o bună parte din fascinanta bibliografie chopiniană. Am simțit această nevoie pentru a ne putea pronunța în legătură cu unele aspecte ale corespondenței și pentru a putea interveni atunci cînd ni s-au părut prea flagrante infidelitățile față de litera sobră, dar niciodată sumbră, dezamăgitoare a expresiei chopiniene, și în sumarele noastre comentarii am încercat să stabilim linia de contur a adevă-

ratului gînd al lui Frederic Chopin. Cum însă nu am avut de gînd să aglomerăm paginile cărții cu subsoluri care, oricît de bine ar fi fost mobilate, tot ar fi stîrnit dezacordul cititorilor dornici de o pagină cît mai luminoasă, mai aerisită, ne-am limitat la puține demersuri de acest fel; oricum, tot pagina înaltă se impune atenției și nu cea cu asemenea subsoluri care nu sînt scutite de izuri livrești irespirabile.

•

Pe tot parcursul acestui travaliu ni s-a impus atît creatorul de muzică, interpretul, pianistul, profesorul, dar și omul de cultură și scriitorul potențial, poetul, mai ales, care nu o dată ni l-a reamintit pe Alfred de Musset, ca și pe Disraeli cu care a fost contemporan. Lucrul acesta l-a remarcat și Camille Saint Saëns care a spus că Chopin este un poet care poate fi comparat cu Musset. Da, dar cu un poet în creația căruia, după o fericită formulare a lui Robert Schumann „sînt tunuri ascunse sub flori", adică un poet care se pregătește de luptă cu armele sale proprii care atunci cînd vor fi folosite vor zdrobi orice fortificație a inamicului. La fel și corespondența sa este constituită ca o frescă socială, ca și cea a lui Disraeli, cu adînci incizii în corpul unei societăți obsedate de puterea politică ale cărei tentații au făcut-o să renunțe destul de frecvent la dimensiunea umană. Lucrul acesta îl observase și Teophile Gauthier care, în 1831 scria că „ipocrizia era o lege pentru toți și libertinajul devenise un stil de viață care părea foarte natural".

•

Pînă la urmă am căpătat convingerea fermă că tocmai această străpungere a crustei convenționale a corespondenței, tocmai această învesmîntare a frazelor în haina nobilă a expresivității, prezența unor metafore originale care ar face să strălucească orice poezie, capacitatea portretizării, lirismul umanist care-i imprimă lumii literare pecetea specifică, toate acestea, împreună cu o indiscutabilă demnitate a cuvîntului scris sau rostit în diferite împrejurări de Frederic Chopin, un cuvînt legitimat totdeauna, impunîndu-se ca o legislație categorică, incapabilă de compromis, dar cu generozități de neconceput pentru oricare altul, cu o putere de a renunța la tot, la bucurie, la pace, la iubire, atunci cînd acestea îi aparțineau pentru ca nimeni altul să nu fie lipsit de ele, acceptînd, așadar, totul atunci cînd celălalt s-ar fi simțit ultragiat, toate acestea și încă altele m-au determinat să-i dau acestei cărți de corespondență chopiniană aceeași patimă cu care-mi lucrez propriile cărți, astfel ca ea să intre în circuitul culturii noastre prin strădania demnă de prețuire a Editurii muzicale cu aureola misterioasă a unei cărți de poezie.

•

Că Frederic Chopin ar fi putut deveni și un mare scriitor, lucrul acesta este de ordinul evidenței. În această convingere pe care am avut-o de la cel dintîi contact cu trilogia chopiniană care apoi s-a statornicit, păstrîndu-ne-o încă și după încheierea muncii, tocmai în această ordine axiologică de care nu ne-am despărțit o clipă a stat și criteriul nostru selectiv, respectul, afecțiunea

Scanned with OKEN Scanner

și adeziunea totală, pînă la identificare la etica și estetica lui Frederic Chopin. Am subliniat tot ceea ce Frederic Chopin ar fi subliniat, i-am transcris cu fidelitate anumite formulări care am știut că vin din lumea de înțelepciune veche a proverbelor poloneze, păstrînd cu tot respectul cuvenit statura nealterată a frazei lui Frederic Chopin.

•

Sigur că față de ansamblul corespondenței chopiniene care cuprinde, aproape 800 de scrisori — trimise sau primite — din care nu puține sînt de 10—20 de pagini, un text bogat cu infuzii de sarcasm, dar și de surprinzătoare incantații, cînd rechizitorii împotriva unor fundații ale orgoliului și arivismului social, cînd mărturia de credință în rostul modelator de conștiință al creației artistice, Muzica unei vieți *nu cuprinde nici un sfert — doar 186 de scrisori! — totuși sperăm că atît cît am cuprins să fie revelator pentru ceea ce a vrut să fie această carte. Dar de ce* Muzica unei vieți?

Muzica unei vieți *pentru că toată viața lui Frederic Chopin în desfășurarea ei — 1 martie 1810—17 octombrie 1849 — cît și viața membrilor familiei sale, și în bună parte viața prietenilor săi, a fost o melodie continuă, o coloană de sunete grave și înalte, cu un timbru sigur, rotund, cu acorduri și tonalități care o apropie de sublim, chiar și atunci, sau mai ales atunci cînd umbra tragică a destinului trece peste vitraliile unei asemenea vieți și-i acoperă culorile. Dar după ce momentul de tensiune a trecut, vitraliile se aprind și mai viu, devin și mai strălucitoare.*

A trebuit însă să renunțăm la multe. Astfel, am renunțat la o cronologie a vieții și operei lui Frederic Chopin, la un tabel cronologic al corespondenței, la indicele de nume, locuri și localități citate, care — sperăm! — să poată figura într-o ediție nouă sub un climat mai favorabil în ceea ce privește cenzura inflexibilă a penuriei de hîrtie. S-ar mai fi putut include și o listă a compozițiilor lui Frederic Chopin, menționate în corespondență, toate acestea fiind incluse în ediția lui Bonislas Sydow. N-am putut însă renunța la includerea unui Pro Chopin, *un poem pe care autorul ediției românești nu a putut să nu-l scrie, cum dealtfel și-a scris toate cărțile pe care le-a publicat pînă acum, numai dintr-o obligație existențială. Este o mărturisire pentru Frederic Chopin și pentru patria sa, Polonia. Împreună mi-au readus în fața ochilor pe Condorul Nicolae Bălcescu, care, la Paris, cu Adam Mickiewicz și Frederic Chopin a nutrit aceleași nobile aspirații patriotice.*

Încheindu-ne cartea, Muzica unei vieți, *cu acest Pro Chopin, considerăm că ne-am făcut datoria de scriitor român care vede în creația spirituală a oricărui geniu al umanității o parte din umanitatea propriului său popor.*

6 februarie, 1982 I. P.

Scanned with OKEN Scanner

CUPRINS

Chopiniana 3
Aurora (1816—1831) 25
Ascensiunea (1831—1840) 125
Gloria (1840—1849) 191
Pro chopin 287
Nota de ediție 295

Scanned with OKEN Scanner